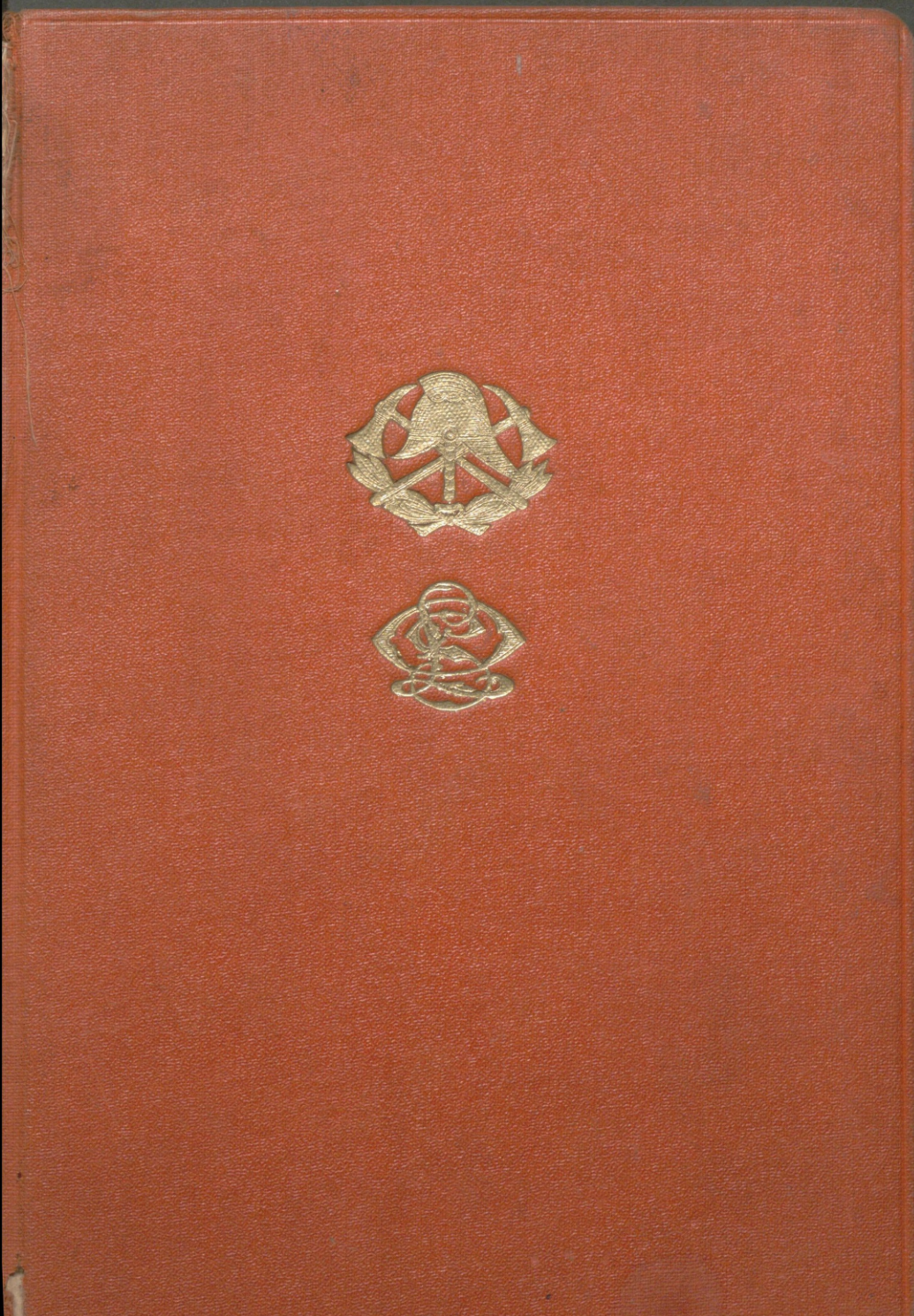
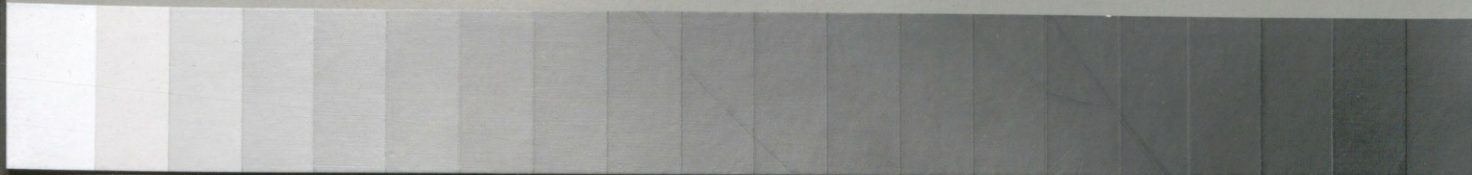

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

POLSKIE USTAWODAWSTWO SPOŁECZNE KODEKS PRACY

*

USTAWY I ROZPORZĄDZENIA

O UMOWIE O PRACĘ ROBOTNIKÓW, PRACOWNIKÓW
UMYSŁOWYCH, O CZASIE PRACY, O URLOPACH,
O HIGIENIE PRACY I CHOROBAH ZAWODOWYCH,
O INSPEKCJI PRACY, O SĄDACH PRACY i t. d.

opracował i uwagami opatrzył *

JÓZEF BLOCH

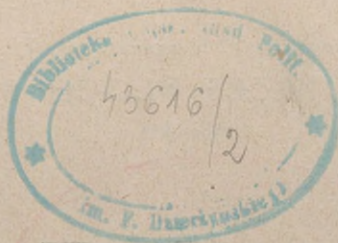
Adwokat

NAKŁADEM KSIĘGARNI F. HOESICKA

W A R S Z A W A — 1 9 2 8

Odbito w „Drukarni Krajowej”
w Warszawie
Chłodna 44.
1928.

PRZEDMOWA.

Przyznać musimy wszyscy, bez względu na przekonania polityczne i społeczne, że ustawodawca polski nie potraktował świata pracy po macoszemu i że w dążeniu do umocnienia podstaw prawnych stosunków pomiędzy pracą a kapitałem niewiele krajom obcym pozwolił się wyprzedzić.

W ciągu niespełna lat 10-ciu istnienia Odrodzonego Państwa Polskiego dokonano ogromnej pracy nad ujednolajnieniem ustawodawstwa społecznego i przepisy zawarte w tym zbiorze, z wyjątkiem zamieszczonych w dziale „związki zawodowe i stowarzyszenia“, są przepisami polskimi nie dla tego, że obowiązują na ziemiach Rzeczypospolitej Polskiej, lecz z uwagi na to, że źródłem tych przepisów jest polska myśl ustawodawcza.

Mozolnie torowało sobie drogę polskie ustawodawstwo społeczne, napotykać na trudności finansowe różnorodne, na odmiennych pojęciach prawa cywilnego oparte przepisy dzielnicowe, na opór pewnych odłamów społeczeństwa, lecz rozwija się ono stale, gdyż już na zaraniu odrodzonej państwowości polskiej uzyskało odpowiedni fundament. Wówczas, zawdzięczając Prezydentowi Rady Ministrów Jędrzejowi Moraczewskiemu i Ministrowi Pr. i Op. Społ. Bronisławowi Ziemięckiemu, ukazują się: dekret z dn. 23 listopada 1918 r. o 8-iogodzinnym dniu pracy, dekret tymczasowy z dn. 3 stycznia 1919 r. o urzędowaniu i działalności inspekcji pracy i dekret z dn. 11 stycznia 1919 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby. Z tegoż okresu pochodzą również dekret z dn. 27 stycznia 1919 r. o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami oraz dekret z dn. 19 lutego 1919 r. w przedmiocie tymczasowych przepisów o pracownicznych związkach zawodowych.

Zbędne wydaje się nam wyjaśnienie, jak ważne były zdobycze te dla warstw pracowniczych. Ustawodawstwo spo-

teczne oczekuje swego historyka i niezwykle wdzięcznem będzie zadanie tych, którzy sprawie tej poświęcą swą uwagę.

Obecnie jednak życie dopomina się przedewszystkiem usystematyzowania ustawodawstwa, gdyż po 10 latach ożywionej pracy ustawodawczej, nawet prawnicy z trudnością orjentują się w gąszczu przepisów prawnych, a szczególnie dotkliwie daje się to odczuć nie prawnikom.

W dziedzinie prawa społecznego daje się to zauważyć jeszcze w większym stopniu, aniżeli w innych gałęziach prawa, gdyż dotyczy ono miljonowej rzeszy pracowników i reguluje sprawę ich pracy codziennej, wypoczynku, choroby, bezrobocia. a więc zagadnień, nierozłącznie związanych z życiem gospodarczem, zawsze żywych i ważnych.

Znaczenie prawa społecznego wzrasta tembardziej, że nowoczesna myśl prawnicza dąży do ograniczenia wolności umowy i poddania woli stron normom *juris cogentis*. Oddalamy się od ideałów, które przyświecały twórcom Kodeksu Napoleona: nie interes jednostki, lecz dobro gospodarstwa społecznego winno decydować o prawach i obowiązkach stron. *Jus utendi et abutendi* stało się anachronizmem. Ustawy ograniczają prawo własności, regulują obrót towarowy, zakreślają granice wolności umów...

Tembardziej wymagają unormowania ustawowego stosunki, których przedmiotem jest najcenniejsze dobro gospodarcze — praca. Musi być ona chroniona jak najstaranniej i najtroskliwiej. W tę dziedzinę prawa wdzierać się musi najdalej ustawodawca, narzucając swą wolę pracodawcom i pracownikom i pozostawiając normom *juris dispositivi* pole ogromnie zwężone. W tych warunkach coraz głębiej przenikają ustawodawstwo społeczne elementy prawa publicznego i znajomość jego staje się nieodzowną dla wszystkich.

Prawo społeczne, które obowiązywało na ziemiach polskich, było mozaiką norm, z odmiennych wpływających źródeł. Mieliśmy przepisy sięgające początków 18-go stulecia i ustawy nowoczesne doby wojennej. Pracownicy zatrudnieni na tej samej ziemi, przedzielonej kordonami, które wzniesli zaborcy, poddani byli różnym przepisom prawnym. Taki stan rzeczy wymagał zmiany. Lata 1927 i 1928 są okresem przełomowym. W roku 1927-ym ukazują się nowe, jednolite dla całego Państwa Pol. (z wyjątkiem woj. śląskiego) przepisy o inspekcji pracy, o emigracji, o chorobach zawodowych i t. d., a w marcu roku 1928 — rozporządzenia o umowie o pracę ro-

botników i pracowników umysłowych, o higienie i bezpieczeństwie pracy, o sądach pracy i inne.

W przepisach tych w znacznym stopniu uwzględnione zostały współczesne tendencje polityki społecznej i mimo luk oraz pewnych wad w układzie, eklektyzmu i niezawsze trafnej terminologii, są one niewątpliwie nader cennym dorobkiem i z uznaniem podnieść należy sumienną pracę Ministerstwa Pr. i Op. Społ., którego kierownik p. Minister Jurkiewicz wykazuje ogromne zrozumienie dla potrzeb warstw pracujących.

Niewątpliwie Ministerstwo Pr. i Op. Społ. jest świadome nie tylko znaczenia prac już urzeczywistnionych, lecz również zadań jeszcze nie zrealizowanych.

Sądownictwo pracy, które powołało do życia rozp. z dn. 22 marca 1928 r., jest bądź co bądź tylko nieforemną przybudówką do gmachu wymiaru sprawiedliwości. Jakże dalekim jest ono od sądownictwa pracy, zorganizowanego w Niemczech na zasadach ustawy z dn. 23 grudnia 1926 r.*). Niezmiernej wagi dziedzina umów zbiorowych jest dotychczas nie unormowaną, jeśli pominąć b. zabór pruski i przepisy specjalne, dotyczące zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi oraz dozorcami domowymi. W nieznacznym zaledwie stopniu ochrona pracy rozciągnięta została na osoby zatrudnione w gospodarstwach rolnych, a zakres uprawnień inspekcji pracy nie sięga jeszcze granic właściwych. Niezdolność do pracy skutkiem starości nie została jeszcze objęta przez ustawodawstwo ubezpieczeniowe. Przepisy o chorobach zawodowych są zaledwie normami ramowymi, które należy coszybciej wypełnić treścią. W dziedzinie prawa o związkach zawodowych obowiązują nadal przepisy dzielnicowe.

Wiele wypadłoby powiedzieć *de lege ferenda*, ale nie naszą jest rzeczą wytykanie dróg rozwojowych ustawodawstwa społecznego.

Praca, której część pierwszą stanowi ten zbiór, ma służyć celom praktycznym. Nie zawiera on przepisów ustawodawstwa ubezpieczeniowego, o umowach zbiorowych, o opiece społecznej, o pracy w górnictwie, na roli i innych przepisów specjalnych. Będą one zamieszczone w dalszych częściach Polskiego Ustawodawstwa Społecznego, w których uwzględni-

*) Patrz Józef Bloch: Sądy Pracy w Niemczech. Prz. Pr. Handl. Nr. 9 z 1927 r.

my również konwencje o ochronie pracy, zawarte przez Polskę z innemi państwami.

Ze względów technicznych pominęliśmy obowiązujące w b. zaborze pruskim ustawę o służbie domowej.

Uwagi, któremi opatrzyliśmy niektóre rozporządzenia, mają na celu wyjaśnienie kwestji wątpliwych lub niejasnych. Unikałismy uwag krytycznych, gdyż miałyby się one z celem pracy. Z tych względów zaniechaliśmy również porównywania przepisów ustawodawstwa polskiego z normami ustawodawstw obcych.

W dziale „ustawy dodatkowe” zamieściliśmy te części ustaw cywilnych, handlowych i innych, których znajomość wydaje się nam pożyteczną dla zrozumienia całokształtu przepisów, zawartych w działach pozostałych. Orzecznictwo Sądu Najw. i Najw. Trybunału Adm. zostało uwzględnione w całym, dostępnym nam zakresie.

Zachowaliśmy pisownię oryginałów, a ustawy dzielnicowe podaliśmy w tłumaczeniu według wydań Zbioru Ustaw Ziem Zachodnich Ministerstwa Sprawiedliwości, Kodeksu Cywilnego austr. w opracowaniu sędziego D-ra Wł. Dbałowskiego i adw. Jana Przeworskiego, prawa cywilnego, obowiązującego na Ziemach Wschodnich, w wydaniu Prezesa Sądu Najw. Al. Mogilnickiego.

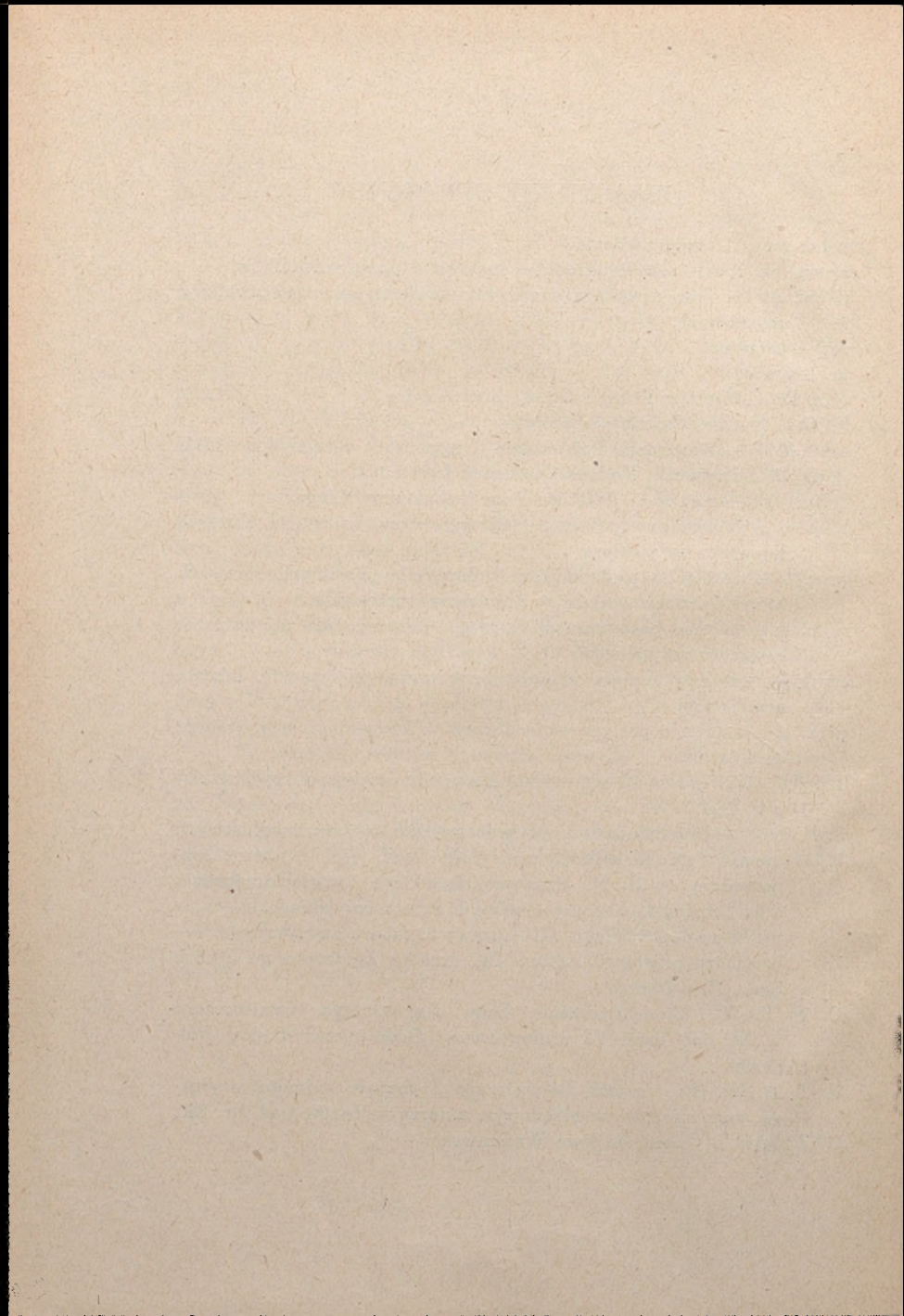
Wszystkim, którzy życzliwie okazali niżej podpisanemu swą pomoc, a przede wszystkim pp. wicemarszałkowi Senatowi St. Posnerowi, dyrektorowi departamentu M. Pr. i O. Społ. J. Drekiemu, radcy Min. Spraw. sędziemu Br. Bitnerowi i radcy M. Pr. i Op. Społ. Zb. Skokowskiemu, pozwalam sobie złożyć serdeczne moje podziękowanie.

Józef Bloch, adw.

Warszawa, w czerwcu 1928 r.

OBJAŚNIENIE SKRÓTÓW.

- r. lub rozp. = rozporządzenie.
 r. um. pr. rob. = rozporządzenie o umowie o pracę robotników.
 r. um. pr. pr. um. = rozporządzenie o umowie o pracę pracowników umysłowych.
 ust. = ustawa.
 pr. = praca.
 Min. Pr. = Minister Pracy i Opieki Społecznej.
 K. C. = Kodeks Cywilny Napoleona.
 austr K. C. = Austriacka Powszechna Księga ustaw cywilnych z r. 1811.
 B. G. B. = Niemiecki Kodeks Cywilny z 1900 r.
 t. X zb. pr. = tom X cz. I Zbioru Praw b. Ces. rosyjskiego.
 u. p. c. = ustawa postępowania cywilnego obowiązująca na obszarze b. zaboru rosyjskiego.
 proc. c. = ustawa o postępowaniu sądowym w cywilnych sprawach spornych, obowiązująca w b. zaborze austriackim.
 u. p. k. = ustawa postępowania karnego, obowiązująca na obszarze b. zaboru rosyjskiego.
 nor. jur. = ustawa, wprowadzająca normę jurysdykcyjną w b. zaborze austriackim.
 proc. k. = ustawa o postępowaniu karnem, obowiązująca w b. zaborze austriackim.
 Dz. U. 13/27 = Nr. 13 Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z r. 1927.
 S. N. 67/24 = Orzeczenie Sądu Najwyższego Nr. 67 urzędowego zbioru orzeczeń z roku 1924. Cyfra rzymska I, II, III i V, podana bezpośrednio po S. N., oznacza izbę, która wydała orzeczenie. Izba I rozpoznaje sprawy cywilne b. zaboru rosyjskiego, II—sprawy karne tegoż zaboru, III—sprawy b. zaboru austriackiego, V—b. zaboru pruskiego. Zgrom. Og. oznacza Zgromadzenie Ogólne Sądu Najwyższego.
 O. S. P. - VI - 136 = Orzeczenie Sądu Najwyższego, zamieszczone w Nr. 136 tomu VI wydawnictwa „Orzecznictwo Sądów Polskich”.
 N. T. A. Nr. 886 = wyrok Najwyższego Trybunału Administracyjnego, zamieszczony w urzędowym zbiorze wyroków pod Nr. 886.
 GAZ. SĄD. = Gazeta Sądowa Warszawska.

SPIS RZECZY.

	Str.
PRZEDMOWA	III
OBJAŚNIENIE SKRÓTÓW	VII
SPIS RZECZY	IX
UMOWY O PRACĘ.	
Rozp. z dn. 13 marca 1928 r. o umowie o pracę robotników .	3
Rozp. z dn. 16 marca 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych	34
CZAS PRACY. PRACA MŁODOCIANYCH I DZIECI.	
Ust. z dn. 18 grudnia 1919 r. o czasie pr. w przemyśle i handlu	71
Rozp. z dn. 5 czerwca 1921 r. w przedmiocie pr. nocnej w dru- karniach i zakładach graficznych	77
Rozp. z dn. 10 grudnia 1921 r. o wykonywaniu w nocy oraz w niedziele i dni świąteczne robót, poprzedzających pro- dukcję w piekarstwie	78
Rozp. z dn. 26 stycznia 1922 r. w sprawie czasu pracy osób, zatrudnionych przy pilnowaniu	79
Rozp. z dn. 23 czerwca 1923 r. o czasie pracy w zakładach handlowych	80
Rozp. z dn. 15 stycznia 1924 r. w sprawie czasu pracy dla wykonywania robót, poprzedzających produkcję lub po niej następujących	85
Rozp. z dn. 15 listopada 1924 r. o dniach świątecznych . . .	86
Ust. z dn. 18 marca 1925 r. w przedmiocie zmiany rozp. z dn. 15 listopada 1924 r. o dniach świątecznych	87
Rozp. w sprawie czasu pracy pracowników ruchu tramwa- wajów miejskich	87
Ust. z dn. 2 lipca 1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i dzieci	88
Rozp. z dn. 17 listopada 1924 r. w przedmiocie pracy młodo- cianych i kobiet	93
Rozp. z dn. 14 grudnia 1924 r. o wykazach i spisach młodo- cianych	94

Rozp. z dn. 31 grudnia 1924 r. o wykonaniu obowiązku szkolnego przez młodocianych	98
Rozp. z dn. 29 lipca 1925 r. o spisie robót, wzbronionych młodocianym i kobietom	101
Rozp. z dn. 11 marca 1927 r. w sprawie urządzenia i utrzymywania żłobków dla niemowląt w zakładach pracy	107
Rozp. z dn. 30 sierpnia 1927 r., określające w stosunku do niektórych zakładów pracy termin wejścia w życie obowiązku urządzenia i utrzymywania żłobków dla niemowląt	109

URLOPY.

Ust. z dn. 16 maja 1922 r. o urlopach dla pracowników, zatrudnionych w przemyśle i handlu	113
Rozp. w przedmiocie wykonywania ust. z dn. 16 maja 1922 r. o urlopach dla pracowników, zatrudnionych w przemyśle i handlu	116
Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach o urlopy	125

KAUJCJE.

Rozp. z dn. 18 maja 1927 r. o kaucjach, składanych w związku z umową o pracę	131
--	-----

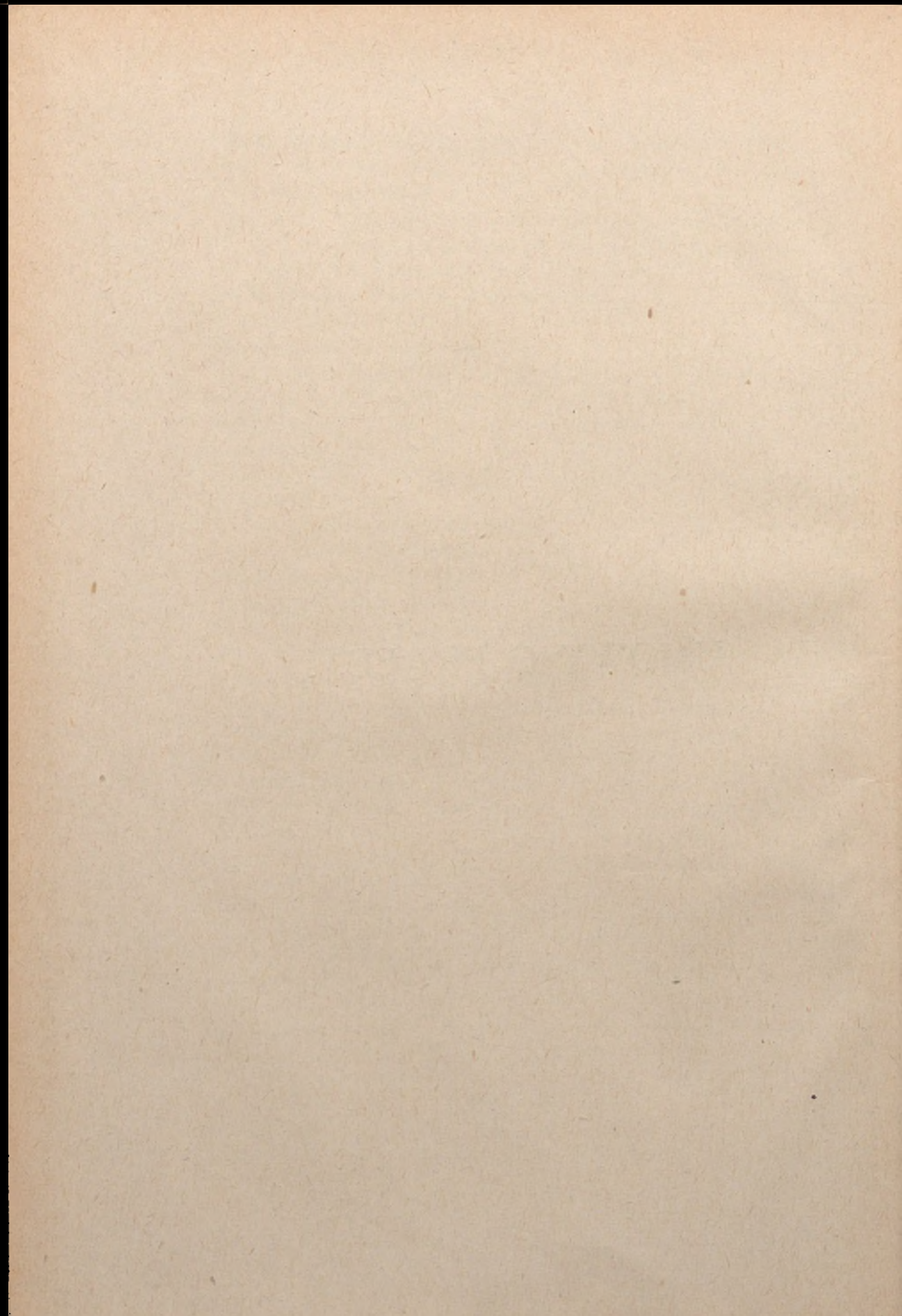
OCHRONA RYNKU PRACY. POŚREDNICTWO PRACY.

Rozp. z dn. 4 czerwca 1927 r. o ochronie rynku pracy	137
Dekr. z dn. 27 stycznia 1919 r. o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami	140
Dekr. z dn. 6 lipca 1919 r. o organizacji biur pośrednictwa pracy	142
Rozp. z dn. 24 czerwca 1921 r. o obowiązku zgłoszenia zapotrzebowania wszelkiej kategorii pracowników	143
Rozp. z dn. 14 października 1921 r. o państwowych urzędach pośrednictwa pracy	144
Rozp. z dn. 18 grudnia 1923 r. w przedmiocie ustroju i zakresu działania parytetowych komisji doradczych	146
Rozp. z dn. 30 września 1924 r. w sprawie ustroju i zakresu działania parytetowych komisji doradczych	148
Rozp. z dn. 3 marca 1923 r. w przedmiocie zwrotu kosztów kancelaryjnych przez pracodawców	149
Rozp. z dn. 26 kwietnia 1924 r. w przedmiocie ustanowienia ulgowych opłat, pobieranych przez pracodawców	151
Ust. z dn. 10 czerwca 1924 r. o społecznym pośrednictwie pracy	152
Rozp. wyk. z dn. 25 lipca 1924 r. do ust. z dn. 10 czerwca 1924 r. o społecznym pośrednictwie pracy	155
Ust. z dn. 21 października 1924 r. o zarobkowym pośrednictwie pracy	159

Rozp. z dn. 30 stycznia 1922 r. w przedmiocie wykonania ust. z dn. 21 października 1921 r. o zarobkowym pośrednictwie pracy	162
Rozp. z dn. 28 maja 1924 r. w przedmiocie ustalenia kaucji zarobkowych pośredników pracy	165
Rozp. z dn. 31 grudnia 1924 r. w sprawie obowiązku pracodawców zawiadamiania państwowych urzędów pośr. pr. o każdym wolnem lub nowoobsadzonem miejscu	166
BEZPIECZENSTWO I HIGJENA PRACY. CHOROBY ZAWODOWE.	
Rozp. z dn. 16 marca 1928 r. o bezpieczeństwie i higjencie pracy	171
Rozp. z dn. 22 kwietnia 1927 r. o zakazie używania białego i żółtego fosforu przy wyrobie przedmiotów zapalnych . .	175
Rozp. z dn. 30 czerwca 1927 r. w sprawie produkcji, przewozu i używania bieli ołowianej, siarczanu ołowiu oraz innych związków ołowiu	177
Rozp. z dn. 22 sierpnia 1927 r. o zapobieganiu chorobom zawodowym i ich zwalczaniu	181
RADA OCHRONY PRACY.	
Rozp. z dn. 17 września 1927 r. o Radzie Ochrony Pracy .	191
INSPEKCJA PRACY.	
Rozp. z dn. 14 lipca 1927 r. o inspekcji pracy	197
Rozp. z dn. 24 marca 1925 r. w sprawie stosunku organów inspekcji pr. do organów służby zdrowia władzy admin. I instancji	216
Rozp. z dn. 20 lutego 1928 r. w sprawie podziału terytorjalnego Rzeczyposp. Polskiej na okręgi i obwody inspekcji pr.	218
Rozp. z dn. 24 lutego 1928 r. o udziale inspektorów pr. w czynnościach, dotyczących pozwoleń na otwarcie lub przebudowę zakładów przemysłowych	229
Rozp. z dn. 24 lutego 1928 r. o stosunku wzajemnym organów inspekcji pr. i władz górniczych	231
Rozp. z dn. 2 kwietnia 1928 r. o komisjach specjalnych, powołanych do rozstrzygania skarg na nakazy inspektorów pr.	232
Rozp. z dn. 22 marca 1928 r. o współdziałaniu organów policji państwowej i władz samorządowych z inspekcją pr. . .	235
SĄDY PRACY.	
Rozp. z dn. 22 marca 1928 r. o sądach pracy	239
ZWIĄZKI ZAWODOWE I STOWARZYSZENIA.	
Dekr. z dn. 8 lutego 1919 r. w przedmiocie tymczasowych przepisów o pracowniczych związkach zawodowych . .	271
Rozp. Komisarza Gener. o stowarzyszeniach i związkach . .	276

Austr. ustawa o stowarzyszeniach z dn. 15 listopada 1867 r.	282
Ust. z dn. 4 lipca 1923 r. w sprawie zakładania filji przez związki zawodowe	289
Ust. z dn. 3 grudnia 1924 r. w przedmiocie zmiany niektórych postanowień o pracowniczych związkach zawodowych, względnie o stowarzyszeniach i związkach	290
Niem. Kodeks Cywilny. Stowarzyszenia	291
USTAWY DODATKOWE.	
Kodeks Cywilny Napoleona	303
Ust. z dn. 24 maja 1860 r. o sądach gminnych wiejskich	306
Prawo o przywilejach i hipotekach z 1818 i 1825 r.	317
Rozp. z dn. 23 grudnia 1927 r. o zapobieganiu upadłości	319
Kodeks Cywilny austr.	320
Ustawa z dn. 16 stycznia 1910 r. o pomocnikach handlowych	327
Regulamin dla sług	341
Austr. Ordynacja Konkursowa	353
Austr. Ordynacja Ugodowa	354
Niemiecki Kodeks Cywilny	355
Niemiecki Kodeks Handlowy	361
Niemiecka Ordynacja Upadłościowa	372
Rozp. z dn. 6 marca 1928 r. o zapobieganiu upadłości	372
Prawo Cywilne obow. na obszarze Ziem Wschodnich	373
Ustawa Handlowa obow. na obszarze Ziem Wschodnich	378
Rozp. z dn. 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowem	383
Rozp. z dn. 22 marca 1928 r. o godzinach handlu i godzinach otwarcia zakładów handlowych i niektórych przemysłowych	392
Ust. z dn. 23 maja 1924 r. o powszechnym obowiązku służby wojskowej	398
Rozp. z dn. 22 marca 1928 r. o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych	399
Ust. z dn. 11 kwietnia 1924 r. o ochronie lokatorów	400
Rozp. z dn. 11 października 1927 r. o emigracji	402
Ust. z dn. 1 lipca 1926 r. o opłatach stemplowych	406
SKOROWIDZ	409

UMOWY O PRACĘ.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 16 marca 1928 r.

o umowie o pracę robotników¹⁾.

(Dz. U. 35/28, poz. 324).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 443) postanawiam, co następuje:

1. Postanowienia ogólne²⁾.

Art. 1. Umowa o pracę robotników w rozumieniu niniejszego rozporządzenia jest to umowa, na mocy której

¹⁾ Obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej z wyjątkiem województwa górnośląskiego od dnia 24 lipca 1928 r. (art. 68 rozp.).

²⁾ Zarówno rozp. o umowie o pracę robotników, jak rozp. o umowie o pracę pracowników umysłowych (Dz. U. 35/28 poz. 323) dotyczą tylko takich stosunków, które powstają z umowy, a więc z aktu dwustronnego, normowanego przez przepisy prawodawstwa prywatno-prawnego, nie dotyczą natomiast stosunku, którego źródłem jest akt jednostronny publiczno-prawny, np. akt. nominacyjny urzędników i funkcjonariuszów państwowych, wyrok sądowy, zarządzenie władzy publicznej i t. p. W tych, bowiem wypadkach stosowane być powinny odpowiednie przepisy prawa publicznego. Wynika to z art. 1 ust. z dn. 17.II.1922 o państwowej służbie cywilnej (Dz. U. 21/22 poz. 164), który stanowi, że „stosunek państwowej służby cywilnej ma charakter publiczno-prawny i może być zmieniony, zawieszony lub rozwiązany wyłącznie przy zastosowaniu przepisów prawa publicznego”.

O charakterze publiczno-prawnym służby państwowej decyduje przede wszystkim ta okoliczność, że stosunek urzędnika do Państwa zawiązuje się nie na podstawie dwustronnej umowy, wyraźnej lub milczącej, a na podstawie aktu administracyjnego, jakim jest dotęczenie urzędnikowi dekretu nominacyjnego (wyr. Zgrom. Og. S. N. 7/24). Należy wszakże mieć na uwadze, że nie dotyczy to urzędników kontraktowych i że pracownicy przedsię-

robotnik zostaje przyjęty do wykonywania pracy na rzecz pracodawcy wzamian za umówione wynagrodzenie³⁾.

Art. 2. Przepisy rozporządzenia niniejszego regulują stosunki pracy pomiędzy pracodawcami a robotnikami,

biorstw państwowych, wydzielonych z ogólnej administracji państwowej i uznanych na zasadzie rozp. z dn. 17.III.1927 r. (Dz. U. 25/27 poz. 195) za przedsiębiorstwa posiadające samoistną osobowość prawną nie są urzędnikami państwowymi i są wynagradzani w zależności od czynionych usług w sposób przyjęty w przedsiębiorstwach prywatnych, chyba że specjalne rozporządzenie zaliczy tych pracowników do kategorii funkcjonariuszy państwowych (funkcjonariusze przedsiębiorstwa „Polska Poczta, Telegraf i Telefon” są funkcjonariuszami państwowymi. (Rozp. z dn. 22.III.1928 r. Dz. U. 38/28 poz. 379).

Również przepisy prawa publicznego normują warunki pracy żołnierzy W. P. (ust. z dn. 18.VII.1924 r. Dz. U. 68/7 poz. 603), warunki pracy osób, osadzonych w więzieniach lub umieszczonych w zakładach wychowawczo-poprawczych i t.p. Zakres obowiązków i praw osób, powołanych do wykonywania pewnych czynności przez sądy, władze administracyjne lub w drodze wyborów określają przepisy specjalne.

Zauważymy, że w myśl wyroku Zgrom. Og. S. N. (O. S. P. III.475) na obszarze b. zaboru ros. stosunek służbowy pracowników samorządowych wogóle, a pracowników mniejszych w szczególności do związków samorządowych jako nieoparty na ustawie ma charakter prawnoprywatny (to samo S. N. c. I z dn. 30.IX.1927).

³⁾ Nie każda umowa, której przedmiotem jest wykonanie pracy jest umową o pracę: należy rozróżniać „umowę o pracę” (K. C. art. 1779 I. 1) „louage de services”, B. G. B. § 611 i austr. K. C. § 1151 „Dienstvertrag”) od „umowy o dzieło” (K. C. art. 1710 „louage d'ouvrage”, B. G. B. § 631 i austr. K. C. § 1151 „Werkvertrag”). Pierwszej odpowiada locato conductio operarum, drugiej — locatio conductio operis. Jakkolwiek w obu wypadkach świadczenie polega na wykonaniu pracy fizycznej lub umysłowej, są to jednakże dwa odrębne typy umów, których przedmiot, sposób wykonania oraz rozwiązania są odmienne. Zaznaczyć wypada, że w wielu wypadkach, jak zauważa Rumelin (Dienstvertrag u. Werkvertrag) rozróżnienie to nie jest łatwe. Np. zobowiązanie ogrodnika do urządzenia ogrodu lub zobowiązanie malarza do wymalowania domu może wynikać bądź z umowy o pracę, bądź z umowy o dzieło i określić charakter umowy można tylko po gruntownym zbadaniu stosunku in concreto. Zdaniem Pic'a (Traité élément. de législation industr. Nr. 870) w umowie o dzieło wskazane są in specie roboty, które mają być wykonane, gdy w umowie o pracę pracownik zobowiązuje się do wykonania w czasie trwania umowy, wogóle robót wchodzących w zakres jego specjalności. Zbliżony pogląd wypowiada Hoeniger-Wehrle. Pic (op. cit.) podkreśla, że odmienny jest również stosunek osobisty między stronami: w umowie o pracę pracownik zobowiązuje się wobec pracodawcy do pew-

nego posłuszeństwa, gdy w umowie o dzieło zależność zasadniczo nie jest spotykana. W tej zależności dopatrują się istotnej cechy umowy o pracę Planiol (tr. elem. tom 2 Nr. 1831/2, Baudry Lacantinière et. Wahl t. 2 Nr. 1210) i wielu innych komentatorów francuskich. Wybitny uczony niemiecki Kaskel (Arbeitsrecht wyd. 1928 r. str. 84) uważa, że w umowie o pracę (Arbeitsvertrag), która zdaniem jego stanowi pewien rodzaj umowy najmu, (Dienstvertrag) nieodzowną jest niesamodzielność pracownika w stosunku do pracodawcy („Die Unselbstständigkeit des Arbeitnehmers gegenüber dem Arbeitgeber, die „Direktionsbefugnis“ des Letzteren“). W tej zależności dopatruje się cechy charakterystycznej stosunku służbowego również Sąd Najwyższy (O. S. P. VII. 114, S. N. c. I. 516/26. Gaz. Sąd. 12/28). Inni wskazują, że różnica pomiędzy umową o pracę i umową o dzieło polega również na tem, że pracodawca, a nie robotnik ponosi w pierwszym wypadku ryzyko wyniku pracy, gdy w drugim wypadku ponosi ryzyko wykonywającego dzieło.

Rozróżnienie pomiędzy umową o pracę i umową o dzieło bywa szczególnie trudnem, gdy umowa dotyczy akordantów. W myśl reskryptu Min. Pr. z dn. 10.VII.1924 r. Nr. 2942/VII należy akordanta uważać za zatrudnionego na podstawie stosunku robotczego (stosunku pracy) w zależności od konkretnych warunków wykonywania pracy, tak co do czasu, jak i co do sposobu jej wykonywania, rozmiaru podjętej pracy, ilości osób zatrudnionych, uwzględniając stopień zależności akordanta od przedsiębiorcy.

Istotna cecha, odróżniająca umowę o pracę od umowy o dzieło została w art. 1 rozp. podkreślona: robotnik zostaje przyjęty do wykonywania pracy na rzecz pracodawcy, a więc zobowiązuje się do wykonywania takiej pracy, jaką mu wskazuje pracodawca, naturalnie w granicach zawodu robotnika i stosownie do charakteru przedsiębiorstwa.

Stosunek ten istnieje nawet wówczas, gdy praca wykonywaną jest dla osoby trzeciej np. pomiędzy posłańcem, a osobą, dającą mu zlecenie odniesienia paczki nie powstaje umowa o pracę, natomiast istnieje ona między posłańcem a przedsiębiorcą, utrzymującym biuro posłańców; również między doręczycielem lub szoferem, a pasażerem, tragarzem kolejowym, a pasażerem i t. d. umowa o pracę nie istnieje. Dla powstania jej nieodzownem jest, aby pracownik oddawał pracę swą na rzecz pracodawcy do jego dyspozycji.

Rozp. nie podaje określenia czasu, jako istotnego znamienia umowy o pracę, idąc za wzorem art. 611 B. G. B. Wyrażenie „umowione wynagrodzenie“ nie oznacza, aby w umowie o pracę koniecznie ustaloną była wysokość wynagrodzenia, ani też, aby wynagrodzenie było płacone przez pracodawcę, a nie przez osoby trzecie; nie jest też nieodzownem, aby umowa wyraźnie wskazywała, że praca jest odpłatną.

Rozp. nie stosuje się, gdy praca wykonywana jest darmo z uprzejmości lub z przywiązania jak również w tych wypadkach gdy pracodawca zatrudnia dla celów nauki lub wyszkolenia; wolontariusze, praktykanci i t. d., którzy wynagrodzenia nie otrzymują.

zatrudnionymi przez osoby fizyczne, czy też osoby prawne, bądź prawa prywatnego, bądź publicznego ⁴⁾).

Robotnikami w rozumieniu rozporządzenia niniejszego są pracownicy ⁵⁾ zatrudnieni na podstawie umowy o pracę ⁶⁾ z wyjątkiem pracowników umysłowych ⁷⁾, robotników, zatrudnionych pracą w rolnictwie, leśnictwie, ogrodnictwie oraz w zakładach pracy ściśle z rolnictwem związanych, a nieposiadających przeważającego charakteru przemysłowego lub handlowego ⁸⁾, osób zatrudnionych w urzędach

muja, jak również uczniowie przemysłowi i terminatorzy, zatrudnieni na podstawie umowy o naukę (art. 111—125 i 149—157 rozp. o prawie przemysłowym Dz. U. 53/27 poz. 468) nie są robotnikami w rozumieniu rozp.

Domniemywa się, w razie wątpliwości, że praca jest odpłatną, jeżeli z treści umowy lub z okoliczności nie wynika, że usługi są darmo.

⁴⁾ Pracodawcą jest każdy, kto przyjmuje robotnika do wykonywania pracy za wynagrodzeniem bez względu na to, czy jest osobą fizyczną, czy też osobą prawną. Może być pracodawcą: firma jednoosobowa, spółka firmowa, z ogr. odp., akcyjna, spółdzielnia, związek komunalny, fundacja, kościół, Państwo, instytucja przymusowego ubezpieczenia, spółka wodna i t. p., jeżeli zatrudnia robotników na podstawie umowy o pracę. Przedmiot przedsiębiorstwa (przemysł, handel, transport, bankowość, górnictwo, rzemiosło i t. d.), jego rozmiar, sposób wykonywania pracy (ręczny lub maszynowy) i t. p. nie mają znaczenia. Obojętnym jest, czy przedsiębiorstwo jest obliczone na zysk, czy podlega podatkowi przemysłowemu, czy stanowi własność pracodawcy i t. d. Rozp. dotyczy zarówno pracodawców-obywateli polskich, jak cudzoziemców.

⁵⁾ bez względu na wiek, przynależność państwową, rodzaj i warunki pracy, sposób wynagrodzenia za pracę, a więc również wtedy gdy otrzymuje wynagrodzenie nie za czas, a od sztuki i t. d.

⁶⁾ patrz uwagę; ⁷⁾ str. 4.

⁷⁾ Pracownikami umysłowymi są nie tylko osoby, należące do kategorii wymienionych w art. 2 r. o um. pr. pr. um. oraz do tych kategorii, które będą zaliczone do pracowników umysłowych rozporządzeniem, o którym mowa art. 3 r. um. pr. pr. um. lecz wogóle wszyscy pracownicy którzy świadczą usługi umysłowe. W wypadkach spornych sąd rozstrzyga, czy pracownik jest robotnikiem, czy też pracownikiem umysłowym.

⁸⁾ do tej kategorii pracowników stosowane są przepisy specjalne, a nie postanowienia rozp. Rozmiar gospodarstwa i jego charakter, ilość zatrudnionych pracowników i t. d. są obojętne. Natomiast, gdy chodzi o pracowników zatrudnionych w przedsiębiorstwach, związanych z rolnictwem decyduje nie rodzaj wykonywanej pracy, a charakter zakładu pracy, wobec czego wszyscy pracownicy, zatrudnieni w zakładach, ściśle zwią-

państwowych i komunalnych, oraz w szkołach państwowych a pełniących czynności analogiczne do czynności niższych funkcjonariuszów państwowych⁹⁾, pracowników domowych (służby domowej¹⁰⁾ oraz dozorców domowych¹¹⁾.

II. Zawarcie umowy o pracę.

Art. 3. Umowę o pracę zawiera się bądź na piśmie, bądź ustnie, bądź też przez dopuszczenie robotnika do pracy w trybie przyjętym w danym zakładzie pracy¹²⁾.

Robotnik ograniczony w zdolności do działań prawnych, w razie zatrudnienia go na podstawie umowy o pracę uzyskuje zdolność do działań prawnych, które wynikają bezpośrednio z tej umowy¹³⁾.

Art. 4. Umowę o pracę zawiera się:

a) na okres próbny;

zanych z rolnictwem, a nie mających charakteru przeważającego przemysłowego lub handlowego nie są uważani za robotników. Natomiast są robotnikami pracownicy zatrudnieni w cukrowniach, gorzelniach, młynach, tartakach, krochmalniach, mleczarniach handlowych, syndykatach, spółkach rolnych, handlowych, przemysłowych i t. d. jeżeli przedsiębiorstwa te mają przeważający charakter przemysłowy lub handlowy.

⁹⁾ są to woźni, gońcy i t. p.

¹⁰⁾ i ¹¹⁾ do tych kategorii pracowników stosowane są przepisy specjalne.

Kategorie pracowników, którzy nie są uważani za robotników wyliczone są w art. 2 wyczerpująco. wobec czego wszyscy inni są robotnikami w rozumieniu rozp., a więc są nimi również: kelnerzy, służba hotelowa, fryzjerzy, konduktorzy tramwajowi, sprzedawcy sklepowi i księgarscy, niewymienieni w p. 9 art. 2 o um. pr. um. rzemieślnicy zatrudnieni przez pracodawcę i t. p.

¹²⁾ Strony mogą zawierać umowę na warunkach dowolnych, jednakże wobec stanowczego przepisu art. 66 te warunki umowy, które są mniej korzystne dla robotników, aniżeli zawarte w niniejszym rozp. uważane są z mocy prawa za nieobowiązujące i zastąpione przez odnośne postanowienia rozp. nawet w tym wypadku, gdyby robotnik w umowie uznał warunki te za słuszne i ważne. O tem, czy warunki umowy są mniej, czy bardziej korzystne dla robotników od warunków, wskazanych w rozp. rozstrzyga w razie sporu właściwy sąd pracy, względnie sąd powszechny. Przy tłumaczeniu umów należy kierować się zasadami, wskazanymi w K. C. art. 1156 — 1164, B. G. B. § 157, austr. K. C. § 914 i t. X. zb. pr. 1536 — 1539.

Przy przyjmowaniu młodocianych należy czynić zadość warunkom art. 5 i 6 ust. z dn. 2.VII.1924. (Dz. U. 65/24 poz. 636).

¹³⁾ Młodociani przyjęci do pracy mają prawo do odbioru i poszukiwania wynagrodzenia.

- b) na okres wykonania określonej roboty;
- c) na czas określony;
- d) na czas nieokreślony ¹⁴⁾.

Art. 5. Okres próbny pracy robotnika może trwać najdłużej siedem dni ¹⁵⁾.

Podczas okresu próbnego umowa o pracę może być rozwiązana każdej chwili przez którąkolwiek ze stron.

Nierozwiązanie umowy o pracę przed upływem okresu próbnego jest uważane za zawarcie umowy o pracę na czas nieokreślony, o ile nie została zawarta umowa innego rodzaju ¹⁶⁾.

III. Ogólne obowiązki stron.

Art. 6. Robotnicy są obowiązani do należytego i sumiennego spełniania tych zarządzeń swych przełożonych, które dotyczą robót objętych umową o pracę i które nie są sprzeczne z prawem i dobrymi obyczajami ¹⁷⁾.

¹⁴⁾ Jeżeli umowa nie należy do kategorii wskazanych w pp. a) b) i c) uważana jest za zawartą na czas nieokreślony. Umowa uważana jest za zawartą na czas nieokreślony również wówczas, gdy po expiracji terminu umowy zawartej na czas określony robotnik nadal za zgodą pracodawcy, wyraźną lub milczącą, pracę wykonywa (por. B. G. B. § 625).

¹⁵⁾ Terminu tego strony przedłużyć nie mogą, natomiast mogą okres próbny skrócić.

¹⁶⁾ Jeżeli robotnikowi przed upływem okresu próbnego pracy nie wypowiedziano i nie zawarto z nim umowy na czas określony lub na czas wykonania określonej roboty, a robotnik nadal pracuje za wyraźną lub milczącą zgodą pracodawcy, uważa się, że zawarta została umowa na czas nieokreślony.

¹⁷⁾ Umowa o pracę ma charakter osobisty, wobec czego praca wykonywaną być powinna przez samego robotnika i nie wolno mu zastąpić się przez inną osobę bez zgody pracodawcy (por. K. C. art. 1237, B. G. B. § 613, austr. K. C. § 1153 i t. X. zb. pr. 1544). Prawo dania zastępcy może jednak wynikać z natury pracy.

Jeżeli rodzaj pracy nie został w umowie wyraźnie określony, należy uważać, że robotnik może być używany wyłącznie do robót, należących do jego specjalności.

Wykonywanie pracy odmiennej od tej, do której robotnik został przyjęty lub ponad umówioną miarę, wymaga jego zgody. Wszakże pracodawca może żądać pracy, odmiennej od umówionej lub ponad miarę umówioną, jeżeli z powodów nieprzewidzianych okaże się potrzeba takiej pracy dla odwrócenia bezpośredniego niebezpieczeństwa, grożącego ogółowi lub ruchowi przed-

Art. 7. Przy wszelkich robotach prowadzonych bądź w zakładach pracy, bądź poza terenem zakładów pracy przez osoby lub przedsiębiorstwa prywatne, jak również przez Państwo, samorządy i instytucje społeczne, pracodawca obowiązany jest stosować środki, zapewniające ochronę życia i zdrowia robotników.

Jeżeli pracodawca przyjął robotnika w poczet domowników, powinien dostarczyć takich urządzeń i wydać takie zarządzenia co do jego pomieszczenia oraz co do pożywienia, o ile to ostatnie zostało umówione, jakie są potrzebne ze względu na zdrowie i moralność.

Art. 8. W razie oddania pewnych robót z zakresu działalności zakładu pracy w podprzedsiębiorstwo (subantrepryzę) przedsiębiorca odpowiada solidarnie z podprzedsiębiorcą (subantreprenere) za jego zobowiązania wynikające z umowy o pracę¹⁸⁾.

W razie oddania pewnych robót z zakresu działalności zakładu pracy w podprzedsiębiorstwo (subantrepryzę) firmom zarejestrowanym, za zobowiązania, wynikające z umowy o pracę oraz za przestrzeganie przepisów niniejszego rozporządzenia, odpowiada wyłącznie podprzedsiębiorca (subantreprenier).

Art. 9. Pracodawca powinien w ciągu miesiąca od otwarcia danego zakładu pracy lub od wejścia w życie niniejszego rozporządzenia podać do wiadomości obwodowego inspektora pracy, czy sam kieruje zakładem, czy też powierza kierownictwo zakładem innej osobie; w tym ostat-

siębior. twa, np. dla wykonania robót, zapobiegających pożarowi, zalewowi, wybuchowi i t. p.

Wszakże pracownik musi być zdolnym do wykonywania wymaganej przez pracodawcę pracy, w przeciwnym razie żądanie takiej pracy nie jest uzasadnione.

Oczywiste jest, że przepisy, regulujące czas pracy muszą być przestrzegane bez względu nawet na wyrażoną przez robotnika gotowość wykonywania pracy.

Nie wolno pracodawcy żądać od robotnika wykonywania robót, zabronionych przez prawo, np. pracy przy potajemnym wyrobie wódki lub sposobem obrażającym moralność publiczną albo w warunkach, zagrażających życiu i zdrowiu robotnika, w porze, gdy praca nie powinna być wykonywaną i t. p.

¹⁸⁾ Robotnik może poszukiwać wynagrodzenia bądź od przedsiębiorcy, bądź też od podprzedsiębiorcy, lub też prosić sąd o zasądzenie należności od obu solidarnie.

nim wypadku pracodawca powinien podać nazwisko kierownika zakładu pracy i jego ewentualnego zastępcy oraz pisemną zgodę tychże na objęcie powyższych stanowisk, a następnie w ciągu trzech dni zawiadamiać obwodowego inspektora pracy o każdej zmianie na tych stanowiskach¹⁹⁾.

Pisemna zgoda nie jest wymagana od osób zajmujących stanowiska kierownika zakładu pracy lub zastępcy, których stosunek służbowy ma charakter publiczno-prawny.

IV. Rozwiązanie umowy o pracę.

Art. 10. Umowa o pracę rozwiązuje się:

- a) po upływie czasu, na który była zawarta²⁰⁾;
- b) po ukończeniu roboty, która została wyraźnie oznaczona w umowie i której ukończenie strony przyjęły, jako termin ustania umowy;
- c) po upływie okresu wypowiedzenia, przysługującego każdej ze stron przy umowie na czas nieokreślony²¹⁾.
- d) wskutek śmierci robotnika;
- e) z chwilą wcielenia robotnika jako poborowego, do służby czynnej w wojsku stałym²²⁾.

¹⁹⁾ Winny przekroczenia podlega karze na mocy art. 61 rozp. w trybie wskazanym w art. 62 rozp.

²⁰⁾ Pod rządem t. X. zb. pr. umowa najmu nie może być zawartą na okres dłuższy, niż na lat 5. Na obszarze b. za-borów niemieckiego i austriackiego w wypadkach, gdy umowę zawarto na czas dłuższy, niż lat 5, należy stosować przepisy B. G. B. § 624 i austr. K. C. § 1158.

²¹⁾ Patrz art. 11 rozp.

²²⁾ lecz umowa nie rozwiązuje się w razie powołania robotnika na ćwiczenia rezerwy. Por. art. 66 ust. o powszechnym obowiązku służby wojskowej (Dz. U. 46/28 poz. 458).

Art. 10 wskazuje przyczyny, które skutkują automatyczne, z mocy samego prawa wygaśnięcie umowy. Wyliczenie jest wyczerpujące, wobec czego ani śmierć pracodawcy (inaczej t. X. zb. pr. 2238), ani sprzedaż przedsiębiorstwa, likwidacja lub upadłość przedsiębiorstwa nie skutkują rozwiązaniem umowy o pracę.

Ogłoszenie upadłości nie może być poczytywane za zdarzenie siły wyższej, powodujące zgaśnięcie zobowiązania odszkodowania za zwolnienie pracownika bez należytego wynagrodzenia (O. S. P. - VI - 216). (por. art. 32 r. um. pr. pr. um.).

Również wypadki siły wyższej, dotyczące zakładu pracy nie powodują rozwiązania umowy o pracę, lecz stanowią tylko dla pracodawcy podstawę do jej rozwiązania na warunkach art. 13 rozp.

Art. 11. Umowa o pracę między robotnikiem a pracodawcą, zawarta na czas nieokreślony, może być rozwiązana lub zmieniona przez każdą ze stron przez wypowiedzenie, dokonane co najmniej na dwa tygodnie naprzód ²³⁾. O ile umówiono dłuższe okresy wypowiedzenia, to powinny być one jednakowe dla obu stron ²⁴⁾.

Okres wypowiedzenia kończyć się musi zawsze w sobotę lub w przyjęty dzień wypłaty ²⁵⁾.

Umowę, zawartą na czas nieokreślony pracodawca może rozwiązać natychmiast pod warunkiem wypłacenia robotnikowi całkowitego wynagrodzenia za okres wypowiedzenia ²⁶⁾.

Pracodawca nie ma prawa wypowiadać umowy o pracę:

- a) w ciągu czterech tygodni niezdolności robotnika

²³⁾ Terminu tego robotnik nie może się zrzec, ani też skrócić, natomiast w umowie przewidziany być może dłuższy okres wypowiedzenia i warunek ten będzie dla stron obowiązujący.

Termin ten jest obowiązujący bez względu na rodzaj zatrudnienia robotnika oraz terminy i sposób płatności wynagrodzenia, a więc jest jednakowy dla robotników, płatnych dziennie lub tygodniowo, za czas lub od sztuki. Termin ten obowiązuje bez względu na to, jak długo robotnik pracował w przedsiębiorstwie.

Okres wypowiedzenia musi być zachowany zarówno w razie rozwiązania umowy, jak w przypadkach jej zmiany, np. skrócenia lub przedłużenia dnia pracy, zwiększenia lub zmniejszenia ilości dni pracy w tygodniu, zmiany wysokości wynagrodzenia albo terminu lub sposobu jego płatności, rodzaju zatrudnienia i t. p. Rozp. nie ustala formy wypowiedzenia; w każdym razie musi być ono dokonane w sposób zrozumiały i stanowczy.

²⁴⁾ nawet, gdyby strony umówiły się inaczej.

²⁵⁾ Miarodajnym jest dzień wypłaty, przyjęty w danym przedsiębiorstwie: jeżeli wypłatę uskutecznia się w piątki, a wypowiedzenia dokonano we wtorek, okres wypowiedzenia kończy się w piątek, następujący po upływie 2-ch tygodni. Jeżeli jednak wypowiedzenia dokonano w sobotę, okres wypowiedzenia kończy się w sobotę po 14 dniach bez względu na przyjęty dzień wypłaty.

²⁶⁾ Tej zasadzie rozp. nadaje charakter *juris cogentis* wobec czego w umowie nie może być zastrzeżone na rzecz pracodawcy prawo rozwiązania umowy bez wypłacenia całkowitego wynagrodzenia za okres wypowiedzenia. Warunek taki uważany byłby za nieistniejący i nieważny. Wynagrodzenie należy się bez względu na to, czy robotnik jest bez pracy, czy też otrzymał inną pracę.

do zarobkowania, spowodowanej przez nieszczęśliwy wypadek lub chorobę²⁷⁾;

b) w czasie pomiędzy chwilą powołania robotnika na ćwiczenia wojskowe rezerwy a końcem odbycia tych ćwiczeń;

c) podczas trwania ustawowego urlopu robotnika²⁸⁾

Art. 12. Jeżeli wypowiedzenie umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony jest stosowane trzy razy z rzędu względem tego samego robotnika bez rozwiązania stosunku pracy, pracodawca w ciągu najbliższych trzech miesięcy od dnia ostatniego wypowiedzenia nie może wypowiedzieć umowy, lecz jedynie rozwiązać ją pod warunkiem wypłacenia robotnikowi oprócz wynagrodzenia za czas przepracowany całkowitego wynagrodzenia za okres wypowiedzenia.

Jeżeli pracodawca wypowiedział umowę zawartą na czas nieokreślony, a bezpośrednio po upływie okresu wypowiedzenia zawarł z tymże robotnikiem trzy bezpośrednio po sobie następujące umowy o pracę na czas nieokreślony, z których żadna nie przekraczała dwóch tygodni, natenczas równoznaczne to jest z zawarciem umowy na czas nieokreślony.

Art. 13. W wypadkach siły wyższej²⁹⁾, jak na przykład: zamknięcie zakładu pracy lub jego części, w której był zatrudniony robotnik, wskutek zarządzenia władzy

²⁷⁾ bez względu na przyczynę i charakter choroby lub wypadku.

²⁸⁾ Ust. z dn. 16.V.1922. (Dz. U. 40/22 poz. 334).

Wypowiedzenie umowy o pracę w okresie, o którym mowa pod p. p. a), b) i c) należy uważać za niebyłe i pozbawione skutków prawnych.

Winny wypowiedzenia umowy w warunkach wskazanych w art. 11 ust. 4, karany będzie na zasadzie art. 60 rozp.

Nie wolno wypowiedzieć umowy kobietom w czasie przerw, wskazanych w art. 16 ust. o pracy młod. i kobiet.

Rozp. nie wzbrania wypowiedzenia umowy o pracę podczas pełnienia przez robotnika obowiązków sędziego przysięgłego lub ławnika sądu pracy albo w okresie wykluczenia robotnika od pracy przez władzę sanitarną (por. art. 29 um. pr. pr. um.).

²⁹⁾ Rozp. wskazuje wypadki siły wyższej przykładowo; ocena czy wypadek należy do kategorii wypadków siły wyższej należy do sądu. Nie stanowi siły wyższej zamknięcie przedsiębiorstwa

państwowej, pożar, powódź, wybuch kotła parowego i t. p., gdy one czynią bezwzględnie niemożliwym na przeciąg więcej niż siedmiu dni wykonywanie pracy i nie są następstwem winy pracodawcy, pracodawca ma prawo rozwiązać umowę o pracę w ciągu siedmiu dni od chwili zajścia wypadku.

Art. 14. Pracodawca ma prawo niezwłocznie rozwiązać umowę o pracę w wypadku niestawienia się robotnika w terminie rozpoczęcia pracy, o ile w umowie został wyraźnie zastrzeżony warunek terminowego jej rozpoczęcia.

W razie niezastrzeżenia w umowie powyższego warunku, robotnik może tylko z ważnych powodów ³⁰⁾ i co najwyżej przez tydzień, nie stawić się do rozpoczęcia pracy.

Art. 15. Każda ze stron ma prawo z ważnych powodów lub z winy przeciwnej strony niezwłocznie rozwiązać umowę o pracę przed upływem terminu umowy, względnie bez zachowania obowiązujących okresów wypowiedzenia ³¹⁾.

W razie sporu o istnieniu ważnych powodów lub winy rozstrzyga sąd.

Art. 16. Za ważne powody (ust. 2 art. 14 i art. 15) są uważane wszystkie okoliczności, które ze względu na dobre obyczaje lub na zasady dobrej wiary upoważniają jedną ze stron do odstąpienia od umowy ³²⁾.

z powodu zastoju, braku kredytu i t. p. (patrz O. S. P. — I. — 13). W pewnych warunkach za zdarzenie siły wyższej może być uważany strejk w przedsiębiorstwie, o czym rozstrzyga sąd uwzględniając charakter strejku, jego przyczyny i t. d.

³⁰⁾ Ocena w razie sporu należy do sądu.

³¹⁾ Prawa tego żadna ze stron nie może zrzec się w umowie.

³²⁾ Strony mogą wskazać w umowie, co uważać będą za ważny powód wypowiedzenia lub czego za ważny powód uważać nie będą.

Powody mogą być zarówno materialnej, jak i moralnej natury, np. zecer w drukarni pisma określonego kierunku politycznego może rozwiązać umowę niezwłocznie w razie zasadniczej zmiany kierunku pisma.

Powolność robotnika i mała wydajność pracy nie stanowią ważnego powodu, jeżeli nie są skutkiem kalektwa, lub ułomności, które przy zawieraniu umowy nie były pracodawcy znane. Natomiast zupełna niezdadność robotnika do speculnej pracy, do której został przyjęty może być uważana za ważny powód.

Ani B. G. B. (§ 626), ani austr. K. C. (§ 1162) nie zawierają określenia „ważnych powodów”.

Nie można jednak w żadnym razie uznać za ważny do rozwiązania umowy powód niestawienia się robotnika do pracy wskutek nieszczęśliwego wypadku lub choroby przez okres czasu, nie wynoszący więcej niż cztery tygodnie, albo — z innych uzasadnionych przyczyn przez okres czasu nie wynoszący więcej niż dwa tygodnie ³³⁾.

Art. 17. Robotnik może rozwiązać umowę o pracę z winy (art. 15) pracodawcy zwłaszcza w wypadkach następujących ³⁴⁾:

- a) w razie, jeżeli pracodawca, jego domownicy lub zastępcy dopuszczają się względem robotnika lub członków jego rodziny czynnych zniewag, lub ciężkich obraz ³⁵⁾;
- b) w razie, jeżeli pracodawca, jego domownicy lub zastępcy dopuszczają się względem robotnika lub członków jego rodziny czynów, które sprzeciwiają się prawu lub dobrem obyczajom, bądź też nakłaniają ich do takich czynów;
- c) w razie, gdy pracodawca nie wykonywa swych istotnych zobowiązań względem robotnika, wynikających z umowy lub przepisów niniejszego rozporządzenia ³⁶⁾.

Odosobnienie lub czasowe wykluczenie od zajęć skutkiem zarządzenia wydanego na podstawie ust. z dn. 25.VII.1919 w przedmiocie zwalczania chorób zakaźnych oraz innych chorób występujących nagminnie (Dz. U. 67/19 poz. 492) w myśl art. 8 tej ustawy „nie może służyć za powód do wydalenia ze służby rządowej, komunalnej, społecznej lub prywatnej“.

³³⁾ Przepis ma charakter stanowczy, wobec czego strony nie są władne wskazać terminy skrócić, bądź też zrzec się praw z przepisu tego wynikających. Natomiast strony mogą terminy te przedłużyć na rzecz robotnika.

Przyczyny oraz charakter choroby lub nieszczęśliwego wypadku są obojętne. Nie wolno pracodawcy rozwiązać stosunku pracy z powodu przerwy, wywołanej ciążą (art. 16 ust. o pracy młód. i kobiet).

³⁴⁾ Wyliczenie nie jest wyczerpującem, wobec czego umowa może być rozwiązana przez robotnika, również w innych wypadkach, których ocena w razie sporu należy do sądu.

³⁵⁾ Nie jest koniecznem, aby obraza lub czynna zniewaga podpadały pod przepisy prawa karnego, w szczególności, aby im towarzyszył animus iniuriandi.

³⁶⁾ Przedewszystkiem jeżeli pracodawca nie płaci regularnie wynagrodzenia lub wykracza przeciw postanowieniom art. 23, 34, 36,

Art. 18. Pracodawca może rozwiązać umowę z winy (art. 15) robotnika zwłaszcza w wypadkach następujących³⁷⁾:

- a) w razie, jeżeli robotnik dopuszcza się względem pracodawcy, swych przełożonych lub względem członków rodziny pracodawcy i przełożonych czynnych zniewag lub ciężkich obraz³⁸⁾;
- b) w razie jeżeli robotnik mimo przestrogi nie zachowuje przepisów, niezbędnych dla zapewnienia bezpieczeństwa pracy i całości zakładu pracy;
- c) w razie jeżeli robotnik dopuścił się kradzieży, przywłaszczenia lub rozmyślnego uszkodzenia mienia pracodawcy³⁹⁾;
- d) w razie niestawienia się robotnika do pracy dłużej niż przez trzy dni zrzędu lub ogółem więcej niż przez sześć dni w ciągu miesiąca bez przyczyny uzasadnionej⁴⁰⁾;
- e) w razie, gdy robotnik odmawia wykonywania swoich istotnych obowiązków, wynikających z umowy lub przepisów niniejszego rozporządzenia⁴¹⁾;

37, 39, 42, 43 i 44 rozp., oraz w wypadkach nie uczynienia zadość wymaganiom art. 7 rozp., lub przepisom specjalnym, normującym bezpieczeństwo i higienę pracy. Zła wola lub niedbalstwo pracodawcy nie są konieczne aby niezapłacenie wynagrodzenia było uważane za powód rozwiązania umowy z winy pracodawcy.

³⁷⁾ Wyliczenie jest przykładowe.

³⁸⁾ Patrz uwagę³⁵⁾.

³⁹⁾ Wyliczenie przykładowe, wobec czego powołanie innego przestępstwa np. oszustwa może być również powodem rozwiązania umowy. Skazujący wyrok w postępowaniu karnym nie jest konieczny. Ar. 18 p. b) wspomina tylko o przestępstwach przeciwko mieniu pracodawcy, a nie innych osób.

⁴⁰⁾ Postanowienia tego umowa nie może zmienić na niekorzyść robotnika, wobec czego zastrzeżenie, że niestawienie się np. w ciągu 2-ch dni skutkować będzie rozwiązaniem umowy, jest nieważne.

⁴¹⁾ Odmowa może się wyrażać, bądź w wyraźnym oświadczeniu robotnika, bądź w czynach, świadczących o tem, że pracy wykonywać nie chce, lub wykonywa ją niezgodnie z umową, albo wbrew postanowieniom art. 6. np. robotnik zaniedbuje pracę, spóźnia się, opuszcza pracę lub ją bez potrzeby przerywa, umyślnie

- f) w razie udowodnionej zdrady przez robotnika zastrzeżonej tajemnicy zakładu pracy⁴²⁾;
- g) w razie, gdy robotnik wiedząc o fakcie fałszerstwa lub sfałszowania dokumentów, na ich podstawie uzyskał przyjęcie do pracy⁴³⁾.

Art. 19. Prawo do rozwiązania umowy o pracę na podstawie art. 15, 16, 17 i 18 rozporządzenia niniejszego gaśnie po upływie siedmiu dni od chwili powzięcia przez stronę wiadomości o okolicznościach, uprawniających ją do rozwiązania umowy⁴⁴⁾.

Art. 20. Rozwiązanie umowy o pracę na podstawie art. 15, 16, 17 i 18 niniejszego rozporządzenia nie wyklucza prawa dochodzenia szkód i strat w myśl zasad prawa cywilnego⁴⁵⁾.

Jeżeli umowa o pracę została rozwiązana z winy pracodawcy przed upływem jej terminu lub bez zachowania obowiązującego okresu wypowiedzenia, robotnikowi służy przy umowie na czas nieokreślony prawo do wynagrodzenia za okres wypowiedzenia⁴⁶⁾, o ile z umowy nie wynikają

przedłuża pracę lub utrudnia ją innym robotnikom, wykracza przeciwko regulaminowi i t. d. Ocena postępowania robotnika w razie sporu należy do sądu, który orzeka, czy robotnik wykonywał pracę z dobrą wiarą (K. C. art. 1134, B. G. B. § 242).

⁴²⁾ Tajemnica musi być zastrzeżoną i zdrada jej w tym tylko wypadku może być powodem rozwiązania umowy z winy robotnika, gdy pracodawca wyraźnie zastrzegł tajemnicę w sposób dla robotnika zrozumiały i dostępny.

⁴³⁾ Uzyskanie przyjęcia do pracy bez świadomości tego, że dokumenty, złożone pracodawcy zostały sfałszowane nie jest powodem rozwiązania umowy z winy robotnika. Rozp. mówi o dokumentach a nie o świadectwach (por. art. 32 p. 9, r. um. pr. pr. um.).

⁴⁴⁾ Ponieważ powody, uzasadniające rozwiązanie umowy wyliczone są exempli modo, termin 7 dniowy, dotyczy nie tylko powodów, wskazanych w art. 15, 16, 17 i 18 rozp., lecz również wszelkich innych ważnych powodów. Termin ten nie może być przedłużony umową na niekorzyść robotnika.

Jeżeli pracodawca nie rozwiązał umowy w ciągu 7-miu dni od dnia, w którym został powiadomiony o czynie robotnika, wskazanym w art. 18 p. a) lub od daty, gdy dowiedział się, że robotnik nie stawiał się do pracy wbrew przepisowi art. 18 p. d), albo wykroczył przeciwko regulaminowi — traci prawo do rozwiązania umowy bez wypowiedzenia.

⁴⁵⁾ K. C. art. 1142, i nast., B. G. B. § 325, i nast., austr. K. C. § 1295, t. X. zb. pr. 574.

⁴⁶⁾ patrz art. 11 rozp. Wynagrodzenie to powinno być okre-

dla robotnika dalej idące uprawnienia⁴⁷⁾), a przy umowie zawartej na okres wykonania określonej roboty lub na czas określony — do wynagrodzenia za cały czas aż do wygaśnięcia umowy. Wynagrodzenie to jest płatne od razu z procentem prawnym od dnia rozwiązania umowy⁴⁸⁾), a w razie jeżeli rozwiązanie nastąpiło wskutek niewypłaty umówionego wynagrodzenia za pracę od dnia uchybienia terminu wypłaty⁴⁹⁾).

Skargi o takie wynagrodzenie przedawniają się upływem sześciu miesięcy od dnia rozwiązania umowy⁵⁰⁾).

Art. 21. Pracodawca obowiązany jest niezwłocznie wydać świadectwo robotnikowi na jego żądanie⁵¹⁾). Świadectwo powinno zawierać dane, dotyczące rodzaju i czasu zatrudnienia robotnika u danego pracodawcy.

Pracodawcy nie wolno umieszczać w świadectwie żadnych znaków i uwag⁵²⁾).

V. Wynagrodzenie.

Art. 22. Pracodawca powinien wynagrodzenie pieniężne obliczać i wypłacać w gotówce⁵³⁾); wzbroniona jest

ślone z uwzględnieniem otrzymywanych przez robotnika premii, dodatków i t. p. Wysokość wynagrodzenia winna się równać sumie, przypadającej robotnikowi za okres pracy poprzedzający dzień rozwiązania umowy, a równy okresowi wypowiedzenia.

⁴⁷⁾ natomiast prawa robotnika nie mogą być uszczuplone.

⁴⁸⁾ obecnie 10% w stosunku rocznym.

⁴⁹⁾ Przepis, stanowiący, że odsetki należą się dopiero od dnia wniesienia skargi nie jest stosowany.

⁵⁰⁾ Przepis jest stanowczy i strony nie są władne okres ten skrócić. Rozp. ma na względzie przedawnienie skarg o wynagrodzenie w razie rozwiązania umowy z winy pracodawcy, lub bez zachowania obowiązującego okresu wypowiedzenia, natomiast do skarg o zwykłe wynagrodzenie stosowane jest przedawnienie, przewidziane w dzielnicowych ustawach cywilnych: K. C. art. 2271 i nast., B. G. B. § 196, austr. K. C. 1486.

⁵¹⁾ zarówno po ukończeniu stosunku pracy, jak w ciągu jego trwania.

⁵²⁾ Świadectwo nie może zawierać bez zgody robotnika wzmianki o jego sprawowaniu się (inaczej B. G. B. § 630, austr. K. C. § 1162), a pracodawcy służy prawo odmówienia żądaniu robotnika, domagającego się zamieszczenia wzmianki o jego sprawowaniu się.

Winny przekroczenia przepisu art. 21 ulegnie karze na zasadzie art. 61 rozp.; należy sądzić, że pracodawca może być ukarany tylko w tym wypadku, jeżeli zamieści uwagi, o których mowa w art. 21 ust. 2 wbrew woli robotnika.

⁵³⁾ Zakaz t. zw. trucksystemu. Jeżeli w umowie zastrzeżono,

wypłata wynagrodzenia pieniężnego weksłami, skryptami dłużnemi, kuponami, znakami umówionemi, towarami lub innemi przedmiotami⁵⁴).

Art. 23. Robotnik, któremu wypłacono wynagrodzenie pieniężne w sposób sprzeczny z postanowieniami art. 22, ma prawo powtórnie żądać wypłaty w myśl przepisów art. 22; żądaniu temu pracodawca nie może przeciwstawiać zarzutu z tytułu dokonania wypłat wbrew art. 22.

Wartości otrzymane przez robotnika przy poprzedniej wypłacie, o ile robotnik jeszcze je posiada lub jest z tytułu tej wypłaty wzbogacony, przypadają na cele kulturalno-oświatowe, zgodnie z przepisami specjalnego rozporządzenia, które wyda Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 24. Pracodawca obowiązany jest prowadzić księgi płacy względnie wykazy płać robotniczych oraz inne księgi niezbędne dla kontroli nad stosunkiem pracy i przechowywać je przez okres pięcioletni⁵⁵).

Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami władny jest w drodze rozporządzenia ustalić rodzaje ksiąg i wykazów dla poszczególnych kategorii zakładów pracy i wzory tych ksiąg i wykazów oraz zwalniać pewne kategorie zakładów pracy na całym obszarze Rzeczypospolitej względnie na pewnych obszarach od obowiązku prowadzenia poszczególnych ksiąg.

Art. 25. We wszystkich zakładach pracy, zatrudniających powyżej czterech robotników, każdemu robotnikowi najpóźniej w siedem dni po rozpoczęciu pracy powinna być bezpłatnie wydana przez pracodawcę książeczka obrachunkowa⁵⁶).

że wynagrodzenie płatne jest w naturze, to warunek taki jest obowiązujący.

⁵⁴) Skutki obrazy tego przepisu są wskazane w art. 23, a ponadto winny przekroczenia ulegnie karze na mocy art. 61 rozp.

⁵⁵) i ⁵⁶) Winny przekroczenia ulegnie karze na mocy art. 61 rozp.

Art. 26. Książeczka obrachunkowa powinna zawierać dane, dotyczące warunków umowy o pracę oraz wyciąg z przepisów prawnych, określających prawa i obowiązki stron i z regulaminu pracy względnie obwieszczenia (art. 56).

Nadto do książki obrachunkowej są wpisywane dokonywane każdorazowo wypłaty wynagrodzenia ze wskazaniem ilości wymierzonych robotnikowi kar pieniężnych i ilości wymierzonych robotnikowi kar pieniężnych i powodów do ich wymierzania⁵⁷⁾.

Art. 27. Minister Pracy i Opieki Społecznej w drodze rozporządzenia może zezwolić poszczególnym kategoriom zakładów pracy na całym obszarze Rzeczypospolitej względnie na pewnych obszarach, na niewpisywanie do książeczek danych, wymienionych w ust. 2 art. 26, jeżeli zakłady te zobowiążą się do wprowadzenia innego odpowiedniego systemu obliczania wynagrodzenia oraz wykazywania wysokości wynagrodzenia i poczynionych potrąceń przy każdorazowej wypłacie. Warunki i tryb udzielania zezwoleń ustalone zostaną w temże rozporządzeniu.

Art. 28. Szczegółowe dane, dotyczące treści książeczek obrachunkowych i dowodów, wydawanych przez pracodawcę (art. 30) oraz trybu zatwierdzania wzorów książeczek obrachunkowych dla poszczególnych kategorii zakładów pracy, określi rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej wydane w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami.

Art. 29. Zabrania się umieszczania w książeczkach obrachunkowych notatek lub znaków, mających na celu wyróżnienie robotnika w sposób dlań korzystny lub niekorzystny, oraz uwag o jego sprawowaniu się i uzdolnieniu fachowem⁵⁸⁾.

Niewydanie robotnikowi książki obrachunkowej nie może być uważane za okoliczność, stwierdzającą nieistnienie umowy o pracę.

⁵⁷⁾ i ⁵⁸⁾ Winny przekroczenia ulegnie karze na mocy art. 61 rozp.

Art. 30. Książeczkę obrachunkową robotnik przechowuje u siebie, celem zaś wpisania do niej niezbędnych danych oddaje ją za dowodem pracodawcy, który zwraca książeczkę obrachunkową robotnikowi przy wypłacie ⁵⁹⁾.

Art. 31. Wzamian za zgubioną lub uszkodzoną przez robotnika książeczkę obrachunkową pracodawca powinien niezwłocznie wydać nową, za co pobiera od robotnika opłatę, nieprzekraczającą kosztu własnego, w każdym razie nie wyżej taksy, zatwierdzonej przez obwodowego inspektora pracy ⁶⁰⁾.

Art. 32. Wypłata robotnikom należnego wynagrodzenia powinna być dokonywana:

- a) przy umowie zawartej na czas określony nie dłuższy niż dwa tygodnie — po upływie terminu umowy, a jeżeli umowa zawarta została na czas dłuższy niż dwa tygodnie — przynajmniej raz na dwa tygodnie;
- b) przy umowie zawartej na czas nieokreślony — przynajmniej raz na dwa tygodnie ⁶¹⁾.

Przy umowie zawartej na czas wykonania określonej roboty wypłata robotnikowi zaliczek na poczet wynagrodzenia powinna być dokonywana w terminach, ustalonych w umowie o pracę, jednak nie rzadziej, niż co dwa tygodnie, oraz w wysokości nie niższej od dwutygodniowego zarobku, obliczonego według ustalonej w umowie dniówki lub według wartości wykonanej części pracy; ostatecznego obrachunku i wypłaty dokonywa się niezwłocznie po ukończeniu całej roboty ⁶²⁾.

Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi ministrami może zezwolić w pewnych gałęziach pracy dokonywania wypłat w wypadkach wyżej wymienionych raz na miesiąc z zastrzeżeniem wypłacania odpowiednich zaliczek w ciągu miesięcznego okresu płatniczego.

^{59) 60)} Winny przekroczenia ulegnie karze na mocy art. 61 rozp.

^{61) 62)} Są to przepisy *juris cogentis*, wobec czego nie wolno w umowie zastrzec dokonywania wypłat w okresach dłuższych, aniżeli wskazane w art. 32 rozp.

W razie zawinionej niewypłaty w terminie pracodawca obowiązany jest do opłacania procentów zwłoki w wysokości 2% — 3% miesięcznie, począwszy od dnia zwłoki⁶³).

Art. 33. Wypłata wynagrodzenia powinna się rozpocząć nie później, jak bezpośrednio po zakończonym dniu pracy i nie może się odbywać w sklepach, jadłodajniach i t. p. zakładach⁶⁴).

Art. 34. Jeżeli zasady obliczenia wysokości wynagrodzenia są tak skomplikowane, że nie mogą być wyszczególnione w książeczce obrachunkowej, to za podstawę do obliczenia powinny być brane wskazane w tej książeczce tablice, wykazy i taryfy płac oraz przepisy taryfowe wydane w zakładach pracy.

Powyższe tablice, wykazy i taryfy płac oraz przepisy taryfowe powinny być podpisane przez kierownika zakładu oraz zaświadczone przez obwodowego inspektora pracy, któremu powinny być dostarczone w dwóch egzemplarzach⁶⁵).

Art. 35. Pracodawca w żadnym razie nie może żądać wynagrodzenia od robotnika za pomoc lekarską, nie przewidzianą obowiązującymi przepisami, za dostarczenie lokalu pracy, za ogrzewanie, oświetlenie i czyszczenie lokali pracy i za używanie narzędzi pracy oraz siły napędnej, używanej dla zakładu pracy i stanowiących jego własność⁶⁶).

Robotnikom zakładów górniczych wolno wydawać na rachunek wynagrodzenia pieniężnego materiały wybuchowe do wykonywania pracy w ilości nie większej, niż tego wymaga wykonywanie pracy, po cenach nie przewyższających cen, podanych w cenniku, zatwierdzonym przez władze górnicze⁶⁷).

⁶³) Umowa nie może pozbawić robotników prawa żądania procentów zwłoki w razie zawinionej niewypłaty wynagrodzenia, lub zaliczek (art. 32 rozp.) we właściwych terminach. Ocena, czy niewypłata nastąpiła z winy pracodawcy w razie sporu należy do sądu.

⁶⁴) ⁶⁵) i ⁶⁷) Winny przekroczenia ulegnie karze na podstawie art. 61 rozp.

⁶⁶) Rozp. nie wspomina o wynagrodzeniu robotnika za wynalazki; patrz rozp. o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych z dn. 22.III.1928 (Dz. U. 78/28, poz. 443).

Art. 36. Pracodawcy nie wolno pobierać procentu od pożyczek, udzielanych robotnikowi, ani też wynagrodzenia z tytułu poręczenia za jego zobowiązania pieniężne ⁶⁸⁾).

Art. 37. W celu zaopatrywania robotników w tanie i w dobrym gatunku artykuły pierwszej potrzeby pracodawcy mogą otwierać przy zakładach pracy na mocy zezwolenia właściwego obwodowego inspektora pracy sklepy, którym przysługuje prawo ściągania od robotników należności za artykuły w myśl ust. 1 punktu 4 i ust. 3 art. 38. Wykaz sprzedawanych artykułów pierwszej potrzeby wraz z cennikiem, względnie zmiany tego wykazu i cennika powinny być zatwierdzane przez obwodowego inspektora pracy i wywieszane w sklepie na widocznym miejscu. Ceny sprzedawanych artykułów nie mogą przekraczać przeciętnych cen rynkowych.

Inspektor pracy może cofnąć zezwolenie, nadające uprawnienia, wskazane w ustępie pierwszym, o ile stwierdzi przekroczenia tych uprawnień.

Art. 38. Z wynagrodzenia robotnika wolno potrącać tylko następujące należności ⁶⁹⁾:

1) za dostarczone robotnikowi przez pracodawcę mieszkanie, opał, światło oraz za dostarczone górnikom materiały wybuchowe (art. 35 ust. 2);

2) bieżące i zaległe daniny i opłaty publiczne, w granicach ustawowego upoważnienia pracodawcy do ich potrącania ⁷⁰⁾);

3) sumy egzekwowane na mocy tytułów wykonawczych i egzekucyjnych;

4) zaliczki pieniężne udzielone robotnikowi przez pracodawcę na poczet wynagrodzenia oraz sumy należne za artykuły pierwszej potrzeby sklepom wymienionym w art. 37;

⁶⁸⁾ Winny przekroczenia ulegnie karze na mocy art. 60 rozp.

⁶⁹⁾ Wyliczenie jest wyczerpującem.

⁷⁰⁾ Podatek dochodowy na zasadzie ust. o państw. pod. doch. (Dz. U. 53/25, poz. 411).

Składki na fundusz bezrobocia na zasadzie art. 8. ust. o zabezp. na wyp. bezrobocia (Dz. U. 120/25, poz. 863).

Składki na rzecz Kas Chorych na zasadzie art. 47 dekretu o ubezp. na wyp. choroby (Dz. U. 9/19, poz. 122).

5) kary pieniężne, przewidziane regulaminem pracy⁷¹⁾.

Potrąceń wymienionych w ustępie poprzednim, wolno dokonywać przy każdorazowej wypłacie, a w szczególności potrąceń wymienionych w punktach 1) i 2) całkowicie i przed potrąceniami wymienionymi w punkcie 3), tych zaś ostatnich w granicach, przewidzianych w art. 39.

Potrąceń, wymienionych w punkcie 4) wolno dokonywać z tym ograniczeniem, że potrącenia wymienione w punktach 1), 2) 3) i 4), nie mogą łącznie przewyższać połowy wynagrodzenia, przypadającego do wypłaty.

Potrącenia kar pieniężnych, wymienionych w punkcie 5), wolno dokonywać przy wypłacie po potrąceniach, wymienionych w punktach 1), 2), 3) i 4), z ograniczeniem, przewidzianem w ust. 2 art. 44.

Postanowienia niniejszego artykułu nie dotyczą zaliczek, przewidzianych w art. 32 ust. 3 niniejszego rozporządzenia, które są potrącane z należnej sumy od razu w całości⁷²⁾.

Art. 39. Wynagrodzenie robotników ulega zajęciu administracyjnemu tudzież zapowiedzeniu i zajęciu sądowemu nie więcej, niż do wysokości jednej piątej części sumy wynagrodzenia, przypadającego do wypłaty⁷³⁾.

Tytułem wyjątku od powyższej ogólnej zasady wynagrodzenie robotników ulega zapowiedzeniu i zajęciu sądowemu za alimenty do wysokości $\frac{2}{5}$ wynagrodzenia, przy czem pozostałe $\frac{3}{5}$ wolne są od wszelkich zapowiedzeń i zajęć.

Przy zbiegu zapowiedzeń za alimenty i za inne należności lub długi, $\frac{1}{5}$ część wynagrodzenia staje się przedmiotem stosunkowego podziału zarówno na alimenty, jak i na

⁷¹⁾ Kar, nie przewidzianych w regulaminie potrącać nie wolno i umowne zastrzeżenie kary, nie przewidziane w regulaminie, zatwierdzonym zgodnie z art. 51—54 rozp. jest nieskuteczne i nieważne. W obwieszczeniu wewnętrznym (art. 56 rozp.) kar ustanawiać nie wolno.

⁷²⁾ Winny przekroczenia ulegnie karze na podstawie art. 60 rozp.

⁷³⁾ Normy wskazane w art. 40 rozp. winny być stosowane bez względu na to, czy robotnik jest żonatym, czy też kawalerem i bez względu na wysokość otrzymanego wynagrodzenia.

inne należności lub długi, druga zaś $\frac{1}{5}$ część przekazuje się wyłącznie na zaspokojenie samych tylko alimentów, o ileby pierwsza $\frac{1}{5}$ część na nie przy przy zbiegu innych wierzy- cieli nie wystarczała.

Art. 40. Prawo robotnika do wynagrodzenia nie mo- że być przez robotnika zastawione lub odstąpione osobie trzeciej.

Umowa, zawarta wbrew temu zakazowi, jest nieważna.

Art. 41. Wysokość wynagrodzenia powinna być określona bądź w umowie indywidualnej ⁷⁴⁾, bądź zbioro- wej obowiązującej danego pracodawcę, w braku zaś tego określenia, pracodawca powinien dać wynagrodzenie zgodne ze zwyczajem miejscowym, a w braku tegoż — słuszne wy- nagrodzenie ⁷⁵⁾ i ⁷⁶⁾.

Art. 42. W razie rozwiązania umowy wskutek śmier- ci robotnika, pracodawca bez względu na ubezpieczenie emerytalne robotnika, powinien, jeżeli robotnik pracował co najmniej 10 lat w przedsiębiorstwie, wypłacić jego ro-

⁷⁴⁾ Wynagrodzenie należy się również w tym wypadku, gdy robotnik był gotów do wykonywania pracy, lecz nie pracował, lub pracował mniej, gdyż doznał przeszkody, zachodzącej nie po jego stronie. Natomiast nie należy się wynagrodzenie za czas, w ciągu którego robotnik nie pracował z własnej winy i w tym wypadku pracodawcy służy exceptio non adimplenti contractus. Kwestja, czy robotnikowi należy się wynagrodzenie w wypadkach niemożności wykonywania pracy z powodu strajku w innym oddziale tegoż przedsiębiorstwa, lub w innym przedsiębiorstwie (np. dostarczają- cem surowiec), tudzież w innych podobnych przypadkach (t. zw. Betriebsstörungen) jest w doktrynie sporną (Kassel Arbeitsrecht wyd. 1928, str. 130).

W razie rażąco niskiego wynagrodzenia za pracę przy wy- korzystaniu nędzy, lub przymusowego położenia robotnika, służy mu prawo kwestjonowania, przewidzianej w umowie wysokości wynagrodzenia (por. B. G. B. § 138 i austr. K. C. § 879 p. 4).

Wynagrodzenie za czas urlopu wypłacone być winno na za- sadach ust. z dn. 16. V. 1922 r. (Dz. Ust. 40/22 poz. 334) jeżeli umowa nie przewiduje warunków korzystniejszych.

⁷⁵⁾ Sąd może oprzeć się z mocy art. 101 u. p. c. na zwy- czaju sobie znanym nawet jeżeli uprzednio powzięta była decyzja o zbadaniu biegłego celem ustalenia istnienia zwyczaju. S. N. c. I z dn. 10. II. 1927 r.

⁷⁶⁾ Wynagrodzenie za godziny nadliczbowe reguluje w braku umowy, której warunki są korzystniejsze dla robotnika, art. 16 ust. z dn. 18. XII. 1919 (Dz. U. 2/20 poz. 7) i § 18 rozp. z dn. 23. VI. 1923 (Dz. U. 70/23, poz. 551).

dzinie, mającej ustawowe prawo do utrzymania i przez niego utrzymywanej⁷⁷⁾, odprawę w wysokości ostatnio pobieranego dwutygodniowego wynagrodzenia.

Jeżeli stosunek pracy trwał co najmniej 20 lat odprawę stanowić będzie ostatnio pobierane czterotygodniowe wynagrodzenie.

Odprawę należy się w całości tylko wówczas, jeżeli zmarły robotnik pozostawił małżonka i zstępного lub zstępnych. We wszystkich innych wypadkach odprawa wynosi połowę wyżej oznaczonej normy.

Odprowa płatna jest po upływie miesiąca, licząc od dnia śmierci robotnika.

Art. 43. Kary pieniężne mogą być nakładane na robotników, jeżeli są przewidziane w regulaminie pracy i tylko za następujące przekroczenia⁷⁸⁾:

1) za rozmyślnie złe lub niedbałe wykonywanie robót oraz za rozmyślne psucie podczas niej materiałów, narzędzi i maszyn;

2) za nieprzybycie do pracy, spóźnianie się do pracy lub samowolne jej opuszczanie w ciągu dnia roboczego bez uzasadnionej przyczyny;

3) za zakłócenie spokoju;

4) za znajdowanie się przy pracy w stanie nietrzeźwym;

5) za nieprzestrzeganie przepisów ostrożności przy obchodzeniu się z ogniem, światłem i t. p., zamieszczonych w regulaminie pracy.

Kary pieniężne nie mogą być nakładane na robotnika po upływie trzech dni od ustalenia przekroczenia robotnika⁷⁹⁾ i⁸⁰⁾.

⁷⁷⁾ Kto z członków rodziny robotnika uprawniony był do utrzymania przez zmarłego określają dzielnicowe ustawy cywilne.

⁷⁸⁾ Wylczenie jest wyczerpującem. W wypadkach wskazanych w art. 43 rozp. służy pracodawcy prawo, bądź rozwiązania umowy z winy robotnika, jeżeli przekroczenia mogą być uważane za ważne powody w rozumieniu art. 16 i 18 rozp., bądź nałożenia kary, przewidzianej w należycie zatwierdzonym regulaminie pracy.

⁷⁹⁾ okres ten nie może być przedłużony.

⁸⁰⁾ Winny przekroczenia postanowień [art. 43 ulegnie karze na podstawie art. 61 rozp.

Art. 44. Kara pieniężna za poszczególne przekroczenie nie może przewyższać czwartej części dziennego zarobku robotnika⁸¹⁾. Ściągnięte kary pieniężne przypadają na cele kulturalno-oświatowe zgodnie z przepisami specjalnego rozporządzenia, które wyda Minister Pracy i Opieki Społecznej.

Kary pieniężne w sumie ogólnej nie powinny przewyższać dziesiątej części wynagrodzenia, faktycznie przypadającego robotnikowi na umówiony termin wypłaty⁸²⁾ i⁸³⁾.

Art. 45. Zarząd zakładu pracy powinien prowadzić księgę nakładanych na robotników kar pieniężnych według wzoru, ustalonego w drodze rozporządzenia przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

Księga ta powinna być okazywana inspektorowi pracy na każde żądanie⁸⁴⁾.

VI. Ochrona prawna zarobków robotniczych.

Art. 46. Sprawy wszczęte w sądzie z tytułu umowy o pracę robotników mają charakter spraw pilnych i ferjalnych. Termin do rozpoznawania sprawy winien sąd wyznaczyć niezwłocznie i w ten sposób, aby w przypadkach, gdy miejsce zamieszkania pozwanego znajduje się w okręgu sądowym, okres czasu od dnia doręczenia wezwania do rozprawy wynosił nie więcej jak 5 dni.

Art. 47. W postępowaniu egzekucyjnym jako też upadłościowym należności robotników, wynikające z postanowień niniejszego rozporządzenia, korzystają z pierwszeństwa zaspokojenia na obszarze województw białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, nowogródzkiego, poleskiego, warszawskiego, wileńskiego i wołyńskiego oraz m. st. Warszawy, w rozmiarze i stopniu przysługującym należnościom z tytułu zastług sług i czeladzi⁸⁵⁾, a na obszarze wo-

⁸¹⁾ i ⁸²⁾ Normy te nie mogą być podwyższone.

⁸³⁾ i ⁸⁴⁾ Winny przekroczenia ulegnie karze na podstawie art. 61 rozp.

⁸⁵⁾ Patrz prawo z r. 1825 o przywilejach i hipotekach art. 9. p. 4, prawo hipoteczne z 1818 r. art. 41 p. 4, rozp. o zapobieganiu upadłości (Dz. U. 3/28, poz. 20) art. 19 i 34. (Patrz ustawy dodatkowe).

jewództw krakowskiego, lwowskiego, poznańskiego, pomorskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego wedle obowiązujących tam przepisów ⁸⁶⁾).

VII. Regulamin pracy.

Art. 48. Dla każdego zakładu pracy, zatrudniającego ponad dwudziestu robotników ⁸⁷⁾, powinien być wydany regulamin pracy w ciągu czterech tygodni od otwarcia zakładu lub od wejścia w życie niniejszego rozporządzenia ⁸⁸⁾.

Dla poszczególnych oddziałów zakładu pracy lub dla poszczególnych kategorii robotników mogą być wydawane odrębne regulaminy.

Art. 49. Regulamin pracy, zatwierdzony w trybie przewidzianym w art. 51 — 54 niniejszego rozporządzenia posiada dla pracodawcy i robotników moc obowiązującą, lecz w razie sprzeczności z prawem może być uchylony w drodze nadzoru w myśl przepisów art. 53.

O ile regulamin uszczupla prawa poszczególnych robotników, zastrzeżone im przez indywidualną umowę o pracę, robotnikom przysługuje prawo dochodzenia szkód i strat w drodze sądowej. Powództwo może być zgłoszone w ciągu miesiąca od dnia wejścia w życie regulaminu pracy ⁸⁹⁾.

Art. 50. Regulamin pracy powinien zawierać:

- a) oznaczenie początku i końca czasu pracy oraz przerw w pracy we wszystkie dni w tygodniu dla mężczyzn, kobiet, dla robotników młodocianych z uwzględnieniem czasu ich nauki szkolnej, jak również dla kategorii robotników, wykonywających czynności specjalne;
- b) czas normalnego czyszczenia narzędzi, maszyn i urządzeń oraz porządkowania zakładów pracy;
- c) przesuwanie zmian w zakładach o ruchu ciągłym;

⁸⁶⁾ Patrz: austr. ordynacja konkursowa § 51, austr. ordynacja ugodowa § 23, Niem. ord. upadłościowa § 61, rozp. o zapobieganiu upadłości (Dz. U. 27/28, poz. 244) art. 19 i 34. (Patrz ustawy dodat.).

⁸⁷⁾ Przy ustaleniu ilości robotników oblicza się wszystkich pracowników, którzy są robotnikami w rozumieniu art. 3 rozp.

⁸⁸⁾ Winny przekroczenia ulegnie karze na mocy art. 61 rozp.

⁸⁹⁾ Prawa tego robotnik nie może zrzec się w umowie.

- d) wykaz dni świątecznych ustawowych oraz innych stale przestrzeganych w danym zakładzie pracy;
- e) czas i miejsce wypłaty wynagrodzenia;
- f) przepisy ostrożności przy obchodzeniu się z ogniem, światłem i t. p., w razie braku specjalnych przepisów bezpieczeństwa;
- g) rodzaje przekroczeń i wysokość kar pieniężnych za nie nakładanych w granicach art. 43 i 44.
- h) takse za zgubione lub zniszczone przez robotnika książeczki obrachunkowe.

Nadto dla górnictwa:

- i) kolejność w jakiej zjazd i wyjazd robotników ma odbywać;
- j) czas i miejsce wydawania górnikom materiałów i narzędzi do pracy.

Oprócz postanowień zawartych w punktach a) — j) artykułu niniejszego regulamin pracy może zawierać wyciągi z przepisów prawnych dotyczących stosunków pracy.

Art. 51. Projekt nowego lub zmienionego regulaminu pracy powinien być opracowany przez zarząd zakładu pracy i wywieszony w lokalu zakładu pracy w miejscu widocznym dla wszystkich⁹⁰⁾.

Art. 52. Po upływie tygodnia od dnia wywieszenia (art. 51) zarząd zakładu pracy przesyła projekt regulaminu wraz z podaniem o zatwierdzenie do obwodowego inspektora pracy i z zaznaczeniem daty wywieszenia.

Zarządy zakładów, podległych ustawom górniczym z wyjątkiem hut, przesyłają jednocześnie drugi egzemplarz projektu regulaminu do władzy górniczej⁹¹⁾.

Art. 53. Obwodowy inspektor pracy odmawia zatwierdzenia, jeżeli regulamin jest sprzeczny z przepisami prawa.

Decyzja obwodowego inspektora pracy co do projektu nowego lub zmienionego regulaminu pracy powinna zapaść w przeciągu najwyżej dwóch tygodni od dnia złożenia projektu w jego kancelarii i powinna być podana przez zarząd zakładu do wiadomości robotnikom przez wywieszenie ogłoszenia.

⁹⁰⁾ i ⁹¹⁾ Winny przekroczenia ulegnie karze na mocy art. 61 rozp.

Regulamin zatwierdzony przez obwodowego inspektora pracy, może być uchylony przez okręgowego inspektora pracy w drodze nadzoru i bez skargi stron zainteresowanych w razie stwierdzenia, że regulamin jest lub stał się sprzeczny z przepisami prawa ⁹²⁾.

Art. 54. Regulamin pracy po zatwierdzeniu powinien być niezwłocznie wywieszony w lokalu zakładu pracy w miejscach widocznych i wchodzi w życie najwcześniej w dwa tygodnie po wywieszeniu. Robotnikowi przysługuje prawo rozwiązania umowy w ciągu dwóch tygodni od dnia wywieszenia regulaminu ⁹³⁾.

Wywieszony regulamin pracy powinien być zawsze utrzymywany w stanie czytelnym ⁹⁴⁾.

Art. 55. Pracodawca powinien podać regulamin do wiadomości robotnikowi, przed przystąpieniem robotnika do pracy.

Art. 56. W każdym zakładzie pracy, zatrudniającym do dwudziestu robotników, powinno być wywieszone obwieszczenie wewnętrzne, zawierające następujące punkty zgodne z obowiązującymi przepisami ⁹⁵⁾:

- a) oznaczenie początku i końca pracy oraz przerw w pracy we wszystkie dni tygodnia;
- b) wykaz dni świątecznych ustawowych oraz innych stale przestrzeganych w danym zakładzie pracy;
- c) terminy i miejsce wypłaty wynagrodzenia.

Pozatem obwieszczenie może zawierać wyciągi z przepisów prawnych, dotyczących stosunku pracy.

Art. 57. W razie stwierdzenia przez inspektora pracy niezgodności punktów obwieszczenia z obowiązującymi

⁹²⁾ Stronom zainteresowanym, a więc pracodawcy i każdemu robotnikowi służy prawo skargi do okręgowego inspektora pracy. Zarówno na decyzję, zatwierdzającą regulamin, jak odmawiającą zatrudnieniu.

⁹³⁾ Niekorzystanie przez robotnika z służącego mu prawa rozwiązania umowy nie oznacza zgody jego na treść regulaminu i nie pozbawia go prawa skargi, o której mowa w art. 53 rozp.

⁹⁴⁾ Winny przekroczenia ulegnie karze na mocy art. 61 rozp.

⁹⁵⁾ Obwieszczenie może zawierać wyłącznie dane wskazane w p.p. a), b) i c), natomiast nie może przewidywać kar, o których mowa w art. 38 p. 5.

Winny przekroczenia ulegnie karze na mocy art. 61 rozp.

przepisami prawa, obwieszczenie takie zostaje przez inspektora pracy unieważnione z zaznaczeniem tych punktów, które sprzeciwiają się prawu.

Pracodawca powinien unieważnione obwieszczenie zastąpić w przeciągu trzech dni przez nowe, zgodne z obowiązującymi przepisami prawa ⁹⁶⁾.

Art. 58. Przepisy niniejszego rozporządzenia nie uszczuplają w niczem uprawnień przedstawicielstwa robotniczego, wynikających z ustawy z dnia 4 lutego 1920 r. o radach załogowych (Dz. Ust. Rzeszy niem. str. 147) oraz z innych obowiązujących w tym zakresie przepisów prawnych.

Art. 59. Regulamin pracy w zakładach podległych ustawom górniczym z wyjątkiem hut są zatwierdzane przez obwodowego inspektora pracy i właściwy urząd górniczy. Instancje odwoławcze i szczegółowy tryb postępowania ustali rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej i Ministra Przemysłu i Handlu.

VIII. Przepisy karne.

Art. 60. Winni przekroczenia przepisów artykułów 11 ustęp czwarty, 36 i 38 niniejszego rozporządzenia karani będą grzywną od 50 zł. do 1.000 zł. i aresztem do 6 tygodni lub jedną z tych kar, o ile inne ustawy karne nie przewidują kar surowszych.

Do orzekania powołane są sądy pokoju (powiatowe) ⁹⁷⁾.

Art. 61. Winni przekroczenia przepisów artykułów 9, 21, 22, 24, ustęp pierwszy, 25, 26, 29 — 31, 33 — 35, 43 — 45, 48, 51, 52, 54, 56, 57 ust. 2 niniejszego rozporządzenia oraz przepisów rozporządzeń, wydanych na podstawie art. 24 ustęp drugi, art. 27 i 28 ulegną karze grzywny od 10 zł. do 500 zł., o ile inne ustawy karne nie przewidują kar surowszych.

⁹⁶⁾ Orzeczenie obw. inspektora pracy o unieważnieniu obwieszczenia może być zaskarżone trybem wskazanym w art. 14 rozp. o inspekcji pr., wszakże złożenie skargi przez pracodawcę nie zwalnia go do obowiązku, wskazanego w art. 57 ust. 2.

⁹⁷⁾ od 1 stycznia r. 1929 — sądy grodzkie; jeżeli przekroczenia dokonano w miejscu, należącym do okręgu sądu pracy, orzeka sąd pracy na zasadzie art. 7 rozp. o sądach pracy (Dz. U. 37/28 poz. 350).

W razie zbiegu przekroczeń w niniejszym artykule wymienionych lub powtarzania się ich, kara może być podwyższona do 1.000 złotych.

Grzywna za przekroczenie przepisów o książeczkach obrachunkowych jest nakładana w wysokości co najmniej 10 złotych.

Grzywny na wypadek nieściągalności zamienić należy w orzeczeniu na karę aresztu na czas nie dłuższy niż dwa tygodnie.

Art. 62. Do orzekania w sprawach z art. 61 niniejszego rozporządzenia, powołani są obwodowi inspektorzy pracy ⁹⁸⁾.

Art. 63. W wypadkach, gdy zakład pracy nie jest zarządzany osobiście przez właściciela, odpowiedzialnym za przestępstwa wymienione w art. 60 i 61 niniejszego rozporządzenia, jest kierownik zakładu pracy (art. 9).

Właściciel jest odpowiedzialny narówni z kierownikiem, jeżeli przestępstwo było popełnione za jego wiedzą, bądź gdy właściciel zaniechał należytej staranności przy wyborze kierownika.

W wypadkach, gdy właściciel zakładu pracy nie wyznaczył kierownika zakładu pracy, odpowiedzialnym za przestępstwa, wymienione w art. 60 i 61 niniejszego rozporządzenia, jest właściciel zakładu pracy.

Jeżeli właścicielem zakładu jest osoba prawna, odpowiedzialnymi za przestępstwa, wymienione w art. 60 i 61 są te osoby, które powołane są do zawiadywania interesami osoby prawnej.

W razie oddania pewnych robót z zakresu działalności zakładu pracy w podprzedsiębiorstwo (subantreprzyzę) przedsiębiorca jest odpowiedzialny narówni z podprzedsiębiorcą (subantreprenierem) za przekroczenie przepisów niniejszego rozporządzenia, dotyczących wydawania robotnikom książeczek obrachunkowych; za przekroczenie innych przepisów niniejszego rozporządzenia, przedsiębiorca jest odpowiedzialny narówni z podprzedsiębiorcą (subantrepren-

⁹⁸⁾ O trybie postępowania inspektorów pracy patrz uwagę do art. 32 r. o inspekcji pr., a o trybie postępowaniu w razie zażądania przez skazanego skierowaniu sprawy na drogę sądową patrz uwagę do art. 33 r. o inspekcji pr. i art. 9 r. o sądach pracy.

nerem), jeżeli przestępstwo było popełnione za jego wiedzą lub gdy przedsiębiorca okazał szczególną niedbałość w wyborze podprzedsiębiorcy (subantreprenera).

Przepisy niniejszego artykułu nie uchylają postanowień, dotyczących udziału (współwiny) w przestępstwie.

Art. 64. Kierownicy zakładów pracy państwowych, samorządowych lub znajdujących się pod zarządem państwowym winni przestępstw, wymienionych w art. 61 podlegają karom w tymże artykule przewidzianym wyłącznie w drodze sądowej.

Art. 65. Uprawnienia i obowiązki inspektora pracy, wynikające z przepisów niniejszego rozporządzenia, w stosunku do zakładów pracy, pozostających w państwowym zarządzie kolejowym przechodzą na organa władzy kolejowej, wyznaczone przez Ministra Komunikacji, który jednocześnie ustali tryb postępowania tych organów.

IX. Przepisy końcowe.

Art. 66. Wszelkie postanowienia umów regulujące warunki pracy mniej korzystnie dla robotników, aniżeli to czyni niniejsze rozporządzenie, są nieważne i ulegają z mocy samego prawa zastąpieniu przez odnośne postanowienia niniejszego rozporządzenia ⁹⁹⁾.

Art. 67. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi ministrami, a w odniesieniu do postanowień karnych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

Art. 68. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie na całym obszarze Rzeczypospolitej z wyjątkiem województwa śląskiego w cztery miesiące po ogłoszeniu ¹⁰⁰⁾, na obszarze zaś województwa śląskiego w cztery miesiące po ogłoszeniu zgody Sejmu Śląskiego na niniejsze rozporządzenie.

⁹⁹⁾ Postanowienie to dotyczy zarówno umów zawartych po wejściu w moc rozp. jak zawartych przed tą datą.

¹⁰⁰⁾ Rozp. zostało ogłoszone w dniu 23 marca r. 1928 (Dz. U. 35/28 poz. 324) i weszło w życie w dn. 24 lipca r. 1928.

Z chwilą wejścia w życie niniejszego rozporządzenia tracą moc obowiązującą, o ile dotyczą robotników:

a) art. art. 42—63, 87—192, 211—222 ustawy o pracy w przemyśle (Zwód praw rosyjskich Tom XI, Część II, wydanie 1913 r.);

b) §§ 72, 73, 76, 77—78-e, 81—88-a, 90 i 91 ustawy przemysłowej w brzmieniu noweli z dnia 5 lutego 1907 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 26);

c) §§ 105, 114a—119b, 121—125, 133g—134g ordynacji przemysłowej Rzeszy Niemieckiej w brzmieniu noweli z dnia 27 grudnia 1911 r. (Dz. Ust. Rzeszy Niem. z r. 1912 str. 139);

d) §§ 200—209 powszechnej ustawy górniczej z dnia 23 maja 1854 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 146);

e) §§ 80—80e, 80g—85h, 92 i 93 pruskiej powszechnej ustawy górniczej z dnia 24 czerwca 1865 r. (Zbiór Praw prus. str. 705);

f) art. 3 ustawy z 15 lipca 1920 r. o zabezpieczeniu bytu rodzinom osób, pełniących ochotniczą lub obowiązkową służbę wojskową (Dz. U. R. P. Nr. 62, poz. 403),

oraz wszelkie inne przepisy prawne, normujące sprawy, uregulowane niniejszem rozporządzeniem, o ile są sprzeczne z przepisami tego rozporządzenia.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 16 marca 1928 r.

o umowie o pracę pracowników umysłowych¹⁾.

(Dz. U. 35/28, poz. 323).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz.U.R.P. Nr. 78, poz. 443) postanawiam, co następuje:

I. Postanowienia ogólne²⁾.

Art. 1. Wszelkie postanowienia umów indywidualnych, regulujące stosunek pracy mniej korzystnie dla pracowników umysłowych, aniżeli to czyni rozporządzenie ni-

¹⁾ Obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej z wyjątkiem województwa śląskiego od dnia 23 lipca 1928 r. (art. 58 rozp.).

Rozp. nie zawiera określenia umowy o pracę pracowników um., gdyż usługi, które mogą być świadczone przez tych pracowników, są tak różnorodne, że najdoskonalsza definicja mogłaby okazać się niedość trafną i ścisłą. Nie znajdujemy również w rozp. określenia pojęcia pracownika umysłowego, natomiast rozp. wskazuje, jakie czynności (usługi) spełniają pracownicy umysłowi i stanowi, że osoby, które spełniają czynności wymienione w art. 2 rozp. są pracownikami umysłowymi w rozumieniu rozp. Postanowienie art. 3 rozp. pozwala na rozciągnięcie działania przepisów rozp. w drodze specjalnego rozporządzenia na inne kategorie pracowników, nie wyszczególnione w art. 2 rozp.

²⁾ Rozp. nie dotyczy pracowników, których stosunek służbowy nie jest oparty na umowie (str. 3).

Należy mieć na uwadze, że tylko stosunek, wynikający z „umowy o pracę” (uw. ³⁾ str. 4) normowany jest przez rozp. i że do pracowników umysłowych, którzy świadczą usługi na zasadzie „umowy o dzieło” (uw. ³⁾ str. 4) przepisy rozp. stosowane nie są.

niejsze, są nieważne, a w miejsce ich obowiązują właściwe postanowienia rozporządzenia niniejszego ³⁾).

II. Zakres działania.

Art. 2. Za pracowników umysłowych w rozumieniu rozporządzenia niniejszego uważa się ⁴⁾:

³⁾ Przepis art. 1, analogiczny do postanowienia art. 66 r. um. pr. rob., jakkolwiek wspomina o umowach indywidualnych, ma na względzie wszelkie umowy, regulujące stosunek pracy, a więc również umowy zbiorowe, o ile normują indywidualny stosunek pracy. Warunki umowy mniej korzystne od właściwych postanowień rozp. są absolutnie nieważne (nul, nichtig) nawet wówczas, gdy pracownik wyraził na nie swą zgodę. Dotyczy to zarówno warunków umów, zawartych po wejściu w moc rozp. t. j. po 23 lipca r. 1928, jak już obowiązujących w chwili wejścia rozp. w życie (art. 56 rozp.). O tem, czy warunki są bardziej, czy mniej korzystne dla pracownika rozstrzyga w razie sporu sąd.

⁴⁾ Wyliczenie jest wyczerpującem, wobec czego te kategorie pracowników, które nie są wymienione w p. p. 1—9 nie są pracownikami um. w rozumieniu rozp. i do nich przepisy rozp. stosowane nie są; w p. p. 1—9 powtórzone są kategorie pracowników, wyszczególnione w p. p. 1—9 art. 3 rozp. z dn. 24.XI.1927 o ubezpieczeniu pracowników um. (Dz. U. 106/27 poz. 911); natomiast nie są wymienieni nauczyciele i wychowawcy oraz kapitan i oficerowie polskich statków morskich, lub rzecznych, którzy wskazani są w p. p. 10 i 11 powołanego wyżej rozp. W każdym razie rozp. uważa za pracowników umysłowych szersze koła pracowników, aniżeli rozp. z dn. 11.VI.1922 w przedmiocie wykonania ust. o urlopach pracowników zatrudnionych w przemyśle i handlu.

Pracownikami um. są osoby, wymienione w p. p. 1—9 bez względu na wiek i wykształcenie (prócz sprzedawców i ekspedjentów sklepowych i księgarskich oraz dozorców górniczych), zarówno obywateli polscy, jak i cudzoziemcy; rodzaj i wysokość wynagrodzenia oraz terminy i sposoby jego płatności nie mają znaczenia. Obojętną jest również nazwa lub tytuł pracownika, i osoba, spełniająca czynności, wskazane w p. p. 1—9 jest pracownikiem um. bez względu na to, że w umowie nazwaną została robotnikiem, że otrzymała książeczkę obrachunkową typu wprowadzonego dla robotników, że figuruje na liście płac robotników, lub została zgłoszona, jako robotnik dla celów ubezpieczenia od bezrobocia, choroby i t. d. Warunek umowy, którego mocą pracownik umysłowy zgodził się podlegać przepisom, dotyczących stosunku pracy robotników jest nieważny. Również dyrektorzy przedsiębiorstw, zarządcy, zawiadowcy, prokurenci i t. p., jeżeli są zatrudnieni na mocy umowy o pracę są pracownikami umysłowymi. Osoby, sprawujące czynności zarządu, lub nadzoru, a powołane w drodze wyboru np. członkowie zarządu lub rady nadzorczej spółki akcyj-

1) osoby, spełniające czynności administracyjne i nadzorcze⁵⁾, jako to: zarządców i kierowników wszelkich przedsiębiorstw i zakładów gospodarstw rolnych i leśnych lub połączonych z niemi przedsiębiorstw, inżynierów, tech-

nej, nie są pracownikami i jeśli nie zawarli umowy o pracę (umowy służbowej) nie powinni być wogóle uważani za pracowników zatrudnionych przez spółkę. Zarządcy spółek z ogr. odp. mogą być uważani za pracowników um., jeżeli z mocy aktu spółki, lub na zasadzie umowy przyjęli na siebie obowiązki stałego wykonywania określonych czynności zarządu, lub administracji (działu sprzedaży, lub zakupu, działu technicznego, kasowości, rachunkowości i t. p.). Prof. Namitkiewicz (dekr. o spółkach z ogr. odp. str. 27) utrzymuje, że stosunek zarządcy do spółki z ogr. odp. pod rządem dekretu z dn. 8.II.1919 r. opiera się na umowie pełnomocnictwa, a nie na umowie najmu osobistego; na przewagę charakteru mandatu wskazuje, zdaniem Namitkiewicza, odwołalność zarządcy przez jego mocodawców w każdej chwili. Sądźmy jednak, że z chwilą, gdy z zarządcą zawarta została umowa o pracę, prawa jego i obowiązki, nie określone w umowie, normują przepisy rozp.

Rodzaj przedsiębiorstwa i jego charakter, liczba zatrudnionych pracowników oraz okoliczność, czy przedsiębiorstwo jest obliczone na zysk nie mają znaczenia. Obojętnem jest również, czy pracodawca prowadzi księgi handlowe, czy wykupuje świadectwo przemysłowe, płaci podatek przemysłowy, czy jest firmą zarejestrowaną, osobą fizyczną lub prawną prawa prywatnego albo publicznego.

Nie są wyłączeni z działania rozp. pracownicy, zatrudnieni w gospodarstwach rolnych i leśnych, a zaliczeni do kategorii, wskazanych w art. 2, np. rządcy w majątkach i przedsiębiorstwach rolnych, oficjaliści rolni i leśni i t. p.

Jeżeli pracownik spełnia czynności różne, z których niektóre wymienione są w art. 2, inne zaś nie są tam wskazane, rozstrzyga o charakterze pracownika ta okoliczność, jakie czynności są przeważające, np.: pracownik prowadzi księgowość i przewozi towary; jeżeli pierwsze czynności przeważają, należy uważać go za pracownika um., w przeciwnym razie — za robotnika.

Zaznaczamy, że zaliczenie do kategorii pracowników um. w rozumieniu rozp. nie decyduje o tem, czy pracownik będzie uważany za pracownika um. w rozumieniu rozp. o ubezpieczeniu prac. um., ust. o urlopach i t. d.

⁵⁾ Wyliczone są przykładowo kategorie tych pracowników, którzy spełniają czynności nadzorcze i administracyjne. Rodzaj czynności nadzorczych i administracyjnych jest obojętny i nie jest koniecznem, aby czynności te były samodzielne i kierownicze.

Osoby, o których mowa w p. 1 art. 2 mogą sprawować zarząd lub nadzór bądź nad całym zakładem pracy, bądź nad poszczególnymi jego działami, nad całym personelem lub jego częścią; nadzór może być techniczny, organizacyjny, gospodarczy, fi-

ników, konstruktorów, sztygarów, kontrolerów, oficjalistów rolnych i leśnych, majstrów, którzy kierują technicznie pracą w zakładzie pracy lub jego oddziałach i są za całość tej pracy odpowiedzialni, oraz następujące kategorie dozorców górniczych:

- a) wszystkich dozorców z ukończonym średnim wykształceniem zawodowym, posiadających charakter sztygarów lub ich zastępców;
- b) dozorców pól górniczych;
- c) dozorców materiałów wybuchowych;
- d) wszystkich tych dozorców kopalnianych, których czynności przekraczają miarę zwykłego dozoru i polegają na wykonywaniu kontroli i nadzoru nad podwładnymi im robotnikami z prawem rozporządzania tymi robotnikami i z odpowiedzialnością za wykonywane przez nich prace, ewentualnie, którzy wykonywują prócz zwykłej czynności dodatkowe prace piśmienne;

2) osoby, uprawiające sztuki wyzwolone bez względu na wartość artystyczną produkcji (malarze, rzeźbiarze, śpiewacy, muzycy i t. p.)⁶⁾;

3) artystyczny personel teatrów, orkiestr, wytwórni filmowych, stacji nadawczych radiowych oraz doradców literackich i muzycznych⁷⁾;

nansowy i t. p. Sprawowane przez osoby te czynności kontroli winny dotyczyć funkcjonowania samego przedsiębiorstwa, a nie osób, z usług przedsiębiorstwa korzystających. np. kontrola biletów nie jest czynnością, o której mowa w p. 1 art. 2 rozp.

Odnosnie do majstrów rozp. wskazuje warunki, przy których są uważani za prac. um.; są nimi mianowicie ci, którzy kierują technicznie pracą w zakładzie lub jego oddziałach i są za całość tej pracy odpowiedzialni. Zauważymy, że w myśl wykładni ust. o urlopach majstrowie bez względu na kategorię, do której należą (majster pomocniczy, majster tkacki, majster przy krosnach i t.d.), jako zaliczeni do pracowników um. korzystają po rocznej pracy z jednomiesięcznego urlopu (S. N. I z dn. 10.II.1927 r.).

W p. 1 art. 2 opuszczone są wyrazy „lub równorzędnych z nimi pracowników“, zamieszczone w p. 1 art. 3 rozp. o ubezp. prac. um.

⁶⁾ Wyliczenie przykładowe.

⁷⁾ Rodzaj i wielkość teatru są obojętne, jak również poziom artystyczny produkcji. Personel artystyczny stanowią nie tylko aktorzy i reżyserzy, lecz również członkowie chórów, corps de ballet, inspicjenci, suflerzy i t. p.

Personel nieartystyczny teatrów: maszyniści, fryzjerzy, krawcy i t. d. nie są pracownikami um.

- 4) dziennikarzy⁸⁾;
- 5) personel lekarski, dentystyczny, weterynaryjny oraz wykwalifikowany pomocniczy personel lekarski, dentystyczny i weterynaryjny⁹⁾;
- 6) osoby spełniające czynności biurowe i kancelaryjne oraz czynności rachunkowe, rysunkowe i kalkulacyjne¹⁰⁾;
- 7) telefonistów i telegrafistów;
- 8) farmaceutów, drogistów, kasjerów, dysponentów, sprzedawców podróżujących, akwizytorów¹¹⁾;
- 9) sprzedawców i ekspedjentów sklepowych i księgarskich, o ile ukończyli 6 klas szkoły średniej ogólnokształcącej państwowej lub prywatnej z prawami szkół państwowych, albo szkołę średnią zawodową, albo o ile

⁸⁾ Redaktorzy, korespondenci, sprawozdawcy, krytycy, recenzenci, stenografowie, fotografowie, ilustratorzy i t. d.

⁹⁾ Do personelu lekarskiego i wykwalifikowanego, pomocniczego lekarskiego należą osoby, uprawnione do wykonywania praktyki lekarskiej na zasadzie ust. z dn. 2.XII. 1921 r. w przedmiocie wykonywania praktyki lekarskiej w Państwie Polskiem (Dz. U. 105/21 poz. 762) osoby uprawnione do wykonywania czynności felczerskich (ust. z dn. 1.VII. 1921 Dz. U. 64/21 poz. 396), do wykonywania zawodu położnej (rozp. z dn. 16.III. 1928 Dz. U. 34/28 poz. 316), czynności pielęgnarskich (rozp. z dn. 27.XI. 1923 Dz. U. 127/23 poz. 1049) i sanitarnych (rozp. z dn. 8.II. 1921 Dz. U. 32/21 poz. 196).

Do personelu dentystycznego i pomocniczego dentystycznego należą osoby uprawnione do wykonywania praktyki dentystycznej i techniczno - dentystycznej na zasadzie rozp. z dn. 10.VI. 1927 (Dz. U. 54/27 poz. 476). Do personelu weterynaryjnego i pomocniczego personelu weterynaryjnego należą osoby, mające kwalifikacje na lekarzy weter., sanitarjuszów weter. i t. p.

¹⁰⁾ Buchalterzy, korespondenci, pracownicy załatwiający czynności obliczeniowe i rachunkowe prowadzący wykazy, rejestry i t. p., piszący na maszynach, sekretarze, personel kancelarii notarialnych, adwokackich, komorników sądowych i t. d., nawet jeżeli czynności spełniane są poza biurem lub kancelarią, np. pracownik firmy ekspedycyjnej wykonywa czynności biurowe w urzędzie celnym, pracownik zakładu ubezpieczeń dokonywa obliczenia w fabryce. Czynności mogą być niesamodzielne, a nawet mechaniczne: np. przepisywanie, kopjowanie, uwielokrotnianie, adresowanie.

Odźwierni, woźni, posłańcy, gońcy i wogóle służba biurowa nie zalicza się do osób, spełniających czynności biurowe.

¹¹⁾ Kasjerzy w bankach, sklepach, teatrach, przedsiębiorstwach komunikacyjnych i t. d.; dotyczy zarówno osób spełniających czynności kasowe, jak inkasowe.

ukończyli zawodową szkołę dokształcającą i odbyli praktykę, której warunki określi w tym celu rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej, wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu oraz Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego¹²⁾.

Warunki zaliczenia do pracowników umysłowych w rozumieniu rozporządzenia niniejszego tych sprzedawców i ekspedjentów sklepowych i księgarskich, którzy w chwili wejścia w życie rozporządzenia niniejszego pełnili te obowiązki, a nie posiadają określonego wyżej wykształcenia, oraz sprzedawców i ekspedjentów, którzy są lub będą zatrudnieni w powiatach i miastach wydzielonych z powiatów, gdzie nie istnieją lub istnieją w niedostatecznej liczbie szkoły dokształcające, określi rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej, wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu oraz Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego¹³⁾.

Za pracowników umysłowych w rozumieniu rozporządzenia niniejszego będą uważani ci sprzedawcy i ekspedjenci sklepowi i księgarscy, którzy do dnia 31 grudnia 1928 r. lub do chwili wejścia w życie wyżej wspomnianego rozporządzenia wykonawczego, o ile to wcześniej nastąpi, korzystali ze świadczeń i uprawnień, przysługujących na mocy przepisów ustawowych pracownikom umysłowym¹⁴⁾.

¹²⁾ Rozp. nie wymienia ekspedjentów, zatrudnionych w sklepach, fabrykach i t. d.

Sprzedawcy i ekspedjenci sklepowi i księgarscy, nie posiadający cenzusu wykształceniowego, wskazanego w p. 9 nie są zaliczeni do pracowników umysłowych, wszakże z chwilą uzyskania takiego cenzusu, stają się pracownikami um.

¹³⁾ Sprzedawcy i ekspedjenci sklepowi i księgarscy, którzy w dniu 23 lipca 1928 r. pełnili te obowiązki będą zaliczeni do prac. um., nawet jeśli nie posiadają wymaganego przez rozp. wykształcenia, lecz czynią zadość warunkom, które określi specjalne rozp.; dotyczy to również takich ekspedjentów i sprzedawców, którzy nie posiadają wymaganego wykształcenia, a czynności swe pełnią, lub pełnić będą w powiatach lub w takich miastach, wydzielonych z powiatów, w których szkoły dokształcające nie istnieją lub istnieją w niedostatecznej liczbie.

¹⁴⁾ W każdym razie rozp. zalicza do kategorii pracowników, um. tych sprzedawców i ekspedjentów sklepowych i księgarskich, którym do dnia 31.XII. 1928 (lub do daty wejścia w życie rozp. o którym mowa w uwadze ¹³⁾ jeżeli data ta będzie wcześniejszą, niż 31.XII. 1928) służyły uprawnienia pracowników umysłowych do urlopów,

Art. 3. Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu względnie z innymi zainteresowanymi ministrami, może po zasięgnięciu opinii organizacji pracodawców i pracowników, rozciągnąć w drodze rozporządzenia działanie niniejszych przepisów na inne kategorie pracowników, niewyszczególnionych w art. 2 rozporządzenia niniejszego, a których czynności uzasadniają zaliczenie ich do pracowników umysłowych¹⁵⁾.

Art. 4. Rozporządzenie niniejsze nie dotyczy:

- 1) uczniów i praktykantów;
- 2) osób, zatrudnionych na statkach morskich;
- 3) osób, zatrudnionych w urzędach i instytucjach państwowych lub samorządowych, których stosunek pracy jest unormowany specjalnymi przepisami ustawowemu lub rozporządzeniami, wydanymi w wykonaniu ustaw¹⁶⁾.

III. Zawarcie umowy o pracę¹⁷⁾.

Art. 5. Umowę o pracę zawiera się:

- 1) na okres próbny;

przyznanych prac. um. na mocy ust. z dn. 16.V.1922, lub do zaśniętków, przyznanych prac. um. z mocy ust. z dn. 18.VII.1924 i z dn. 28.X.1925 o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia, albo też do świadczeń, przysługujących prac. um. na zasadzie rozp. z dn. 24.XI.1927 o ubezpieczeniu prac. um., względnie z mocy innych przepisów dzielnicowych.

¹⁵⁾ Przepis art. 3 pozwala na zaliczenie do prac. um. tych kategorii pracowników, które nie są wymienione w art. 2 rozp., a których czynności mają charakter usług umysłowych.

¹⁶⁾ np. pracowników Pocztovej Kasy Oszczędności (rozp. z dn. 29.III.1926 Dz. U. 30/26 poz. 188) i Państwowego Banku Rolnego (rozp. z dn. 5.V.1926 Dz. U. 47/26 poz. 285), urzędników kancelaryjnych w Policji Państwowej (rozp. z dn. 6.III.1928 Dz. U. 28/28 poz. 257); pracowników Powszechnego zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych (rozp. z dn. 2.IV.1928 Dz. U. 51/28 poz. 489) i t. d. Osoby, zatrudnione na statkach rzecznych, a należące do kategorii. wymienionych w art. 2 rozp. są pracownikami umysłowymi.

¹⁷⁾ Rozp. nie przepisuje formy zawarcia umowy o pracę i jakkolwiek nie zawiera przepisu analogicznego do postanowienia art. 3 r. um. pr. rob. (str. 7), należy uważać, że umowa o pracę może być zawartą bądź ustnie, bądź na piśmie, bądź przez dopuszczenie pracownika do pracy w trybie przyjętym w danem przedsiębiorstwie. Dla zawarcia umowy o pracę, strony muszą posiadać zdolność prawną, wymaganą przez prawo cywilne miejsca, w którym strony zamieszkują. Przy zawieraniu umów z młodocianymi należy mieć na uwadze warunki art. 5 i 6 ust. z dn. 2.VII.1924.

- 2) na okres wykonania określonej roboty ¹⁸⁾;
- 3) na czas określony;
- 4) na czas nieokreślony ¹⁹⁾.

Art. 6. Pracownik umysłowy ma prawo żądać od pracodawcy pisemnego potwierdzenia zawartej umowy o pracę, zawierającego wyszczególnienie istotnych warunków umowy ²⁰⁾.

Art. 7. Okres próbny nie może przekraczać trzech miesięcy, licząc od chwili przystąpienia do pracy. Okres ten wlicza się do czasu, przepracowanego w zakładzie pracy ²¹⁾.

¹⁸⁾ Umowa, zawarta na czas wykonania określonej roboty jest pozornie zbliżoną do umowy o dzieło i ze względu na to ustalenie charakteru umowy bywa często niezmiernie trudnem. Należy mieć na uwadze, że w pierwszym wypadku wykonanie określonej roboty oznacza tylko kres trwania umowy, zastępuje więc datę wygaśnięcia umowy w wypadkach, gdy daty tej zgóry ustalić nie można, a strony jako termin ekspiracji stosunku pracy, określają datę wykonania określonej roboty.

¹⁹⁾ Jeżeli umowa nie należy do kategorii, wskazanych w p. p. 1), 2) i 3) uważana jest za zawartą na czas nieokreślony. Umowa uważana za zawartą na czas nieokreślony również w tych wypadkach, gdy po ekspiracji terminu umowy, zawartej na czas określony, pracownik nadal za zgodą pracodawcy, wyrażną lub milczącą, pracę wykonywa (por. B. G. B. § 625).

²⁰⁾ Prawo żądania pisemnego potwierdzenia zawarcia umowy służy pracownikowi w każdym czasie.

Pracodawca winny niewykonania obowiązku, wskazanego w art. 6 rozp. ulegnie karze przewidzianej w art. 53 rozp.

²¹⁾ Terminu tego strony nie mogą przedłużyć, natomiast mogą określić dowolny krótszy okres czasu i pracownik może być przyjęty na tygodniowy, miesięczny i t. d. okres próbny. Z upływem umówionego okresu umowa wygasa; jeżeli pracownik został przyjęty na próbę, a okres pracy nie został określony, umowa rozwiązuje się pierwszego lub szesnastego dnia miesiąca kalendarzowego po uprzednim dwutygodniowym wypowiedzeniu (art. 25 l. 1 rozp.). Jeśli tedy pracownik przyjęty został na próbę 20 maja bez określenia okresu pracy, pracodawca może wypowiedzieć mu już 21 maja i umowa rozwiązana będzie 16 czerwca; jeśli zaś wypowiedzenie nastąpiłoby 3 czerwca umowa rozwiązuje się 1 lipca.

Jeżeli pracownikowi przed upływem umówionego, lub, w braku umowy, trzymiesięcznego okresu próbnego umowy nie wypowiedziano i nie zawarto z nim umowy na czas określony lub na czas wykonania określonej roboty i pracownik nadal zatrudniony jest za wyrażną lub milczącą zgodą pracodawcy uważać należy, że zawartą została umowa na czas nieokreślony. Zaliczenie okresu

IV, Prawa i obowiązki stron.

1. W ogólności.

Art. 8. O ile nie umówiono się wyraźnie o rodzaj i zakres obowiązków lub o wynagrodzenie²²⁾, należy w tym względzie stosować zawartą dla danego obszaru umowę zbiorową lub też zwyczaj miejscowy, przyjęty w danej gałęzi pracy²³⁾. W braku takiego zwyczaju, żądać można ta-

próbnego do czasu, przepracowanego w zakładzie pracy, ma znaczenie w wypadku, przewidzianym w art. 41 rozp., przy określeniu urlopy i t. p.

²²⁾ Rozp. nie wyszczególnia praw i obowiązków stron, zawierających umowę o pracę, pozostawiając określenie tych praw i obowiązków woli stron, względnie przepisom specjalnym, normującym czas pracy, urlopy i t. d.

Rozp. nie zawiera postanowień, wskazanych w art. 7 r. um. pr. rob. o obowiązku pracodawcy zapewnienia pracownikowi środków ochrony życia i zdrowia, wszakże obowiązek ten wynika z ogólnych zasad prawa.

Nie zawiera również rozp. przepisu, wskazanego w art. 8 r. um. pr. rob., a dotyczącego solidarnej odpowiedzialności przedsiębiorcy i podprzedsiębiorcy.

Jeżeli strony określiły w umowie rodzaj i zakres obowiązków oraz wynagrodzenie, obowiązują warunki tej umowy, jeśli nie są one mniej korzystne dla pracownika, aniżeli odpowiednie postanowienia rozp.

W wypadkach, gdy wysokość wynagrodzenia regulują przepisy szczególne, np. za pracę w godzinach nadliczbowych (art. 16 ust. z dn. 18.XII.1919 r. i § 18 rozp. z dn. 23.VI.1923 r.), za urlopy (ust. z dn. 16.V.1922 r.) i t. p. umowa nie może zmienić norm ustawowych na niekorzyść pracownika.

Rozp. nie wspomina o wynagrodzeniu pracownika za wynalazki; stosowane być winny przepisy rozp. o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych z dn. 22.III.1928 (Dz. U. 78/28 poz. 443) (patrz ustawy dodatkowe).

Jakkolwiek art. 8 nie wspomina o prawach stron, należy uważać, że dotyczy on nie tylko zakresu obowiązków, lecz również zakresu uprawnień pracodawcy i pracownika.

²³⁾ Z brzmienia art. 8 możnaby wnosić, że w braku wyraźnego warunku umowy, a więc w wypadkach, gdy umowa jest niedość jasną lub wyczerpującą, należy stosować postanowienia umowy zbiorowej lub normy zwyczajowe z pominięciem interpretacji umowy.

Sądzymy, że pracodawca przy redakcji art. 8 miał na względzie wypadki, gdy w umowie wogóle warunki pracy określone nie zostały; natomiast w wypadkach, gdy strony umówiły się niedość wyraźnie, należy przedewszystkiem uciec się do przepisów o tłumaczeniu umów (K. C. art. 1156 — 1164, B. G. B. § 157, K. C. austr. § 914, t. X, zb. pr. 1536 — 1539).

kich usług i takiego wynagrodzenia, jakie w danych okolicznościach przedstawiają się jako odpowiednie ²⁴⁾).

2. Zakaz konkurencji.

Art. 9. Pracownikom nie wolno bez zezwolenia pracodawcy prowadzić własnego przedsiębiorstwa. Nie wolno im również bez zezwolenia pracodawcy dokonywać transakcji, czy na własny, czy na cudzy rachunek, wchodzących w zakres tego przedsiębiorstwa, w którym pracownik jest zatrudniony ²⁵⁾).

W braku umowy, indywidualnej lub zbiorowej wysokość i rodzaj wynagrodzenia, sposób i terminy wypłaty i t. p. określa zwyczaj miejscowy, przyjęty w danej gałęzi pracy.

„Sąd może oprzeć się z mocy art. 101 u. p. c. na zwyczaju sobie znanym, nawet jeżeli uprzednio powzięta została decyzja o zbadaniu biegłego celem ustalenia istnienia zwyczaju“. S. N. I z dn. 10.II.1927 r.

²⁴⁾ Jakkolwiek rozp. wspomina tylko o tem, że żądane być mogą, w braku zwyczaju, „odpowiednie“ usługi i wynagrodzenie, należy wnosić z charakteru przepisu, że inne prawa stron, w braku umowy lub zwyczaju, służą stronom również w zakresie, jaki uważać należy za odpowiedni. Rozp. posługuje się wyrazem „odpowiedni“, gdy r. um. pr. rob. (art. 41) mówiąc o wysokości wynagrodzenia, nie unormowanego przez umowę lub zwyczaj, używa określenia „słuszne wynagrodzenie“. Takie wyrażenie wydaje się bardziej stosownem, gdyż wskazuje, jakim powinien być sprawdzian dla określenia wynagrodzenia.

Ust. 2 art. 8 jest powtórzeniem tegoż ustępu § 6 austr. ust. o pom. handl. z dn. 16.I.1910 (patrz ustawy dodatkowe).

²⁵⁾ Zezwolenie może być wyraźne lub dorozumiane. Rozp. zabrania pracownikowi tylko prowadzenia własnego przedsiębiorstwa, lecz nie wzbrania mu posiadania przedsiębiorstwa, którego prowadzenie powierzono innej osobie oraz udziału w spółce, spółdzielni i t. p. Rozp. nie czyni przeszkód pracownikowi w prowadzeniu cudzego przedsiębiorstwa, o ile, oczywiście, daje się to pogodzić z przyjętymi przez pracownika obowiązkami i nie jest w sprzeczności z warunkami, wskazanymi niżej. Rozp. nie zezwala, aby bez zgody pracodawcy, wyraźnej lub dorozumianej, pracownik dokonywał transakcji, wchodzących w zakres przedsiębiorstwa, w którym jest zatrudniony. Nie wolno tedy urzędnikom bankowym skutecznieć operacji giełdowych lub dyskontowych, zarówno na własny, jak na cudzy rachunek, pracownikom firm handlujących materiałami drzewnymi zakupywać lub sprzedawać drzewo i t. p. Niezastosowanie się do postanowień art. 9 może być uważane za ważną przyczynę wypowiedzenia umowy z winy pracownika (art. 32 p. d.) rozp.). Natomiast rozp. nie zawiera przepisu analogicznego do postanowienia § 61 niem. ustawy handlowej (patrz ustawy dodatkowe). Poszukiwanie przez pracodawcę szkód i strat jest możliwe na ogólnych zasadach prawa.

Art. 10. Umowa, która ogranicza pracownika w jego zarobkowaniu na pewien czas po rozwiązaniu stosunku pracy (klauzula konkurencyjna), może być zawarta ważnie tylko z pracownikiem pełnoletnim²⁶⁾. Do ważności jej wymaga się nadto, aby zawarta została na piśmie i aby pracodawca zobowiązał się w niej do wypłacania pracownikowi przez czas trwania ograniczenia tytułem odszkodowania co najmniej połowy wynagrodzenia, pobieranego przeciętnie w ostatnich trzech latach, a jeżeli stosunek pracy trwał krócej — połowy wynagrodzenia, pobieranego przeciętnie w ciągu całego okresu trwania stosunku pracy²⁷⁾.

Umowa powyższa obowiązuje tylko co do zarobkowania w tej gałęzi pracy, w której pracownik był zatrudniony, i co najwyżej na przeciąg jednego roku²⁸⁾.

Umowa powyższa traci moc prawną, jeżeli stosunek pracy został rozwiązany na podstawie art. 31 z winy pracodawcy, lub jeżeli ostatnie wynagrodzenie pieniężne pracow-

²⁶⁾ Jeżeli nie zastrzeżono klauzuli konkurencyjnej (Wettbewerbsverbot lub Konkurrenzklauzel) pracownik władny jest po rozwiązaniu stosunku pracy wykonywać czynności dowolne bez względu na poprzednie swe zatrudnienie pod warunkiem, aby nie były sprzeczne z postanowieniami ust. z dn. 2.VIII.1926 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. 91/26 poz. 559). Natomiast w wypadku, gdy zastrzeżona została klauzula konkurencyjna zgodnie z postanowieniami art. 18 rozp., pracownik jest ograniczony w zarobkowaniu w zakresie i na termin określony w umowie.

²⁷⁾ Postanowienia art. 10 są przepisami stanowczymi i umowa nie może zmienić warunków tych na niekorzyść pracownika.

Rozp. wymaga aby klauzula była zawartą na piśmie, jednakże nie stanowi, że pracownikowi musi być doręczony dokument, zawierający umówione warunki, czego żąda § 74 niem. ustawy handl.

Klauzula nie zawierająca zobowiązania pracodawcy do wypłacania odszkodowania jest nieważną; w braku takiego zobowiązania pracownik nie może domagać się odszkodowania, gdyż prawo takie opiera się na umowie, a nie na przepisie ustawy.

W rozp. nie znajdujemy zastrzeżenia, że zakaz konkurencyjny nie ma mocy, o ile nie chroni uprawnionego i uzasadnionego interesu pracodawcy (patrz § 74 a) niem. ustawy handl. i § 36 austr. ust. o pom. handl).

²⁸⁾ Rozp. stanowi, że klauzula może dotyczyć tylko zarobkowania w tej gałęzi pracy, w której pracownik był zatrudniony, z czego wynika, że ograniczenie nie może obejmować tej gałęzi handlu lub przemysłu, do której należało przedsiębiorstwo, które zakaz wprowadziło,

nika nie przekraczało sumy sześciu tysięcy złotych w stosunku rocznym ²⁹⁾).

Art. 11. Odszkodowanie, wymienione w ust. 1 art. 10, winno być wypłacane najpóźniej w końcu każdego miesiąca kalendarzowego.

W razie wydalenia pracownika na podstawie art. 32 z jego winy, tenże traci prawo do odszkodowania, przewidzianego w art. 10.

3. Wynagrodzenie.

Art. 12. Jeżeli według umowy lub zwyczaju pracownikowi należy się oprócz stałego wynagrodzenia gratyfikacja (święteczne, bilansowe i t. p.), a wynagrodzenie przypada mu tylko za pewną część roku, w takim razie należy mu się również stosunkowa część gratyfikacji ³⁰⁾.

²⁹⁾ Rozp. nie wskazuje, czy odszkodowanie ulega zmniejszeniu w razie, jeśli pracownik zarobkuje w inny sposób, lub jest osadzony w więzieniu (patrz § 74 c) niem. ust. handl.), czy i w jakich warunkach pracodawca władny jest rzec się zakazu konkurencyjnego i jakie są skutki takiego zrzeczenia (§ 75 a) niem. ust. handl.), czy ważną jest umowa, której mocą osoba trzecia zobowiązuje się za pracownika do ograniczenia jego działalności (§ 74 a) niem. ust. handl.) i t. d.

Pracodawca może zastrzec karę wadjalną za niewykonanie przez pracownika klauzuli konkurencyjnej; w tym wypadku stosują się przepisy K. C. art. 1226 i nast., B. G. B. § 339 i nast., austr. K. C. § 1336 i nast., t. X. zb. pr. 1583 i nast.

Te przepisy dzielnicowych ustaw, które nie są sprzeczne z art. 10 rozp. zachowują moc w stosunku do takich kategorii pracowników, których przepisy te dotyczą.

³⁰⁾ Umowa może być wyraźną lub milczącą. Pracownikowi, przyjętemu do pracy w przedsiębiorstwie, w którym wszystkim pracownikom, lub pracownikom tej kategorii, do której należy nowoprzyjęty pracownik wypłacana jest gratyfikacja, służy prawo do takiej gratyfikacji.

Art. 12 nie wymaga, aby zwyczaj był „miejscowym, przyjętym w danej gałęzi pracy” (por. art. 8 rozp.); zwyczaj tedy może być stosowany do pracowników pewnej kategorii np. buchalterów, prokurentów i t. p. lub do osób, zatrudnionych w przedsiębiorstwie pewien okres czasu. Jeżeli pracownik należy do takiej kategorii, korzystać będzie z uprawnień, przysługujących tej kategorii na zasadzie zwyczaju. Powołany przepis art. 12 ma charakter stanowczy, wobec czego zwyczajowo unormowane prawa pracownika przez umowę uszczuplone być nie mogą.

Jeżeli stosunek pracy trwał tylko pewną część roku, gratyfikacja przypada pracownikowi w stosunku do tego okresu pracy,

Jeżeli wynagrodzenie składa się w całości lub w części z udziału w czystym zysku (tantjema), a stosunek pracy trwał tylko przez pewną część roku, pracownikowi należy się stosunkowy udział w tantjemie ³¹⁾.

Art. 13. Pracodawca powinien dokonywać wypłaty wynagrodzenia pieniężnego w gotówce ³²⁾.

Art. 14. Pracodawca obowiązany jest prowadzić wykaz płacy i przechowywać go przez okres pięcioletni. Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami ustali w drodze rozporządzenia wzory wykazów płacy dla poszczególnych kategorii zakładów pracy.

Wykazy płacy winny być okazywane na każde żądanie organom inspekcji pracy i innym osobom urzędowym, upoważnionym do tego przez obowiązujące ustawy ³³⁾.

Art. 15. Wypłata należącego się pracownikowi wynagrodzenia stałego odbywać się winna najpóźniej w końcu każdego miesiąca kalendarzowego ³⁴⁾.

za który przypada mu wynagrodzenie, a więc pracownikowi, który był zatrudniony 4 miesiące, należy się $\frac{1}{3}$ gratyfikacji przypadającej pracownikom, zatrudnionym w ciągu całego roku.

Rozp. nie wskazuje kiedy gratyfikacja jest płatną; sądzimy, że również umowa lub zwyczaj terminy te określić mają.

³¹⁾ Rozp. nie wspomina o tem, czy źródłem prawa pracownika do tantjemy może być zwyczaj, z czego wnosić należy, że prawo to pracownik uzyskać może tylko w drodze umowy, wyraźnej lub milczącej.

O obrachunku i wypłacie tantjemy patrz art. 16 rozp.

³²⁾ Wszakże wydane przez pracodawcę weksle, obligi i t. p. zachowują moc i powtórnej wypłaty pracownik żądać nie może (por. art. 22 i 23 r. um. pr. rob.).

Winny przekroczenia przepisu art. 13 ulegnie karze na mocy art. 53 rozp.

³³⁾ Winny przekroczenia ulegnie karze na mocy art. 53 rozp.

³⁴⁾ *Lege non distinguente* należy uważać, że przepis ten obowiązuje zarówno wówczas, gdy umowa została zawarta na czas nieokreślony, jak na czas określony lub na czas wykonania określonej roboty. W ostatnim wypadku, jeśli umówiono wynagrodzenie za wykonanie całej roboty, pracownikowi służy prawo żądania zaliczek na poczet wynagrodzenia, gdy to jest zgodne ze zwyczajem (por. art. 32 r. um. pr. rob.). Przepis art. 15 jest postanowieniem *juris cogentis*, wobec czego nie wolno w umowie zastrzec dokonywania wypłat w okresach dłuższych, aniżeli wskazane w art. 15.

W razie zawinionej niewypłaty w terminie pracodawca obowiązany jest do opłacenia procentów zwłoki w wysokości od 2 do 3% miesięcznie—począwszy od dnia zwłoki³⁵⁾.

Art. 16. Pracodawca obowiązany jest na żądanie pracownika, którego wynagrodzenie w myśl umowy o pracę składa się częściowo lub całkowicie z udziału w zyskach lub procentów od obrotu, produkcji lub oszczędności, przedłożyć mu przy obrachunku odpis bilansu, względnie wykaz pisemny obrotu, produkcji lub oszczędności, na których podstawie oblicza się wynagrodzenie³⁶⁾.

Doroczny obrachunek i wypłata przypadającego z tego tytułu wynagrodzenia powinna nastąpić najpóźniej w cztery miesiące po upływie roku operacyjnego³⁷⁾,

Jeżeli termin umowy, zawartej na okres próbny, albo na okres wykonania określonej roboty upływa przed końcem miesiąca kalendarzowego, ostatnia wypłata powinna być dokonana najpóźniej w dacie upływu tego terminu.

W wypadkach przedterminowego rozwiązania umowy wynagrodzenie płatne jest w sposób wskazany w art. 39 rozp.

Rozp. nie zawiera przepisu o miejscu wypłaty wynagrodzenia (por. art. 33 r. um. pr. rob.), ani też sankcji karnej za przekroczenie postanowień art. 15 rozp.

³⁵⁾ W wypadkach, gdy wypłata nie nastąpiła bez winy pracodawcy odsetki płatne są na zasadach, przyjętych przez dzielnice we ustawy cywilne.

³⁶⁾ Art. 16 dotyczy wynagrodzenia, którego wysokość jest zależna od takich warunków pracy przedsiębiorstwa, które w umowie przyjęto za miarę wynagrodzenia, jak np. od wydajności, dochodowości, obrotu i t. p. Udział w zyskach może być w brutto, bądź netto zyskach; udział w obrocie może być ustalony w procentach od sumy sprzedaży, zakupu, wpływów i t. p.; udział w produkcji może być określony od wagi, ilości i t. p.

Pracodawca nie ma obowiązku okazywać pracownikowi ksiąg przedsiębiorstwa dla ustalenia wysokości tantiemy, jeżeli pracownik nie zastrzegł tego obowiązku w umowie. Pracownik może żądać, aby odpis bilansu, lub wykaz obrotu, produkcji i t. p. były podpisane przez pracodawcę, lecz nie może wymagać, aby były one uwierzytelnione notarialnie, lub sądownie. Dokumenty te mają być przedłożone pracownikowi przy obrachunku, który powinien być dokonany w terminach umówionych, lub przyjętych zwyczajowo; w razie wątpliwości obrachunek winien być uskuteczniiony dorocznie po sporządzeniu bilansu.

Pracownikowi, któremu należy się tantiema, nie służy prawo, kwestjonowania prawidłowości bilansu, np. kwoty odpisów amortyzacyjnych, wysokości wynagrodzenia rady lub zarządu i t. p.

³⁷⁾ Rok operacyjny nie zawsze odpowiada okresowi rocznemu kalendarzowemu. Rozp. ustala termin obrachunku i wypłaty

a w przedsiębiorstwach, rządzących się własnymi statutami, najpóźniej w jeden miesiąc po zatwierdzeniu bilansu przez czynniki do tego powołane ³⁸⁾).

Postanowienie art. 15, dotyczące opłacania procentów zwłoki, ma tu odpowiednie zastosowanie.

Art. 17. Obrachunek i wypłata prowizji winny następować najpóźniej w końcu każdego kwartału kalendarzowego, w razie zaś gdy stosunek pracy kończy się przed upływem danego kwartału,—przy wystąpieniu z pracy ³⁹⁾).

Pracodawca powinien na żądanie pracownika udzielić mu wyciąg z ksiąg co do transakcyj, od których przypada prowizja ⁴⁰⁾).

Postanowienie art. 15, dotyczące opłacania procentów zwłoki, ma tu również odpowiednie zastosowanie.

wówczas, gdy obrachunek jest doroczny; w innych wypadkach termin ten określa umowa, lub zwyczaj. Termin 4-ro miesięczny nie może być przez umowę przedłużony i warunek taki jest nieważny.

³⁸⁾ W przedsiębiorstwach, należących do spółek akcyjnych, spółek z ogr. odp. spółdzielni i t. p. termin obrachunku i wypłaty wynagrodzenia oblicza się nie od końca roku operacyjnego, lecz od dnia, w którym bilans został zatwierdzony przez zgromadzenie akcjonariuszów, udziałowców, spółników i t. p. Data ogłoszenia bilansu jest obojętną. Terminu miesięcznego przedłużyć przez umowę nie wolno, natomiast można termin ten zmienić na korzyść pracownika.

³⁹⁾ Prowizją nazywamy wynagrodzenie od poszczególnych transakcyj, zawartych przez pracownika, lub za jego pośrednictwem. Prowizja może być wypłacaną, bądź od dokonanych transakcyj, bądź od wpływów; może należeć się od transakcyj, zawartych bezpośrednio przez pracownika, lub od wszelkich transakcyj, które doszły do skutku z klientami, pozyskanymi przez pracownika, lub w okręgu, powierzonym pracownikowi; może przypadać tylko od zamówień wykonanych przez pracodawcę, bądź od wszelkich zamówień, przyjętych przez pracownika.

Wysokość prowizji i warunki, w których prowizja się należy, określa umowa lub zwyczaj (por. § 10 i nast. austr. ust. o pom. handl. i § 65 niem. ust. handl.).

Wskazane w art. 17 terminy płatności prowizji nie mogą być zmienione na niekorzyść pracownika, natomiast wolno w umowie zastrzec, że prowizja płatną jest w końcu każdego miesiąca, tygodnia i t. p.

⁴⁰⁾ Wyciąg ten winien być doręczony pracownikowi na jego żądanie nie później, niż w dacie obrachunku i wypłaty. Wyciąg winien być podpisany przez pracodawcę. Pracownik nie ma prawa żądać okazania mu ksiąg, jeżeli nie zastrzegł sobie prawa tego w umowie.

Art. 18. Pracownikowi nie wolno bez zezwolenia pracodawcy przyjmować żadnego wynagrodzenia od osób trzecich z tytułu pełnionych przez niego obowiązków ⁴¹⁾).

Art. 19. W razie niemożności pełnienia przez pracownika obowiązków wskutek choroby lub nieszczęśliwego wypadku, jeżeli one nie zostały wywołane rozmyślnie ⁴²⁾, wskutek powołania go do ćwiczeń wojskowych rezerwy ⁴³⁾ lub do pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego albo ławnika sądu pracy, albo też wskutek wykluczenia go od zajęć przez władzę sanitarną dla zapobieżenia rozwleczenia choroby zaraźliwej ⁴⁴⁾, — pracownik zachowuje przez okres trzechmiesięczny prawo do wynagrodzenia w całości ⁴⁵⁾, chyba, że w ciągu trzech miesięcy umowa o pracę ulegnie rozwiązaniu wskutek upływu czasu, wskutek ukończenia okresu wykonania określonej roboty, na który umowę zawarto, lub wskutek wypowiedzenia, dokonanego przed zaistnieniem jednej z przyczyn wyżej wymienionych ⁴⁶⁾.

Pracodawca może z wynagrodzenia strącać kwoty, jakie pracownik otrzyma ze Skarbu Państwa w czasie ćwiczeń wojskowych, pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego lub ławnika sądu pracy, albo też wykluczenia go od

⁴¹⁾ Zarówno dla siebie jak dla osób trzecich. Naruszenie tego zakazu stanowi ważną przyczynę rozwiązania umowy (patrz art. 32 p. a) rozp. i uwagę 85). Rozp. nie stanowi, że pracodawca może żądać od pracownika wydania mu pobranej nieprawnie prowizji (por. § 13 austr. ust. o pom. handl.).

⁴²⁾ Podczas wszelkiej choroby, uniemożliwiającej pracownika pełnienie obowiązków, bez względu na jej charakter, jeśli nie była wywołaną przez pracownika w tym celu, aby zwolnić się od wykonywania pracy, należy się pracownikowi wynagrodzenie w okresie, wskazanym w art. 19. Cięża winna być traktowaną jako choroba, jeżeli uniemożliwia pracownicze pełnienie obowiązków.

⁴³⁾ Por. art. 82 ust. o powszech. obow. służby wojskowej (Dz. U. 46/28, poz. 458).

⁴⁴⁾ Na podstawie ust. z dn. 25.VII.1919. r. (Dz. U. 67/19, poz. 492).

⁴⁵⁾ Przepis ten jest stanowczy i strony nie mogą ani skrócić okresu, w którym wynagrodzenie jest płatne, ani też umówić się, że wynagrodzenie wypłacane będzie nie w całości, lecz w części. Wypadki, w których pracodawcy ciąży obowiązek uiszczania wynagrodzenia wyliczone są w art. 19 wyczerpująco, wszakże w umowie można rozszerzyć obowiązek ten na inne wypadki.

⁴⁶⁾ W tych wypadkach wynagrodzenie winno być uiszczone za czas do dnia wygaśnięcia umowy.

zająć przez władze sanitarne. W razie choroby lub nie-
szczęśliwego wypadku pracodawca może z wynagrodzenia
strącać te kwoty, jakie pracownik otrzyma w gotówce z ty-
tułu ubezpieczenia prawnego - publicznego ⁴⁷⁾.

Art. 20. Pracownik zatrzymuje również prawo do
wynagrodzenia w razie niemożności pełnienia obowiązków
z ważnej przyczyny przez krótki okres czasu ⁴⁸⁾.

Art. 21. Z wynagrodzenia pracownika wolno potrą-
cać tylko następujące należności:

1) bieżące i zaległe daniny i opłaty publiczne w grani-
cach ustawowego upoważnienia pracodawcy do ich potrą-
cania ⁴⁹⁾);

2) sumy egzekwowane na mocy tytułów wykonaw-
czych lub egzekucyjnych;

3) zaliczki pieniężne, udzielone pracownikowi na po-
czet wynagrodzenia;

⁴⁷⁾ Potrąceniu podlegają tylko kwoty już otrzymane przez
pracownika, a nie te, które mu przypadają. Wartości świadczeń
niegotówkowych potrącać nie wolno.

Kwoty otrzymane przez pracownika z tytułu ubezpieczenia
prywatnego potrąceniu nie ulegają.

⁴⁸⁾ Rozp. zapewnia pracownikowi prawo do wynagrodzenia,
gdy obowiązków swych nie mógł wykonać przez krótki okres cza-
su z ważnych przyczyn, np. z powodu śmierci członka rodziny,
konieczności wyjazdu dla załatwienia spraw spadkowych, umieszcze-
nia dzieci w szkołach i t. p.

Sąd obowiązany jest zważyć, czy w myśl łączącej strony
umowy (art. 1134 K. C.) lub ze względu na rodzaj zajmowanego
stanowiska (art. 1135 K. K.) nieprzybycie pracownika w ciągu kilku
dni było usprawiedliwione, czy też ze względu na swe następstwa
uzasadniało rozwiązanie umowy.

„Zaniedbanie swych obowiązków przez pracownika, zajmują-
cego posadę wyższą, ze względu na swe następstwa dla interesów
pracodawcy w poszczególnych wypadkach może stanowić nawet
uchybieńie cięższe, niż opuszczenie pracy przez pracownika zwy-
czajnego (niższego)“. S. N. I. 103/24.

⁴⁹⁾ Podatek dochodowy na zasadzie ust. o państw. pod. doch.
(Dz. U. 58/25, poz. 411).

Składki na fundusz bezrobocia na zasadzie art. 8 ust. o za-
bezpieczeniu na wypadek bezrobocia (Dz. U. 120/25, poz. 863).

Składki na rzecz Kas Chorych na zasadzie art. 47 dekretu
o ubezp. na wypadek choroby (Dz. U. 9/19, poz. 122).

Składki należne z tytułu ubezpieczenia pracowników umysłow-
ych na zasadzie rozp. o ubezpieczeniu pracowników um. (Dz. U.
106/27, poz. 911).

4) kary umowne, nałożone przez pracodawcę na pracownika z powodu jego uchybienia warunkom umowy o pracę⁵⁰⁾.

Potrąceń, wymienionych pod pp. 1 i 2 poprzedniego ustępu, wolno dokonywać przy każdorazowej wypłacie, a w szczególności: potrąceń, wymienionych pod p. 1, całkowicie i przed potrąceniem pod p. 2,—ostatnich zaś w granicach, ustanowionych przepisami ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (Dz. U. R. P. Nr. 21, poz. 164)⁵¹⁾.

Potrąceń zaliczek pieniężnych wolno dokonywać bez względu na potrącenia, wymienione w ust. 1 pod pp. 1 i 2, z tem atoli ograniczeniem, że potrącenia pod pp. 1, 2 i 3 nie mogą łącznie przewyższać połowy wynagrodzenia, przypadającego do wypłaty⁵²⁾.

Potrącenia kar, wymienionych pod p. 4, wolno dokonywać przy wypłacie bez względu na potrącenia, wymienione w ust. 1 pod pp. 1, 2 i 3, z tem ograniczeniem, że potrącenie to nie może przekraczać 10% wynagrodzenia pieniężnego, przypadającego do wypłaty po dokonaniu potrąceń pod pp. 1, 2 i 3⁵³⁾.

⁵⁰⁾ Tylko kary umowne, zastrzeżone w umowie o pracę; kary te nie mogą być wprowadzone przez pracodawcę w regulaminie (patrz art. 44 rozp.).

⁵¹⁾ „Art. 47. Uposażenie urzędników ulega zajęciu administracyjnemu tudzież zapowiedzeniu i zajęciu sądowemu nie więcej, niż do wysokości jednej piątej części sumy uposażenia lub wynagrodzenia, przypadającego do wypłaty.

„Art. 48. Tytułem wyjątku od powyższej zasady ogólnej (art. 47) uposażenie urzędników i wynagrodzenie praktykantów ulega zapowiedzeniu i zajęciu sądowemu za alimenty do wysokości $\frac{2}{5}$ uposażenia lub wynagrodzenia, przyczem pozostałe $\frac{3}{5}$ wolne są od wszelkich zapowiedzeń i zajęć. Przy zbiegu zapowiedzeń za alimenty i za inne należności lub długi, $\frac{1}{5}$ część uposażenia lub wynagrodzenia staje się przedmiotem stosunkowego podziału zarówno na alimenty, jak na inne należności i długi, drugą zaś $\frac{1}{5}$ część przekazuje się wyłącznie na zaspokojenie samych tylko alimentów, o ileby pierwsza jedna piąta część na nie przy zbiegu innych wierzycieli nie wystarczała”.

Normy te stosowane są bez względu na to czy pracownik jest kawalerem, czy żonatym i bez względu na wysokość otrzymywanego wynagrodzenia.

⁵²⁾ Przepis stanowczy o charakterze publiczno-prawnym.

⁵³⁾ Przepis stanowczy. Winny przekroczenia postanowień art. 21 ulegnie karze na mocy art. 52 rozp.

Art. 22. Zastaw na prawie do wynagrodzenia nie może go obciążać w większej mierze, aniżeli dopuszczalne jest potrącenie dla należności, wymienionych w p. 2 ust. 1 art. 21.

Prawo pracownika do wynagrodzenia nie może być odstąpione osobie innej⁵⁴⁾.

Art. 23. W razie ogłoszenia upadłości pracodawcy, wszelkie należności pracowników, oparte na przepisach rozporządzenia niniejszego⁵⁵⁾, przystają na obszarze województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, nowogrodzkiego, poleskiego, warszawskiego, wileńskiego i wołyńskiego oraz m. st. Warszawy z pierwszeństwa zaspokojenia w rozmiarze przysługującym należnościom z tytułu zasług (art. 9 p. 4 prawa o przywilejach i hipotekach z roku 1825)⁵⁶⁾, na pozostałym obszarze Państwa z pierwszeństwa według według obowiązujących tam przepisów o zaspokojeniu należności służbowych w upadłości (§ 51 p. 2 austr. ord. upadł.⁵⁷⁾ oraz § 61 p. 1 niem. ord. upadł.⁵⁸⁾).

⁵⁴⁾ Por. austr. K. C. § 448 i art. 30 r. um. pr. rob.

⁵⁵⁾ Należy uważać, że postanowienia art. 23 rozp. dotyczą również należności, wynikających z umowy (np. kary wadjalnej za niewykonanie przez pracodawcę warunków umowy), jeżeli znajdują oparcie w przepisach rozp. Należności te korzystają z przywileju w zakresie, określonym przez przepisy ustawodawstwa dzielnicowego, wskazane w uwagach 56, 57 i 58. Jeżeli należności są większe, nadwyżka nie korzysta z przywileju i jest zwykłą wierzytelnością.

⁵⁶⁾ „Zasługi... za rok upłyniony i to, co się należy z roku bieżącego“.

W ten sposób kwestja, którzy z pośród pracowników zaliczeni są do „sług“ i korzystają z przywileju została ostatecznie załatwioną.

⁵⁷⁾ „Wierzytelności... za ostatni rok przed otwarciem konkursu, oraz roszczenia... z powodu przedwczesnego rozwiązania stosunku służbowego, o ile nie przewyższają jednorocznego wynagrodzenia...; wszystkie te roszczenia z tem ograniczeniem, że roszczenie każdego wierzyiciela tylko najwyżej do 4800 zł. w pierwszej klasie może być umieszczone“.

⁵⁸⁾ „Za ostatni rok przed otwarciem postępowania lub przed śmiercią upadłego dłużnika zaległe wierzytelności za zasługi, ze strawnego lub z innych poborów służbowych osób, które zgodziły się do pełnienia usług upadłemu w jego gospodarstwie domowym, w gospodarstwie zarobkowym, lub w przedsiębiorstwie zarobkowym“.

4. Świadcstwa.

Art. 24. Pracodawca winien na żądanie pracownika zwrócić mu natychmiast wszystkie świadectwa, znajdujące się u pracodawcy w przechowaniu.

Pracodawca obowiązany jest na żądanie pracownika wydać mu niezwłocznie, a w każdym razie nie później niż w ciągu miesiąca od daty żądania, świadectwo co do czasu trwania pracy i rodzaju zatrudnienia pracownika ⁵⁹⁾.

Pracodawcy nie wolno umieszczać w świadectwie żadnych znaków ani uwag, mogących utrudnić pracownikowi uzyskanie nowego stanowiska ⁶⁰⁾.

V. Rozwiązanie umowy o pracę.

Art. 25. Umowa o pracę rozwiązuje się:

1) w okresie próbnym pierwszego lub szesnastego dnia miesiąca kalendarzowego, po uprzednim dwutygodniowym wypowiedzeniu ⁶¹⁾;

2) po ukończeniu roboty, dla której wykonania umowa była zawarta ⁶²⁾;

3) po upływie czasu, na który była zawarta ⁶³⁾;

4) po upływie trzech miesięcy od wypowiedzenia umowy przez jedną ze stron, jeżeli umowę tę zawarto na czas nieokreślony ⁶⁴⁾.

⁵⁹⁾ Pracownik może żądać świadectwa zarówno w czasie trwania stosunku pracy, jak przy rozwiązaniu, względnie po rozwiązaniu tego stosunku.

⁶⁰⁾ Por. art. 21 r. um. pr. rob., § 73 niem. ust. handl. i § 39 austr. ust. o pom. handl.

Winny przekroczenia postanowienia art. 24 ulegnie karze na mocy art. 53 rozp.

⁶¹⁾ Patrz uwagę ²¹⁾ do art. 7 rozp.

⁶²⁾ Por. art. 10 p. b) r. um. pr. rob.

⁶³⁾ Por. uwagę ²⁰⁾ na str. 10 i § 10 austr. ust. o pom. handl.

⁶⁴⁾ Przepis stanowczy, wobec czego termin ten nie może być przez umowę skrócony na niekorzyść pracownika. Natomiast dłuższy okres wypowiedzenia może być umówiony i nie jest koniecznym, aby okresy wypowiedzenia były jednakowe dla obu stron (por. art. 11 ust. 1 r. um. pr. rob.).

Ustawowy termin wypowiedzenia jest obowiązujący bez względu na stanowisko i tytuł pracownika, czas zatrudnienia jego w przedsiębiorstwie, wysokość, rodzaj i warunki płatności wynagrodzenia,

Okres wypowiedzenia wynosić ma całkowite trzy miesiące kalendarzowe i kończyć się musi zawsze ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego. Wypowiedzenie nastąpić winno najpóźniej w ostatnim dniu miesiąca kalendarzowego, poprzedzającego okres wypowiedzenia ⁶⁵⁾;

5) w razie wcielenia pracownika, jako poborowego, do służby czynnej w wojsku stałym ⁶⁶⁾;

6) na mocy wzajemnego porozumienia stron ⁶⁷⁾;

7) w razie śmierci pracownika ⁶⁸⁾.

Art. 26. W razie przedłużenia umowy bez oznaczenia czasu trwania, stosunek pracy rozwiązuje się w myśl p. 4 art. 25 ⁶⁹⁾.

Art. 27. Umowa o pracę, zawarta w gospodarstwie rolnem lub leśnem, albo w związku z niemi przedsiębiorstwie przynajmniej na okres roczny, przedłuża się na rok następny, jeżeli na trzy miesiące przed jej upływem nie nastąpi wypowiedzenie ⁷⁰⁾.

Art. 28. Pracodawca, który w okresie wypowiedzenia umowy o pracę pracownikowi umyślowemu cofnął to wypowiedzenie, może:

⁶⁵⁾ Jeżeli wypowiedzenia dokonano 16-go lub 30-go czerwca, okres wypowiedzenia kończy się w dniu 30 września; jeżeli wypowiedzenia dokonano 1-go lipca okres wypowiedzenia kończy się w dniu 31 października.

⁶⁶⁾ lecz umowa nie rozwiązuje się w razie powołania pracownika na wojskowe ćwiczenia rezerwy. Por. art. 66 i 82 ust. o powszech. obow. służby wojskowej (Dz. U. 46/28 poz. 458).

⁶⁷⁾ Porozumienie musi polegać na zgodnem, nieprzymuszonem oświadczeniu, wyrażonem przez obie strony.

⁶⁸⁾ Śmierć pracodawcy, sprzedaż, likwidacja, lub upadłość przedsiębiorstwa nie skutkują rozwiązaniem umowy o pracę.

Rozp. nie stanowi wyrażnie, że umowę, zawartą na czas nieokreślony pracodawca może rozwiązać natychmiast wyłącznie pod warunkiem wypłacenia pracownikowi całkowitego wynagrodzenia za okres wypowiedzenia (por. art. 11 ust. 3 r. um. pr. rob.).

⁶⁹⁾ Jeżeli umowa zawartą była na czas określony, a następnie przedłużoną została bez oznaczenia czasu trwania, należy uważać, że zawartą została na czas nieokreślony i wówczas znajduje zastosowanie przepis art. 25 p. 4) o 3-miesięcznem wypowiedzeniu.

⁷⁰⁾ Umowa taka przedłuża się automatycznie z roku na rok na dalszy okres roczny, jeśli na 3 miesiące przed upływem terminu nie nastąpi wypowiedzenie.

1) wypowiedzieć ponownie umowę o pracę dopiero po upływie tego okresu wypowiedzenia;

2) rozwiązać natychmiast stosunek pracy przed upływem okresu cofniętego wypowiedzenia, lecz z warunkiem niezwłocznej wypłaty wynagrodzenia za okres wypowiedzenia, przewidziany w art. 25 rozporządzenia niniejszego.

Po upływie okresu wypowiedzenia umowy na czas nieokreślony zawarcie z tymże pracownikiem trzech bezpośrednio po sobie następujących umów o pracę na czas określony, z których żadna nie przekracza terminu 3 miesięcy równoznaczne jest z zawarciem umowy na czas nieokreślony ⁷¹⁾.

Art. 29. Wypowiedzenie przez pracodawcę umowy o pracę nie może nastąpić podczas urlopu, choroby pracownika lub wykluczenia go od zajęć przez władzę sanitarną, o ile choroba lub wykluczenie od zajęć nie trwa dłużej, niż trzy miesiące, oraz podczas odbywania ćwiczeń wojskowych i pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego lub ławnika sądu pracy ⁷²⁾.

Jeżeli pracownik zachoruje, zostanie wykluczony od zajęć, powołany do ćwiczeń wojskowych lub do pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego albo też ławnika sądu pracy, powinien zawiadomić o tem pracodawcę niezwłocz-

⁷¹⁾ Przepisy art. 28 rozp. mają na celu zapobieżenie stosowanym często przez pracodawców w okresie inflacji powtarzającym się co pewien czas wypowiedzeniom umowy.

⁷²⁾ Wypowiedzenie dokonane podczas urlopu, bądź ustawowego, bądź umówionego (por. art. 11 r. um. pr. rob.), podczas choroby pracownika, bez względu na jej przyczynę i charakter, oraz w innych wypadkach wskazanych w art. 29 uważać należy za niebyłe i pozbawione skutków prawnych.

Jakkolwiek rozp. mówi o okresie „odbywania” ćwiczeń wojskowych, należy sądzić, że już od chwili powołania na te ćwiczenia, wypowiedzenie umowy nie może być skuteczne (por. art. 11 p. b. r. um. pr. rob.).

Wypowiedzenie nie może być dokonane bez względu na to, jak długo trwają ćwiczenia, lub pełnione są obowiązki sędziego przysięgłego albo ławnika sądu pracy.

Postanowienie art. 29 jest stanowcze i przez umowę ograniczone na niekorzyść pracownika być nie może; natomiast okres 3-miesięczny może być przez umowę przedłużony.

Nie wolno wypowiadać umowy kobietom w czasie przerw, wskazanych w art. 16 ust. o pracy młod. i kobiet.

nie pod rygorem utraty uprawnień, z ust. 1 artykułu niniejszego wynikających⁷³⁾.

Art. 30. Po wypowiedzeniu umowy o pracę przez jedną ze stron, pracownik powinien otrzymać na swoje żądanie stosowny czas w godzinach pracy w celu szukania nowej posady co najmniej w ilości trzech dni roboczych miesięcznie, a w gospodarstwach rolnych i leśnych oraz w związanych z niemi przedsiębiorstwach — w ilości sześciu dni za cały okres wypowiedzenia. Ustalenie czasu wolnego na szukanie nowej posady nastąpi w drodze porozumienia pracownika z pracodawcą⁷⁴⁾.

W razie nie dojścia do porozumienia, decyduje obwodowy inspektor pracy, a do czasu tej decyzji pracownik ma prawo skorzystać z połowy czasu, przysługującego mu z mocy artykułu niniejszego, w terminie, pozostawionym jego uznaniu, ale za uprzednim zawiadomieniem pracodawcy przynajmniej na dwa dni naprzód⁷⁵⁾.

W stosunku do pracowników linii komunikacyjno-powietrznych, wodnych, kolei żelaznych, do pracowników zakładów dobra publicznego i przedsiębiorstw użyteczności publicznej, jak wodociągi, gazownie, elektrownie i tramwaje, oraz w wypadkach, w których tego rodzaju przerwanie pracy mogłoby spowodować całkowite zatrzymanie biegu przedsiębiorstwa, przepisy ust. 2 artykułu niniejszego, dotyczące poszukiwania pracy przed decyzją obwodowego inspektora pracy, nie mają zastosowania.

Art. 31. Pracownikowi umysłowemu służy prawo niezwłocznego rozwiązania umowy o pracę z ważnych przyczyn, a w szczególności⁷⁶⁾:

⁷³⁾ Sposób zawiadomienia pracodawcy jest dowolny. Rozp. nie wymaga złożenia pracodawcy dowodu choroby lub powołania do ćwiczeń albo do pełnienia obowiązków sędziowskich.

⁷⁴⁾ Rozp. uprawnia pracownika do poszukiwania nowej posady dopiero po wypowiedzeniu umowy, bez względu na to, kto i z jakich powodów wypowiedzenia dokonał; jeśli umowa zawartą została na czas określony, pracownik winien sobie zastrzec prawo poszukiwania posady w godzinach pracy.

⁷⁵⁾ Od decyzji obw. inspektora pracy służy odwołanie do okr. inspektora pracy.

⁷⁶⁾ Wyliczenie przykładowe, wobec czego umowa może być rozwiązana z innych ważnych przyczyn, których ocena w razie sporu należy do sądu. Przyczyny mogą być zarówno materialnej,

- a) w razie śmierci lub wzięcia z poboru do wojska członka jego rodziny, jeżeli skutkiem tego na pracownika przechodzi obowiązek prawny utrzymania tej rodziny ⁷⁷⁾;
- b) w razie stwierdzonego przez lekarza państwowego, samorządowego, kasy chorych lub lekarza zakładu pracy, szkodliwego wpływu pracy w zakładzie pracy na zdrowie pracownika ⁷⁸⁾;
- c) w razie obrazy lub znieważenia pracownika przez pracodawcę, jak również w razie tolerowania przez pracodawcę takich czynów ze strony przełożonych pracownika ⁷⁹⁾;
- d) w razie niezachowania przez pracodawcę istotnych warunków umowy ⁸⁰⁾;

jak moralnej natury, np. może być uważane za ważną przyczynę pomijania aktora przez dyrekcję teatru przy obsadzie ról; zmiana kierunku politycznego pisma, w którym zatrudniony jest pracownik.

⁷⁷⁾ Wyjazd członka rodziny lub powołanie go na ćwiczenia rezerwy nie jest objęty art. 31 p. a) rozp.; w jakich wypadkach istnieje obowiązek prawny utrzymania rodziny, określają dzielnicowe ustawy cywilne.

⁷⁸⁾ Świadczenie lekarza wolnopraktykującego nie jest wystarczające.

⁷⁹⁾ Rozp. nie wymaga, aby obraza była ciężką, a zniewaga czynną (por. art. 17 p. a) r. um. pr. rob.); nie jest koniecznym, aby obraza lub zniewaga podpadały pod przepisy prawa karnego, w szczególności, aby im towarzyszył animus iniurandi. Oczywiście jest, że obraza członków rodziny pracownika podpada pod przepis art. 31 p. b) rozp. (por. art. 17 p. a) r. um. pr. rob.).

„Obowiązkiem pracodawcy jest taktowne zachowanie się wobec pracownika i traktowanie go z należytą względnością i uszanowaniem jego osobistej godności. Ocena, czy pewne okoliczności dają podstawę do przyjęcia istnienia ważnej przyczyny do natychmiastowego rozwiązania przez pracownika stosunku służbowego, jest zagadnieniem prawnym, a nie kwestią faktyczną, gdyż pojęcie ważnej przyczyny jest pojęciem prawnym”. S. N. V z dn. 24.VI. 1927 r. (O. S. P. - VI - 401).

⁸⁰⁾ Do istotnych warunków umowy należy przede wszystkim regularne wypłacanie przez pracodawcę wynagrodzenia. Jakkolwiek rozp. wyraźnie nie wskazuje w art. 31 p. d), że naruszenie przez pracodawcę warunków, obowiązujących go na mocy niniejszego rozp., oraz innych przepisów (o czasie pracy, urlopach, bezpieczeństwie i higienie i t. d.) stanowi ważną przyczynę rozwiązania umowy (por. art. 17 p. c) r. um. pr. rob.), jest to jednakże niewątpliwem.

- e) w razie, jeżeli pracodawca lub przełożeni pracownika dopuszczają się przy prowadzeniu przedsiębiorstwa lub nakłaniają pracownika do czynów, przeciwnych prawu lub dobremu obyczajom⁸¹⁾.

W wypadkach, przewidzianych w p. c i e, w wypadkach, przewidzianych w p. d, o ile zachodzi zła wola lub niedbalstwo ze strony pracodawcy, tudzież w innych podobnych wypadkach — rozwiązanie umowy następuje z winy pracodawcy⁸²⁾.

Jeżeli niezwłoczne zaprzestanie pracy przez pracowników w przedsiębiorstwach, wymienionych w ustępie ostatnim art. 30, zagraża bezpieczeństwu lub prawidłowości ruchu w przedsiębiorstwie, pracownicy ci, w razie rozwiązania umowy o pracę na podstawie przepisów artykułu niniejszego, mogą być zatrzymani w pracy przez pracodawcę, nie dłużej jednak, niż na przeciąg trzech dni od daty powiadomienia go o rozwiązaniu umowy o pracę⁸³⁾.

Art. 32. Pracodawcy służy prawo niezwłocznego rozwiązania umowy z ważnych przyczyn, a w szczególności⁸⁴⁾:

- a) w razie, jeżeli pracownik nadużywa zaufania pracodawcy, np. przyjmuje bez jego zgody prowizję lub inne wynagrodzenie od osób trzecich, lub jeżeli dopuszcza się rozmyślnego uszkodzenia majątku przedsiębiorstwa⁸⁵⁾;

⁸¹⁾ np. do pobierania % w wysokości, zabronionej przez prawo, do niewłaściwego księgowania celem ukrócenia podatków i t.d.

⁸²⁾ Rozp. traktuje niewypłacanie pracownikowi wynagrodzenia za ważną przyczynę rozwiązania umowy z winy pracodawcy tylko w tym wypadku, jeżeli zachodzi zła wola lub niedbalstwo pracodawcy.

⁸³⁾ Przepis stanowczy.

⁸⁴⁾ Wyliczenie przykładowe, wobec czego umowa może być rozwiązana przez pracodawcę z innych ważnych przyczyn, których ocena należy do sądu.

⁸⁵⁾ Patrz art. 18 rozp. i uwagę⁴¹⁾ do tego art.

Kierownicy lub pełnomocnicy przedsiębiorstwa za wymawianie lub uzyskiwanie dla siebie lub osób trzecich korzyści materialnych lub innych wzamian za korzystniejsze warunki zawieranych umów kupna, sprzedaży, czy dostarczeń ulegać będą na wniosek pokrzywdzonego karze grzywny do 12.000 złotych lub aresztu do 6 tygodni albo obu karom łącznie na zasadzie art. 10 l. 3) ust. o nielojalnej konkurencji (Dz. U. 96/26 poz. 553).

- b) w razie niestawienia się pracownika do pracy wskutek nieszczęśliwego wypadku lub choroby w ciągu więcej niż trzech miesięcy ⁸⁶⁾;
- c) w razie obrazy lub znieważenia pracodawcy, jego zastępców lub przełożonych przez pracownika ⁸⁷⁾;
- d) w razie niezachowania przez pracownika istotnych warunków umowy o pracę ⁸⁸⁾;
- e) w razie prowadzenia przez pracownika bez zgody pracodawcy własnego przedsiębiorstwa, lub dokonywania transakcyj na własny lub cudzy rachunek, wchodzących w zakres tego przedsiębiorstwa, w którym pracownik jest zatrudniony ⁸⁹⁾;
- f) w razie zdrady przez pracownika tajemnicy technicznej lub handlowej przedsiębiorstwa ⁹⁰⁾;

Uszkodzenie może być bądź bezpośrednim, np. kradzież lub przywłaszczenie mienia pracodawcy, bądź pośrednim np. rozmyślna sprzedaż na warunkach niekorzystnych i t. p.

„Ważnymi powodami wypowiedzenia pracownikowi handlowemu stosunku służbowego bez terminu wypowiedzenia mogą być: zawieranie przezeń transakcji konkurencyjnych, chociażby nieszkodliwych dla pracodawcy, tudzież nieszczerść w stosunku, względnie nadużycia zaufania przez powodowanie nieprawidłowych zapisów w ksiągkach w związku z pobraniem zaliczki. S. N. V. z dn. 4.XII.1925. (O.S.P. - VI - 337).

⁸⁶⁾ Należy rozumieć, że okres 3-miesięczny jest bez przerw. Niestawienie się pracownika do pracy z innej ważnej przyczyny przez krótki czas nie może stanowić przyczyny rozwiązania umowy z winy pracownika (patrz art. 20 rozp.).

⁸⁷⁾ Patrz uwagę ⁷⁹⁾ do art. 31 rozp.

⁸⁸⁾ Jeżeli zachodzi zła wola lub niedbalstwo ze strony pracownika. Praca winna być wykonywana z dobrą wiarą, z uwzględnieniem zwyczajów miejscowych (K. C. art. 1134, B.G.B. § 242).

⁸⁹⁾ patrz art. 9 rozp. i uwagę ²⁵⁾ do tego art.

⁹⁰⁾ Tajemnica nie musi być specjalnie zastrzeżoną (por. art. 18 p. f) r. um. pr. rob) i nie jest koniecznym, aby wyjawienie tajemnicy spowodowało straty. Tajemnicą są nie tylko wiadomości, wyłącznie przez przedsiębiorstwo posiadane, lecz wogóle wszystko to, co posiada dla przedsiębiorstwa znaczenie, np. nazwiska odbiorców lub dostawców.

Jeżeli pracownik, któremu powierzono tajemnice techniczne lub handlowe z uwagi na stosunek służbowy, lub które poznał w wykonywaniu stosunku służbowego, podaje wiadomości te do wiadomości innych osób w celach konkurencyjnych lub celem wyrządzenia szkody przedsiębiorstwu, a to w czasie trwania stosunku służbowego lub do 2-ech lat po rozwiązaniu tegoż, ulegnie na wniosek pokrzywdzonego karze grzywny do 12.000 złotych lub aresztu do 6 tygodni albo obu karom łącznie (art. 10 l. I) ust. o nieloj. konkur.).

g) w razie, jeżeli umowa o pracę została zawarta na zasadzie fałszywego lub sfałszowanego świadectwa ⁹¹⁾;

h) w razie utraty przez pracownika uprawnień koniecznych do zajmowania danego stanowiska ⁹²⁾.

W wypadkach, przewidzianych w p. a, c, e, f, g, w wypadkach, przewidzianych w p. d, o ile zachodzi zła wola lub niedbalstwo ze strony pracownika, tudzież w innych podobnych wypadkach — rozwiązanie umowy następuje z winy pracownika ⁹³⁾.

Art. 33. W wypadkach siły wyższej, jak pożar, powódź i t. p., czyniących zupełnie niemożliwem zatrudnienie pracownika, pracodawca ma prawo w okresie czasu nie dłuższym, niż w przeciągu jednego miesiąca od chwili zajścia faktu siły wyższej, rozwiązać umowę bezzwłocznie ⁹⁴⁾.

Zawiadomienie o rozwiązaniu umowy powinno być dokonane pisemnie.

Art. 34. W razie ogłoszenia upadłości pracodawcy umowa o pracę nie rozwiązuje się ⁹⁵⁾.

W razie zwolnienia pracownika przez zarząd masy upadłościowej z powodu zamknięcia przedsiębiorstwa, pra-

⁹¹⁾ Jeżeli pracownik uzyskał pracę bez świadectwa, a następnie złożył świadectwo sfałszowane — czyn jego nie podpada pod przepis art. 32 p. g) rozp.

⁹²⁾ np. lekarz pozbawiony zostaje dyplomu, szofer — prawa jazdy i t. p.

⁹³⁾ Rozp. wskazuje, że dla uznania umowy na żądanie pracodawcy za rozwiązaną z winy pracownika nie jest wymagana (z wyjątkiem wypadku, o którym mowa w p. d) art. 32) zła wola lub niedbalstwo pracownika, wobec czego w tych lub podobnych przypadkach udowodnienie winy pracownika (culpa lub negligentia) nie jest koniecznem.

⁹⁴⁾ Art. 33 nie wspomina o zamknięciu przedsiębiorstwa wskutek zarządzenia władzy państwowej (por. art. 13 r. um. pr. rob.) i nie wskazuje czasu, w którym praca nie może być wykonywaną, natomiast przez użycie wyrażenia „zupełnie niemożliwem“ wyjaśnia, że spowodowane wypadkami siły wyższej trudności w korzystaniu z usług pracownika nie stanowią podstawy do rozwiązania umowy na zasadzie art. 33 rozp.

⁹⁵⁾ Rozp. wyraźnie ustala zasadę, już przyjętą przez orzecznictwo. „Ogłoszenie upadłości nie może być poczytywane za zdarzenie siły wyższej, powodujące zgaśnięcie zobowiązania odszkodowania za zwolnienie pracownika bez należytego wypowiedzenia“.

S. N. I. z dn. 3.I.1927 r. (O.S.P. - VI - 216).

cownikowi należy się trzymiesięczne wynagrodzenie od daty zamknięcia przedsiębiorstwa. Przepis ten nie narusza dalej idących praw pracownika z mocy umowy o pracę⁹⁶).

Art. 35. Jeżeli majątek lub przedsiębiorstwo przejdzie w czasie trwania stosunku pracy w posiadanie innej osoby, stosunek pracy trwa nadal bez zmiany. Pracownik może jednak w ciągu miesiąca od daty zmiany posiadacza rozwiązać umowę o pracę z zachowaniem trzymiesięcznego terminu wypowiedzenia, chociażby umowa była zawarta na czas określony⁹⁷).

Art. 36. W wypadkach obrazy prawo do rozwiązania umowy gaśnie po upływie dwóch tygodni od chwili obrazy, względnie od chwili, kiedy obraza doszła do wiadomości strony, uważającej się za obrażoną.

W wypadkach rozwiązania umowy z powodu ważnej przyczyny, lub z winy strony przeciwnej, prawo rozwiązania umowy gaśnie z upływem miesiąca od chwili, kiedy strona pragnąca umowę rozwiązać uzyskała wiadomość o istnieniu ważnej przyczyny lub winy⁹⁸).

Art. 37. Pracodawca ma prawo niezwłocznie rozwiązać umowę w wypadku niestawienia się pracownika w terminie rozpoczęcia stosunku pracy, o ile w umowie terminowe rozpoczęcie tego stosunku zostało wyraźnie jako warunek zastrzeżone.

W razie niezastrzeżenia w umowie powyższego warun-

⁹⁶) Jeżeli w umowie zastrzeżone są na rzecz pracownika uprawnienia korzystniejsze od wskazanych w art. 34, warunki umowy winny być zachowane.

⁹⁷) Art. 35 zezwala na rozwiązanie przez pracownika umowy zawartej na czas określony w wypadku, o którym mowa w art. 35, a sądzimy, że również w wypadku, gdy została zawartą umowa na czas wykonania określonej roboty. Prawo to robotnikom nie przysługuje.

Fuzja przedsiębiorstwa z innym lub przekształcenie formy prawnej przedsiębiorstwa nie stanowi przejścia majątku lub przedsiębiorstwa w posiadanie innej osoby. Natomiast wydzierżawienie majątku może być poczytywane za przypadek, podpadający pod przepis art. 35.

⁹⁸) Terminy te nie mogą być skrócone na niekorzyść pracownika; art. 36 dotyczy zarówno pracodawcy, jak pracownika.

ku pracownik może tylko z ważnych powodów i co najwyżej przez dwa tygodnie nie stawić się do rozpoczęcia pracy⁹⁹⁾.

Art. 38. W razie rozwiązania umowy z winy pracodawcy lub wydalenia pracownika bez ważnej przyczyny, pracownik ma prawo tak długo zajmować mieszkanie służbowe, jak długo przysługiwałoby mu to mieszkanie, gdyby umowa została rozwiązana prawidłowo¹⁰⁰⁾.

Jeżeli pracownik użytkował gruntu deputatowe, a rozwiązanie umowy z winy pracodawcy lub wydalenie pracownika bez ważnej przyczyny nastąpiło przed zbiorami, pracownik ma prawo do odszkodowania za zasiew, obrobienie i koszty ubezpieczenia, nie tracąc ewentualnie dalszych roszczeń o odszkodowanie, jakie mu przysługują z mocy ogólnych przepisów prawa cywilnego.

Art. 39. Jeżeli umowa była zawarta na czas nieokreślony, a nastąpiło rozwiązanie jej z winy pracodawcy lub wydalenie pracownika bez ważnej przyczyny, pracownikowi należy się pełne wynagrodzenie za miesiąc, w którym rozwiązanie lub wydalenie nastąpiło, i za następne trzy miesiące, o ile z umowy nie wynikają dla pracownika dalej idące uprawnienia¹⁰¹⁾.

Jeżeli umowa była zawarta na czas określony, wówczas w wypadkach powyższych należy się pracownikowi wynagrodzenie za cały czas aż do wygaśnięcia umowy¹⁰²⁾.

⁹⁹⁾ Terminowe rozpoczęcie pracy musi być umówione w taki sposób, aby nie mogło być wątpliwości, że na wypadek opóźnienia usługi pracownika tracą wartość dla pracodawcy.

¹⁰⁰⁾ a więc do czasu expiracji umowy na czas określony, względnie w okresie prawidłowego wypowiedzenia. O mieszkaniach służbowych patrz ust. o ochr. lokatorów (ustawy dodatkowe).

¹⁰¹⁾ Wynagrodzenie musi być pełne, t. j. powinno obejmować nie tylko stałe wynagrodzenie, lecz również wszelkie wynagrodzenie dodatkowe, które przypadłoby pracownikowi, gdyby był zatrudniony do końca wskazanego w rozp. okresu 3-ch miesięcznego.

Przepis art. 39 jest postanowieniem *juris cogentis* i prawa pracownika z przepisu tego wynikające nie mogą być przez umowę zmniejszone; natomiast wolno jest w umowie zastrzec na rzecz pracownika odszkodowanie w wysokości większej. Jeżeli w umowie odszkodowania nie zastrzeżono, prawa pracownika wyczerpują się odbiorem wynagrodzenia, o którym mowa w art. 39 (por. art. 20 r. um. pr. rob.).

¹⁰²⁾ Przepis stanowczy: w razie rozwiązania umowy, zawartej na czas określony (np. umowy z dyrektorem na lat pięć) z wi-

Wynagrodzenie, przypadające w myśl ust. 1 i 2 artykułu niniejszego, jest płatne odrazu z procentem prawnym od daty uchybionego terminu, jednakowoż bez tantjemy oraz gratyfikacji, co do których płatności obowiązują postanowienia ogólne ¹⁰³).

Art. 40. W razie rozwiązania umowy z winy pracownika lub wystąpienia jego przed czasem bez ważnej przyczyny, pracodawcy służy prawo do wynagrodzenia szkód i strat ¹⁰⁴).

Art. 41. Roszczenia pracownika, co do których przepis art. 39 postanawia natychmiastową płatność, przedawniają się w terminie sześciomiesięcznym ¹⁰⁵).

Art. 42. W razie rozwiązania umowy wskutek śmierci pracownika, pracodawca bez względu na ubezpieczenie

ny pracodawcy lub bez ważnej przyczyny, wynagrodzenie należy się za cały czas do wygaśnięcia umowy, nawet gdyby w umowie pracownik rzekł się tego prawa, lub zgodził się na jego ograniczenie.

Rozp. nie wymaga, aby pracownik przeprowadził dowód, że rzeczywiście poniósł szkody z powodu zwolnienia. Wynagrodzenie, o którym mowa w art. 39 należy się nawet w tym wypadku, gdy pracownik po zwolnieniu otrzymał inną posadę. Na tym stanowisku stało orzecznictwo nawet wówczas, gdy odszkodowanie oparte było na zwyczaju.

„Zwyczaj handlowy na którym oparte jest prawo pracownika do odszkodowania z racji zwolnienia dowolnego i bez należytego wypowiedzenia, nie wymaga przeprowadzenia dowodu przez pracownika, że rzeczywiście poniósł stratę z powodu zwolnienia”.

S. N. I. z dn. 3. I. 1927. (O. S. P. - VI - 216).

¹⁰³) Pracodawca obowiązany jest, zwalniając pracownika bez ważnej przyczyny, wypłacić mu niezwłocznie stałe wynagrodzenie za czas, o którym mowa w art. 39 ust. 1 rozp. Tantjema i prowizja powinny być wypłacone w terminach zwyczajowych (art. 12 rozp.)

¹⁰⁴) Jeżeli pracodawca nie poniósł strat i szkód bezpośrednich, spowodowanych wystąpieniem pracownika lub rozwiązaniem umowy z jego winy, nie może rościć pretensji do pracownika.

Jeżeli w umowie zastrzeżono karę wadjalną na rzecz pracodawcy na wypadek rozwiązania umowy z winy pracownika, warunek taki jest obowiązujący.

¹⁰⁵) Przepis jest stanowczy i strony nie są władne okres ten skrócić.

Do roszczeń o tantjemę, prowizję i t. d., jak również o zaletę zwykle wynagrodzenie stosowane jest przedawnienie, przewidziane w dzielnicowych ustawach cywilnych (K.C. art. 2271 i nast., B. G. B. § 196, austr. K. C. § 1486).

emerytalne pracownika, powinien, jeżeli pracownik pracował co najmniej 10 lat w przedsiębiorstwie, wypłacić jego rodzinie, mającej ustawowe prawo do utrzymania i przez niego utrzymywanej, odprawę w wysokości ostatnio pobieranego 3-miesięcznego wynagrodzenia.

Jeżeli stosunek pracy trwał co najmniej 20 lat, odprawę stanowić będzie ostatnio pobierane 6-miesięczne wynagrodzenie.

Odprawa należy się w całości tylko wówczas, jeżeli zmarły pracownik pozostawił małżonka i zstępnego lub zstępnych. We wszystkich innych wypadkach odprawa wynosi połowę wyżej oznaczonej normy.

Odprawa płatna jest po upływie miesiąca, licząc od dnia śmierci pracownika, w równych ratach miesięcznych¹⁰⁶⁾.

VI. Regulamin pracy.

Art. 43. W zakładach pracy, zatrudniających pracowników, objętych rozporządzeniem niniejszem, może być wprowadzony regulamin pracy¹⁰⁷⁾.

Art. 44. Regulamin pracy powinien zawierać:

1) oznaczenie codziennego początku i końca czasu pracy oraz przerw pracy;

2) wykaz dni wolnych od pracy;

3) termin wypłaty wynagrodzenia;

4) przepisy porządkowe.

Oprócz postanowień, zawartych w ustępie poprzednim, regulamin pracy może zawierać wyciągi z przepisów prawnych, dotyczących stosunku pracy¹⁰⁸⁾.

Dla poszczególnych oddziałów zakładów pracy lub dla poszczególnych kategorii pracowników mogą być wydawane odrębne regulaminy.

Art. 45. Projekt nowego lub zmienionego regulaminu pracy powinien być przez pracodawcę przesłany obwo-

¹⁰⁶⁾ Por. art. 42 r. um. pr. rob. Do okresu 10- względnie 20-letniego należy zaliczyć lata pracy przed wydaniem niniejszego rozp.

¹⁰⁷⁾ Wprowadzenie regulaminu nie wymaga zgody pracowników, lecz treść jego winna być uzgodniona w trybie, wskazanym w art. 45.

¹⁰⁸⁾ Żadnych innych przepisów, a więc np. o karze umownej, regulamin zawierać nie może.

dowemu inspektorowi pracy oraz podany do wiadomości tym pracownikom, do których się odnosi.

Pracownicy mogą w ciągu tygodnia od dnia podania im do wiadomości przez pracodawcę projektu regulaminu zgłosić obwodowemu inspektorowi pracy uwagi dotyczące projektu.

Obwodowy inspektor pracy może uwagi pracowników, uznane przez siebie za uzasadnione, zaproponować pracodawcy do uwzględnienia ¹⁰⁹⁾.

Art. 46. Inspektor pracy winien w ciągu miesiąca od daty otrzymania projektu regulaminu regulamin ten zatwierdzić albo odrzucić, jeżeli jest on niezgodny z obowiązującymi przepisami prawa. Regulamin, którego inspektor pracy w powyższym terminie nie odrzuci, uważany będzie za zatwierdzony ¹¹⁰⁾.

Art. 47. Regulamin pracy powinien być wywieszony w lokalu zakładu pracy w miejscach widocznych dla wszystkich pracowników i utrzymywany zawsze w stanie czytelnym.

Regulamin pracy w taki sposób wywieszony posiada dla pracowników i pracodawców moc obowiązującą ¹¹¹⁾.

Art. 48. Pracodawca obowiązany jest podawać nowowstępującym pracownikom regulamin pracy do wiadomości ¹¹²⁾.

Art. 49. W tych zakładach pracy, które nie posiadają regulaminu pracy, powinno być, z wyjątkiem gospodarstw rolnych i leśnych oraz związanych z nimi przedsiębiorstw, — wywieszone obwieszczenie zawierające następujące punkty:

¹⁰⁹⁾ Por. art. 51 i 52 r. um. pr. rob.

¹¹⁰⁾ Orzeczenie obw. inspektora pr., odmawiające zatwierdzenia regulaminu, może być zaskarżone do okr. inspektora pr. trybem wskazanym w art. 14 rozp. o inspekcji pr. Regulamin, zatwierdzony przez obw. inspektora pr. może być uchylony przez okr. inspektora pr. w drodze nadzoru. Por. art. 53 r. um. pr. rob.

¹¹¹⁾ Sądzimy, że nawet regulamin, wywieszony w miejscu niewidocznym, lub w stanie niedość czytelnym ma moc obowiązującą dla pracodawcy.

¹¹²⁾ Pracodawca nie może powoływać się przeciwko pracownikowi na regulamin, który nie był podany do wiadomości nowowstępującego pracownika, natomiast regulamin ten może być powołany przeciwko pracodawcy nawet wówczas, gdy nie był podany do wiadomości nowowstępującemu pracownikowi.

1) oznaczenie codziennego początku i końca czasu pracy oraz przerw w pracy;

2) wykaz dni wolnych od pracy;

3) terminy wypłaty wynagrodzenia.

Pozatem obwieszczenie może zawierać wyciągi z przepisów prawnych, dotyczących stosunku pracy¹¹³⁾.

Art. 50. W razie stwierdzenia przez inspektora pracy niezgodności obwieszczenia wewnętrznego z obowiązującymi przepisami prawa, pracodawca obowiązany jest na żądanie inspektora pracy zastąpić to obwieszczenie w przeciągu trzech dni nowem, zgodnem z obowiązującymi przepisami prawa¹¹⁴⁾.

Art. 51. Postanowienia przepisów, zawartych w art. 43 — 50, nie mają zastosowania do urzędów państwowych i samorządowych¹¹⁵⁾.

VII. Przepisy karne.

Art. 52. Winni przekroczenia postanowień art. 21 ulegają karze grzywny od pięćdziesięciu złotych do tysiąca złotych, o ile czyn nie ulega karze surowszej w myśl postanowień innych ustaw karnych.

Na wypadek niemożności ściągnięcia grzywny należy ją zamienić na karę aresztu zastępczego, jednak nie ponad dwa tygodnie.

Do orzekania powołane są sądy powiatowe (po-koju)¹¹⁶⁾.

Art. 53. Winni naruszenia obowiązków, wynikających z postanowień art. 6, 13, 14 i 24 oraz z rozporządzeń na podstawie art. 14 wydanych, ulegają karze grzywny od dziesięciu złotych do pięciuset złotych.

¹¹³⁾ Obwieszczenie może zawierać wyłącznie postanowienia, wskazane w p.p. 1), 2) i 3).

Rozp. nie zawiera sankcji karnej za niewywieszenie obwieszczenia (por. art. 56 r. um. pr. rob.).

¹¹⁴⁾ Orzeczenie inspektora pr. może być zaskarżone, wszakże złożenie skargi przez pracodawcę nie zwalnia go od obowiązku, wskazanego w art. 50.

¹¹⁵⁾ natomiast przepisy te mają zastosowanie do przedsiębiorstw i instytucji państwowych i samorządowych.

¹¹⁶⁾ od 1 stycznia 1929 r. — sądy grodzkie; jeżeli przekroczenia dokonano w miejscu należącym do okręgu sądu pracy, orzeka sąd pracy na zasadzie art. 7 rozp. o sądach pr. (Dz. U. 37/28 poz. 350).

Grzywny na wypadek nieściągalności zamienić należy na karę aresztu zastępczego na czas nie dłuższy, niż tydzień.

Art. 54. Do orzekaniach o czynach, przewidzianych w art. 53, powołani są inspektorzy pracy¹¹⁷⁾.

Art. 55. Kierownicy zakładów pracy państwowych, samorządowych lub znajdujących się pod zarządem państwowym, winni przekroczeń, wymienionych w art. 53, podlegają karom w tymże artykule przewidzianym wyłącznie w drodze sądowej.

VIII. Przepisy końcowe.

Art. 56. Przepisy rozporządzenia niniejszego mają również zastosowanie do umów o pracę, obowiązujących w chwili wejścia w życie tych przepisów¹¹⁸⁾.

Art. 57. Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi ministrami, w odniesieniu do postanowień karnych — w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

Art. 58. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego w cztery miesiące po ogłoszeniu¹¹⁹⁾, na obszarze zaś województwa śląskiego w cztery miesiące po ogłoszeniu zgody Sejmu Śląskiego na rozporządzenie niniejsze.

Na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego do czasu wprowadzenia inspekcji pracy obowiązki in-

¹¹⁷⁾ O trybie postępowania inspektora pr. patrz uwagę do art. 32 rozp. o inspekcji pr., a o trybie postępowania w razie zażądania przez skazanego skierowania sprawy na drogę sądową patrz uwagę do art. 33 rozp. o inspekcji pr. i art. 9 rozp. o sądach pr.

¹¹⁸⁾ Wszelkie postanowienia umów, zawartych przed dniem 23 lipca r. 1928, regulujące stosunek pracy mniej korzystnie dla pracowników, aniżeli to czyni rozp. są nieważne i w miejsce ich obowiązują właściwe postanowienia rozp. (art. 1 rozp.).

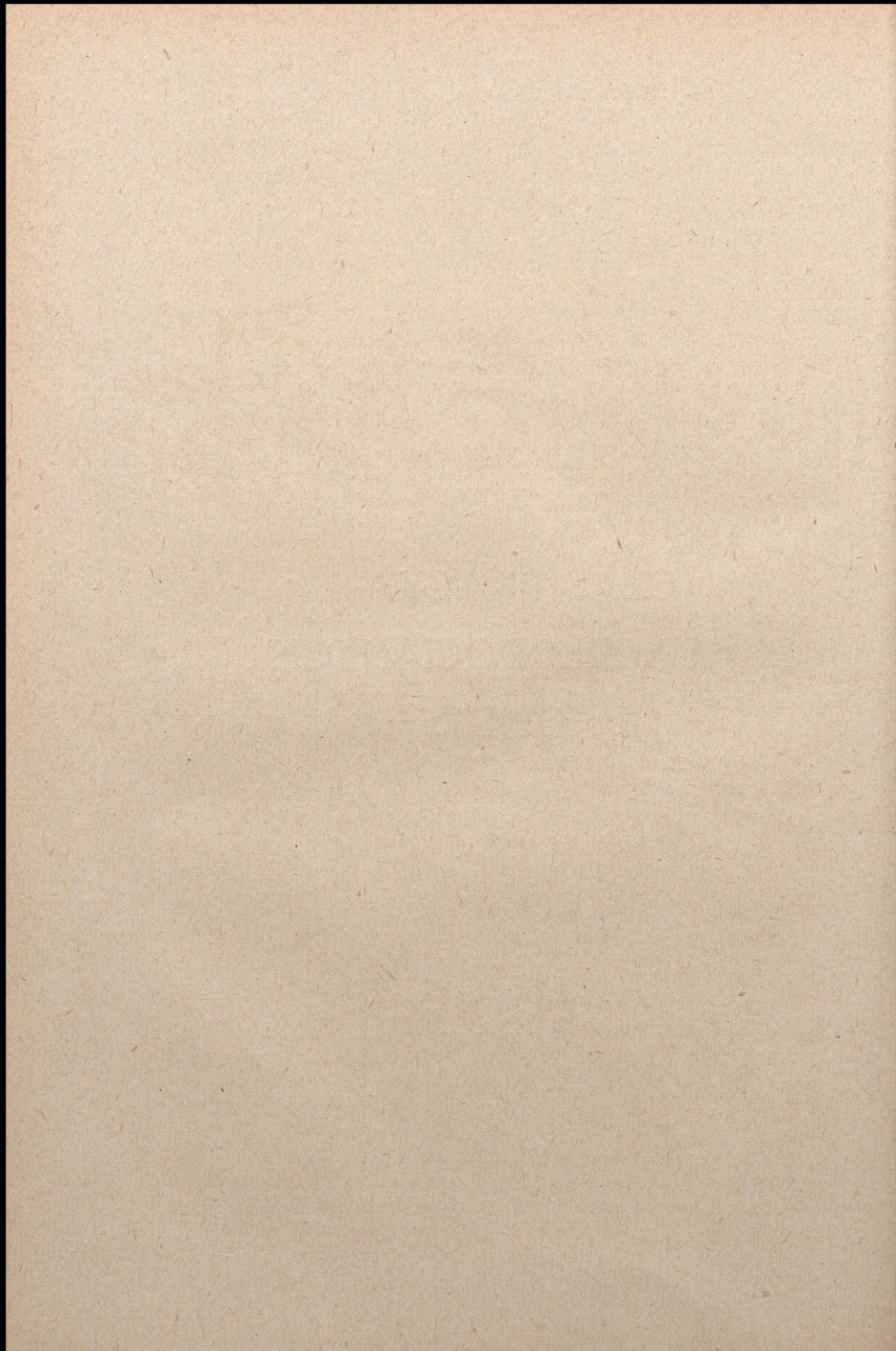
¹¹⁹⁾ Rozp. zostało ogłoszone w dn. 23 marca r. 1928 (Dz. U. 35/28 poz. 323) i weszło w życie w dniu 23 lipca r. 1928

spektora pracy, wynikające z przepisów rozporządzenia niniejszego, porucza się Komisarzowi Demobilizacyjnemu.

Art. 59. Z chwilą wejścia w życie rozporządzenia niniejszego tracą moc prawną przepisy sprzeczne z przepisami rozporządzenia niniejszego ¹²⁰⁾.

¹²⁰⁾ Rozp. nie wskazuje wyraźnie, jakie przepisy przestały obowiązywać (por. art. 68 r. um. pr. rob.), lecz stanowi ogólnie o uchyleniu mocy wszystkich przepisów, sprzecznych z postanowieniami rozp.

CZAS PRACY.
PRACA MŁODOCIANYCH
I KOBIEŃ.

U S T A W A

z dnia 18 grudnia 1919 r.

o czasie pracy w przemyśle i handlu

(Dz. U. 2/20, poz. 7)

z uwzględnieniem zmian, wprowadzonych ustawą z dnia 14 lutego 1922 r. (Dz. U. 14/22, poz. 127).

Art. 1. Czas pracy wszystkich pracowników, zatrudnionych na mocy umowy w przemyśle, górnictwie, handlu, komunikacji i przewozie oraz w innych zakładach pracy, choćby na zysk nie obliczonych, a prowadzonych w sposób przemysłowy, niezależnie od tego, czy te zakłady pracy są własnością prywatną, czy państwową, czy też organów samorządowych, wynosi bez wliczenia przerw odpoczynkowych najwyżej 8 godzin na dobę, w sobotę 6 godzin na dobę i nie może przekraczać 46 godzin na tydzień ²⁾).

¹⁾ Moc obowiązującą tej ustawy rozciągnięto: ustawą z 23 czerwca 1921 r. (Dz. U. 75/21, poz. 511) na b. dzielnicę pruską;

rozp. Rady Ministrów z 29 października 1923 r. (Dz. U. 118/23, poz. 945) na powiaty: wileński, trocki, święciański, oszmiański, brasławski, dziśnieński, duniłowiczowski i wilejski z dniem 20 grudnia 1923 r.;

rozp. Rady Ministrów z 29 października 1923 r. (Dz. U. 118/23, poz. 946) na obszar Spisza i Orawy z dniem 20 grudnia 1923 r.;

rozp. Rady Ministrów z 29 października 1923 r. (Dz. U. 118/23, poz. 947) na obszar województw: nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego, powiatów: grodzieńskiego i wołkowyskiego oraz gmin: białowieskiej, masiewskiej i suchopolskiej powiatu bielskiego województwa białostockiego z dniem 20 grudnia 1923 r.;

Ustawa ta nie obowiązuje w województwie górnośląskim.

²⁾ Ustawa o czasie pracy nie dotyczy pracy w zakładach przemysłowych, w których pracuje tylko sam przedsiębiorca ze swą rodziną (S. N. II 47/23).

Art. 2. Za czas pracy uważa się liczbę godzin, przez które pracownik obowiązany jest na mocy umowy pozostawać w zakładzie pracy lub poza nim do rozporządzenia kierownika robót.

W górnictwie czas, zużyty na zjazd i wyjazd, wlicza się w czas pracy. Regulamin wewnętrzny kopalni winien określić wyraźnie kolejność, w jakiej zjazd i wyjazd robotników, pracujących w górnictwie, ma się odbywać.

(ust. 3 i 4 uchylone przez rozp. z dn. 22.III.1928. Dz. U. 38/28, poz. 364).

Art. 3. Czas pracy osób, zatrudnionych w przemyśle przewozowym, o ile tego wymagają techniczne warunki pracy, może Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, a w zakładach pracy, podlegających bezpośrednio poszczególnym ministerstwom, właściwy minister w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej, po wysłuchaniu opinii związków zawodowych pracowników i pracodawców danej gałęzi, uregulować osobnem rozporządzeniem, zastępując normy, ustalone w niniejszej ustawie, przez normy równoważne.

Art. 4. Konieczne odstępstwa od ustalonego w art. 1, 10 i 14 czasu pracy celem wykonywania robót, poprzedzających produkcję lub po niej następujących, oraz robót, mających na celu pilnowanie materiałow lub zakładów pracy, jakoteż w rzemiosłach na wsi i w miasteczkach ze względu na związek tych rzemiosł z pracą na roli, określi dla każdej kategorii pracowników osobnem rozporządzeniem Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, a w dziedzinie pracy w rzemiosłach, wymienionych w tym artykule, i z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Pańswowych, odnośnie zaś do zakładów pracy, podlegających bezpośrednio poszczególnym ministerstwom — właściwy minister w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 5. W zakładach pracy lub przy oddziałach, w których praca jest szczególnie dla zdrowia pracowników szkodliwa, może być zarządzony czas pracy krótszy, niż wymieniony w art. 1, a to w sposób, wskazany w art. 19 niniejszej ustawy.

Ar. 6. Przedłużenie czasu pracy jest dopuszczalne w wypadkach następujących:

- a) W razie, gdy z powodu zaszłych lub grożących zakładowi pracy żywiołowych wydarzeń lub nieszczęśliwych wypadków jest to konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa pracujących, dla utrzymania w całości zakładu pracy i umożliwienia dalszego jego ruchu, oraz dla wykonania robót, których niewykonanie spowodowałoby mogło zepsucie materiałów lub urządzeń mechanicznych, przyczem czas pracy nie może przekraczać 12 godzin na dobę, o ile nie chodzi o akcję ratowniczą. W wypadkach tych może być czas pracy przedłużony w każdym dniu tygodnia, nie wyłączając niedziel, pracodawca winien jednak bezzwłocznie zgłosić wypadek, powodujący konieczność przedłużenia czasu pracy, do właściwego Urzędu Inspekcji Pracy.
- b) W wypadkach, spowodowanych szczególnymi udowodnionymi potrzebami zakładu pracy, może być czas pracy przedłużony za otrzymaniem poprzednio zezwoleniem Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, zaś w handlu dla celów dorocznej inwentaryzacji — za uprzednim zawiadomieniem Urzędu Inspekcji Pracy, przyczem ilość godzin nadliczbowych dla poszczególnego pracownika nie może wynosić więcej, niż 120 godzin na rok i 4 godziny na dobę.
- c) W zakładach o ruchu ciągłym, o ile utrzymanie w ruchu zakładu pracy niezbędnie tego wymaga. W takich zakładach może Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, po wysłuchaniu opinii związków zawodowych pracowników i pracodawców, zezwolić na przedłużenie czasu pracy poszczególnych grup pracowników przeciętnie do 56 godzin tygodniowo. Ustalony w art. 1-ym ośmiogodzinny czas pracy na dobę może być w tych zakładach przedłużony jednego dnia w każdym tygodniu dla jednej lub dwóch po sobie następujących zmian robotników, jednakże wówczas musi być czas pracy w ten sposób podzielony, by każdy robotnik mógł korzystać

w każdym okresie 3-tygodniowym z dwukrotnego co najmniej 24-godzinnego odpoczynku.

- d) W wypadkach, spowodowanych koniecznościami narodowymi, może być z decyzji Rady Ministrów, ewentualnie po wysłuchaniu opinii związków zawodowych pracowników i pracodawców, wydane rozporządzenie, pozwalające przedłużyć czas pracy w każdym dniu tygodnia, nie wyłączając niedziel, w poszczególnych zakładach pracy lub kategoriach tychże — za każdym razem jednak na okres nie dłuższy, niż 3-miesięczny.

Art. 7. Podlegające niniejszej ustawie zakłady pracy obowiązane są prowadzić dla każdego pracownika osobne wykazy godzin nadliczbowych z oznaczaniem należnej za nie płacy.

Art. 8. W zakładach o ruchu ciągłym dozwolona jest w sobotę stała ciągła praca 8 godzin na zmianę, jednak w tym wypadku pracownicy muszą otrzymać osobną zapłatę za 2 godziny nadliczbowe według norm, ustalonych w art. 16.

Art. 9. W handlu oraz zakładach fryzjerskich ³⁾ i łaźniach ⁴⁾ dozwolona jest w sobotę stała normalna praca przez 8 godzin, jednak w tym wypadku pracownicy muszą otrzymać w ciągu miesiąca lub roku równoważną ilość wolnych od pracy i zapłaconych dni poza ustawowym urlopem.

Art. 10. W niedziele i dni świąteczne, ustawą oznaczone, praca w zakładach, podlegających niniejszej ustawie, jest wzbroniona, z wyjątkiem wypadków, przewidzianych w art. 11 ⁵⁾.

Art. 11. Praca w niedziele i dni świąteczne jest dozwolona:

³⁾ patrz art. 3 rozp. z dn. 22.III.1928 (Dz. U. 38/28, poz. 364) (ustawy dodatkowe).

⁴⁾ Oddawanie łaźni parowej do użytku publiczności w dni niedzielne i świąteczne nie sprzeciwia się przepisom ustawy z dn. 18.XII.1919. (O. S. P.-IV-79).

⁵⁾ Dopuszczenie pracy robotników w dzień niedzielny ulega karze na zasadzie art. 18 ust. a nie na zasadzie art. 138 K. K. Wszczywanie sporów o takie wykroczenia należy nie tylko do inspektora pracy, lecz również do policji. S. N. II. 147/26.

- a) dla wykonywania robót koniecznych ze względu na ich użyteczność społeczną i codzienne potrzeby ludności, a w szczególności dla utrzymania wodociągów, oświetlenia, dla czyszczenia, przy komunikacji, w aptekach, w hotelach i jadłodajniach, w kąpielach rzecznych i morskich oraz we wszelkich kąpielach w miejscach kuracyjnych, w zakładach, służących opiece chorych, w teatrach i widowiskach publicznych, poza tem, nie dłużej jednak, niż przez trzy godziny, do godziny 10 przed południem, w mleczarniach i kwiaciarniach;
- b) w zakładach o ruchu ciągłym dla wykonywania robót, które ze względu na techniczną naturę produkcji nie mogą być wstrzymane;
- c) w wypadkach, przewidzianych w art. 6 a) i 6) d);
- d) w sklepach od godziny 1-szej w południe do 6-tej wieczorem w ostatnią niedzielę przed świętami Bożego Narodzenia i Wielkiej Nocy.

Art. 12. We wszystkich wypadkach stosowania pracy w niedzielę (w myśl art. 11), z wyjątkiem przewidzianych w art. 6 a), należy poprzednio zawiadomić o tem właściwy Urząd Inspekcji Pracy.

Art. 13. O ile pracownicy pracują w niedzielę dłużej niż 3 godziny — z wyjątkiem zakładów o ruchu ciągłym — muszą otrzymać równą ilość godzin wolnych w tygodniu.

Art. 14. Praca nocna, to jest w czasie od godziny 9-tej wieczór do 5-ej rano, a w zakładach, pracujących na dwie zmiany, od 10 wieczór do 4 rano jest wzbroniona, z wyjątkiem wypadków, przewidzianych w art. 15.

Art. 15. Praca nocna dopuszczalna jest we wszelkich zakładach o ruchu ciągłym, nadto w innych wypadkach, przewidzianych w art. 6 i 11 a).

Art. 16. Praca w godzinach nadliczbowych, przewidziana w art. 6 i 8 niniejszej ustawy, ma być wynagradzana conajmniej 50%-owym dodatkiem do płacy normalnej. Za godziny nadliczbowe ponad 2 godziny dziennie oraz za pracę w godzinach nadliczbowych, przypadających na noc lub w niedzielę i święta, dodatek ten ma wynosić conajmniej 100%. Przy pracy akordowej dodatki powyższe będą obli-

czane na podstawie płacy za czas, o ile ich umową w danym zakładzie inaczej nie unormowano⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾).

Art. 17. Najdalej po każdym 6 godzinach pracy ma nastąpić przerwa, nie krótsza niż jednogodzinna, podczas której ruch maszyn powinien być tam, gdzie na to zezwalają techniczne warunki pracy, wstrzymany, a pracownik wedle swej woli może opuścić miejsce pracy. W zakładach o ruchu ciągłym oraz w tych, w których z powodu natury pracy pracownik nie może miejsca pracy opuścić, praca może trwać bez wyżej wymienionej godzinnej przerwy, w takim razie jednak pracownik musi otrzymać możliwość spożycia posiłku podczas ruchu zakładu pracy.

Art. 18. Przekroczenia przepisów niniejszej ustawy karane będą w drodze sądowej grzywną od 10 zł. do 1.000 zł. lub aresztem do 3 miesięcy⁹⁾ ¹⁰⁾).

Art. 19. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu

⁶⁾ Okoliczność, że praca ponad normę ustawową odbywała się bez zezwolenia, względnie zawiadomienia właściwej władzy nie pozbawia pracownika prawa do wynagrodzenia, przewidzianego w art. 16. S. N. I. z dn. 14.XII, 1926 (Pr. i Op. Nr. 20).

⁷⁾ Za pracę ponad 8 godzin dziennie, wykonywaną na polecenie bezpośredniego przełożonego, należy się pracownikowi wynagrodzenie od pracodawcy nawet, gdy tenże okólnikami zakazał pracy ponad 8-godzinnej, a pracownik nie reklamował przy wypłatach periodycznych natychmiast swej należności. O. S. P.-VI-324.

⁸⁾ Pracownikowi należy się wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych, choć w umowie na ten przypadek nic nie postanowiono. Pominiecie milczeniem kwestji wynagrodzenia za godziny nadliczbowe przy zawarciu umowy i nieupominanie się pracownika o takie wynagrodzenie w czasie trwania stosunku służbowego nie może być uważane za dorozumiane zrzeczenie się ze strony pracownika tego jego prawa, gdyż wobec ekonomicznej przewagi pracodawcy nad pracobiorcą niedopuszczalne jest wszelkie wykorzystanie sytuacji niejasnych na szkodę pracobiorcy. S. N. III. z dn. 25. I. 1927. r.

⁹⁾ Przepisy ustawy o czasie pracy mają charakter stanowczy i przekroczenie ich pociąga skutki przewidziane w art. 18, niezależnie od intencji pracodawcy lub nawet od zgody na to przekroczenie wyrażonej przez pracowników. S. N. II. 145/20.

¹⁰⁾ Właściwemi są sądy pokoju (powiatowe) a jeśli przekroczenia dokonano w miejscowości, znajdującej się w okręgu, w którym istnieje sąd pracy, właściwym jest ten sąd na mocy art. 7. r. o sądach pr.

z Ministrem Przemysłu i Handlu, odnośnie zaś do zakładów pracy, podlegających bezpośrednio poszczególnym ministerstwom, powierza się wykonanie ustawy właściwemu ministrowi w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 20. Ustawa niniejsza wschodzi w życie w cztery tygodnie po jej ogłoszeniu; równocześnie tracą moc obowiązującą wszystkie inne przepisy, dotąd w tym przedmiocie wydane, o ile są sprzeczne z postanowieniami niniejszej ustawy.

Przepisy przejściowe.

Art. 1. W wypadkach wyjątkowych może minister, powołany w myśl art. 19 do wykonania niniejszej ustawy, po wysłuchaniu opinii interesowanych związków zawodowych pracowników i pracodawców, odroczyć jej wykonanie dla pewnych kategorii pracy nie dłużej jednak, niż na przeciąg 6 miesięcy. Dalsze odroczenie w wymienionych wypadkach, jednak nie dłużej, niż na rok, nastąpić może tylko z decyzji Rady Ministrów.

Art. 2. W miejscowościach, w których nie istnieją jeszcze Urzędy Inspekcji Pracy, aż do ich utworzenia, kompetencje, tymże urzędom w niniejszej ustawie przyznane, należą do władz administracyjnych I. instancji.

Art. 3. Wprowadzenie czasu pracy, przewidzianego w ustawie niniejszej, w zakładach, w których dotychczas stosowany był czas dłuższy, nie może pociągać za sobą zmniejszenia zarobków.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z dnia 5 czerwca 1921 r.

w przedmiocie pracy nocnej w drukarniach i zakładach graficznych¹¹⁾.

(Dz. U. 57/21, poz. 362)

Na mocy art. 19 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. r. 1920 Nr. 2, poz. 7) — zarządza się co następuje:

¹¹⁾ rozciągnięte na Kresy wschodnie oraz Spisz i Orawę rozp. z dn. 15.XII.1922 (Dz. U. 131/23 poz. 1097).

§ 1. Praca nocna jest dozwolona — ze względu na użyteczność społeczną i codzienne potrzeby ludności (art. 15 i 11 a) ustawy) — w drukarniach i zakładach graficznych dla tych pracowników, którzy są niezbędni przy wydawaniu i ekspedycji gazet codziennych oraz wydawnictw i druków rządowych, których terminowe wykonanie leży w interesie Państwa.

§ 2. We wszystkich wypadkach stosowania pracy nocnej — w myśl § 1 niniejszego rozporządzenia — należy poprzednio zawiadomić o tem właściwy urząd inspekcji pracy.

§ 3. W wypadkach nieobjętych § 1 niniejszego rozporządzenia praca nocna może być stosowana w drukarniach i zakładach graficznych jedynie na podstawie zezwolenia, uzyskanego od Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 10 grudnia 1921 r.

o wykonywaniu w nocy, oraz w niedzielę i dni święteczne robót, poprzedzających produkcję w piekarstwie ¹²⁾.

(Dz. U. 104/21, poz. 759).

Na podstawie art. 4 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. z 1920 r. Nr. 2, poz. 7) w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu zarządza się, co następuje:

§ 1. Zezwala się na pracę w nocy oraz w niedzielę i dni świąteczne w piekarniach pracownikom niezbędnym do wytwarzania wszelkiego rodzaju zakwasów i rozczynów.

§ 2. W wypadkach stosowania pracy w nocy oraz w niedzielę i dni świąteczne w myśl § 1 niniejszego rozporządzenia należy poprzednio zawiadomić o tem właściwy Urząd Inspekcji Pracy z podaniem rodzaju robót, ilości zatrudnionych przy nich pracowników oraz czasu, niezbędnego do wykonania tych robót.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje z dniem ogłoszenia.

¹²⁾ patrz uwagę ¹¹⁾.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 26 stycznia 1922 r.

wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu
i Handlu w sprawie czasu pracy osób, zatrudnio-
nych przy pilnowaniu¹³⁾.

(Dz. U. 18/22, poz. 148).

Na podstawie art. 4 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. z roku ku 1920 Nr. 2, poz. 7), zarządza się co następuje:

§ 1. Rozporządzenie niniejsze reguluje czas pracy osób zatrudnionych pilnowaniem zakładów pracy, oraz urządzeń i materiałów w zakładach, w których czas pracy jest normowany na zasadzie przepisów ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu — o ile nie podlegają one bezpośrednio poszczególnym Ministerstwom — a mianowicie:

- a) pilnujących całości i bezpieczeństwa budynków, urządzeń i ruchomości;
- b) odźwiernych, portjerów, dozorców bram i t. p.
- c) dozorców i stróżów placowych, parkowych, drogowych, mostowych i t. p.;
- d) osób, nadzorujących urządzenia przeciwpożarowe, oraz członków stałych straży ogniowych, utrzymywanych przez zakłady na własny użytek.

§ 2. Czas pracy osób, wymienionych w § 1 niniejszego rozporządzenia, gdy wykonywane przez nie pilnowanie nie jest połączone z jakąkolwiek inną pracą, nie może przekraczać 12 godzin na dobę.

W godzinach pracy winien pracownik mieć możliwość spożycia posiłku bez opuszczenia miejsca pracy.

§ 3. Przy pracy na dwie zmiany w ciągu doby, przesuwanie zmian winno następować nie rzadziej, niż co dni 14; przy przesuwaniu zmian, czas pracy poszczególnego pracownika jednorazowo może być przedłużony najwyżej do 18 godzin.

§ 4. Czas pracy osób, wymienionych w § 1 niniejszego rozporządzenia, a wykonywujących w czasie pilnowania

¹³⁾ patrz uwagę¹¹⁾.

jednocześnie inną przerywaną pracę dodatkową, może być w razie udowodnionej potrzeby, przedłużony do 10 godzin na dobę za uprzednim zezwoleniem inspektora pracy właściwego obwodu, a do 12 godzin za takimże zezwoleniem inspektora pracy właściwego okręgu.

§ 5. Postanowienia art. 10 i 14 ustawy z dnia 18-go grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu nie mają zastosowania do osób, objętych niniejszym rozporządzeniem.

§ 6. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

**Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej
w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu
oraz Ministrem Spraw Wewnętrznych
z dnia 23 czerwca 1923 r.
o czasie pracy w zakładach handlowych ¹⁴⁾**

(Dz. U. 70/23, poz. 551)

w brzmieniu zmienionem rozporządzeniem Min. Pracy i Opieki Społ. z dn. 31 marca 1924 r. (Dz. U. 32/24, poz. 335).

Na mocy art. 19 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. r. 1920 Nr. 2 poz. 7), oraz art. 3 ustawy z dnia 14 lutego 1922 r. zmieniającej ustawę z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 14, poz. 127) zarządza co następuje:

§ 1. Rozporządzenie niniejsze obejmuje następujące zakłady:

- a) sklepy, stragany oraz wszelkie inne miejsca zawodowej sprzedaży towarów,
- b) kantory pralni, farbiarni i przedsiębiorstw przewozowych, prywatne biura pośrednictwa pracy, lombardy, sale licytacyjne, antykwaryaty, salony i wystawy ze sprzedażą dzieł sztuki, starożytności i t. p. o charakterze przedsiębiorstw handlowych oraz zakłady pogrzebowe,

¹⁴⁾ patrz uwagę ¹¹⁾.

- c) jadłodajnie, do których zalicza się: restaurację, cukiernie, kawiarnie, mleczarnie, piwiarnie, winiarnie, miodarnie, garkuchnie, bary, kuchnie publiczne, bufety, szynki, traktjernie, karczmy, gospody.

§ 2. Przepisom niniejszego rozporządzenia nie podlegają:

- a) apteki,
- b) wszelkiego rodzaju wystawy o charakterze artystycznym lub kulturalnym,
- c) sprzedaż dokonywana wyłącznie na cele społeczne, o ile przy niej nie są zatrudnieni pracownicy na podstawie najmu pracy.

§ 3. W myśl ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu pracownicy zakładów, wymienionych w § 1, nie mogą być zatrudnieni dłużej, niż 8 godzin na dobę, w sobotę zaś dłużej, niż 6 godzin na dobę, a ogólny czas pracy nie może przekraczać 46 godzin na tydzień.

Pracownicy zatrudnieni w sobotę przez 8 godzin na dobę, zgodnie z przepisami art. 9 ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu, mają otrzymać wzamian jeden dzień wolny od pracy po upływie miesiąca lub dwa tygodnie po upływie roku, opłacone według zwykłych norm wynagrodzenia danego pracownika; czasu tego nie wlicza się do urlopu, przysługującego pracownikom na podstawie ustawy, umowy lub zwyczajów miejscowych.

§ 4. Najdalej po każdych sześciu godzinach pracy pracownikom, zatrudnionym w zakładach, wyszczególnionych w § 1, winna być zapewniona co najmniej jednogodzinna przerwa, podczas której pracownik może opuścić miejsce pracy.

§ 5. Zgodnie z ustępem 3 art. 2 ustawy z dnia 18-go grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu¹⁵⁾, w brzmieniu ustalonem ustawą z dnia 14 lutego 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 14, poz. 127), czas sprzedaży towarów i otwarcia zakładów, objętych niniejszem rozporządzeniem,

¹⁵⁾ Uchylony przez art. 19 rozp. z dn. 22.III.1928 o godzinach handlu Dz. U. 38/28 poz. 364 (patrz ustawy dodatkowe).

nie może przekraczać dziesięciu godzin dziennie. Ograniczeniu temu nie podlegają jadłodajnie.

§ 6. Władze samorządowe, powołane do określenia godzin otwierania i zamykania zakładów, objętych niniejszym rozporządzeniem, nie mogą nakazać zamykania zakładów w czasie przerwy obiadowej. Dobrowolne zamykanie zakładów handlowych w porze obiadowej nie uprawnia do odpowiedniego przedłużenia wzamian za to godzin otwarcia.

§ 7. Kioski i budki, w których sprzedają do spożycia na miejscu wodę sodową, wody mineralne, napoje chłodzące, słodyczne i owoce i nie sprzedają innych towarów, mogą być otwarte w czasie od 1-go kwietnia do 30-go września włącznie w tych samych godzinach co jadłodajnie¹⁶⁾.

W czasie zaś od 1-go października do 31-go marca włącznie do zakładów tych stosują się przepisy § 5.

§ 8. Sprzedaży towarów w sklepach, połączonych z jadłodajniami lub z przedsiębiorstwami, niepodlegającymi niniejszemu rozporządzeniu, wolno dokonywać tylko w godzinach, określonych dla samodzielnych sklepów tej samej gałęzi handlu.

W innych godzinach miejsce sprzedaży towarów musi być w tych sklepach zamknięte i dla kupujących niedostępne.

§ 9. O ile w chwili zamykania sklepu lub miejsca sprzedaży towarów znajdują się tam kupujący, mogą być oni jeszcze obsłużeni.

§ 10. Godziny otwierania i zamykania zakładów, objętych niniejszym rozporządzeniem, winny być ustalone w granicach od godz. 5 do godziny 21. Ograniczeniu temu nie podlegają jadłodajnie.

§ 11. Powiatowe władze samorządowe, a w miastach wyłączonych ze związku powiatowego, rady miejskie, określają dla poszczególnych miejscowości godziny otwierania i zamykania zakładów, objętych niniejszym rozporządzeniem, jednolicie dla każdego rodzaju zakładów po wysłuchaniu stron zainteresowanych.

¹⁶⁾ w brzmieniu rozp. z dn. 31.III. 1924 (Dz. U. 32/24 poz. 336); por. art. 4 rozp. wskazanego w uwadze ¹⁵⁾.

§ 12. Uchwały powiatowych władz samorządowych, względnie rad miejskich w przedmiocie określania godzin otwierania i zamykania zakładów, objętych niniejszym rozporządzeniem, winny być przed ogłoszeniem przedstawione okręgowym inspektorom pracy w celu stwierdzenia zgodności uchwał z obowiązującymi przepisami ¹⁷⁾.

§ 13. W myśl art. 10 ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu, praca w zakładach, wymienionych § 1 p. a) i b) niniejszego rozporządzenia, jest w niedziele i święta wzbroniona z wyjątkiem wypadków, objętych art. 11 tejże ustawy.

Jadłodajnie mogą być w niedziele i święta otwarte w tych samych godzinach co w dni powszednie.

§ 14. Za mleczarnie i kwiaciarnie, które w myśl punktu a) art. 11 ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu mogą być otwarte w niedziele i święta do godziny 10-tej rano, uważa się tylko sklepy, zajmujące się sprzedażą mleka i przetworów mlecznych lub sprzedażą kwiatów naturalnych z wyłączeniem wszelkich innych towarów.

§ 15. W niedziele i dni świąteczne, o ile powiatowa władza samorządowa względnie rada miejska uzna to za potrzebne, mogą być otwarte zakłady pogrzebowe oraz może być dozwolona sprzedaż detaliczna:

1. słodyczy, owoców, kwiatów i wyrobów tytoniowych w miejscach widowisk i zabaw publicznych przez cały czas ich trwania oraz w ogrodach i parkach publicznych,
2. przy cmentarzach kwiatów, świec oraz przedmiotów, służących do ozdoby grobów,
3. gazet i czasopism w sklepach i kioskach, zajmujących się wyłącznie tylko sprzedażą gazet i czasopism,
4. dewocjonalji, o ile nie są połączone ze sprzedażą innych towarów.

§ 16. Pracownicy zatrudnieni dłużej niż przez 3 godziny w niedziele i dni świąteczne w zakładach, objętych niniejszym rozporządzeniem, w których praca w dni te jest dozwolona, winni otrzymać w tygodniu taką samą ilość godzin wolnych od pracy.

¹⁷⁾ por. art. 10 rozp. wskazanego w uwadze ¹⁵⁾

§ 17. Przedłużenie czasu pracy w zakładach, objętych niniejszym rozporządzeniem, dozwolone jest w wypadkach i na warunkach, wyszczególnionych w art. 6 punkt a) i b) ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu.

§ 18. Praca w godzinach nadliczbowych, przewidziana w poprzednim paragrafie niniejszego rozporządzenia, ma być wynagradzana conajmniej 50% dodatkiem do płacy normalnej. Za godziny nadliczbowe ponad dwie godziny dziennie oraz za pracę w godzinach nadliczbowych, przypadających na noc lub niedzielę i święta, dodatek ten ma wynosić conajmniej 100%¹⁸⁾.

§ 19. W wykazach godzin nadliczbowych, prowadzonych przez zakłady, objęte niniejszym rozporządzeniem, w myśl art. 7 ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu, winien być wskazany dzień, w którym odbywała się praca w godzinach nadliczbowych, rodzaj wykonywanej pracy oraz wysokość płacy za godziny nadliczbowe, zgodnie z art. 16 wymienionej ustawy.

§ 20. Nadzór nad wykonywaniem przepisów niniejszego rozporządzenia w zakresie przestrzegania norm czasu pracy, ustalonych ustawą o czasie pracy w przemyśle i handlu, należy do inspektorów pracy, a w zakresie przestrzegania uchwał władz samorządowych w przedmiocie godzin otwierania i zamykania zakładów handlowych do inspektorów pracy i organów Policji Państwowej.

§ 21. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Z tą chwilą traci moc obowiązującą: rozporządzenia wykonawcze Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem przemysłu i Handlu z dnia 22 marca 1921 r. o czasie pracy w zakładach handlowych, do ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r., o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 47, poz. 291), rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 10 listopada 1921 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu w sprawie czasu pracy w zakładach handlowych w dni targowe jarmarczne (Dz. U. R. P. Nr. 92 poz. 681) oraz rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu

¹⁸⁾ patrz uwagi ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ str. 76

z dnia 1 kwietnia 1922 r. w przedmiocie zmiany rozporządzenia wykonawczego z dnia 22 marca 1921 r., o czasie pracy w zakładach handlowych (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 223).

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 15 stycznia 1924 r.

wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu w sprawie czasu pracy dla wykonywania robót, poprzedzających produkcję lub po niej następujących.

(Dz. U, 19/24 poz. 188).

Na podstawie art. 4 i 19 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. z 1920 r. Nr. 2 poz. 7), zarządza się w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu co następuje:

§ 1. Celem wykonania robót, poprzedzających produkcję lub po niej następujących, o ile roboty te nie mogą być wykonane w innym czasie, niż bezpośrednio przed rozpoczęciem ogólnej pracy zakładu, lub bezpośrednio po jej ukończeniu, może być czas pracy osób, niezbędnych do wykonywania lub dozoru tych robót, przedłużony przed rozpoczęciem i po ukończeniu ogólnej pracy zakładu, względnie ogólnej pracy odpowiedniej zmiany pracowników, — w całości nie więcej niż o godzinę na dobę.

§ 2. Pracownicy przy urządzeniach technicznych, które nie mogą być pozostawione bez obsługi podczas ogólnych przerw w pracy zakładu, mogą podczas przerw tych pozostawać przy pracy, jeżeli ogólny czas ich pracy wskutek tego przedłuży się nie więcej, niż o jedną godzinę na dobę.

§ 3. Przedłużenie czasu pracy jednocześnie na zasadzie §§ 1 i 2 jest dopuszczalne jedynie pod warunkiem, że czas pracy poszczególnego pracownika nie przekroczy 10 godzin na dobę, a w soboty 8 godzin na dobę.

§ 4. W wypadkach przedłużenia czasu pracy, przewidzianych w §§ 1, 2 i 3 niniejszego rozporządzenia, zarząd zakładu winien uprzednio zawiadomić obwodowego

inspektora pracy, podając rodzaj robót oraz liczbę pracowników, zatrudnionych temi robotami.

Obwodowy inspektor pracy może zabronić przedłużenia czasu pracy, jeżeli charakter lub rodzaj pracy nie odpowiada warunkom, wyłuszczone w niniejszym rozporządzeniu.

§ 5. Czas pracy osób, wymienionych § 1 i 2 niniejszego rozporządzenia, może być w wypadkach wyjątkowych przedłużony jeszcze o godzinę na dobę pod warunkiem, że czas pracy poszczególnego pracownika nie przekroczy 10 godzin na dobę, a w soboty 8 godzin na dobę. Pozwolenia udziela każdorazowo okręgowy inspektor pracy, jednakże najwyżej na okres półroczny.

§ 6. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje z dniem ogłoszenia we wszystkich zakładach pracy, wymienionych w art. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 roku o czasie pracy w przemyśle i handlu, o ile nie podlegają one bezpośrednio poszczególnym ministerstwom¹⁹⁾.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 listopada 1924 r. o dniach świątecznych.

(Dz. U. 101/24, poz. 928).

Na mocy art. 1 p. H ustawy z dnia 31 lipca 1924 r. o naprawie Skarbu Państwa i poprawie gospodarstwa społecznego (Dz. U. R. P. Nr. 71 poz. 687) i zgodnie z uchwałą Rady Ministrów z dnia 15 października 1924 r. stanowią co następuje:

§ 1. Ilość dni świątecznych, wolnych od pracy stosownie do obowiązujących przepisów, ogranicza się do niedziel i następujących dni świątecznych: Nowy Rok (1 stycznia), Trzech Króli (6 stycznia), Trzeciego Maja, Wniebowstąpienie Pańskie, Boże Ciało, Świętych Apostołów Piotra i Pawła (29 czerwca), Wniebowzięcie Najświętszej Marii Panny (15 sierpnia), Wszystkich Świętych (1 listopada), Niepokalane Poczęcie Najświętszej Marii Panny (8 grudnia), Boże Narodzenie (25 grudnia).

¹⁹⁾ Tej samej treści rozp. z dn. 22.II.1924 odnośnie do zakładów pracy podległych bezpośrednio Ministrowi Przemysłu i Handlu (Dz. U. 23/24 poz. 249).

§ 2. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi ministrami.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1925 r.

U S T A W A

z dnia 18 marca 1925 r. w przedmiocie zmiany rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 listopada 1924 r. o dniach świątecznych (Dz. U. R. P. Nr. 101, poz. 928).

(Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 234).

Art. 1. § 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 listopada 1924 r. o dniach świątecznych (Dz. U. R. P. Nr. 101 poz. 928) uzupełnia się w sposób następujący:

Oczyszczenie Najświętszej Marji Panny (2 lutego),
drugi dzień Wielkiej Nocy,
drugi dzień Zesłania Ducha Świętego,
drugi dzień Bożego Narodzenia (26 grudnia).

Art. 2. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi ministrami

Art. 3. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z dnia 16 marca 1925 r. w sprawie czasu pracy pracowników ruchu tramwajów miejskich.

(Dz. U. 27/25 poz. 197).

Na mocy art. 3 i 19 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. z 1920 r. Nr. 2, poz. 7) zarządza się co następuje:

§ 1. Normy czasu pracy, ustalone w art. 1 ustawy, zastępuje się dla pracowników ruchu tramwajów miejskich przez normę równoważną, która wynosi w okresie 4-o ty-

godniowym najwyżej 184 godziny, czyli przeciętnie 46 godzin na tydzień, przyczem czas pracy poszczególnego pracownika w poszczególne dni tego okresu w żadnym wypadku nie może przekraczać $10\frac{1}{2}$ godzin na dobę.

§ 2. Normalne godziny pracy każdego pracownika ruchu winny być dokładnie ustalone przez zarząd tramwajów miejskich w ogólnym rozkładzie godzin pracy.

§ 3. Do pracowników ruchu, objętych § 1, zalicza się następujące kategorie pracowników tramwajowych: konduktorów, motorowych, kontrolerów, ekspedytorów, instruktorów, wekslarzy, dróżników i obchodowych.

§ 4. Praca pracowników, wymienionych w § 3 może odbywać się bez przerwy, przewidzianej w art. 17 ustawy, jednakże każdy pracownik winien otrzymać w tym wypadku możliwość spożycia posiłku podczas godzin pracy.

§ 5. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia na terenie m. st. Warszawy; czas wejścia w życie niniejszego rozporządzenia na terenie innych miast Rzeczypospolitej określa osobne rozporządzenia.

U S T A W A

z dnia 2 lipca 1924 r.

w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet.

(Dz. U. Nr. 65/24, poz. 636).

R o z d z i a ł I.

Postanowienia ogólne.

Art. 1. W zakresie pracy młodocianych oraz kobiet, zatrudnionych w zakładach pracy przemysłowych, górniczych, hutniczych, w handlu, biurowości, komunikacji i przewozie oraz w innych zakładach pracy, choćby na zysk nie obliczonych, a prowadzonych w sposób przemysłowy, niezależnie od tego, czy te zakłady pracy są własnością prywatną, państwową, czy samorządową, obowiązują ogólne przepisy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. 1920 r. Nr. 2, poz. 7), uzupełnione przez przepisy ustawy niniejszej.

Art. 2. Młodocianymi w rozumieniu ustawy niniejszej są osoby płci obojga w wieku od lat 15 do ukończonych lat 18.

Art. 3. Przepisom niniejszej ustawy podlega również praca młodocianych uczniów, terminatorów i praktykantów.

Art. 4. Zatrudnianie młodocianych i kobiet jest wzbronione w warunkach, w których praca jest szczególnie niebezpieczna lub szkodliwa dla zdrowia oraz przy robotach ciężkich lub niebezpiecznych dla zdrowia, moralności i dobrych obyczajów, a w szczególności zabronione jest zatrudnianie kobiet przy transmisjach, przy procesach chemicznych, oddziałujących szkodliwie na organizm, i przy dźwiganiu ciężarów. Spisy takich robót wydawać będzie w miarę potrzeby Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi ministrami po zasięgnięciu opinii organizacji zawodowych pracodawców i pracowników.

R o z d z i a ł II.

Przepisy w przedmiocie pracy młodocianych.

Art. 5. Przyjmowanie do pracy zarobkowej dzieci przed ukończeniem lat 15 jest wzbronione.

Art. 6. Młodocianych przyjmować wolno do pracy, jeżeli przedstawia świadectwo z ukończenia lat 15, zezwolenie przedstawiciela władzy rodzicielskiej lub opiekuńczej, dowód z wykonania obowiązku szkolnego i świadectwo lekarza, wskazanego przez inspekcję pracy, że dana praca nie przekracza sił młodocianego. Świadectwa są bezpłatne i nie podlegają opłacie stemplowej.

Art. 7. Zarząd przedsiębiorstwa winien w każdym czasie na żądanie inspektora pracy zarządzić bezpłatne badanie młodocianych przez lekarza, wskazanego przez inspektora pracy, dla stwierdzenia, czy praca, przy której młodociany jest zatrudniony, nie przekracza jego sił fizycznych i nie szkodzi jego rozwojowi.

Na podstawie orzeczenia lekarza inspektor pracy ma prawo zakazać zatrudnienia młodocianego przy danej pracy, wskazując jednocześnie, przy jakiej pracy młodociany zatrudniony być może.

Art. 8. Odpoczynek nocny młodocianych trwać powinien najmniej 11 godzin bez przerwy i obejmować w zakładach, pracujących na jedną zmianę, czas między 8 wieczorem a 6 rano, a dla zakładów, pracujących na dwie zmiany — czas między 10 wieczorem a 5 rano.

Zakaz pracy nocnej nie stosuje się do młodocianych płci męskiej powyżej lat 16:

A) w wypadkach siły wyższej, które nie mogły być przewidziane, ani powstrzymane, a które, nie mając charakteru perjodycznego, stanowią przeszkodę w normalnym ruchu zakładu przemysłowego;

B) w gałęziach przemysłu, wyszczególnionych poniżej, przy pracy, która z natury rzeczy musi być prowadzona bez przerwy dniem i nocą:

a) fabryki żelaza, stali, prace, w których są używane piece płomienne (odbijające) i regeneracyjne, galvanizacja blachy żelaznej i drutu (z wyłączeniem warsztatów dla odczyszczania rdzy);

b) huty szklane;

c) papiernie;

d) cukrownie, wyrabiające surowy cukier;

C) w kopalniach węgla praca pomiędzy godziną pięcią wieczorem, a piątą rano, może być dozwolona, jeśli przerwa między dwoma okresami pracy wynosi zwykle godzin 15; nie może ona być dozwolona w żadnym razie, jeśli przerwa ta wynosi mniej niż godzin 13.

Art. 9. Młodociani obowiązani są do uczęszczania na naukę doksztalającą lub dla analfabetów.

Do obowiązujących godzin pracy wlicza się godziny nauki zawodowej i doksztalającej w szkołach dla młodocianych uczniów, terminatorów i praktykantów w liczbie, nie przekraczającej 6 godzin tygodniowo. Regularne odbywanie tej nauki winno być wykazane zaświadczeniem odnośnego zakładu naukowego.

Art. 10. Zatrudnianie młodocianych w godzinach nadliczbowych, oprócz wypadków, przewidzianych w art. 6 p. a) ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu, jest wzbronione.

Art. 11. Pracodawcy, zatrudniający młodocianych, obowiązani są prowadzić wykaz młodocianych według wzoru, ustalonego przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

Wykaz ten winien być okazywany na żądanie organów inspekcji pracy. Ponadto w zakładach pracy, zatrudniających młodocianych, winien być wywieszony w miejscu widocznym spis młodocianych, ze wskazaniem początku i końca pracy, przerw w pracy i rodzaju pracy.

Rozdział III.

Przepisy w przedmiocie pracy kobiet.

Art. 12. Zatrudnianie kobiet w kopalniach pod ziemią jest wzbronione.

Art. 13. Odpoczynek nocny kobiet trwać winien co najmniej 11 godzin bez przerwy i obejmować dla zakładów, pracujących na jedną zmianę, czas między 8 wieczorem a 6 rano, a dla zakładów, pracujących na dwie zmiany — czas między 10 wieczorem a 5 rano.

Przepisy te nie rozciągają się w stosunku do kobiet powyżej lat 18 na wypadki:

- a) objęte punktem a) art. 6 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. (Dz. U. R. P. 1920 r. Nr. 2, poz. 7);
- b) objęte punktem a) art. 11 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. z wyjątkiem zakładów, wchodzących w zakres przemysłu wytwórczego i przetwórczego;
- c) wypadki, gdy przerabiane są surowce lub półprodukty, ulegające bardzo szybkiemu zepsuciu, o ile to niezbędne jest dla zabezpieczenia tych materiałów przed natychmiastowym zepsuciem.

W razie stosowania pracy nocnej w wypadku, objętym punktem c) artykułu niniejszego, należy poprzednio uzyskać zezwolenie od inspektora pracy właściwego okręgu.

Art. 14. W gałęziach przemysłu, podlegających wpływowi pór roku (przemysł sezonowy), oraz w okolicznościach, spowodowanych szczególnymi udowodnionymi potrzebami zakładu pracy, może być odpoczynek nocny dla kobiet powyżej lat 18 zmniejszony do 10 godzin na dobę, lecz tylko 60 godzin w ciągu roku kalendarzowego i po otrzymaniu uprzednio pozwolenia od inspektora pracy właściwego okręgu.

Art. 15. Przedsiębiorca, zatrudniający ponad 5 kobiet, obowiązany jest do urządzenia dla nich osobnych ustępów, ubieralni i umywalni.

W zakładach, gdzie pracuje ponad 100 kobiet, winien przedsiębiorca utrzymywać dla nich urządzenie kąpielowe oraz żłobek dla niemowląt²⁰⁾.

Matkom karmiącym przysługuje prawo korzystania w ciągu godzin pracy z dwóch półgodzinnych przerw w pracy, które wlicza się do godzin pracy

Art. 16. Kobieta w stanie ciąży ma prawo przerwać pracę z chwilą złożenia świadectwa lekarskiego, że spodziewać się można rozwiązania nie później niż za sześć tygodni.

Kobietom w stanie ciąży przysługuje prawo do korzystania z przerw w pracy nie dłuższych, aniżeli 6 dni w ciągu jednego miesiąca.

Nie wolno zatrudniać kobiet w ciągu sześciu tygodni od dnia porodu.

W ciągu wszystkich przerw, przewidzianych w artykule niniejszym, pracodawcy nie wolno rozwiązywać, ani wypowiedzieć służbowego stosunku pracy.

Rozdział IV.

Przepisy karne.

Art. 17. Za przekroczenie przepisów niniejszej ustawy osoba, zarządzająca przedsiębiorstwem, ulegnie karze aresztu do sześciu tygodni i grzywnie od 50 złotych do 250 złotych lub jednej z tych kar.

Surowsze postanowienia ustaw karnych dzielnicowych pozostają w mocy.

Właściwe dla spraw tych są sądy powiatowe, względnie sądy pokoju²¹⁾.

Rozdział V.

Przepisy przejściowe.

Art. 18. Do dzieci w wieku do lat 15, które przed ogłoszeniem ustawy rozpoczęły pracę w charakterze pracowników, terminatorów, praktykantów i uczniów, stosują się przepisy ustawy niniejszej, dotyczące młodocianych.

²⁰⁾ Ust. z dn. 5.VIII. 1926 (Dz. U. 93/26 poz. 538); czas wejścia w życie ust. 2 i 3 art. 15 określony został na dzień 29 lipca 1928 r.

²¹⁾ Sądy pracy, jeżeli przekroczenia dokonano w miejscowości należącej do okręgu sądu pracy (art. 7 rozp. o sądach pr.).

Art. 19. Termin, w którym uzyska moc obowiązującą art. 6 niniejszej ustawy co do wykonania obowiązku szkolnego, zostanie ustalony dla poszczególnych okręgów szkolnych przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 20. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej, a co do art. 17 — Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 21. Przepisy niniejszej ustawy nie ograniczają upoważnienia Rady Ministrów, zawartego w p. d) art. 6 ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. 1920 r. Nr. 2, poz. 7).

Art. 22. Czas wejścia w życie niniejszej ustawy w oddzielnych dziedzinach pracy (art. 1) określi rozporządzenie Rady Ministrów na wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej, nie przekraczając jednak terminu rocznego od dnia ogłoszenia niniejszej ustawy.

W tym samym terminie wyda Minister Pracy i Opieki Społecznej pierwszy spis robót, o których jest mowa w art. 4 niniejszej ustawy.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 listopada 1924 r. o wprowadzeniu w życie ustawy z dnia 2 lipca 1924 roku w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet.

(Dz. U. 105/24, poz. 954).

Na mocy ust. 1 art. 22 ustawy z dnia 2 lipca 1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet (Dz. U. R. P. Nr. 65 poz. 636) zarządza się co następuje:

§ 1. Ustawa z dnia 2 lipca 1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet (Dz. U. R. P. Nr. 65 poz. 636) z wyjątkiem art. 7 i 15, wchodzi w życie we wszystkich dziedzinach pracy, objętych art. 1 tejże ustawy, z dniem 15 grudnia 1924 r., a w państwowych zakładach pracy z dniem 1 stycznia 1925 r.

§ 2. Postanowienia art. 7 i ustępu 1 art. 15 tejże ustawy zyskują moc obowiązującą z dniem 29 lipca 1925 r., postanowienia zaś ustępu 2 i 3 art. 15 z dniem 1 kwietnia.

1925 r., z tem zastrzeżeniem, że w wypadkach dostatecznie uzasadnionej niemożliwości zastosowania się do postanowień ustępu 2 art. 15 może Minister Pracy i Opieki Społecznej udzielić poszczególnemu zakładowi pozwolenia na odroczenie terminu, nie później jednak niż do 29 lipca 1925 r.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 14 grudnia 1924 r. o wykazach i spisach młodocianych.

(Dz. U. 114/24, poz. 1023).

Na mocy art. 11 i 20 ustawy z dnia 2 lipca 1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 636) zarządza się co następuje:

§ 1. Zakłady pracy, objęte art. 1 ustawy, zatrudniające młodocianych, obowiązane są prowadzić wykazy młodocianych według załączonego wzoru.

Wykaz winien być prowadzony w formie książki sznurowej, zawierającej 50 folio. Do osznurowania i przyłożenia pieczęci lakowej wykaz winien być przedstawiony inspektorowi pracy właściwego obwodu.

§ 2. Wykaz młodocianych winien być przechowywany w zakładzie pracy i okazywany na żądanie organów inspekcji pracy.

§ 3. Zakłady pracy, wymienione w § 1 niniejszego rozporządzenia, winny prowadzić spis młodocianych, według załączonego wzoru, który będzie wywieszony w zakładzie pracy w miejscu widocznym. Spis ten winien być utrzymywany zawsze w stanie czytelnym.

§ 4. Spis młodocianych winien zawierać, oprócz imienia i nazwiska młodocianego, oznaczenie początku i końca pracy, przerw w pracy i rodzaju pracy.

§ 5. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

[illegible]

W niniejszej księdze imiennej młodocianych

w

oszurowano pod pieczęcią lakową — kart.

2

dnia 192 r.

Załącznik 2 do rozp. Min. Pracy i Op,
Spół. z dn. 14 grudnia 1924 r. poz. 1023.

Data wywieszenia spisu

SPIS MŁODOCIANYCH.

N ^o porząd- kowy	Nazwisko i imię	Godzina rozpoczęcia pracy	Godzina ukończenia pracy	Przerwa od- poczynkowa	Rodzaj wykonywanej pracy

**Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej
w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego z dnia 31 grudnia 1924 r.
o wykonaniu obowiązku szkolnego przez młodocianych.**

(Dz. U. Nr. 4/25, poz. 40).

Na mocy art. 19 i 20 ustawy z dnia 2 lipca 1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 636) zarządza się co następuje:

§ 1. Postanowienia art. 6 ustawy z dnia 2 lipca 1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet o przyjmowaniu tylko tych młodocianych do pracy, którzy przedstawiają dowód z wykonania obowiązku szkolnego, obowiązuje w stosunku do młodocianych, zamieszkałych na obszarze okręgów szkolnych: pomorskiego, poznańskiego, krakowskiego i lwowskiego (województw: pomorskiego, poznańskiego, krakowskiego, lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego).

Zarządzenia, dotyczące innych okręgów, będą wydawane w miarę wprowadzenia w nich powszechnego nauczania.

§ 2. Młodociani, którzy w chwili wejścia w życie niniejszego rozporządzenia uczęszczają już do szkół na naukę dokończającą lub dla analfabetów, jak również młodociani, którzy następnie do tych szkół będą przyjmowani, podlegają obowiązkowi uczęszczania na tę naukę zgodnie z ustępem 1 art. 9 ustawy.

§ 3. Na początku każdego roku szkolnego młodociani powinni zgłosić się do szkoły dokończającej względnie dla analfabetów, istniejącej w miejscu ich zamieszkania lub zatrudnienia.

Miejscowy magistrat (urząd gminny) obowiązany jest ogłosić wykaz odpowiednich szkół dla młodocianych, zatwierdzony przez państwowe władze szkolne.

§ 4. Jeżeli młodociany, który zgłosił się do szkoły nie będzie mógł być przyjęty z braku wolnych miejsc, powinien otrzymać zaświadczenie o zgłoszeniu się do nauki. Zaświadczenie to będzie dowodem zwolnienia młodocianego

na bieżący rok szkolny od obowiązków uczęszczania na naukę doksztalcającą względnie dla analfabetów.

Zaświadczenia wydawać będą magistraty (urzędy gminne) lub upoważnione przez nie organy na podstawie danych o miejscowych zakładach naukowych doksztalcających.

Do czasu wprowadzenia drogą ustawy jednolitej organizacji szkół doksztalcających, zaświadczenia na obszarze województw: poznańskiego i pomorskiego wydawać będą kierownicy miejscowych szkół doksztalcających, na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego — miejscowe wydziały szkół doksztalcających.

§ 5. Pracodawca winien zwolnić młodocianego od pracy w granicach sześciu godzin tygodniowo celem uczęszczania do szkoły, jeżeli nauka odbywa się w szkole w godzinach pracy młodocianego.

§ 6. Godziny nauki zawodowej i doksztalcającej w szkołach dla młodocianych uczniów, terminatorów i praktykantów, wliczone do obowiązujących godzin pracy, mogą być wykorzystane zależnie od planu lekcji w szkole w ciągu 2 do 6 dni w tygodniu.

§ 7. Każdy młodociany, uczęszczający na naukę do szkoły, posiada książeczkę obecności, w której zarząd szkoły oznacza obecność młodocianego na nauce.

Pracodawca, względnie uprawniony zastępca, winien kontrolować regularne odbywanie przez młodocianego nauki, sprawdzając książeczkę obecności i stwierdzając kontrolę podpisem w sposób i w terminach, przez władze szkolne wskazanych.

§ 8. Pracodawcy, zatrudniający młodocianych, obowiązani są w czasie między 1 a 31 stycznia każdego roku sporządzać wykaz młodocianych według załączonego wzoru i przysyłać właściwemu inspektorowi pracy.

§ 9. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some minor creases and discoloration, characteristic of old paper. The left edge of the page shows the binding structure, including stitching or stitching holes. There is no text or other markings on the page.

YCH

Załącznik do rozp. Min. Pracy i Op.
Spół. z dn. 31 grudnia 1924 r., poz. 40.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 29 lipca 1925 r.

w porozumieniu z Ministrami: Przemysłu i Handlu,
Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych, Robót
Publicznych, Kolei i Skarbu o spisie robót, wzbro-
nionych młodocianym i kobietom.

(Dz. U. Nr. 81/25. poz. 558).

Na mocy art. 4, 20 i 22 ustawy z dnia 2 lipca 1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 636) zarządza się co następuje:

§ 1. Zatrudnienie młodocianych i kobiet jest wzbronione przy robotach wymienionych w załączonych spisach: spisie robót wzbronionych młodocianym oraz spisie robót wzbronionych kobietom ¹⁾).

§ 2. Przy robotach, objętych punktem 4 i 16 załącznika Nr. 1 oraz punktem 4 i 15 załącznika Nr. 2, Minister Pracy i Opieki Społecznej ma prawo udzielić zezwolenia po porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu na zatrudnianie młodocianych i kobiet w zakładach pracy, w których zastosowane zostały dostateczne zabezpieczenia i środki niezbędne celem ochrony pracowników od zetknięcia się ze szkodliwymi dla zdrowia pyłem, gazami, parami i związkami chemicznymi.

§ 3. Minister Pracy i Opieki Społecznej może po zasięgnięciu opinii organizacji zawodowych pracodawców i pracowników zezwolić po porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu na zatrudnianie młodocianych w poszczególnych gałęziach produkcji lub zakładach pracy przy poszczególnych robotach, wymienionych w załączniku Nr. 1, w celu odbycia nauki zawodowej.

§ 4. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą obowiązującą od dnia 29 lipca 1925 r.

¹⁾ Zatrudnianie młodocianych poniżej lat 18 oraz kobiet w malarstwie przemysłowym przy wszelkich robotach, związanych z użyciem produktów, zawierających biel ołowianą i siarczan ołowiu, jest wzbronione (art. 4 rozp. z dn. 30.VI.1927).

Załącznik Nr. 1 do rozp. Min Pr. i Opieki
Społ. z dnia 29 lipca 1925 r., poz. 558.

Spis robót wzbronionych młodocianym.

1. Roboty w kamieniołomach i zakładach kamieniar-skich: wydobywanie kamieni, łamanie, wiercenie otworów, rozsadzanie, obrabianie, piłowanie i polerowanie kamieni na sucho, ładowanie kamieni i przewóz. Pod obrabianiem kamieni należy rozumieć także tłuczenie kamieni dla budowy dróg bitych.

2. Roboty przy gorącym asfalcie.

3. Roboty w cegielniach, w fabrykach wyrobów kamionkowych i szamotowych, oraz w fabrykach ceramicznych, a mianowicie: kopanie, ładowanie i przewóz surowców, dostarczanie węgla do pieców, rozpalamie ich i wszelkie roboty wewnątrz gorących pieców.

4. Roboty w hutach szklanych, szlifierniach i przy wytrawianiu szkła: obsługa pieców, wydmuchiwanie i odlewianie szkła, praca w innych miejscach o wysokiej temperaturze, przy tłuczeniu lub mieszaniu surowców i odpadków szkła oraz w działach, w których stosowany jest fluorowódór, przy dmuchawkach piaskowych, przy szlifowaniu na sucho lub przy szlifierniach bez napędu mechanicznego.

5. Obsługa pieców wapiennych i gipsowych, miele-nie i przesiewanie wapna i gipsu.

6. Obsługa pieców metalurgicznych z wyjątkiem lżejszych robót pomocniczych i roboty w walcowniach na gorąco.

7. Obsługa transmisji (smarowanie i czyszczenie ich, naprawa, scalanie, przeszywanie, nakładanie i rzucanie pasów, lin i t. p.).

8. Obsługa dźwigów fabrycznych i towarowych z wyjątkiem smarowania.

9. Obsługa kotłów parowych z wyjątkiem robót przy czyszczeniu kotłów ostudzonych.

10. Obsługa silników z wyjątkiem smarowania.

Zakaz obsługi silników o mocy do 1 MK nie dotyczy młodocianych powyżej lat 17.

11. Obsługa urządzeń elektrycznych i przewodów elektrycznych ponad 240 wolt prądu stałego lub zmiennego.

12. Roboty przy piłach tarczowych i taśmowych oraz maszynach o ręcznym posuwie materiału.

13. Roboty w koksowniach i w gazowniach przy piecach i w oddziałach odcyszczania gazu.

14. Roboty związane z produkcją i stosowaniem ołowiu oraz wszelkich związków ołowianych, a zwłaszcza w drukarniach przy stosowaniu tych związków, z wyłączeniem składania i rozrzucania.

15. Roboty związane z przechowywaniem materiałów wybuchowych i gazów trujących.

Przy produkcji materiałów wybuchowych następujące roboty:

- a) przy wytwarzaniu lub otrzymywaniu jako produktów ubocznych, szkodliwych dla zdrowia nitro— i amido związków, a mianowicie:
 - 1) jedno lub wielokrotnie nitrowany benzol, toluol, ksylol i t. d. i ich związki chlorowe,
 - 2) naftalina jedno lub wielokrotnie nitrowana,
 - 3) fenol i naftole dwu lub wielokrotnie nitrowane,
 - 4) anilina wraz ze swojemi homologami: toluidyną, xylidyną, kumidyną, dalej anisidyną, fenitydyną, jak również ich związkami chlorowemi, nitrowemi, alfyłowemi i aryłowemi, jak dwumetyl-anilina, dwuetylanilina, dwufenylamina i t. d.,
 - 5) fenylendiamina, toylendiamina,
 - 6) benzydyna, tolydyna, dwuanizydyna,
 - 7) naftyamina,
 - 8) fenyl — i tolyi-hydrazyna;
- b) przy wytwarzaniu i pakowaniu materiałów wybuchowych nitroglicerynowych;
- c) przy wytwarzaniu i przerabianiu trójnitrotoluolu;
- d) przy wytwarzaniu materiałów wybuchowych amonowych za wyjątkiem oddziałów mechanicznych, znajdujących się poza obrębem właściwej fabrykacji.

16. Roboty przy wytwarzaniu: kwasu arsenowego, azotowego, fluorowodorowego, pikrynowego, salicyłowego, solnego, siarkowego, siarkawego, szczawiowego; benzolu, nitrobenzolu, pochodnych benzolu; chloru, podchlorynów i chloranów; fosforu, siarki; związków chromowych, związków cjanu, związków arsenu, związków rtęci; siarczków

węgla, superfosfatów, celulojdu, alkoholu metylowego, środków odurzających (chloroformu, eteru); przygotowanie mas zapalkowych.

Roboty przy stosowaniu: rtęci i jej związków, związków arsenu, związków dwuchromianu potasu, związków cjanu, siarczku węgla, alkoholu metylowego, z wyłączeniem dawkowania i opakowywania produktów farmaceutycznych.

17. Zbieranie nieodkazonych szmat, sortowanie, pakowanie.

18. Roboty w papierniach: trzepanie i sortowanie gałganów i szmat, krajanie, gotowanie, blichowanie miazgi papierowej.

19. W garbarniach: odwłosianie skór, obsługa komór do pocenia skór, mielenie garbników, rolowanie i oczyszczanie dołów garbarskich.

20. Obróbka nieodkazonego włosia, szerści, szczeciny, kości, rogów i przerabianie odpadków mięsa oraz padliny.

21. Roboty w cukrowniach: przy spławie, przy obsłudze błotniarek, mieszadeł i wirówek, na górach cukrowych, jako składach surowego cukru, w kościarniach, siarkowniach, w rozlewniach rafinady oraz wszędzie, gdzie roboty odbywają się przy wysokiej temperaturze.

22. Ubój bydła i nierogacizny.

23. W fabrykach tytoniu — w oddziałach krajania i sortowania tytoniu.

24. Roboty pod wodą: w kesonach, przy reperacji okrętów, przy zanurzaniu się do wody jako nurkowie.

25. Roboty na kolejach, dotyczące bezpośrednio służby ruchu, prowadzenie samochodów, praca pilotów i mechaników w lotnictwie, praca na okrętach i statkach jako węglarze i palacze.

26. Rozbieranie budowli i rusztowań, oraz roboty dachowe, o ile nie są zastosowane odpowiednie zabezpieczenia ochronne.

227. Obsługa w szpitalach, domach zdrowia, ambulatoriach i klinikach weterynaryjnych.

28. Oczyszczanie kloak, studzien.

29. Dźwiganie i przenoszenie ciężarów, przekraczających 30 kg., a dla młodocianych płci żeńskiej 20 kg.

30. W górnictwie młodociani nie mogą być pod żadnym pozorem używani do następujących, najbardziej nie-

bezpiecznych robót podziemnych: pogłębianie szybów, przenoszenie i używanie materiałów wybuchowych, gaszenie pożaru przy wybuchach gazów kopalnianych, ratowaniu ginących, oraz jako górniczy wiertacze, taczkarze w przodkach,ciągacze sanek w przodkach, budowacze, podsadzacze i na pochylniach jako hamowacze i sygnaliści.

Zabrania się również młodocianym robót przy wyłotach pogłębianych szybów, przy kołowrocie ręcznym, przy hamulcu, oraz do przewozu w taczkach lub wózkach po drogach, prowadzących pod górę (z upadem).

Załącznik Nr. 2.

Spis robót wzbronionych kobietom.

1. Roboty w kopalniach pod ziemią oraz roboty przy budowie tuneli, szybów, studzien, urządzeń kanalizacyjnych.

2. Roboty w kamieniołomach i zakładach kamieniarskich: wydobywanie, łamanie, wiercenie otworów i rozsadzanie kamieni, obrabianie, piłowanie i polerowanie kamieni na sucho, ładowanie kamieni; roboty brukarskie.

3. Roboty w cegielniach, fabrykach wyrobów kamionkowych i szamotowych, oraz fabrykach ceramicznych: kopanie, ładowanie i przewóz surowców, narzucanie (na sznajder) i taczkanie przy ręcznym wyrobie cegły, dostarczanie węgla do pieców, rozpalamie ich i wszelkie roboty wewnątrz pieców.

4. Roboty w hutach szklanych, szlifierniach i przy wytrawianiu szkła: obsługa pieców, wydmuchiwanie i odlewianie szkła, praca w innych miejscach o wysokiej temperaturze, przy tłuczeniu lub mieszaniu surowców i odpadków szkła, oraz w działach, w których stosowany jest fluorowódór, przy dmuchawkach piaskowych, przy szlifowaniu na sucho, lub przy szlifierniach bez napędu mechanicznego.

5. Obsługa pieców wapiennych i gipsowych, mieleńie i przesiewanie wapna i gipsu.

6. Roboty bezpośrednio związane z produkcją w hutach metalurgicznych, walcowniach, odlewniach, kuźniach.

7. Obsługa transmisyj w ruchu (smarowanie i czyszczenie ich, naprawa, scalanie, przeszywanie, nakładanie i zrzucanie pasów, lin, łańcuchów i t. p.).

8. Obsługa dźwigów fabrycznych i towarowych.

9. Obsługa kotłów parowych.
10. Obsługa silników ponad 1 MK.
11. Roboty przy pilach tarczowych i taśmowych oraz maszynach o ręcznym posuwie materiału.
12. Roboty w koksowniach i gazowniach przy piecach i w oddziałach oczyszczania gazu.
13. Roboty związane z produkcją i stosowaniem ołowiu oraz wszelkich związków ołowiowych, a zwłaszcza w drukarniach z wyłączeniem składania i rozrzucania.

14. Przy produkcji materiałów wybuchowych następujące roboty:

- a) przy wytwarzaniu lub otrzymywaniu jako produktów ubocznych, szkodliwych dla zdrowia nitro- i amido-związków, a mianowicie:
 - 1) jedno- lub wielokrotnie nitrowany benzol, toluol, ksylol i t. d. i ich związki chlorowe,
 - 2) naftalina jedno- lub wielokrotnie nitrowana,
 - 3) fenol i naftole dwu- lub wielokrotnie nitrowane,
 - 4) arilina wraz ze swojemi homologami: tuloidyną, xylidyną, kumidyną, dalej anisydyną, fenitydyną, jak również ich związkami chlorowymi, nitrowymi, alfylowymi i aryłowymi, jak dwumetylanilina, dwuetylanilina, dwufenylamina i t. d.,
 - 5) fenylendiamina, tolylendiamina,
 - 6) benzydyna, tolydyna, dwuanizydyna,
 - 7) naftylamina,
 - 8) fenyl- i tolyl-hydrazyna,

b) przy ładowaniu, pakowaniu i parafinowaniu materiałów wybuchowych wspólnie z mężczyznami;

15. Roboty przy wytwarzaniu: kwasu arsenowego, azotowego, fluorowodorowego, pikrynowego, salicylowego, solnego, siarkowego, siarkawego, szczawiowego; benzolu, nitrobenzolu, pochodnych benzolu; chloru, podchlorynów i chloranów; fosforu, siarki; związków chromowych, związków cjanu, związków arsenu, związków rtęci; siarczku węgla, superfosfatu, alkoholu metylowego, środków odurzających (chloroformu, eteru).

Roboty przy stosowaniu: rtęci i jej związków, związków arsenu, związków dwuchromianu potasu, związków cjanu, siarczku węgla, alkoholu metylowego, z wyłączeniem dawkowania i opakowywania produktów farmaceutycznych,

dozowania i pastylkowania piorunjanu rtęci do kapiszónów, dozowania i pakowania materiałów saletrzano-amonowych, chloranowych dynamitu, oraz, szarpania i rozdrabniania bawełny strzelniczej.

16. Roboty w cukrowniach: przy spławie i płukaniu buraków, przy obsłudze błotniarek, mieszadeł i wirówek, na górach cukrowych jako składach surowego cukru, w kościarniach, w siarkowniach, w rozlewniach rafinady, oraz wszędzie gdzie roboty odbywają się przy wysokiej temperaturze.

17. Ubój bydła i nierogacizny.

18. Przenoszenie materiałów przy robotach budowlanych po rusztowaniach i na piętra.

19. Dźwiganie i podnoszenie ciężarów przekraczających 30 kilogramów.

20. Obsługa konsumentów przez kelnerki w zakładach, w których sprzedawane są napoje alkoholowe do spożycia na miejscu, w porze nocnej.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej

z dnia 11 marca 1927 r.

w sprawie urządzenia i utrzymywania żłobków dla niemowląt w zakładach pracy.

(Dz. U. 32/27, poz. 293).

Na podstawie art. 20 i ustępu 2 art. 15 ustawy z dnia 2 lipca 1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 636) zarządzam co następuje:

§ 1. Przedsiębiorca jest obowiązany do urządzenia i utrzymywania żłobka, o ile w poprzedzającym miesiącu kalendarzowym ogólna liczba kobiet zatrudnionych w zakładzie pracy, nie wliczając młodocianych, czasowo chociaż przekraczała liczbę 100.

Żłobek może być utrzymywany przez przedsiębiorcę kosztem własnym lub też wspólnie z innymi przedsiębiorcami albo powołanemi do tego stowarzyszeniami; żłobek winien znajdować się dostatecznie blisko zakładu pracy, aby pracownice mogły karmić piersią swe niemowlęta podczas przysługujących im przerw w pracy.

§ 2. Uruchomienie żłobka może nastąpić tylko po uprzednim urzędowym stwierdzeniu przez inspektora pra-

cy w porozumieniu z władzą administracyjną I instancji (lekarz powiatowy), że lokal, urządzenie i personel żłobka odpowiadają warunkom higieniczno-lekarskim.

§ 3. Żłobek powinien pozostawać pod stałym nadzorem lekarskim, oraz pod kierownictwem fachowo - wykształconych pielęgniarek - kierowniczek, w liczbie niemniej niż jedna na 30 niemowląt, mających wystarczający odpowiedni personel pielęgniarski i pomocniczy.

§ 4. Żłobki są przeznaczone dla niemowląt karmionych piersią, nie starszych ponad 15 miesięcy, które pozostają w żłobku przez czas trwania pracy matki.

§ 5. Żłobek winien posiadać obok pomieszczeń, w których przebywają niemowlęta, oddzielne pomieszczenia i urządzenia do karmienia niemowląt. Pozatem żłobek powinien posiadać urządzenia do kąpania niemowląt i przerwierania bielizny.

W pomieszczeniach dla niemowląt powinno przypadać na każde niemowlę co najmniej $3m^2$ powierzchni, a wysokość pomieszczeń musi wynosić co najmniej 2,8 m.

§ 6. Każde niemowlę winno zajmować oddzielne łóżeczko z odpowiednią pościelą. Liczba łóżeczek musi odpowiadać liczbie niemowląt, przebywających w żłobku i w jednym pokoju nie może znajdować się więcej niż 12 łóżeczek.

§ 7. Żłobki są przeznaczone dla niemowląt zdrowych.

W razie jeżeli matka niemowlęcia zawiadomi kierownictwo żłobka o zauważonych przez siebie objawach, budzących podejrzenie o chorobę niemowlęcia lub też w razie powzięcia takich podejrzeń przez kierownictwo żłobka na podstawie własnych spostrzeżeń, niemowlę należy natychmiast izolować w obrębie żłobka do czasu decyzji lekarza.

W razie stwierdzenia u niemowlęcia choroby zakaźnej lub otrzymania wiadomości o chorobie zakaźnej w mieszkaniu matki, niemowlę winno być niezwłocznie usunięte ze żłobka.

§ 8. Szczegółowe instrukcje w sprawie pobytu niemowląt w żłobku i sposobu wykonywania opieki nad nimi

będą wydawane przez lekarzy, sprawujących nadzór nad żłobkami.

Ogólny nadzór nad żłobkami należy do lekarzy powiatowych, inspektorów pracy oraz do innych urzędników, przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej do tego upoważnionych. Szczegółowe postanowienia w tym względzie określi instrukcja Ministra Pracy i Opieki Społecznej i Ministra Spraw Wewnętrznych.

§ 9. Winny niezachowania przepisów niniejszego rozporządzenia ulegnie karze, przewidzianej w art. 17 ustawy.

§ 10. Rozporządzenie niniejsze wejdzie w życie w poszczególnych dziedzinach i zakładach pracy w terminach, które określi rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej, przewidziane w art. 1 ustawy z dnia 5 sierpnia 1926 r. (Dz. U. R. P. Nr. 93, poz. 538).

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 30 sierpnia 1927 r.

**określające w stosunku do niektórych zakładów
pracy termin wejścia w życie obowiązku urzą-
dzenia i utrzymywania żłobków dla niemowląt.**

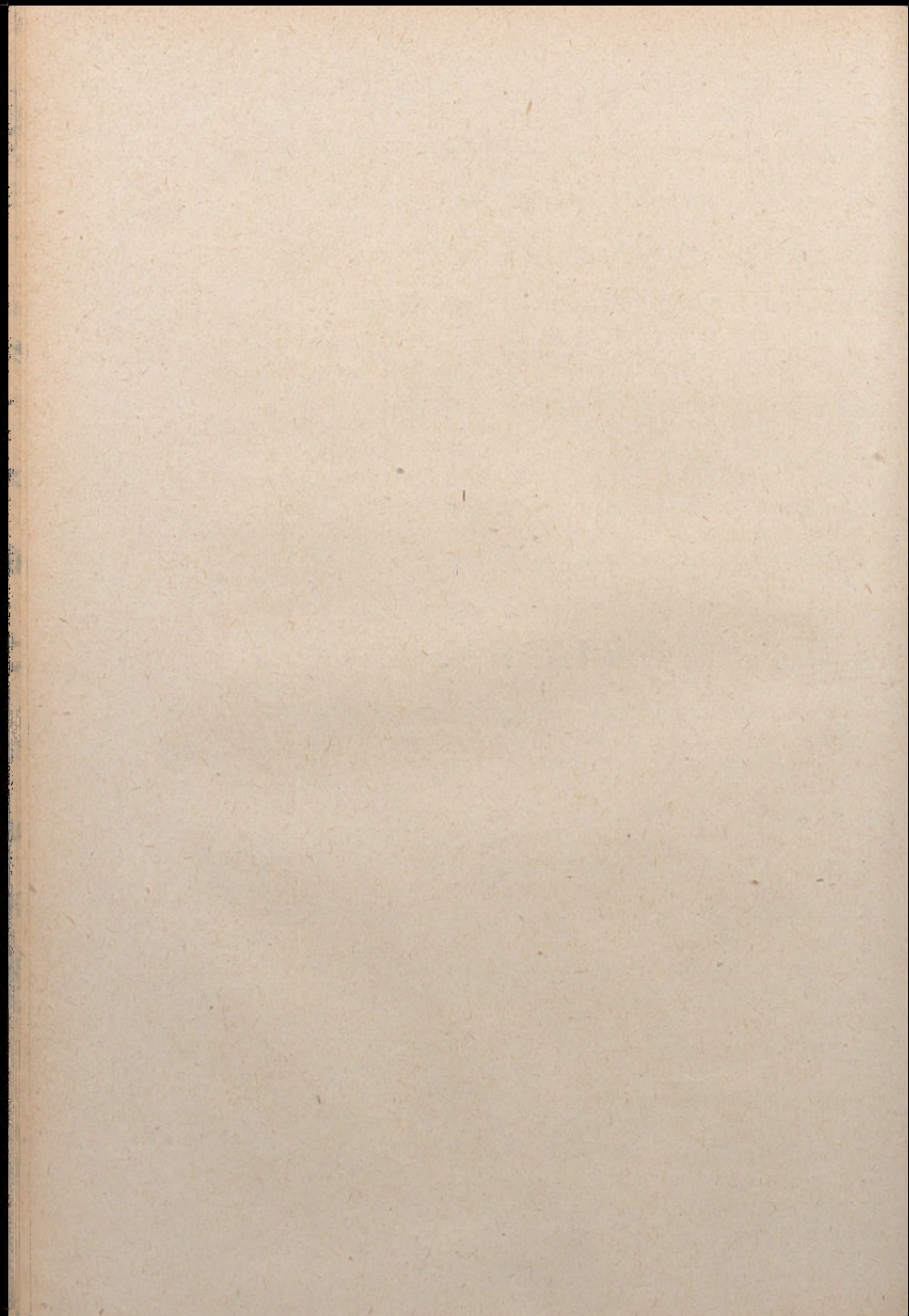
(Dz. U. 87/27, poz. 781).

Na podstawie ustępu pierwszego art. 22 ustawy z dnia 2 lipca 1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 636) w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 5 sierpnia 1926 r. (Dz. U. R. P. Nr. 93, poz. 538) i stosownie do § 10 rozporządzenia z dnia 11 marca 1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 293) zarządzam co następuje:

§ 1. Przepis, dotyczący utrzymywania żłobków, zawarty w ustępie 2 art. 15 ustawy z dnia 2 lipca 1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 636), ustęp 3 art. 15 tejże ustawy oraz rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 11 marca 1927 r. w sprawie urządzenia i utrzymywania żłobków dla niemowląt w zakładach pracy (Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 293) wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1928 r. w następujących zakładach pracy:

- 1) W Państwowej Fabryce Wyrobów Tytoniowych, Grodno.
 - 2) W Państwowej Fabryce Wrobów Tytoniowych Monasterzyska.
 - 3) W Państwowej Fabryce Wyrobów Tytoniowych, Kraków.
 - 4) W Państwowej Fabryce Wyrobów Tytoniowych, Wodzisław.
 - 5) W Państwowej Fabryce Wyrobów Tytoniowych, Warszawa, ul. Dzielna.
 - 6) W Państwowej Fabryce Wyrobów Tytoniowych, Kościana.
 - 7) W Państwowej Fabryce Wyrobów Tytoniowych, Poznań, ul. Bukowska.
 - 9) W Państwowej Fabryce Wyrobów Tytoniowych, Łódź.
 - 10) W Państwowej Fabryce Wyrobów Tytoniowych, Starogard.
 - 11) W Państwowej Fabryce Wyrobów Tytoniowych, Winniki.
 - 12) W Państwowej Fabryce Wyrobów Tytoniowych, Radom.
 - 13) W Państwowej Fabryce Karabinów, Warszawa.
 - 14) W Okręgowym Zakładzie Mundurowym, Poznań.
 - 15) W Państwowej Wytwórni Prochu i Materiałów Kruszących, Żagożdżon.
 - 16) W Fabryce Cukrów i Czekolady „Franciszek Fuchs i Synowie” Sp. Akc., Warszawa.
 - 17) W Zakładach Przemysłowych „Karol Machlejd” Sp. Akc., Warszawa.
 - 18) W Fabryce Czekolady „Plutos” Sp. Akc., Warszawa.
 - 19) W Fabryce Zapałek „Płomyk” Sp. Akc. do Eksploatacji Państwowego Monopolu Zapałczanego w Polsce, Warszawa.
 - 20) W Fabryce Firanek, Tiulu i Koronek „Szlenkier, Wydźga i Weyer”, Warszawa.
 - 21) W Pralni Parowej p. f. „Asko” Przemysł Bielizniany, A. Strassman i S-ka, Warszawa.
- § 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.
-

URLOPY.

U S T A W A ¹⁾

z dnia 16 maja 1922 r. o urlopach dla pracowników,
zatrudnionych w przemyśle i handlu.

(Dz. U. 40/22, poz 334).

Art. 1. Pracownicy, zatrudnieni na mocy umowy pracy w przemyśle, górnictwie, handlu, biurowości, komunikacji i przewozie, szpitalnictwie, instytucjach opieki społecznej i użyteczności publicznej, oraz w innych zakładach pracy, choćby na zysk nie obliczonych, a zatrudniających pokrewne wymienionym kategorie pracowników najemnych, niezależnie od tego, czy wszelkie te zakłady pracy są własnością prywatną, czy państwową, czy też organów samorządowych, z wyjątkiem pracowników przedsiębiorstw sezonowych, w których praca trwa krócej niż 10 miesięcy w roku, mają prawo do korzystania co rok z płatnego urlopu.

Zakłady przemysłowe rzemieślnicze, zatrudniające czterech lub mniej pracowników, nie podlegają przepisom niniejszej ustawy.

Art. 2. Prawo do korzystania z płatnego 8 dniowego urlopu przysługuje pracownikom, wymienionym w art. 1, o ile ich praca trwa bez przerwy rok w danym przedsiębiorstwie, i 15 dniowego, o ile trwa bez przerwy 3 lata.

Pracownicy młodociani, poniżej lat 18, korzystają po roku pracy nieprzerwanej z 14 dniowego urlopu. Z powyższego urlopu korzystają również terminatorzy i uczniowie, nie wyłączając zakładów, zatrudniających do 4 pracowników.

Wszystkim pracownikom, pracującym umysłowo, zatrudnionym w handlu, przemyśle i biurowości, po półrocz-

¹⁾ Nie obowiązuje na obszarze górnośląskiej części Województwa Śląskiego.

nej nieprzerwanej pracy przysługuje urlop dwutygodniowy, po rocznej zaś — jednomiesięczny urlop płatny nieprzerwany.

Nieczynność w zakładzie pracy wskutek choroby, nieszczęśliwego wypadku, oraz z powodu powołania pracownika do ćwiczeń wojskowych nie uważa się za przerwę w umowie pracy, pozbawiającą lub ograniczającą prawa pracownika do korzystania z urlopu.

Robotnicy, zatrudnieni w górnictwie, gdy przechodzą ze służby w jednym zakładzie do zakładu innego, nie przerywają przez to przepisanego dla uzyskania urlopu czasu pracy, jeżeli pomiędzy porzuceniem pracy górniczej a powtórne przystąpieniem do niej nie upłynęło więcej, aniżeli dni 14, gdy idzie o pracę w tym samym rewirze, a dni 21, gdy idzie o pracę w innym rewirze.

Art. 3. Pracownik traci prawo do urlopu, jeżeli sam rozwiązał umowę pracy, lub jeżeli rozwiązanie to nastąpiło z powodów, które przedsiębiorcy dają prawo do rozwiązania umowy pracy bez uprzedniego wypowiedzenia.

Pracownik traci prawo do otrzymania wynagrodzenia za czas urlopu, o ile w czasie urlopu będzie zarobkowo pracował w innym przedsiębiorstwie.

Art. 4. Urlopowany otrzymuje za cały czas urlopu normalne pobory. O ile praca odbywa się na akord, lub od sztuki, wynagrodzenie za czas urlopu określa się na podstawie przeciętnego wynagrodzenia pracownika w ciągu trzech poprzedzających bezpośrednio urlop miesięcy.

Terminatorzy i uczniowie otrzymują na czas urlopu wynagrodzenie nie niższe, aniżeli kwota, od której ubezpieczeni być winni w odnośnej kasie chorych.

Art. 5. Pracownikom przysługuje prawo wzajemnego porozumienia się co do kolejności korzystania z urlopów. W tym celu przez upoważnionych do tego pracowników winny być ułożone listy osób, uprawnionych do korzystania z urlopu, na każdy miesiąc oddzielnie i uzgodnione z zarządem przedsiębiorstwa; w razie nieosiągnięcia zgody, decyduje inspektor pracy właściwego obwodu.

W razie choroby pracownika, uniemożliwiającej mu rozpoczęcie korzystania z przyznanego urlopu, urlop ten, na żądanie chorego, winien mu być przesunięty na jeden z następnych trzech miesięcy.

W okresie czasu od 1 maja do 30 września z urlopów winno korzystać co najmniej 50% ogólnej liczby pracowników, zatrudnionych w danym przedsiębiorstwie; w razie konieczności, wynikającej z natury produkcji, może Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej dla poszczególnych gałęzi produkcji lub dla poszczególnych przedsiębiorstw ustalić ten stosunek procentowy w inny sposób.

Art. 6. Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu i innymi odpowiednimi ministrami, po wysłuchaniu opinii związków zawodowych robotników i pracodawców, może wydać rozporządzenia i przepisy, ustanawiające wyjątki od powyższego prawa dla poszczególnych grup przedsiębiorstw, w szczególności w sprawie udzielenia urlopu dla osób odpowiedzialnych lub okresu czasu, w którym urlopy będą udzielane.

Art. 7. Rozwiązania umowy pracy przez przedsiębiorców lub robotników i nawiązania go na nowo w ciągu najbliższych trzech miesięcy nie uważa się za przerwę w umowie pracy, pozbawiającą robotnika prawa do korzystania z urlopu.

Art. 8. Czas pracy, spędzony w danym przedsiębiorstwie przed wejściem w życie niniejszej ustawy, wliczony zostanie do uprawnień, przewidzianych tą ustawą.

Art. 9. Umowy zbiorowe lub indywidualne, które zapewniają pracownikom płatne urlopy na warunkach dogodniejszych, niż przewidziane w niniejszej ustawie, pozostają w mocy.

Art. 10. Winny przekroczenia przepisów niniejszej ustawy ulegnie w drodze sądowej karze grzywny w wysokości do 100 zł. lub karze aresztu do jednego miesiąca.

Art. 11. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi ministrami.

Art. 12. Ustawa niniejsza obowiązuje z dniem jej ogłoszenia.

**Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej
z dnia 11 czerwca 1923 r. wydane w porozumieniu
z Ministrem Przemysłu i Handlu w przedmiocie
wykonywania ustawy z dnia 16 maja 1922 r. o urlo-
pach dla pracowników, zatrudnionych w przemyśle
i handlu.**

(Dz. U. R. P. Nr. 62/23, poz. 464).

Na mocy art. 5, 6 i 11 ustawy z dnia 16 maja 1922 r. o urlopiach dla pracowników, zatrudnionych w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. z r. 1922 Nr. 40, poz. 334), zarządza się co następuje:

I. Prawo do korzystania z urlopu.

§ 1. Wszyscy pracownicy, objęci art. 1 ustawy, którzy w myśl art. 2 uzyskali prawo do urlopu, dopóki prawa tego nie utracili, posiadają prawo do otrzymania urlopu w każdym roku kalendarzowym.

§ 2. Pracownicy przedsiębiorstw sezonowych, w których praca trwa nie krócej, niż 10 miesięcy w roku, jak również pracownicy tych działów przedsiębiorstw sezonowych, w których praca trwa nie krócej, niż 10 miesięcy w roku, chociażby główna praca w tych przedsiębiorstwach trwała krócej, niż 10 miesięcy w roku — posiadają prawo do urlopu, które uzyskują po upływie okresu czasu pracy, przewidzianego w art. 2 ustawy.

§ 3. W razie czasowego zmniejszenia się liczby pracowników w zakładzie rzemieślniczym do 4-ch lub mniej pracowników, pracownicy ci posiadają prawo do urlopu, o ile w ciągu więcej niż połowy poprzedzającego roku kalendarzowego liczba pracowników zakładu wynosiła więcej, niż 4.

§ 4. Żadne — całkowite lub częściowe — zmiany własności przedsiębiorstwa nie pozbawiają praw do urlopu pracowników, zatrudnionych w tem przedsiębiorstwie.

§ 5. W razie nieskorzystania przez pracownika z przysługującego mu prawa do urlopu w czasie, wyznaczonym mu w liście kolejności, pracownik nie może żądać udzielenia mu urlopu w innym terminie z wyjątkiem wypad-

ku nieskorzystania z urlopu z powodu choroby — ani też wymagać z tego tytułu żadnego dodatkowego wynagrodzenia.

§ 6. Umowa o pracę nie może zawierać punktu, któryby pracownika zgóry pozbawiał urlopu lub w inny sposób uszczuplał jego prawa do urlopu, określone ustawą.

II. Uzyskanie prawa do urlopu.

§ 7. Pracownicy, objęci art. 1 ustawy, prócz pracowników umysłowych, uzyskują prawo do corocznego urlopu po upływie okresu pracy, przewidzianego w ust. 1 art. 2 ustawy, a mianowicie:

po upływie 1 roku pracy: do 8-o dniowego, a pracownicy młodociani — do 14-o dniowego; po upływie 3 lat pracy — do 15-o dniowego.

§ 8. Jeżeli okres pracy, uprawniający pracownika do urlopu, kończy się w ciągu roku kalendarzowego, przedsiębiorca na żądanie pracownika winien udzielić mu przysługującego pracownikowi z mocy ustawy urlopu po upływie tego okresu; urlop ten winien jednakże rozpoczynać się przed końcem tego roku kalendarzowego.

§ 9. Okres pracy, uprawniający do urlopu, oblicza się z potrąceniem wszystkich przerw w pracy, z wyjątkiem przerw urlopowych oraz przerw, przewidzianych w ustępie 4-ym i 5-ym art. 2 ustawy.

§ 10. Za początek czasu pracy, uprawniającego do urlopu, uważa się dzień rozpoczęcia pracy przez pracownika lub termin rozpoczęcia pracy, ustalony w umowie pracy, w razie nierozpoczęcia pracy przez pracownika w tym terminie z winy przedsiębiorcy.

§ 11. Jeżeli młodociany uzyskuje prawo do urlopu przed ukończeniem lat 18-tu, to choćby ten urlop został mu udzielony już po ukończeniu lat 18-tu, korzysta on z 14-o dniowego urlopu.

§ 12. Terminatorzy i uczniowie uzyskują po roku pracy prawo do 14-o dniowego urlopu, niezależnie od swego wieku i liczby pracowników, zatrudnionych w przedsiębiorstwie.

III. Długość urlopu.

§ 13. Normy, wskazane w ust. 1-ym i 2-im art. 2 ustawy (8, 15 i 14 dni urlopu), oznaczają kolejno następujące po sobie dni kalendarzowe.

§ 14. Długość urlopu nie zależy od tego, czy praca poszczególnych pracowników w zakładzie odbywa się w ciągu wszystkich, czy też w ciągu niektórych tylko dni tygodnia.

IV. Pracownicy umysłowi.

§ 15. Za pracowników, pracujących umysłowo, niezależnie od ich wieku, w myśl ust. 3-go art. 2 ustawy, uważa się zatrudnionych na mocy umowy o pracę pracowników przedsiębiorstw, wyliczonych w art. 1-ym ustawy:

- 1) pełniących czynności administracyjne i nadzorcze, a niewykonywujących pracy fizycznej, jak to: zarządców, intendentów, pracowników ruchu, jak inżynierowie, technicy, majstrowie, kierownicy magazynów, sztygarzy, ekspedytorzy;
- 2) pełniących czynności biurowe i zatrudnionych pracami kancelaryjnymi, rachunkowymi, piśmieniami, rysunkowymi lub kalkulacyjnymi;
- 3) pełniących czynności kupieckie, jako to: sprzedawców sklepowych i księgarskich z ukończoną szkołą zawodową, bądź średnią, oraz odbytą przepisaną praktyką, drogistów, farmaceutów, kasjerów, dysponentów, sprzedawców podróżujących, akwizytorów;
- 4) artystów, jak: muzycy, aktorzy, malarze, rzeźbiarze i t. p.;
- 5) zatrudnionych jako personel lekarski oraz wykwalifikowany pomocniczy personel lekarski.

§ 16. Jeżeli pierwszy rok pracy pracownika umysłowego, który skorzystał już po upływie pół roku pracy z 2-u tygodniowego urlopu, kończy się w tym samym roku kalendarzowym, pracownik uzyskuje prawo jedynie do powtórnego 2-u tygodniowego urlopu.

V. Urlopy pracowników, zatrudnionych w górnictwie.

§ 17. Robotnicy, zatrudnieni w górnictwie, korzystają z prawa do urlopu, w zakresie, przewidzianym ustawą dla robotników innych przedsiębiorstw, a ponadto ze specjalnych uprawnień, określonych w ustępie 5-ym art. 2 ustawy.

Jeżeli przed nadejściem wyznaczonego pracowniko-zatrudnionemu w górnictwie, w liście kolejności terminu rozpoczęcia urlopu umowa o pracę rozwiązana zostaje przez przedsiębiorcę — znajduje zastosowanie w § 22 niniejszego rozporządzenia.

Jeżeli przed nadejściem wyznaczonego robotnikowi, zatrudnionemu w górnictwie, w liście kolejności terminu rozpoczęcia urlopu pracownik opuszcza przedsiębiorstwo górnicze w wypadkach, przewidzianych w ust. 1-ym art. 3 ustawy i zawiera umowę o pracę w innym przedsiębiorstwie górniczym, przysługuje mu prawo do urlopu w tem ostatnim przedsiębiorstwie, z zastrzeżeniem zachowania warunków, określonych w ust. 5 art. 2 ustawy.

Ta sama zasada ma zastosowanie w razie następnej i wogóle wielokrotnie powtarzającej się zmiany miejsca pracy robotnika, zatrudnionego w górnictwie.

VI. Prawo do urlopu w razie przerwy w umowie pracy.

§ 18. Za przerwę, która może powodować utratę prawa do urlopu, uważa się każdą przerwę w umowie pracy, o ile nie zachodzi wypadek, przewidziany w art. 7 ustawy, a ponadto w górnictwie wypadki, przewidziane w ust. 5 art. 2 ustawy.

§ 19. Przerwa w pracy, spowodowana służbą woj-skową z poboru lub ochotniczą, trwającą dłużej, niż 3 miesiące i połączoną z rozwiązaniem umowy o pracę, pozbawia pracownika prawa do korzystania z urlopu.

§ 20. W razie nieusprawiedliwionego opuszczenia pracy przez pracownika, przedsiębiorcy przysługuje prawo pozbawienia pracownika urlopu tylko w tym wypadku, jeżeli na tej zasadzie nastąpiło rozwiązanie umowy o pracę.

Odliczanie od urlopu dniówek, opuszczonych przez

pracownika bez usprawiedliwienia, nie może być stosowane bez zgody pracownika.

§ 21. Jeżeli umowa o pracę rozwiązana zostaje przez pracownika, traci on, z chwilą wypowiedzenia przez siebie umowy, prawo do urlopu, jeszcze nieotrzymanego, choćby posiadał już uprawnienie do urlopu.

§ 22. Jeżeli umowa o pracę z pracownikiem, który uzyskał już prawo do urlopu w myśl art. 2-go ustawy, rozwiązana zostaje przez przedsiębiorcę przed udzieleniem pracownikowi urlopu — z wyjątkiem wypadków, przewidzianych w ust. 1 art. 3 ustawy — przedsiębiorca winien wypłacić pracownikowi zapłatę za czas urlopu.

§ 23. Jeżeli umowa o pracę zostaje rozwiązana bądź przez przedsiębiorcę, bądź też przez pracownika, a następnie nawiązana nanowo w ciągu najbliższych 3 miesięcy, pracownik nie traci poprzednio nabytych praw co do długości urlopu i korzystania z urlopu w każdym roku kalendarzowym, przyczem czas, spędzony w przedsiębiorstwie przed przerwą w umowie o pracę, zostaje zaliczony do czasu pracy, nadającego mu uprawnienia do urlopu.

VII. Wypłata wynagrodzenia za czas urlopu.

§ 24. Wypłata wynagrodzenia za czas urlopu następuje zdołu, jeżeli umowa pomiędzy pracownikiem a przedsiębiorcą nie reguluje tego w inny sposób.

§ 25. Przedsiębiorca ma prawo odmówić pracownikowi wypłaty wynagrodzenia za czas urlopu tylko w tym wypadku, jeżeli udowodni, że w czasie wolnym od pracy, przysługującym mu na zasadzie urlopu, pracownik pracował zarobkowo w innem przedsiębiorstwie, jako pracownik najemny.

VIII. Obliczanie wynagrodzenia za czas urlopu.

§ 26. Za normalne pobory, które pracownik otrzymuje za cały czas urlopu, uważa się przy płacy od godziny lub na dniówkę płacę w wysokości, odpowiadającej jego normalnemu dziennemu zarobkowi, jakiby mu przypadł, gdyby w tym czasie pracował, t. j. z uwzględnieniem zachodzących w czasie urlopu zmian jego płacy.

§ 27. W wypadku, gdy pracownik pracuje w przedsiębiorstwie mniej, niż 6 dni w tygodniu, płaca za jeden dzień urlopu może być niższa od normalnego dziennego zarobku pracownika w tym stosunku, w jakim przeciętna ilość dni pracy na tydzień w poprzedzającym urlop trzy-miesięcznym okresie, mniejsza jest od 6-u.

§ 28. Przy systemie płac akordowych, premjowych (niezwiązanych z płacą dniówkową) lub od sztuki, płacę za czas urlopu określa się na podstawie przeciętnego zarobku pracownika z ostatnich 3-ch miesięcy, bezpośrednio poprzedzających urlop; celem ustalenia w tych wypadkach przeciętnej płacy, przypadającej na jeden dzień urlopu, należy obliczyć według cennika bieżącego, obowiązującego w czasie jego urlopu, jego zarobek zgodnie z ilością wykonanej przez niego w okresie ostatnich 3-ch miesięcy pracy i uzyskaną w ten sposób kwotę podzielić przez ilość dni roboczych, przypadających w tym 3-miesięcznym okresie.

W ten sam sposób oblicza się płacę za czas urlopu pracownikom, otrzymującym wynagrodzenie w postaci procentów od obrotu (fryzjerzy, kelnerzy i t. p.).

§ 29. Jeżeli wynagrodzenie pracownika przy systemie premjowym składa się z dniówki oraz z premji, wypłacanej tylko w razie nadwyżki produkcji ponad określone minimum, należy stosować zasadę, wskazaną dla płac dniówkowych, łącznie z zasadą, wskazaną dla płac akordowych, t. j. wynagrodzenie to ma odpowiadać normalnemu dziennemu zarobkowi w okresie urlopu z doliczeniem przeciętnego dodatku premjowego, obliczanego na podstawie 3-miesięcznego okresu, poprzedzającego urlop, w sposób, wskazany w § 28.

IX. Ustalenie kolejności urlopu.

§ 30. Dla ułożenia list urlopowych w zakładach, w których istnieje stałe przedstawicielstwo ogółu pracowników, uznane przez pracowników i zarząd przedsiębiorstwa, może to przedstawicielstwo za zgodą stron obu pełnić obowiązki upoważnionych, wymienionych w art. 5 ustawy.

W razie braku takiego przedstawicielstwa lub nieuznania go przez którąkolwiek ze stron za upoważnione w znaczeniu art. 5 ustawy, i jeżeli pracownicy nie ułożyli

się odmiennie z pracodawcą, dla ułożenia list urlopowych pracownicy wybierają ze swego grona delegatów w stosunku następującym:

w zakł. zatrudn.	do 10 pracown.	— 1 delegata
" " "	od 11 do 50 "	— 2 delegatów
" " "	" 51 " 100 "	— 3 "
" " "	" 101 " 500 "	— na każdą
rozpoczętą nową setkę przybywa jeden delegat.		

Przy wyższej liczbie pracowników na każde rozpoczęcie pół tysiąca pracowników przypada jeden delegat.

§ 31. Wybór delegatów odbywa się na ogólnem zebraniu pracowników zakładu drogą wyborów tajnych i proporcjonalnych poza godzinami pracy.

Protesty przeciw prawidłowości wyborów w ciągu tygodnia od dnia wyborów wolno zgłaszać do inspektora pracy właściwego obwodu, który mocen jest zarządzić ponowne wybory.

§ 32. Pracownicy odrębnych poszczególnych działów zakładu pracy mogą wybierać własnych delegatów i układać odrębne listy urlopów, nie uczestnicząc w wyborach ogólnych. Prawo to w każdym wypadku przysługuje pracownikom, pracującym umysłowo.

§ 33. Pracownikowi przysługuje prawo domagania się, by przy określaniu kolejności urlopów, przez upoważnionych do tego delegatów w porozumieniu z zarządem przedsiębiorstwa, urlop został mu wyznaczony dopiero po upływie terminu, w którym ma on uzyskać prawo do dłuższego urlopu, aby w ten sposób było mu umożliwione skorzystanie z urlopu według pełnych norm, przysługujących mu na podstawie przepracowanego okresu.

Jeżeli jednakże za jego zgodą urlop został mu wyznaczony przed upływem tego terminu, w takim razie nie przysługuje mu prawo w tym samym roku kalendarzowym do żadnego urlopu uzupełniającego.

Przepis ten nie dotyczy pracowników, pracujących umysłowo.

§ 34. Zmiany kolejności urlopów w ułożonych już i przyjętych listach osób, uprawnionych do korzystania z urlopu, mogą być wprowadzone, o ile nastąpi na to zgoda

zainteresowanego pracownika oraz zarządu przedsiębiorstwa.

§ 35. Zmiany w listach osób, korzystających z urlopów, wywołane chorobą pracownika (ust. 2 art. 5 ustawy), winny być dokonane przez zarząd przedsiębiorstwa na skutek zwrócenia się doń chorego pracownika, który winien przedłożyć zarządowi świadectwo lekarza o chorobie.

X. Wyjątki w sprawie stosowania przepisów ustawy

§ 36. Następujące działy przemysłu mają prawo za zawiadomieniem inspektora pracy właściwego obwodu przełożyć urlopy pracowników całkowicie poza okres czasu od 1-go maja do 30-go września:

- a) reperacja maszyn rolniczych;
- b) przemysł budowlany, prowadzony niesezonowo;
- c) odlewnie żelaza, związane z budownictwem oraz z naprawą i budową maszyn rolniczych;
- d) kowalstwo i ślusarstwo, związane z budownictwem oraz z naprawą i budową maszyn rolniczych;
- e) reperacja dachów i krycie ich;
- f) fabryki farb i lakierów, potrzebnych w budownictwie;
- g) konstrukcje żelazne zewnętrzne;
- h) wyrób sztucznych kamieni budowlanych i technicznych;
- i) wyrób zapraw wiążących: cementu, wapna, gipsu, alabastru;
- j) niesezonowo prowadzony wyrób cegieł, dachówek, sączków, kafli, terrakot;
- k) wydobywanie, łapanie, tłoczenie i magazynowanie ropy naftowej i gazów ziemnych;
- l) wyrób artykułów spożywczych, prowadzony niesezonowo;
- ł) zakłady zdrojowe, uzdrowiska, szpitale, lecznice, hotele, pensjonaty, restauracje, cukiernie, kawiarnie oraz położone w uzdrowiskach sklepy.

§ 37. Huty żelaza mają prawo za zawiadomieniem inspektora pracy właściwego obwodu ograniczyć ilość pracowników, którym udzielane są urlopy w okresie czasu od 1 maja do 30 września, do 25% ogólnej liczby pracowników, uprawnionych do korzystania z urlopu.

§ 38. W razie poważnych trudności w wykonywaniu ustawy, uzasadniających zastosowanie wyjątków w drodze, przewidzianej w art. 6, poszczególne grupy przedsiębiorstw winny zwracać się do inspektora pracy właściwego obwodu, który przesyła podania te, zaopatrzone w swą opinię, w drodze instancji do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

XI. Urlopy na zasadzie umów zbiorowych lub indywidualnych.

§ 39. Jeżeli umowa zbiorowa lub indywidualna zawiera w przedmiocie urlopów warunki, dogodniejsze dla pracowników, aniżeli warunki, przewidziane ustawą, żaden z tych warunków, zawartych w umowie, nie może być zmieniony na niekorzyść pracownika, póki umowa nie wygaśnie lub nie zostanie w prawny sposób rozwiązana.

Warunki umowy zbiorowej lub indywidualnej, które były dla pracownika mniej dogodne, aniżeli warunki, które mu zapewniała ustawa, przestały obowiązywać z chwilą wejścia w życie ustawy i muszą być zastąpione przez warunki, zgodne z ustawą.

XII. Przekroczenia przepisów ustawy.

§ 40. Skargę karną do sądu, w razie przekroczenia przepisów ustawy przez przedsiębiorcę w stosunku do zatrudnionych w jego przedsiębiorstwie pracowników, wnosi na terenie b. zaboru rosyjskiego inspektor pracy właściwego obwodu i popiera oskarżenie na przewodzie sądowym; na terenie b. zaborów austriackiego i pruskiego doniesienia o przekroczeniu przepisów ustawy kierowane są do prokuratury.

XIII. Wejście w życie i zakres działania rozporządzenia.

§ 41. Z dniem ogłoszenia w Dzienniku Ustaw Rz. P. rozporządzenie niniejsze obowiązuje we wszystkich zakładach pracy, wymienionych w art. 1 ustawy, o ile nie podlegają one poszczególnym Ministerstwom.

Równocześnie traci moc obowiązującą rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 2 lipca 1922 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu (Dz. U. R. P. r. 1922 Nr. 52. poz. 482).

Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach o urlopy.

Zwolnienie pracownika przed datą, od której począwszy miał korzystać z urlopu, wkłada na pracodawcę obowiązek wypłacenia pracownikowi wynagrodzenia za urlop niewykorzystany, jeżeli w chwili rozwiązania umowy pracownik nabył prawo do urlopu.

S. N. I. z dn. 17.XII.1926 (Gaz. Sąd. 18/27).

Jednoroczny okres nieprzerwanej pracy w danym przedsiębiorstwie stanowi niezbędny warunek do zdobycia prawa korzystania z pierwszego 8-dniowego urlopu, następne zaś 8-dniowe urlopy powinny być udzielone pracownikowi corocznie, niezależnie od okresu czasu, oddzielającego każdy następny urlop do poprzedniego.

S. N. II. 86/25.

Jedynie słusznem i zgodnem z prawdziwą myślą ustawy uznać należy wynagrodzenie pracowników podczas ich ustawowego urlopu i za przypadające wtedy niedziele i święta, tak samo, jak za zwykłe dni pracy. Określenie w art. 4 ustawy zapłaty za czas urlopu, jako „normalnej” (pobory normalne), dotyczy nie ogólnej sumy zarobków dziennych, jakie przysługiwałyby pracownikowi podczas urlopu, jeśliby z niego korzystał, lecz wysokość jego zarobku dziennego za liczbę dni, na urlop przeznaczonych.

Pracownik, z którym umowę pracy rozwiązano, w razie powrotu do pracy w tymże przedsiębiorstwie po upływie 3 miesięcy, nie ma prawa do korzystania z urlopu przed upływem wskazanych w ustawie okresów, uprawniających do otrzymania urlopu, licząc je od dnia nowej umowy (art. 2 i 7).

Opinia Og. Zgr. S. N. 20.XII.1923 (O. S. P. - III - 146).

Pracownik przemysłowy lub handlowy nie ma prawa do płacy normalnej za czas urlopu, jeżeli jeszcze ten czas pracuje w innym przedsiębiorstwie. Pracownik ten, nie korzystający z urlopu w czasie oznaczonym w liście kolejności, nie ma prawa do wynagrodzenia dodatkowego. Jeżeli w liście kolejności nie został zamieszczony, może się z tego powodu żalić u inspektora pracy.

S. N. III. 28.IX.1926. R. W. 1512/26. (Ruch Praw. 1927, str. 169).

Pracownicy, którzy nie żądali udzielenia im urlopu w ciągu trwania umowy, nie mają prawa do otrzymania później pieniężnego wynagrodzenia za niewyżyskany urlop.

S. N. II. 26/24.

Nieodzownym warunkiem, przy którym występuje obowiązek pracodawcy udzielenia płatnego urlopu pracownikowi, mającemu zasadniczo do tego prawo i przy którym nieudzielenie tego urlopu staje się przekroczeniem, pociągającym za sobą odpowiedzialność karną, jest sporządzenie przez samychże pracowników pomienionej listy urlopowej, oraz oczywiście wyrażenie przez pracownika chęci skorzystania w wyznaczonym mu czasie z urlopu.

Odmowa przez pracodawcę wypłaty wynagrodzenia za niewykorzystany urlop również nie stanowi wykroczenia karnego, gdyż ustalony w § 22 rozporządzenia wykonawczego z d. 11 czerwca 1923 r. (Dz. Ust. Nr. 62, poz. 464), w wypadku rozwiązania umowy przed

udzieleniem pracownikowi urlopu, obowiązek przedsiębiorcy wypłacenia pracownikowi zapłaty za czas niewykorzystanego urlopu nie jest przewidziany przez ustawę z d. 16 maja 1922 r (która wogóle żadnych wyraźnych obowiązków pracodawców nie ustala) i powyższy § 22 rozporządzenia nie ma charakteru wykonawczego, lecz stanowi samoistne uzupełnienie ustawy, a przeto niespełnienie tego obowiązku, zapłaty, nie może być uznane za przekroczenie przepisów ustawy z dn. 16 maja 1922 r i nie może pociągać za sobą odpowiedzialności karnej z art. 10 tejże ustawy.

S. N. II. 182/24¹⁾.

Przedsiębiorca, rozwiązując umowę z pracownikiem przed udzieleniem mu urlopu, wtedy tylko winien pracownikowi zapłacić za czas urlopu, gdy umyślnie zwalnia pracownika, aby mu nie udzielić płatnego urlopu, do którego pracownik jużnabył prawo. Sąd, wyrokując w każdej sprawie, ustalić winien, czy zachodzi wypadek rozmyślnego wydalenia pracownika w celu pozbawienia go płatnego urlopu w zależności od okoliczności natury faktycznej, a przedewszystkiem, czy w danym przedsiębiorstwie nastąpiło wzajemne porozumienie pracowników co do kolejności korzystania z urlopów, na kiedy wyznaczony był urlop zwolnionemu pracownikowi, jak również, kiedy tenże pracownik korzystał z urlopu w roku ubiegłym i t. d.

S. N. I. z dn. 28.I.1927 (Gaz. Sąd. 40/27)²⁾.

Skoro powód z mocy art. 1 i 2 ustawy z dnia 16 maja 1922 r. o urlopach oraz par. 1 i 7 rozp. Min. Pracy i Op. Społ. z dn. 11 czerwca 1923 r., uzyskał prawo do 8-io dniowego urlopu w roku kalendarzowym 1925, a nie została ustalona żadna z tych okoliczności, wskutek których mógłby w przypadku utracić prawo do urlopu, bądź prawo do zapłaty za czas urlopu (art. 3 ustawy i par. 5 rozporządzenia), to też firma, zwalniając powoda przed końcem pomienionego 1925 r. bez udzielenia mu urlopu, winna była, stosownie do par. 22 przytoczonego wyżej rozporządzenia, uiścić powodowi zapłatę za czas urlopu; prawa do otrzymania tej zapłaty nie mogła pozbawić powoda ta okoliczność, że do dn. 12 grudnia 1925 r. nie żądał udzielenia mu urlopu, gdyż w myśl par. 8 rozporządzenia z dn. 11 czerwca 1923 r., mógł zażądać urlopu również po dn. 12 grudnia 1925 r., byleby urlop rozpoczął się przed końcem roku kalendarzowego; gdy zaś firma pozwana, przez zwolnienie powoda z dniem 12 grudnia 1925 r., przecięła mu możność urzeczywistnienia jego prawa, winna była uiścić mu odszkodowanie w wysokości, przewidzianej w art. 4 ustawy z dn. 16 maja 1922 roku.

S. N. I. z dn. 9.III.1928 r. (spr. Nr. 54/27)³⁾.

Okoliczność, że art. 4 ustawy nie wspomina o wynagrodzeniu w postaci %, bynajmniej nie dowodzi, iżby ustawa nie miała być za-

¹⁾ Wyrok ten omawia warunki powstania skutków karnych nieudzielenia urlopu, nie dotykając skutków cywilnych które są przedmiotem innych wyroków Sądu Najwyższego, przytoczonych niżej.

^{2) 3)} Sądzimy, że stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy w wyroku późniejszym jest słuszne, gdyż brzmienie ustawy nie uzasadnia poglądu Sądu Najwyższego, wyrażonego w wyroku poprzednim o znaczeniu subiektywnych motywów postępowania pracodawcy.

stosowaną przy tego rodzaju wynagrodzenia. Dlatego rozp. z dn. 11.VI.1923, wyjaśniające, że sposób obliczenia płacy za czas urlopu przy systemie wynagrodzenia, nie związanym z płacą dniówkową, stosuje się również do pracowników, otrzymujących wynagrodzenie w postaci % od obrotu (fryzjerzy, kelnerzy i t. p.), bynajmniej samej ustawy nie rozszerza.

Art. 10 ustawy, przewidujący sankcje karne za wszelkie niezachowanie jej przepisów, stosuje się, oczywiście, i do wypadku odmowy zapłaty za czas urlopu pracownikowi, któremu, w myśl tych przepisów, zapłata za czas urlopu się należy.

S. N. II. 271/23.

Majstrowie bez względu na kategorię, do której należą (majster pomocniczy, majster tkacki, majster na krosnach i t. d.), korzystają, jako zaliczeni do pracowników umysłowych, po rocznej pracy z jednomiesięcznego urlopu.

S. N. I. z dn. 10.II.1927 r. (Pr. i Op. Nr. 19).

Przy obliczeniu ilości godzin pracy robotnika w ciągu roku, jedyną podstawą obliczenia mógłby być art. 1 ustawy z dn. 18.XII.1919, w myśl którego czas pracy wynosi najwyżej 8 godzin na dobę, w sobotę 6 godzin na dobę i nie może przekraczać 46 godzin na tydzień.

Dla określenia, czy przedsiębiorstwo sezonowe wolne jest od obowiązku udzielenia płatnego urlopu, decydującą jest ta okoliczność, czy przedsiębiorstwo to pracuje krócej, niż 10 miesięcy w roku, a nie to, czy pracownik przepracował w danym roku w tym przedsiębiorstwie więcej lub mniej, niż 10 miesięcy.

S. N. II. 163/24.

Ustawa o urlopach, ani inny żaden przepis prawa nie zabraniają, aby, w razie rozwiązania umowy o pracę, czas należnego odchodzącemu pracownikowi urlopu nie mógł się mieścić w okresie między dniem wypowiedzenia pracy, a dniem ustania stosunku służbowego.

S. N. I. 24.VIII.1927 r. 1061/26. (Ruch Pr. str 160/1928 r.) ⁴⁾.

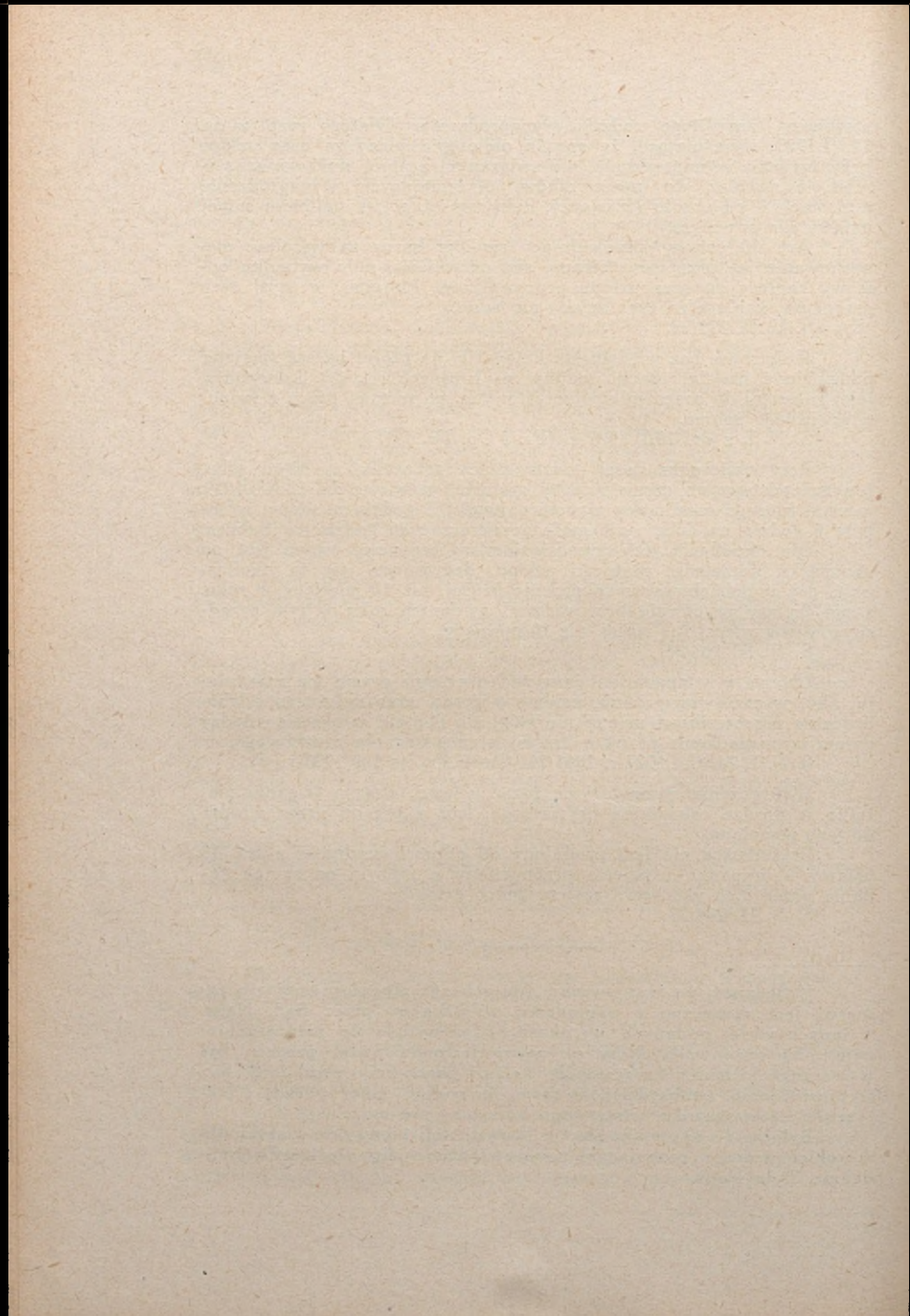
Wykroczenia, przewidziane przez ustawę, ulegają ściganiu nie tylko w drodze oskarżenia prywatnego, lecz z urzędu przez władze do tego powołane.

Pracodawca nie jest zwolniony od odpowiedzialności z art. 10 ustawy w wypadku usunięcia pracowników z fabryki na skutek żądania przez nich ustawowo zastrzeżonych urlopów.

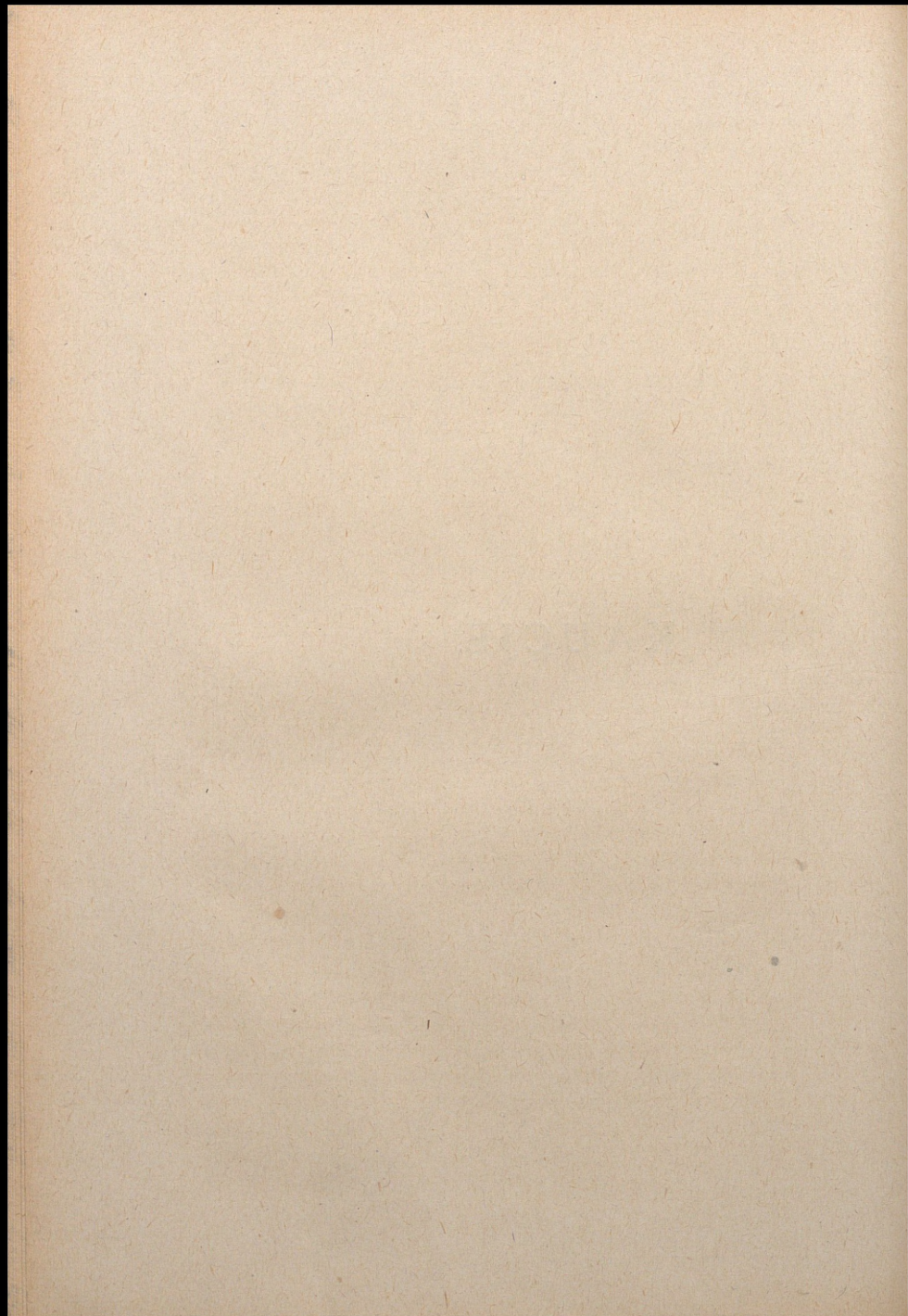
S. N. II. 204/23.

⁴⁾ Sądzimy, że teza wyroku (dotychczas nieogłoszonego in extenso) jest sprzeczną z poglądami, wyrażonemi przez Sąd. Najw. w innych wyżej podanych wyrokach, gdyż wydaje się nieuzasadnionem, aby pracownik, który po wypowiedzeniu nadal pracuje, był w warunkach mniej korzystnych, aniżeli pracownik zwolniony bez wypowiedzenia, tembardziej, że musi on szukać innej posady i faktycznie z wycieczki urlopowego korzystać nie może.

Byłoby do życzenia, aby w kwestji tej, niezwykle ważnej dla szerokich warstw pracujących, wypowiedziało się Ogólne Zgromadzenie Sądu Najw.

KAUCJE.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 18 maja 1927 r.

o kaucjach składanych w związku z umową o pracę ¹⁾.

(Dz. U. 46/27 poz. 409).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

Art. 1. Pracodawca może przy zawieraniu umowy o pracę żądać od pracownika złożenia kaucji jedynie na zabezpieczenie rzeczywistych szkód i strat, mogących wyniknąć z winy pracownika przy wykonywaniu pracy lub z powodu tej pracy łącznie z ewentualnymi kosztami sądowymi (art. 4).

Powstałą szkodę lub statę pracodawca może pokryć z kaucji tylko za zgodą pracownika tak co do zasady, jak i wysokości odszkodowania; w braku zaś porozumienia — na podstawie orzeczenia sądowego.

Pracodawcy służy co do roszczeń z tytułu szkód i strat na kaucji przywilej pierwszeństwa zaspokojenia przed innymi wierzycielami.

Art. 2. Pracownik, lub osoba, składająca za niego kaucję, powinna ją złożyć na imię pracownika w Banku Polskim albo w instytucji kredytowej państwowej lub samorządowej, stosownie do umowy bądź w gotówce, bądź w papierach procentowych, bądź w innych wartościach.

Kaucje pracowników zatrudnionych w państwowych instytucjach i zakładach pracy, lub w instytucjach i zakładach pracy znajdujących się pod zarządem państwo-

¹⁾ Obowiązuje od 28 maja 1927 r.

wym, mogą być składane bezpośrednio w tych instytucjach i zakładach. Do kaucyj tych mają jednak zastosowanie postanowienia art. 1 i 4 niniejszego rozporządzenia.

Art. 3. Instytucje wymienione w ust. 1 art. 2 powinny co do kaucyj, składanych przez lub za pracowników, z powodu umowy o pracę, wymienić w księgach depozytowych następujące okoliczności, podane na podstawie zgodnego ustnego lub pisemnego oświadczenia stron zainteresowanych:

- 1) imię i nazwisko pracownika składającego kaucję, a jeżeli kaucję składa za pracownika inna osoba, także jej imię i nazwisko;
- 2) imię i nazwisko pracodawcy względnie nazwę przedsiębiorstwa, na rzecz którego kaucję ustanowiono;
- 3) wartości składane z dokładnem ich oznaczeniem i nadmienieniem, że złożono je tytułem kaucji;
- 4) pretensje, na których zabezpieczenie wartości te mają służyć;
- 5) osoby uprawnione do podjęcia kapitału, oraz warunki podjęcia;
- 6) sposób przekazywania pracodawcy należności z kaucji, wynikających ze szkód i strat (art. 1) w razie dobrowolnego porozumienia stron.

Wszystkie te okoliczności winny być zawarte także w dowodzie złożenia (kwicie depozytowym).

Do odbioru odsetek, przypadających od sumy złożonej lub dowodów od złożonych papierów wartościowych uprawniony jest bez zgody na to pracodawcy, składający kaucję.

Art. 4. Kaucja może być podjęta tylko za zgodą pracodawcy względnie na podstawie orzeczenia sądowego.

Pracodawca winien w ciągu 14 dni, od chwili ustalenia stosunku pracy, dokonać potrzebnych czynności umożliwiających składającemu kaucję jej podniesienie.

Pracodawcy wolno odmówić dokonania tych czynności jedynie w razie podniesienia roszczenia względem pracownika z tytułu szkód i strat (art. 1), o czym powinien mu oznajmić w ciągu powyższych dni 14, a następnie w braku porozumienia wytoczyć przeciwko niemu powódz-

two sądowe w ciągu dalszych 4 tygodni. O ile w wymienionych okresach pracodawca nie podniesie roszczenia względnie nie wytoczy powództwa, powinien on bezwzględnie umożliwić podjęcie kaucji.

Art. 5. Postanowienia umów, na mocy których pracownik celem uzyskania posady lub utrzymania nadal stosunku pracy, pożycza lub daje na przechowanie lub do użytkowania jakiegokolwiek wartości pracodawcy lub osobie działającej z nim w porozumieniu, są nieważne.

Art. 6. Rozporządzenie niniejsze nie dotyczy kaucyj, których wartość rynkowa w chwili złożenia, przekracza 5.000 złotych, oraz kaucyj hipotecznych.

Art. 7. Pracodawca, winny naruszenia przepisów art. 1 ust. 1, art. 4, art. 5 i art. 9 oraz przyjęcia od pracownika kaucji wbrew przepisowi art. 2 ust. 1, jeżeli dany czyn nie ulega ukaraniu surowszemu w myśl innych ustaw karnych, będzie karany grzywną do tysiąca złotych i aresztem do dwóch tygodni lub jedną z tych kar.

W razie skazania za jedno z przestępstw wymienionych w ust. 1 po raz drugi, a przytem przed upływem lat pięciu od dnia odbycia kary za takiż czyn poprzedni — winny ulegnie karze aresztu do 4-ch tygodni.

Art. 8. Do orzekania powołane są sądy powiatowe (pokoju)²⁾.

Na obszarze mocy obowiązującej ustawy postępowania karnego z 1873 r. można wnieść odwołanie niezależnie od postanowień §§ 283 i 464 U. P. K.

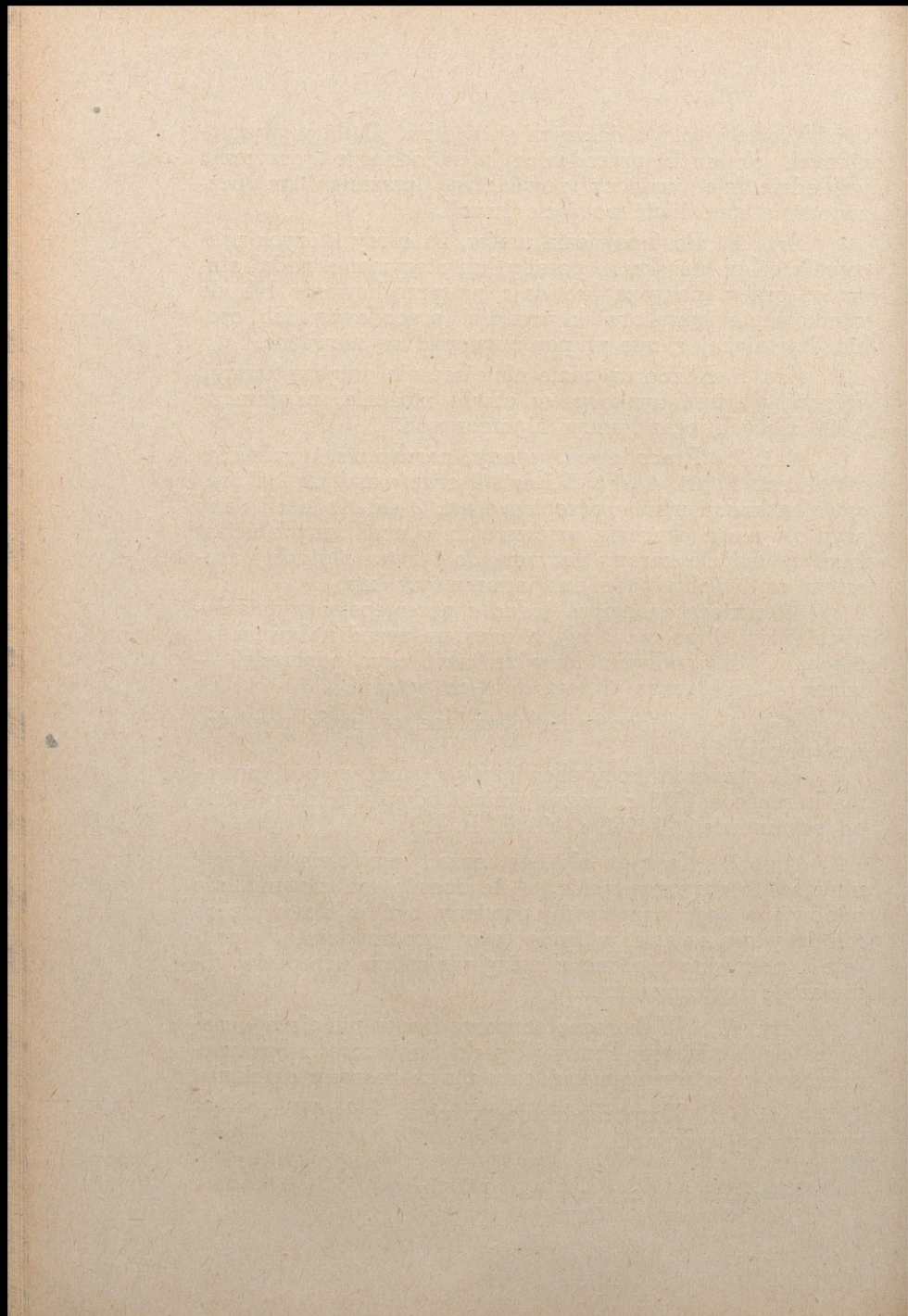
Art. 9. Kaucje, złożone przed wejściem w życie niniejszego rozporządzenia, o ile sposób ich złożenia nie odpowiada jego przepisom, powinny być w ciągu trzech miesięcy od wejścia w życie tego rozporządzenia³⁾ podjęte i ponownie złożone z uwzględnieniem przepisów niniejszego rozporządzenia.

Art. 10. Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrom: Pracy i Opieki Społecznej i Sprawiedliwości we właściwym każdemu z nich zakresie działania.

Art. 11. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

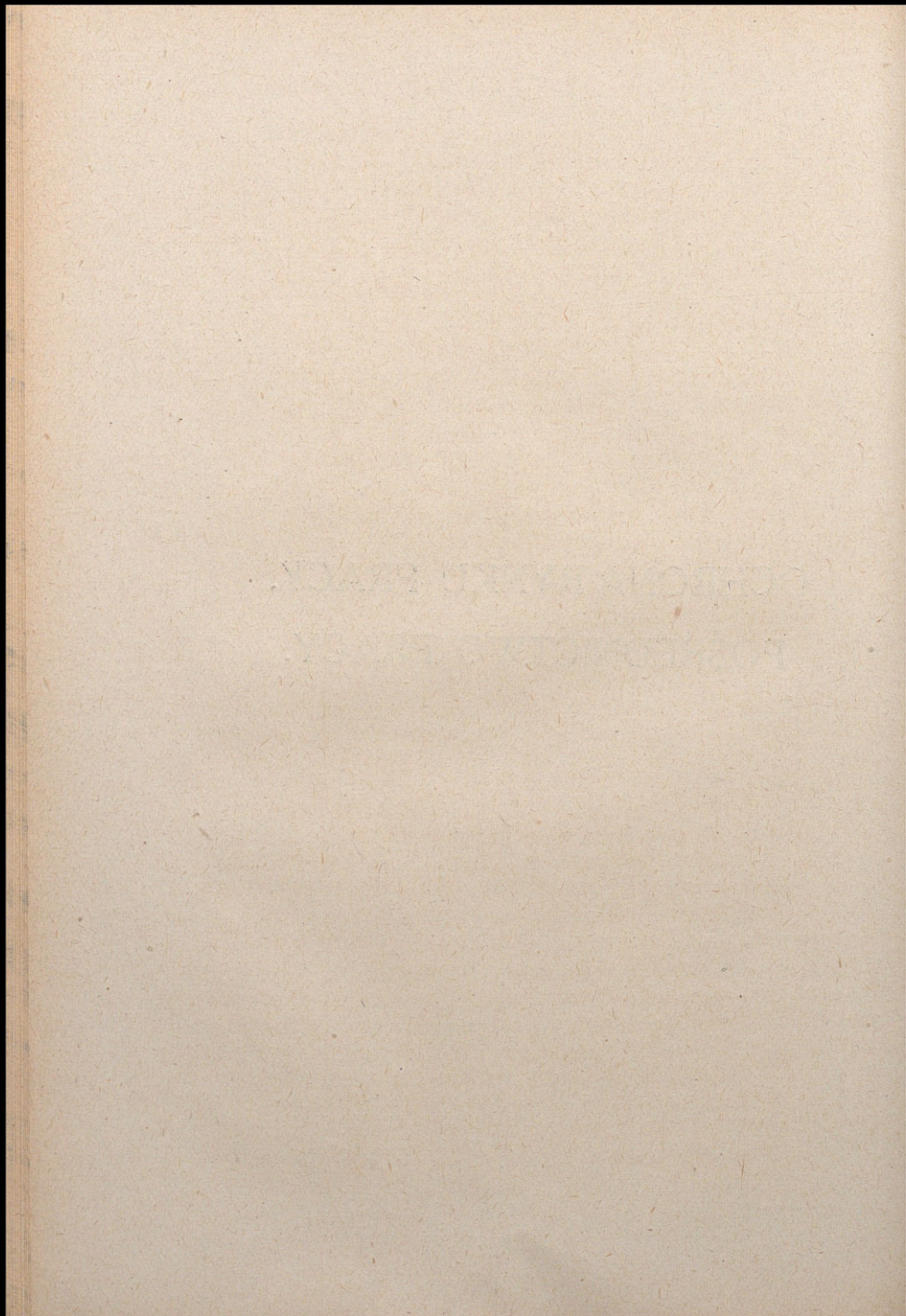
²⁾ wzgl. sądy pracy na zasadzie art 7 rozp. o sądach pr.

³⁾ do 28 sierpnia 1927 r.

OCHRONA RYNKU PRACY.

POŚREDNICTWO PRACY.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 4 czerwca 1927 r.

o ochronie rynku pracy.

(Dz. U. 54/27, poz. 472).

Na zasadzie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustaw (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

Art. 1. Rada Ministrów po stwierdzeniu na wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej stanu bezrobocia zarządza w drodze rozporządzeń stosowanie przepisów niniejszych na całym obszarze Rzeczypospolitej, względnie na pewnych obszarach lub w pewnych gałęziach pracy oraz w tejże drodze zmienia i uchyla te rozporządzenia w całości lub w części.

Art. 2. Na obszarach, względnie w gałęziach pracy, objętych powyższymi (art. 1) zarządzeniami, pracodawca może zatrudniać pracownika, nie będącego obywatelem Państwa Polskiego¹⁾, jedynie po uzyskaniu na to zezwolenia właściwej władzy.

Za pracowników w rozumieniu niniejszego rozporządzenia uważa się osoby, które na podstawie umowy o pracę lub terminowanie, świadczą usługi bądź to fizyczne, bądź to umysłowe, za pracodawców zaś osoby, korzystające z usług na mocy takich umów.

Art. 3. Pracodawcy, zatrudniający pracowników cudzoziemskich, w chwili wejścia w życie rozporządzeń Rady Ministrów, wydanych na podstawie art. 1-go niniejszego rozporządzenia, mogą bez uzyskiwania zezwolenia zatrudniać tych cudzoziemców²⁾ w czasie trwania tego stosunku pracy lub terminowania.

¹⁾ Ust. z dn. 20. I. 1920 o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz. U. 7/20, poz. 44).

²⁾ Rozp. z dn. 13. VIII. 1926 o cudzoziemcach (Dz. U. 83/26, poz. 465).

Art. 4. Zezwolenia na zatrudnienie pracowników cudzoziemskich udzielane będą jeżeli władza uzna, że stan wewnętrznego rynku pracy na to pozwala, lub, że wymagają tego istotne potrzeby gospodarstwa społecznego, lub, że chodzi o zatrudnienie osób na stanowiskach kierowniczych, wymagających specjalnego zaufania.

Zezwolenia wydawane będą na czas nie dłuższy niż 1 rok, a w wyjątkowych wypadkach, uzasadniających konieczność zatrudnienia pracownika cudzoziemskiego przez dłuższy okres czasu, zezwolenia mogą być wydawane i na czas dłuższy.

Zezwolenia mogą być przedłużane po upływie każdego roku na rok następny, o ile nie nastąpią zmiany w warunkach, wymienionych w ustępie pierwszym.

Pracodawcy powinni wskazać w składanych do odnośnych władz podaniach miejscowość, zakład pracy oraz rodzaj pracy (zawód), w jakich zamierzają zatrudnić pracownika cudzoziemskiego.

Każdy pracodawca obowiązany jest na żądanie władzy administracyjnej udzielać ścisłych informacji o zatrudnionych u niego pracownikach cudzoziemskich.

Art. 5. Zezwolenia na zatrudnienie pracowników cudzoziemskich wydawać będzie wojewoda, na którego obszarze działania ma być zatrudniony pracownik cudzoziemski, a na obszarze st. m. Warszawy Komisarz Rządu.

Odwołanie od decyzji wojewody, względnie Komisarza Rządu, rozstrzyga Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Zezwolenia nie będą wymieniać nazwiska pracowników cudzoziemskich, którzy mają być zatrudnieni.

Art. 6. Każdy pracodawca, który uzyska zezwolenie na zatrudnienie pracownika cudzoziemskiego, obowiązany jest w ciągu 14 dni od dnia zatrudnienia tego pracownika zawiadomić właściwego wojewodę (Komisarza Rządu na m. st. Warszawę) o rozpoczęciu pracy lub terminowania, powołując się na uzyskane zezwolenie oraz podając w tem zawiadomieniu: miejsce zamieszkania pracownika, jego imię, nazwisko, wiek, przynależność państwową, zakład pracy, w którym ma być zatrudniony pracownik, zawód, rodzaj wykonywanej pracy i termin, na jaki została zawarta umowa.

W takim samym terminie powinien pracodawca powiadomić również o zaprzestaniu pracy przez cudzoziemskiego pracownika.

Art. 7. Pracodawca zatrudniający pracownika cudzoziemskiego, w chwili wejścia w życie rozporządzeń Rady Ministrów, wydanych na podstawie art. 1-go, obowiązany jest w ciągu dni 30 od tego czasu zawiadomić właściwego wojewodę (Komisarza Rządu na m. st. Warszawę) o każdym zatrudnionym cudzoziemcu, podając w tem zawiadomieniu dane, wyszczególnione w art. 6.

Art. 8. Przepisów niniejszego rozporządzenia nie stosuje się:

1) do pracodawców, korzystających z prawa eksterytoryjności, o ile chodzi o zatrudnienie dla wykonywania czynności urzędowych lub dla usług osobistych;

2) do przedsiębiorstw zagranicznych przy zatrudnianiu komiwojażerów;

3) do pracodawców przy zatrudnianiu pracowników cudzoziemskich, przebywających stale na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej od 1-go stycznia 1921 r.;

4) do pracodawców przy zatrudnianiu wybitnych sił artystycznych i naukowych;

5) do przedsiębiorstw i zakładów pracy państwowych;

6) do przedsiębiorstw natury między państwowej (żegluga, kolej, lotnictwo i t. p.).

Do pracodawców, zatrudniających pracowników cudzoziemskich, wymienionych w punkcie 3 niniejszego artykułu, mają zastosowanie przepisy art. 6 i 7 niniejszego rozporządzenia.

Art. 9. Pracodawcy, lub osoby, działające w ich imieniu, winni przekroczenia art. 1, ust. 5 art. 4 oraz art. 6 i 7 niniejszego rozporządzenia karani będą grzywną od 100 do 10.000 zł. lub aresztem do 6 tygodni.

Do orzekania powołane są sądy powiatowe (pokoju).

Art. 10. Przepisy niniejszego rozporządzenia w nim nie naruszają przepisów rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 sierpnia 1926 r. o cudzoziemcach (Dz. U. R. P. Nr. 83, poz. 465).

Art. 11. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych oraz z innymi zainteresowanymi ministrami, a w odniesieniu do art. 9 Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 12. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia i obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

D e k r e t

z 27 stycznia 1919 r.

o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami.

(Dz. Pr. 11/19, poz. 127).

Art. 1. W celu ułatwienia wyszukiwania pracy oraz w celu opieki nad wychodźcami polskimi tworzą się państwowe urzędy pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami, które podlegają Ministerstwu Pracy i Opieki Społecznej. Urzędy te powstać mają zależnie od decyzji Ministra Pracy i Opieki Społecznej w miastach powiatowych, punktach pogranicznych oraz tych miejscowościach, w których okaże się to szczególnie pożądanem.

Art. 2. Do zadań urzędów należy:

- 1) Pośrednictwo pracy dla wszelkich kategorii pracowników, poszukujących zarobków tak wewnątrz kraju, jak zagranicą;
- 2) porada przy wyborze lub zmianie zawodu;
- 3) udzielanie informacji o krajowych i zagranicznych stosunkach zarobkowych, dostarczanie wychodźcom wiadomości, potrzebnych do strzeżenia się przed błędami i wyzyskiem podczas podróży i na miejscu pobytu zagranicą, kontrola treści umów, zawieranych z pracownikami sezonowymi (zwłaszcza z większymi grupami robotników) przez przedsiębiorców zagranicznych, pośredniczenie

^{*)} Od 18 czerwca 1927 r.

w udzielaniu zaliczek na podróż, pomoc przy wymianie pieniędzy;

- 4) popieranie reemigracji, ochrona wychodźców i reemigrantów w granicach kraju;
- 5) zbieranie i zestawianie dat statystycznych, dotyczących wyników pracy, ruchu wychodźczego i przychodźczego oraz reemigracji;
- 6) inne czynności, które określają ustawy o publicznem pośrednictwie pracy i ustawa emigracyjna¹⁾.

Art. 3. Wszystkie świadczenia w zakresie pośrednictwa pracy, dokonywane przez urzędy, są dla poszukujących pracy i wychodźców bezpłatne: od pracodawców może być pobierana za pośrednictwo opłata według taksy, ustalonej przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 4. Utworzona przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej Rada pracy wyłoni, jako ciało doradcze, osobną komisję, w skład której wejdą przedstawiciele innych ministerstw, reprezentanci zawodowych związków robotniczych i społecznych instytucyj rolniczych i przemysłowych oraz zaproszeni do udziału w niej ludzie nauki i eksperci. Komisji przedkładane będą do zaopiniowania projekty ustaw i ważniejszych zarządzeń administracyjnych, dotyczących pośrednictwa pracy, wychodźstwa, reemigracji i emigracji.

Skład komisji ustali, na wniosek Rady pracy, Minister Pracy i Opieki Społecznej, który zwołuje jej posiedzenia i sam lub w osobie swego zastępcy no posiedzeniach tych przewodniczy.

Art. 5. Przy każdym państwowym urzędzie pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami (z wyjątkiem urzędów pogranicznych) winna istnieć komisja przy urzędzie pracy, która wnioski swe oraz opinie co do działalności urzędu będzie komunikowała Ministerstwu Pracy i Opieki Społecznej; połowę członków komisji muszą tworzyć przedstawiciele pracowników.

Art. 6. W celu popierania działalności państwowej na polu pośrednictwa pracy i opieki nad poszukującymi

¹⁾ Patrz rozp. z dn. 11.X.1927 r. o emigracji (Dz. U. 89/27, poz. 798) i rozp. wykonawcze z dn. 23.XII.1927 r. (Dz. U. 6/28, poz. 37).

pracy powstać mogą przy ciałach samorządowych miejskich i wiejskich komitety, wybierane przez ich rady i złożone z 3 członków i tyluż zastępców; do zadań komitetów tych należy:

- 1) ułatwienie miejscowej ludności styczności z państwowymi urzędami pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami;
- 2) rozszerzenie wśród ludności przeznaczonych do tego celu periodycznych biuletynów informacyjnych i innych wydawnictw i obwieszczeń Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej;
- 3) informowanie państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami o otwierających się w danej gminie sposobnościach zarobkowania oraz o przejawach ruchu wychodźczego i poszczególnych tego ruchu przyczynach, do czego służyć będą umyślne kwestionariusze, wypełniane i odsyłane w pewnych regularnych odstępach czasu;
- 4) zawiadamianie władz o wszelkiego rodzaju nadużyciach, popełnianych na wychodźcach;
- 5) popieranie państwowej akcji reemigracyjnej.

Art. 7. Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej, na podstawie niniejszej ustawy ułoży i wyda w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych, Ministerstwem Rolnictwa i Dóbr Państwowych i Ministerstwem Przemysłu i Handlu osobny statut, normujący we wszystkich szczegółach organizację i sposób działalności państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad poszukującymi pracy, jak również Rady pracy Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, komisji przy urzędach pracy i komitetów przy ciałach samorządowych.

Dekret Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu

z dnia 6 lipca 1919 r.

o organizacji biur pośrednictwa pracy.

I. W celu ułatwienia wyszukania pracy oraz w celu opieki społecznej nad robotnikami tworzy się biura pośrednictwa pracy, które podlegają Komisarjатовi Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu. Urzędy te mają siedzibę w po-

wiatowych miastach oraz, o ile się okaże potrzeba, w miejscach pogranicznych.

II. Do zadań należy mianowicie:

- 1) pośrednictwo pracy dla wszystkich kategorii pracowników, poszukujących zarobków;
- 2) porada przy wyborze lub zamianie zawodu;
- 3) udzielanie informacji o krajowych stosunkach zarobkowych;
- 4) udzielanie zaliczek na podróż;
- 5) zbieranie i zestawianie dat statystycznych, dotyczących rynków pracy;
- 6) nadzór nad wszystkimi biurami pośrednictwa pracy.

III. Działalność biur pośrednictwa pracy, dla poszukujących pracy, jest bezpłatna; od pracodawców może być pobierana za pośrednictwo opłata według, ustalonej przez Decernat Ochrony Pracy przy Komisarjacie Naczelnej Rady Ludowej.

IV. Przy każdym biurze pośrednictwa pracy winna istnieć komisja, która wnioski swe oraz opinie co do działalności biura będzie komunikowała Ministerstwu Pracy i Opieki Społecznej; połowę członków komisji muszą tworzyć przedstawiciele pracowników, drugą zaś połowę przedstawiciele pracodawców⁵⁾.

(Tygodnik urzędowy Nr. 29, poz. 93).

Rozporządzenie z d. 24 czerwca 1921 r.

o obowiązku zgłoszenia zapotrzebowania wszelkiej kategorji pracowników.

Art. 1. Przedsiębiorstwa handlowe, przemysłowe i posiedziciele ziemscy są obowiązani zgłaszać do biur pośrednictwa pracy:

- a) wszelkie wakujące miejsca z wyjątkiem miejsc dla terminatorów;
- b) prace przejściowe, wymagające zatrudnienia większej liczby pracowników, podając ilość zapotrze-

⁵⁾ W brzmieniu ustawy z dn. 12 VI.1924 (Dz. U. 58/24, poz. 586)

bowania pracowników, i to wedle zawodu i zarazem czas trwania pracy;

- c) każdego przyjętego pracownika wedle nazwiska, wieku i zawodu.

Art. 2. Niestosowanie się do powyższych przepisów podlega w drodze administracyjnej grzywnie do 150 złotych. (Tygodnik Urzędowy Nr. 25, poz. 81).

Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej
z dnia 14 października 1921 r.
o państwowych urzędach pośrednictwa pracy.
(Dz. U. 93/21, poz. 687).

Na podstawie art. 6 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej (Dz. P. P. P.Nr. 64, poz. 385) w celu wykonania rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 6 lipca 1919 r. o organizacji biur pośrednictwa pracy (Tyg. Urz. Nr. 29, str. 148), zarządza się co następuje:

§ 1. Sprawy, należące do pośrednictwa pracy, załatwiają państwowe urzędy pośrednictwa pracy. Terytorjalny zakres działania tych urzędów obejmować będzie jeden lub więcej powiatów i będzie oznaczony przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej. Siedziby państwowych urzędów pośrednictwa pracy wyznacza Minister Pracy i Opieki Społecznej.

Państwowe urzędy pośrednictwa pracy podlegają wojewodzie, jako władzy administracyjnej II instancji w zakresie pośrednictwa pracy⁶⁾.

§ 2. Do zakresu działania państwowych urzędów pośrednictwa pracy należy:

- a) przyjmowanie zgłoszeń zapotrzebowania pracowników;
- b) wynajdywanie zatrudnienia dla poszukujących pracy;
- c) porada przy wyborze lub zmianie zawodu;
- d) udzielanie informacji o krajowych stosunkach zarobkowych;

⁶⁾ W brzmieniu rozp. z dn. 15.II.1923 (Dz. U. 27/23, poz. 162).

- e) udzielanie przyjmującym pracę zaliczek na podróż do miejsca ich pracy;
- f) zbieranie i zestawianie dat statystycznych, dotyczących rynków pracy;
- g) nadzór nad działalnością wszystkich prywatnych biur pośrednictwa pracy oraz opinjowanie wniosków o zezwoleniu na prowadzenie przemysłu pośrednictwa pracy.

§ 3. uchylony ¹⁾.

§ 4. Osoby, które w myśl rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 24 czerwca 1919 r. o obowiązku zgłaszania zapotrzebowania wszelkich kategorii pracowników (Tyg. Urz. Nr. 25, str. 131), wprowadzonego poza b. linią demarkacyjną rozporządzeniem z dnia 24 lutego 1921 r. (Dz. Urz. Nr. 15, poz. 137), obowiązane są do zgłaszania zapotrzebowania i zawiadomienia o przyjęciu pracownika, bez udziału urzędu pośrednictwa pracy, winne wypełnić to zobowiązanie niezwłocznie po stwierdzeniu zapotrzebowania, względnie po przyjęciu pracownika.

§ 5. Wymierzanie grzywny, przewidziane w art. 2 rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 24 czerwca 1919 r. o obowiązku zgłoszenia zapotrzebowanie wszelkich kategorii pracowników (Tyg. Urz. Nr. 25, str. 131), należy do starosty powiatowego (starosty grodzkiego), właściwego ze względu na siedzibę przedsiębiorstwa, które ma obowiązek zgłosić zapotrzebowanie.

Od orzeczenia starosty powiatowego (starosty grodzkiego) służy zażalenie do wojewody w ciągu dni 14.

Rozstrzygnięcie wojewody jest ostateczne.

Niezależnie od tego, jest dopuszczalne odwołanie się do orzecznictwa sądowego, w myśl art. 10 ustępu 2 ustawy z dn. 23 czerwca 1921 r. o wprowadzeniu dekretów, ustaw sejmowych i rozporządzeń Rządu oraz o dalszem uzgodnieniu ustawodawstwa na obszarze b. dzielnicy pruskiej (Dz. U. R. P. Nr. 75, poz. 511).

Kary, wymierzone na zasadzie rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 24 czerwca 1919 r.

¹⁾ patrz uwagę ⁵⁾.

o obowiązku zgłaszania zapotrzebowania wszelkich kategorii pracowników (Tyg. Urz. Nr. 25, str. 131), wpływają na rzecz Państwa.

§ 6. uchylony ⁸⁾.

**Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej
w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych,
Rolnictwa i Dóbr Państwowych i Przemysłu
i Handlu**

z dnia 18 grudnia 1923 r.

w przedmiocie ustroju i zakresu działania parytetowych komisji doradczych przy Państwowych Urzędach Pośrednictwa Pracy i Opieki nad Wychodźcami.

(Dz. U. 136/23, poz. 1132).

Na podstawie art. 5 i 7 dekretu z dnia 27 stycznia 1919 r. o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami (Dz. P. P. P. Nr. 11, poz. 127), zarządza się co następuje:

§ 1. Przy państwowych urzędach pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami organizują się parytetowe komisje doradcze, złożone z równej liczby przedstawicieli pracowników i pracodawców.

§ 2. Komisja parytetowa ma za zadanie:

- a) wydawanie i w miarę potrzeby przesyłanie właściwemu Urzędowi Wojewódzkiemu opinii w sprawach, dotyczących regulowania rynku pracy i wniesionych na obrady komisji parytetowej przez przewodniczącego lub któregośkolwiek z jej członków, a zwłaszcza dotyczących emigracji zarobkowej, clearingu pracy i zwalczania bezrobocia;
- b) popularyzowanie działalności urzędów pośrednictwa pracy;
- c) inicjowanie środków, mających na celu regulowanie wszelkiego rodzaju pośrednictwa pracy na terenie obwodu państwowego urzędu pośrednictwa pracy, oraz ustalanie metod współdziałania po-

⁸⁾ patrz uwagę ⁵⁾.

między państwowym urzędem pośrednictwa pracy, a zawodowymi organizacjami pracowników i pracodawców;

- d) opinjowanie o działalności państwowego urzędu pośrednictwa pracy oraz w sprawach zażaleń osób zainteresowanych na działalność tego urzędu.

§ 3. Członków parytetowych komisji doradczych i w tej samej liczbie ich zastępców przy poszczególnych państwowych urzędach pracy i opieki nad wychodźcami wybierają na przeciąg jednego roku wyznaczone zgodnie z ustępem trzecim niniejszego paragrafu istniejące na terenie działalności odnośnych urzędów rady miejskie oraz sejmiki (rady) powiatowe lub organa ich zastępujące z pośród kandydatów, wysuniętych przez miejscowe organizacje zawodowe, a w braku takich kandydatów — z pośród pracodawców i pracowników, z uwzględnieniem przede wszystkim zawodów, posiadających większe znaczenie gospodarcze na danym terenie.

Na członków komisji mogą być wybrane jedynie osoby, posiadające czynne prawo wyborcze do Sejmu.

Minister Pracy i Opieki Społecznej po porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu oraz Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych ustali w drodze instrukcji liczbę członków każdej poszczególniej komisji doradczej i wymagane kwalifikacje jej członków, określi, które z rad miejskich i jaką liczbę członków wybierają, oraz ustanowi zasady wyznaczenia przez wojewodów tych powiatowych związków komunalnych, które mają wybierać członków parytetowych komisji doradczych.

§ 4. Wybory winny być dokonane przez wymienione w § 3 organa samorządowe w ciągu 1 miesiąca od dnia otrzymania wezwania Wojewody.

§ 5. Przewodniczącym parytetowej komisji doradczej jest starosta, na którego terenie działania znajduje się siedziba państwowego urzędu pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami, zastępcą przewodniczącego kierownik tego urzędu. Uchwały komisji zapadają zwykłą większością głosów, przyczem w każdym głosowaniu winna brać udział równa liczba przedstawicieli pracowników i pracodawców. Strona będąca w przewadze liczebnej, określa w drodze głosowania, którzy z jej przedstawicieli

mają brać udział w głosowaniu. Przewodniczący nie posiada głosu decydującego w sprawach, przewidzianych w punkcie d) § 2.

Posiedzenia komisji winny odbywać się przynajmniej raz na miesiąc, przyczem przewodniczący składa na nich przynajmniej raz na 3 miesiące sprawozdania z działalności urzędu.

Protokoły posiedzeń komisji oraz jej korespondencję prowadzi, prowadzi w charakterze sekretarza komisji, jeden z jej członków. Techniczne czynności komisji wykonuje państwowy urząd pośrednictwa pracy.

Komisja w ciągu 2 pierwszych miesięcy swej działalności opracowuje zgodny z przepisami niniejszego rozporządzenia swój regulamin, którego odpis przesyła właściwemu urzędowi wojewódzkiemu do wiadomości.

§ 6. W razie nieodbywania przez komisję parytetową przewidzianych w § 5 posiedzeń w ciągu 6 miesięcy, Wojewoda władny jest pozbawić członków komisji mandatów oraz zarządzić nowe wybory, które winny się odbyć z zachowaniem warunków, wyszczególnionych w ustępie pierwszym § 3.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 30 września 1924 r.

w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych, Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz Przemysłu i Handlu w sprawie ustroju i zakresu działania parytetowych komisji doradczych przy biurach pośrednictwa pracy w województwach: poznańskim i pomorskiem.
(Dz. U. 88/24, poz. 842).

Na mocy art. 1 ustęp 2 i art. 2 ustawy z dn. 12 czerwca 1924 r. w przedmiocie uzupełnienia dekretu Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 6 lipca 1919 r. o organizacji biur pośrednictwa pracy (Dz. U. R. P. Nr. 58, poz. 586) zarządza się co następuje:

§ 1. Na obszarze województw: poznańskiego i pomorskiego znajdują zastosowanie przepisy w sprawie ustroju i zakresu działania parytetowych komisji doradczych w brzmieniu §§ 1, 2, 3, 4, 5 i 6 rozporządzenia Mi-

nistra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych, Rolnictwa i Dóbr Państwowych i Przemysłu i Handlu z dn. 18 grudnia 1923 r. w przedmiocie ustroju i zakresu działania parytetowych komisji doradczych przy Państwowych Urzędach Pośrednictwa Pracy i Opieki nad Wychodźcami (Dz. U. R. P. Nr. 156, poz. 1132) ze zmianą nazwy: „państwowy urząd pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami” na nazwę „biuro pośrednictwa pracy”.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej
z dnia 3 marca 1923 r.

**w przedmiocie zwrotu kosztów kancelaryjnych przez
pracodawców, którzy przyjęli do pracy pracowników,
poleconych przez Państwowe Urzędy Pośrednictwa
Pracy.**

(Dz. U. 28/23, poz. 176).

Na podstawie art. 3 dekretu z dnia 27 stycznia 1919 r. o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami (Dz. P. P. P. Nr. 11, poz. 127) i art. III dekretu Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 6 lipca 1919 r., o organizacji biur pośrednictwa pracy (Tyg. Urz. 1919 r. Nr. 29, poz. 93) zarządza się, co następuje:

§ 1. Pracodawca, który przyjął do pracy pracownika, poleconego przez jeden z państwowych urzędów pośrednictwa pracy, obowiązany jest niezwłocznie wpłacić 50 groszy tytułem zwrotu kosztów za druki, formularze i inne wydatki kancelaryjne temu państwowemu urzędowi pośrednictwa pracy, w którym zgłosił zapotrzebowanie na pracownika.

§ 2. Pracodawcy, korzystający stale z usług danego urzędu pośrednictwa pracy, mogą wpłacać do tego urzędu, jako awans sumę, nieprzekraczającą 50 złotych, na pokrycie ewentualnych należności z tytułu § 1 niniejszego rozporządzenia.

§ 3. Instytucje państwowe, samorządowe i społeczne, zwracające się w charakterze pracodawców do pań-

stwowych urzędów pośrednictwa pracy, oraz pracodawcy, przyjmujący do pracy za pośrednictwem państwowych dowanych — zgodnie z art. 55 ustawy z dnia 18 marca 1921 r., o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i ich rodzin, oraz o zaopatrzeniu rodzin po poległych i zmarłych, których śmierć znajduje się w związku przyczynowym ze służbą wojskową (Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 195) — nie podlegają obowiązkowi wpłacania należności z §§ 1 i 2 niniejszego rozporządzenia.

§ 4. Pracodawcy zagraniczni, korzystający z usług państwowych urzędów pośrednictwa pracy, wpłacają tym urzędom za każdego zapośredniczonego zagranicę pracownika sumę, ustaloną przy zgłaszaniu zapotrzebowania na pracowników po wzajemnym porozumieniu się Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej z delegacjami, misjami lub innymi upoważnionymi przedstawicielami zagranicznych pracodawców.

§ 5. Pracownik, wysłany przez państwowy urząd pośrednictwa pracy na wolne miejsce, zgłoszone przez pracodawcę lub jego prawnego zastępcę w jednym z państwowych urzędów pośrednictwa pracy, obowiązany jest przedstawić właściwemu pracodawcy przy zgłaszaniu się do niego kartę polecającą państwowego urzędu pośrednictwa pracy.

§ 6. Wojewoda, na wniosek państwowego urzędu pośrednictwa pracy, może zwolnić pracodawcę od zwrotu kosztów, wymienionych w § 1 niniejszego rozporządzenia, o ile zatrudnienie bezrobotnego nastąpiło, jako wynik specjalnych zabiegów, mających na celu zmniejszenie bezrobocia.

§ 7. Wpłacający ma prawo żądać wydania odpowiedniego pokwitowania z pobrania sumy — zgodnie z przepisami § 1 niniejszego rozporządzenia.

§ 8. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia; równocześnie traci moc obowiązującą rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 12 października 1922 r. w przedmiocie zwrotu kosztów kancelaryjnych przez pracodawców, którzy przyjęli do pracy pracowników, poleconych przez państwowe urzędy pośrednictwa pracy (Dz. U. R. P. Nr. 92, poz. 866).

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 26 kwietnia 1924 r.

w przedmiocie ustanowienia ulgowych opłat, pobieranych od pracodawców przez państwowe urzędy pośrednictwa pracy za dokonane zapośredniczenia do pracy tytułem zwrotu kosztów kancelaryjnych oraz ustanowienie terminu płatności wzmiankowanych opłat (normalnych i ulgowych).

(Dz. U. 38/24, poz. 405).

Na podstawie art. 3 dekretu z dnia 27 stycznia 1919 r. o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami (Dz. P. P. P. Nr. 11, poz. 127) i art. 3 dekretu Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 6 lipca 1919 r. o organizacji biur pośrednictwa pracy (Tyg. Urz. Nr. 29, poz. 93), zarządza się w uzupełnieniu § 1 rozporządzenia Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej z dnia 9 kwietnia 1924 r. w przedmiocie zastosowania stałej jednostki (franka złotego) do opłat, pobieranych od pracodawców przez państwowe urzędy pośrednictwa pracy za dokonane zapośredniczenia do pracy tytułem zwrotu kosztów kancelaryjnych (Dz. U. R. P. Nr. 33, poz. 345) i §§ 1 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 3 marca 1923 roku w przedmiocie zwrotu kosztów kancelaryjnych przez pracodawców, którzy przyjęli do pracy pracowników, poleconych przez państwowe urzędy pośrednictwa pracy (Dz. U. R. P. Nr. 28, poz. 176) co następuje:

§ 1. Pracodawca, który jednocześnie przyjął do pracy od 5 do 20 pracowników, z pośród osób zapotrzebowanych przez niego jednorazowo w państwowym urzędzie pośrednictwa pracy i poleconych przez takiż urząd, obowiązany jest wypłacać urzędowi polecającemu 35 groszy za każdego przyjętego pracownika. W razie przyjęcia w analogicznych warunkach powyżej 20 pracowników, odnośna opłata za każdego z tych pracowników obniża się do 20 groszy.

§ 2. Zarówno opłaty powyższe, jak i opłata, ustanowiona w § 1 wyżej powołanego rozporządzenia z dnia 9 kwietnia 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 33, poz. 345), winny

być uiszczane najpóźniej do dnia 14 od daty przyjęcia do pracy kandydatów, polecanych prze państwowe urzędy pośrednictwa pracy. Opłata, ustanowiona w § 4 wyżej cytowanego rozporządzenia z dn. 3 marca 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 28, poz. 176), winna być uiszczoną w terminach, które będą ustalane łącznie z wysokością tej opłaty trybem wskazanym w tymże paragrafie.

U s t a w a

z dnia 10 czerwca 1924 r. o społecznem pośrednictwie pracy.

(Dz. U. 58/24, poz 585).

Art. 1. Prawo wykonywania pośrednictwa pracy w granicach Rzeczypospolitej Polskiej mają organizacje społeczne o charakterze niezarobkowym, które posiadają zatwierdzone prze władze statuty, przewidujące jako jeden z celów wykonywanie pośrednictwa pracy, oraz które uzyskały od Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej pozwolenie na wykonywanie pośrednictwa pracy.

Art. 2. Przy wykonywaniu pośrednictwa pracy instytucje i organizacje, wymienione w art. 1, muszą:

1) utworzyć i wyodrębnić z ogólnej swej biurowości specjalny dział pod nazwą „społeczne biuro pośrednictwa pracy”, wykonywający funkcje pośrednictwa pracy oddzielnie od innych funkcyj w danej organizacji w specjalnie wyznaczonych godzinach i prowadzący oddzielną od innych spraw organizacji biurowość, zawartą w specjalnie do tego przeznaczonych aktach i księgach;

2) wyznaczyć odpowiedzialnego za prawidłowość czynności kierownika biura;

3) w ciągu dwóch tygodni od wejścia w życie niniejszej ustawy, względnie na dwa tygodnie przed rozpoczęciem czynności biura, powiadomić o powstaniu biura z wymienieniem jego kierownika właściwy państwowy urząd pośrednictwa pracy, przyczem zadeklarować, czy pośrednictwo pracy ma być uprawiane wyłącznie dla członków danej instytucji lub organizacji, czy też i dla osób postronnych.

Wszystkie czynności społecznego biura pośrednictwa

pracy winny być wykonywane pod odpowiedzialnością kierownika biura.

Przepisy powyższe dotyczą również filii i oddziałów biur pośrednictwa pracy, zakładanych przez instytucje i organizacje, wymienione w art. 1.

Art. 3. Instytucje i organizacje społeczne, wykonywające pośrednictwo pracy, kierownik i pracownicy społecznego biura pośrednictwa pracy oraz osoby, pozostające z nimi w jednym gospodarstwie domowym, nie mogą jednocześnie być właścicielami, ani zajmować się prowadzeniem następujących przedsiębiorstw: sprzedaży napojów wysokowych, hoteli i pokoiów umeblowanych, wynajmu mieszkań, handlu odzieżą, sprzedaży losów loteryjnych i kart okrętowych, wymianą pieniędzy i zakładów zastawniczych; nadto nie mogą zajmować się prowadzeniem: jadłodajni, kawiarni, mleczarni i handlu żywnością. o ile prowadzą je dla celów zarobkowych.

Art. 4. Społeczne biura pośrednictwa pracy winny uprawiać pośrednictwo z wyłączeniem zysku materialnego, mogą jednak pobierać tytułem zwrotu kosztów pośrednictwa opłaty jedynie od pracodawców w wysokości 5% pierwszego miesięcznego zarobku osoby zapośredniczonej.

Oprócz tych opłat żadnych innych należności, jak wpisowego, kaucji i t. p. od poszukujących pracy pobierać nie wolno.

Art. 5. Społeczne biura pośrednictwa pracy winny w swej działalności przestrzegać zasad następujących:

1) każde zgłoszenie poszukujących pracy oraz miejsce wolnych winno być odpowiednio według zawodów zarejestrowane;

2) utrzymywane w ewidencji zgłoszenia winny być periodycznie sprawdzane celem usuwania zapisów nieaktualnych;

3) przy skierowywaniu poszukujących pracy na wolne miejsca winna być uwzględniona, w ramach poszczególnych zawodów, kolejność zgłoszenia kandydatów; kandydat, kierowany do pracy, winien być zaopatrzony w kartkę polecającą biura;

4) wysokość umówionego zarobku miesięcznego osoby, zapośredniczonej przez biuro, oraz wysokość ewentualnie pobranej za to pośrednictwo całkowitej opłaty winna być uwidoczniiona w księgowości biurowej i stwier-

dzona za pomocą kwitarjuszy lub podpisów stron zainteresowanych;

5) regularnie co miesiąc biuro winno przysyłać do właściwego państwowego urzędu pośrednictwa pracy sprawozdanie z akcji pośrednictwa pracy za miesiąc ubiegły, zawierające liczbowe dane, które ustali osobną instrukcją Minister Pracy i Opieki Społecznej.

Państwowe urzędy pośrednictwa pracy winny co najmniej raz na pół roku dokonywać lustracji każdego ze społecznych biur pośrednictwa pracy, znajdujących się w jego obwodzie.

Art. 6. Osoby, winne przekroczenia obowiązków, z niniejszej ustawy wynikających, ulegają w drodze sądowej karze od 10 do 250 zł., o ile czy odnośny nie stanowi przestępstwa, surowiej karanego w myśl obowiązujących ustaw. Niezależnie od powyższego sąd może je pozbawić prawa spełniania czynności w społecznych biurach pośrednictwa pracy na okres czasu do 3 lat za przekroczenia przepisów art. 2 i 4 oraz pozbawić odnośną instytucję, względnie organizację społeczną, prawa prowadzenia biura pośrednictwa pracy na okres czasu do 3 lat przez zawieszenie na ten czas odnośnego przepisu statutu, względnie udzielonego przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej zezwolenia.

Właściwe są sądy powiatowe (pokoju)^o).

Art. 7. Instytucje i organizacje, wykonywające pośrednictwo pracy, kierownik i pracownicy biur pośrednictwa pracy oraz wszelkie inne osoby, które poza przysługującymi im normalnymi poborami czerpią z akcji tych biur korzyści materialne dla siebie, uważani będą za zarobkowych pośredników pracy, uprawnających swój proceder bez pozwolenia Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej i jako tacy karani będą w myśl art. 17 ustawy z dnia 21 października 1921 r. o zarobkowem pośrednictwie pracy (Dz. U. R. P. Nr. 88, poz. 647).

W wypadkach wyjątkowo ciężkich przekroczeń, wymagających natychmiastowych zarządzeń, Minister Pracy i Opieki Społecznej ma prawo zawiesić działalność społecznego biura pośrednictwa pracy do czasu wyroku sądowego.

Względnie sądy pracy na zasadzie art. 7 rozp. o sądach pr.

winien jednak sprawę skierować niezwłocznie na drogę sądową.

Art. 8. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 9. Ustawa niniejsza wchodzi w życie w miesiąc po jej ogłoszeniu. Z chwilą tą tracą moc obowiązującą wszelkie przepisy, sprzeczne z postanowieniami tej ustawy.

Na obszarze województwa śląskiego przewidziane w ustawie funkcje państwowych urzędów pośrednictwa pracy wykonywują komunalne urzędy pośrednictwa pracy¹⁰⁾.

Rozporządzenie Wykonawcze Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

z dnia 25 lipca 1924 r.

**do ustawy z dn. 10 czerwca 1924 r. o społecznym
pośrednictwie pracy.**

(Dz. U. 67/24, poz. 652).

Na podstawie art. 8 ustawy z dnia 10 czerwca 1924 r. o społecznym pośrednictwie pracy (Dz. U. R. P. Nr. 58, poz. 585) zarządza się co następuje:

§ 1. Wymienione w art. 1 ustawy z dn. 10 czerwca 1924 r. o społecznym pośrednictwie pracy organizacje społeczne o charakterze niezarobkowym, posiadające zatwierdzone przez władze statuty, należą na mocy odnośnych przepisów obowiązujących do następujących kategorii organizacji społecznych:

a) w b. zaborze rosyjskim:

1) wciągniętych do rejestru stowarzyszeń w Warszawie przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, względnie Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej, w innych miejscowościach przez właściwy urząd wojewódzki lub Delegaturę Rządu w Wilnie (art. 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych w przedmiocie przepisów wykonaw-

¹⁰⁾ Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 4 grudnia 1923 r. w przedmiocie przepisów o komunalnym pośrednictwie pracy na terenie górnośląskiej części woj. Śląskiego (Dz. U. 127/23 poz. 1050).

czych do dekretu z dn. 3 stycznia 1919 r. o stowarzyszeniach — Dz. U. R. P. z 1920 r. Nr. 19, poz. 100), art. 22 ust. 1 p. c. ustawy o opiece społecznej (Dz. U. R. P. z 1923 r. Nr. 92, poz. 726) oraz art. 18 rozporządzenia (11984/191) Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich o stowarzyszeniach i związkach z dn. 25 września 1919 r. (Dz. U. Z. C. Z. W. Nr. 25, poz. 255).

2) pracowniczych związków zawodowych, wciągniętych do rejestru przez Głównego Inspektora Pracy albo przez obwodowych inspektorów pracy (w Warszawie i Łodzi również i przez okręgowych inspektorów pracy); tudzież ich filji (oddziałów), zgłoszonych u miejscowych obwodowych inspektorów pracy (w Warszawie i Łodzi również i u okręgowych inspektorów pracy), względnie i u starostów (art. 3 i 4 dekretu z dnia 8 lutego 1919 r. w przedmiocie tymczasowych przepisów o pracowniczych związkach zawodowych (Dz. U. R. P. Nr. 15, poz. 209) i art. 2 ustawy z dnia 4 lipca 1923 r. w sprawie zakładania filji przez związki zawodowe (Dz. U. R. P. Nr. 76, poz. 594);

b) w b. zaborze austriackim i w Cieszyńskiej części woj. Śląskiego.

1) stowarzyszeń, które otrzymały od właściwego urzędu wojewódzkiego poświadczenie prawnego istnienia swego (§ 9 ustawy austriackiej z dnia 15 listopada 1867 r. o prawie stowarzyszania się — Dz. Ust. Państw. Nr. 134);

2) zgłoszonych miejscowemu obwodowemu inspektorowi pracy i staroście filji (oddziałów) pracowniczych związków zawodowych, zarejestrowanych przez Głównego Inspektora pracy (wyżej powołany art. 2 ustawy z dnia 4 lipca 1923 r.);

c) w b. zaborze pruskim i w Górnośląskiej części Woj. Śląskiego:

1) stowarzyszeń, wpisanych do rejestru stowarzyszeń właściwego sądu powiatowego (§ 21 niemieckiego kodeksu cywilnego);

2) stowarzyszeń politycznych, które otrzymały od miejscowej władzy policyjnej poświadczenie o swem zgłoszeniu (§ 3 ustawy niemieckiej z dnia 19 kwietnia 1908 r. o stowarzyszeniach — Dz. Ust. Rzeszy, str. 151).

§ 2. Wymienione w § 1 instytucje i organizacje społeczne o charakterze niezarobkowym, których statuty nie przewidują wykonywania pośrednictwa pracy, oraz także instytucje i organizacje, nieposiadające zatwierdzonych przez władze statutów, winny — celem uzyskania prawa wykonywania pośrednictwa pracy — wystąpić o odpowiednie uzupełnienie, względnie zatwierdzenie statutu trybem, przewidzianym przez odnośne przepisy, jednocześnie powiadamiając o tem właściwy państwowy urząd pośrednictwa pracy, względnie — za pośrednictwem tegoż urzędu wnieść podanie do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej (§ 3 niniejszego rozporządzenia) o udzielenie pozwolenia na wykonywanie pośrednictwa pracy.

Właściwym jest państwowy urząd pośrednictwa pracy, na którego terenie działania ma siedzibę zarząd instytucji czy organizacji społecznej.

Wspomniane instytucje i organizacje, faktycznie wykonywujące czynności pośrednictwa pracy bezpośrednio przed dniem 9 sierpnia 1924 r., a pragnące i nadal wykonywać te czynności, winny niezwłocznie zastosować się do wymogów ustępu 1-go niniejszego paragrafu.

§ 3. Pozwolenia na wykonywanie pośrednictwa pracy na zasadzie przepisów niniejszych udziela na piśmie właściwy Urząd Wojewódzki (Delegatura Rządu w Wilnie) jako organ Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, instytucjom zaś i organizacjom, mającym siedzibę zarządu w m. st. Warszawie, — Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej (do czasu utworzenia właściwego urzędu II instancji w Warszawie).

Pozwolenia mogą być wydawane na określony czas i z prawem cofnięcia w razie stwierdzenia przez dłuższy czas znikomej w stosunku do potrzeb miejscowego rynku pracy działalności biura.

W razie udzielenia odmownej odpowiedzi (nieudzielenia albo cofnięcia pozwolenia), należy podać na piśmie motywy odmowy.

Przeciwko odmownemu orzeczeniu urzędu wojewódzkiego służy odwołanie się do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej w ciągu dni 14 od bezpośrednio następujących po dniu doręczenia tego orzeczenia ¹¹⁾.

¹¹⁾ W brzmieniu Rozp. z dn. 27.II.1927 (Dz. U. 22/25 p. 157).

§ 4. Po uzyskaniu, zgodnie z przepisami ustępu 1 § 2, uzupełnienia lub zatwierdzenia statutu, względnie pozwolenia Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej — instytucje i organizacje społeczne winny zastować się do wymogów ustępu 1 art. 2 ustawy o społecznem pośrednictwie pracy.

§ 5. Jeżeli instytucje i organizacje po zastosowaniu się do wymogów ustępu 1 § 2 niniejszego rozporządzenia:

- a) nie uzyskują odpowiedniego uzupełnienia względnie zatwierdzenia statutu, albo
- b) uzyskują zatwierdzenie Statutu, lecz z wyłączeniem zeń punktu o pośrednictwie pracy, albo
- c) otrzymują od Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej pisemną odmowę udzielenia odnośnego pozwolenia, względnie pozwolenie zostanie im cofnięte, wówczas nie mogą wykonywać pośrednictwa pracy względnie winny zaprzestać dalszego jego prowadzenia w terminie, wyznaczonym przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej (§ 3 niniejszego rozporządzenia) oraz dokonać całkowitej likwidacji wszystkich spraw, związanych z akcją pośrednictwa pracy, najdalej w ciągu miesiąca od powyższego terminu.

Zgłoszenia odwołania się od odmownej decyzji Urzędu Wojewódzkiego (Delegatury Rządu) (§ 3 ust. 4 nin. rozp.) nie wstrzymuje likwidacji.

Od opłat stemplowych, przy wykonywaniu przepisów niniejszego rozporządzenia, zwolnione są instytucje i organizacje, mające na celu wyłącznie działalność dobroczynną albo naukową, oświatową, kulturalną lub religijną (p. 4 § 7 przepisów w przedmiocie opłat stemplowych od podań z dnia 24 kwietnia 1923 r. — Dz. U. R. P. Nr. 44, poz. 298)¹²⁾.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 9 sierpnia 1924 r.

¹²⁾ Obecnie art. 144 i 160 ust. stemplowej z dn. 1.VII.1926.

U s t a w a

z dnia 21 października 1921 r.
o zarobkowym pośrednictwie pracy.

(Dz. U. 88/21 poz. 647).

Art. 1. Zarobkowym pośrednikiem pracy jest ten, kto zawodowo w celach zarobkowych:

- a) pośredniczy w zawarciu umowy o pracę;
- b) zbiera, ogłasza lub udziela wiadomości o popycie i podaży siły roboczej.

Art. 2. Zarobkowe pośrednictwo pracy może wykonywać tylko obywatel Rzeczypospolitej Polskiej, który uzyskał na to pozwolenie władzy państwowej.

Pozwolenie to może odnosić się wyłącznie do pośrednictwa pracy w obrębie Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 3. Pozwolenie na prowadzenie przedsiębiorstwa pośrednictwa pracy udziela Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 4. Pozwolenia należy odmówić:

- a) jeżeli petent lub osoby, pozostające z nim w jednym gospodarstwie domowym, nie dają swem postępowaniem gwarancji, że czynność pośrednictwa będzie wykonywana zgodnie z prawem i dobrym obyczajem;
- b) jeżeli w danej miejscowości istnieje dostateczna liczba pośredników zarobkowych, a zwłaszcza jeżeli istnieje państwowe lub inne zarobkowe biuro pośrednictwa pracy, spełniające swe zadania w wystarczającym zakresie.

Art. 5. Nie mogą być wydawane pozwolenia na wykonywanie zarobkowego pośrednictwa pracy osobom, które nie miały w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy pozwolenia na trudnienie się tego rodzaju pośrednictwem.

Biura zarobkowe pośrednictwa pracy dla służby domowej ulegają likwidacji w ciągu lat 8¹³).

Art. 6. Pozwolenia udziela się na jeden rok za złożeniem kaucji, której wysokość określi Ministerstwo Pracy

¹³⁾ W brzmieniu ust. z dn. 3.III.1926 (Dz. U. 28/26 poz. 171).

i Opieki Społecznej, przyczem określa się, do jakich zawodów i do jakiej miejscowości odnosi się pozwolenie.

Pozwolenie może być odnowione, o ile petent wniesie przynajmniej na trzy miesiące przed wygaśnięciem dawnego pozwolenia podania o jego odnowienie. Wniesienie tego podania uprawnia do dalszego wykonywania zawodu, aż do rozstrzygnięcia podania.

Art. 7. Pozwolenie dotyczy tylko osoby pośrednika, który przedsiębiorstwo swe winien prowadzić osobiście.

Posługiwanie się pomocnikami dozwolone jest tylko za każdorazowym zatwierdzeniem Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej i to tylko wtedy, jeżeli osoby te odpowiadają warunkom art. 4 ust. a). Zakładanie filji jest nie-
dozwolone.

Art. 8. Zarobkowy pośrednik pracy i osoby, pozostające z nim w jednym gospodarstwie domowym, nie mogą być właścicielami, ani zajmować się prowadzeniem następujących przedsiębiorstw: jadłodajni, kawiarni, sprzedaży napojów wysokokowych, wynajmu mieszkań i noclegów, hadlu odzieżą i żywnością, sprzedaży losów loteryjnych i kart okrętowych, wymiany pieniędzy, prowadzeniem zakładów zastawniczych.

Art. 9. Zarobkowy pośrednik pracy nie może z innymi zarobkowymi pośrednikami pracy zawierać spółek i innych umów w zakresie zarobkowego pośrednictwa pracy.

Art. 10. Wszelkie umowy, których mocą pracobiorca lub pracodawca zobowiązuje się stale korzystać z pośrednictwa tego samego zarobkowego pośrednika, albo zobowiązuje się nie korzystać z uzyskanego miejsca pracy dłużej, niż przez określony okres czasu, są nieważne.

Art. 11. Wysokość wynagrodzenia, pobieraną przez zarobkowych pośredników pracy, ustala Minister Pracy i Opieki Społecznej. Zapłaty może żądać pośrednik tylko wtedy, gdy na skutek jego czynności została zawarta umowa pracy. Umowa, przerzucająca koszt pośrednictwa w całości na pracobiorcę, jest nieważna.

Art. 12. Zarobkowy pośrednik pracy obowiązany jest zgóry powiadomić poszukującego pracy o wysokości wynagrodzenia za pośrednictwo. Prócz tego wynagrodzenia

żadnych innych należności od poszukujących pracy pobierać nie wolno.

Art. 13. Pośrednik zarobkowy nie może pobierać kaucji od poszukującego pracy. Nie wolno mu też zatrzymywać wbrew woli właścicieli dokumentów, które zostały u niego złożone.

Art. 14. Pośrednik zarobkowy winien prowadzić rejestr, zawierający między innymi uwidocznienie pobieranej opłaty oraz potwierdzenie jej uiszczenia przez poszukującego pracy.

Minister Pracy i Opieki Społecznej wyda postanowienie w przedmiocie ustroju i sposobu prowadzenia zarobkowych biur pośrednictwa pracy.

Art. 15. Pozwolenie na prowadzenie przedsiębiorstwa pośrednictwa pracy będzie pośrednikowi zarobkowemu odjęte, jeżeli nie przestrzega przepisów ustawy niniejszej oraz jeżeli zajądą warunki, które w myśl art. 4 ustawy uzasadniają odmówienia pozwolenia.

Art. 16. Zarobkowe przedsiębiorstwa pośrednictwa pracy w b. zaborze rosyjskim, istniejące w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy, winny w ciągu trzech miesięcy wnieść podanie o uzyskanie pozwolenia w myśl art. 3 i 6.

W b. zaborze austriackim i pruskim zarobkowi pośrednicy pracy, którzy na podstawie dawniejszych przepisów uzyskali pozwolenie na prowadzenie swych przedsiębiorstw, podlegają przepisom niniejszej ustawy i w ciągu trzech miesięcy od wejścia w życie winni przedłożyć regulamin przedsiębiorstwa.

Art. 17. Za pogwałcenie przepisów, objętych art. 2 i 6 ustawy niniejszej, winny ulegać w drodze sądowej karze pozbawienia wolności na czas od 1 do 6 miesięcy, a nadto grzywnie w kwocie od 50 zł. do 500 zł. lub jednej z tych kar.

Art. 18. Za pogwałcenie przepisów, objętych art. 7 (ust. 2) 8, 9, 10, 11, 12, 13 i 14 ustawy niniejszej, winny ulegać w drodze sądowej karze wzbawienia wolności na czas od 2 tygodni do 3 miesięcy, a nadto grzywnie w kwocie od 2,5 zł. do 25 zł., lub jednej z tych kar.

Art. 19. Usiłowanie przestępstw, przewidzianych w niniejszej ustawie, jest karane.

Art. 20. Przepisy niniejszej ustawy nie odnoszą się do pośrednictwa pracy, wykonywanego przez instytucje społeczne i samorządowe.

Art. 21. Wszelkie przepisy, sprzeczne z niniejszą ustawą, uchyla się.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej i Ministra b. Dzielnicy Pruskiej

z dnia 30 stycznia 1922 r.

w przedmiocie wykonania ustawy z dnia 21 października 1921 r. o zarobkowym pośrednictwie pracy.

(Dz. U. 70/22 poz. 82).

Na podstawie art. 22 ustawy z dnia 21 października 1921 r. o zarobkowym pośrednictwie pracy (Dz. U. R. P. Nr. 88, poz. 647) zarządza się co następuje:

§ 1. Osoby, które miały w dniu 10 grudnia 1921 r. pozwolenie władzy państwowej na trudnienie się zarobkowym pośrednictwem pracy na obszarze b. zaboru rosyjskiego, winny do dnia 10 marca 1922 r. wnieść do właściwego urzędu wojewódzkiego zaopatrzone w myśl obowiązujących przepisów markami stemplowemi podanie o pozwolenie wykonywania zarobkowego pośrednictwa pracy.

Do podania należy dołączyć:

- a) oryginał lub notarialnie uwierzytelniony odpis wydanego przez władze państwowe pozwolenia (koncesji) na wykonywanie zarobkowego pośrednictwa pracy;
- b) zaświadczenie właściwych władz, że petent jest obywatelem Polski;
- c) świadectwo nienagannego prowadzenia się, wydane przez władze bezpieczeństwa publicznego;
- d) regulamin przedsiębiorstwa i deklarację zgodnie z § 2 niniejszego rozporządzenia.

Do czasu utworzenia Urzędu II instancji w Warszawie, wszystkie czynności urzędu wojewódzkiego, wymienione w niniejszym rozporządzeniu, w obrębie m. st. Warszawy pełnić będzie Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

§ 2. Na obszarze całej Rzeczypospolitej, osoby, które miały w dniu 10 grudnia 1921 r. pozwolenie władzy państwowej na trudnienie się zarobkowym pośrednictwem pracy, winny do dnia 10 marca 1922 r. złożyć we właściwym urzędzie wojewódzkim regulamin i deklarację.

W regulaminie należy podać:

- a) wysokość i warunki opłat za korzystanie z usług zarobkowego pośrednictwa pracy;
- b) liczbę filii przedsiębiorstwa i ich adresy, jeżeli zarobkowy pośrednik oprócz przedsiębiorstwa głównego jest właścicielem jednej lub kilku filii.

W deklaracji należy wymienić:

- a) imię i nazwisko petenta, datę i miejsce urodzenia, rodzaj zajęcia w okresie trzech lat przed otrzymaniem pozwolenia na prowadzenie zarobkowego pośrednictwa pracy, rodzaj zajęcia dodatkowego, o ile petent je obecnie posiada, miejsce zamieszkania, przynależność państwową, siedzibę biura;
- b) w wypadkach, gdy zarobkowy pośrednik przy wykonywaniu swego zawodu korzysta lub pragnie korzystać z usług pomocników: imię i nazwisko pomocnika, datę i miejsce urodzenia, rodzaj zajęcia w okresie trzech lat ostatnich, rodzaj zajęcia dodatkowego i miejsce zamieszkania pomocnika;
- c) imię i nazwisko pełnomocnika lub dzierżawcy, o ile biuro pośrednictwa pracy nie było prowadzone dotychczas przez jego właściciela osobiście.

§ 3. Zarobkowi pośrednicy pracy na terenie całej Rzeczypospolitej, pragnący przenieść siedzibę przedsiębiorstwa do innej miejscowości, lub prowadzić przedsiębiorstwo na innych zasadach, niż wymieniono w dawnej koncesji, winni złożyć w urzędzie wojewódzkim podanie do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej o udzielenie pozwolenia z dołączeniem dokumentów, wymienionych w §§ 1 i 2 niniejszego rozporządzenia ¹⁴⁾.

§ 4. Po zawiadomieniu zarobkowego pośrednika pracy w b. zaborze rosyjskim przez urząd wojewódzki, o udzieleniu przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej pozwolenia na prowadzenie zarobkowego przedsiębiorstwa

¹⁴⁾ W brzmieniu rozp. z dn. 28.XI.1923 (Dz. U. 126/23 poz. 1031).

pośrednictwa pracy, petent winien w celu otrzymania odpowiedniego dokumentu złożyć w tymże urzędzie wojewódzkim kwit kasy skarbowej o złożeniu kaucji w myśl § 6 niniejszego rozporządzenia.

§ 5. Zarobkowy pośrednik w b. zaborach austriackim i pruskim, posiadający koncesje, wydane przed dniem 10 grudnia 1921 r., w razie otrzymania zawiadomienia o udzieleniu mu przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej pozwolenia na prowadzenie zarobkowego przedsiębiorstwa pośrednictwa pracy w innem miejscu lub na innych zasadach, niż wymieniono w dawnej koncesji — winien w celu otrzymania odpowiedniego dokumentu przedstawić we właściwym urzędzie wojewódzkim kwit kasy skarbowej o złożeniu kaucji w myśl § 6 niniejszego rozporządzenia.

§ 6. Kaucja zarobkowych przedsiębiorców pośrednictwa pracy wynosi:

dla przedsiębiorców, trudniących się pośrednictwem pracy dla wszelkich kategorii pracowników — 150 zł.¹⁵⁾;

dla przedsiębiorców, trudniących się pośrednictwem pracy dla jednej kategorii pracowników — 300 zł.¹⁶⁾.

Kaucję składa się jako depozyt do dyspozycji Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

§ 7. W razie, gdyby kaucja zarobkowego pośrednika pracy została zmniejszona na skutek skazania zarobkowego pracy na karę grzywny na podstawie art. 17 i art. 18 ustawy o zarobkowym pośrednictwie pracy, lub na skutek przymusowej egzekucji na podstawie prawomocnego wyroku sądowego na rzecz osób trzecich, zarobkowy pośrednik pracy winien w terminie tygodniowym dopełnić kaucję do poprzedniego wymiaru.

§ 8. Podanie o odnowienie przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej pozwolenia na prowadzenie przedsiębiorstwa zarobkowego pośrednictwa pracy zarobkowi pośrednicy pracy mogą składać do właściwego urzędu wojewódzkiego nie później, niż na 3 miesiące przed upływem

¹⁵⁾ ¹⁶⁾ wg. rozp. z dn. 28 V, 1924 (Dz. U. 50/24 poz. 511).

terminu pozwolenia, udzielonego przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

§ 9. Zarobkowy pośrednik pracy, pragnący korzystać przy wykonywaniu swego zawodu z usług pomocnika, powinien w ciągu siedmiu dni po zaangażowaniu go złożyć do właściwego urzędu wojewódzkiego podanie o zatwierdzenie pomocnika. W podaniu należy wymienić imię i nazwisko pomocnika, wiek, zamieszkanie, rodzaj zajęcia głównego i dodatkowego w okresie ostatnich 3 lat.

Pomocnik nie będzie zatwierdzony, a udzielone zatwierdzenie będzie cofnięte w wypadku, kiedy pomocnik nie daje swem postępowaniem gwarancji, że czynność pośrednictwa będzie wykonywana zgodnie z prawem i dobrym obyczajem.

§ 10. Zarobkowy pośrednik pracy może pobierać opłaty za zawarte przy jego pośrednictwie umowy pracy w wysokości, nie przekraczającej sum ustalanych i ogłaszanych przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej¹⁷⁾.

§ 11. Jeżeli właściciele przedsiębiorstwa nie dokonyają formalności, przewidzianych w §§ 1, 2, 4 i 8 niniejszego rozporządzenia w terminach tamże oznaczonych, lub Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej nie udzieli lub cofnie zezwolenie na prowadzenie zarobkowego przedsiębiorstwa pośrednictwa pracy — biuro ulegnie likwidacji w terminie określonym przez te Ministerstwo.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej
z dnia 28 maja 1924 r.

w przedmiocie ustalenia kaucji zarobkowych pośredników pracy.

(Dz. U. 50/24, poz. 511).

Na mocy art. 6 (ustęp 1) i 22 ustawy z dnia 21 października 1921 r. o zarobkowym pośrednictwie pracy (Dz. U. R. P. Nr. 88, poz. 647), oraz § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 marca 1922 r. o przekazaniu Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej zarządu spraw pracy i opieki społecznej na obszarze b. dzielnicy pruskiej (Dz. U. R. P. Nr. 21, poz. 168), zarządza się, co następuje:

¹⁷⁾ W brzmieniu rozp. z dn. 28.XI.1923 (Dz. U 126/23, poz. 1031).

§ 1. Kaucja zarobkowych pośredników pracy wynosi:

- a) dla pośredników, trudniących się pośrednictwem pracy dla jednej kategorii pracowników 150 zł.,
- b) dla pośredników, trudniących się pośrednictwem pracy dla dwóch lub więcej kategorii pracowników 300 zł.

§ 2. Zarobkowi pośrednicy pracy, którzy złożyli kaucję według norm, ustalonych w § 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 28 listopada 1923 r. w przedmiocie zmian w rozporządzeniu z dnia 30 stycznia 1922 r. do ustawy o zarobkowym pośrednictwie pracy (Dz. U. R. P. Nr. 126, poz. 1031), winni w ciągu 3 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia złożyć we właściwym urzędzie wojewódzkim kwit Kasy Skarbowej o złożeniu kwoty, uzupełniającej kaucję do norm, ustalonych rozporządzeniem niniejszem.

§ 3. Zarobkowe biura pośrednictwa pracy, których właściciele nie zastosują się do przepisu powyższego § 2-go, ulegną likwidacji w terminie, oznaczonym przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 31 grudnia 1924 roku

w porozumieniu z Ministrem Skarbu, Ministrem Przemysłu i Handlu, Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Ministrem Kolei i Ministrem Robót Publicznych oraz Ministrem Sprawiedliwości w sprawie obowiązku pracodawców zawiadamiania państwowych urzędów pośrednictwa pracy o każdym wolnym lub nowoobsadzonem miejscu.¹⁸⁾

(Dz. U. 2/25, poz. 23).

Na mocy art. 30 ustępu 2 ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 650), zarządza się, co następuje:

¹⁸⁾ W brzmieniu rozp. z dn. 5.VII, 1926 r. (Dz. U. 93/26, poz. 542).

§ 1. Zarządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej, wydawane na mocy art. 30 ustępu 1 ustawy o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 650) i ogłaszane w „Monitorze Polskim”, wskażą te z pośród objętych art. 1 powołanej ustawy zakładów pracy, które będą obowiązane pod rygorem odpowiedzialności według art. 34 tejże ustawy do zawiadamiania o wolnych miejscach dla robotników i pracowników umysłowych, podlegających obowiązkowi zabezpieczenia i o nowoprzyjętych robotnikach i pracownikach umysłowych tejże kategorii, zgodnie z przepisami niniejszego rozporządzenia.

§ 2. Zakłady pracy, wymienione w zarządzeniu Ministra Pracy i Opieki Społecznej (§ 1), będą obowiązane w terminie 3-dniowym zawiadomić o każdym wolnym i nowoobsadzonem miejscu państwowy urząd pośrednictwa pracy, na terenie którego funkcjonuje dany zakład pracy, względnie oddział tego urzędu lub instytucję, wykonywającą zastępczo jego czynności w zakresie rejestracji bezrobotnych.

§ 3. 3-dniowy termin dla wykonania obowiązku zawiadamiania państwowych urzędów pośrednictwa pracy o wypadkach nowozawartych umów pracy zaczyna się w dniu zawarcia umowy, w wypadkach zaś posiadania wających miejsc wzmiankowany termin rozpoczyna się od dnia przedsięwzięcia starań przez dany zakład pracy celem zaangażowania robotnika (cy) i pracownika umysłowego (pracownicy umysłowej).

§ 4. Wzmiankowane w paragrafie poprzednim zawiadomienie może być dokonane:

- a) ustnie, przyczem w tym wypadku państwowy urząd pośrednictwa pracy winien na żądanie wydać zawiadamiającemu odnośne zaświadczenie;
- b) za pomocą telefonogramu, wciągniętego do dziennika lub innej księgi biurowej z adnotacją numeru, daty, godziny i osób nadawcy i odbiorcy. Na żądanie zakładu pracy, państwowy urząd pośrednictwa pracy obowiązany jest przesłać potwierdzenie otrzymania telefonogramu na piśmie;
- c) pisemnie, przyczem za datę zawiadamiania uważa się na będzie data stempla nadania, o ile zawiado-

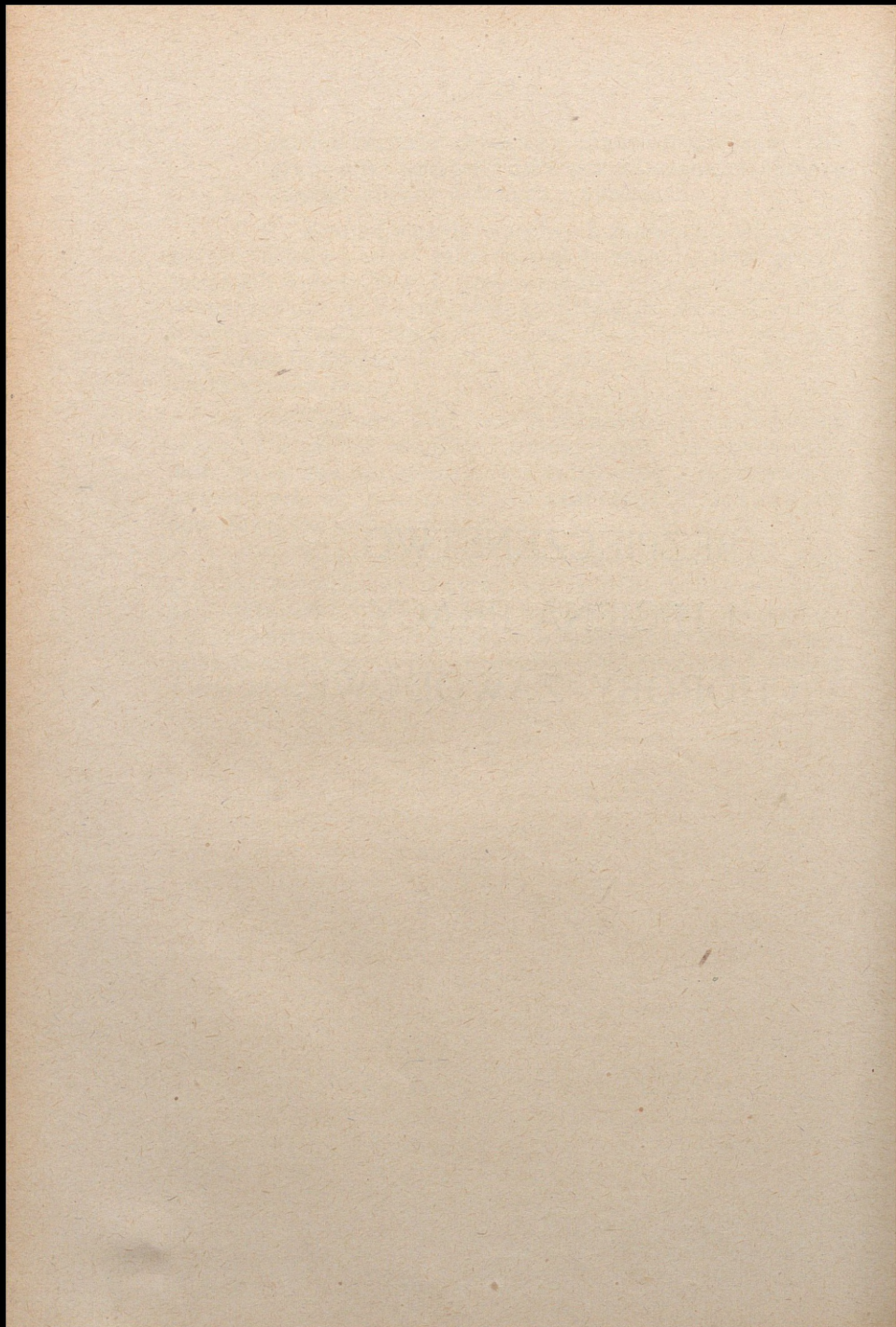
mienie zostało przesłane przez pocztę lub telegraficznie, wreszcie data pokwitowania z odbioru zawiadomienia w innych wypadkach.

§ 5. Zawiadomienie o wolnych miejscach winno zawierać: nazwę i adres zakładu pracy, zawód i ilość poszukiwanych robotników i pracowników umysłowych, oraz wymagane od nich specjalne kwalifikacje, warunki pracy i wynagrodzenie, datę, od której dane miejsce wakuje, względnie będzie wakowało, oraz czas, na jaki ma być zawarta umowa pracy.

§ 6. Zakłady pracy, zawiadamiając o wypadkach obsadzenia miejsc wolnych, winny podać do wiadomości imię i nazwisko zaangażowanych robotników i pracowników umysłowych, ich zawód, miejsce zamieszkania, jak również datę zawarcia umowy pracy.

§ 7. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia i dotyczy wszystkich zakładów pracy, podlegających obowiązkowi zabezpieczenia robotników i pracowników umysłowych na wypadek bezrobocia z wyjątkiem zakładów, wymienionych w ustępie 2 art. 1 ustawy z dnia 18 lipca 1924 r.

BEZPIECZEŃSTWO
I HIGJENA PRACY.
CHOROBY ZAWODOWE.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 16 marca 1928 r.

o bezpieczeństwie i higienie pracy.¹⁾

(Dz. U. 35/28 poz. 325).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

Art. 1. Przy wszelkich robotach prowadzonych bądź w zakładach pracy, bądź poza terenem zakładów pracy przez osoby lub przedsiębiorstwa prywatne, jak również przez Państwo, samorządy i instytucje społeczne, przedsiębiorca powinien zastosować środki zapewniające ochronę życia i zdrowia pracowników, a w szczególności:

- a) maszyny i urządzenia powinny być tak skonstruowane lub posiadać takie osłony i zabezpieczenia, by zapewniały pracownikom, w zależności od gałęzi produkcji oraz miejscowych warunków, bezpieczeństwo i higieniczne warunki pracy;
- b) lokale, w których odbywa się praca, powinny w zależności od rodzaju produkcji i typu zakładu oraz liczby pracowników być dość obszerne, dobrze wentylowane, czysto utrzymywane, dostatecznie oświetlane i ogrzewane, powinny posiadać w zależności od rodzaju produkcji i typu zakładu urządzenia właściwe celem usuwania powstających przy produkcji: pyłu, gazów, szkodliwych wyziewów i odpadków;
- c) urządzenia, zapewniające pracownikom zdrowotne warunki życia podczas pobytu w zakładzie

¹⁾ Obowiązuje od dnia 23 marca 1928 r.

pracy, jak jadalnie, ubieralnie, umywalnie, ustępy i t. p. powinny czynić zadość wymaganiom higieny;

- d) znajdujące się przy zakładach pracy mieszkania dla pracowników winny odpowiadać wymaganiom higieny w ramach przepisów wydanych na podstawie art. 2.

Zakres zastosowania zasad niniejszego artykułu w gospodarstwach rolnych i leśnych oraz przedsiębiorstwach z nimi związanych, które nie posiadają przeważającego charakteru przemysłowego lub handlowego, ustali rozporządzenie Ministrów: Spraw Wewnętrznych, Pracy i Opieki Społecznej oraz Rolnictwa w porozumieniu z Ministrem Reform Rolnych.

Art. 2. Przepisy szczegółowe w zakresie postanowień art. 1-go wydają:

- a) co do zakładów pracy podległych ustawom przemysłowym i górniczym Ministrowie: Pracy i Opieki Społecznej, Przemysłu i Handlu i Spraw Wewnętrznych łącznie i w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami;
- b) co do gospodarstw rolnych i leśnych oraz przedsiębiorstw z nimi związanych, które nie posiadają przeważającego charakteru przemysłowego lub handlowego, rozporządzenia z zakresu ochrony życia i zdrowia pracowników zgodnie z rozporządzeniami, wymienionymi w ustępie ostatnim art. 1, wydadzą Ministrowie: Spraw Wewnętrznych, Pracy i Opieki Społecznej i Rolnictwa w porozumieniu z Ministrem Reform Rolnych i Ministrem Robót Publicznych;
- c) co do innych zakładów pracy Ministrowie: Spraw Wewnętrznych oraz Pracy i Opieki Społecznej łącznie w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami.

W trybie, przewidzianym w ustępie pierwszym, wydane będą również rozporządzenia, dotyczące zachowania się i obowiązków pracowników przy wykonywaniu robót, celem ochrony ich życia i zdrowia.

Rozporządzenia, wydane na podstawie niniejszego artykułu, ustalą, w jakim zakresie i w jaki sposób będą one

obwieszczane pracownikom. Obwieszczenia przewidziane w niniejszym ustępie, zawierać będą podanie do wiadomości środków, stosowanych w razie nieszczęśliwych wypadków.

Przepisy niniejszego artykułu nie naruszają w niczem uprawnień Ministra Spraw Wewnętrznych co do wydawania przepisów sanitarnych na mocy innych ustaw.

Przepis punktu a) ustępu pierwszego nie narusza w niczem postanowień art. 30 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie przemysłowem²⁾: postanowienia rozporządzeń, wydanych dla poszczególnych kategorii zakładów na podstawie art. 30 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowem, o ile dotyczyć będą ochrony życia i zdrowia pracowników oraz odpowiednie postanowienia w tym zakresie art. 1 niniejszego rozporządzenia i rozporządzeń, wydanych na podstawie ustępu 1-go niniejszego artykułu, nie mogą być z sobą wzajemnie sprzeczne.

Art. 3. Rozporządzenie niniejsze nie dotyczy pracowników państwowych i samorządowych, zatrudnionych w urzędach oraz pracowników w biurach kolei państwowych.

Rozporządzenie niniejsze nie dotyczy również bezpieczeństwa technicznego w zakładach, podlegających ustawom górniczym z wyjątkiem hut.

Zarządzenia, które mogą być wydawane jako nakazy przez inspektorów pracy celem usunięcia stwierdzonych uchybień przepisom art. 1 rozporządzenia niniejszego lub rozporządzeń, przewidzianych w art. 2, wydają, o ile idzie o zakłady na kolejach, nie podlegające inspekcji pracy, organa kolejowe.

Art. 4. Nadzór nad wykonaniem niniejszego rozporządzenia i rozporządzeń, na jego podstawie wydanych, należy do powiatowych władz administracji ogólnej i inspektorów pracy, działających w granicach kompetencji

²⁾ Art. 30 rozp. o prawie przemysłowem brzmi: „W miarę potrzeby Ministrowie Przemysłu i Handlu, Pracy i Opieki Społecznej oraz Spraw Wewnętrznych łącznie ustalają w porozumieniu z innymi zainteresowanymi ministrami drogą rozporządzeń warunki, którym odpowiadać powinny zakłady (art. 14) poszczególnych kategorii”.

im przysługujących łącznie lub oddzielnie, stosownie do przepisów, które wydadzą wspólnie Ministrowie: Spraw Wewnętrznych i Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 5. Winni przekroczenia przepisów art. 1 i rozporządzeń, wymienionych w ustępach pierwszym i trzecim art. 2, ulegną, o ile dany czyn nie ulega karze surowszej w myśl innych przepisów — karze aresztu do 6 tygodni i grzywny do 3.000 złotych lub jednej z tych kar.

Winni przekroczenia rozporządzeń, wydanych na podstawie ustępu drugiego art. 2 niniejszego rozporządzenia, ulegną — o ile dany czyn nie ulega ukaraniu surowszemu w myśl innych ustaw karnych — karze grzywny do 50 złotych.

Art. 6. Przepisy art. 1 i przepisy rozporządzeń, wydanych na podstawie art. 2, są przepisami dotyczącymi bezpieczeństwa życia i zdrowia w rozumieniu art. 23 i 25 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 lipca 1927 r. o inspekcji pracy (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 590).

Art. 7. Do orzekania o przestępstwach, przewidzianych w ust. 1 i 2 art. 5, właściwe są sądy powiatowe (po-koju)³⁾.

Art. 8. Ukaranie za przekroczenia, wymienione w art. 5 ust. 2, nie ogranicza w niczem uprawnień pracowników do odszkodowania z tytułu nieszczęśliwych wypadków.

Art. 9. Rozporządzenie niniejsze nie ogranicza kompetencji Ubezpieczalni Krajowej oraz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Królewskiej Hucie w zakresie zapobiegania nieszczęśliwym wypadkom.

Art. 10. Rozporządzenie niniejsze w niczem nie narusza przepisów rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 sierpnia 1927 r. o zapobieganiu chorobom zawodowym i ich zwalczaniu (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 676).

Art. 11. Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrom Pracy i Opieki Społecznej, Spraw Wewnętrznych i Przemysłu i Handlu łącznie w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami,

³⁾ Wzgl. sądy pracy na zasadzie art. 7 rozp. o sądach pr.

co do zakładów rolnych Ministrom Spraw Wewnętrznych, Pracy i Opieki Społecznej i Rolnictwa łącznie w porozumieniu z Ministrami Reform Rolnych i Robót Publicznych,

co do zakładów przemysłowych Ministrom, wymienionym w ustępie poprzednim według właściwości w tym ustępie określonej w porozumieniu z Ministrem Skarbu,

co do orzecznictwa karnego — Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 12. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia; na obszarze zaś województwa śląskiego po ogłoszeniu zgody Sejmu Śląskiego na to rozporządzenie. Równocześnie z wejściem w życie niniejszego rozporządzenia tracą moc obowiązującą wszystkie ogólne przepisy, dotyczące spraw unormowanych niniejszym rozporządzeniem, o ile są sprzeczne z jego postanowieniami. Przepisy szczegółowe w sprawie ochrony życia i zdrowia pracowników, dotychczas obowiązujące, zachowują moc prawną do czasu wydania nowych rozporządzeń na mocy art. 2 niniejszego rozporządzenia, względnie art. 30 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 22 kwietnia 1927 r.

o zakazie używania białego i żółtego fosforu przy wyrobie przedmiotów zapalnych.

(Dz. U. 43/27 poz. 380).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

Art. 1. Używanie białego i żółtego fosforu przy wyrobie zapalek lub innych przedmiotów zapalnych jest zakazane.

Art. 2. Zakazane jest również: używanie, przechowywanie, sprzedaż i wogóle rozpowszechnianie w jakikolwiek bądź sposób oraz przywóz z zagranicy produktów zapalnych, zawierających biały lub żółty fosfor.

Art. 3. Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu, stosownie do właściwości, z Ministrem Spraw Wewnętrznych, Ministrem Spraw Wojskowych i Ministrem Przemysłu i Handlu lub Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, może w drodze rozporządzeń ustalać wyjątki od zakazów, zawartych w artykułach poprzednich, dla celów wojskowych, naukowych i dla wyrobu lontów, służących do zapalania górniczych lamp bezpieczeństwa oraz określać warunki, przy których zachowaniu powyższe wyjątki będą dopuszczalne.

Art. 4. Winni przekroczenia przepisów, zawartych w art. 1 i 2 oraz przepisów rozporządzeń na podstawie art. 3 wydać się mających ulegną karze grzywny do trzech tysięcy złotych i aresztu do sześciu tygodni, lub jednej z tych kar.

Władza wymierzająca karę oznaczy w orzeczeniu na wypadek nieściągalności grzywny, karę zastępczego aresztu, według słusznego uznania, jednak na czas nie ponad sześć tygodni.

Przedmioty bezprawnie wyrabiane, przechowywane, rozpowszechniane lub przywożone z zagranicy, ulegną konfiskacie, niezależnie od tego, czy są własnością osoby skazanej, czy też innej. Jeżeli ściganie lub skazanie winnego jest niemożliwe, należy orzec samoistnie konfiskatę tych przedmiotów.

Art. 5. Do wymierzania kar, przewidzianych w rozporządzeniu niniejszem, powołane są władze administracyjne I instancji.

Przeciwko orzeczeniu władzy administracyjnej I instancji, można w ciągu dni siedmiu, od dnia doręczenia orzeczenia, wnieść na ręce tej władzy żądanie przekazania sprawy właściwemu sądowi powiatowemu (pokoju)⁴⁾, który zastosuje przepisy postępowania, obowiązujące dla I instancji sądowej. Wyrok sądu okręgowego wydany w II instancji jest prawomocny.

Przedmioty, podlegające konfiskacie, należy zająć już w toku postępowania przewidzianego artykułem niniejszym.

⁴⁾ Wzgl. sądowi pracy na mocy art. 9 rozp. o sądach pr. O kompetencji sądu pokoju patrz uwagę do art. 33 rozp. o inspekcji pr.

Art. 6. Wykonanie rozporządzenia niniejszego powierza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu, stosownie do właściwości, z Ministrem Spraw Wewnętrznych, Ministrem Spraw Wojskowych, Ministrem Sprawiedliwości, Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Ministrem Przemysłu i Handlu.

Art. 7. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie na całym obszarze Rzeczypospolitej z dniem 1 lipca 1927 r.

Jednocześnie tracą moc wszelkie przepisy, dotyczące przedmiotów, objętych niniejszem rozporządzeniem.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 30 czerwca 1927 r.

**w sprawie produkcji, przywozu i używania bieli
ołowianej, siarczanu ołowiu oraz innych związków
ołowiu.**

(Dz. U. 62/27 poz. 544).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

Art. 1. Zakładanie nowych fabryk bieli ołowianej na terenie Rzeczypospolitej Polskiej jest wzbronione.

Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej oraz Ministrem Spraw Wewnętrznych może w razie uzasadnionej potrzeby pozwolić na założenie nowej fabryki bieli ołowianej.

Art. 2. Przywóz z zagranicy bieli ołowianej, siarczanu ołowiu oraz innych produktów, zawierających te związki ołowiu dozwolony jest tylko na podstawie pozwolenia Ministra Skarbu, wydanego w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej, Ministrem Spraw Wewnętrznych i Ministrem Przemysłu i Handlu.

Zakaz powyższy nie dotyczy przywozu farb artystycznych w postaci gotowej do użytku.

Art. 3. Stosowanie bieli ołowianej, siarczanu ołowiu oraz innych produktów, zawierających te związki

ołowiu, jest wzbronione w malarstwie budowlanem wewnątrz budynków.

Zakaz ten nie dotyczy:

- a) wykonywania robót malarskich wewnątrz dworców kolejowych i tych zakładów przemysłowych, co do których inspektor pracy w porozumieniu z właściwą władzą sanitarną uzna w myśl przepisów, wydanych na podstawie punktu 3 art. 6 niniejszego rozporządzenia, stosowanie produktów wymienionych w ustępie 1-ym za niezbędne. Inspektor pracy winien uprzednio zasięgnąć opinii organizacji pracodawców i pracowników;
- b) stosowanie barwników białych, zawierających powyżej 2% czystego ołowiu.

Używanie bieli ołowianej, siarczanu ołowiu i innych produktów, zawierających te związki ołowiu, jest dozwolone w malarstwie artystycznym i dekoracyjnym.

Art. 4. Zatrudnianie młodocianych poniżej lat 18 oraz kobiet w malarstwie przemysłem przy wszelkich robotach, związanych z użyciem produktów, zawierających biel ołowianą i siarczan ołowiu, jest wzbronione.

Okręgowy inspektor pracy może w porozumieniu z wojewodą, po zasięgnięciu opinii organizacji pracodawców i pracowników, zezwolić na zatrudnienie osób poniżej lat 18 w celu nauki zawodowej przy robotach wymienionych w punkcie a ustępu 2 i w ustępie 3 art. 3.

Art. 5. Pracownikom malarskim wolno używać produktów, zawierających biel ołowianą i siarczan ołowiu tylko w postaci pasty lub farby gotowej do użytku.

Przygotowanie proszku i kryształków past i farb, zawierających produkty wymienione w ustępie pierwszym, dozwolone jest tylko w specjalnych dostosowanych do tego pomieszczeniach i urządzeniach.

Zakazane jest szlifowanie i skrobanie na sucho powierzchni krytych produktami, zawierającymi biel ołowianą i siarczan ołowiu.

Art. 6. Ministrowie Pracy i Opieki Społecznej, Przemysłu i Handlu i Spraw Wewnętrznych łącznie, a co do zakładów podległych poszczególnym ministrom w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami wydadzą zgod-

nie z postanowieniami rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o zapobieganiu chorobom zawodowym i ich zwalczaniu:

1) przepisy w sprawie urządzenia fabryk bieli ołowianej oraz innych związków ołowiu;

2) przepisy higieny i bezpieczeństwa, jakim odpowiadać winny pomieszczenia, w których przygotowywane są gotowe do użytku farby i pasty, zawierające biel ołowianą, siarczan ołowiu i inne produkty, związki te zawierające i w których prowadzone są roboty malarskie przy użyciu tych farb i past;

3) przepisy normujące używanie bieli ołowianej przy wykonywaniu robót malarskich wewnątrz dworców kolejowych i zakładów przemysłowych (punkt a ustępu 2 art. 3) po zasięgnięciu opinii organizacji zawodowych pracowników i pracodawców;

4) przepisy o środkach bezpieczeństwa i higieny pracy, które powinny być przestrzegane przez pracowników przy stosowaniu produktów, zawierających biel ołowianą, siarczan ołowiu i inne związki ołowiu, oraz przepisy, zapewniające pracownikom tym warunki, umożliwiające przestrzeganie czystości, w szczególności przepisy co do umywalni, ubrań robotniczych przy pracy, przechowywania odzieży i t. d.

Przepisy wymienione w p. p. 3 i 4 niniejszego artykułu winny być przez kierownika przedsiębiorstwa odczytane, wyjaśnione i wręczone każdemu robotnikowi, który przy pracy używa powyższych produktów; powinny one również być wywieszone na widocznym miejscu w zakładach pracy.

Art. 7. Zgłaszanie wypadków zatrucia ołowiem, postępowanie władz nadzorczych w razie takiego zgłoszenia oraz badanie zdrowia pracowników, narażonych na zatrucie ołowiem, odbywać się będzie na podstawie odpowiednich przepisów rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o zapobieganiu chorobom zawodowym i ich zwalczaniu.

Art. 8. Winny przekroczenia przepisów art. 1 ust. 1, art. 3 ust. 1 i art. 5 niniejszego rozporządzenia oraz przepisów, wydanych na podstawie art. 6 niniejszego rozporządzenia, będzie karany — o ile dany czyn nie ulega ka-

rze surowszej w myśl innych przepisów — grzywną do 2000 zł. i aresztem do 6 tygodni lub jedną z tych kar.

Powołanymi do wnioskowania kar są inspektorzy pracy i inne władze właściwe.

Władza orzekająca oznaczy w orzeczeniu, na wypadek niemożności ściągnięcia grzywny karę zastępczego aresztu według słusznego uznania, jednak nie ponad 6 tygodni.

Art. 9. Obok kary, przewidzianej w art. 8, należy orzec konfiskatę bezprawnie wyprodukowanych wyrobów oraz materiałów, służących do ich wytwarzania.

Jeżeli ściganie lub skazanie winnego jest niemożliwe, należy orzec samoistnie o konfiskacie.

Art. 10. Do orzekania o przestępstwach, przewidzianych w art. 8, z wyjątkiem wypadków oznaczonych w art. 12, powołane są władze administracyjne I-ej instancji.

Przeciwko orzeczeniom władz administracyjnych I-ej instancji można w ciągu dni siedmiu od dnia doręczenia orzeczenia wnieść na ręce tej władzy żądanie przekazania sprawy właściwemu sądowi powiatowemu (pokoju), który postąpi według przepisów postępowania, obowiązujących w I-ej instancji sądowej³⁾.

Wyrok sądu okręgowego wydany w II-ej instancji nie ulega zaskarżeniu.

Art. 11. Na obszarze województw poznańskiego i pomorskiego stosuje się przepisy o wydawaniu policyjnych mandatów karnych.

Art. 12. Kierownicy zakładów pracy państwowych, samorządowych lub znajdujących się stale pod zarządem państwowym winni przestępstw przewidzianych w art. 8 podlegają karom wyłącznie w drodze sądowej.

Art. 13. Do orzeczenia o samoistnej konfiskacie, przewidzianej w art. 9 ust. 2, stosuje się odpowiednio przepisy art. 10 — 12.

³⁾ Wzgl. sądowi pr. na zasadzie art. 9 rozp. o sądach pr. O kompetencji sądu pokoju patrz uwagę do art. 33 rozp. o inspekcji pr.

Art. 14. Przedmioty, ulegające konfiskacie w myśl niniejszego rozporządzenia, może władza administracyjna zająć.

Art. 15. Winny naruszenia przepisów art. 4 będzie karany — o ile dany czyn nie ulega karze surowszej w myśl innych postanowień — grzywną do 2000 zł. i aresztem do sześciu tygodni lub jedną z tych kar.

Właściwe do orzekania sądy powiatowe (pokoju) ⁶⁾.

Art. 16. Wykonanie rozporządzenia niniejszego powierza się Ministrom: Pracy i Opieki Społecznej, Przemysłu i Handlu, Spraw Wewnętrznych, Sprawiedliwości i Skarbu — każdemu we właściwym zakresie działania, a co do zakładów podległych poszczególnym ministrom w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami.

Art. 17. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego i wchodzi w życie w 6 miesięcy po dniu ogłoszenia ⁷⁾. Z chwilą wejścia w życie niniejszego rozporządzenia tracą moc obowiązującą postanowienia z niem sprzeczne. Postanowienia dotąd obowiązujące, sprzeczne z przepisami, wydanymi na podstawie niniejszego rozporządzenia, tracą moc z chwilą wejścia w życie wspomnianych przepisów.

Na obszarze województwa śląskiego rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie w terminie, oznaczonym przez Sejm Śląski.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej
z dnia 22 sierpnia 1927 r.
o zapobieganiu chorobom zawodowym i ich
zwalczaniu.

(Dz. U. 78/27 poz. 676).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

⁶⁾ Wzgl. sądy pr. na zasadzie art. 7. rozp. o sądach pr.

⁷⁾ W dniu 12 stycznia r. 1928.

Art. 1. Za choroby zawodowe w rozumieniu rozporządzenia niniejszego uważa się choroby ostre lub przewlekłe, powstające: wskutek wykonywania pewnego zawodu, z istoty danej pracy lub z powodu warunków, wśród których się ona odbywa.

Wykazy tych chorób ustalają w drodze rozporządzeń łącznie Minister Spraw Wewnętrznych i Minister Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 2. Ministrowie: Spraw Wewnętrznych, Pracy i Opieki Społecznej oraz Przemysłu i Handlu — łącznie, a w stosunku do państwowych zakładów pracy — w porozumieniu z innymi właściwymi ministrami, wydają przepisy sanitarno-higieniczne celem zapobiegania chorobom zawodowym i ich zwalczania.

W odniesieniu do gospodarstw rolnych, leśnych i przedsiębiorstw z nimi związanych, które nie posiadają przeważającego charakteru przemysłowego lub handlowego, przepisy wymienione w ustępie pierwszym niniejszego artykułu wydają Ministrowie: Spraw Wewnętrznych, Pracy i Opieki Społecznej oraz Rolnictwa.

Art. 3. Ministrowie: Spraw Wewnętrznych, Pracy i Opieki Społecznej oraz Przemysłu i Handlu — łącznie, w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami, mogą wydawać zakazy używania przy pracy pewnych szkodliwych surowców, materiałów, produktów, narzędzi lub maszyn, stosowania szkodliwych metod pracy, albo też zezwalać na używanie ich, względnie stosowanie tylko pod ściśle określonymi warunkami.

Rada Ministrów określi, do jakich wytwórni przemysłu wojennego nie będą miały zastosowania ze względu na ścisłą tajemnicę wojskową przepisy artykułu niniejszego.

Art. 4. Ministrowie: Spraw Wewnętrznych, Pracy i Opieki Społecznej, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa — łącznie oznaczają w drodze rozporządzeń, które z chorób zawodowych, wymienionych w wykazie (art. 1), podlegają zgłaszaniu obowiązkowemu.

Art. 5. Obowiązek zgłaszania chorób zawodowych w myśl art. 4 obciąża:

- a) lekarza, który zbadał chorego i ustalił chorobę, lub powziął podejrzenie o nią, w szczególności:

- lekarza, który był wezwany na poradę, lekarza kasy chorych, a gdzie ich niema — lekarzy fabrycznych, lekarzy szpitali, domów zdrowia i t. p.;
- b) lekarza wykonywającego oględziny zwłok lub sekcję bez względu na to, czy dany przypadek choroby stwierdzono za życia;
 - c) lekarza weterynarii, o ile on przy wykonywaniu swego zawodu powziął świadomość o zarażeniu się ludzi chorobą, podlegającą zgłoszeniu.

Art. 6. Zgłoszenia o wypadkach chorób zawodowych powinny być składane na piśmie powiatowej władzy administracyjnej ogólnej, jako władzy saniternej, w ciągu doby od chwili powzięcia wiadomości.

W tymże terminie inspektor pracy powinien być powiadomiony o powyższem zgłoszeniu.

Art. 7. Lekarz powiatowy, jako organ powiatowej władzy administracyjnej ogólnej, po otrzymaniu zgłoszenia o chorobie zawodowej (art. 5 i 6) i inspektor pracy a o ile chodzi o zakład państwowy także lekarz odnośnej władzy — przeprowadzają łącznie dochodzenia celem ustalenia rozpoznania choroby i jej pochodzenia.

W tym celu powinny być dokonane:

- a) szczegółowe badania chorego i jego towarzyszy pracy;
- b) oględziny fabryki, warsztatu, pracowni, pomieszczeń, w których zaszedł wypadek choroby zawodowej;
- c) zbadanie narzędzi, surowców, produktów, jako też i warunków pracy poszkodowanego;
- d) w razie potrzeby oględziny zwłok i sekcja ofiar chorób zawodowych.

Oględzin lekarskich chorego i jego towarzyszy pracy oraz oględzin zwłok i sekcji ofiar chorób zawodowych dokonywa się wyłącznie przez lekarzy.

Badania i dochodzenia w zakładach na kolejach, nie podlegających nadzorowi inspekcji pracy, przeprowadza się bez udziału inspektorów pracy.

Art. 8. W zakładach pracy, w których zatrudnienie naraża pracujących na jedną z chorób zawodowych, badania stanu zdrowia robotników oraz oględziny i badania, przewidziane w punktach b) i c) art. 7, winny być

przeprowadzone niezależnie od otrzymania zgłoszeń przypadku choroby zawodowej, a to w zakresie i terminach zależnie od stopnia, w jakim dana praca zagraża zdrowiu, w miarę możliwości jednak co najmniej raz do roku.

Art. 9. Wydawanie stosownych zarządzeń, mających na celu usunięcie przyczyny wywołującej choroby zawodowe, — na podstawie wyników przeprowadzonych dochodzeń (art. 7 i 8) należy do powiatowych władz administracji ogólnej i inspektorów pracy, działających łącznie lub oddzielnie w granicach ich kompetencji, stosownie do przepisów, jakie wydadzą wspólnie Minister Spraw Wewnętrznych oraz Minister Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 10. Kierownicy wszelkich zakładów pracy oraz pracownicy obowiązani są przy stwierdzaniu choroby zawodowej udzielać właściwej władzy wyczerpujących informacji o warunkach pracy, sposobach produkcji i t. p., o ile informacje te nie dotyczą tajemnic wojskowych.

Art. 11. Inspektorzy pracy oraz lekarze powiatowi i ich zastępcy są obowiązani do zachowania w ścisłej tajemnicy wszelkich danych, związanych z przeprowadzeniem danego przedsięwzięcia, a w szczególności: wiadomości o urządzeniach technicznych, procesach technicznych i sposobach fabrykacji, o których dowiedzieli się przy sposobności przeprowadzenia w zakładzie dochodzeń w myśl art. 7 i 8 rozporządzenia niniejszego.

Art. 12. Inspektorzy pracy oraz lekarze powiatowi i ich zastępcy winni przekroczenia obowiązku, przewidzianego w artykule poprzednim, ulegną karze aresztu do sześciu tygodni, o ile czyn nie podlega surowszej karze. Właściwe są sądy powiatowe (pokoju).

O ile winni czynu tego dopuszczają się celem wyrządzenia szkody właścicielowi zakładu, albo celem przysporzenia korzyści sobie lub komu innemu, albo też wyzyskują tajemnicę na własną korzyść, ulegną, o ile czyn nie podlega karze surowszej:

1) na obszarze, na którym obowiązuje kodeks karny z 1903 r., względnie kodeks karny z 1871 r. — karze więzienia do lat dwóch;

2) na obszarze, na którym obowiązuje ustawa karna z 1852 r., — karze ścisłego aresztu do lat dwóch;

Na tym obszarze można wnieść odwołanie niezależnie od przepisu § 283 p. k.

Do orzekania powołane są powiatowe władze administracji drugiego artykułu niniejszego, właściwe są sądy okręgowe.

Art. 13. Winni przekroczenia postanowień art. 5, 6 i 10 oraz rozporządzeń i zarządzeń wydanych na podstawie art. 2 i 3 ulegną karze grzywny od dwudziestu pięciu złotych do trzech tysięcy złotych i aresztu do sześciu tygodni, lub jednej z tych kar, o ile dany czyn nie ulega karze surowszej w myśl postanowień ustaw karnych.

Władza orzekająca oznaczy w orzeczeniu na wypadek niemożności ściągnięcia grzywny, karę zastępczego aresztu według słusznego uznania, jednak nie ponad sześć tygodni.

Do orzekania o czynach, przewidzianych w ustępie stracji ogólnej.

Przeciwko orzeczeniom powiatowych władz administracji ogólnej można w ciągu dni siedmiu od dnia doręczenia orzeczenia, wnieść na ręce tej władzy żądanie przekazania sprawy właściwemu sądowi powiatowemu (pokoju), który postąpi wedle przepisów postępowania obowiązujących w pierwszej instancji sądowej⁸⁾. Wyrok sądu okręgowego, wydany w drugiej instancji, jest prawomocny.

Na obszarze województw: poznańskiego i pomorskiego stosuje się przepisy o wydawaniu policyjnych mandatów karnych.

Art. 14. Kierownicy zakładów pracy państwowych, samorządowych lub znajdujących się pod zarządem państwowym, winni przekroczeń, wymienionych w art. 13 rozporządzenie niniejszego, podlegają karom w tymże artykule przewidzianym wyłącznie w drodze sądowej.

Art. 15. Rozporządzenie niniejsze w niczem nie narusza przepisów ustawy z dnia 25 lipca 1919 r. w przedmiocie zwalczania chorób zakaźnych oraz innych chorób, występujących nagle (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 402).

Art. 16. Wykonanie rozporządzenia niniejszego powierza się łącznie Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Mi-

⁸⁾ Wzgl. sądowi pr. na zasadzie art. 9 rozp. o sądach pr. O kompetencji sądu pokoju patrz uwagę do art. 33 rozp. o inspekcji pracy.

nistrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami, a w odniesieniu do art. 12, 13 i 14 — Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 17. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej w sześć miesięcy po ogłoszeniu^{*)}, na obszarze zaś województwa śląskiego, — po ogłoszeniu zgody Sejmu Śląskiego na to rozporządzenie.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych, Ministra Pracy i Opieki Społecznej, Ministra Przemysłu i Handlu oraz Ministra Sprawiedliwości

z dnia 31 października 1927 r.

o stosowaniu mechanicznych urządzeń do przesiewania mąki, mieszania i zagniatania ciasta w piekarniach, cukierniach i innych zakładach przemysłowych, wytwarzających pieczywo.

(Dz. U. 102/27 poz. 894).

Na podstawie art. 2 i 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 sierpnia 1927 r. o zapobieganiu chorobom zawodowym i ich zwalczaniu (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 676) zarządza się co następuje:

§ 1. Ręczne przesiewanie mąki oraz ręczne mieszanie i zagniatanie ciasta w zakładach, wymienionych w ust. 2 niniejszego paragrafu, po upływie terminów, ustanowionych w § 2, jest zakazane.

We wszystkich piekarniach, cukierniach i innych zakładach przemysłowych, wytwarzających pieczywo, przeznaczone do publicznego użytku, o ile zakłady te znajdują się w gminach miejskich i wiejskich o charakterze gmin miejskich, liczących powyżej 5.000 mieszkańców, oraz w uzdrowiskach i zdrojowiskach winny być przy przesiewaniu mąki oraz przy mieszaniu i zagniataniu ciasta stosowane odpowiednie urządzenia mechaniczne.

§ 2. Wymienione w § 1 zakłady, istniejące w chwili wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, powinny być

^{*)} W dniu 8 marca 1928 r.

zaopatrzone w mechaniczne urządzenia do przesiewania mąki oraz do mieszania i zagniatania ciasta nie później, niż w 18¹⁰⁾ miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia. Termin ten wojewódzkie władze administracyjne ogólnej mogą przedłużyć w zasługujących na uwzględnienie przypadkach na czas nie dłuższy, niż na dalsze 6 miesięcy w województwach: warszawskim, lubelskim, łódzkim, kieleckim, lwowskim, krakowskim, poznańskim i pomorskim, oraz w Warszawie Komisariat Rządu na m. st. Warszawę, zaś na dalsze 18 miesięcy w województwach: białostockim, tarnopolskim, wileńskim i wołyńskim.

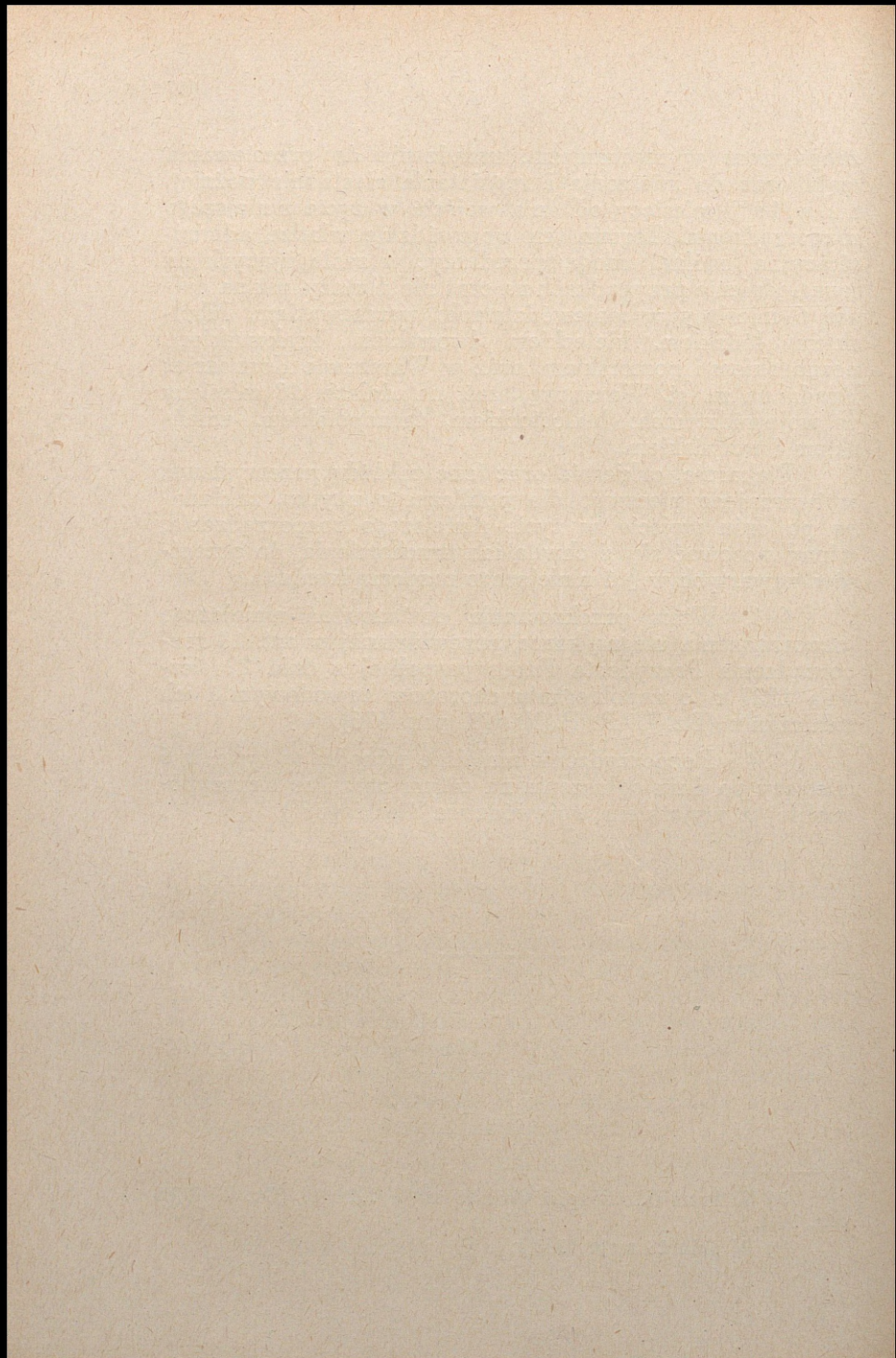
Piekarnie, cukiernie oraz inne zakłady przemysłowe, wytwarzające pieczywo dla publicznego użytku, zakładane po dniu wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, winny stosować się, z chwilą ich uruchomienia, do przepisów, zawartych w § 1 niniejszego rozporządzenia.

§ 3. Winni przekroczenia postanowień niniejszego rozporządzenia ulegną karze, przewidzianej w art. 13 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 sierpnia 1927 r. o zapobieganiu chorobom zawodowym i ich zwalczaniu (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 676).

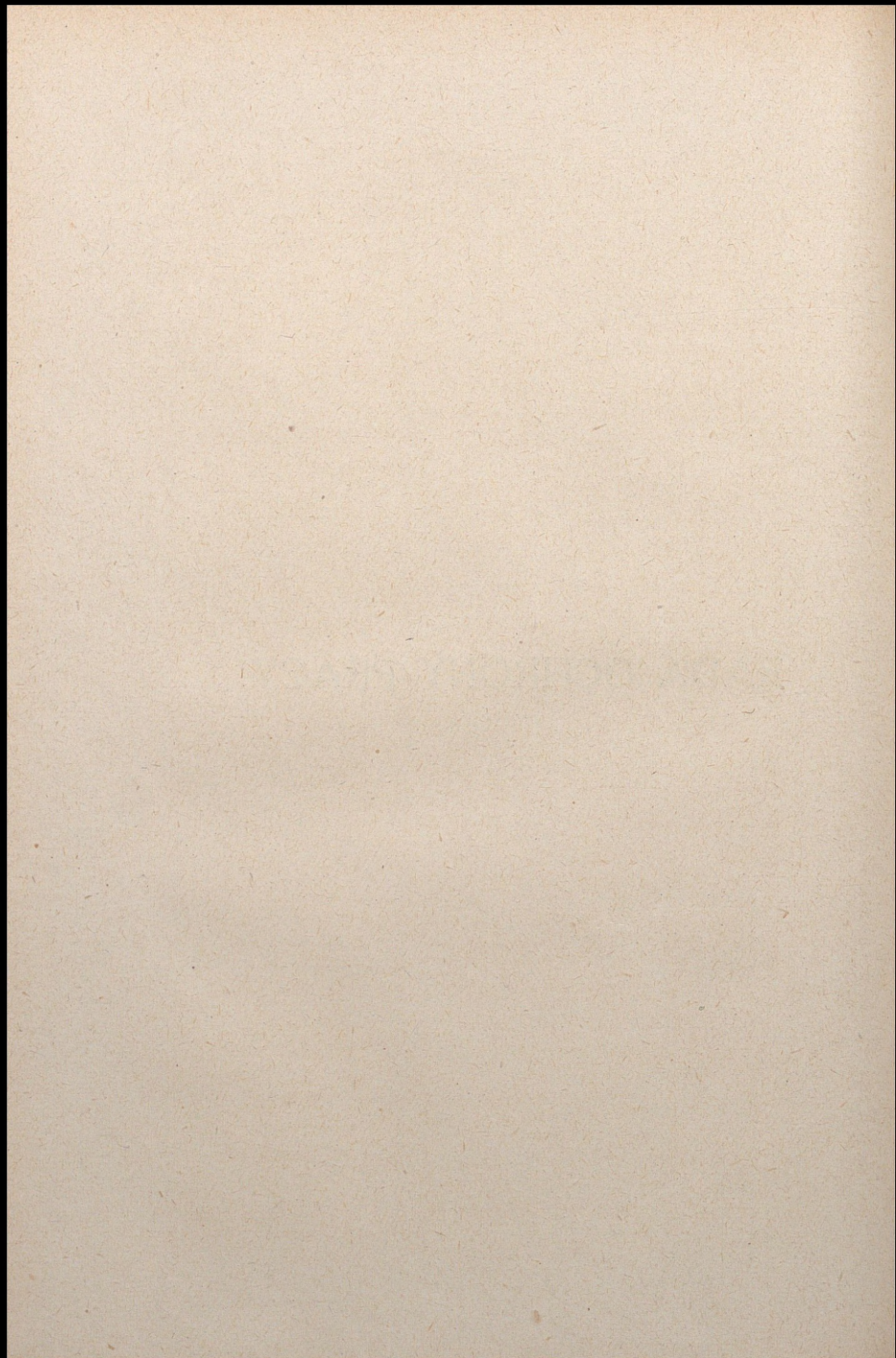
§ 4. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie w 6 miesięcy po dniu ogłoszenia na całym obszarze Rzeczypospolitej z wyjątkiem województwa śląskiego¹¹⁾.

¹⁰⁾ W brzmieniu rozp. z dnia 18 maja 1928 r. (Dz. U. 57/28 poz. 544).

¹¹⁾ W dniu 28 maja 1928 r.

RADA OCHRONY PRACY.

Rozporządzenie
Prezydenta Rzeczypospolitej
z dnia 17 września 1927 r.
o Radzie Ochrony Pracy.

(Dz. U. 83/27. poz. 740).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

Art. 1. Powołuje się przy Ministrze Pracy i Opieki Społecznej Radę Ochrony Pracy jako organ doradczy i opiniodawczy we wszystkich sprawach z zakresu ochrony pracy, należących do kompetencji Ministra Pracy i Opieki Społecznej, a przedewszystkiem w sprawach: najmu pracy, czasu pracy, urlopów pracowniczych, pracy młodocianych, pracy kobiet, bezpieczeństwa i higieny pracy, pracowniczego ruchu zawodowego, przedstawicielstwa pracowniczego, instytucyj pojednawczo - rozjemczych i sądów pracy, inspekcji pracy.

Art. 2. Do zakresu działania Rady Ochrony Pracy należy w ramach art. 1:

- a) rozpatrywanie przekazanych jej przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej projektów ustaw i rozporządzeń i wydawanie opinii o tych projektach;
- b) wnioskowanie o potrzebie nowych ustaw i rozporządzeń;
- c) opinjowanie o przekazanych jej do rozpatrzenia przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej projektach jego zarządzeń administracyjnych, posia-

dających charakter ogólny i dotyczących całego Państwa lub znacznej jego części, oraz wnioskowanie o potrzebie wydania takich zarządzeń;

- d) rozpatrywanie i opinjowanie wszelkich innych spraw, poruczonych Radzie Ochrony Pracy w drodze ustawy lub rozporządzenia.

Art. 3. Rada Ochrony Pracy składa się z 45 członków, powołanych przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej z pośród osób odpowiednio obznajmionych w poszczególnych dziedzinach życia gospodarczego z zagadnieniami, wyszczególnionymi w art. 1 niniejszego rozporządzenia, a mianowicie:

piętnastu przedstawicieli robotników i pracowników umysłowych, powołanych z list kandydatów, przedstawionych przez ogólnokrajowe zrzeszenia pracowników związków zawodowych;

piętnastu przedstawicieli pracodawców, powołanych z list, przedstawionych przez Izby Przemysłowo - Handlowe oraz Rolnicze i przez organizacje pracodawców;

piętnastu członków powołanych według uznania Ministra Pracy i Opieki Społecznej zgodnie z warunkami, przewidzianymi w ust. 1 niniejszego artykułu, z pośród techników, lekarzy, ekonomistów i innych znawców zagadnień, związanych z ochroną pracy.

Art. 4. Rada Ochrony Pracy obraduje i uchwała bądź w pełnym składzie bądź w kompletach liczących co najmniej 15 członków Rady, przy zachowaniu równego przedstawicielstwa pracowników i pracodawców.

Skład kompletów ustala na wniosek Rady Minister Pracy i Opieki Społecznej.

Jednemu z ustalonych kompletów powierzone są sprawy higieny pracy; drugiemu sprawy bezpieczeństwa pracy; oddzielny komplet przeznaczony jest dla sprawy ochrony pracy w rolnictwie. W miarę potrzeby zaś mogą być stworzone inne komplety.

Z pośród członków Rady, a w szczególności z pośród członków powołanych do Rady przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej w myśl ustępu ostatniego art. 3, w skład kompletu do spraw higieny pracy wchodzi co najmniej trzech lekarzy i kilku techników z pośród znawców w tej

dziejzinie; zaś do kompletu do spraw bezpieczeństwa pracy należą co najmniej dwaj technicy, posiadający należyłą znajomość tej dziedziny, oraz dwaj przedstawiciele zakładów ubezpieczenia od wypadków przy pracy.

W razie potrzeby, uznanej przez jeden z kompletów lub przewodniczącego, mogą się odbywać wspólne posiedzenia i zapadać łączne uchwały dwóch kompletów.

Art. 5. Na posiedzeniach Rady w pełnym jej składzie i jej kompletów przewodniczy Minister Pracy i Opieki Społecznej lub w jego zastępstwie wyznaczony przez niego urzędnik Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

Przewodniczący nie bierze udziału w głosowaniu.

Posiedzenia Rady w pełnym jej składzie lub jej kompletów zwołuje Minister Pracy i Opieki Społecznej w miarę potrzeby.

Art. 6. Prócz członków Rady w posiedzeniach Rady w pełnym jej składzie i jej kompletów biorą udział delegaci zainteresowanych ministerstw.

Ponadto w posiedzeniach Rady w pełnym jej składzie i jej kompletów mogą brać udział rzeczoznawcy do zagadnień specjalnych w razie uznania potrzeby takich rzeczoznawców przez Radę w pełnym jej składzie, jej komplet lub Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

Delegaci ministerstw i rzeczoznawcy nie biorą udziału w głosowaniu.

Art. 7. Posiedzenia Rady w pełnym jej składzie i jej kompletów są prawomocne w razie obecności większości przewidzianych członków.

Art. 8. Członkowie Rady Ochrony Pracy i rzeczoznawcy pełnią swe obowiązki bezpłatnie

Zamiejscowi otrzymują za przejazdy na posiedzenia Rady zwrot kosztów podróży w wysokości ceny biletu kolejowego II klasy oraz diety według norm, ustalonych dla urzędników państwowych VI stopnia służbowego.

Art. 9. Czynności biurowe Rady Ochrony Pracy ułatwia Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 10. Szczegółowe postanowienia, dotyczące składu, kompletów i trybu postępowania Rady Ochrony Pracy

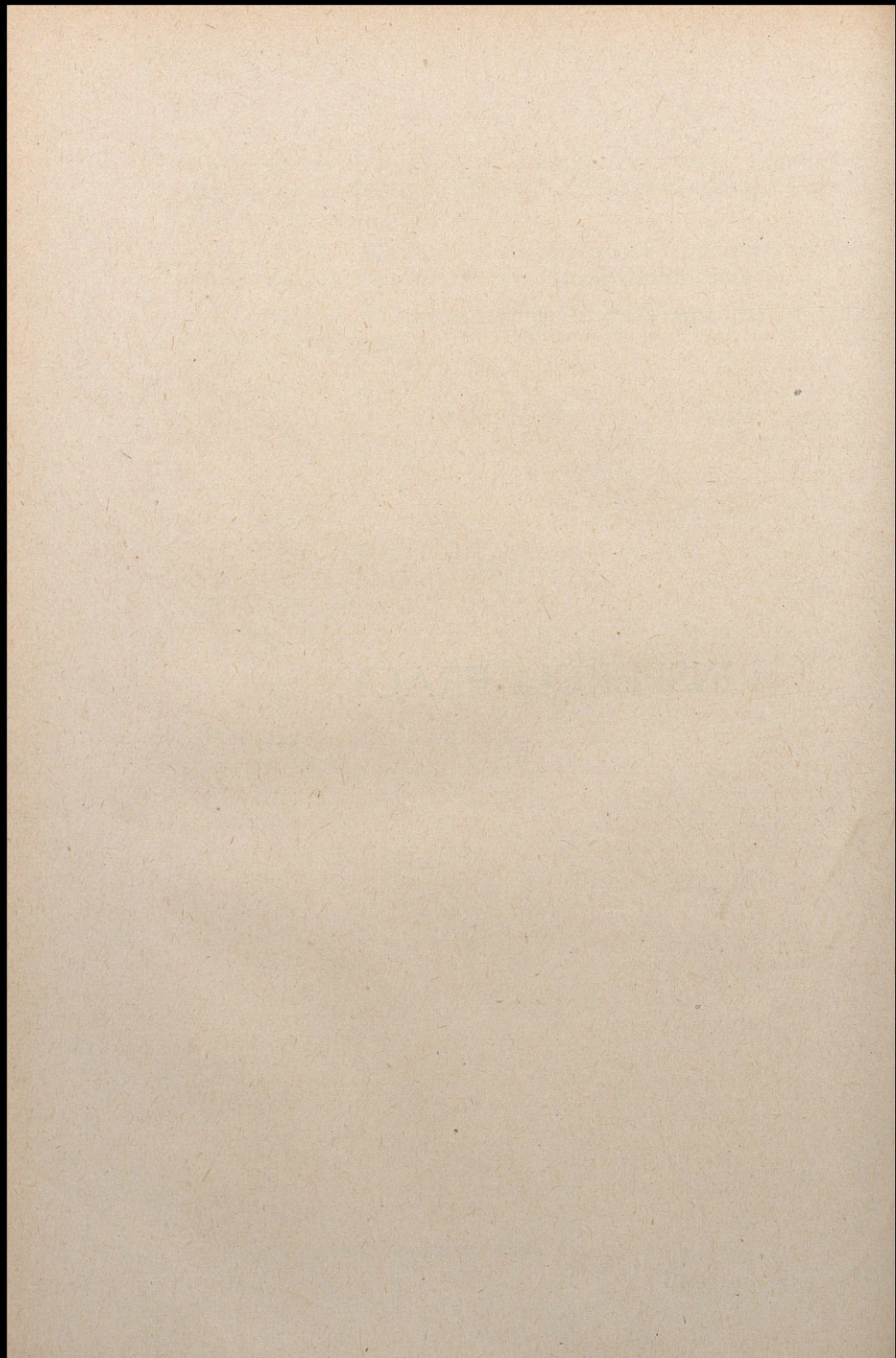
w pełnym jej składzie i jej kompletów, określi regulamin, ustalony przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej na wniosek plenum Rady.

Art. 11. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 12. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia ¹⁾).

¹⁾ W dniu 27 września 1927 r.

INSPEKCJA PRACY.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 14 lipca 1927 r.

o inspekcji pracy¹⁾.

(Dz. U. 67/27, poz. 590).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dn. 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

Art. 1. Inspekcja pracy jest organem administracji państwowej, podległym Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej, a powołanym do wykonywania czynności, przewidzianych w niniejszem rozporządzeniu.

Art. 2. Inspekcji pracy podlegają w zakresie, oznaczonym w niniejszem rozporządzeniu, wszelkie zakłady i przedsiębiorstwa, w których stosowana jest praca najemna, ponadto warsztaty, istniejące przy szkołach zawodowych, i te zakłady, zatrudniające więźniów, które posiadają maszyny o napędzie mechanicznym²⁾.

Na kolejach państwowych inspekcji pracy podlegają wszystkie te zakłady pracy, w których roboty wykonywane

¹⁾ Obowiązuje od 30 stycznia 1928 r. na całym obszarze Rzeczypospolitej z wyjątkiem województwa śląskiego. Na wejście w życie rozp. na obszarze tego województwa wyraził zgodę Sejm Śląski w ustawie z dn. 16.IV.1928, obowiązującą od 30 października 1928 r.

²⁾ bez względu na rozmiar przedsiębiorstwa, jego przedmiot (przedsiębiorstwa przemysłowe, handlowe, rzemieślnicze, komunikacyjne, bankowe, ubezpieczeniowe, widowiskowe i t. d.), charakter przedsiębiorstwa oraz sposób wykonywania pracy i t. p.; utrzymaną została zasada powszechności i wyłączności inspekcji pracy.

są przez przedsiębiorców prywatnych na zasadzie specjalnej umowy³⁾.

Wskazane w ustępach 1-szym i 2-im niniejszego artykułu zakłady podlegają inspekcji pracy bez względu na to, czy stanowią własność osób fizycznych, czy też prawnych bądź prawa prywatnego, bądź publicznego⁴⁾.

Art. 3. Inspekcja pracy jest obowiązana i uprawniona do nadzoru nad przestrzeganiem i wykonywaniem przepisów prawa o ochronie pracy, a w szczególności o ochronie życia, zdrowia i sił pracowników, o przestrzeganiu dobrych obyczajów w stosunkach pracy, o umowie pracy, o zbiorowych umowach pracy, o regulaminie pracy, o czasie pracy, o dniach świątecznych, o urlopach, o pracy młodocianych i umożliwieniu im kształcenia się ogólnego i zawodowego, o pracy kobiet, o przedstawicielstwie pracowników i jego uprawnieniach, o pracy chałupniczej⁵⁾.

W zakładach, podległym ustawom górniczym, z wyjątkiem hut, nadzór nad bezpieczeństwem pracy pod względem technicznym sprawują władze górnicze, natomiast nadzór nad przestrzeganiem przepisów z dziedziny społecznej ochrony pracy i higieny pracy należy do inspekcji pracy.

W stosunku do warsztatów szkolnych i zakładów, zatrudniających więźniów, należy do inspekcji pracy wyłącznie nadzór nad bezpieczeństwem i higieną pracy.

Art. 4. Inspekcja pracy poza uprawnieniami, jakie przysługują jej na podstawie ustawodawstwa polskiego, posiada w zakresie art. 2 i 3 niniejszego rozporządzenia:

a) na obszarze m. st. Warszawy, województw: warszawskiego, lubelskiego, kieleckiego, łódzkiego, białostockiego, wileńskiego, nowogrodzkiego, poleskiego i wołyńskiego względnie na poszczególnych terytorjach wskazanego obszaru, uprawnienia inspektorów fabrycznych, do-

³⁾ Zakłady pracy tylko pośrednio związane z kolejnictwem, np. wytwórnie wagonów, nie są wyłączone z pod kompetencji inspekcji pracy.

⁴⁾ a więc również zakłady państwowe, nie wyłączając wytwórni wojskowych.

⁵⁾ Wyliczenie nie jest wyczerpujące; do inspekcji pracy należy czuwanie nad przestrzeganiem i wykonywaniem wszystkich przepisów prawa, których przedmiotem lub celem jest ochrona pracy.

zoru górniczego i inżynierów okręgowych, urzędów do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych oraz innych władz właściwych, oparte na przepisach:

rozdziału II ustawy o pracy w przemyśle (Zb. praw ces. ros. tom XI część II, wydanie 1913 r.); art. art. 219—223, rozdziału III tejże ustawy⁶⁾;

rozdziału IV tejże ustawy w stosunku do nieszczęśliwych wypadków, zaszłych przed wprowadzeniem ustawy z dn. 30 stycznia 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 148), oraz na innych przepisach obowiązującego dotychczas ustawodawstwa b. Królestwa Polskiego i b. Cesarstwa Rosyjskiego;

b) na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego i cieszyńskiej części województwa śląskiego względnie na poszczególnych terytorjach wskazanego obszaru, uprawnienia inspektorów przemysłowych, władz przemysłowych, władz górniczych i innych władz właściwych, oparte na przepisach:

części VI ordynacji przemysłowej w brzmieniu noweli z dnia 5 lutego 1907 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 26) w związku z §§ 141 ust. 1 i 142 ust. 1 i 143 ust. 1 tej ordynacji z wyjątkiem przepisów o uczniach przemysłowych;

tytułu IX powszechnej ustawy górniczej z dnia 23 maja 1854 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 146) w brzmieniu noweli z dnia 17 maja 1912 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 107) w związku z ustępem 1-ym § 1-go ustawy z dnia 21 lipca 1871 r. (Dz. u. pr. austr. Nr. 77) o organizacji i zakresie działania władz górniczych w brzmieniu nadanem przez ustawę o władzach górniczych z dnia 11 kwietnia 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 40, poz. 424);

§ 18 ustawy z dnia 9 stycznia 1907 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 7), zmieniającej państwową ustawę naftową;

§ 69 krajowej ustawy naftowej z dnia 22 marca 1908 r. (Dz. u. kraj. Nr. 61) w związku z § 71 ustęp 1 tej ustawy, oraz na innych przepisach obowiązującego ustawodawstwa krajowego i austriackiego;

c) na obszarze województw: poznańskiego, pomorskiego i górnosląskiej części województwa śląskiego wzglę-

⁶⁾ Art. 219 — 222, o ile dotyczą robotników, zostały uchylone przez art. 68 p. a) rozp. um. pr. rob. (str. 33). Przepis art. 223 jest bezprzedmiotowy.

dnie na poszczególnych terytoriach wskazanego obszaru, uprawnienia inspektorów przemysłowych, władz policyjnych, administracyjnych, górniczych i innych władz właściwych, oparte na przepisach:

tytułu VII ordynacji przemysłowej Rzeszy Niemieckiej w brzmieniu noweli z dnia 27 grudnia 1911 r. (Dz. Ust. Rzeszy 1912 r., str. 139) z wyłączeniem przepisów, regulujących stosunki uczniów przemysłowych i tytuł majstra,

ustawy o pracy chałupniczej z dnia 20 grudnia 1911 r. (Dz. Ust. Rzeszy, str. 976),

działu III tytułu III i § 196 ustęp 2 punkt 3 powszechnej ustawy górniczej dla Stanów Pruskich z dnia 24 czerwca 1865 r. (Zb. Ust. prus., str. 705) w związku z § 189 ustęp 1 § 191 teźże ustawy w brzmieniu zmienionem przez ustawę z dnia 11 kwietnia 1924 r. o władzach górniczych (Dz. U. R. P. Nr. 40, poz. 424),

dekretu z dnia 23 grudnia 1918 r. o umowach zbiorowych, wydziałach robotniczych i pracowniczych oraz o rozjemstwie w zatargach pracy (Dz. Ust. Rzeszy niem., str. 1456),

ustawy o radach załogowych z dnia 4 lutego 1920 r. (Dz. Ust. Rzeszy niem., str. 147),

oraz na innych przepisach obowiązującego dotychczas ustawodawstwa pruskiego i niemieckiego.

Uprawnienia, przysługujące inspekcji pracy na mocy punktów a), b) i c) niniejszego artykułu, nie obejmują uprawnień do wydawania ogólnie obowiązujących rozporządzeń o zdrowiu, bezpieczeństwie, moralności i porządku w punktach powyższych.

Art. 5. Ponadto inspekcja pracy:

a) bierze udział wraz z innemi właściwemi władzami w czynnościach, które dotyczą pozwoleń na otwarcie lub przebudowę zakładów przemysłowych ze względu na higienę i bezpieczeństwo pracy⁷⁾;

b) wykonywa czynności, poruczone inspekcji pracy w ustawach ubezpieczenia społecznego i w innych ustawach z zakresu ustawodawstwa społecznego.

c) oskarża przed sądami powiatowemi (pokoju) obok

⁷⁾ Patrz rozp. z dn. 24.II.1928 r. (Dz. U. 41/28, poz. 398).

innych organów oskarżenia publicznego w sprawach o przekroczenia przepisów o ochronie pracy⁸⁾);

d) bierze udział z głosem stanowczym w radzie, przewidzianej w § 197 ust. 3 powszechnej ustawy górniczej dla Stanów Pruskich;

e) współdziała ze stronami zainteresowanymi w celu zapobiegania zatargom pracy i przy załatwianiu tych zatargów;

f) zbiera dane, dotyczące warunków bytu i pracy zarówno pracowników, na których rozciąga się ustawodawstwo o ochronie pracy, jak i tych, których prawodawstwo to nie obejmuje.

Art. 6. Upoważnia się Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości i innymi właściwymi ministrami do ogłoszenia przepisów, wymienionych w art. 4 p. p. a), b) i c) ze zmianami, jakie wynikają z niniejszego rozporządzenia.

Art. 7. Uprawnienia inspektorów fabrycznych, inżynierów okręgowych, inspektorów przemysłowych i urzędników nadzoru przemysłowego, będą przysługiwały obwodowym inspektorom pracy, ustanowionym na podstawie art. 8 niniejszego rozporządzenia.

Minister Pracy i Opieki Społecznej określi w drodze rozporządzenia, jakim organom inspekcji pracy przysługiwać będą uprawnienia innych władz, wymienionych w art. 4 i 5 niniejszego rozporządzenia.

Art. 8. Organami inspekcji pracy są: obwodowi inspektorzy pracy, okręgowi inspektorzy pracy, specjaliści inspektorzy pracy i Główny inspektor Pracy oraz podinspektorzy pracy, lekarze inspekcyjni i asystenci inspekcyjni.

W miarę potrzeby Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi ministrami powoła ciała doradcze z pośród zainteresowanych kół społecznych w celu współdziałania z inspekcją pracy.

Art. 9. Obwodowi inspektorzy pracy wykonywają na obszarach powierzonych sobie obwodów⁹⁾ uprawnienia inspekcji pracy, przewidziane w niniejszym rozporządzeniu,

⁸⁾ oraz przed sądami pracy inspekcji pracy służy prawo składania odwołań, skarg apelacyjnych i kasacyjnych i t. d.

⁹⁾ Patrz podział na obwody w rozp. z dn. 20 II.1928 r. (Dz. U. 48/28 poz. 397).

oraz wydają nakazy i orzekają, jako instancja pierwsza, w sprawach, zastrzeżonych do decyzji inspekcji pracy¹⁰⁾.

Obwodowi inspektorzy pracy podlegają bezpośrednio okręgowym inspektorom pracy.

¹⁰⁾ Rozp. rozróżnia nakazy i orzeczenia, jakkolwiek są to tylko dwa różne rodzaje decyzji administracyjnych, o których mowa w art. 72 rozp. z dn. 22.III.1928 o postępowaniu administracyjnym (Dz. U. 36/28 poz. 341).

Nakazy są to zarządzenia, wskazane w art. 23 rozp. (str. 208); wydając nakaz inspektor pr. nie tylko odmawia, uwzględnia lub ustala, lecz nakazuje lub wzbrania. Nakazy wydaje w pierwszej instancji obwodowy inspektor pr. którego decyzje (z wyjątkiem nakazów, wskazanych w art. 25 rozp.) mogą być zaskarżone w toku instancji do okręgowego inspektora pr., a następnie do Ministra Pracy (art. 23 ust. 2 rozp.) trybem wskazanym w art. 14 rozp.

W nakazie może być zawarte zagrożenie, w którym należy wymienić termin po upływie którego przymus będzie zastosowany oraz winien być wskazany środek przymusowy, o którym mowa w art. 4 rozp. z dn. 22.III.1928 r. o postępowaniu przymusowym w administracji (Dz. U. 36/28 poz. 342). Jeżeli zagrożenie to nie było zawarte w nakazie, może być wskazane w osobnym piśmie (art. 16 l. 2) rozp. o post. przym. w adm.) Tryb wykonania środków przymusowych wskazany jest w działach IV, V, VI i VII powołanego wyżej rozp. o post. przym. w administracji. W myśl art. 14 ust. 3 rozp. wniesienie skarg na nakaz inspektora pr. nie wstrzymuje wykonania nakazu, o ile nie postanawia tego odpowiedni przepis prawny.

Środki przymusowe mogą być stosowane niezależnie od kar, czy to administracyjnych, czy sądowych, przewidzianych w poszczególnych przepisach za ich przekroczenie lub naruszenie (art. 6 l. 3) rozp. o post. przym. w adm.). Wobec tego niezależnie od skierowania nakazu do przymusowego wykonania inspektor pr. może zwrócić się do sądu pokoju (powiatowego) lub do sądu pracy o ukaranie winnego niewykonania nakazu na zasadzie art. 29 rozp.

Orzeczenia inspektorów pr. są to decyzje, odmawiające uwzględniające lub ustalające (np. inspektor pr. odmawia lub udziela pozwolenia na pracę kobiet, zezwolenia na sklep fabryczny, na zatrudnienie pracowników poniżej 18-tu lat przy robotach z zastosowaniem bieli ołowanej, zatwierdza lub odmawia zatwierdzenia regulaminu i t. d.).

Jeżeli poszczególne przepisy nie stanowią inaczej (por. art. 4 rozp. o bieli ołowanej str. 178), orzeka w I instancji obwodowy inspektor pr., a w drugiej instancji okr. inspektor pr.; jeśli zaś instancją pierwszą jest okr. inspektor pr. (art. 10 rozp.) orzeka w drugiej instancji Minister Pracy (art. 13 rozp.).

Przy załatwianiu spraw obowiązują inspektorów pr., zarówno obwodowych, jak okręgowych przepisy, zawarte w działach IV-XI rozp. o post. adm., a wydawanie decyzji (orzeczeń i nakazów) w I instancji unormowane jest w dziale XII (art. 72 -81 rozp. o post. adm.

Art. 10. Okręgowi inspektorzy pracy nadzorują i kontrolują działalność organów inspekcji pracy w powierzonych sobie okręgach ¹¹⁾, orzekają jako instancja pierwsza w tych sprawach, które są wyraźnie zastrzeżone do decyzji okręgowych inspektorów pracy ¹²⁾ oraz rozstrzygają, jako druga instancja skargi na nakazy i orzeczenia obwodowych inspektorów pracy ¹³⁾.

Zapadłe w drugiej instancji orzeczenia inspektorów okręgowych są ostateczne ¹⁴⁾ z wyjątkiem orzeczeń rozstrzygających skargi na nakazy obwodowych inspektorów pracy ¹⁵⁾.

Okręgowi inspektorzy pracy podlegają bezpośrednio Głównemu Inspektorowi Pracy.

Art. 11. Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi ministrami może wyłączyć z zakresu działania inspektorów obwodowych i okręgowych poszczególne gałęzie pracy i poddać je na obszarze całego państwa lub jego części specjalnym inspektorom pracy.

Specjalni inspektorzy pracy posiadają w stosunku do przekazanych im gałęzi pracy wszystkie uprawnienia ob-

¹¹⁾ Patrz podział na okręgi w rozp. z dn. 20.II.1928 r. (Dz. U. 48/28 poz. 397).

¹²⁾ Patrz uwagę do art. 9 rozp. (str. 202).

¹³⁾ Od wszystkich decyzji (orzeczeń i nakazów) obwodowych inspektorów pr. służy odwołanie, które rozp. nazywa skargą; od decyzji incydentalnych służy skarga incydentalna (art. 72 rozp. o post. adm.) Tryb zaskarżenia normuje art. 14 rozp. i dział XIII (art. 82 — 94) rozp. o post. adm.

Decyzje okr. inspektorów pr., orzekających w II instancji winny być wydawane zgodnie z przepisami działu XII (art. 72—81) rozp. o post. adm. z uwzględnieniem przepisu art. 94 tegoż rozp.

¹⁴⁾ Orzeczenia okr. inspektorów pracy w II instancji są ostateczne i w dalszym administracyjnym toku instancji zaskarżane być nie mogą. Natomiast orzeczenia te mogą być zaskarżane do Najw. Tryb. Adm.

Orzeczenia, które nie mogą być zaskarżone do Najwyższego Trybunału Adm., np. w sprawach, w których inspektorzy pr. uprawnieni są do rozstrzygania według swego swobodnego uznania w granicach pozostawionych temu uznaniu w myśl art. 3 p. b) ust. o Najw. Tryb. Adm. są prawomocne.

Orzeczenia inspektorów pr. mogą być uchylane w drodze nadzoru przez władze wyższe bez skargi osób zainteresowanych.

¹⁵⁾ Nakazy te mogą być zaskarżane do Ministra Pracy i Opieki Społ. na zasadzie art. 13 rozp.

wodowych inspektorów pracy oraz te uprawnienia okręgowych inspektorów pracy, które przysługują im, jako władzy pierwszej instancji.

Art. 12. Główny Inspektor Pracy jest zwierzchnikiem służbowym organów inspekcji pracy, sprawuje nadzór nad ich działalnością i kieruje ich czynnościami¹⁶⁾.

Główny Inspektor Pracy podlega bezpośrednio Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej i składa mu doroczne sprawozdania z działalności inspekcji pracy, które powinny być ogłaszane drukiem.

Uprawnienia, przyznane w artykule niniejszym Głównemu Inspektorowi Pracy, nie uchybiają w niczem przepisom o postępowaniu instancyjnym, zawartym w art. art. 9, 10, 11, 13, 14, 25 i 26 niniejszego rozporządzenia.

Głównemu Inspektorowi Pracy podlega, jako organ pomocniczy i wykonawczy, Główny Inspektorat Pracy, którego statut określi rozporządzenie Rady Ministrów na wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 13. Naczelną władzą w zakresie działania inspekcji pracy jest Minister Pracy i Opieki Społecznej, który wykonywa zwierzchni nadzór nad działalnością inspekcji pracy i rozstrzyga ostatecznie¹⁷⁾ skargi na orzeczenia¹⁸⁾ i nakazy¹⁹⁾ okręgowych inspektorów pracy i specjalnych inspektorów pracy, z wyłączeniem tych przypadków, w których okręgowy inspektor pracy orzeka ostatecznie²⁰⁾.

Art. 14. Skargi²¹⁾ na orzeczenia i nakazy obwodo-

¹⁶⁾ lecz nie jest organem orzekającym i wydaje decyzje tylko w sprawach, w których posiada kompetencję specjalną np. co do rejestracji związków pracowniczych.

¹⁷⁾ wszakże nieprawomocne orzeczenia Ministra, mogą być zaskarżone do Najw. Tryb. Adm.; por. uwagę¹⁴⁾ do art. 10 rozp. (str. 203).

¹⁸⁾ Są to skargi na orzeczenia, wydane przez okr. inspektorów pr., orzekających w I instancji. Przy rozstrzyganiu stosowane być winny przepisy, wskazane w dziale XII (art. 72 — 81) rozp. o post. adm. z uwzględnieniem przepisu art. 94 tegoż rozp.

¹⁹⁾ Minister orzeka wówczas w III instancji.

²⁰⁾ W tych wypadkach, gdy okr. inspektor pr. wydaje orzeczenia (lecz nie nakazy) w II instancji (art. 10 ust. rozp.) skarga do ministra nie przysługuje.

²¹⁾ Są to odwołania, o których mowa w art. 82 rozp. o post. adm.

wych, okręgowych i specjalnych inspektorów pracy można wnosić w ciągu dni 14 od dnia doręczenia.

Skargi podaje się do tego inspektora pracy, którego orzeczenie lub nakaz zostały zaskarżone.

Wniesienie skargi nie wstrzymuje wykonania orzeczenia ani nakazu, o ile nie postanawia tego odpowiedni przepis prawny²²⁾. Inspektor pracy, którego orzeczenie lub nakaz zaskarżono, względnie instancja wyższa, do której się zwrócono z prośbą o wstrzymanie wykonania, powinni zarządzić wstrzymanie wykonania, o ile to jest możliwe bez istotnej szkody dla interesu publicznego.

Inspektor pracy przedstawia do wyższej instancji wniesioną skargę wraz z aktami w ciągu siedmiu dni od otrzymania skargi.

W odniesieniu do nakazów, wymagających zmian urządzeń technicznych lub zmiany techniki produkcji, obowiązują odmienne postanowienia, zawarte w art 25 i 26.

W odniesieniu do orzeczeń karno-administracyjnych inspekcji pracy obowiązują odmienne postanowienia art. 33.

Art. 15. Podinspektorzy pracy powoływani są do pomocy inspektorom pracy w tych obwodach i okręgach, w których ze względu na rozleglejszy i różnorodniejszy zakres czynności okaże się to niezbędnem²³⁾. Podinspektorzy pracy podlegają służbowo inspektorom, przy których urzędują i wykonywają wszelkie powierzone im przez tych inspektorów czynności z zakresu działania inspekcji pracy, korzystając wtenczas z uprawnień, przysługujących na mocy niniejszego rozporządzenia inspektorom pracy.

Art. 16. Inspektorami pracy mogą być osoby płci obojga z wyższem a przede wszystkim techniczem wykształceniem i praktyką zawodową, które odbyły roczną co najmniej praktykę w inspekcji pracy i złożyły egzamin przed komisją egzaminacyjną, powołaną przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej²⁴⁾.

²²⁾ por. art. 87 rozp. o post. adm.

²³⁾ Podinspektorzy własnego zakresu władzy nie posiadają.

²⁴⁾ Rozp. nie wspomina o kwalifikacjach, wymaganych dla powołania na podinspektorów pracy, wobec czego muszą oni czynić zadość tylko warunkom ogólnym, wskazanym w przepisach o państwowej służbie cywilnej.

Program egzaminu oraz skład komisji ustali rozporządzenie Rady Ministrów, wydane na wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

Na wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej Rada Ministrów może zezwolić wyjątkowo na zamianowanie inspektorem pracy osoby, nie posiadającej przepisanego niniejszym artykułem wykształcenia.

Art. 17. Na stanowiska okręgowych inspektorów pracy, specjalnych inspektorów pracy, oraz na stanowisko Głównego Inspektora Pracy mogą być mianowane jedynie osoby, które przynajmniej 2 lata urzędowały w inspekcji pracy na samodzielnych stanowiskach.

Art. 18. W miarę potrzeby na wniosek Głównego Inspektora Pracy, Minister Pracy i Opieki Społecznej może powołać na podstawie specjalnej umowy asystentów inspekcyjnych z pośród osób, które:

1) pracowały przynajmniej 5 lat w charakterze robotnika, rzemieślnika, pracownika technicznego lub handlowego w odpowiedniej gałęzi pracy;

2) pracowały w tym charakterze nie mniej niż 2 lata w obrębie tego obszaru, na którym mają pełnić czynności asystenta inspekcyjnego.

Zadaniem asystentów inspekcyjnych jest współdziałanie z inspekcją pracy w nadzorze nad przestrzeganiem przepisów ochrony pracy w zakładach i przedsiębiorstwach, podlegających inspekcji pracy.

Asystentom inspekcyjnym przysługuje prawo zwiedzania zakładów i badania warunków pracy w tych zakładach tylko na mocy specjalnego w każdym wypadku polecenia inspektora pracy, przyczem wówczas asystentowi przysługują uprawnienia inspektora pracy, z wyjątkiem prawa sporządzania protokółów, wydawania nakazów i orzeczeń.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej ustali zakres wiadomości, które będą wymagane od kandydatów na stanowiska asystentów inspekcyjnych oraz określi, w jakich okręgach, obwodach lub innych częściach, albo dla jakich grup zakładów i przedsiębiorstw mają być powoływani asystenci inspekcyjni.

Art. 19. Lekarze inspekcyjni powoływani są do pomocy inspektorom pracy w sprawach nadzoru nad zakła-

dami i przedsiębiorstwami, wymienionemi w art. 2 niniejszego rozporządzenia, w zakresie ochrony zdrowia pracowników i higieny pracy.

Przy wykonywaniu swych czynności lekarze inspekcyjni korzystają z uprawnień, przysługujących podinspektorom pracy (art. 15). Szczegółowy tryb postępowania lekarzy inspekcyjnych oraz stosunek ich do innych organów inspekcji pracy określi rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 20. Podział terytorjalny na obwody i okręgi inspekcji pracy oraz siedziby inspektorów obwodowych i okręgowych ustala na wniosek Głównego Inspektora Pracy Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu i Ministrem Rolnictwa.

Podział na obwody i okręgi inspekcji pracy powinien odpowiadać zasadniczemu podziałowi państwa dla celów administracji ogólnej ²⁵⁾.

Art. 21. Inspektorowi pracy służy za okazaniem urzędowej legitymacji prawo wstępu o każdej porze dnia i nocy do wszystkich zakładów, podlegających inspekcji pracy, oraz do wszelkich zabudowań, w których zakład taki się mieści. Inspektor pracy ma prawo zwiedzać zakłady w towarzystwie ich kierownika lub bez niego.

Inspektorzy pracy mają prawo wstępu do zakładów wojskowych tylko w czasie, w którym zakłady te są w ruchu. Kierownik zakładu ma być obecny przy wizytacji lub powinien delegować swego przedstawiciela.

Inspektorowi pracy służy również prawo wstępu do wszelkich urządzeń, należących do przedsiębiorstwa, a przeznaczonych dla pracowników (mieszkań, szpitali, schronisk, ochronek dla dzieci, żłobków, szkół, zakładów kąpielowych i t. p.); wstęp do mieszkania, zajmowanego przez pracownika, jest dozwolony tylko za jego zgodą.

Inspektor pracy ma prawo żądać zarówno od kierownika zakładu, jak i od wszystkich osób, które zakład zatrudnia lub zatrudniał, informacji i dat statystycznych w sprawach, które wchodzą w zakres jego działalności;

²⁵⁾ Patrz rozp. z dn. 20.II.1928 r.

przesłuchiwanie tych osób przez inspektora pracy może odbywać się w formie protokółarnej ²⁶⁾).

Inspektor pracy ma prawo żądać okazania ksiąg, dokumentów, planów i rysunków, które dotyczą ochrony pracy, urządzeń technicznych i pozwoleń na otwarcie lub przebudowę zakładu, jak również dostarczenia mu próbek surowców i materiałów, używanych, wytwarzanych lub powstających przy produkcji; przepis ten nie ma zastosowania do zakładów wojskowych i przedsiębiorstw produkujących wyłącznie dla wojska, o ile chodzi o stanowiące tajemnicę wojskową dane co do urządzeń i produkcji oraz rysunki, plany i dokumenty ²⁷⁾).

Inspektor pracy powinien wykonywać powyższe czynności w ten sposób, aby w miarę możliwości normalny bieg pracy nie był przerywany.

W razie potrzeby inspektor pracy może wzywać osoby zainteresowane do swego biura. W wezwaniu należy wskazać podstawę prawną i cel wezwania ²⁸⁾. Prawo wzywania do biura nie przysługuje inspektorom pracy w stosunku do tych kierowników zakładów państwowych lub będącym pod zarządem państwowym, których stosunek służbowy ma charakter publiczno - prawny.

Art. 22. Inspektorzy pracy i ich organa pomocnicze obowiązani są zarówno w czasie pozostawiania na stanowisku służbowym, jak i po jego opuszczeniu, dochować ścisłej tajemnicy co do spraw, które stanowią tajemnicę techniczną lub handlową przedsiębiorstwa ²⁹⁾).

O ile obowiązki służbowe wymagają zakomunikowania władzom przemysłowym powyższych wiadomości, inspektorzy pracy powinni to czynić jedynie w raportach poufnych.

Art. 23. W razie stwierdzenia że w zakładzie nie są przestrzegane przepisy, obowiązujące co do bezpieczeństwa

²⁶⁾ i ²⁷⁾ Winny nieudzielenia inspektorowi pr. informacji lub dat statystycznych, wskazanych w art. 21 ust. 4 albo niewykonania żądań inspektora pr., przewidzianych w art. 21 ust. 5 ulegnie karze na zasadzie art. 31 ust. 2 rozp.

²⁸⁾ Winny niestawienia się bez wystarczającej przyczyny na piśmie wezwanie inspektora pr. (art 21 ust. ostatni) ulegnie karze na zasadzie art. 31 ust. 1 rozp.

²⁹⁾ Winny naruszenia przepisów art. 22 ust. 1 ulegnie karze na zasadzie art. 28 rozp. trybem, wskazanym w art. 30 rozp.

stwa życia, zdrowia ³⁰⁾ lub moralności oraz wogóle przepisy o ochronie pracy, inspektor pracy sporządza protokoł i wydaje zarządzenie celem usunięcia stwierdzonych uchybień; zarządzenie to wydaje w postaci nakazu na piśmie, skierowanego do kierownika zakładu ³¹⁾.

Nakaz inspektora pracy może być zaskarżony w toku instancyj, przewidzianych w art. 10, 11 i 13 z wyjątkiem nakazów wskazanych w art. 25.

W tych zakładach państwowych lub znajdujących się pod zarządem państwowym, w których stosunek służbowy kierowników ma charakter publiczno - prawny, inspektor pracy zamiast wydawania nakazu występuje do kierownika zakładu z wnioskiem pisemnym, żądając usunięcia uchybień przeciwko prawu w określonym terminie.

Art. 24. Inspektor pracy, jeżeli ustali nie podlegające jego orzecznictwu (art. 32) naruszenie przepisów zagrożone karami, przesyła właściwym władzom protokoł celem wszczęcia postępowania karnego ³²⁾.

W tych zakładach państwowych lub znajdujących się pod zarządem państwowym, w których stosunek służbowy kierownika ma charakter publiczno - prawny, inspektor pracy występuje także z doniesieniem do władz przełożonych tego kierownika celem pociągnięcia winnych do odpowiedzialności w myśl obowiązujących przepisów służbowych.

Art. 25. Nakaz inspektora pracy, który wymaga zmiany urządzeń technicznych lub sposobów produkcji, jako to: wprowadzenia nowych maszyn, zmiany surowców lub półfabrykatów, używanych przy produkcji, może być za-

³⁰⁾ Patrz art. 5 rozp. o bezpieczeństwie i higienie pracy (str. 174).

³¹⁾ Patrz uwagę ¹⁰⁾ do art. 9 rozp.

³²⁾ W razie naruszenia przepisów: art. 18 ust. o czasie pracy (str. 76), art. 17 ust. w przedmiocie pracy młodocianych i dzieci (str. 92), art. 10 ust. o urlopach (str. 115), przepisów wskazanych w art. 60 r. um. pr. rob. (str. 30) i w art. 52 r. um. pr. pr. um. (str. 66), art. 7 rozp. o kaucjach pracowniczych (str. 133) i t. d. inspektor pracy przesyła protokoł sądowi pokoju (powiatowemu), względnie sądowi pracy; w razie naruszenia przepisów: art. 13 rozp. o chorobach zawod. (str. 185), art. 8 rozp. o bieli ołów. (str. 179), art. 4 rozp. o białym fosforze (str. 176) i t. p. inspektor pr. przesyła protokoł władzom administracyjnym.

skarżony w terminie 14-dniowym do specjalnej komisji przy właściwym wojewodzie³³⁾). Komisja ta składa się z wojewody, albo wyznaczonego przezeń zastępcy, jako przewodniczącego, z okręgowego inspektora pracy oraz urzędnika, wyznaczonego przez wojewodę z pośród urzędników działu administracji przemysłowej, bądź administracji rolniczej, bądź administracji robót publicznych, w zależności od rodzaju zakładu lub przedsiębiorstwa, dla którego nakaz został wydany. Jeżeli nakaz inspektora pracy dotyczy zakładu państwowego lub będącego pod zarządem państwowym, wówczas zamiast przedstawiciela właściwej władzy administracyjnej wchodzi do składu komisji delegat tej władzy, której dany zakład podlega pod względem gospodarczym. W sprawach higieny pracy w skład komisji wchodzi nadto przedstawiciel działu sanitarnego w urzędzie wojewódzkim, wyznaczony przez wojewodę.

Odwwołanie się przedsiębiorcy do wyższej instancji wstrzymuje tylko wtedy obowiązek wykonania nakazu inspektora pracy, wymagającego wprowadzenia zmian, wskazanych w ustępie 1-ym artykułu niniejszego, gdy warunki pracy w zakładzie nie zagrażają pracownikowi oczywiście niebezpieczeństwem życia lub ciężkiem okaleczeniem.

Nadanie nakazowi rygoru natychmiastowego wykonania powinno być w nakazie zaznaczone ze wskazaniem okoliczności, uzasadniających ten rygor. Skargę na nakaz, zaopatrzony rygorem natychmiastowego wykonania, inspektor pracy obowiązany jest przesłać w ciągu 24 godzin do komisji specjalnej przy wojewodzie, komisja ta zaś jest obowiązana powziąć decyzję w ciągu tygodnia.

O ile urządzenia techniczne zakładu ujawniają braki tak znaczne, że żadne zmiany tych urządzeń nie mogą zapewnić bezpieczeństwa życia i zdrowia pracowników, inspektor pracy występuje do właściwej władzy z wnioskiem o zamknięcie zakładu.

Postanowienia niniejszego artykułu mają zastosowanie do nakazów wydawanych przez specjalnych inspektorów pracy, przyczem do rozstrzygnięcia skarg, wymie-

³³⁾ Patrz rozp. z dn. 2.IV.1928 (Dz. U 52/28, poz 497) o komisjach specjalnych, powołanych do rozstrzygania skarg na nakazy inspektorów pracy.

nionych w ust. 1 niniejszego artykułu, właściwa jest komisja tego województwa, na którego obszarze znajduje się zakład ³⁴⁾).

Art. 26. Jeżeli skarga nie została przez komisję przy województwie uwzględniona, zakładowi przysługuje prawo odwołania się do komisji przy Ministrze Pracy i Opieki Społecznej ³⁵⁾).

Prawo odwołania się przysługuje również okręgowemu inspektorowi pracy, jeśli zgłosił on swe zdanie odrębne na komisji wojewódzkiej.

Odwołanie powinno być złożone na komisji wojewódzkiej w ciągu dni 14. Termin ten liczy się dla inspektora pracy od dnia wydania decyzji, a dla zakładu od dnia powiadomienia o zapadłej decyzji. Wniesienie odwołania wstrzymuje wykonanie decyzji.

Komisja przy Ministrze Pracy i Opieki Społecznej składa się z Ministra Pracy i Opieki Społecznej lub w jego zastępstwie z Głównego Inspektora Pracy, jako przewodniczącego, oraz po jednym przedstawicielu Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, Ministerstwa Przemysłu i Handlu i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, jako naczelnej władzy sanitarnej, a jeśli nakaz dotyczy zakładu podległego innemu ministerstwu, również z przedstawiciela tegoż ministerstwa. W razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego. Komisja ta decyduje w ostatniej instancji.

Szczegółowe przepisy dotyczące sposobu powoływania i trybu urzędowania komisji przy wojewodzie i przy Ministrze Pracy i Opieki Społecznej określi rozporządzenie Rady Ministrów wydane na wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej ³⁶⁾).

Art. 27. W zakładach państwowych lub znajdujących się pod zarządem państwowym, w których stosunek służbowy kierownika zakładu ma charakter publiczno-prawny, kierownik ten w ciągu dni siedmiu od otrzymania wniosku inspektora pracy (art. 23 ust. 3) powinien

³⁴⁾ i ³⁵⁾ Patrz rozp. z dn. 2.IV. 1928 r. (Dz. U. 52/28 poz. 497) o komisjach specjalnych, powołanych do rozstrzygania skarg na nakazy inspektorów pracy.

³⁶⁾ Rozp. z dn. 2.IV. 1928 r. o komisjach specjalnych, powołanych do rozstrzygania skarg na nakazy inspektorów pracy (str. 232).

zawiadomić inspektora pracy, czy żądania jego zostały wykonane. O ile kierownik uzna, że wykonanie inspektora pracy jest niemożliwe lub, że przekraczałoby przysługujące mu uprawnienia, powinien to w zawiadomieniu uwidocznić i należycie uzasadnić. O wykonaniu zarządzeń inspektora pracy rostrzyga wówczas okręgowy inspektor pracy w porozumieniu z właściwą władzą przełożoną kierownika zakładu. O ile porozumienie nie zostanie osiągnięte, decyduje ostatecznie Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi ministrami.

Nienadesłanie przez kierownika zakładu inspektorowi pracy zawiadomienia, wskazanego w ustępie poprzednim, jak również niewykonanie w przepisany terminie żądania inspektora pracy, przeciwko któremu kierownik zakładu nie poczynił zastrzeżeń, stanowi występek służbowy.

Art. 28. Winni naruszenia przepisów art. 22 ust. 1 ulegną, o ile czyn nie jest zagrożony karą surowszą, karze aresztu do sześciu tygodni.

Jeżeli czynu, określonego w ust. 1 niniejszego artykułu, dopuszczono się celem wyrządzenia szkody właścicielowi zakładu, albo celem przysporzenia korzyści sobie lub komu innemu, albo też celem wyzyskania tajemnicy na własną korzyść, winni, o ile czyn nie jest zagrożony karą surowszą, ulegną:

a) na obszarach, na których obowiązuje rosyjski kodeks karny z 1903 r., względnie niemiecki kodeks karny — karze więzienia do lat dwóch;

b) na obszarze, na którym obowiązuje austriacka ustawa karna z 1852 r. — karze ścisłego aresztu do dwóch lat; na obszarze tym można wnieść odwołanie niezależnie od przepisu § 283 u. p. k.

Art. 29. Winni niewykonania wbrew przepisom niniejszego rozporządzenia nakazu inspektora pracy ulegną karze grzywny od 100 do 2.000 zł. lub aresztu do sześciu tygodni lub obu tym karom łącznie³⁷⁾. Na obszarze, na którym obowiązuje rosyjski kodeks karny z 1903 r. i austriacka ustawa karna z 1852 r., nie stosuje się przepisów o nadzwyczajnem złagodzeniu kary.

³⁷⁾ Patrz uwagę ¹⁰⁾ do art. 9.

Art. 30. Do orzekania o czynach, przewidzianych w art. 28 ust. 1 i art. 29 właściwe są sądy powiatowe (po-koju)³⁸⁾.

Do orzekania o czynach, przewidzianych w art. 28 ust. 2, właściwe są sądy okręgowe.

Art. 31. Winni niestawienia się bez wystarczającej przyczyny na piśmienne wezwanie inspektora pracy (art. 21 ustęp ostatni) ulegną karze grzywny od 25 zł. do 200 zł., w razie zaś nieściągalności karze aresztu do dwóch tygodni, o ile czyn nie jest zagrożony surowszą karą.

Winni nieudzielenia inspektorowi pracy informacji lub dat statystycznych, przewidzianych w art. 21 ust. 4, albo niewykonania żądań inspektora pracy, przewidzianych w art. 21 ust. 5, ulegną karze grzywny od 50 zł. do 500 zł., w razie zaś nieściągalności — karze aresztu do miesiąca, o ile czyn nie jest zagrożony surowszą karą.

Art. 32. Do orzekania o czynach, przewidzianych w art. 31, powołani są inspektorzy pracy³⁹⁾.

³⁸⁾ Od dn. 1.I. 1929 r. — sądy grodzkie. W okręgach, w których istnieją sądy pracy, są one powołane do orzekania o czynach, wskazanych w art. 29 rozp. na zasadzie art. 7 rozp. o sądach pr.

³⁹⁾ Kary za przekroczenia, wskazane w art. 31 oraz za inne czyny, podległe orzecznictwu karno-administracyjnemu inspekcji pracy (np. za wykroczenia wskazane w art. 61 r. um. pr. rob., art. 53 r. um. pr. pr. um. i t. p.), winny być wymierzane przez inspektorów pr. w trybie postępowania karno-administracyjnego według przepisów rozp. z dn. 22.III. 1928 r. o postępowaniu karno-administracyjnem (Dz. U. 38/28 poz. 365) z zastosowaniem w myśl art. 3 tegoż rozp. przepisów, zawartych w działach III, V, VI, VII, VIII, IX, X, XV i XVI rozp. z dn. 22.III. 1928 o postępowaniu administracyjnem (Dz. U. 36/28 poz. 341).

W zwyczajnem postępowaniu karno-administracyjnem stosowane być winny przepisy art. 19 — 33 rozp. o post. karno-adm. Inspekcji pracy służy również prawo przeprowadzenia nakazowego postępowania karno-adm., trybem wskazanym w art. 45 — 51 rozp.

Wykroczenia, które podlegają orzecznictwu inspekcji pracy i innych władz administracyjnych ulegają przedawnieniu, względnie zatarciu skazania w warunkach i w terminach, wskazanych w art. 58 i 59 rozp. o post. karno-adm.

Przy wykonaniu orzeczeń i nakazów karnych inspektorzy pr. obowiązani są przestrzegać przepisy art. 54 — 57 rozp. o post. karno-adm. oraz postanowień działów II, III, IV i VIII rozp. o postępowaniu przymusowem w administracji (Dz. U. 36/28 poz. 342).

Art. 33. Ukarany orzeczeniem karnem inspektora pracy za czyny, wskazane w art. 31, jak również za inne czyny, podległe orzecznictwu karno-administracyjnemu inspekcji pracy, może w ciągu dni siedmiu od dnia doręczenia orzeczenia wnieść na ręce inspektora pracy żądanie przekazania sprawy właściwemu sądowi powiatowemu (pokoju), który postąpi według przepisów postępowania, obowiązujących w I-ej instancji sądowej ⁴⁰⁾.

Wyrok sądu okręgowego wydany w II-ej instancji, jest prawomocny ⁴¹⁾.

Na obszarze województw: poznańskiego, pomorskiego i górnośląskiego części województwa śląskiego stosuje się przepisy o wydawaniu policyjnych mandatów karnych.

Art. 34. Organa policji państwowej współdziałały z inspekcją pracy w granicach, określonych ustawą z dnia 24 lipca 1919 r. o policji państwowej ⁴²⁾ (Dz. U. R. P. Nr. 61, poz. 363), w szczególności zaś:

a) zawiadamiają organa inspekcji pracy o przekroczeniach przepisów prawnych, dotyczących stosunków pracy,

⁴⁰⁾ W okręgach, w których istnieją sądy pracy, te ostatnie na mocy art. 19 o sądach pr. orzekają na zasadzie przepisów ustaw postępowania sądowego karnego, obowiązujących w siedzibie sądu pr., a dotyczących postępowania przed sądami powiatowymi (pokoju). W tych wypadkach przepisy działu V (art. 34—44) rozp. o post. karno-adm. stosowane nie są (patrz uwagę ⁶⁹⁾ do art. 21 rozp. o sądach pr.).

Natomiast w razie zgłoszenia przez skazanego karno-administracyjnem orzeczeniem inspektora pracy w okręgu, w którym sąd pr. nie istnieje, żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego, właściwym będzie nie sąd pokoju (powiatowy), lecz w myśl przepisu art. 37 rozp. o post. karno adm. Sąd Okręgowy, w którego okręgu znajduje się siedziba inspektora pracy. Sąd Okręgowy w tych wypadkach stosuje przepisy działu V (art. 34—44) rozp. o post. karno-adm. Wyrok ten na zasadzie art. 43 tegoż rozp. nie ulega zaskarżeniu.

⁴¹⁾ Przepis ten stał się bezprzedmiotowy, gdyż Sąd Okręgowy w instancji II wyrokuje w sprawach, wskazanych w art. 33 rozp. tylko naskutek odwołania od wyroków sądów pracy, a w tych wypadkach stronom wolno wnieść skargę do Sądu Najwyższego, jeżeli ustawa postępowania karnego, obowiązująca w siedzibie sądu pr. zaskarżenie takie przewiduje (art. 32 rozp. o sądach pr.); natomiast w okręgach, w których sądy pracy nie istnieją, Sąd Okręgowy wyrokuje w I-ej instancji.

⁴²⁾ Obecnie rozp. z dn. 6.III.1928 r. o Policji Państwowej (Dz. U. 58/28 poz. 257) i rozp. z dn. 22.III.1928 r. (Dz. U. 58/28 poz. 546), str. 235.

przesyłając organom tym sporządzone przez siebie protokoły;

b) udzielają inspektorom pracy pomocy w razie utrudniania im wstępu do zakładów i wogóle w wypadkach czynnego oporu przeciwko spełnianiu przez inspektorów pracy ich czynności urzędowych.

Przepisy szczegółowe w sprawie współdziałania z inspekcją pracy organów policji państwowej i władz samorządowych wyda Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej⁴³⁾.

Art. 35. Sprawy, wchodzące w zakres działania inspekcji pracy, są wyłączone z zakresu działania wojewodów.

Inspektorowie pracy obowiązani są zawiadamiać właściwych wojewodów, tak z urzędu, jak i na żądanie wojewodów, o ważniejszych zdarzeniach natury ogólnej, które zajdą w obrębie podległych im obwodów i okręgów, a w szczególności o powstaniu i przebiegu zatargów pracy i o zarejestrowaniu pracowniczych związków zawodowych.

Art. 36. Stosunek wzajemny organów inspekcji pracy i organów innych ministerstw⁴⁴⁾, oraz szczegółowy tryb postępowania inspektorów pracy w zakładach państwowych, zostanie ustalony rozporządzeniem Ministra Pracy i Opieki Społecznej, wydanem w porozumieniu z właściwymi ministrami.

Art. 37. Z chwilą wejścia w życie niniejszego rozporządzenia tracą moc wszelkie sprzeczne z niem przepisy prawne, a w szczególności:

dekret o urządzeniu i działalności inspekcji pracy z dnia 3 stycznia 1919 r. (Dz. U. R. P. Nr. 5, poz. 90),

ustawa o mianowaniu inspektorów przemysłowych z dnia 17 czerwca 1883 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 117) w brzmieniu ustawy z dn. 2 marca 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 23, poz. 125),

§ 155 ust. 3 ordynacji przemysłowej Rzeszy Niemiec-

⁴³⁾ Rozp. z dn. 22.III.1928 (Dz. U. 58/28 poz. 546).

⁴⁴⁾ Patrz rozp. z dn. 24.II.1928 r. (Dz. U. 41/28 poz. 398 str. 229), rozp. z dn. 24.II.1928 r. (Dz. U. 41/28 poz. 399 str. 231); do czasu wydania nowego rozporządzenia obowiązuje również rozp. z dn. 24.III.1925 r. (Dz. U. 38/25 poz. 265 str. 216).

kiej w brzmieniu noweli z 27 grudnia 1911 r. (Dz. Ust. Rzeszy 1912 r. str. 139),

art. 4 rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej o urządzeniu inspektoratu pracy w rolnictwie i o załatwianiu zatargów pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi z 15 czerwca 1919 r. (Tygodnik Urzędowy Naczelnej Rady Ludowej Nr. 31/98),

rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 października 1922 r. o urządzeniu tymczasowem inspekcji pracy na obszarze b. dzielnicy pruskiej (Dz. U. R. P. Nr. 96, poz. 885).

Art. 38. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej i właściwym ministrom, w stosunku zaś do art. art. 28 — 30 i art. 33 Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 39. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie na całym terytorjum Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego w 6 miesięcy po ogłoszeniu, na obszarze zaś województwa śląskiego w 6 miesięcy po ogłoszeniu zgody Sejmu Śląskiego na niniejsze rozporządzenie⁴⁵⁾.

Rozporządzenie Ministrów: Pracy i Opieki Społecznej i Spraw Wewnętrznych

z dnia 24 marca 1925 r.

**w sprawie stosunku organów inspekcji pracy do
organów służby zdrowia władzy administracyjnej
i instancji.**

(Dz. U. 38/25. poz. 265).

Na podstawie punktu 3 i 4 art. 15 dekretu tymczasowego o urządzeniu i działalności inspekcji pracy z dnia 3 stycznia 1919 r. (Dz. P. P. P. Nr. 5, poz. 90), art. 1 zasadniczej ustawy sanitarnej z dnia 19 lipca 1919r. (Dz. P. P. P. Nr. 63, poz. 371) i punktu 4 § 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 18 stycznia 1924 r. w przedmiocie rozdziału kompetencji Ministra Zdrowia Publicz-

⁴⁵⁾ W dniu 30 stycznia 1928 r. Patrz uw. 1) str. 197.

nego(Dz. U. R. P. Nr. 9, poz. 86) zarządza się co następuje:

§ 1. W miejscowościach, gdzie niema dostatecznej liczby lekarzy inspekcji pracy, inspektorzy pracy w razie potrzeby współdziałania lekarskiego w sprawach higieny pracy zwracają się do władz administracyjnych I instancji (lekarzy powiatowych).

§ 2. Władza administracyjna I instancji (lekarz powiatowy), współdziałająca z inspektorem pracy, może na wezwanie inspektora pracy lub z własnej inicjatywy zwiedzać zakłady pracy, w szczególności zaś oglądać pracownię i narzędzia, badać pracowników i surowce — w miarę możliwości z inspektorem pracy.

O zauważonych przez siebie brakach w zakresie higieny pracy władza administracyjna I instancji (lekarz powiatowy) zawiadamia właściwego inspektora pracy, załączając jednocześnie wniosek o wydanie przez inspektora stosownych zarządzeń.

W razie niewydania zarządzeń zgodnie z wnioskiem władzy administracyjnej I instancji (lekarza powiatowego) inspektor pracy winien o tem piśmiennie przy wyłuszczeniu motywów odmowy zawiadomić władzę administracyjną I instancji, która może zażądać, by jej wniosek był rozpatrzony i rozstrzygnięty wspólnie przez okręgowego inspektora pracy i właściwą władzę administracyjną II instancji. Gdyby porozumienia nie osiągnięto, sprawę rozstrzyga ostatecznie Minister Pracy i Opieki Społecznej wspólnie z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

§ 3. W wypadkach nagłych, które narażają na poważne niebezpieczeństwo zdrowie pracowników lub sąsiednich mieszkańców, władza administracyjna I instancji (lekarz powiatowy) może wydać bez porozumienia z inspektorem pracy tymczasowe konieczne zarządzenie higieniczne, zawiadamiając o nich bezzwłocznie właściwego inspektora pracy.

§ 4. Rozporządzenia i przepisy w sprawach higieny pracy będą wydawane przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej i Ministra Spraw Wewnętrznych, a w zakładach, podległych bezpośrednio innym ministrom w porozumieniu z właściwymi ministrami.

§ 5. W razie potrzeby badania surowców, produktów, powietrza, pyłu i gazu w zakładach pracy inspektorzy pracy winni zwracać się o badanie do państwowych zakładów badania żywności i przedmiotów użytku.

§ 6. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (Generalna Dyrekcja Służby Zdrowia) na wniosek głównego inspektora pracy udzieli pomocy przez urządzenie i prowadzenie kursów dokształcających dla inspektorów pracy w państwowej szkole higieny w zakresie, uzgodnionym z głównym inspektorem pracy.

§ 7. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie w 14 dni po ogłoszeniu.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej
z dnia 20 lutego 1928 r.

wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu oraz Ministrem Rolnictwa w sprawie podziału terytorjalnego Rzeczypospolitej Polskiej na okręgi i obwody Inspekcji Pracy.

(Dz. U. 41/28 poz. 397).

Na podstawie art. 20 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 lipca 1919 r. o inspekcji pracy (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 590) zarządza się co następuje:

§ 1. Teren Rzeczypospolitej Polskiej dzieli się na okręgi i obwody inspekcji pracy według poniższego wykazu.

Nr. okręgu i obwodu	Do okręgu, względnie obwodu należy	Siedziba okręgu, względnie obwodu
Okrąg I	m. st. Warszawa	Warszawa
Obwód 1	Komisariaty: 6, 8, 11, 16, 23	Warszawa
Obwód 2	„ 1, 9, 10, 13, 20, 21	
Obwód 3	„ 7, 12, 19, 22	
Obwód 4	„ 2, 3, 4, 5, 26	
Obwód 5	„ 14, 15, 17, 18, 24, 25	

Nr. okręgu i obwodu	Do okręgu, względnie obwodu należy	Siedziba okrę- gu, względnie obwodu
Okrąg II	Wojew. warszawskie	Warszawa
Obwód 6	Powiat Ciechanów „ Maków „ Mława „ Przasnysz „ Pułtusk	Warszawa
Obwód 7	Powiat Mińsk Mazow. „ Radzymin „ Warszawa	Warszawa
Obwód 8	Powiat Błonie „ Grójec „ Rawa	Warszawa
Obwód 9	Powiat Gostynin „ Łowicz „ Skierniewice „ Sochaczew	Łowicz
Obwód 10	Powiat Kutno „ Lipno „ Nieszawa „ Włocławek	Włocławek
Obwód 11	Powiat Płock „ Płońsk „ Rypin „ Sierpc	Płock
Okrąg III	Województwo łódzkie	Łódź
Obwód 12	m. Łódź — Komisaryjaty: { 1, 2, 3 5, 13, 14 }	Łódź

Nr. okręgu i obwodu	Do okręgu, względnie obwodu należy	Siedziba okrę- gu, względnie obwodu
Obwód 13	m. Łódź—Komisarjaty: } 8, 9, 10, 11	Łódź
Obwód 14	m. Łódź—Komisarjaty: } 4, 6, 7, 12	
Obwód 15	Powiat Brzeziny „ Łask „ Łęczyca „ Łódź „ Sieradz „ Wieluń	Łódź
Obwód 16	Powiat Piotrków „ Radomsko	Piotrków
Obwód 17	Powiat Kalisz „ Koło „ Konin „ Słupca „ Turek	Kalisz
Okrąg IV	Województwo kieleckie	Kielce
Obwód 18	Powiat Jędrzejów „ Kielce „ Stopnica „ Pińczów	Kielce
Obwód 19	Powiat Końskie „ Kozienice „ Opoczno „ Radom	Radom
Obwód 20	Powiat Iłża „ Opatów „ Sandomierz	Radom

Nr. okręgu i obwodu	Do okręgu, względnie obwodu należy	Siedziba okrę- gu, względnie obwodu
Obwód 21	Powiat Miechów „ Olkusz	Olkusz
Obwód 22	Powiat Częstochowa „ Włoszczowa	Częstochowa
Obwód 23	m. Dąbrowa Górnicza i gminy: Bobrowniki, Gro- dziec (z wyjątkiem ko- palni „Jowisz”), Łagisza, Łosień, Wojkowice Koś- cielne, Strzemiszyce i Zagórze z powiatu Bę- dzin	Dąbrowa Górnicza
Obwód 24	Powiat Zawiercie	Zawiercie
Obwód 25	m. Sosnowiec i gminy: Bę- dzin, Czeladź, Konstan- tynów, Milowice, Mo- drzejów, Niwka, Pogoń, kopalnia „Jowisz” z po- wiatu będzińskiego	Sosnowiec
Okrąg V	Województwa: lubelskie i wołyńskie	Lublin
Obwód 26	m. Lublin powiat Garwolin „ Lubartów „ Lublin „ Puławy „ Puławy „ Radzyń	Lublin

Nr. okręgu i obwodu	Do okręgu, względnie obwodu należy	Siedziba okrę- gu, względnie obwodu
Obwód 27	Powiat Biłgoraj „ Hrubieszów „ Tomaszów „ Zamość	Zamość
Obwód 28	Powiat Chełm „ Janów „ Krasnystaw „ Włodawa	Chełm
Obwód 29	Powiat Biała „ Konstantynów „ Łuków „ Siedlce „ Sokołów „ Węgrów	Siedlce
Obwód 30	Powiat Horochów „ Kowel „ Luboml „ Włodzimierz Wo- łyński	Kowel
Obwód 31	Powiat Dubno „ Kóstopol „ Krzemieniec „ Łuck „ Równe „ Zdobunowo	Łuck
Okrąg VI	Województwa: białostoc- kie i poleskie	Białystok
Obwód 32	Powiat Białystok „ Bielsk „ Wysokie Mazowie- ckie	Białystok

Nr. okręgu i obwodu	Do okręgu, względnie obwodu należy	Siedziba okręgu, względnie obwodu
Obwód 33	Powiat Grodno „ Sokółka „ Wołkowysk	Grodno
Obwód 34	Powiat Kolno „ Łomża „ Ostrołęka „ Ostrów	Łomża
Obwód 35	Powiat Augustów „ Suwałki „ Szczuczyn	Suwałki
Obwód 36	Powiat Brześć n/B „ Kamień Koszyrski „ Kobryń „ Kossów „ Pruzana	Brześć n/B
Obwód 37	Powiat Drohiczyn „ Łuniniec „ Pińsk „ Sarny „ Stolin	Pińsk
Okrąg VII Obwód 38	Województwo krakowskie m. Kraków powiat Bochnia „ Chrzanów „ Kraków „ Wieliczka	Kraków Kraków

Nr. okręgu i obwodu	Do okręgu, względnie obwodu należy	Siedziba okrę- gu, względnie obwodu
Obwód 39	Powiat Biała „ Maków Małopolski „ Mysłenice „ Oświęcim „ Wadowice „ Żywiec	Biała
Obwód 40	Powiat Brzesko „ Dąbrowa „ Mielec „ Pilzno „ Ropczyce „ Tarnów	Tarnów
Obwód 41	Powiat Gorlice „ Grybów „ Jasło „ Limanowa „ Nowy Sącz „ Nowy Targ	Nowy-Sącz
Okrąg VIII	Województwa: lwowskie, stanisławowskie i tarno- polskie	Lwów
Obwód 42	m- Lwów Powiat Bóbrka „ Gródek Jagielloń- ski „ Jaworów „ Lwów „ Mościska „ Rawa Ruska „ Sokal „ Żółkiew	Lwów

Nr. okręgu i obwodu	Do okręgu, względnie obwodu należy	Siedziba okrę- gu, względnie obwodu
Obwód 43	Powiat Drohobycz „ Lisko „ Rudki „ Sambor „ Stary Sambor „ Sanok	Drohobycz
Obwód 44	Powiat Brzozów „ Dobromil „ Jarosław „ Kolbuszowa „ Krosno „ Lubaczów „ Łańcut „ Nisko „ Przemyśl „ Przeworsk „ Rzeszów „ Strzyżów „ Tarnobrzeg	Przemyśl
Obwód 45	Powiat Bohorodczany „ Horodenka „ Kołomyja „ Kosów „ Nadwórna „ Peczenizyn „ Stanisławów „ Śniatyń „ Tłumacz	Stanisławów
Obwód 46	Powiat Dolina „ Kałusz „ Rohatyn „ Skole „ Stryj „ Turka „ Żydaczów	Stryj
Obwód 47	Województwo tarnopolskie	Tarnopol

Nr. okręgu i obwodu	Do okręgu, względnie obwodu należy	Siedziba okrę- gu, względnie obwodu
Okrąg IX	Województwo śląskie	Katowice
Obwód 48	m. Katowice Powiat Katowice	Katowice
Obwód 49	Powiat Huta Królewska „ Świętochłowice	Huta Kró- lewska
Obwód 50	Powiat Lubliniec „ Tarnowskie Góry	Tarnowskie Góry
Obwód 51	Powiat Pszczyna „ Rybnik	Rybnik
Obwód 52	m. Bielsko Powiat Bielsko m. Cieszyn Powiat Cieszyn	Bielsko
Okrąg X	Województwo poznańskie	Poznań
Obwód 53	m. Poznań Powiat Czarnków „ Grodzisk „ Międzychód „ Nowotomysł „ Oborniki „ Poznań „ Szamotuły „ Śrem „ Środa „ Września	Poznań
Obwód 54	m. Bydgoszcz Powiat Bydgoszcz „ Chodzież „ Szubin „ Wągrowiec „ Wyrzysk	Bydgoszcz

Nr. okręgu i obwodu	Do okręgu, względnie obwodu należy	Siedziba okrę- gu, względnie obwodu
Obwód 55	Powiat Gniezno „ Inowrocław „ Mogilno „ Strzelno „ Żnin	Inowrocław
Obwód 56	Powiat Gostyń „ Kościan „ Leszno „ Rawicz „ Śmigiel „ Wolsztyn	Leszno
Obwód 57	Powiat Jarocin „ Kępno „ Koźmin „ Krotoszyn „ Odolanów „ Ostrów „ Ostrzeszów „ Pleszew	Ostrów
Okrag XI	Województwo pomorskie	Toruń
Obwód 58	m. Toruń Powiat Brodnica „ Działdowo „ Toruń „ Wąbrzeźno	Toruń
Obwód 59	m. Grudziądz Powiat Chełmno „ Grudziądz „ Lubawa „ Świecie „ Tuchola	Grudziądz

Nr. okręgu i obwodu	Do okręgu, względnie obwodu należy	Siedziba okrę- gu, względnie obwodu
Obwód 60	Powiat morski Gdynia „ Kartuzy „ Puck „ Wejherowo	Wejherowo
Obwód 61	Powiat Chojnice „ Gniew „ Kościerzyna „ Sępólno „ Starogard „ Tczew	Tczew
Okrąg XII	Województwa; nowo- gródzkie i wileńskie	Wilno
Obwód 62	m. Wilno	Wilno
Obwód 63	Powiat Mołodeczno „ Oszmiana „ Wilno-Troki „ Wołożyn	Wilno
Obwód 64	Powiat Braśław „ Dzisna „ Postawy „ Święciany „ Wilejka	Wilno
Obwód 65	Powiat Baranowicze „ Lida „ Nieśwież „ Nowogródek „ Słonim „ Stołpce	Lida

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie na całym terenie Rzeczypospolitej z wyjątkiem województwa śląskiego z dniem 1-go kwietnia 1928 r. na obszarze zaś województwa śląskiego w sześć miesięcy po ogłoszeniu zgody Sejmu Śląskiego na rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 lipca 1927 r. o inspekcji pracy (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 590) ⁴⁶⁾.

Równocześnie tracą moc obowiązującą wszelkie przepisy prawne, dotyczące spraw unormowanych niniejszem rozporządzeniem.

**Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej
w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu
z dnia 24 lutego 1928 r.**

o udziale inspektorów pracy w czynnościach dotyczących pozwoleń na otwarcie lub przebudowę zakładów przemysłowych.

(Dz. U. 41/28 poz. 398).

Na mocy art. 5 punkt a) i art. 36 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 lipca 1927 r. o inspekcji pracy (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 590) zarządza się co następuje:

§ 1. Do udziału w czynnościach, dotyczących pozwoleń na otwarcie lub przebudowę zakładów przemysłowych, inspektor pracy jest powoływany z urzędu wraz z innemi zainteresowanemi władzami przez właściwą władzę przemysłową.

W wypadkach, gdy ma miejsce postępowanie uproszczone w myśl art. 27 i 28 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowem (Dz. U. R. P. Nr. 53, poz. 468), władza przemysłowa może nie zasięgać opinii inspektora pracy, jeżeli postępowanie uproszczone dotyczy zakładów poniżej 5 robotników ⁴⁷⁾.

⁴⁶⁾ Patrz uwagę ¹⁾ str. 197.

⁴⁷⁾ W innych wypadkach władza przemysłowa zobowiązana jest przed wydaniem decyzji wysłuchać opinii władz ochrony pracy (art. 18 ust. o prawie przemysłowem).

§ 2. Inspektor pracy wydaje opinię w sprawie otwarcia i przebudowy zakładu przemysłowego z punktu widzenia bezpieczeństwa i higieny pracy.

Opinię inspektor pracy przesyła pisemnie do właściwej władzy przemysłowej, a gdy czynności związane z otwarciem zakładu odbywają się komisyjnie, inspektor pracy wnioski swe zgłasza do protokołu rozprawy komisyjnej. Opinie i wnioski inspektorzy pracy winni przysyłać właściwym władzom przemysłowym w możliwie najkrótszym terminie.

§ 3. Jeżeli w decyzji władzy przemysłowej I instancji, odnoszącej się do projektu urządzenia zakładu przemysłowego nie uwzględniono opinii lub wniosku inspektora pracy, inspektorowi pracy przysługuje prawo wniesienia w ciągu 7 dni od dnia wydania odnośnej decyzji władzy przemysłowej I instancji umotywowanego przedstawienia do właściwej władzy przemysłowej wojewódzkiej, która decyduje ostatecznie, po wysłuchaniu opinii właściwego okręgowego inspektora pracy. Jeżeli wydanie pozwolenia na otwarcie lub przebudowę zakładu przemysłowego leży w kompetencji władzy przemysłowej wojewódzkiej, jako I instancji, wówczas w razie nieuwzględnienia wniosku okręgowego inspektora pracy przysługuje temuż prawo zgłoszenia przedstawienia do Ministra Przemysłu i Handlu, który decyduje po zasięgnięciu opinii Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

§ 4. W wypadkach, kiedy przedsiębiorca przedkłada plany i opisy, władza przemysłowa I instancji przesyła ich kopję obwodowemu inspektorowi pracy, a władza przemysłowa wojewódzka — okręgowemu inspektorowi pracy.

W razie zatwierdzenia projektu urządzenia zakładu przemysłowego, zatrudniającego poniżej 25 robotników, władze przemysłowe przysyłają plany właściwym inspektorom pracy do opinii z zastrzeżeniem zwrotu; jeżeli zaś przesłanie planów jest niemożliwe, a inspektor pracy ma siedzibę urzędową w miejscu siedziby władzy przemysłowej, to władze przemysłowe umożliwiają inspektorowi pracy wgląd w znajdujące się u niej plany i opisy, celem dania możliwości inspektorowi pracy wypowiedzenia swej opinii.

§ 5. Do komisyjnych rozpraw na miejscu przy otwieraniu lub przebudowie zakładów przemysłowych w każdym wypadku wzywany jest inspektor pracy według właściwości, mianowicie, gdy rozprawę komisyjną przeprowadza władza przemysłowa I instancji — obwodowy inspektor pracy, gdy zaś komisyjne badanie przeprowadza władza wojewódzka — okręgowy inspektor pracy.

§ 6. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego ⁴⁸⁾).

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej i Ministra Przemysłu i Handlu

z dnia 24 lutego 1928 r.

o stosunku wzajemnym organów inspekcji pracy i władz górniczych.

(Dz. U. 41/28 poz. 399).

Na podstawie art. 3, 36 i 38 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 lipca 1927 r. o inspekcji pracy (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 590) zarządza się co następuje:

§ 1. Organa inspekcji pracy sprawować będą nadzór nad bezpieczeństwem pracy, higieną i socjalną ochroną pracy w hutach. W innych zakładach pracy, podległych ustawom górniczym, organa inspekcji praca sprawują nadzór nad socjalną ochroną pracy i higieną pracy, zaś nadzór nad bezpieczeństwem pracy sprawują władze górnicze.

Inspektor pracy zwiedza zakład górniczy pod ziemią tylko w towarzystwie przewodnika, którego deleguje kierownictwo zakładu górniczego; jednakże przewodnik na żądanie inspektora pracy nie będzie obecny przy badaniu osób, zatrudnionych w zakładzie.

§ 2. O ile organ władzy górniczej stwierdzi w zakładzie, podlegającym nadzorowi tej władzy, wykroczenie przeciwko przepisom higieny pracy lub ochrony pracy, powinien niezwłocznie powiadomić o tem właściwego obwodowego inspektora pracy; podobny obowiązek ciąży na or-

⁴⁸⁾ W dniu 30 marca 1928 r.

ganach inspekcji pracy w stosunku do władz górniczych, w sprawach dotyczących bezpieczeństwa pracujących w zakładach podległych w zakresie bezpieczeństwa pracy władzom górniczym.

§ 3. Przy otwieraniu lub przebudowie zakładów górniczych komisje, udzielające zezwoleń na otwarcie lub przebudowę, obowiązane są zasięgać opinii właściwego obwodowego inspektora pracy ze względu na higienę pracy. Obwodowy inspektor pracy mocen jest delegować na miejsce podinspektora pracy albo lekarza inspekcyjnego.

§ 4. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego ⁴⁹⁾.

Rozporządzenie Rady Ministrów
z dnia 2 kwietnia 1928 r.
o komisjach specjalnych, powołanych do rozstrzy-
gania skarg na nakazy inspektorów pracy.
(Dz. U. 52/28 poz. 497).¹

Na podstawie art. 26 ustęp ostatni rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 lipca 1927 r. o inspekcji pracy (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 590) zarządza się co następuje:

§ 1. Do rozpoznawania skarg na nakazy inspektorów pracy, przewidziane w art. 25 ustęp 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 lipca 1927 r. o inspekcji pracy (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 590), powołane będą komisje przy wojewodach (Komisarzu Rządu m. st. Warszawy), do rozpoznawania zaś odwołań od decyzji komisji przy wojewodach (Komisarzu Rządu m. st. Warszawy) powołana będzie komisja przy Ministrze Pracy i Opieki Społecznej.

§ 2. Niezwłocznie po wejściu w życie niniejszego rozporządzenia wojewodowie (Komisarz Rządu m. st. Warszawy) wyznaczają na okres lat trzech zastępcę przewodniczącego komisji przy wojewodzie oraz członków komisji

⁴⁹⁾ W dniu 30 marca 1928 r.

i ich zastępców z działu administracji przemysłowej, rolniczej, robót publicznych i sanitarnej, zaś okręgowy inspektor pracy wyznaczy swego zastępcę.

W razie skargi na nakaz, dotyczący zakładu państwowego lub będącego pod zarządem państwowym, wojewoda ustala, jakiej władzy pod względem gospodarczym zakład podlega i zwraca się do tej władzy o wyznaczenie delegata do komisji.

§ 3. Po wpłynięciu skargi na nakaz inspektora pracy, przewidziany w art. 25 ustęp 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 lipca 1927 r. o inspekcji pracy, przewodniczący komisji zarządza zwołanie komisji, wyznaczając terminy posiedzenia w ten sposób, ażeby skarga na nakaz, zaopatrzony rygiorem natychmiastowego wykonania (art. 25 ustęp trzeci rozporządzenia z dnia 14 lipca 1927 r. o inspekcji pracy), mogła być rozstrzygniętą w ciągu tygodnia dnia wpłynięcia skargi, inne zaś skargi — w ciągu 4 tygodni.

§ 4. Skład komisji każdorazowo ustala przewodniczący w zależności od charakteru rozpoznawanej sprawy zgodnie z art. 25 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 lipca 1927 r. o inspekcji pracy. Na posiedzeniu komisji z urzędu przewodniczy wojewoda lub wyznaczony przez niego zastępca. Referentem sprawy na posiedzeniu komisji jest z urzędu okręgowy inspektor pracy lub też jego zastępca.

§ 5. O terminie rozpoznawania skargi zawiadamia się skarżącego. Skarżącemu przysługuje prawo udzielania wyjaśnień na posiedzeniu komisji osobiście lub przez pełnomocnika. Pisemne wyjaśnienia i uzasadnienia skargi mogą być składane przez skarżącego lub jego pełnomocnika najpóźniej przy otwarciu posiedzenia.

§ 6. Decyzja komisji zapada większością głosów, a w razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego. Decyzja winna być wydana na piśmie, należycie pod względem prawnym i faktycznym uzasadniona, oraz podpisana przez przewodniczącego i wszystkich członków. Protokół posiedzenia podpisują przewodniczący i wszyscy członkowie, oraz protokółant, wyznaczony przez wojewo-

dę. Członkom komisji przysługuje prawo zgłoszenia do protokołu odrębnego zdania.

Jeżeli stan faktyczny sprawy nasuwa jakiegokolwiek wątpliwości, komisja może bądź sama przeprowadzić badania na miejscu, bądź delegować w tym celu jednego lub więcej członków komisji; komisja może też powołać rzeczoznawców dla zbadania sprawy i wydania opinii.

§ 7. Przedstawiciele i ich zastępców do komisji przy Ministrze Pracy i Opieki Społecznej w myśl art. 26 ustęp czwarty rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 14 lipca 1927 r. o inspekcji pracy wyznaczają Ministrowie Pracy i Opieki Społecznej, Przemysłu i Handlu i Spraw Wewnętrznych na okres 3-letni.

W wypadkach, gdy sprawa dotyczy zakładu państwowego lub będącego pod zarządem państwowym, Minister Pracy i Opieki Społecznej zwraca się do ministerstwa, któremu zakład podlega, o wyznaczenie przedstawiciela do komisji.

§ 8. Do rozpoznawania spraw na komisji przy Ministrze Pracy i Opieki Społecznej analogicznie mają zastosowanie postanowienia § 5 i § 6 niniejszego rozporządzenia. Posiedzenie komisji zwołuje Minister Pracy i Opieki Społecznej. Referentem sprawy z urzędu jest przedstawiciel Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

Okręgowemu inspektorowi pracy w sprawach rozpatrywanych na skutek jego odwołania przysługują uprawnienia skarżącego, przewidziane § 5 i § 6 niniejszego rozporządzenia. Odpis odwołania okręgowego inspektora pracy powinien być doręczony właścicielowi względnie kierownikowi zainteresowanego zakładu pracy z jednoczesnem zawiadomieniem go o dniu posiedzenia ; właściciel względnie kierownik zakładu może składać na komisji wyjaśnienia pisemne lub ustne, osobiście lub przez pełnomocnika.

§ 9. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi ministrami.

§ 10. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia ⁵⁰⁾.

⁵⁰⁾ W dniu 5 maja 1928 r.

**Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej
z dnia 22 marca 1928 r.**

o współdziałaniu organów policji państwowej i władz samorządowych z inspekcją pracy.

(Dz. U. 58/28 poz. 546).

Na podstawie art. 34 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 lipca 1927 r. o inspekcji pracy (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 590) zarządza się co następuje:

§ 1. Organa policji państwowej o spostrzeżonych wykroczeniach przepisów prawnych, dotyczących stosunków pracy, sporządzają protokoły i przesyłają je do właściwego inspektora pracy.

Organa te w poszczególnych wypadkach na wnioszek inspektora pracy sprawdzają wykonywanie przepisów prawnych w sprawie czasu pracy, zatrudniania kobiet i młodocianych oraz wykonanie nakazów inspektora pracy. Protokoły sporządzane przez funkcjonariuszów policji państwowej w sprawach przekraczania godzin handlu winny być kierowane wprost do właściwych powiatowych władz administracji ogólnej zgodnie z art. 17 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o godzinach handlu i godzinach otwarcia zakładów handlowych i niektórych przemysłowych (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 364).

§ 2. W razie utrudniania wstępu inspektorom pracy do zakładów pracy i wogóle w wypadku czynnego oporu przeciwko spełnianiu przez inspektorów pracy ich czynności urzędowych, organa policji państwowej na żądanie inspektora pracy obowiązane są niezwłocznie udzielić mu pomocy, usuwając przeszkody, uniemożliwiające wykonywanie czynności urzędowych, niezależnie od sporządzenia protokołu za opór władzy. Inspektor pracy, żądając pomocy policji państwowej, okazuje swą legitymację urzędową.

§ 3. W razie wybuchu strejków lub zaburzeń w zakładach pracy, zatrudniających powyżej 50 robotników, wypadków żywiołowych w zakładach pracy, organa policji państwowej, gdy dowiedzą się o tych zdarzeniach, zawiadamiają niezwłocznie o powyższem właściwego inspektora pracy.

§ 4. Jeżeli skutkiem wypadku przy pracy nastąpi śmierć lub ciężkie uszkodzenie ciała, policja państwowa przeprowadza dochodzenie i zawiadamia niezwłocznie telefonicznie lub pisemnie inspektora pracy, podając okoliczności wypadku.

Przepis powyższy nie narusza obowiązków policji państwowej w zakresie zawiadamiania władz sądowych i dochodzenia przestępstw w myśl ustaw postępowania karnego.

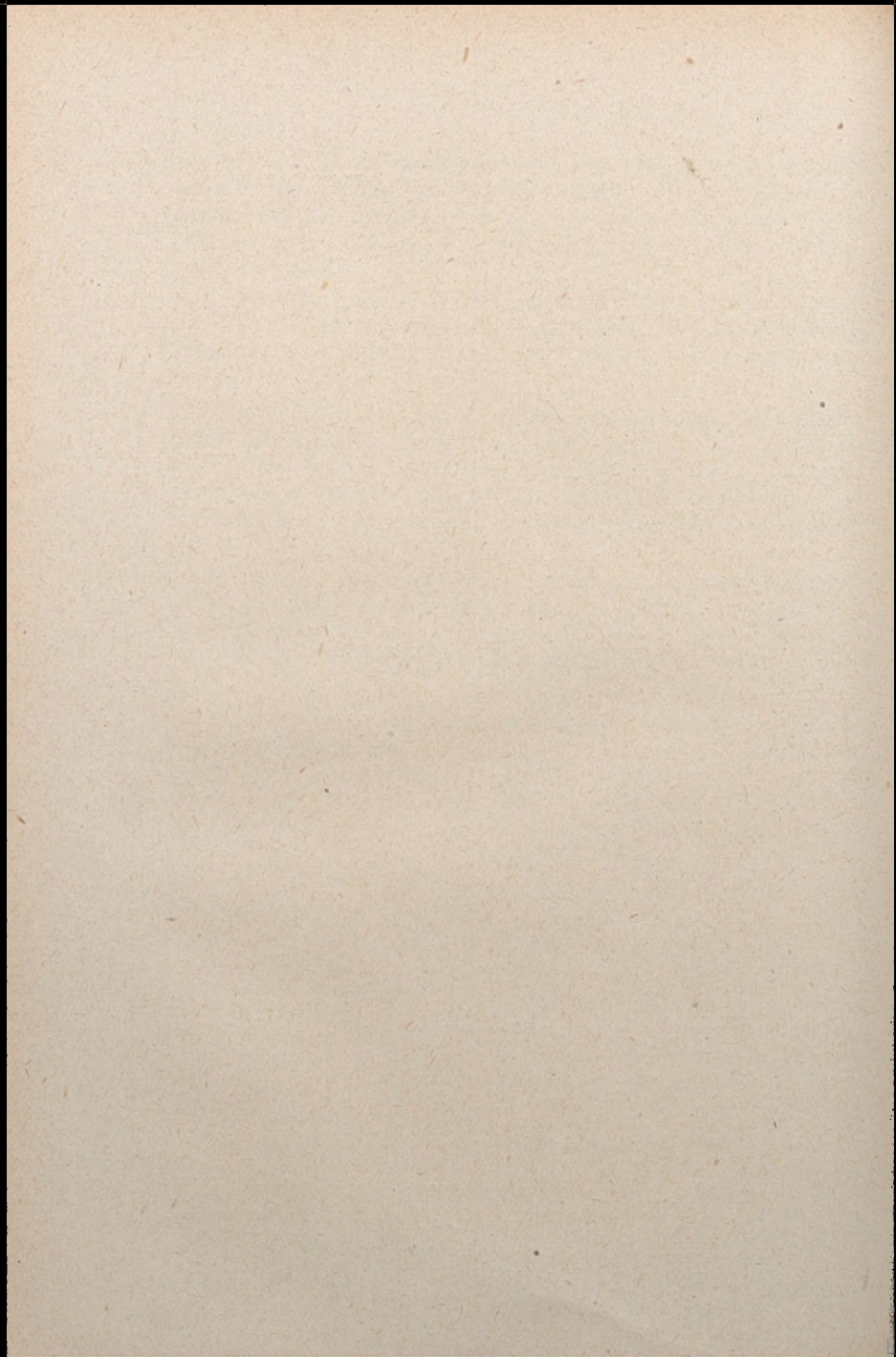
§ 5. Władze samorządowe na wniosek inspektora pracy zarządzają doręczanie pism urzędowych inspekcji pracy, jak również, w razie potrzeby i w miarę możliwości udzielają w swych lokalach urzędowych czasowych pomieszczeń na odbywanie czynności urzędowych inspekcji pracy.

Koszta, jako wydatki, obciążające inspekcję pracy, będą zwracane zainteresowanym związkom komunalnym według norm, ustalonych przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej.

§ 6. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia ⁵¹⁾.

⁵¹⁾ W dniu 2 czerwca 1928 r.

SĄDY PRACY.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 22 marca 1928 r.

o sądach pracy ¹⁾.

(Dz. U. 37/28 poz. 350).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

Art. 1. Sądy pracy powołane są do rozstrzygania spraw spornych cywilnych, wynikających ze stosunku pracy i nauki zawodowej ²⁾ pomiędzy pracodawcami a pracownikami lub uczniami ³⁾ oraz pomiędzy pracownikami tego samego przedsiębiorstwa (art. 6-ty punkt g) tudzież do rozpoznawania spraw karnych o przekroczenia przepisów prawnych o ochronie pracy najemnej ⁴⁾.

¹⁾ Obowiązuje od 25 czerwca r. 1928 na obszarach b. zaborów rosyjskiego i austriackiego, wszakże działające na obszarze b. zaboru austriackiego sądy przemysłowe do czasu przekształcenia ich na sądy pracy (art. 36 rozp.) orzekać będą na podstawie dotychczasowych przepisów. Na obszarze b. zaboru pruskiego obowiązują nadal ustawy niemieckie o sądach przemysłowych z dn. 29.VII.1900 i 30.VI.1901 r. oraz o sądach kupieckich z dn. 6.VII.1904 r.

²⁾ Spory, wynikające ze stosunku o charakterze publiczno-prawnym (patrz uwagę ¹⁾ str. 3), nie należą do właściwości sądów pracy. Roszczenia, dla których będzie właściwym sąd pracy, muszą wynikać ze stosunku pracy, lecz nie jest koniecznem, aby wynikały z umowy o pracę. (Patrz art. 6 rozp.).

³⁾ Zarówno powództwo pracownika (wzgl. ucznia) przeciwko pracodawcy, jak roszczenie pracodawcy przeciwko pracownikowi (wzgl. uczniowi) podlegają rozpoznaniu przez sąd pr.

⁴⁾ Tylko te sprawy karne rozstrzygane być mogą przez sądy pr., które wskazują art. 7 i 9 rozp.

Właściwość rzeczowa sądów pracy obejmuje spory wynikające z umowy o pracę lub naukę zawodową⁵⁾, we wszelkich dziedzinach pracy⁶⁾, bez względu na to, czy pracodawcami są osoby fizyczne czy prawne bądź prawa prywatnego, bądź prawa publicznego⁷⁾, z zastrzeżeniem przepisów art. 5, z wyjątkiem sporów, wynikających z umowy o pracę lub naukę zawodową w gospodarstwach rolnych i leśnych oraz w przedsiębiorstwach z nimi związanych, które nie posiadają przeważającego charakteru przemysłowego lub handlowego⁸⁾.

Minister Sprawiedliwości, Minister Pracy i Opieki Społecznej i Minister Rolnictwa łącznie mogą w drodze rozporządzenia rozszerzyć właściwość rzeczową sądów pracy na spory, wynikające z umowy o pracę lub naukę zawodową w gospodarstwach rolnych i leśnych oraz w przedsiębiorstwach z nimi związanych, które nie posiadają przeważającego charakteru przemysłowego lub handlowego bądź w stosunku do całego obszaru, na którym

⁵⁾ Podstawą roszczenia musi być umowa o pracę, wzg. o naukę zawodową, lecz nie umowa o dzieło (patrz uwagę²⁾ na str. 4).

⁶⁾ W przemyśle, handlu, transporcie, bankowości, górnictwie, rzemiośle, ubezpieczeniu i t. d. Przedmiot przedsiębiorstwa, jego rozmiar, sposób wykonywania jego pracy oraz okoliczność, czy przedsiębiorstwo jest obliczone na zysk, czy podlega podatkowi przemysłowemu, czy stanowi własność pracodawcy i t. d. są obojętne.

⁷⁾ Pracodawcami są wszyscy, zatrudniający pracowników na podstawie umowy o pracę, zarówno obywatele polscy, jak cudzoziemcy, zarówno osoby fizyczne, jak prawne.

Nie są wyłączone z właściwości sądów pracy sprawy, których pozywany jest Skarb Państwa oraz przedsiębiorstwa i instytucje państwowe, a więc: P. K. O., banki: Rolny i Gospodarstwa Krajowego, przedsiębiorstwa monopolowe, wytwórnie wojskowe, państwowe: wydawnictwa, zdrojowiska, gazociągi, zakłady naftowe, żupy solne, gwarectwa węglowe, tartaki, młyny, zakłady graficzne, mennica i t. d., oraz przedsiębiorstwa i instytucje samorządowe, np. tramwaje, elektrownie, gazownie, wodociągi, szpitale i t. d.

⁸⁾ Bez względu na wielkość gospodarstw, a więc zarówno w gospodarstwach chłopskich, jak w większych majątkach i posiadłościach. Natomiast nie są wyłączone z właściwości sądów pr. spory, dotyczące osób, zatrudnionych w gorzelniach, młynach, cukrowniach, krochmalniach, tartakach, jeżeli mają przeważający charakter przemysłowy lub handlowy, oraz osób, zatrudnionych w biurach syndykatów rolniczych, spółek rolnych i t. d.

obowiązuje niniejsze rozporządzenie, bądź w stosunku do poszczególnych okręgów sądów apelacyjnych.

Art. 2. Poszczególne sądy pracy ustanawiają wspólnem rozporządzeniem Minister Sprawiedliwości oraz Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych, Skarbu, Rolnictwa oraz Przemysłu i Handlu.

W razie, gdy utworzenie sądów pracy oddzielnie od sądu powiatowego (pokoju) nie jest wskazane, Minister Sprawiedliwości i Minister Pracy i Opieki Społecznej będą władni wspólnem rozporządzeniem utworzyć sąd pracy w obrębie sądu powiatowego (pokoju).

Przepisy powyższych ustępów stosuje się także w razie znoszenia sądów pracy oraz dokonywania zmian dotyczących ich siedziby lub granic okręgów.

Art. 3. Rozporządzenie, ustanawiające sąd pracy, określa jego okrąg; okrąg ten obejmować może jeden lub więcej obszarów gminnych, lub tylko część obszaru gminnego.

W wypadku, określonym w ust. 2 art. 2, okrąg sądu pracy obejmuje okrąg danego sądu powiatowego (pokoju).

Właściwość sądu pracy uchyla właściwość władz administracyjnych oraz sądów powszechnych⁹⁾. Właściwość sądów pracy nie uchyla właściwości wojskowych sądów karnych w zakresie tych przestępstw i osób, które wedle obowiązujących ustaw poddane są tej właściwości.

Strony wiodące spór nie mogą zrzec się właściwości sądu pracy na rzecz sądów powszechnych¹⁰⁾ z zastrzeże-

⁹⁾ Jest to przepis stanowczy, wobec czego sądy powszechne nie mają prawa rozstrzygania sporów, dla których właściwymi są sądy pracy. Przepis ten, jako *lex posterior* uchyla przepisy ustaw obowiązujących, które są z nim sprzeczne, a więc art. 633 i 634 K. H., obow. na obszarze b. Kongresówki w zastosowaniu do pracowników handlowych, zaliczonych do kategorii pracowników umysłowych (str. 35), których stała praca gotówkowa nie przekracza 10.000 zł. rocznie.

¹⁰⁾ Rozp. zabrania poddania sporu, dla którego właściwym jest sąd pracy pod rozpoznanie sądu powszechnego i żąda przestrzegania właściwości sądu pr. *ex officio*. Umowa między stronami o wyłączeniu kompetencji sądu pr. jest nieskuteczną i sąd powszechny po uznaniu swej niewłaściwości winien jest wszczęte postępowanie umorzyć.

niem przepisu art. 24, natomiast mogą poddać każdą poszczególną sprawę należącą do właściwości sądów pracy orzecznictwu sądu polubownego¹¹⁾.

Art. 4. Rozporządzenie niniejsze, o ile dotyczy spraw cywilnych (art. 1), stosuje się z zastrzeżeniem wyjątków, przewidzianych w art. 5, do następujących kategorii pracowników i uczniów¹²⁾:

- a) do robotników (art. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o umowie o pracę robotników — D. U. R. P. Nr. 35, poz. 324)¹³⁾;
- b) do osób, które na mocy umowy o pracę, zawartej z przedsiębiorcą, wyrabiają, przerabiają lub wykańczają przedmioty, zamówione przez przedsiębiorcę, bądź we własnym mieszkaniu, bądź w innym, nie należącym do przedsiębiorcy miejscu pracy (chałupników);
- c) do dozorców domowych¹⁴⁾;
- d) do służby domowej (pracowników domowych);
- e) do pracowników umysłowych (art. 2 i 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o umowie o pracę pracowników umysłowych — D. U. R. P.

¹¹⁾ Strony mogą poddać pod rozstrzygnięcie sądu polubownego tylko spór już istniejący; natomiast zastrzeżenie umowne, stanowiące, że wszystkie spory będą rozstrzygane przez sąd polubowny jest nieważne i nieobowiązujące. W razie poddania sporu pod rozpoznanie sądu polubownego stosowane być winny na obszarze b. zaboru rosyjskiego, przepisy art. 1367—1400 u. p. c., a na obszarze b. zaboru austriackiego §§ 557 — 599 proc. c.

Spory pomiędzy członkami cechu, a zatrudnionymi u nich czeladnikami mogą być rozstrzygane przez sądy polubowne, ustanowione przy cechach, o ile strony poddadzą się ich orzecznictwu, a statut cechu przewiduje ustanowienie cechowego sądu polubownego. (rozp. o prawie przemysłowem Dz. U. 53/27 art. 165 i 166 oraz rozp. wyk. Dz. U. 111/27 § 38)

¹²⁾ Rozp. wymienia kategorie pracowników i uczniów wyczerpująco, wobec czego tylko pracownicy, należący do wskazanych pod a) do f) kategorii mogą być powodami, lub pozwanymi przed sądami pr.

¹³⁾ Str. 6.

¹⁴⁾ Na mocy art. 40 rozp. z chwilą utworzenia sądów pr. w poszczególnych okręgach tracą moc w tych okręgach przepisy o załatwianiu zatargów zbiorowych, wskazane w tym art.

Nr. 35, poz. 323)¹⁵⁾ nie wyłączając tego rodzaju pracowników zatrudnionych w instytucjach państwowych i samorządowych oraz zatrudnionych na statkach morskich¹⁶⁾;

- f) do uczniów i praktykantów w gałęziach pracy, objętych niniejszym artykułem¹⁷⁾.

W razie rozszerzenia właściwości rzeczowej sądów pracy w zakresie, przewidzianym w art. 1 ust. 3, rozporządzenie niniejsze będzie się stosowało ponadto do pracowników i uczniów w gospodarstwach rolnych i leśnych oraz w przedsiębiorstwach z nimi związanych, które nie posiadają przeważającego charakteru przemysłowego lub handlowego.

Art. 5. Rozporządzenie niniejsze nie stosuje się do następujących kategorii pracowników:

- a) do pracowników umysłowych, których stała płaca gotówkowa przekracza 10.000 zł. rocznie¹⁸⁾, w gospodarstwach zaś rolnych i leśnych oraz w przed-

¹⁵⁾ Str. 35 — 40. Pracownicy umysłowi nie wymienieni w art. 1 i 3. r. um. pr. um. nie mogą być powodami, lub pozwanymi przed sądami pracy.

Wyłączeni są z właściwości sądów pr. pracownicy umysłowi, których stała praca gotówkowa przekracza 10.000 zł. względnie 3600 zł. rocznie (art. 5 p. a. rozp.).

¹⁶⁾ Mowa o pracownikach, których stosunek pracy oparty jest na umowie (patrz uwagę ¹⁾ str. 3).

Instytucje państwowe i samorządowe są wskazane przykładowo w uwadze ⁷⁾ str. 240.

Osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę w urzędach państwowych i urzędach związków komunalnych są wyłączone z właściwości sądów pracy (art. 5 p. b) rozp.).

¹⁷⁾ dotyczy również t. zw. uczniów przemysłowych, terminatorów i pomocników, o których mowa w art. 111 — 125 i art. 148 — 157 rozp. o prawie przem. (patrz ustawy dodatkowe).

¹⁸⁾ Celem ustalenia, czy pracownik umysłowy należy do kategorii osób wyłączonych z właściwości sądów pr. należy jego stałą, gotówkową płacę miesięczną, otrzymywaną, w chwili wytoczenia powództwa pomnożyć przez dwanaście. Jeżeli suma w ten sposób otrzymana przekracza kwotę 10.000 zł., spór podlega właściwości sądów powszechnych, nawet wówczas, gdy wartość przedmiotu sporu nie przewyższa kwoty 5000 zł. (patrz art. 6 rozp.). Sądy pr. nie są właściwe również w tych wypadkach, gdy umowa, określająca wynagrodzenie pracownika przewiduje stałą płacę gotówkową w wysokości powyżej 10.000 zł. rocznie. Wysokość tantiemy, gratyfikacji, prowizji i t. p. nie jest brana w rachubę.

siębiorstwach z nimi związanych, które nie posiadają przeważającego charakteru przemysłowego lub handlowego — 3.600 zł. rocznie ¹⁹⁾;

- b) do osób, zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w urzędach państwowych i urzędach związków komunalnych ²⁰⁾;
- c) do nauczycieli kontraktowych szkół państwowych, publicznych i samorządowych ²¹⁾.

Art. 6. Sąd pracy jest właściwy w sprawach cywilnych (art.1), jeżeli przedmiot sporu w pieniądzech lub w wartości pieniężnej nie przewyższa kwoty 5.000 złotych ²²⁾:

¹⁹⁾ Granica ta będzie stosowana po rozciągnięciu mocy niniejszego rozp. na pracowników zatrudnionych w gospodarstwach rolnych i leśnych i w przedsiębiorstwach z nimi związanych; przepis ten nie dotyczy jednak pracowników umysłowych, zatrudnionych w biurach syndykatów rolniczych, central handlowych, sprzedaży i zakupu, zarządów dóbr i majoratów, znajdujących się poza obrębem samych dóbr w ośrodkach miejskich, oraz w przedsiębiorstwach, mających przeważający charakter przemysłowy.

²⁰⁾ Rozp. wyłącza z właściwości sądów pracy spory, dotyczące t. zw. pracowników kontraktowych w urzędach państwowych, a więc: w Prezydium Rady Ministrów, w Kancelarii Cywilnej Prezydenta, w Sejmie i Senacie, w Kontroli Państwowej, w ministerstwach, urzędach wojewódzkich i starostwach, w Trybunałach Administracyjnym i Kompetencyjnym, w sądach, w Prokuraturze Generalnej, w poselstwach i konsulatach, w korpusie ochrony pogranicza, w policji, w urzędach służby zdrowia, w Państwowym Urzędzie Kontroli Ubezpieczeń, w Urzędzie patentowym, w więziennictwie, w Komisji Kodyfikacyjnej, w urzędach celnych, instytucie geologicznym, w urzędach miar, w urzędach władz szkolnych, w urzędach probierzczych i górniczych, w urzędach inspekcji pracy, w państwowych urzędach pośrednictwa pracy, w urzędzie Emigracyjnym, urzędach ziemskich, urzędach szkolnych, urzędach gminnych, w wojskowości i t. d.

²¹⁾ Rozp. nie dotyczy nauczycieli, gdyż nie są oni uważani za pracowników umysłowych w rozumieniu rozp. o um. pr. pr. um. W razie rozciągnięcia na nauczycieli przepisu tego rozp., nauczycieli szkół prywatnych nie będą wyłączeni z właściwości sądów pr. Wyłączenie nie dotyczy personelu nienauczyielskiego.

²²⁾ jak również w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu jest nieokreślona. Jeżeli wartość przedmiotu sporu przekracza sumę 5.000 zł., spór podlega właściwości Sądu Okręgowego.

- a) w sporach o wynagrodzenie należne z tytułu umowy o pracę lub naukę zawodową ²³⁾;
- b) w sporach, dotyczących dalszego trwania i rozwiązania stosunku pracy i nauki zawodowej ²⁴⁾;
- c) w sporach dotyczących świadczeń i roszczeń o odszkodowanie z stosunku pracy lub nauki zawodowej ²⁵⁾, w szczególności w sporach, dotyczących urlopów ²⁶⁾, potrąceń z płac na rzecz pracodawcy ²⁷⁾, kary umownej lub regulaminowej ²⁸⁾;

²³⁾ bez względu na to, czy spór dotyczy wynagrodzenia gotówkowego, czy płatnego w naturze, stałego, lub niestałego (tanjema, gratyfikacja i t. p.).

Sąd pr. może być właściwym również w tych wypadkach, gdy roszczenie oparte jest na wekslu, jeżeli powód udowodni, że weksel otrzymał tytułem wynagrodzenia.

²⁴⁾ Powództwa o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku pracy lub nauki zawodowej, podlegają rozpoznaniu przez sądy pr. nawet wówczas, gdy wartość przedmiotu sporu nie może być oszacowana i art. 7 ust. 2 przep. przech. do u. p. c. nie ma zastosowania.

²⁵⁾ Dotyczy to zarówno roszczeń o wynagrodzenie (odszkodowanie) z powodu rozwiązania umowy o pracę z winy pracodawcy, lub bez zachowania obowiązującego terminu wypowiedzenia, wzgl. bez ważnej przyczyny (art. 20 r. um. pr. rob. i art. 39 r. um. pr. pr. um.), jak roszczeń, opartych na art. 583 ustawy o sądach gminnych wiejskich w Król. Pol., roszczeń o odprawę (art. 42 r. um. pr. rob. i art. 42 r. um. pr. pr. um.) oraz powództw o szkody i straty, opartych na przepisach powszechnego prawa cywilnego (art. 20 r. um. pr. rob. i art. 40 r. um. pr. pr. um.) tudzież wszelkich innych roszczeń, o odszkodowanie, wynikających ze stosunku pracy lub nauki zawodowej.

²⁶⁾ na podstawie ust. z dn. 16.V.1922 r. (str. 113).

²⁷⁾ Potrącenia za dostarczone robotnikowi mieszkanie, opał, światło oraz za dostarczone górnikom materiały wybuchowe (art. 38 l.) 1 r. um. pr. rob.), zaliczki pieniężne, udzielone na poczet wynagrodzenia (art. 38 l.) 4 r. um. pr. rob. i art. 21 l. 3) r. um. pr. pr. um.); spór może dotyczyć nie tylko zasadności potrącenia, lub wysokości potrąconej kwoty, lecz również sposobu i kolejności potrąceń (art. 38 r. um. pr. rob. i art. 21 um. pr. pr. um.).

²⁸⁾ Kary te mogą być nałożone na pracownika umysłowego z powodu uchybienia warunkom umowy o pracę tylko w wypadkach, gdy wysokość tej kary oraz warunki jej nałożenia są przewidziane w umowie o pracę, (art. 21 l.) 4 r. um. pr. pr. um.); na robotników kary pieniężne nakładane być mogą wyłącznie wtedy, gdy przewidziane są w regulaminie pracy (art. 38 l.) 5 i art. 50 l.) g. r. um. pr. rob.).

- d) w sporach dotyczących świadectw oraz ksiąg-czek obrachunkowych i służbowych ²⁹⁾;
- e) w sporach, wynikających z należenia do kasy emerytalnej lub zapomogowej, o ile ustawy lub statuty tych instytucji nie powierzają rozstrzy-gania tych sporów sądom specjalnym lub instytu-cjom rozjemczym;
- f) w sporach, dotyczących wypowiedania i usuwania z mieszkań, stanowiących uposażenie służbowe lub część jego a nieobjętych ustawą z dnia 11 kwie-tnia 1924 r. o ochronie lokatorów (Dz. U. R. P. Nr. 39, poz. 406) w brzmieniu obowiązującym ³⁰⁾ w stosunku do kategorii osób objętych art. 4 i o ile powyższe spory ulegają rozpoznawaniu w drodze sądowej ³¹⁾;

²⁹⁾ Art. 21, 25 i nast. r. um. pr. rob. i art. 24 r. um. pr. pr. um

³⁰⁾ Patrz ustawy dodatkowe.

³¹⁾ Art. 8 ust. z dn. 9.X.1923 o uposażeniu funkcjonariuszów państwowych i wojska w brzmieniu rozp. z dn. 3.IX.1926 (Dz. U. 93/26 poz. 540): „funkcjonariusze państwowi i wojskowi zawodowi, zajmujący mieszkania służbowe, winni na żądanie przełożonej władzy z chwilą rozwiązania stosunku służbowego, przeniesienia w stan spoczynku, lub zmiany stanowiska służbowego, z powodu którego przydział mieszkania nastąpił, opróżnić odnośne miesz-kanie.

Za mieszkania służbowe uważać należy mieszkania przy-dzielone przez władze przełożone funkcjonariuszom państwowym i wojskowym zawodowym:

a) dla wykonania czynności służbowych, związanych z da-nym gmachem;

b) ze względu na szczególny charakter czynności służbowych wymagających zajmowania mieszkania w ściśle określonym gmachu.

Natychmiastowe całkowite opróżnienie mieszkania służbo-wego ma miejsce w razie dobrowolnego wystąpienia funkcyjnar-jusza państwowego, wzgl. wojskowego ze służby wojskowej, zaś w innych wypadkach winien zajmujący mieszkanie służbowe opróżnić na żądanie przełożonej władzy częściowo do dnia 28 od dnia doręczenia mu odnośnego wezwania przełożonej władzy, zaś w terminie 3-ch miesięcy od dnia doręczenia tego wezwania wi-nien zajmujący mieszkanie opróżnić je całkowicie. W razie nie-wykonania dobrowolnie żądania właściwej przełożonej władzy, w oznaczonym terminie władza będzie właściwa przełożona wła-dza zarządzić eksmisję z przydzielonego mieszkania służbowego w drodze administracyjnej za pośrednictwem organów bezpieczeń-stwa publicznego, względnie w odniesieniu do wojskowych zawo-dowych za pośrednictwem właściwych organów wojskowych“

- g) w sporach, dotyczących pretensyj, jakie na podstawie objęcia wspólnej pracy roszczą wzajemnie przeciw sobie pracownicy, zatrudnieni u tego samego pracodawcy ³²⁾;
- h) w sporach, dotyczących wykonania tych postanowień umów zbiorowych, które nie są objęte wyraźnie indywidualnymi umowami o pracę, a które dotyczą stosunku indywidualnego pracy ³³⁾.

Art. 7. Do orzecznictwa sądów pracy w sprawach karnych należą sprawy o przekroczenia przepisów: o czasie pracy ³⁴⁾, o urlopach dla pracowników ³⁵⁾, o pracy mło-

³²⁾ Dotyczy to zarówno wypadku, gdy pomiędzy pracownikami zachodzi stosunek umowny, (np. dwie lub więcej osób podejmują się wykonania pewnej roboty za zapłatą wspólną), jak również wypadku, gdy pomiędzy stronami stronami nie zachodzi stosunek umowny, np. w przypadku rozrachunku pomiędzy pracownikami z tytułu nieumówionego zastępstwa.

³³⁾ Rozp. ma na myśli te postanowienia indywidualnych umów o pracę, które w samej umowie nie są uwidocznione, a które jednakże w myśl obowiązujących umów zbiorowych uzupełniają poszczególne umowy o pracę. Przepis ten do czasu wydania ustawy o umowach zbiorowych pracy, posiada znaczenie wyłącznie dla b. dzielnicy pruskiej, gdzie w myśl § 1 rozp. o umowach zbiorowych, delegacjach robotników i pracowników z dn. 23.XII.1918 r. (Dz. Ust. Rzeszy Nr. 192 str. 1456) postanowienia umowy zbiorowej z samego prawa uchylają naruszające ją postanowienia indywidualnych umów o pracę. Na pozostałym obszarze Państwa Polskiego odpowiednie postanowienia umów zbiorowych mogą być traktowane: a) bądź jako uprawnienia, wynikające z zobowiązania na rzecz pracowników (jeżeli umowa zbiorowa została zawarta w imieniu i na rzecz pracowników), b) bądź jako zobowiązania na rzecz osoby trzeciej, jeżeli zorganizowany i mający osobowość prawną podmiot zbiorowy np. związek zawodowy, zawiera umowę zbiorową na rzecz pracowników, jako osób trzecich, c) bądź wreszcie jako postanowienia prawa zwyczajowego, ustalonego dla danej gałęzi pracy.

³⁴⁾ Ust. z dn. 18.XII.1919 r. (Dz. U. 2/20 poz. 7) ze zmianami wprowadzonymi przez ust. z dn. 14.II.1922 r. (Dz. U. 14/22 poz. 127) str. 71.

Rozp. z dn. 5.VI.1921 r. w przedmiocie pracy nocne karniaki i zakł. graf. (Dz. U. 57/21 poz. 362) str. 77.

Rozp. z dn. 10.XII.1921 o wykonywaniu robót, poprzedzających produkcję w piekarstwie (Dz. U. 104/21 poz. 759) str. 78.

Rozp. z dn. 26.I.1922 w sprawie czasu osób, zatrudnionych przy pilnowaniu (Dz. U. 18/22 poz. 148) str. 79.

Rozp. z dn. 23.VI.1923 o czasie pracy w zakładach handlo-

docianych i kobiet³⁶⁾, o umowie o pracę robotników³⁷⁾ i pracowników umysłowych³⁸⁾, o kaucjach, składanych przez pracowników³⁹⁾, o pośrednictwie pracy⁴⁰⁾, przekroczenia przepisów, dotyczących higieny pracy i bezpieczeństwa pracy⁴¹⁾, oraz sprawy o niewykonanie nakazów, wy-

wych (Dz. U. 70/23 poz. 551) ze zmianami, wprowadzonymi przez rozp. dn. 21.IV.1924 (Dz. U. 32/24 poz. 335) str. 80.

Rozp. z dn. 15.I.1924 w sprawie czasu pracy dla wykonywania robót, poprzedzających produkcję lub po niej następujących (Dz. U. 19/24 poz. 188) str. 85.

Rozp. z dn. 22.II.1924, dotyczące czasu pracy w zakładach, podlegających bezpośrednio Min. Przemysłu i Handlu (Dz. U. 23/24 poz. 249).

Rozp. z dn. 15.XI.1924 o dniach świątecznych (Dz. U. 101/24 poz. 928) ze zmianami, wprowadzonymi ustawą z dn. 18.III.1925 (Dz. U. 34/25 poz. 234) str. 86.

Rozp. z dn. 16.III.1925 w sprawie czasu pracy pracowników ruchu tramwajów miejskich (Dz. U. 27/25 poz. 197) str. 87.

³⁵⁾ Ust. z dn. 16.V.1922 (Dz. U. 40/22 poz. 334) str. 113.

Rozp. wyk z dn. 12.VI.1923 (Dz. U. 62/23 poz. 464) str. 116.

³⁶⁾ Ust. z dn. 2.VII.1924 w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet (Dz. U. 65/24 poz. 636) str. 88.

Rozp. z dn. z dn. 14.XII.1924 o wykazach i spisach młodocianych (Dz. U. 114/24 poz. 1023) str. 94.

Rozp. z dn. 31.XII.1924 o wykonaniu obowiązku szkolnego przez młodocianych (Dz. U. 4/25 poz. 40) str. 98.

Rozp. z dn. 11.III.1927 w sprawie urządzenia i utrzymywania żłobków dla niemowląt w zakładach pracy (Dz. U. 32/27 poz. 293).

³⁷⁾ Rozp. z dn. 16.III.1928 (Dz. U. 35/28 poz. 324) str. 3.

³⁸⁾ Rozp. z dn. 16.III.1928 (Dz. U. 35/28 poz. 323) str. 34.

³⁹⁾ Rozp. z dn. 18.V.1927 (Dz. U. 46/27 poz. 409) str. 131.

⁴⁰⁾ Ust. z dn. 10.VI.1924 o społecznym pośrednictwie pracy (Dz. U. 58/24 poz. 585) str. 152.

Ust. z dn. 21.X.1921 o zarobkowym pośrednictwie pracy (Dz. U. 8/21 poz. 647) str. 159.

⁴¹⁾ Rozp. z dn. 22.IV.1927 o zakazie używania białego i żółtego fosforu (Dz. U. 43/27 poz. 380) str. 175.

Rozp. z dn. 30.VI.1927 w sprawie produkcji, przywozu i używania bieli ołowianej, siarczanu ołowiu oraz innych związków ołowiu (Dz. U. 62/27 poz. 544) str. 177.

Rozp. z dn. 22.VIII.1927 o zapobieganiu chorobom zawodowym i ich zwalczaniu (Dz. U. 78/27 poz. 676) str. 181, oraz rozp. wydane na podstawie art. 2 i 3 tego rozp.

dawanych przez inspektorów pracy, o ile sprawy powyższe ulegały dotychczas rozpoznawaniu w pierwszej instancji przez sądy powiatowe (pokoju)⁴²⁾.

Art. 8. W razie zbiegu przestępstwa, podlegającego orzecznictwu sądu powszechnego, z przestępstwem, podlegającym orzecznictwu sądu pracy, każdy z tych sądów rozpoznaje sprawę o przestępstwo, należące do jego właściwości.

Wyrok, orzekający karę łączną, wydaje sąd powszechny.

Art. 9. Sądy pracy powołane są również do rozstrzygania wszelkich spraw karnych, przekazanych w pierwszej instancji orzecznictwu inspektorów pracy⁴³⁾, tudzież spraw karnych o przekroczenia, wymienione w art. 7, jeżeli do orzecznictwa w nich powołane są jakiekolwiek inne władze administracyjne, o ile skazany orzeczeniem inspektora pracy lub innej władzy administracyjnej wnosi w myśl obowiązujących przepisów żądanie przekazania sprawy sądowi⁴⁴⁾.

Art. 10. Koszty utrzymania sądów pracy ponosi Skarb Państwa.

Art. 11. Sąd pracy składa się z przewodniczącego, zastępcy (zastępców) przewodniczącego oraz najmniej

Rozp. z dn. 31.X.1927 o stosowaniu mech urządzeń w piekarniach i cukierniach (Dz. U. 102/27 poz. 874) str. 186.

Rozp. z dn. 16.III.1928 o bezpieczeństwie i higienie pracy (Dz. U. 35/28 poz. 325) str. 171, oraz rozp. wydane na podstawie art. 2 ust. 1 i 2 tego rozp.

tudzież wszelkie inne obowiązujące przepisy, dotyczące higieny i bezpieczeństwa pracy.

⁴²⁾ Art. 29 i 30 ust. 1 rozp. z dn. 14.VII.1927 (Dz. U. 67/27 poz. 590) str. 212 i 213.

⁴³⁾ Art. 32 rozp. z dn. 14.VII.1927 str. 213.

⁴⁴⁾ Art. 33 rozp. o inspekcji pr. str. 214.

Tryb postępowania w sądach pracy, wskazany jest w art. 21 rozp. o sądach pr. i uwadze⁶⁰⁾ do tego art. str. 256.

Władze administracyjne orzekają w dotychczasowym zakresie, lecz na żądanie skazanego orzeczeniem tych władz, sprawa zostaje przekazana sądowi pracy.

z dziesięciu ławników i podwójnej liczby zastępców z każdej z dwu grup: pracodawców i pracowników⁴⁵⁾.

Przewodniczącego i zastępcę przewodniczącego powołuje z pośród sędziów Minister Sprawiedliwości.

Przewodniczący sądu pracy i jego zastępcą, o ile pełnią czynności w samoistnych sądach pracy, otrzymają z reguły uposażenie grupy „A”, przewidziane w ustawie z dnia 5 grudnia 1923 r. o uposażeniu sędziów w sądownictwie powszechnym i administracyjnym oraz prokuratorów (Dz. U. R. P. Nr. 134, poz. 1107). W przypadku, gdy na przewodniczącego sądu pracy lub jego zastępcę jest powołany sędzia, który otrzymywał uposażenie wyższej grupy, to otrzymuje on uposażenie, odpowiadające uposażeniu przywiązanemu do stanowiska, jakie posiadał w czasie powołania na stanowisko przewodniczącego sądu pracy, względnie jego zastępcy.

Przewodniczący sądu pracy i jego zastępcą w przypadku ust. 2 art. 2 będą powołani z grona sędziów danego sądu powiatowego (pokoju) i pod względem służbowym podlegają oni nadal naczelnikowi sądu powiatowego (pokoju)⁴⁶⁾, o ile on sam nie jest przewodniczącym sądu pracy.

Do każdego sądu pracy winna być przydzielona odpowiednia liczba urzędników i funkcjonariuszów niższych do załatwiania czynności biurowych, o ile sąd pracy nie jest utworzony w obrębie sądu powiatowego (pokoju) w myśl ust. 2 art. 2.

Art. 12. Ławników sądów pracy powołuje⁴⁷⁾ w równej liczbie z każdej z dwóch grup (art. 11) na okres dwuletni Minister Sprawiedliwości na wspólny wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej oraz Ministra Przemysłu i Han-

⁴⁵⁾ Liczbę ławników i zastępców w każdym sądzie pracy określa również Minister Sprawiedliwości na wspólny wniosek Ministra Pracy i Op. oraz Min. Przem. i Handlu, względnie Min. Rolnictwa.

⁴⁶⁾ Sędzia grodzki, a jeśli ich jest więcej — jeden z sędziów grodzkich wyznaczony przez Ministra Sprawiedliwości jest jego naczelnikiem (art. 11 prawa o ustroju sądów powszechnych).

⁴⁷⁾ Rozp. przyjęło zasadę powoływania ławników, a nie wyboru ich przez grupy zainteresowane. Przy powoływaniu ławników Ministrowie nie są skrupowani kolejnością nazwisk na listach i władni są powoływać z tych list osoby, które uznają za odpowiednie według swego swobodnego uznania.

dlu, względnie Ministra Rolnictwa na podstawie list kandydatów, przedstawianych przez izby przemysłowo-handlowe, względnie izby rolnicze, lub stowarzyszenia zawodowe pracodawców oraz przez stowarzyszenia zawodowe pracowników, czynne w okręgu sądu pracy, oraz list kandydatów, przedstawianych przez zarządy przedsiębiorstw i instytucji państwowych i samorządowych, czynnych w okręgu sądu pracy, a nie należących do stowarzyszeń zawodowych pracodawców ⁴⁸⁾. Jednocześnie powoływana jest podwójna liczba zastępców dla każdego sądu pracy. Każda lista kandydatów, przedstawiona przez wyżej wymienione instytucje i stowarzyszenia, winna obejmować potrójną liczbę osób w stosunku do liczby wolnych stanowisk ławników i ich zastępców.

Przy powoływaniu ławników i zastępców ławników z grupy pracodawców przedstawiane kandydatury winny być uwzględniane w miarę możliwości proporcjonalnie do liczby pracowników, zatrudnionych przez ogół członków stowarzyszeń zawodowych pracodawców i przez przedsiębiorstwa i instytucje państwowe i samorządowe, uprawnione do przedstawiania list kandydatów, z grupy zaś pracowników — o ile możliwości proporcjonalnie do liczby pracowników, zrzeszonych w stowarzyszeniach zawodowych pracowniczych.

W razie nieistnienia stowarzyszeń zawodowych pracodawców lub pracowników w okręgu sądu pracy lub w razie uchylenia się tych stowarzyszeń od przedstawienia kandydatów w wyznaczonym im terminie, Minister Sprawiedliwości na wspólny wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej oraz Ministra Przemysłu i Handlu, względnie Ministra Rolnictwa powołuje odpowiednie kategorie ławników i zastępców według własnego uznania.

Przepisy szczegółowe co do wykonania niniejszego artykułu ustali rozporządzenie wykonawcze.

Art. 13. Ławnikiem lub jego zastępcą może być ten, kto posiada obywatelstwo polskie ⁴⁹⁾, korzysta z pełni praw

⁴⁸⁾ Przedstawiciele przedsiębiorstw i instytucji państwowych i samorządowych zasiadają jako ławnicy z grupy pracodawców.

⁴⁹⁾ Ust. z dn. 7.II.1920 o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz. U. 7/20 poz. 44).

cywilnych⁵⁰⁾ i obywatelskich⁵¹⁾), jest nieskazitelnego charakteru, ukończył 30 lat życia i włada językiem polskim w słowie i piśmie⁵²⁾).

Od zajmowania stanowiska ławnika sądu pracy wyłączeni są wojskowi w służbie czynnej, duchowni i zakonnicy, funkcjonariusze państwowi w służbie czynnej, o ile nie są zatrudnieni w przedsiębiorstwach i instytucjach państwowych⁵³⁾), oraz posłowie do Sejmu i senatorowie.

Powołanie na stanowisko ławnika lub jego zastępcy pracowników instytucji komunalnych może nastąpić jedynie za zgodą władz przełożonych danych instytucji.

Można odmówić przyjęcia lub złożyć objęty urząd ławnika lub zastępcy, jeżeli kandydat lub ławnik, względnie zastępca:

- 1) przekroczył 60 rok życia;
- 2) jest dotknięty ułomnością, utrudniającą sprawowanie urzędu;
- 3) nie mieszka lub przestaje mieszkać w okręgu sądu pracy;

⁵⁰⁾ Nie mogą być ławnikami bezwłasnowolni i upadli dłużnicy.

⁵¹⁾ Nie mogą być ławnikami osoby, wymienione w art. 3 ust. z dn. 28.VII.1922 o ordynacji wyborczej do Sejmu (Dz. U. 66/22 poz. 590).

⁵²⁾ Z brzmienia art. 13 nie wynika, aby kobiety nie mogły być ławnikami sądów pr. Przemawia za takim tłumaczeniem ta okoliczność, że ograniczając prawa kobiet prawodawca zaznacza to wyraźnie np. art. 214 prawa o ustroju sądów powszechnych stanowi, że „do sprawowania obowiązków przysięgłego powołuje się osoby płci męskiej, które“.

Warunki wskazane w art. 13 ust. 1) dotyczą zarówno ławników z grupy pracowników, jak z grupy pracodawców. Nie jest koniecznym, aby osoby powołane na ławników zamieszkiwały pewien okres czasu w okręgu sądu pr.

Mogą być ławnikami osoby nie będący ani pracownikami ani pracodawcami np. lekarze, adwokaci i t. p.

⁵³⁾ Wyłączenie jest stanowcze przeto nawet za zgodą przełożonych osoby, wskazane w art. 13 ust. 2 nie mogą piastować urzędu ławnika.

Mogą być ławnikami funkcjonariusze państwowi, emerytowani, tudzież pracownicy kontraktowi, jak również funkcjonariusze państwowi, zatrudnieni w przedsiębiorstwach i instytucjach państwowych, (lecz nie w urzędach państwowych), oraz pracownicy i funkcjonariusze komunalni.

4) w poprzedniej kadencji pełnił obowiązki ławnika sądu pracy;

5) utracił charakter reprezentanta tej grupy, z której był powołany lub proponowany⁵⁴⁾.

O dopuszczalności odmówienia, przyjęcia lub złożenia urzędu orzeka Minister Sprawiedliwości.

Ławnicy i ich zastępcy nie mogą doznawać utrudnień ze strony pracodawców przy pełnieniu swych obowiązków⁵⁵⁾.

Art. 14. Do administracji sądowej sądów pracy i nadzoru nad nimi mają odpowiednie zastosowanie przepisy, dotyczące w tym zakresie sądów powiatowych (po-koju)⁵⁶⁾.

Ławnicy i ich zastępcy składają przysięgę sędziowską przed przewodniczącym sądu pracy⁵⁷⁾.

Art. 15. Nazwiska i miejsce zamieszkania wszystkich członków sądu pracy winny być podane do wiadomości publicznej przez prezesa sądu okręgowego, w którego okręg sąd pracy ma siedzibę.

Art. 16. Ławnicy i zastępcy za udział w posiedzeniach otrzymują na żądanie diety w razie udowodnionej utraty zarobku, zamieszcowi zaś nadto zwrot kosztów przejazdu; wysokość diet i kosztów przejazdu określi rozporządzenie wykonawcze Ministra Sprawiedliwości i Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Art. 17. Ławnicy, którzy bez zasługujących na uwzględnienie powodów nie przychodzą wcale na posiedzenia lub też przychodzą z opóźnieniem, albo też w inny sposób uchylają się od spełniania swoich obowiązków urzędowych, podlegają karze porządkowej do wysokości 500 zł., którą nakłada przewodniczący sądu, jak również winni zwrócić wynikłe stąd koszty sądowe w wysokości, ustalo-

⁵⁴⁾ Np. osoba powołana na ławnika z grupy pracowników stała się pracodawcą.

⁵⁵⁾ Patrz art. 29 r. um. pr. pr. um. (str. 55).

⁵⁶⁾ Po 1 Stycznia 1929 r. przepisy prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. 12/28 poz. 93), dotyczące sądów grodzkich.

⁵⁷⁾ Po 1 Stycznia 1929 r. ławnicy składać będą ślubowanie zamiast przysięgi (art. 37 rozp.).

nej przez przewodniczącego. W razie późniejszego usprawiedliwienia się może przewodniczący orzeczenie swoje w całości lub w części cofnąć.

Przeciw nałożeniu kary porządkowej ławnik może się odwołać w przeciągu dni 14 do prezesa właściwego sądu okręgowego, który rozstrzyga ostatecznie.

Co do ściągnięcia i użycia kary porządkowej stosuje się tryb, przewidziany dla grzywien w postępowaniu karnosądowym.

O zamianie kary porządkowej w razie jej nieściągalności na karę aresztu zastępczego orzeka prezes sądu okręgowego według swobodnego uznania, przyczem kara aresztu zastępczego nie może przenosić dwu tygodni.

Art. 18. Sąd okręgowy może usunąć z urzędu ławnika lub jego zastępcę:

- a) jeżeli co do niego zajdą lub staną się wiadomemi okoliczności, które wyłączają go od zajmowania stanowiska ławnika sądu pracy (art. 13)⁵⁸⁾;
- b) jeżeli stał się winnym poważnego naruszenia swoich obowiązków urzędowych, a w szczególności jeżeli pomimo kilkakrotnego ukarania karą porządkową nie bierze udziału w posiedzeniach sądu pracy;
- c) jeżeli utraci on charakter reprezentanta tej grupy, z której był powołany.

Decyzja sądu okręgowego jest ostateczna.

Art. 19. W sprawie wyłączenia się i wykluczania członków sądów pracy mają zastosowanie odpowiednie przepisy postępowania sądowego cywilnego⁵⁹⁾, względnie karnego⁶⁰⁾, stanowiące o powodach wyłączenia się lub wykluczania sędziów, obowiązujące w siedzibie sądu pracy.

Nadto członkowie sądu pracy powinni sami się wyłączyć i mogą być wykluczeni przez strony, jeżeli są zatrudnieni u pracodawcy, będącego stroną w procesie lub gdy

⁵⁸⁾ Ławnicy sądowi są urzędnikami w rozumieniu art. 636 cz. 4 K. K. Karalność przekupstwa urzędnika nie jest uzależniona od wyrządzenia przez to szkody, bądź zarządowi państwowemu, bądź osobie prywatnej. Art. 659 K. K. nie dotyczy ławników sądowych (O. S. P., VII, 86).

⁵⁹⁾ Art. 195 — 197 u. p. c.; §§ 19 — 22 nor. jur.

⁶⁰⁾ Art. 85 — 87 u. p. k.; §§ 67, 68, 70 — 73 proc. k.

zachodzą powody, wykazujące ich uprzedzenia lub stronniczość w danej sprawie ⁶¹⁾).

Jeżeli wykluczony członek sądu pracy nie uzna powodu wykluczenia za słuszny, przewodniczący rozstrzyga bezzwłocznie i ostatecznie, o ile zaś chodzi o osobę przewodniczącego — rozstrzyga wyłącznie i ostatecznie przez właściwego sądu okręgowego ⁶²⁾).

Art. 20. W sprawach cywilnych sąd pracy prowadzi rozprawę i orzeka w kampletach, składających się z przewodniczącego lub jego zastępcy, jednego ławnika z grupy pracodawców i jednego ławnika z grupy pracowników ⁶³⁾, przyczem przy rozpoznawaniu spraw robotników ławnikiem z grupy pracowników powinna być osoba, należąca do kategorii przedstawicieli robotników, a przy rozpoznawaniu spraw pracowników umysłowych — osoba, należąca do kategorii przedstawicieli pracowników umysłowych.

Przy rozpoznawaniu spraw, dotyczących gospodarstw rolnych i leśnych i przedsiębiorstw z nimi związanych, ławnikami powinny być osoby, należące do kategorii przedstawicieli pracodawców i pracowników rolnych.

W sprawach karnych prowadzi rozprawę i orzeka jednoosobowo sędzia przewodniczący lub jego zastępca ⁶⁴⁾).

Wszystkie zarządzenia i orzeczenia poza rozprawą wydaje przewodniczący lub jego zastępca ⁶⁵⁾).

Zasady, według których przewodniczący powoływać

⁶¹⁾ bądź przed rozprawą, bądź podczas rozprawy.

⁶²⁾ Uchyła stosowanie art. 198 i 199 u. p. c., § 23 nor. jur. i § 74 proc. k.

⁶³⁾ W sprawach cywilnych komplet wyrokujący składa się z trzech osób: przewodniczącego sądu pr., lub jego zastępcy i 2 ławników.

⁶⁴⁾ bez udziału ławników.

⁶⁵⁾ Np. zwrot skargi powodowej (art. 53 u. p. c.), pozostawienie skargi bez biegu (54-¹ u. p. c.), zabezpieczenie dowodów (82-⁶ u. p. c.), zabezpieczenie powództwa (125 u. p. c.), przyjęcie opozycji (152 u. p. c.), zwrot skargi apelacyjnej lub incydentalnej (164-² u. p. c.) pozostawienie skargi apel. bez biegu (164-³ u. p. c.) zwrot pism (§ 37 proc. c.), orzeczenia dotyczące przeprowadzenia dowodów (§ 288 proc. c.), zabezpieczenie dowodów (§ 386 proc. c.) i t. p.

Wszelkie decyzje podczas rozprawy wydaje komplet orzekający sądu pr.

będzie na posiedzenia poszczególnych ławników i ich zastępców, określi rozporządzenie wykonawcze.

Stosownie do różnorodnych gałęzi pracy najmniej lub do zbliżonych gałęzi pracy najmniej sąd pracy może być podzielony na kilka stałych oddziałów⁶⁶⁾.

Art. 21. O ile rozporządzenie niniejsze nie zawiera przepisów odmiennych do postępowania sądów pracy w sprawach cywilnych, stosuje się na obszarze sądów apelacyjnych krakowskiego i lwowskiego i sądu okręgowego cieszyńskiego przepisy obowiązującej tam ustawy o postępowaniu cywilno-sądowym, dotyczące postępowania sądów powiatowych w sprawach drobiazgowych (do 100 złotych)⁶⁷⁾, na obszarze zaś sądów apelacyjnych warszawskiego, lubelskiego i wileńskiego — przepisy obowiązującej tam ustawy postępowania sądowego cywilnego, dotyczące postępowania w sądach pokoju⁶⁸⁾, w sprawach karnych zaś przepisy ustaw postępowania sądowego karnego, obowiązujących w siedzibie sądu pracy, a dotyczące postępowania przed sądami powiatowymi (pokoju)⁶⁹⁾.

Art. 22. Do rozpoznawania i rozstrzygania sporów cywilnych, należących do właściwości sądów pracy, właściwy jest ten sąd pracy, w którego okręgu miała być lub była wykonywana praca, względnie znajduje się zakład pracy⁷⁰⁾.

W sprawach karnych, należących do właściwości są-

⁶⁶⁾ Do spraw robotników, pracowników umysłowych, pracowników handlowych, robotników rolnych, służby domowej, czeladników i t. d.

⁶⁷⁾ §§ 440 — 453 proc. c.

⁶⁸⁾ Art. 29 — 199 u. p. c. i właściwe przepisy proc. c.

⁶⁹⁾ Art. 36 — 199 u. p. k. i właściwe przepisy proc. k.

Przepisy działu V o postępowaniu sądowym w sprawach karno-administracyjnych (art. 34 — 44) rozp. z dnia 22.III.1928 r. (D.M. 38/28 poz. 365) w sprawach, poddanych orzecznictwu sądów pr. na zasadzie art. 9 rozp. nie będą stosowane, gdyż rozp. o sądach pr. jako lex specialis nie uległo zmianom wskutek wydania rozp. o postępowaniu karno-administracyjnym.

⁷⁰⁾ Przepis art. 22 rozp. wyłącza stosowanie art. 32 i 35 u. p. c. oraz § 66 i nast. proc. c.; dla określenia właściwości sądu pr. decydującym jest wyłącznie miejsce wykonywania pracy lub miejsce zakładu pracy, jednakże możliwym jest układ stron o poddaniu sporu pod rozpoznanie innego sądu pr. (art. 37 u. p. c., § 104 nor. jur.).

dów pracy, właściwość miejscową danego sądu pracy ustala się według przepisów, dotyczących właściwości miejscowej sądów powszechnych, a obowiązujących w siedzibie sądu pracy ⁷¹⁾).

Sąd pracy winien z urzędu przestrzegać swej właściwości ⁷²⁾).

Art. 23. Sprawy cywilne, należące do właściwości sądów pracy, o ile nie należą do właściwości żadnego z istniejących sądów pracy ze względu na ich okrąg, należą do właściwości sądów powiatowych (pokoju), chociażby w myśl ogólnych przepisów należały do właściwości sądów okręgowych ⁷³⁾).

Sprawy cywilne, dotyczące dozorców domowych (punkt c art. 4) do czasu utworzenia sądów pracy w poszczególnych okręgach, należą do właściwości komisji rozjemczych (ustawa z dnia 23 stycznia 1920 r. Dz. U. R. P. Nr. 8, poz. 53) w dotychczasowym zakresie ich działania (art. 39 ustęp 2).

Art. 24. W razie, gdy praca jest wykonywana w okręgu jednego sądu pracy, zakład zaś pracy znajduje się w okręgu innego sądu pracy lub też w miejscowości, nie należącej do okręgu żadnego z istniejących sądów pracy, albo też odwrotnie, natenczas powód może w sprawach cywilnych wszcząć sprawę według swego uznania bądź przed sądem właściwym dla okręgu, w którym wykonywana jest praca, bądź przed sądem właściwym dla okręgu, w którym znajduje się zakład pracy ⁷⁴⁾).

⁷¹⁾ Art. 36 u. p. k., § 51 proc. k.

⁷²⁾ zarówno rzeczowej, jak terytorjalnej. Strona władną jest zgłosić ekscepcję niewłaściwości sądu na zasadzie art. 69 u. p. c. lub § 239 proc. c.

⁷³⁾ W tych miejscowościach, które znajdują się poza okręgami sądów pr. sprawy cywilne, dla których byłyby właściwymi sądy pracy (art. 6 rozp.) rozstrzygane będą przez sądy pokoju (powiatowe), a po dniu 1 stycznia 1929 r. przez sądy grodzkie, gdy wartość przedmiotu sporu w pieniądzech lub w wartości pieniężnej nie przekracza 5.000 zł. W tych wypadkach stosowane będą ogólne przepisy postępowania cywilnego (art. 21 rozp.), bez uwzględnienia przepisów specjalnych, zawartych w rozp. o sądach. pracy.

⁷⁴⁾ Rozp. wprowadza fakultatywną właściwość sądów — według wyboru strony powodowej — w wypadkach, gdy praca wykonywana jest poza zakładem pracy, np. przy montażu maszyn w bu-

Art. 25. Jeżeli sąd powszechny uznał prawomocnie właściwość rzeczową sądu pracy w danej sprawie, decyzyja ta wiąże sąd pracy właściwy dla danej miejscowości, w którym sprawa ta następnie toczyć się będzie. Jeżeli zaś sąd pracy prawomocnie uznał właściwość rzeczową sądów powszechnych, orzeczenie to wiąże sądy powszechne ⁷⁵⁾.

Art. 26. We wszystkich sprawach cywilnych pełnomocnikami stron ⁷⁶⁾ mogą być ich dzieci pełnoletnie, rodzice, bracia i siostry, małżonkowie ⁷⁷⁾, osoby należące do tego samego zawodu, wyznaczeni przez stowarzyszenia zawodowe, członkowie, funkcjonariusze oraz adwokaci jako stali radcowie prawni tych stowarzyszeń ⁷⁸⁾, tudzież, o ile chodzi o pracodawców, urzędnicy, adwokaci jako stali radcowie prawni ⁷⁹⁾, zawiadowcy, zarządzający i oficjaliści.

W sprawach cywilnych, w których dopuszczalne jest odwołanie (art. 31), oraz w sprawach karnych pełnomocnikami stron mogą być ponadto adwokaci ⁸⁰⁾.

dynku obcym, przy zakładaniu instalacji wodociągowych, elektrycznych, przy budowie mostów i t. d. W tych wypadkach może być właściwym również sąd powszechny, jeżeli w okręgu wybranym przez powoda sąd pracy nie istnieje.

⁷⁵⁾ Przepis dotyczy tylko sporu co do właściwości rzeczowej; natomiast w razie sporu kompetencyjnego między sądami pr. różnych okręgów należy stosować przepisy art. 40 — 43 u. p. c. i § 47 nor. jur., a po 1 stycznia 1929 r. art. 44 — 46 rozp. o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. 12/28 poz. 93).

⁷⁶⁾ Zarówno powoda, jak pozwanego

⁷⁷⁾ lecz nie mogą być pełnomocnikami dziadkowie, wujowie i ciotki; osoby wymienione w art. 26 rozp. mogą być pełnomocnikami, jeżeli są pełnoletnie.

⁷⁸⁾ i ⁷⁹⁾ Adwokaci, nie będący stałymi radcami prawnymi stowarzyszenia lub stałymi radcami prawnymi pracodawców, których zastępują, nie mogą reprezentować strony w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu nie przenosi 200 zł. (art. 30 rozp.)

⁸⁰⁾ W sprawach cywilnych o kwoty ponad 200 zł. oraz w sprawach karnych mogą być pełnomocnikami stron adwokaci, nie będący stałymi radcami prawnymi stowarzyszeń zawodowych lub pracodawców. Natomiast nie mogą zastępować stron przed sądami pr. obrońcy sądowi i obrońcy przy sądach pokoju.

W sprawach karnych mogą być pełnomocnikami również inne osoby, którym ogólnie przepisy pozwalają na prowadzenie spraw karnych (art. 44 u. p. k., § 39 proc. k.).

Art. 27. Sąd pracy winien stosownie do potrzeby oznaczyć i ogłosić określone dni i godziny, w których powód nawet bez wezwania może się stawić wraz ze stroną pozwaną dla rozpoznania sprawy.

Art. 28. Sąd pracy winien wyznaczyć termin rozprawy niezwłocznie⁸¹⁾ na jeden z najbliższych dni i w ten sposób, aby w przypadkach, gdy miejsce zamieszkania pozwanego znajduje się w okręgu sądowym, okres czasu od dnia doręczenia wezwania⁸²⁾ do rozprawy wynosił z reguły nie więcej, jak pięć dni⁸³⁾.

Art. 29. Na rozprawie⁸⁴⁾ przed sądem pracy ławnicy mają prawo zadawać pytania stronom⁸⁵⁾, świadkom⁸⁶⁾ i biegłym⁸⁷⁾.

Osoby wskazane w ust. 1 art. 26 winny przedłożyć sądowi dowód, że czynią zadość wymaganiom przepisów tego art., a wszyscy pełnomocnicy winni złożyć sądowi pełnomocnictwo, udzielone przez stronę, którą zastępują.

Podpis na pełnomocnictwie, złożonem sądowi pr. na obszarze b. zaboru rosyjskiego winien być zaświadczony przez sędziego pokoju, notariusza lub zwierzchność gminną (art. 47 u. p. c.), natomiast pełnomocnictwa, wydane adwokatom nie wymagają urzędowego poświadczenia (art. 12 przep. przech. do u. p. c.) Pełnomocnictwo może być udzielone protokularnie.

Oplaty stemplowe od pełnomocnictw: patrz ustawy dodatkowe.

Art. 27 wymienia osoby, które mogą być pełnomocnikami przed sądami pracy, natomiast zastępstwo stron w sądach okręgowych, jako instancji odwoławczej oraz w Sądzie Najwyższym regulowane jest przez ogólne przepisy postępowania cywilnego, wzgl. karnego.

O uprawnieniu do wniesienia odwołań patrz. uw. ⁸⁹⁾ str. 261.

⁸¹⁾ po wytoczeniu powództwa (o powództwie art. 51 — 55 u. p. c. §§ 74 — 86 i 226 — 229 proc. c.

⁸²⁾ O wezwaniach i doręczaniu art. 61—62.² u. p. c. i §§ 87—122 proc. c.

⁸³⁾ Przekroczenie tego terminu nie skutkuje wadliwością postępowania. Również sprawy wytoczone przed sądami powszechnymi z tytułu umowy o pracę robotników mają charakter spraw pilnych i na obszarze b. zaboru austriackiego spraw ferjalnych, (art. 46 rozp. um. pr. rob. str. 26).

⁸⁴⁾ Rozprawa jest z reguły jawną; ograniczenia wskazane są w art. 68 u. p. c. i § 172 proc. c.

⁸⁵⁾ Dowód z przesłuchania stron §§ 371—384 proc. c.

⁸⁶⁾ Przepisy o świadkach zawarte są w art 68.¹—80 u. p. c. i w §§ 320 — 350 proc. c.

⁸⁷⁾ Przepisy o biegłych zawarte są w art. 122 — 124.³ u. p. c. i w §§ 351—367 proc. c.

Art. 30. W sporach, w których wartość przedmiotu nie przenosi 200 złotych⁸⁸⁾, można od wyroku⁸⁹⁾ sądu pracy wnieść odwołanie⁹⁰⁾ do sądu okręgowego⁹¹⁾ w ciągu 8 dni⁹²⁾ jedynie w wypadkach: 1) jawnego pogwałcenia prawa lub niewłaściwej wykładni jego, 2) pogwałcenia formalności postępowania o tyle istotnych, że wskutek niezachowania ich niepodobna przyznać orzeczeniu powagi rzeczy osądzonej, 3) przekroczenia przez sąd pracy zakresu jego kompetencji⁹³⁾.

Wyrok sądu okręgowego nie ulega zaskarżeniu.

Sąd okręgowy w powyższych sprawach odwoławczych orzeka w składzie trzech sędziów państwowych bez udziału ławników⁹⁴⁾.

⁸⁸⁾ Miarodajną jest wartość przedmiotu sporu, a nie wartość przedmiotu zaskarżenia.

W sprawach, w których wartość przedmiotu nie może być określona lub oszacowana w pieniądzu nie podlega na obszarze b. zaboru rosyjskiego decydującą jest kwota wpisu sądowego określona przez przewodniczącego sądu pr., względnie w wyroku i w wypadkach, gdy kwota ta nie przekroczy 4 złotych — odwołanie z art. 30 nie służy; na obszarze b. zaboru austriackiego miarodajną jest wartość przedmiotu sporu, oznaczona przez powoda (§ 56 nor. jur.) z uwzględnieniem przepisu § 60 nor. jur.

⁸⁹⁾ O wyroku art. 129 — 144 u. p. c., §§ 390 — 424 i 452 proc. c.

⁹⁰⁾ Rozp. nazywa odwołaniem to, co u. p. c. nazywa skargą kasacyjną. Od wyroków w sprawach, wymienionych w art. 30 nie służy apelacja (art. 162 u. p. c. niema zastosowania); niema też odwołań z przyczyn nieważności innych, aniżeli wskazane w art. 30 (§§ 177 i 501 proc. c. nie mają zastosowania).

Na obszarze b. zaboru rosyjskiego służy opozycja przeciwko wyrokowi zaocznemu na zasadach ogólnych (art. 145 — 153 u. p. c.).

⁹¹⁾ Do Sądu Okręgowego, w którego okręgu znajduje się sąd pr. Odwołanie należy wnieść przed sąd pr. który wydał wyrok. Do odwołania należy dołączyć odpisy dla strony przeciwnej. Na obszarze b. zaboru rosyjskiego stosowane będą przepisy art. 189 i 190 u. p. c.

⁹²⁾ Okres do wniesienia odwołania został skrócony. Okres ten biegnie od daty ogłoszenia wyroku, a w wypadku wyroku zaocznego od dnia doręczenia odpisu wyroku, lub od dnia doręczenia nakazu wykonawczego (uchwały pozwalającej egzekucję), zależnie od tego, co wcześniej nastąpiło.

⁹³⁾ Podstawy odwołania są te same, które wskazuje art. 186 u. p. c. dla skarg kasacyjnych.

⁹⁴⁾ Rozp. nie wskazuje, czy odwołania rozstrzygane będą przez wydziały odwoławcze sądów okręgowych, czy też przez wydziały cywilne ogólne.

Art. 31. W sporach o kwoty ponad 200 złotych⁹⁵⁾ oraz w sprawach karnych⁹⁶⁾ można od wyroku sądu pracy odwołać się do sądu okręgowego⁹⁷⁾ na zasadach przewidzianych w obowiązujących ustawach postępowania cywilnego, względnie karnego, a dotyczących odwołań od wyroków sądów powiatowych (pokoju)⁹⁸⁾. Odwołanie należy wnieść pisemnie lub protokółarnie do sądu pracy w terminie czternastodniowym⁹⁹⁾. Odwołanie rozstrzyga sąd okręgowy stosownie do obowiązujących w jego siedzibie przepisów postępowania cywilnego, względnie karnego, dotyczących postępowania odwoławczego w sądach okręgowych¹⁰⁰⁾, przyczem wniesienie odpowiedzi na odwołanie oraz występowanie adwokatów jako pełnomocników stron nie jest obowiązujące¹⁰¹⁾. Sąd okręgowy wyznacza termin

⁹⁵⁾ Patrz uwagę⁸⁸⁾ (str. 260). Jakkolwiek rozp. wyraża się „w sporach o kwoty ponad 200“, co mogłoby wywołać przypuszczenie, że w sprawach o przedmioty niepieniężne wogóle odwołania z art. 31 wnosić nie można, należy uważać, że miarodajną jest wartość przedmiotu sporu za wzorem przepisu art. 30 rozp.

⁹⁶⁾ wskazanych w art. 7 i 9 rozp.

⁹⁷⁾ Rozp. nazywa odwołaniem to, co u. p. c. nazywa skargą apelacyjną; właściwym będzie Sąd Okręgowy, w którego okręgu znajduje się sąd pr.

Na obszarze b. zaboru rosyjskiego w sprawach cywilnych służy również opozycja przeciwko wyrokowi zaocznemu na zasadach art. 145 — 153 u. p. c., a w sprawach karnych na zasadach art. 139 u. p. k., zaś na obszarze b. zaboru austriackiego w sprawach karnych na zasadach § 478 proc. k.

⁹⁸⁾ Art. 163 — 164-3 u. p. c., §§ 461 — 469 proc. c., art. 145 — 151 u. p. k., § 463 i nast. proc. k.

⁹⁹⁾ W sprawach cywilnych czasokres został skrócony, wobec czego przepis art. 162 u. p. c. nie ma zastosowania.

Treść odwołania wskazują art. 163 u. p. c. i § 467 proc. c. Odwołanie może być podpisane przez stronę, bądź przez jej pełnomocnika, któremu służy prawo zastępowania stron przed sądami okręgowymi na zasadzie ogólnych przepisów postępowania sądowego w tych sądach. Osoby, wskazane w art. 26 rozp. nie są upoważnione do podpisywania odwołań, jeżeli nie należą do kategorii osób, uprawnionych do zastępowania stron przed sądami okręgowymi.

¹⁰⁰⁾ Art. 171 — 183 u. p. c., §§ 470 — 501 proc. c., art. 155 — 172 u. p. k., §§ 469 — 479 proc. k.

¹⁰¹⁾ Przepis ten dotyczy sądów pr. na obszarze b. austriackiego, gdyż na obszarze b. zaboru rosyjskiego ani przymus adwokacki, ani obowiązek wniesienia odpowiedzi na odwołanie nie istnieją.

rozprawy z reguły najdalej na czternaście dni od daty wpłynięcia odwołania do tego sądu.

Termin do wniesienia odwołania oznaczony w niniejszym artykule i art. 30, liczy się od dnia ogłoszenia wyroku, a w wypadku wyroku zaocznego od dnia doręczenia odpisu wyroku lub od dnia doręczenia nakazu wykonawczego (uchwały pozwalającej egzekucję) (ust. 4 art. 33), zależnie od tego, co wcześniej nastąpiło.

Termin do wniesienia skarg incydentalnych (rekursów) od decyzji (uchwał) sądu pracy lub jego przewodniczącego wynosi siedem dni ¹⁰²).

Odwołanie w sprawach cywilnych, wymienionych w ust. 1, oraz skargi incydentalne (rekursy) rozstrzyga sąd okręgowy w składzie jednego sędziego jako przewodniczącego oraz dwu ławników, powołanych na zasadach, wymienionych w art. 12 oraz z zachowaniem zasad art. 20 ustępów 1 i 2. Rozporządzenie wykonawcze ustali tryb szczegółowy powoływania ławników do udziału w tych posiedzeniach sądu okręgowego.

Art. 32. W sprawach cywilnych, wymienionych w art. 31 ¹⁰³), można wnieść do Sądu Najwyższego środki prawne przewidziane w ustawach postępowania cywilnego obowiązujących w siedzibie danego sądu okręgowego ¹⁰⁴), tylko z przyczyn wymienionych w art. 30 niniejszego rozporządzenia.

W sprawach karnych można od wyroku sądu okręgowego wnieść skargę do Sądu Najwyższego, jeżeli ustawa postępowania karnego, obowiązująca w siedzibie sądu, zaskarżenie takie przewiduje ¹⁰⁵).

¹⁰²) Art. 166 u. p. c., § 517 proc. c.

¹⁰³) od wyroku Sądu Okręgowego, jako instancji II-ej.

¹⁰⁴) Na obszarze b. zaboru rosyjskiego skargi kasacyjne (art. 185 u. p. c.) wnoszone są w terminie 2-miesięcznym (art. 195 u. p. c.) przez Sąd Okręgowy, którego wyrok jest zaskarżony, z odpisami dla strony przeciwnej (art. 189 u. p. c.); na obszarze b. zaboru austriackiego służy rewizja (§ 502 i nast. proc. c.).

Zanoszenie skarg do Sądu Najwyższego, jak również obro-
na przed tym Sądem dopuszczalne są wyłącznie za pośrednictwem
adwokatów. (art. 13 przep. przech. do u. p. c.). O kaucjach
kasac. patrz str. 264.

¹⁰⁵) Na obszarze b. zaboru rosyjskiego skargi kasacyjne
(art. 173 i nast. u. p. k.).

Art. 33. Na obszarze sądów apelacyjnych warszawskiego, lubelskiego i wileńskiego służy sądom pracy prawo wydawania tytułów wykonawczych na mocy prawomocnych swych wyroków¹⁰⁶⁾, jak również decyzji wydanych przez sąd w toku postępowania oraz poza rozprawą główną¹⁰⁷⁾.

Na obszarze sądów apelacyjnych krakowskiego i lwowskiego oraz sądu okręgowego cieszyńskiego wyroki prawomocne sądów pracy i ugody przed nimi zawarte, jak również uchwały, wydane przez sąd w toku postępowania oraz poza rozprawą główną, stanowią tytuł egzekucyjny. O egzekucję prosić należy sąd powszechny, wskazany w paragrafach 18 i 19 ordynacji egzekucyjnej i egzekucję przeprowadzić w myśl postanowień tej ordynacji¹⁰⁸⁾.

Wyroki sądów pracy, od których dopuszczalne jest tylko odwołanie się w trybie art. 30, oraz wyroki sądów okręgowych, wydane w drugiej instancji od wyroków sądów pracy, są wykonalne niezwłocznie. Sąd może na prośbę strony odroczyć wykonanie.

Przy wyrokach, od których dopuszczalne jest odwołanie w trybie art. 31, sąd pracy może na wniosek strony według swego uznania opatrzyć wyrok rygorem tymczasowej wykonalności, względnie dozwolić egzekucję celem zaspokojenia pretensji przed prawomocnością wyroku¹⁰⁹⁾.

Art. 34. Opłaty (należytości) sądowe), z wyjątkiem opłat za doręczenie, nie będą pobierane w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza kwoty 50 złotych¹¹⁰⁾.

¹⁰⁶⁾ Są to wyroki, od których w terminie przepisany strony nie wniosły odwołania, o którym mowa w art. 30 i 31 rozp.

¹⁰⁷⁾ np. na mocy decyzji o zabezpieczeniu powództwa.

¹⁰⁸⁾ Ordynacja egzekucyjna z dn. 27.V.1896 Nr. 79 Dz. U. p.

¹⁰⁹⁾ Sąd pr., opatrując wyrok rygorem tymczasowej wykonalności, lub dozwalając egzekucję przed prawomocnością wyroku nie jest skrópowany żadnymi wymaganiami prawa i działa według własnego uznania, jednakże tylko na wniosek strony.

¹¹⁰⁾ Na obszarze b. zaboru rosyjskiego w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu przekracza 50 zł. pobierane są następujące opłaty na zasadzie przep. tymcz. o kosztach sądowych (Załącznik do rozp. Min. Sprawiedliwości z dnia 25.IV.1928 r. Dz. U. 54/28 poz. 520):

Wpis stosunkowy od wartości powództwa, od opozycji przeciwko wyrokowi zaocznemu, od odwołania (skargi apelacyjnej i kasacyjnej) w wysokości 2% i od skarg incydentalnych w wysokości $\frac{1}{2}\%$, wszakże niemniej, aniżeli 2 zł., a od skargi kasacyjnej niemniej, niż 25 zł. (art. 13). Jeżeli wartość powództwa w chwili jego wytoczenia nie da się ściśle określić, lub wogóle oszacowaniu na pieniądze nie ulega, wpis oznacza początkowo przewodniczący sądu w ilości do 15 zł., a ostateczna suma określona będzie przez sąd przy wydaniu wyroku (art. 10).

Opłata od podań (nie podlegających opłacie wpisu stosunkowego) wynosi 50 gr. (art. 20). Załączniki do podań są wolne od opłat.

Opłata kancelaryjna do tytułów wykonawczych, od wypisów, zaświadczeń i t. p. w toku postępowania przed sądami pr. wynosi 50 gr., a przed sądem okręgowym — 1 zł. od każdej stronicy arkusza (art. 21).

Strona przegrywająca obowiązana jest na żądanie strony wygrywającej zwrócić jej wszystkie koszty sądowe i oprócz tego wynagrodzenie za prowadzenie sprawy; wynagrodzenie to określa taksa, zamieszczona w przepisach tymczasowych z dn. 8.II.1919 o wynagrodzeniu adwokatów (Dz. U. 15/19 poz. 203); jeżeli strona wygrywająca nie miała w sądzie adwokata należy się jej tylko połowa wynagrodzenia za prowadzenie sprawy (art. 30).

Skargi kasacyjne (odwołania art. 32 rozp.) w sprawach ze stosunku najmu usług osobistych są dopuszczalne bez względu na wartość przedmiotu zaskarżenia (art. 186 ust. 2 u. p. c. w brzmieniu wg. rozp. z dn. 22.III.1928 Dz. U. 38/28 poz. 380).

Przy podaniu o uchylenie wyroku sądu okręgowego (odwołanie z art. 32 rozp.) składa się kaucję w ilości 75 zł. bez czego podanie nie ulega przyjęciu. W razie nieuwzględnienia przez Sąd Najwyższy podania o uchylenie wyroku, kaucja przechodzi na rzecz Skarbu; w razie zaś uwzględnienia zwraca się temu, kto ją złożył. (Art. 190 ust. 2 u. p. c. w brzmieniu rozp. z dn. 22.III.1928 Dz. U. 38/28 poz. 380).

Od kosztów sądowych wolne są osoby, którym decyzją sądu przyznane zostało prawo ubogich (art. 44).

Dla uzyskania prawa ubogich należy złożyć sądowi, w którym sprawa ma być prowadzona zaświadczenie władzy policyjnej lub gminnej, albo zwierchności służbowej, iż petent nie posiada środków na prowadzenie sprawy (art. 46) Sąd może odmówić przyznania prawa ubogich, jeśli żądanie, stanowiące przedmiot sprawy jest jawnie bezzasadne (art. 57). Przyznanie stronie prawa ubogich nie zwalnia ją od obowiązku zwrócenia kosztów sądowych stronie wygrywającej (art. 53).

Osoby, którym przyznane zostało prawo ubogich, nie są zwolnione od obowiązku złożenia kaucji kasacyjnej.

Na obszarze b. zaboru austriackiego normują koszty sądowe rozp. cesarskie z dn. 15.IV.1915 Dz. Ust. № 279 ze zmianami wprowadzonymi przez ust. z dn. 12.VI.1924 (Dz. U. 56/24 poz. 562) i przez art. 73 ust. o opłatach stemplowych, a koszty adwokackie rozp. z dn. 9.XII.1919 (Dz. U. 1/20 poz. 1) ze zmianami, wprowadzonymi przez rozp. z dn. 5.V.1924 (Dz. U. 40/24 poz. 433).

W art. 111 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o opłatach stemplowych (Dz. U. R. P. Nr. 98, poz. 570), w ustępach drugim i czwartym po wyrazie „kupieckiego” wstawia się wyrazy „lub sądu pracy”. W art. 112 tejże ustawy, punkcie 8, po wyrazie „kupieckich” wstawia się wyrazy „lub sądów pracy”¹¹¹⁾.

Art. 35. W razie utworzenia sądu pracy sprawy, wszczęte przed innemi sądami w okręgu utworzonego sądu pracy przed dniem rozpoczęcia czynności przez sąd pracy, będą rozstrzygane przez sądy, które były dla spraw tych właściwe przed powyższym dniem.

Art. 36. Sądy przemysłowe, działające na podstawie ustawy z dnia 27 listopada 1896 r. o zaprowadzeniu sądów przemysłowych i o sądownictwie w sporach dotyczących się pracy, nauki i najemnego w stosunkach przemysłowych (Dz. u. p. austr. Nr. 218), przekształcone będą na sądy pracy.

Termin i sposób reorganizacji tych sądów przemysłowych w myśl przepisów rozporządzenia niniejszego ustali Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej.

Do czasu tej reorganizacji wymienionej w ust. 1 sądy przemysłowe orzekają w dotychczasowym składzie i trybie na podstawie dotychczasowych przepisów.

Art. 37. Po wejściu w życie prawa o ustroju sądów powszechnych z dnia 6 lutego 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 12, poz. 93)¹¹²⁾ przez sądy powiatowe (pokoju), sądy okręgowe, sądy apelacyjne i Sąd Najwyższy, o których mowa w rozporządzeniu niniejszem, należy rozumieć sądy im odpowiadające według wymienionego prawa o ustroju sądów powszechnych¹¹³⁾. Zarazem do administracji sądowej sądów pracy i nadzoru nad niemi (art. 14) będą miały odpowiednie zastosowanie przepisy powyższego prawa, do-

¹¹¹⁾ Patrz ustawy dodatkowe.

¹¹²⁾ W dn. 1 stycznia 1929 r.

¹¹³⁾ Sądy pokoju stają się sądami grodzkimi, sądy okręgowe — sądami okręgowymi, sądy apelacyjne — sądami apelacyjnymi, Sąd Najwyższy — Sądem Najwyższym o nowym ustroju. (Art. 269 § 1).

tyczące w tym zakresie sądów grodzkich, — a ławnicy zamiast przysięgi będą składali ślubowanie.

Art. 38. Wykonanie rozporządzenia niniejszego powierza się łącznie Ministrowi Sprawiedliwości i Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej oraz innym ministrom, każdemu w zakresie jego działania.

Art. 39. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie w trzy miesiące od dnia ogłoszenia ¹¹⁴⁾ i obowiązuje na obszarze sądów apelacyjnych warszawskiego, krakowskiego, lubelskiego, lwowskiego i wileńskiego oraz sądu okręgowego cieszyńskiego.

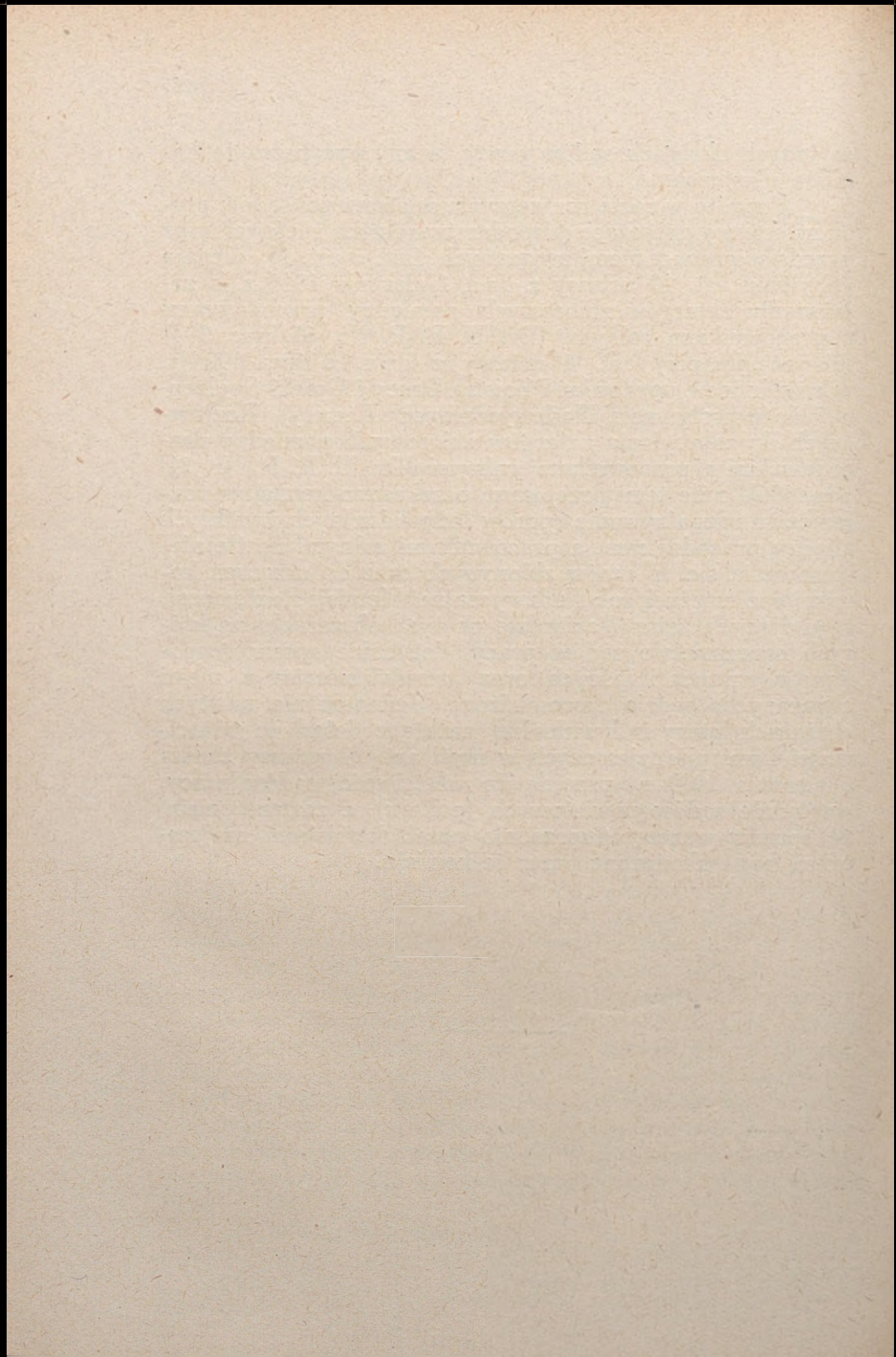
Art. 40. Z dniem wejścia w życie rozporządzenia niniejszego traci moc obowiązującą ustawa z dnia 27 listopada 1896 r. o zaprowadzeniu sądów przemysłowych i o sądownictwie w sporach dotyczących się pracy, nauki i najemnego w stosunkach przemysłowych (Dz. u. p. austr. Nr. 218), z zastrzeżeniem przepisu art. 36, oraz wszelkie inne przepisy ustaw i rozporządzeń dotyczące się przedmiotów, przepisami niniejszego rozporządzenia uregulowanych.

Z utworzeniem sądów pracy w poszczególnych okręgach tracą moc obowiązującą w tych okręgach przepisy ustawy z dnia 23 stycznia 1920 r. o rozszerzeniu działania przepisów ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi na zatargi zbiorowe między właścicielami nieruchomości miejskich a dozorcami domowymi (Dz. U. R. P. Nr. 8, poz. 53) tudzież przepisy art. 4 ustawy z dnia 16 maja 1922 r. w przedmiocie powołania Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy właścicielami nieruchomości miejskich a dozorcami domowymi (Dz. U. R. P. Nr. 39, poz. 324), o ile temi przepisami przekazano komisjom rozjemczym rozpatrywanie sporów indywidualnych, wynikłych między właścicielami nieruchomości a dozorcami domowymi na tle nie stosowania się do umów zbiorowych oraz do orzeczeń komisji rozjemczych lub Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej, regulujących zatargi zbiorowe. Spory indywidualne między właścicielami nieruchomości a dozorcami domowymi, wszczęte w komisjach rozjemczych przed utworzeniem

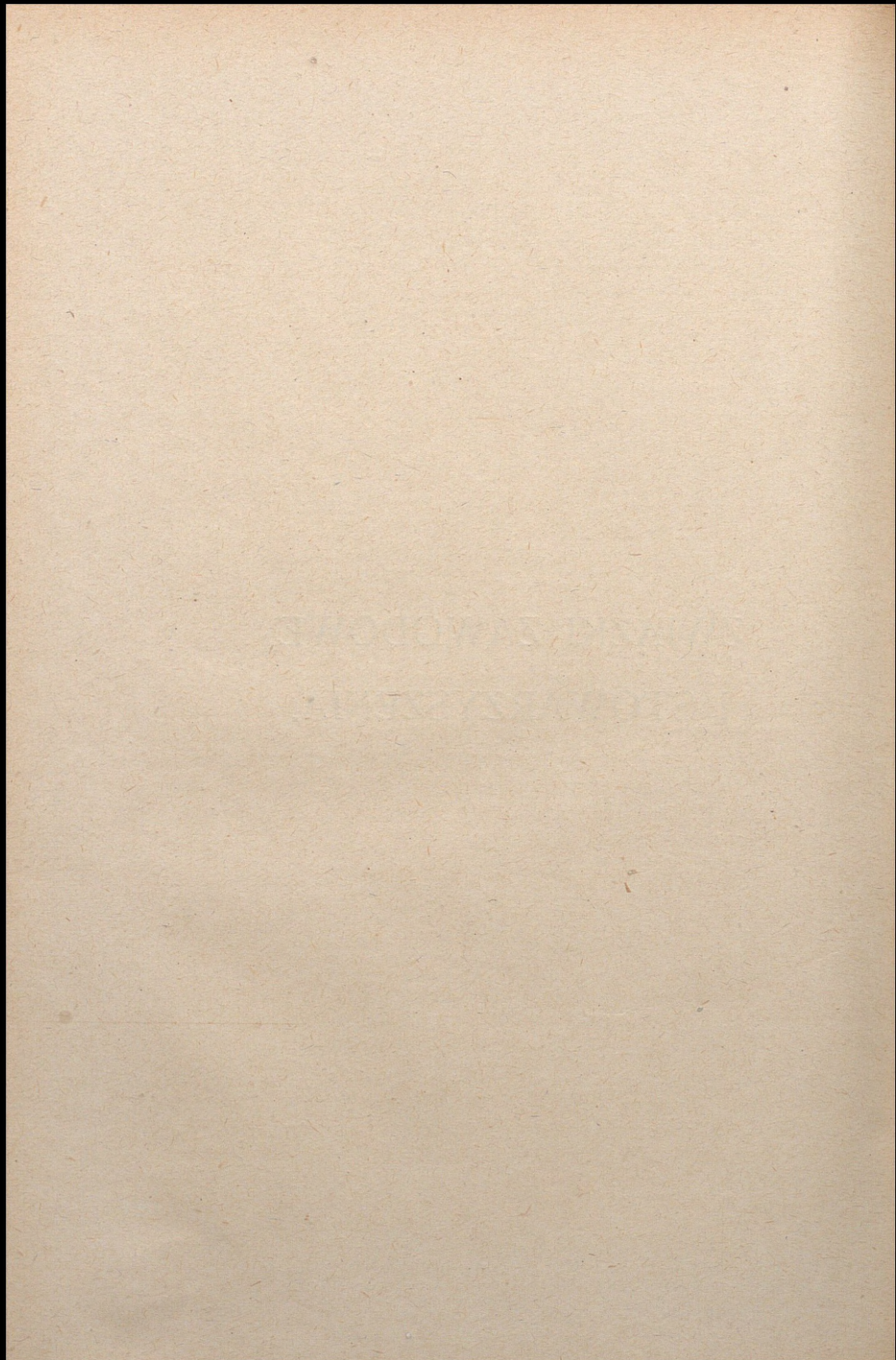
¹¹⁴⁾ W dniu 25 czerwca 1828 r.

w danych okręgach sądów pracy, winny być przez te komisje ukończone.

Ponadto w razie rozszerzenia właściwości sądów pracy na sprawy dotyczące gospodarstw rolnych i leśnych oraz przedsiębiorstw z nimi związanych (ust. 3 art. 1), ulegają uchyleniu art. 19 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 394) tudzież przepisy art. 4 ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. w przedmiocie uprawnień Ministra Pracy i Opieki Społecznej do powoływania Nadzwyczajnych Komisji Rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 686), o ile temi przepisami przekazano komisjom rozjemczym rozpatrywanie sporów indywidualnych wynikłych między pracodawcami a pracownikami rolnymi na tle nie stosowania się do umów zbiorowych oraz do orzeczeń komisji rozjemczych lub Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej, regulujących zatargi zbiorowe na tych obszarach, na których orzecznictwo sądów pracy, dotyczące spraw gospodarstw rolnych i leśnych oraz przedsiębiorstw z nimi związanych, będzie wprowadzone. Jednocześnie na tych obszarach spory indywidualne, należące dotąd do właściwości komisji rozjemczych w myśl art. 19 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r., przejdą do właściwości sądów pracy, względnie sądów powiatowych (pokoju), z zastrzeżeniem, że sprawy wszczęte uprzednio przed komisjami rozjemczymi będą ukończone przez te komisje.

ZWIĄZKI ZAWODOWE
I STOWARZYSZENIA.

D e k r e t.

z dnia 8 lutego 1919 r.

w przedmiocie tymczasowych przepisów o pracowniczych związkach zawodowych¹⁾.

(Dz. Pr. 15/19 poz. 209).

Zgodnie z uchwałą Rady Ministrów stanowią, co następuje:

Art. 1. Związki pracownicze, których zadaniem jest obrona i popieranie interesów ekonomicznych i kulturalnych pracowników danej gałęzi pracy, lub gałęzi pokrewnych lub podobnych, podlegają specjalnym przepisom, poniżej wskazanym.

Art. 2. Wymienione w artykule 1 związki zawodowe podlegają rejestracji przez odpowiednie organy Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 3. Dla zarejestrowania związków należy złożyć podanie, podpisane conajmniej przez trzech członków założycieli, z dołączeniem dwóch egzemplarzy projektu statutu związku. Podania winny być składane Inspektorowi Pracy tego obwodu, w którego obwodzie związek ma mieć swą siedzibę prawną.

Art. 4 Podania o zarejestrowanie związków zawodowych, które przewidują w swych statutach prawo tworzenia oddziałów w obrębie całego Państwa Polskiego, należy składać, bądź bezpośrednio bądź za pośrednictwem miejscowego inspektora pracy, Głównemu Inspektorowi Pracy w Warszawie. W razie zarejestrowania takiego związku, oddziały jego nie podlegają odrębnej rejestracji,

¹⁾ Obowiązuje na obszarze województw: warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego, lubelskiego, wileńskiego i w zachodniej części wojew. białostockiego.

wymaganem jest jednak, przy otwarciu każdego nowego oddziału, zawiadomienie odpowiedniego inspektora pracy, z przedstawieniem zarejestrowanego przez władze centralne statutu.

Art. 5. Statut winien zawierać następujące dane:

- a) o nazwie, terenie działalności i siedzibie związku,
- b) o zadaniach i formach działalności związku,
- c) o warunkach przyjęcia na członków, sposobie ich przyjmowania i wykluczania,
- d) o sposobie pobierania składek członkowskich,
- e) o prawach i obowiązkach władz związku,
- f) o tworzeniu, terminie i formach urzędowania tych władz,
- g) o rozporządzaniu majątkiem związkowym,
- h) o porządku wprowadzania zmian w ustawie, likwidacji działalności związku i o przeznaczeniu majątku jego, w wypadkach rozwiązywania związku.

Art. 6. Związek zawodowy, zarejestrowany na podstawie przepisów niniejszego dekretu, jest osobą prawną. Może on nabywać prawa i zasięgać zobowiązania, w szczególności zaś nabywać nieruchomości, otrzymywać zapisy i darowizny bez ograniczeń, przewidzianych w art. 910 Kod. Cyw., zawierać umowy zbiorowe (cennikowe), pozywać przez sąd i być pozwanym.

Art. 7. Ustawa związku może zawierać przepisy o odpowiedzialności dyscyplinarnej i materialnej członków związku za niespełnianie przyjętych na siebie względem związku zobowiązań.

Art. 8. Odmowa rejestracji może nastąpić jedynie w wypadkach następujących:

- 1) gdy statut związku nie czyni zadość wymaganiom art. 1 i 5 niniejszych przepisów,
- 2) gdy statut jest przeciwny prawu²⁾.

²⁾ Odmowa rejestracji związku zawodowego na zasadzie przypuszczalnej antypaństwowej w przyszłości działalności nie jest uzasadniona w przepisach dekretu z 8.II.1919 r. Jeżeli zatem Główny Inspektor Pracy, odmawiając w zaskarżonym orzeczeniu rejestrowania związku... nie wskazał takich postanowień statutu nowego związku, z których możnaby wywnioskować o zamierzonej antypaństwowej jego działalności i które wobec tego uzasadnia-

Art. 9. Na postanowienie inspektora pracy, względnie Głównego Inspektora pracy, przysługuje prawo skargi do sądów ogólnych, w terminie miesięcznym, od daty zakomunikowania przez inspektora pracy względnie Głównego Inspektora pracy, motywowanej odmowy rejestracji³⁾.

Art. 10. O ile w ciągu dwudziestu dni od czasu złożenia podania, nie nastąpi odpowiedź, związek uważać należy za zarejestrowany.

Art. 11. Związki zawodowe jednej gałęzi, lub gałęzi pokrewnych albo podobnych, o ile mają siedziby swe w różnych miastach, jako też związki zawodowe różnych gałęzi pracy, działające w jednym mieście lub okręgu, mogą się łączyć w większe zrzeszenia. Rejestracja zrzeszeń związkowych odbywa się w ten sam sposób, co rejestracja poszczególnych związków.

Art. 12. Wszelkie zmiany statutu winny być rejestrowane. Do rejestracji zmian statutu mają zastosowanie przepisy o rejestracji statutu.

Art. 13. Zarządy związków zawodowych obowiązane są nadsyłać właściwym inspektorom pracy sprawozdania składane na ogólnym zebraniu, w przeciągu 14 dni od daty walnego zgromadzenia, pod karą grzywny w wysokości zł. 50.

Art. 14. W razie skierowania działalności związku do zadań, stanowiących przestępstwo lub wykroczenie, sąd okręgowy, w komplecie karnym, może bądź nałożyć grzywny na winowajców, bądź zawiesić działalność

łyby zastosowanie art. 8 powołanego dekretu, to odmowa rejestracji pozbawiona jest podstawy prawnej.

Pytania, czy ponowne zawiązanie związku rozwiązanego przez sąd mogłoby być, jako obejście decyzji sądowej powodem odmowy rejestracji N. T. A. nie miał powodu rozpatrywać, ponieważ w zaskarżonym orzeczeniu nie podano takiego stanu faktycznego, któryby uzasadniał powyższy wniosek (N. T. A. Nr. 886).

³⁾ Według art. 9 w przedmiocie tymcz. przep. o prac. zw. zaw. z dn. 8.II.1919 na postanowienia Głównego Inspektora Pracy w przedmiocie odmowy rejestracji przysługuje stronie prawo skargi do sądów ogólnych, sprawy tego rodzaju wyłączone są zatem z pod orzecznictwa Najw. Tryb. Adm. (N. T. A. I. rej. 1880/1/27).

związku na pewien przeciąg czasu, bądź rozwiązać związek⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾).

Art. 15. Przy powołaniu do życia wszelkich ciał zbiorowych przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej i jego organach, przedstawiciele związków zawodowych będą uważani za przedstawicieli interesów zawodowych klas pracujących.

Art. 16. Związki zawodowe, które powstały przed wydaniem niniejszego dekretu, powinny w przeciągu dwóch miesięcy od daty ogłoszenia niniejszego dekretu w Dzienniku Praw, przystosować się do przepisów niniejszego dekretu.

Art. 17. Dotychczasowe przepisy o związkach zawodowych pracowniczych tracą moc obowiązującą.

Art. 18. Przepisy wykonawcze w kwestji rejestracji wydaje Minister Pracy i Opieki Społecznej.

⁴⁾ Decyzje Sądu Okręgowego powzięte z mocy art. 14 dekretu o związkach zawodowych są prawomocne i nie ulegają żadnemu zaskarżeniu. Przystępując do wydania zarządzeń z mocy rzezonego przepisu Sąd Okręgowy obowiązany jest o terminie posiedzenia zawiadomić zainteresowane osoby, które mają prawo złożyć wyjaśnienie. Orzec. pełnego kompletu Izby II (O. S. P — II — 151).

⁵⁾ Twierdzenia skargi kasacyjnej, jakoby z mocy art. 14 dekretu o związkach zaw., — związek zawodowy nie mógł być rozwiązany bez ustalenia ściśle określonego przestępstwa, popełnionego przez jego członków, znajduje się w oczywistej sprzeczności z wyraźnem brzmieniem przepisu, na którym się rzekomo opiera, ponieważ przepis ten ma na względzie nie ściganie już dokonanego przestępstwa, lecz środki zapobiegawcze, stosowane wobec ujawnienia przez związek występnych dążeń i skierowane ku ich ułaremnieniu. S. N. II. 251/23.

⁶⁾ Przystępując do wydania zarządzeń z mocy art. 14 dekretu o związkach zawodowych Sąd Okręgowy jest obowiązany o terminie swego posiedzenia zawiadomić osoby interesowane celem dania im możności złożenia wyjaśnień, wobec czego niezawiadomienie osób zainteresowanych o terminie posiedzenia... należy uznać za uchybienie gwałcące jedną z podstaw rękojmi prawidłowego rozstrzygnięcia spraw i tem samem obrażające interes publiczny.

Łączne rozpoznanie kilku spraw o rozwiązanie związków zawodowych nie stanowi samo przez się obrazy przepisów o interesie publicznym. Sąd w braku ustawowych wskazówek co do łącznego rozpoznawania spraw powinien się kierować ogólnemi względami celowości. S. N. II. 88/24.

Art. 19. Zrzeszenia pracowników państwowych nie podlegają powyższym postanowieniom, lecz przepisom dekretu z dnia 3.I.1919 r. o stowarzyszeniach (Dz. U. 3/19, poz. 88), względnie rozporządzenia Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dn. 25 września 1919 r. o stowarzyszeniach i związkach (Dz. U. Zarz. Cyw. Ziem Wschodnich Nr. 25, poz. 255) ⁷⁾.

⁷⁾ W brzmieniu, ustalonym ust. z dn. 3.XII.1924 r. str. 290.

Rozporządzenie (11984/191)
Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich
o stowarzyszeniach i związkach.⁸⁾

(Dz. Urz. Z. C. Z. W. z dnia 31 października 1919 r. Nr. 25 poz. 255).

Na podstawie rozkazu Naczelnego Wodza z dnia 12 maja 1919 r. o organizacji zarządu cywilnego na obszarach wschodnich, zajętych przez wojska polskie, postanawiam co następuje:

Art. 1. Stowarzyszeniem jest zrzeszenie kilku osób, które nie mając na względzie osiągnięcia dla siebie zysków z prowadzenia jakiegokolwiek przedsiębiorstwa, obrały jakiś cel określony za przedmiot wspólnej działalności, związkiem zaś jest połączenie dwóch lub kilku takich stowarzyszeń chociażby za pośrednictwem osób upoważnionych.

Art. 2. Stowarzyszenia i związki można zakładać na obszarze, podległym Zarządowi Cywilnemu Ziem Wschodnich⁹⁾, jedynie z zachowaniem przepisów, wyłuszczonych w artykułach następnych.

Art. 3. Stowarzyszenia pojedyncze, stowarzyszenia zakładające oddziały, jak również związki stowarzyszeń powinny mieć swój statut odpowiadający przepisom zawartym w art. 5 — 7 i 11 — 30.

*Komisarz Generalny*¹⁰⁾ ma prawo w każdym czasie, wedle swego uznania zamykać stowarzyszenia, ich oddziały oraz związki, jeżeli działalność tych stowarzyszeń lub związków uzna za grożące spokojowi i bezpieczeństwu publicznemu.

⁸⁾ Obowiązuje w województwach wołyńskim, poleskiem i nowogródzkim oraz we wschodniej części woj. białostockiego.

⁹⁾ Patrz uw. ⁸⁾.

¹⁰⁾ Minister Spr. Wewn.

Art. 4. Mocy przepisów niniejszych nie podlegają:

- 1) związki i stowarzyszenia, mające zadania religijne i
- 2) stowarzyszenia, zakładane za pozwoleniem zwierzchności naukowej przez młodzież, kształcąca się w zakładach naukowych, w swem gronie.

Art. 5. Nie wolno zakładać stowarzyszeń:

- 1) zmierzających do celów przeciwnych moralności publicznej, zabronionych przez ustawy karne albo grożących spokojowi i bezpieczeństwu publicznemu i
- 2) podlegających zarządowi instytucji lub osób, przebywających zagranicą, względnie poza linią frontu wojennego, o ile stowarzyszenia te mają jakieś zadania polityczne.

Art. 6. Niepełnoletni, a także uczniowie niższych i średnich zakładów naukowych nie mogą ani zakładać stowarzyszeń, ani do nich należeć. Uczniowie wyższych zakładów naukowych mogą być dopuszczeni do udziału w takich stowarzyszeniach tylko na zasadach, specjalnie wyszczególnionych w ustawach odpowiednich zakładów naukowych.

Art. 7. Osoby, pełniące służbę w wojsku lub w marynarce wojennej, podlegają co do zakładania stowarzyszeń i udziału w nich przepisom wyłuszczonym w ustawach wojskowych.

Art. 8, 9 i 10 zostały uchylone przez art. 2 ust. z dnia 3.XII.1924 r. Dz. U. 114/24, poz. 1012.

Art. 11. Osoby, pragnące założyć stowarzyszenie, winny złożyć o tem zawiadomienie na piśmie do *naczelnika okręgu*¹¹⁾, za pośrednictwem miejscowego *urzędu powiatowego*¹²⁾. Jeżeli w ciągu 3-ch tygodni od złożenia w urzędzie zawiadomienia nie będzie zakomunikowana osobom, które je złożyły, decyzja odmowna *naczelnika okręgu*¹³⁾, to stowarzyszenie może rozpocząć swe czynności.

¹¹⁾ do wojewody,

¹²⁾ starostwa,

¹³⁾ wojewody,

Art. 12. Zalegalizowane stowarzyszenia winny być wciągnięte do rejestru stowarzyszeń, działających w *urzędzie okręgowym*¹⁴⁾. Stowarzyszenia, działające w obrębie kilku okręgów, wciągnięte być winny do rejestru każdego z tych okręgów, a zalegalizowanie ich zastrzeżone jest do decyzji *Komisarza Generalnego*¹⁵⁾.

Wzór rejestru ustala równocześnie wydane zarządzenie.

Art. 13. W zawiadomieniu (art.11) należy wymienić:

- 1) cel stowarzyszenia,
- 2) imiona, nazwiska i miejsce zamieszkania założycieli,
- 3) teren działalności,
- 4) sposób wyboru osoby zarządzającej stowarzyszeniem, a jeśli ma być wybrany zarząd, to sposób jego wyboru i uzupełnienia, a także miejsce, gdzie ma się znajdować zarząd albo osoba zarządzająca i
- 5) sposób wstępowania i występowania członków.

Art. 14. O zamierzonej zmianie wymienionych w punktach 1, 3, 4 i 5 poprzedniego (13) artykułu warunków działalności stowarzyszenia należy składać zawiadomienie w drodze wskazanej w art. 2 niniejszych przepisów.

Art. 15. Prawo nabywania i sprzedawania nieruchomości, gromadzenia kapitałów, zawierania umów, przyjmowania zobowiązań, jak również dochodzenia i odpowiadania przed sądem przysługuje tylko tym stowarzyszeniom, które zostały wciągnięte do rejestru w drodze przepisanej na podstawie własnego statutu.

Art. 16. W statucie (art.15) mają być wymienione:

- 1) nazwa stowarzyszenia, jego cel, teren i sposób działalności,
- 2) imiona, nazwiska i miejsce zamieszkania założycieli,
- 3) sposób wstępowania i występowania członków,

¹⁴⁾ w urzędzie wojewódzkim,

¹⁵⁾ Ministerstwa Spraw Wewn., wszakże do legalizowania zostali upoważnieni wojewodowie.

- 4) wysokość składek członkowskich i sposób ich wpłacania,
- 5) skład zarządu, sposób jego wyboru i uzupełnienia, zakres jego kompetencji, a także miejsce, gdzie ma przebywać,
- 6) czas i sposób zwoływania zgromadzenia walnego członków i zakres jego kompetencji,
- 7) sposób prowadzenia rachunkowości i sposób zmiany statutu.

Art. 17. Zawiadomienie o zamiarze założenia stowarzyszenia, podlegającego wciągnięciu do rejestru (art. 11 i 15), składają założyciele w urzędzie powiatowym wraz z poświadczeniem rejentalnem swej zdolności prawnej i autentyczności podpisów i załączają dwa poświadczone przez siebie egzemplarze statutu, oraz pieniądze niezbędne na wydrukowanie ogłoszeń o powstaniu stowarzyszenia.

Art. 18. Projekt statutu stowarzyszenia, podlegającego wciągnięciu do rejestru, powinien być złożony do urzędu powiatowego, który przedkłada go *urzędowi okręgowemu*¹⁶⁾. *Urząd okręgowy*¹⁷⁾ rozpatrzy statut w ciągu trzech tygodni od daty złożenia do urzędu powiatowego zawiadomienia wraz z załączonym projektem statutu (art. 17). *Naczelnik okręgu*¹⁸⁾ zezwala na wciągnięcie do rejestru lub odmawia. W pierwszym wypadku zarejestrowanie następuje przez wciągnięcie stowarzyszenia do rejestru, prowadzonego przez *urząd okręgowy*¹⁹⁾. Stowarzyszenie może korzystać z praw wyszczególnionych w jego statucie, dopiero od czasu wciągnięcia do rejestru.

Art. 19. Po wciągnięciu stowarzyszenia do rejestru będzie zrobiona na obydwu przedstawionych przez założycieli egzemplarzach statutu odpowiednia wzmianka, podpisana przez *naczelnika okręgu*²⁰⁾ i jeden egzemplarz statutu będzie założycielom zwrócony.

Art. 20. O wciągnięciu stowarzyszenia do rejestru

¹⁶⁾ wojewódzkiemu,

¹⁷⁾ wojewódzki,

¹⁸⁾ wojewoda.

¹⁹⁾ urząd wojewódzki,

²⁰⁾ wojewodę,

urząd okręgowy podaje do wiadomości publicznej przez ogłoszenie w *Dzienniku Urzędowym Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich* ²¹⁾.

Art. 21. W razie zamierzonej zmiany sposobu uzupełnienia składu zarządu stowarzyszenia wciągniętego do rejestru, ma być złożone o tem zawiadomienie w drodze wskazanej w art. 11 niniejszych przepisów. Wszelka inna zmiana przepisów statutu wymaga nowego wciągnięcia do rejestru.

Art. 22. Stowarzyszenia, wskazane w art. 15 niniejszego rozporządzenia, mają prawo z zachowaniem obowiązujących w tym względzie przepisów prawnych, zgodnie z zadaniami stowarzyszenia, otwierać osobne instytucje i przedsiębiorstwa, urządzać odczyty, przedstawienia, koncerty, kiermasze, zbieranie ofiar i t. p.

Art. 23. Jeżeli w statucie stowarzyszenia nie wskazano, jak ma być użyty jego majątek w razie zamknięcia, to po zamknięciu stowarzyszenia i uregulowaniu jego zobowiązań pozostały majątek przechodzi do rozporządzenia Rządu dla użytkowania go na cele najbliższe z zadaniem stowarzyszenia. Jeżeli majątek stowarzyszenia służył osobistej wygodzie i pożytkowi członków, zgromadzenie zaś walne nie ofiarowało go na żaden cel dobroczynny, to pozostały po zamknięciu stowarzyszenia majątek podzielony być winien na równe części pomiędzy członków należących do stowarzyszenia, w chwili jego zamknięcia.

Art. 24. Zgromadzenia publiczne, urządzone przez stowarzyszenia, podlegają przepisom obowiązującym o zgromadzeniach.

Art. 25. Osoby zarządzające albo zarząd winny natychmiast zawiadomić miejscowy urząd powiatowy o każdej zmianie w składzie osób zarządzających lub w zarządzie stowarzyszenia, o otwarciu lub zamknięciu oddziałów i o zamknięciu samego stowarzyszenia

Art. 26. O zamknięciu stowarzyszenia, które w działalności swojej wykroczy przeciwko niniejszym przepisom, miejscowy urząd powiatowy stawia za pośrednictwem na-

²¹⁾ w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

czelnika okręgu²²⁾) wniosek rozstrzygany przez *Komisariat Generalny*²³⁾.

Art. 27. Jeżeli okaże się, że działalność stowarzyszenia odstępuje lub uchyla się od obowiązujących je stosownie do statutu lub zawiadomienia założycieli warunków (art. 9, 13, i 18), miejscowy urząd powiatowy przed wniesieniem sprawy do *naczelnika okręgu*²⁴⁾) o zamknięcie stowarzyszenia, ma prawo zaproponować temuż stowarzyszeniu, aby w ciągu wyznaczonego przez urząd czasu usunęło uchybienia, których się dopuściło.

Art. 28. Jeżeli działalność stowarzyszenia zagraża moralności lub bezpieczeństwu, miejscowy urząd powiatowy ma prawo własną władzą zawiesić działalność stowarzyszenia, przedkładając jednocześnie wniosek o zamknięcie, art. 26 przewidziany.

Art. 29. Od decyzji *naczelnika okręgu*²⁵⁾), którą tenże odmówił zalegalizowania stowarzyszenia lub zawiesił jego czynności, służy stronom interesowanym prawo odwołania do *Komisarza Generalnego*²⁶⁾ w ciągu 14-tu dni, od dnia doręczenia decyzji z tem, że rekurs wniesiony przeciw zawieszeniu czynności stowarzyszenia nie ma mocy wstrzymującej.

Art. 30. *Urzędy okręgowe*²⁷⁾ i powiatowe mają prawo przeprowadzania rewizji działalności, ksiąg i rachunków stowarzyszenia, sporządzając w każdym wypadku odpowiednie protokoły.

Art. 31. Uchylony.

²²⁾ wojewody.

²³⁾ do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

²⁴⁾ do wojewody,

²⁵⁾ wojewody,

²⁶⁾ do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

²⁷⁾ urzędy wojewódzkie,

Austr. ustawa o stowarzyszeniach
z dnia 15 listopada 1867r.
(Dz. U. Nr. 134).

Rozdział pierwszy.
O stowarzyszeniach w ogólności²⁸⁾.

§ 1. Stowarzyszenia są dozwolone w miarę postanowień niniejszej ustawy.

§ 2. Stowarzyszenia i spółki, obliczone na zysk, dalej wszystkie stowarzyszenia dla spraw bankowych, kredytowych i asekuracyjnych, tudzież zakłady rentowe, kasy oszczędności i zakłady zastawnicze są wyjęte z pod tej ustawy i podlegają osobnym, odnoszącym się do nich ustawom.

§ 3. Ustawa niniejsza nie stosuje się prócz tego:

- a) do zakonów duchownych i kongregacyj, tudzież wogóle stowarzyszeń religijnych, które mają być traktowane wedle ustaw i przepisów dla nich istniejących;
- b) do stowarzyszeń i kas zapomóg dla przemysłowców, urządzonych na podstawie ustaw przemysłowych;
- c) do stowarzyszeń (gwarectw) górniczych i bractw urządzonych na mocy ustaw górniczych;

§ 4. O zamierzonym utworzeniu stowarzyszenia, podlegającego przepisom niniejszej ustawy, mają założyciele (przedsiębiorcy), zanim stowarzyszenie wejdzie w życie, zawiadomić *polityczną władzę krajową*²⁹⁾ pisemnie, z przedłożeniem statutów.

²⁸⁾ Na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego i cieszyńskiej części województwa śląskiego związki zawodowe podlegają ogólnym przepisom o stowarzyszeniach.

²⁹⁾ władzę wojewódzką administracji ogólnej.

Ze statutów musi być widoczny:

- a) cel stowarzyszenia, środki jego i sposób ich zbierania;
- b) sposób tworzenia i odnowienia stowarzyszenia;
- c) siedziba stowarzyszenia;
- d) prawa i obowiązki członków stowarzyszenia;
- e) organa kierownictwa stowarzyszenia;
- f) wymogi mających mieć ważność uchwał, pism i ogłoszeń;
- g) sposób załatwiania sporów, wynikających ze stoworku stowarzyszenia;
- h) reprezentacja stowarzyszenia na zewnątrz;
- i) postanowienia co do jego rozwiązania.

§ 5. Statuta mają być przedłożone w pięciu egzemplarzach. O podanem zawiadomieniu należy na żądanie bezzwłocznie udzielić potwierdzenia. W statuta, złożone u *politycznej władzy krajowej*, wolno każdemu wglądać i brać z nich odpisy.

§ 6. Jeżeli stowarzyszenie z powodu swego celu lub urzadzania sprzeciwia się ustawie lub prawu lub jest niebezpieczne dla państwa³¹⁾, natenczas władza *krajowa*³²⁾ może zabronić jego utworzenia.

Zabronienie to musi nastąpić w przeciągu 4 tygodni po podaniu zawiadomienia (§ 4 i 5) na piśmie, z wymienieniem powodów.

³⁰⁾ władzy wojewódzkiej.

³¹⁾ Dla ocenienia, czy stowarzyszenie ze względu na swój cel lub na swoje urządzenie przedstawia się jako przeciwne ustawom lub prawu, albo jako niebezpieczne dla Państwa, nie jest miarodawczem jedynie brzmienie statutów, ale także i okoliczność, do jakich celów stowarzyszenie to faktycznie dąży, względnie jakich środków ono faktycznie używa. (Orz. Tryb. Państwa z 12.VII.1897 I. 219).

Czy rzeczywiście stowarzyszenie projektowane byłoby niebezpieczne dla Państwa, należy oceniać w myśl ust. o stow. jedynie weele jego celu lub jego urządzeniu, ale nie ze względu na samą możebność przyszłych nadużyć w jego działalności; dlatego też sama możebność nadużyć nie może być uważana za prawną przyczynę zabronienia utworzenia stow. (Orz. Tryb. Puń. z 24.I.1877 Hye Nr. 123).

Ta okoliczność, że proponentami nowo utworzyć się mającego stowarzyszenia są członkowie stowarzyszenia dawniejszego, rozwiązanego przez władzę, nie jest prawnym powodem zakaza-

§ 7. Jeżeli w danym czasie nie nastąpi zakaz ³³⁾ lub jeżeli *władza krajowa* już pierwszej oświadczy, iż nie zabrania stowarzyszenia, natenczas stowarzyszenie może rozpocząć swoją czynność.

§ 8. Przeciw zakazowi namiestnictwa ³⁴⁾ można się odwołać w przeciągu 60 dni do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

§ 9. Jeżeli zakaz nie nastąpi, lub w drodze rekursu zniesiony został, *władza krajowa* na żądanie stowarzyszenia udzieli pisemne poświadczenie jego istnienia na podstawie przedłożonych statutów, które to poświadczenie stwierdza prawny byt stowarzyszenia pod względem publicznym i prywatno - prawnym (cywilnym).

§ 10. Postanowienia § 4 — 9 tej ustawy, odnoszą się także, z wyjątkiem wspomnianym w § 11, i do zaprowadzenia zmian w statutach, do zakładania filji ³⁵⁾ i do połączenia kilku stowarzyszeń między sobą, o ile to prawnie jest dozwolonem ³⁶⁾.

§ 11. Co do tych stowarzyszeń, których działalność przez filje na kilka *krajów* się rozciąga, jak niemniej co do związków stowarzyszeń, które do kilku *krajów* należą, jest do czynności § 4 — 10 przewidzianych, uprawnionem

nia utworzenia nowego stowarzyszenia. (Orz. Tryb. Pań. z 24.VI. 1873 Hye Nr. 48).

Zawiązanie stowarzyszenia przedstawia się jako przeciwne prawu, jeżeli ze statutu i w związku z nim towarzyszących okoliczności okaże się, że przez zawiązanie nowego stow. dąży do restytuowania stowarzyszenia, rozwiązanego z powodu jego celów. (Orz. Tryb. Pań. z 12.VII.1897 l. 207).

³²⁾ władza wojewódzka.

³³⁾ W ust. o stow. jest orzeczone, iż o zakazie utworzenia stowarzyszenia przez władzę adm. ma też władza zawiadomić stronę proszącą w nieprzekraczalnym terminie 4-tygodniowym z podaniem wszystkich powodów, na których się zakaz opiera; a zatem późniejszy zakaz utworzenia stow. także jeszcze z innych poprzednio nieznanych powodów jest niedopuszczalny. (Orz. Tryb. Pań. z 10.IV.1886, Hye Nr. 279).

³⁴⁾ władzy wojewódzkiej.

³⁵⁾ Patrz ust. z dn. 4.VII.1923 str. 289.

³⁶⁾ Stow. rozdzielone na grupy miejscowe nie jest bezwzględnie odpowiedzialne za wydarzenia, które miały miejsce w grupach miejscowych. (Orz. Tryb. Pań. z 18.I.1895 l. 376).

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, do którego także dotyczące uwiadomienia stosować należy.

§ 12. Przełożęństwo stowarzyszenia ma w przeciągu 3 dni od dnia ustanowienia, podać swych członków wraz z miejscem ich zamieszkania i z szczegółowem oznaczeniem tych, którzy stowarzyszenie na zewnątrz zastępują.

Uwiadomienie to stosować należy w miejscach, gdzie się rządowa władza bezpieczeństwa znajduje, do niej, w innych zaś miejscach do powiatowej *politycznej władzy*³⁷⁾. Przy stowarzyszeniach mających filje ma każda filja podobne uwiadomienie wystosować.

§ 13. Jeżeli stowarzyszenie rozda je sprawozdania rachunków i czynności, lub inne wykazy między członków, powinno je także władzy w § 12 wyrażonej w 3 egzemplarzach wręczyć, do czego przez władzę w razie potrzeby karą do 10 złr.³⁸⁾ zmuszonem być może.

§ 14. Każde stowarzyszenie może odbywać publiczne zgromadzenia. Jednakowoż nie mogą brać udziału osoby, które nie są członkami stowarzyszenia lub nie są zaproszonymi gośćmi³⁹⁾.

Ani członkowie, ani słuchacze nie mogą wchodzić na zgromadzenie uzbrojeni, czego przestrzegać ma przewodniczący.

§ 15. O każdym zebraniu stowarzyszenia należy przynajmniej na 24 godzin przedtem zawiadomić władzę z podaniem miejsca i czasu odbycia tegoż, a jeśli ma być publiczne, równocześnie o tem donieść wymienionej w § 12 władzy.

§ 16. Te, jakoteż i w § 12 i 13 wspomniane uwiadomienia i przedłożenia, są wolne od opłaty stempowej.

§ 17. O zachowanie ustawy i utrzymanie porządku

³⁷⁾ do powiatowej władzy administracji ogólnej.

³⁸⁾ 20 zł.

³⁹⁾ Udział w zebraniu innych także osób, aniżeli członków stow. i zaproszonych gości czyni zebranie publicznem zgromadzeniem. Zamiar odbycia zgromadzenia publicznego musi być w doniesieniu wyraźnie wymieniony. Zgromadzenie nie zgłoszone wyraźnie jako publiczne, nie może się też odbywać publicznie. (Orz. Tryb. Pań. z 26.IV.1892 Hye Nr. 551).

w zgromadzeniach stowarzyszenia starać się ma przede wszystkim przewodniczący.

Bezprawnym oświadczeniem i czynnościami winien się sprzeciwić, a gdyby jego jego rozporządzeń nie słuchano, zgromadzenie zamknąć.

§ 18. Władzy wolno na każde zebranie stowarzyszenia wysłać komisarza, któremu należy stosowne miejsce w zgromadzeniu według jego wyboru wskazać i na żądanie udzielić wiadomości o osobach wnioskodawców i mówców.

Ma on również prawo żądać sporządzenia protokołu co do przedmiotów rozprawy i co do powzięcia uchwał.

Prawo wysłania komisarza służy w regule władzy w § 12 oznaczonej; władza *krajowa* może je jednak zachować sobie do własnego rozporządzenia.

Rząd ma prawo każdego czasu wglądać w protokoły, prowadzone na posiedzeniach stowarzyszeń.

§ 19. Przepisy, dotyczące się zawiadomienia o zgromadzeniach stowarzyszeń (§ 15) i wysłania delegata rządowego (§ 18)) nie odnoszą się do posiedzeń wydziału przewodniczącego lub organów kontrolujących.

§ 20. Żadne stowarzyszenie nie może stanowić lub wydawać uchwał, któreby się sprzeciwiały ustawie karnej, albo które co do treści lub formy zawierałyby przywłaszczenie sobie władzy ustawodawczej lub wykonawczej przez stowarzyszenie.

§ 21. Gdyby urządzono zgromadzenie stowarzyszenia, przeciwne przepisom tej ustawy, wówczas władza ma je zakazać lub w danym razie zamknąć.

Również ma delegat rządowy, albo w razie niewysłania delegata, — władza zamknąć zgromadzenie, choćby nawet legalnie zwołane, jeżeli w niem wydarzą się zajścia, przeciwne prawu, jeżeli będą wzięte pod obrady przedmioty, leżące poza określonym statutami zakresem działania towarzystwa, albo jeżeli zgromadzenie przybiera charakter, zagrożający spokojności publicznej.

§ 22. Skoro nastąpi oświadczenie, że zgromadzenie jest zamknięte, wszyscy obecni obowiązani są opuścić miejsce zgromadzenia i rozejść się natychmiast.

W razie niestosowania się do tego przepisu, wydalenie

zgromadzonych może nastąpić zapomocą środków przymusowych.

§ 23. Petycje i adresy, wychodzące od stowarzyszenia nie mogą być wręczane przez więcej jak 10 osób.

§ 24. Każde stowarzyszenie może być rozwiązane, skoro powzięte przezeń uchwały lub wydane odezwy sprzeciwiają się § 20 obecnej ustawy, skoro ono przekracza odpowiedni statutom zakres działania, lub wogóle nie odpowiada warunkom prawnego swego istnienia ⁴⁰⁾).

§ 25. Decyzja co do rozwiązania stowarzyszenia ⁴¹⁾ należy do *władzy krajowej*⁴²⁾, a w wypadkach odnoszących się do § 11, do ministerstwa spraw wewnętrznych, dokąd też przeciw decyzji *władzy krajowej*⁴³⁾ może być wniesiony rekurs w przeciągu dni 60.

Niższe władze (§ 28) mają jednak prawo powstrzymać działalność stowarzyszenia, w którem widzą wspomniane w § 24 powody rozwiązania, póki nie nadejdzie ostateczna decyzja w tej mierze.

§ 26. O dobrowolnem rozwiązaniu stowarzyszenia przewodnictwo ustępujące natychmiast zawiadomi władzę *krajową* ⁴⁴⁾, która je ogłosi w *dzienniku rządowym* ⁴⁵⁾.

§ 27. Każde urzędowe rozwiązanie ogłoszone będzie w *dzienniku rządowym*. W takim razie władza wyda także stosowne, ustawom odpowiednie zarządzenia co do majątku stowarzyszenia.

⁴⁰⁾ Wystąpienie władzy przeciwko stow. po myśli § 24 ust. jest pozostawione jej swobodnemu uzucianiu. (Orz. Tryb. Adm. z 14.II.1884 l. 240).

⁴¹⁾ Trybunał Państwa jest zobowiązany zbadać przy orzekaniu legalności zarządzonego przez władze adm. rozwiązania stow., czy te faktyczne premissy, na których podstawie zarządzo-no rozwiązanie w rzeczywistości istnieją, a jeżeli nie przedłożono dowodu ich istnienia, a Trybunał sam nie może się natychmiast przekonać, iż one rzeczywiście zachodzą, winien Trybunał orzec, iż rozwiązanie było nielegalne, a prawo stowarzyszania się zostało naruszone. (Orz. Tryb. Pań. z 25.X.1877 Hye Nr. 144).

⁴²⁾ ⁴³⁾ władzy wojewódzkiej.

⁴⁴⁾ władzę wojewódzką.

⁴⁵⁾ urzędowym.

§ 28. Przez władzę w ustawie niniejszej wspomnianą, rozumieć należy zazwyczaj, o ile nie ma wyraźnego postanowienia, *władzę polityczną powiatową* ⁴⁶⁾, a policję rządową w miejscach, w których takowa się znajduje.

Wobec nagłego niebezpieczeństwa zagrażającego porządkowi publicznemu i bezpieczeństwu, może każda inna władza, mająca czuwać nad niemi, zakazać lub rozwiązać zgromadzenie stowarzyszenia, zwołane i odbywające się wbrew przepisom niniejszej ustawy, lub wstrzymać czynności stowarzyszenia, które utworzono bez wypełnienia warunków prawnych, lub u którego zachodzą powody rozwiązania § 24 objęte; władza winna jednak zawiadomić o tem natychmiast władzę właściwą.

R o d z i a ł t r z e c i .

Przepisy karne i inne postanowienia.

§ 36. Przekroczenia obecnej ustawy, w razie gdy do nich nie stosuje się powszechna ustawa karna, mają być karane przez sądy jako przekroczenia aresztem aż do sześciu tygodni lub grzywną aż do 200 złr. ⁴⁷⁾.

§ 37. W razie wojny lub niepokoїв wewnętrznych, może rząd na pewien czas i w pewnem miejscu zawiesić przepisy obecnej ustawy, całkowicie lub częściowo.

Co do stowarzyszeń, do których odnosi się obecna ustawa, przestaje obowiązywać ustawa o stowarzyszeniach z dnia 26 listopada 1852 r. Nr. 253 D. u. p., jakoteż inne ustawy i rozporządzenia, które zostają w sprzeczności z ustawą obecną.

§ 39. Ministrowie Spraw Wewnętrznych i Sprawie-dliwości mają sobie polecone wykonanie obecnej ustawy.

⁴⁶⁾ powiatową władzę administracji ogólnej.

⁴⁷⁾ 400 zł.

U s t a w a

z dnia 4 lipca 1923 roku

**w sprawie zakładania filji przez związki zawodowe
na terenie działania austriackiej ustawy o stowarzy-
szeniach z dnia 15 listopada 1867 r. (aust. Dz. Ust.
Nr. 134) oraz rozporządzenia komisarza generalnego
Ziem Wschodnich z dnia 25 września 1919 r. (Dz. Urz.
Z. C. Z. W. Nr. 25, poz. 255).**

(Dz. U. 76/23 poz. 594)

Art. 1. Związki zawodowe, istniejące na podstawie dekretu z dnia 8 lutego 1919 r. w przedmiocie tymczasowych przepisów o pracowniczych związkach zawodowych (Dz. Pr. P. P. Nr. 15, poz. 209), którym władze, w dekreście przewidziane, pozwoliły na wykonywanie statutowej działalności na obszarze całego Państwa, zwolnione są przy otwieraniu swych filji od obowiązku stosowania się do §§ 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 austriackiej ustawy o stowarzyszeniach z dnia 15 listopada 1867 r. (aust. Dz. Ust. Nr. 134) oraz do §§ 2, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 i 19 rozporządzenia komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 25 września 1919 roku (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 25, poz. 255) i mają prawo swobodnego otwierania swych filji na terenie całego Państwa z zachowaniem jedynie przepisów, wymienionych w art. 2 niniejszej ustawy.

Art. 2. Zarządy centralne związków zawodowych, wymienionych w art. 1 niniejszej ustawy, otwierają swe filje na terenie działania austriackiej ustawy o stowarzyszeniach z dnia 15 listopada 1867 r. oraz na terenie działania rozporządzenia Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 25 września 1919 r. (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 25, poz. 255) w ten sposób, że o otwarciu filji zawiadamiają w przeciągu 3 dni inspektora pracy oraz starostwo, w których obrębie leży miejscowość, w której filję otwarto, przy równoczesnem przedłożeniu statutu związku centralnego oraz podaniu siedziby filji i każdorazowego jej kierownictwa.

Art. 3 Filje, zarejestrowane w myśl art. 2 niniejszej ustawy, podlegają odnośnie do swej działalności wszystkim przepisom pozostałych paragrafów austriackiej ustawy o stowarzyszeniach z dnia 15 listopada 1867 r.

(austr. Dz. Ust. Nr. 134), względnie rozporządzenia Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 25 września 1919 r. (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 25, poz. 255), niewymienionych w art. 1 niniejszej ustawy.

Art. 4. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 5. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

U s t a w a

z dnia 3 grudnia 1924 roku

w przedmiocie zmiany niektórych postanowień o pracowniczych związkach zawodowych, względnie o stowarzyszeniach i związkach, a mianowicie postanowień, dotyczących zrzeszenia się pracowników państwowych.

(Dz. U. Nr. 114/24 poz. 1012).

Art. 1. Art. 19 dekretu z dnia 8 lutego 1919 r. w przedmiocie tymczasowych przepisów o pracowniczych związkach zawodowych (Dz. P. P. P. Nr. 15, poz. 209) otrzymuje następujące brzmienie:

„Zrzeszenia pracowników państwowych nie podlegają powyższym postanowieniom, lecz przepisom dekretu z dnia 3 stycznia 1919 r. o stowarzyszeniach (Dz. P. P. P. Nr. 3, poz. 88), względnie rozporządzenia Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 25 września 1919 r. o stowarzyszeniach i związkach (D. Urz. Zarz. Cyw. Ziem Wschodnich Nr. 25, poz. 255)“.

Art. 2. Uchyla się postanowienia art. 9, 10, 11 i 12 przepisów tymczasowych o stowarzyszeniach i związkach z dnia 4/17 marca 1905 roku, wprowadzonych dekretem z dn. 3 stycznia 1919 roku o stowarzyszeniach (Dz. P. P. P. Nr. 3, poz. 88), oraz art. 8, 9 i 10 rozporządzenia Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich o stowarzyszeniach i związkach z dnia 25 września 1919 r. — (Dz. Urz. Zarz. Cyw. Ziem Wschodnich Nr. 25, poz. 255).

Art. 3. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Art. 4. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Niemiecki Kodeks Cywilny ⁴⁸⁾

Księga I rozdz. I tyt. 2. Osoby prawne.

I. STOWARZYSZENIA ⁴⁹⁾.

1. Postanowienia ogólne.

§ 21. Stowarzyszenie, nie mające na celu prowadzenia spraw gospodarczych, uzyskuje zdolność prawną przez wpis do rejestru stowarzyszeń właściwego sądu powiatowego.

§ 22. Stowarzyszenie, którego celem jest zarobkowe prowadzenie spraw gospodarczych, uzyskuje zdolność prawną, w braku szczególnych przepisów ustawowych, przez nadanie ze strony Państwa ⁵⁰⁾.

§ 23. Stowarzyszeniu, nie mającemu siedziby w Państwie ⁵¹⁾, może nadać zdolność prawną, w braku szczególnych przepisów ustawowych, uchwała Rady Ministrów ⁵²⁾.

§ 24. Za siedzibę stowarzyszenia uważa się w braku innego postanowienia, miejscowość, w której prowadzi się zarząd stowarzyszenia.

⁴⁸⁾ Obowiązuje na obszarze województw poznańskiego i pomorskiego i w górnośląskiej części województwa śląskiego.

⁴⁹⁾ Związki zawodowe zazwyczaj rejestrowane są jako zwykłe stowarzyszenia i w tych wypadkach podlegają przepisom §§ 21—79 B. G. B. oraz §§ 2 i 6 ust. o stowarzyszeniach z dn. 17.IV. 1908. Niekiedy związki zawodowe celem uniknięcia rejestracji prowadzą działalność, jako zwykłe spółki cywilne (§§ 705—740 B. G. B.).

⁵⁰⁾ Nadanie przysługuje na mocy § 1 ustawy wykonawczej do kodeksu cywilnego właściwym Ministrom.

⁵¹⁾ W orygin.: „Bundesstaate“, por. § 18 ustawy z 1 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. str. 675).

⁵²⁾ „Bundesrat“, zmiana na mocy § 18 ustawy z 1 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. str. 675).

§ 25. O ile ustrój stowarzyszenia, posiadającego zdolność prawną, nie opiera się na niżej podanych przepisach, określa go statut stowarzyszenia.

§ 26. Stowarzyszenie musi mieć zarząd. Zarząd może składać się z kilku osób.

Zarząd zastępuje stowarzyszenie przed sądem i poza sądem; ma on stanowisko zastępcy prawnego. Zakres jego uprawnień do zastępstwa można ograniczyć w statucie ze skutecznością wobec osób trzecich.

§ 27. Zarząd ustanawia się uchwałą zebrania członków.

Ustanowienie to jest każdego czasu odwoławalne, bez ujemy dla roszczeń o wynagrodzenie umowne. Odwołałość można w statucie ograniczyć do wypadku, iż zachodzi ważny powód do odwołania; takim powodem jest w szczególności ciężkie naruszenie obowiązku lub niezdolność do prawidłowego prowadzenia spraw.

Do prowadzenia spraw przez zarząd stosują się odpowiednio przepisy §§ 664 do 670 o poleceniu.

§ 28. Jeżeli zarząd składa się z kilku osób, natenczas wydaje uchwały wedle przepisów §§ 32, 34, odnoszących się do uchwał członków stowarzyszenia.

Jeżeli ma się złożyć oświadczenie woli wobec stowarzyszenia, wystarcza, gdy się je złoży wobec jednego z członków zarządu.

§ 29. W razie braku wymaganej liczby członków zarządu, ustanawia ich w nagłych wypadkach, do chwili usunięcia braku, na żądanie osoby interesowanej ten sąd powiatowy, w którego obwodzie stowarzyszenie ma swoją siedzibę.

§ 30. W statucie można postanowić, iż do pewnych spraw mają być ustanowieni obok zarządu osobni zastępcy. Uprawnienie do zastępstwa, przysługujące takiemu zastępcy, rozciąga się, w razie wątpliwości, na wszelkie czynności prawne, jakie powierzony mu zakres działania zazwyczaj obejmuje.

§ 31. Stowarzyszenie odpowiada, za szkodę, jaką zarząd, członek zarządu lub inny zastępca, uprawniony stosownie do ustroju stowarzyszenia, wyrządzi osobie trzeciej działaniem, spełnionem przy sprawowaniu należących

do niego czynności, obowiązującym do wynagrodzenia szkody.

§ 32. Sprawy stowarzyszenia, o ile ich nie ma załatwiać zarząd, lub jaki inny organ stowarzyszenia, reguluje zebranie członków uchwałą. Do ważności uchwały wymagane jest podanie przedmiotu przy zwoływaniu zebrania. Przy powzięciu uchwał rozstrzyga większość obecnych członków.

Nawet bez zebrania członków, uchwała jest ważną, jeżeli wszyscy członkowie objawią na nią pisemnie swą zgodę.

§ 33. Uchwała, zawierająca zmianę statutu, wymaga większości trzech czwartych obecnych członków. Zmiana celu stowarzyszenia wymaga zgody wszystkich członków; członkowie niobecni, muszą wyrazić swą zgodę pisemnie.

Jeżeli zdolność prawna stowarzyszenia polega na nadaniu, wszelka zmiana statutu wymaga zatwierdzenia ze strony właściwego Ministra lub, o ile nadanie nastąpiło przez Radę Ministrów, zatwierdzenia Rady Ministrów.

§ 34. Członkowi nie przysługuje prawo głosu, jeżeli powzięcie uchwały dotyczy zawarcia z nim czynności prawnej albo też wszczęcia lub zakończenia sporu sądowego między nim a stowarzyszeniem.

§ 35. Uchwała zebrania członków nie może uszczuplać szczególnych praw członka bez jego zgody.

§ 36. Zebranie członków należy zwoływać w wypadkach w statucie przewidzianych, tudzież wtedy, gdy tego wymaga interes stowarzyszenia.

§ 37. Zebranie członków należy zwołać, jeżeli tego zażąda pisemnie z podaniem celu i powodów, określona w statucie część członków, lub w braku odnośnego postanowienia, dziesiąta część członków.

W razie nieuczynienia zadość temu żądaniu, sąd powiatowy, w którego obwodzie stowarzyszenie ma swą siedzibę, może upoważnić członków, którzy z żądaniem wystąpili, do zwołania zebrania, tudzież wydać postanowienie co do przewodniczenia na zebraniu. Na to upoważnienie należy się powołać przy zwołaniu zebrania.

§ 38. Stanowiska członka nie można przenosić ani

dziedziczyć. Wykonywania praw, wynikających ze stanowiska członka, nie można zdać na kogo innego.

§ 39. Członkowie są uprawnieni do wystąpienia ze stowarzyszenia.

W statucie można postanowić, iż wystąpienie jest dozwolone jedynie z końcem roku administracyjnego albo dopiero po upływie pewnego czasu wypowiedzenia; czasokres wypowiedzenia może wynosić najwyżej dwa lata.

§ 40. Przepisy ust. 1, 3 § 27, ust. 1 § 28 oraz §§ 32, 33, 38 nie mają zastosowania, o ile statut zawiera odmienne postanowienia.

§ 41. Stowarzyszenie można rozwiązać uchwałą zebrania członków. O ile statut inaczej nie postanawia, wymaga taka uchwała większości trzech czwartych części zebranych członków.

§ 42. Stowarzyszenie traci zdolność prawną wskutek otwarcia upadłości.

W razie przeciążenia długami winien zarząd wystąpić z wnioskiem o otwarcie upadłości. Jeżeli podanie wniosku się przewleka, wówczas członkowie zarządu, na których spada wina, odpowiadają wobec wierzycieli za powstałą stąd szkodę; odpowiadają oni jako dłużnicy łączni.

§ 43. Stowarzyszeniu można odjąć zdolność prawną, jeśli zagraża ono dobru ogółu przez sprzeczną z ustawami uchwałę zebrania członków lub sprzeczne z ustawami postępowanie zarządu.

Stowarzyszeniu, nie mającemu wedle statutu na celu prowadzenia spraw gospodarczych, można odjąć zdolność prawną, jeżeli do takiego celu zmierza

Stowarzyszeniu, nie mającemu wedle statutu celu politycznego, społeczno-politycznego lub religijnego, można odjąć zdolność prawną, jeżeli do takiego celu zmierza.

Stowarzyszeniu, którego zdolność prawną opiera się na nadaniu, można odjąć zdolność prawną, jeżeli zmierza do innego celu niż ten, który jest objęty statutem.

§ 44. W wypadkach § 43 do właściwości i postępowania stosują się przepisy ustaw, dotyczące spraw sporno-administracyjnych.

Jeśli zdolność prawną opiera się na nadaniu przez

Radę Ministrów, wówczas odjęcie tej zdolności następuje na skutek uchwały Rady Ministrów.

§ 45. Z rozwiązaniem stowarzyszenia lub pozbawieniem go zdolności prawnej, przypada majątek tegoż osobom, w statucie wymienionym.

W statucie można postanowić iż osoby, którym ma przypaść majątek, oznaczy uchwała zebrania członków, lub inny organ stowarzyszenia. Jeśli celem stowarzyszenia nie jest prowadzenie spraw gospodarczych, może zebranie członków mimo braku takiego postanowienia, przekazać majątek publicznej fundacji lub instytucji.

Jeśli nie oznaczono osób, którym ma przypaść majątek, a stowarzyszenie podług statutu miało na celu wyłącznie interesy swych członków, natenczas majątek jego przypada w równych częściach tym członkom, którzy byli członkami stowarzyszenia w chwili jego rozwiązania lub pozbawienia zdolności prawnej, w innych wypadkach Skarbowi Państwa.

§ 46. Jeżeli majątek stowarzyszenia przypada Skarbowi Państwa, stosują się odpowiednie przepisy o spadku, przypadającym Skarbowi Państwa jako ustawowemu spadkobiercy. Skarb winien użyć majątek, o ile możliwości, w sposób, odpowiadający celom stowarzyszenia.

§ 47. Jeśli majątek stowarzyszenia nie przypada Skarbowi Państwa, winna nastąpić likwidacja.

§ 48. Likwidację przeprowadza zarząd. Likwidatorami można ustanowić także inne osoby; dla ustanowienia ich mają zastosowanie przepisy o ustanawianiu zarządu.

Likwidatorom przysługuje prawne stanowisko zarządu, chyba, że z celu likwidacji wynika co innego.

Jeżeli jest więcej likwidatorów, uchwały ich, o ile inaczej nie postanowiono, wymagają jednomyślności.

§ 49. Likwidatorowie winni pokończyć interesy bieżące, pościągać wierzytelności, spieniężyć resztę majątku, zaspokoić wierzycieli, a nadwyżkę wydać osobom, którym majątek ma przypaść. Również mogą likwidatorowie celem pokończenia interesów, będących w toku, nawiązywać nowe. Wolno zaniechać ściągania wierzytelności, tudzież spieniężenia reszty majątku, o ile środki te nie są potrzebne do zaspokojenia wierzycieli lub do podziału nadwyżki pomiędzy osoby, którym majątek ma przypaść.

O ile cel likwidacji tego wymaga, stowarzyszenie uważa się za istniejące nadal, aż do ukończenia likwidacji.

§ 50. Rozwiązanie stowarzyszenia lub pozbawienie go zdolności prawnej, winni likwidatorowie ogłosić publicznie. W obwieszczeniu należy wezwać wierzycieli do zgłoszenia swych roszczeń. Obwieszczenie to skutecznia się przez zamieszczenie w dzienniku, statutem do ogłoszeń przeznaczonym, a w braku takiego dziennika, w dzienniku, przeznaczonym do ogłoszeń tego sądu powiatowego, w którego obwodzie stowarzyszenie miało swoją siedzibę. Ogłoszenie uważa się za dokonane z upływem drugiego dnia od jego umieszczenia lub od jego pierwszego umieszczenia.

Wierzycieli znanych należy wezwać do ogłoszeń przez osobne zawiadomienie.

§ 51. Przed upływem roku od ogłoszenia zawiadomienia o rozwiązaniu stowarzyszenia lub od pozbawienia go zdolności prawnej nie wolno wydawać majątku osobom, którym majątek ma przyspaść.

§ 52. Jeżeli znany wierzyciel nie zgłosi się, należy zdeponować przypadającą dla niego kwotę, skoro istnieje podstawa prawna do zdeponowania.

Jeżeli uiszczenie zobowiązania jest narazie niewykonalne lub zobowiązanie jest sporne, wolno wydać majątek osobom, na które tenże ma przejść, jedynie po daniu zabezpieczenia na rzecz wierzyciela.

§ 53. Likwidatorowie, którzy naruszają obowiązki, ciążące na nich w myśl ust. 2 § 42 oraz §§ 50 do 52, lub przed zaspokojeniem wierzycieli wydają majątek osobom, na które ten majątek ma przejść, odpowiadają, jeżeli wina na nich spada, wobec wierzycieli za wyrządzoną im szkodę; odpowiadają oni jako dłużnicy łączni.

§ 54. Do stowarzyszeń, nie posiadających zdolności prawnej, stosują się przepisy o spółce. Z powodu czynności prawnej, wykonanej w imieniu takiego stowarzyszenia względem osoby trzeciej, odpowiada osobiście ten, kto czynność wykonał; jeżeli działających jest kilku, odpowiadają jako dłużnicy łączni.

2. Stowarzyszenia wpisane.

§ 55. Wpisu do rejestru stowarzyszenia, takiego stowarzyszenia, jakie określone jest w § 21, należy dokonać w tym sądzie powiatowym, w którego obwodzie stowarzyszenie ma swą siedzibę.

§ 56. Wpis ten powinien być dokonany jedynie wówczas, gdy liczba członków wynosi najmniej siedmiu.

§ 57. Statut musi zawierać cel, nazwę i siedzibę stowarzyszenia oraz musi zeń wynikać, iż stowarzyszenie ma być wpisane.

Nazwa powinna różnić się wyraźnie od nazw zarejestrowanych stowarzyszeń, istniejących w tem samem miejscu lub w tej samej gminie.

§ 58. Statut powinien zawierać postanowienia:

1. o wstępowaniu i występowaniu członków;
2. o tem, czy członkowie mają uiszczać wkładki i jakie;
3. o tworzeniu zarządu;
4. o podstawach zwoływania zebrań członków, o sposobie zwoływania tychże, oraz o stwierdzaniu uchwał dokumentem.

§ 59. Zarząd winien zgłosić stowarzyszenie do wpisu.

Do tego zgłoszenia należy dołączyć:

1. statut w pierwopisie i odpisie;
2. odpis dokumentów, odnoszących się do ustanowienia zarządu.

Statut powinien być podpisany przynajmniej przez siedmiu członków, i zawierać podanie dnia jego sporządzenia.

§ 60. Zgłoszenie, które nie odpowiada wymaganiom §§ 56 do 59 winien sąd powiatowy odrzucić, przytaczając powody.

Od uchwały odrzucającej przysługuje natychmiastowe zażalenie wedle przepisów ustawy o postępowaniu cywilnem.

§ 61. W razie dopuszczenia zgłoszenia winien sąd powiatowy zawiadomić o tem właściwą władzę administracyjną.

Władza administracyjna może wnieść sprzeciw przeciwko wpisowi, jeżeli stowarzyszenie wedle prawa publicznego o stowarzyszeniach jest niedozwolone lub może być zabronione, albo jeżeli zmierza do celu politycznego, społeczno - politycznego lub religijnego.

§ 62. W razie wniesienia sprzeciwu przez władzę administracyjną, winien sąd powiatowy udzielić go zarządowi.

Sprzeciw można zacząć w drodze postępowania sporno - administracyjnego.

§ 63. O ile władza administracyjna nie doniesie sądowi powiatowemu, że sprzeciwu nie wnosi, wpis może być dokonany dopiero wtedy, gdy od udzielenia zgłoszenia władzy administracyjnej upłynęło sześć tygodni, a sprzeciwu nie wniesiono, albo gdy wniesiony sprzeciw zostanie ostatecznie uchylony.

§ 64. Wykonując wpis należy podać w rejestrze stowarzyszenia nazwę i siedzibę stowarzyszenia, datę sporządzenia statutu, tudzież wymienić członków zarządu. Również należy wpisać postanowienia, ograniczające zakres uprawnienia zarządu do zastępstwa albo normujące odmienny sposób powzięcia uchwał przez zarząd, aniżeli określa to przepis ust. 1 § 28.

§ 65. Z chwilą wpisu nazwa stowarzyszenia otrzymuje dodatek: „stowarzyszenie wpisane”.

§ 66. Sąd powiatowy powinien ogłosić wpis w dzienniku, przeznaczonym dla swoich obwieszczeń.

Pierwopis statutu należy zaopatrzyć poświadczeniem wpisu i zwrócić. Sąd powiatowy uwierzytelnia odpis i przechowuje go z innemi pismami.

§ 67. Zarząd winien zgłosić do wpisu każdą zmianę zarządu oraz ponowne ustanowienie którego z członków zarządu. Do zgłoszenia należy dołączyć odpis dokumentu, dotyczącego zmiany lub ponownego ustanowienia.

Wpis członków zarządu, ustanowionych przez sąd, następuje z urzędu.

§ 68. Jeżeli chodzi o czynność prawną, dokonaną z osobą trzecią przez dotychczasowych członków zarządu, można ze skutkiem przeciw tej trzeciej osobie powołać się

na zmianę zarządu tylko wtedy, gdy zmiana ta była wpisana do rejestru stowarzyszeń w chwili dokonania czynności prawnej, lub też była znana tej trzeciej osobie. Gdy zmiana jest wpisana, osoba trzecia nie jest obowiązana uznać jej znaczenia przeciwko sobie, jeżeli o niej nie wie a nadto nieznanomość ta nie wpływa z niedbalstwa.

§ 69. Za dowód wobec władz, iż zarząd składa się z osób, do rejestru wpisanych, służy świadectwo sądu powiatowego o wpisie.

§ 70. Przepisy § 68 obowiązują również względem postanowień, ograniczających zakres uprawnień zarządu do zastępstwa albo normujący odmienny sposób powzięcia uchwał przez zarząd, aniżeli określa to przepis ust. 1 § 28.

§ 71. Zmiany statutu wymagają do swej skuteczności wpisu do rejestru stowarzyszeń. Zmianę winien głosić do wpisu zarząd. Do zgłoszenia należy dołączyć w pierwopisie i odpisie uchwałę zawierającą zmianę.

Przepisy §§ 60 do 64 i ust. 2 § 66 stosują się odpowiednio.

§ 72. Zarząd obowiązany jest przedłożyć każdego czasu sądowi powiatowemu, na tegoż żądanie, podpisane przez się zaświadczenie co do liczby członków stowarzyszenia.

§ 73. Jeżeli liczba członków stowarzyszenia spadnie poniżej trzech, wówczas sąd powiatowy na wniosek zarządu, a w braku wniosku w ciągu trzech miesięcy, z urzędu, pozbawia stowarzyszenia zdolności prawnej, po wysłuchaniu zarządu. Uchwałę należy doręczyć stowarzyszeniu. Od tej uchwały służy natychmiastowe zażalenie wedle postanowień ustawy o postępowaniu cywilnem.

Stowarzyszenie traci swą zdolność prawną z chwilą prawomocności uchwały.

§ 74. Rozwiązanie stowarzyszenia tudzież pozbawienie go zdolności prawnej należy wpisać do rejestru stowarzyszeń. W razie otwarcia upadłości nie skutecznia się wpisu.

W razie rozwiązania stowarzyszenia bądź z mocy uchwały zebrania członków, bądź skutkiem upływu czasu,

przez który miało ono istnieć, winien zarząd zgłosić rozwiązanie celem wpisu. W pierwszym przypadku należy załączyć do zgłoszenia odpis uchwały o rozwiązaniu.

W razie pozbawienia stowarzyszenia zdolności prawnej na zasadzie § 43 albo też rozwiązania go na zasadzie prawa publicznego o stowarzyszeniach, uskutecznia się wpis na podstawie doniesienia właściwej władzy.

§ 75. Otwarcie upadłości należy wpisać z urzędu. To samo obowiązuje w razie zniesienia uchwały o otwarciu upadłości.

§ 76. Likwidatorów należy wpisać do rejestru stowarzyszeń. Toż samo obowiązuje co do postanowień, normujących odmienny sposób powzięcia uchwał przez likwidatorów, aniżeli określa to przepis ust. 3 § 48.

Zgłoszenie winien uskutecznić zarząd, a w razie późniejszych zmian likwidatorowie. Do zgłoszenia likwidatorów, ustanowionych uchwałą zebrania członków, należy dołączyć odpis tej uchwały, zaś do zgłoszenia postanowienia o sposobie powzięcia uchwał przez likwidatorów, odpis dokumentu, zawierającego te postanowienia.

Likwidatorów ustanowionych przez sąd wpisuje się z urzędu.

§ 77. Zgłoszenia do rejestru stowarzyszeń winni uskuteczniać członkowie zarządu oraz likwidatorowie przez oświadczenie publicznie uwierzytelnione.

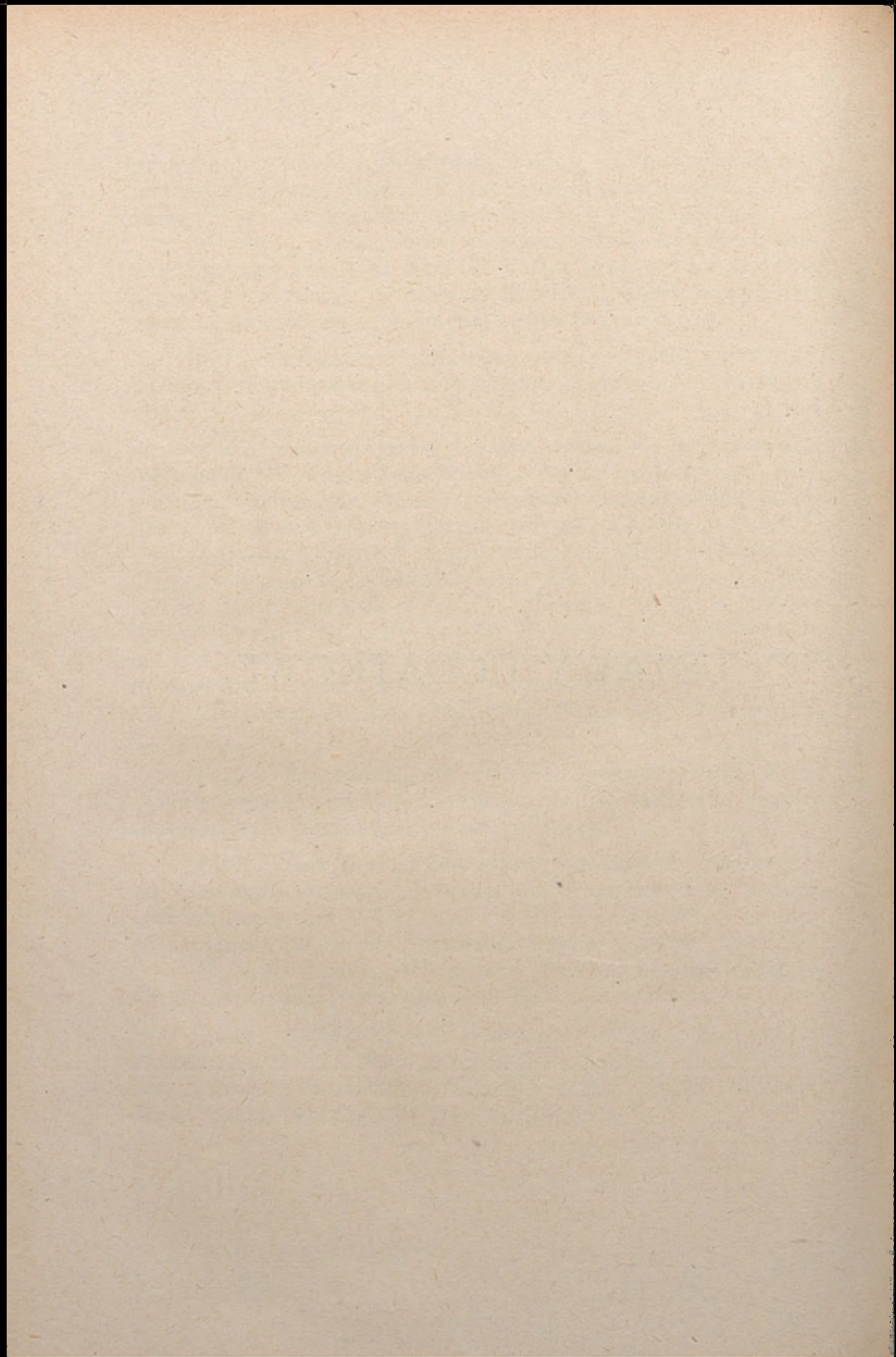
§ 78. Sąd powiatowy może przynaglać karami porządkowymi członków zarządu do przestrzegania przepisów, objętych ust. 1 § 67 ust. 1 § 71, § 74 i § 76. Poszczególne kary nie mogą przenosić trzech tysięcy marek⁵³⁾.

W takiż sam sposób można przynaglać likwidatorów do przestrzegania przepisów § 76.

§ 79. Każdemu jest dozwolony wgląd do rejestru stowarzyszeń oraz pism przedłożonych przez stowarzyszenie sądowi powiatowemu. Można żądać odpisu wpisów; odpis należy na żądanie uwierzytelnić.

⁵³⁾ Obecnie 150 złotych.

USTAWY DODATKOWE.

KODEKS CYWILNY NAPOLEONA.

Art. 1134. Umowy, prawnie zawarte, stają się prawem dla tych, którzy je zawarli.

Odwoływane być mogą tylko za wzajemnem ich zezwoleniem lub z przyczyn przez prawo dozwolonych.

Wykonywane być winny z dobrą wiarą.

Art. 1135. Umowy zobowiązują nietylko do tego, co w nich jest wyrażone, lecz zarazem do wszystkich następstw, jakie słuszość, zwyczaj lub prawo nadają zobowiązaniu według jego natury.

Art. 1156. W umowach należy raczej badać, jaki był wspólny zamiar stron umawiających się, aniżeli opierać się na dosłownem znaczeniu wyrazów.

Art. 1157. Skoro pewne zastrzeżenie może być rozumiane dwojako, trzeba je raczej rozumieć w tem znaczeniu, przy którym może sprawić pewien skutek, aniżeli w znaczeniu, przy którymby żadnego skutku mieć nie mogło.

Art. 1158. Wyrażenia, które mogą być rozumiane dwojako, należy brać w znaczeniu, jakie najwięcej osnowie umowy odpowiada.

Art. 1159. Co jest dwuznaczne, tłumaczy się podług zwyczaju okolicy, gdzie umowa zawartą została.

Art. 1160. Umowę należy uzupełniać zwykłemi w niej zastrzeżeniami, chociażby w niej nie były wyrażone.

Art. 1161. Wszelkie zastrzeżenia w umowach tłumaczy się jedne za pomocą drugich, nadając każdemu znaczenie, jakie wypływa z całej czynności.

Art. 1162. W razie wątpliwości tłumaczy się umowę przeciwko temu, kto zobowiązanie dla siebie zastrzegł, a na korzyść tego, kto zobowiązanie zaciągnął.

Art. 1163. Umowa, chociażby w najogólniejszych była skreślona wyrażeniach, te tylko rzeczy obejmuje,

względem których strony widocznie miały zamiar umówić się.

Art. 1164. Gdy w umowie wymieniono pewien przypadek celem objaśnienia zobowiązania, nie znaczy to, jakoby strony chciały przez to ścieśnić rozległość, jaką zobowiązanie otrzymuje z prawa względem przypadków niewymienionych.

Art. 1382. Wszelki jakikolwiek czyn człowieka, zrzadzający drugiemu szkodę, obowiązuje tego, z czyjej winy szkoda nastąpiła do jej naprawienia.

Art. 1383. Każdy jest odpowiedzialny za szkodę, jaką zrzadził nie tylko swoim czynem, lecz również swoim niedbalstwem lub nieroztropnością.

Art. 1384. Odpowiedzialnym się jest nietylko za szkodę, zrzadzoną czynem własnym, lecz nadto za szkodę, zrzadzoną przez osoby, za które ponosi się odpowiedzialność, lub przedmioty, które się ma pod swoim dozorem.

KSIĘGA III.

TYTUŁ VIII.

O umowie najmu

Art. 1708. Dwa są rodzaje umów najmu:

Najem rzeczy,

I najem pracy.

Art. 1710. Najem robót ¹⁾ jest to umowa, przez którą jedna ze stron zobowiązuje się czynić coś dla drugiej za umówione między nimi wynagrodzenie.

Art. 1711. Te dwa rodzaju najmu poddzielają się jeszcze na kilka gatunków szczególnych:

„Najem” właściwym — nazywa się najem domów i ruchomości;

„Dzierżawą” — najem nieruchomości wiejskich;

„Najemem pracy” — najem roboty lub usługi;

„Pachtem” — najem zwierząt, z których korzyść dzieli się pomiędzy właściciela, a tego, komu je właściciel powierza;

¹⁾ W Kodeksie wydanym przez J. J. Litauera: „najem pracy”.

„Przedsiębiorstwo z kosztorysu lub ryczałtowe” — na roboty podług ceny oznaczonej jest również najmem, gdy ten, dla kogo robota się prowadzi, dostarcza materiału.

Trzy ostatnie gatunki podlegają przepisom szczególnym.

Art. 1779. Trzy są główne rodzaje najmu pracy i przemysłu:

1. Najem pracowników, którzy zobowiązują się względem kogoś do usług²⁾;
2. Najem przewożących ładem lub wodą, którzy podejmują się przewozu osób lub towarów;
3. Najem przedsiębiorców do robót z kosztorysu lub ryczałtowych.

Art. 1780. Do usług zobowiązywać się można tylko na pewien czas lub dla określonego przedsięwzięcia.

Art. 2271. Skarga nauczycieli oraz wykładowców umiejętności³⁾ i sztuki za lekcje miesięcznie przez nich udzielane;

Skarga robotników i wyrobników o płacę dzienną, o należność za dostarczenie oraz zasługi;

Przedawniają się upływem sześciu miesięcy.

Art. 2272. Skarga lekarzy, chirurgów i aptekarzy o należność za wizyty, operacje i lekarstwa.

Skarga służących rocznie ugodzonych o zapłatę ich zasług;

Przedawniają się upływem roku.

Art. 2274. Przedawnienie w wypadkach powyższych ma miejsce, chociażby dostarczenia, dostawy, usługi i roboty trwały w dalszym ciągu.

Bieg przedawnienia ustaje dopiero wówczas, gdy było zamknięcie rachunku, stwierdzenie długu na piśmie lub zobowiązanie, albo pozew sądowy nie uznany za upadły.

²⁾ W Kodeksie wydanym przez J. J. Litauera: „do służby u kogoś”.

³⁾ Wydaniu J. J. Litauera: „nauki”.

U S T A W A

z dnia 24 maja 1860 r.

**o sądach gminnych wiejskich w Królestwie Polskiem
(Dz. Pr. Tom 57, Nr. 172). Rozdział IX. O najmie sługi
i wzajemnych obowiązkach panów i sług ⁴⁾.**

I. Przepisy ogólne.

515. Sługą w niniejszej ustawie nazywa się ten, kto się godzi do jakiej pracy, w domu albo w gospodarstwie, na pewien czas bez przerwy, a nie na dzień.

516. Panem, albo gospodarzem zowie się ten, kto sługę przyjmuje.

517. Niniejsze przepisy ściąają się do sług płci męskiej i żeńskiej, wszelkiego wyznania, tak tych, co się godzą do posług domowych, jakoteż czeladzi wiejskiej, czyli rolnej, bez różnicy wsi od miasta.

518. Przepisy niniejszego Rozdziału nie będą stosowane:

do oficjalistów prywatnych i sług wyższej klasy, jako to:

rzadców, komisarzy, sekretarzy, marszałków, koniuszch, margrabiów, ekonomów, pisarzy i innych osób płci obojej, które się podejmują usług wymagających wyższego wykształcenia;

do sług wojskowych, objętych etatem wojskowym;

do czeladzi i uczniów terminujących u kupców, rzemieślników i t. p., względem których oddzielne przepisy, postanowieniami Księcia Namiestnika Królewskiego z dnia 31 grudnia 1816 r. i z dnia 11 stycznia 1817 r. są objęte.

⁴⁾ Obowiązuje na obszarze b. Królestwa Kongresowego.

II. Kto może się godzić do służby.

519. Do służby godzić się może ten tylko, kto ma prawo rozporządzać swoją osobą. Tu należą:

pełnoletni, to jest ci, co skończyli lat dwadzieścia jeden wieku;

ci, których rodzice lub Rada Familijna w młodym wieku z pod opieki wypuścili.

520. Dzieci, zostające pod władzą rodziców, nie mogą przyjmować służby bez pozwolenia ojca, lub matki, jeżeli ojciec nie żyje. Lecz po wejściu do służby nie uwalniają się z pod władzy rodzicielskiej.

521 ⁵⁾). Niewiasta zamężna nie może iść do służby bez pozwolenia męża.

522 ⁶⁾). Gdyby mąż, który pozwolił żonie służyć, chciał ją napowrót wziąć do siebie, może to zrobić, lecz z upływem terminu służby i podziękowawszy we właściwym czasie za służbę w imieniu żony.

523 ⁷⁾). Jeżeliby jednak mąż dowiedział się, że żona służy w miejscu, które ze względu na moralność jest nieprzyzwoitem, może się udać do Sędziego gminnego lub Sędziego pokoju o pozwolenie, ażeby żona, nie czekając terminu, służbę taką zaraz opuściła.

III. O ugodzie i zadatku.

524. Słudzy przyjmowani być mogą tylko do posług godziwych i prawem nie zakazanych.

Uгода zawarta przeciwko temu prawidłu, jest nieważną.

525. Uгода o służbę może być zawarta ustnie lub na piśmie, podług woli stron.

526. Przy ugodzie omówione będą: obowiązki, jakich sługa się podejmuje, czas, na jaki służbę przyjmuje i zasługi lub inne wynagrodzenia, do jakich mieć będzie prawo.

⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ Art. 521, 522 i 523 uchylone — patrz art. 12, 22, 27, 28 i 34 ustawy z dnia 1 lipca 1921 r. w przedmiocie zmiany niektórych przepisów obowiązującego w b. Królestwie Polskim prawa cywilnego, dotyczących praw kobiet (Dz. U. 64/21, poz. 397).

527. Sługa godzić się może na rok, kwartał lub miesiąc.

528. Gdyby przy ugodzie nie było oznaczonego czasu służby, będzie się rozumiało, że sługa wiejski, czyli rolny, ugodził się na rok, a miejski, czyli domowy, na kwartał.

529. Na znak ugody, sługa weźmie od pana zadatek, a przez to jest obowiązany przybyć do służby na czas, a pan go przyjąć.

530. Ilość zadatku zależy od ugody, lub od zwyczaju miejscowego.

531. Zadatek potrąca się w zasługach, jeżeli się inaczej nie umówiono.

532. Sługa ma prawo oddać, a pan obowiązany odebrać zadatek:

jeżeli sługa zostaje na miejscu u poprzedniego pana swojego;

jeżeli rodzice w nagłej potrzebie, żądają go do swego gospodarstwa;

jeżeli potrzebuje się oddalić dla objęcia spadku, jaki się dla niego otworzył;

jeżeli wstępuje w związki małżeńskie i dlatego musi się przenieść do swego współmałżonka;

jeżeli pan chce go wziąć z sobą w drogę, za granicę Królestwa, a sługa do tego przy ugodzie nie zgodził się.

533. We wszystkich wyżej wymienionych przypadkach, zadatek może być oddany nie później, jak w ciągu trzech dni od daty otrzymania go.

534. Niewiasta, któraby wzięła zadatek, a potem szła za mąż, ma prawo dać inną na swoje miejsce i zadatek oddać, choćby po terminie wyżej oznaczonym.

IV. O czasie, w którym się służba zaczyna.

535. Gdyby przy ugodzie nie umówiono dnia, kiedy sługa do służby stawić się ma, rozumieć się będzie, że stawić się powinien wedle zwyczaju miejscowego.

536. Jeżeli co do jakiegoś rodzaju służby, zwyczaj nie jest ustalony, sługa obowiązany będzie stawić się do służby w terminie prawnym.

537. Terminy prawne w służbie kwartalnej są:

2 stycznia, 2 kwietnia, 2 lipca i 2 października.

Służba roczna prawnie zaczynać się będzie w jednym z tych terminów, stosownie do rodzaju służby.

Służba miesięczna zaczynać się będzie pierwszego dnia miesiąca.

538. Pan któryby sługę przytrzymał, a przez to sługa nie mógł się stawić na czas do nowego pana, ulegnie karze, za każdy dzień przetrzymany, po kop. trzydzieści⁸⁾, na fundusz gminy, i wynagrodzi straty przez to zrządzone.

539. Jeżeliby pan bez prawnej przyczyny nie chciał przyjąć sługi, któremu dał zadatek, utraci zadatek i będzie obowiązany wynagrodzić słudze stratę, jakąby przez to poniósł.

540. Gdyby sługa, wzięwszy zadatek, jedynie dla bałamuctwa nie stawił się do służby, pan może go do tego przymusić przez policję miejscową⁹⁾.

541. Jeżeli sługa i na rozkaz policji nie stawił się, a pan był innego sługę zgodził, lub robotnika nająć był przymuszony, obowiązany będzie sługa stratę z winy jego wynikłą panu wynagrodzić, i zadatek zwrócić, a prócz tego będzie skazany na areszt do trzech dni.

542. Gdyby sługa, przez jaki wypadek, bez własnej winy, do służby stawić się nie mógł, a pan by go już potem nie potrzebował, obowiązany będzie tylko zadatek zwrócić.

543. Jeżeliby sługa w kilku miejscach wziął zadatek, ten pan ma do wzięcia sługi pierwsze prawo, który pierwszy dał zadatek, a inni domagać się mogą zwrotu swoich zadatków.

544. Sługa, który od kilku panów pobrał zadatki, skazany będzie: na areszt do trzech dni.

⁸⁾ W myśl § 1 rozporządzenia z dnia 1 sierpnia 1924 r. (Dz. U. 82/24, poz. 785), 30 kopiejek — przelicza się na 60 groszy.

⁹⁾ nie obowiązuje, jako sprzeczny z konstytucją.

V. O obowiązkach sług w ciągu służby.

545. Sługa winien swemu panu, pani, i tym wszystkim osobom, którym pan usługiwać karze: wierność uszanowanie i posłuszeństwo.

546. Przy wykonywaniu swych obowiązków, sługa powinien się stosować do zaprowadzonego porządku i zawsze być trzeźwym, pilnym, akuratnym i obyczajnym.

547. Z innemi sługami swego pana powinien obchodzić się uczciwie i obyczajnie.

548. Wszystkimi siłami sługa powinien strzec pana swego od krzywdy i szkody, a starać się o jego pożytek.

549. Sługa poświęcać winien na usługi pana cały swój czas, i wedle możności sił swoich wypełniać będzie wszystkie jego rozkazy dotyczące przyjętych przez siebie obowiązków.

550. Choćby sobie sługa wymówił, że do innej roboty używanym nie będzie, pomimo to, winien robić co mu każe, jeżeliby inny sługa zachorował, albo z innego powodu nie mógł pełnić swego obowiązku.

551. Żaden sługa nie może bez pozwolenia pana oddalić się, ani dla własnego interesu, ani na zabawę; a gdy pan da pozwolenie, nie może go przetrzymać, ale na czas wrócić powinien.

552. Jeżeli sługa zrobił panu szkodę jaką z umysłu lub z niedbalstwa, albo też przez to, że sobie postąpił przeciw wyraźnemu rozkazowi pana, albo, że się podjął tego, czego nie umie, winien będzie szkodę wynagrodzić.

553. Pan mocen jest szkodę potracić w zasługach. Jeżeli zaś sługa uważa się przez to pokrzywdzonym, wolno mu się udać do Sądu gminnego (lub Sędziego pokoju).

554. Sługa winien panu donosić o przeniewierzeniu się lub kradzieży drugich sług. Gdyby zaś wiedząc o tem nie doniósł, odpowiadać za szkodę będzie wspólnie z temi, którzy się przeniewierzili, albo kradli.

555. Jeżeli pan ma potrzebę zrewidować: kufer, skrzynkę, lub inne schowania swego sługi, mocen jest to uczynić, ale w przytomności Sołtysa lub Ławnika.

556. Jeżeli sługa podmawia drugich sług do kłótni, albo do obgadywania państwa, karany będzie jakby się sam takich przemówień dopuścił.

557. We wszystkich przypadkach, kiedy pan ustanowi sobie zastępcę, i nad sługami przełoży, służy mają względem niego te same obowiązki, jak względem pana.

VI. O obowiązkach pana.

558. Pan powinien wypłacać akuratnie zasługi swojemu służy, i wydawać mu inne wynagrodzenia, wedle tego jak się umówili.

559. Wymagając od sługi roboty, do jakiej się ugodził, pan powinien być wyrozumiałym na jego zdrowie i siły.

560. Uchylony.

561. Gdyby kto ukrzywdził lub chciał ukrzywdzić sługę, pan winien zasłonić go swoją opieką.

562. Pan powinien pozwalać służy odbywać obrządki religijne jego wyznania.

563. Jeżeli sługa na zdrowiu zapadnie, a nie ma w bliskości rodziców albo dzieci, którzyby mogli go przyjąć do siebie, pan obowiązany mieć o nim staranie.

564. Jeżeli zaś pan nie może trzymać sługi chorego u siebie, a w miejscu, albo w bliskości, znajdują się jakie zakłady dla chorych, może go tam umieścić.

565. Jeżeli sługa zachorował z powodu pańskiej roboty, pan winien leczyć go swoim kosztem ¹⁰⁾.

566. Jeżeli sługa umrze, pan kosztą pogrzebu ponie- sie, ale je z sług, jakieby się zmarłemu należały, potrącić może. Resztę zaś, gdyby takowa pozostała, odda osobom mającym prawo do spadku.

¹⁰⁾ Art. 565 nie znajduje się w sprzeczności z przepisami rozp. komisji rządowej spraw wewnętrznych i duchownych z 15/27 X.1859 Nr. 24 i nie uchylił tych przepisów, wobec czego odpowiedzialność panów za koszty leczenia służby niezamożnej niezależnie od tego, z jakiego powodu choroba powstała istnieje w okresie trwania umowy najmu osobistego (OSP-VII-6).

567. Jeżeli pan umarł, spadkobiercy jego winni, albo trzymać sługę do terminu, w jakim podług miejscowego zwyczaju sługi się zmieniają, a w miesięcznych służbach, do końca miesiąca, albo też w razie odprawienia przed terminem, wynagrodzić za to sługę, wedle dobrowolnej ugody.

568. Nowy dziedzic, dzierżawca majątku ziemskiego, albo inny posiadacz osady rolnej winien, do końca roku trzymać wszystkie sługi wiejskie, przez poprzedniego posiadacza pozostawione; a słudzy obowiązani są pozostać na miejscu, chybaby się inaczej z nowym panem ułożyli.

569. Gdyby nowy pan nie chciał trzymać sług, których zastał na gruncie, winien będzie wynagrodzić ich za cały czas, do upływu terminu służby.

VII. O wypowiedzeniu i podziękowaniu.

570. Jeżeli sługa chce się odprawić, powinien oświadczyć o tem panu (podziękować), w służbie rocznej na trzy miesiące, w kwartalnej na miesiąc, a w miesięcznej na piętnaście dni przed terminem.

571. Jeżeli pan chce sługę odprawić, winien mu w tych samych terminach służbę wypowiedzieć.

572. Sługa, który panu podziękował, może żądać pozwolenia na piśmie do poszukania innego miejsca, a pan mu odmówić nie jest mocen.

573. Jeżeli sługa, przy podziękowaniu, nie żądał pozwolenia na piśmie do poszukania innego miejsca, będzie się rozumiało, że dziękował tylko dla zwyczaju, jak to w niektórych okolicach się dzieje.

574. Jeżeli ani sługa panu nie dziękował, ani pan słudze miejsca nie wypowiedział, będzie się rozumiało, iż sługa pozostaje na miejscu, na taki czas, jak się dawniej ugodził.

VIII. W jakich przypadkach pan mocen jest sługę odprawić przed czasem.

575. Pan mocen jest sługę odprawić przed czasem:

- a) jeżeli sługa poważy się panu, pani lub komu z ich domowników wyrządzić obelgę;

- b) jeżeli o nich roznosi co krzywdzącego, albo przez podszepty złośliwe do swarów w domu doprowadza;
- c) jeżeli panu hardo się stawia i jego rozkazów uporczywie nie słucha;
- d) jeżeli się wzbrania pilnować pana w chorobie;
- e) jeżeli się hardo stawia przełożonemu nad sobą zwierchnikowi, nie słucha jego rozkazów, albo mu obelgę jaką wyrządził;
- f) jeżeli dzieci pańskie na złe naprowadza, albo im daje gorszące przykłady;
- g) jeżeli z dziećmi, które mu są powierzone, tak źle albo niedbale się obchodzi, że im grozi niebezpieczeństwo;
- h) jeżeli panu co ukradł, albo się przeniawierzył, albo drugich sług do tego namawiał, lub wiedząc o ich kradzieży, albo przeniawierzeniu się, panu nie doniósł;
- i) jeżeli bez wiedzy państwa na ich imię bierze co na kredyt, albo pożyczka;
- k) jeżeli bez wiedzy i pozwolenia państwa noce za domem przepędzał więcej jak raz;
- l) jeżeli będąc już napominany, z ogniem albo ze światłem nieostrożnie się obchodzi;
- m) jeżeli przez swą nieostrożność stał się przyczyną pożaru;
- n) jeżeli powierzone mu bydło z własnej winy niszczy, albo niedbale koło niego chodzi, lub je katuje;
- o) jeżeli przez złość, albo niechęć wyrządzi panu jaką znaczną szkodę;
- p) jeżeli z powodu rozwiązłego życia, nabawił się jakiej zaraźliwej albo plągawej choroby;
- r) jeżeli bez pozwolenia wychodzi, albo pozwolenie przetrzymuje, albo się opóźnia do pracy, albo w inny sposób powinności zaniedbuje, i pomimo dwukrotnej przestrogi z tego się nie poprawia;
- s) jeżeli się oddaje pijaństwu, grze na pieniądze, albo rozpuszcie;
- t) jeżeli przez kłótnie albo bitwy robi w domu zamieszanie i nawet napominany z tego się nie poprawia;

- u) jeżeli się okaże, że nie umie tej roboty, której się przy zgodzie podjął;
- w) jeżeli skazany został więcej, jak na siedem dni aresztu;
- x) jeżeli się wyda, że przy ugodzie okazał fałszywe świadectwo.

576. Jeżeli służąca zaszła w ciążę, pan może ją odprawić, ale powinien o tem donieść miejscowej policji, lub oddać ją krewnym.

577. Odprawiając sługę przed czasem, pan obowiązany wydać mu umówione wynagrodzenie, wedle wyrachowania od początku służby, do dnia oddalenia.

IX. W jakich przypadkach sługa mocen jest odprawić się przed czasem.

578. Sługa może odprawić się przed czasem:

- a) jeżeli przez złe lub zbyt surowe obchodzenie się pana, życie jego albo zdrowie jest w niebezpieczeństwie;
- b) jeżeli pan sługę nakłonić usiłuje do uczynków przeciwnych prawu albo obyczajom, jak również jeżeli go nie broni od podobnych nalegań innych osób, które w domu mieszkają lub bywają;
- c) jeżeli pan słudze zatrzymuje strawne, albo nie daje niezbędnej żywności, lub go pomieścił w miejscu dla zdrowia szkodliwym;
- d) jeżeli pan chce wyjechać za granicę Królestwa i sługę wziąć z sobą, a tego sobie przy ugodzie nie wymówił;
- e) jeżeli z powodu choroby sługa stał się niezdolnym do pełnienia dalej obowiązków.

579. We wszystkich wyżej wymienionych przypadkach, sługa może podziękować przed czasem, a pan winien go zaraz uwolnić i co mu się należy za czas wysłużony oddać.

580. Gdyby pan nie chciał sługi uwolnić, sługa może się udać z zażaleniem do Sądu gminnego (lub Sędziego pokoju); a dopóki sąd (lub sędzia) nie wyrzeczy, pozostać na miejscu.

581. Może również sługa odprawiać się przed czasem:

- a) jeżeli go rodzice potrzebują do pomocy w gospodarstwie, albo opieki w chorobie lub w starości;
- b) jeżeli sługa przez małżeństwo, albo przez inne dla niego korzystne zdarzenie, znalazł sposób zaprowadzenia sobie własnego gospodarstwa;
- c) jeżeli otworzył się dla niego spadek, którego bez opuszczenia służby objąć nie może;
- d) jeżeli służącej mężatce umrze mąż, pozostawwszy gospodarstwo lub dzieci, liczące mniej jak czternaście lat wieku.

582. W tych jednak przypadkach, winien będzie sługa podziękować panu przynajmniej na dwa tygodnie przed odejściem, albo zaraz innego na swoje miejsce postawić.

X. O odprawieniu sługi bez prawnej przyczyny.

583. Jeżeli pan odprawi sługę bez prawnej przyczyny, obowiązany będzie wypłacić mu całkowite wynagrodzenie jakie było umówione za cały czas służby.

XI. O samowolnem przerzuceniu służby.

584. Sługa który przed czasem odejdzie od pana, bez prawnej przyczyny, będzie na żądanie pana do powrotu zmuszony ¹¹⁾).

XII. O świadectwach służbowych.

585. Sługa, odchodząc od pana, otrzymuje od niego zaświadczenie, które będzie zapisane w książce służbowej.

586. W zaświadczeniu pan wyrazi tylko:

imię i nazwisko sługi;

kiedy i jak długo służył i do czego;

czy był wierny, trzeźwy i posłuszny, albo czy w nim jakich złotości nie dostrzeżono;

nakoniec do czego jest zdalny.

¹¹⁾ Nie obowiązuje, jako sprzeczny z Konstytucją.

587. O sprawowaniu pan świadczyć będzie rzetelnie, aby nie zaszkodzić słudze i nikogo w błąd nie wprowadzać.

588. Gdyby pan dał niesprawiedliwe świadectwo, sługa może się poskarżyć do sądu gminnego (lub sędziego pokoju), który wedle okoliczności, albo wyrobi u pana inne świadectwo albo mu je da od siebie, z objaśnieniem dlaczego w ten sposób wydane zostało.

589. Gdyby pan dał nie rzetelne świadectwo, obowiązany będzie wynagrodzić szkodę jakąby przez to poniósł albo sługa albo ten, kto go na mocy takiego świadectwa przyjął i prócz tego zapłaci kary na fundusz gminny jeden rubel kopiejek pięćdziesiąt.

P R A W O

o ustaleniu własności dóbr nieruchomości, o przywilejach i hypotekach¹²⁾.

w miejsce tytułu XVIII. księgi III Kodeksu Cywilnego, ogłoszone
14/26 kwietnia 1818 r. (Dz. Pr. V. 295).

Art. 41. Następujące należności są przywilejami, obciążającymi dobra nieruchomości:

4) Zastugi, ordynarja dla sług i czeladzi, znajdujących się na gruncie, biegnące i zaległe, byleby pierwsze i drugie nie przenosiły rocznej należytości.

P R A W O

o przywilejach i hypotekach¹³⁾

Zatwierdzone 1/13 czerwca 1825 r. i ogłoszone 6 sierpnia 1925 r.
(Dz. Pr. IX. 355).

Art. 9. Przed wierzycielami, ani przywileju szczególnego, ani hypoteki nie mającymi, służy w następującym porządku pierwszeństwo do zaspokojenia, bądź z nieruchomości, bądź z ruchomości, wierzytelnościom przywilej ogólny mającym, jakimi są:

1. Koszta pogrzebu niezbytkowne.

¹²⁾ ¹³⁾ Prawa z 1818 i 1825 r. zostały rozciągnięte na obszar okręgu białostockiego (Dz. Pr. 64/19 poz. 382).

Prawo z 1818 r. zostało rozciągnięte na dalszy obszar Ziemi Wschodnich, wyłączając Ziemię Wileńską, rozporządzeniem Komisarza Generalnego Ziemi Wschodnich z 31 sierpnia 1919 r. (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 18 poz. 157); moc tego rozporządzenia została rozciągnięta na cały obszar Ziemi Wschodnich rozporządzeniem Rady Ministrów z 7 marca 1921 r. (Dz. U. 29/21 poz. 166).

Gdyby innego przedmiotu na ich zaspokojenie nie było, będzie im służyć pierwszeństwo do zaspokojenia z przedmiotu ruchomego, nawet szczególnym przywilejem obciążonego, wyjąwszy przywilej posiadającego rzecz sobie daną w zastaw.

A gdyby i z takowego przedmiotu zaspokojeniami być nie mogły, służyć im będzie pierwszeństwo przed hypotekami, a nawet i przed przywilejami na szczególnej nieruchomości.

2. Koszta sądowe opieczętowania, rozpieczętowania i inwentarza.

3. Wszelakie koszta ostatniej choroby.

4. Zasługi, należące się sługom za rok upłyniony i to, co im się należy z roku bieżącego.

5. Należności za żywność dla dłużnika i jego familji domowej, w ostatnich sześciu miesiącach dostarczaną przez piekarzy, rzeźników i innych żywność częściowo sprzedających albo stołujących.

Wierzytelności pod Nr. 2, 3, 4 i 5 wymienione, gdyby innego przedmiotu na ich zaspokojenie nie było, będą miały pierwszeństwo nawet przed wierzycielami, mającymi przywilej na szczególnej ruchomości, a nie będącymi w posiadaniu rzeczy, na których im tenże przywilej służy.

6. Podatki osobiste do kas miejskich, tudzież dla kościołów lub instytutów publicznych za rok upłyniony i za bieżący.

7. Należność małoletnich i własnej woli pozbawionych, względem której służy im tytuł do hipoteki prawnej.

8. Takiegoż rodzaju należność, przypadająca żonie od męża.

9. Skarb publiczny, kościoły, instytuta publiczne, kasy miejskie i towarzystwo ogniowe, co do wszelkiego rodzaju podatków i opłat powszechnych lub dziesięcin, jak dalece podług powyższych przepisów inny przywilej im nie służy; niemniej co do należności wynikających z odpowiedzialności poborów i tych wszystkich, którym własność publiczna w jakim bądź względzie była powierzona.

**Rozporządzenie
Prezydenta Rzeczypospolitej**

z dnia 23 grudnia 1927 r.

o zapobieganiu upadłości ¹⁴⁾

(Dz. U. 3/28 poz. 20).

Art. 19. Odroczenie wypłat nie rozciąga się:

- 4) na należności z tytułu umów najmu pracy oraz związane z nią opłaty na rzecz instytucji ubezpieczeń społecznych.

Art. 34. Układ nie może dotyczyć należności, wymienionych w art. 19.

¹⁴⁾ Obowiązuje w okręgach sądów apelacyjnych w Warszawie, Lublinie i Wilnie.

KODEKS CYWILNY
obowiązujący w okręgach Sądów Apelacyjnych
w Krakowie i Lwowie oraz Sądu Okręgowego
w Cieszynie ¹⁾.

§ 7. Jeżeli jaki przypadek prawny nie daje się rozstrzygnąć ani według wyrazów ani według naturalnego znaczenia ustawy, musi się uwzględnić podobne przypadki w ustawach wyraźnie rozstrzygnięte i podstawy drugih pokrewnych ustaw. Jeżeli przypadek prawny jest jeszcze wątpliwy, musi się go rozstrzygnąć według naturalnych zasad prawnych przy uwzględnieniu okoliczności starannie zebranych i dojrzałe rozważonych.

§ 914. Przy tłumaczeniu umów nie należy trzymać się dosłownego znaczenia wyrazu, lecz należy zbadać zamiar stron i umowę tak rozumieć, jak to odpowiada praktyce uczciwego obrotu.

ROZDZIAŁ XXVI.

Kontrakt służbowy i kontrakt o dzieło.

§ 1151. Jeżeli kto zobowiązuje się do świadczenia drugiemu usług przez pewien czas, powstaje kontrakt służbowy; jeżeli kto podejmuje się wykonania dzieła za zapłatą, powstaje kontrakt o dzieło.

O ile połączone jest z tem załatwianie interesów (§ 1002), należy przestrzegać także przepisów o pełnomocnictwie.

§ 1152. Jeżeli w kontrakcie nie oznaczono wynagrodzenia ani nie umówiono się również o nieodpłatność, uważa się stosowne wynagrodzenie za umówione.

¹⁾ Powszechna Księga Ustaw Cywilnych z r. 1811, znówelizowana rozporządzeniami ces. z dn. 12.X.1914 r., 22.VII.1915 r. i 19.III.1916 r.; powoływana jest w uwagach jako austr. K. C.

1. Kontrakt służbowy.

§ 1153. Jeżeli ani z umowy służbowej ani z okoliczności nic innego nie wynika, pracownik winien świadczyć usługi osobiście, a roszczenie o usługi nie może być przeniesione. O ile nie umówiono się co do rodzaju i rozmiaru usług, należy świadczyć usługi stosownie do okoliczności.

§ 1154. Jeżeli nic innego nie umówiono, ani nie ma innego zwyczaju przy usługach pewnego rodzaju, należy zapłacić wynagrodzenie po świadczeniu usług.

Jeżeli wynagrodzenie oznaczono według miesięcy lub krótszych okresów, należy je płacić na końcu każdego okresu; jeżeli je oznaczono według dłuższych okresów, należy je płacić z końcem każdego miesiąca kalendarzowego. Wynagrodzenie oznaczone według godzin, od sztuki albo za poszczególne świadczenia, należy zapłacić za ukończone już świadczenia z końcem każdego tygodnia kalendarzowego; jeżeli zaś chodzi o usługi wyższego rodzaju, z końcem każdego miesiąca kalendarzowego.

W każdym przypadku wynagrodzenie już zarobione jest płatne z ukończeniem stosunku służbowego.

§ 1154-a. Pracownik wynagradzany od sztuki lub od poszczególnych świadczeń może przed płatnością wynagrodzenia żądać zaliczki, odpowiadającej świadczonym usługom i swym wydatkom.

§ 1154-b. Pracownik ma prawo do wynagrodzenia, jeżeli po czternastodniowym conajmniej świadczeniu usług dozna wskutek choroby lub nieszczęśliwego wypadku przeszkody w pełnieniu usług przez czas stosunkowo krótki, nie przekraczający jednego tygodnia, a nie zawinił tego rozmyślnie ani rażącym niedbalstwem.

Kwoty pobierane przez pracownika za czas trwania przeszkody na podstawie ubezpieczenia według prawa publicznego może pracodawca potrącić w takiej części, jaka odpowiada stosunkowi jego wkładki faktycznej do całej wkładki ubezpieczeniowej.

§ 1155. Także za niewykonane usługi należy się pracownikowi wynagrodzenie, jeżeli był gotów do świadczenia, a doznał w tem przeszkody wskutek okoliczności zaszłych u pracodawcy; jednak musi on zgodzić się na od-

liczenie tego co sobie zaoszczędził przez nieświadczenie usług, albo co zarobił przez zatrudnienie gdzieindziej, albo co rozmyślnie zaniedbał zarobić.

Jeżeli wskutek takich okoliczności doznał uszczerbku przez stratę czasu przy świadczeniu usług, należy mu się odpowiednie odszkodowanie.

§ 1156. Jeżeli pracownika pozostającego w stosunku służbowym, wyczerpującym przeważnie jego działalność zarobkową, przyjęto do pożycia wspólnego w domu służbodawcy, winien mu służbodawca na wypadek choroby, nie wywołanej ani rozmyślnie ani rażącym niedbalstwem, dać oprócz poborów pieniężnych potrzebne utrzymanie i pomoc lekarską oraz konieczne środki lecznicze przez dni czternaście, jeżeli stosunek służbowy trwał już pół roku.

Utrzymanie i opiekę lekarską można także dać przez umieszczenie w zakładzie dla chorych lub przez umieszczenie za zgodą pracownika u osób trzecich. O ile rodzaj choroby tego wymaga, pracownik może żądać umieszczenia go w zakładzie dla chorych.

Nie ma owych obowiązków, ciężących na służbodawcy według tych postanowień, jeżeli stosunek służbowy zawarto tylko na czas potrzeby przejściowej i nie trwał jeszcze przez miesiąc.

§ 1156-a. Wydatki w gotówce na opiekę lekarską i na dostarczenie potrzebnych środków leczniczych, tudzież kosztu utrzymania w zakładzie dla chorych lub u osób trzecich można stracić z poborów pieniężnych pracownika, należnych za czas trwania choroby.

Kwoty pobierane przez pracownika za czas choroby na podstawie ubezpieczenia według prawa publicznego, wolno strącać z owej części, jaka odpowiada stosunkowi faktycznej wkładki służbodawcy do całej wkładki ubezpieczeniowej. Inne obowiązki służbodawcy, wymienione w § 1156, odpadają o tyle, o ile pracownik otrzymuje takie same świadczenia na podstawie ubezpieczenia.

§ 1156-b. Obowiązki ciężące na służbodawcy według §§ 1154-b i 1156 gasną, jeżeli stosunek służbowy skończy się przez upływ czasu, na jaki go zawarto, albo wskutek uprzedniego wypowiedzenia lub przez wydalenie,

którego nie spowodowała choroba ani inne ważne przyczyny w rozumieniu § 1154-b, dotyczące pracownika. Jeżeli pracownika wydano wskutek takiej przeszkody, albo jeżeli mu wypowiedziano w czasie trwania tej przeszkody, wywołane przez to zakończenie stosunku służbowego nie ma żadnego znaczenia dla wymienionych roszczeń.

§ 1157. Służbodawca winien tak uregulować świadczenia usług, a co do lokalu oraz narzędzi, które ma dostarczyć lub dostarcza, powinien postarać się na własny koszt o to, aby życie i zdrowie pracownika doznawało ochrony, o ile to jest możliwe ze względu na naturę usług.

Jeżeli pracownika przyjęto w poczet domowników służbodawcy, winien służbodawca wydać co do lokalu mieszkaniowego i sypialnego, co do utrzymania oraz co do czasu pracy i odpoczynku zarządzenia, potrzebne ze względu na zdrowie, obyczajność i religję pracownika.

§ 1158. Stosunek służbowy kończy się z upływem czasu, na jaki go zawarto.

Stosunek służbowy, zawarty na próbę lub tylko na czas potrzeby przejściowej, może każda ze stron rozwiązać każdej chwili w ciągu pierwszego miesiąca.

Stosunek służbowy, zawarty na czas życia pewnej osoby albo na dłużej, niż na pięć lat, może pracownik rozwiązać po upływie lat pięciu przy zachowaniu sześciomiesięcznego terminu wypowiedzenia.

Jeżeli zawarto lub przedłużono stosunek służbowy bez oznaczenia czasu, można go rozwiązać przez wypowiedzenie podług następujących postanowień.

§ 1159. Wypowiedzenie jest dopuszczalne:

jeżeli przedmiotem stosunku służbowego nie są usługi wyższego rodzaju, a wynagrodzenie oblicza się według godzin lub dni, od sztuki lub za świadczenia poszczególne, każdej chwili na dzień następny; jeżeli taki stosunek służbowy wyczerpuje działalność zarobkową pracownika w przeważnej mierze i trwał już trzy miesiące, albo jeżeli wynagrodzenie oblicza się według tygodni, najpóźniej w pierwszym dniu roboczym na koniec tygodnia kalendarzowego. W razie wynagrodzenia od sztuki lub za świadczenia poszczególne wypowiedzenie nie skutkuje nigdy przed wykończeniem świadczeń, wykonywanych w czasie wypowiedzenia.

§ 1159-a. Jeżeli stosunek służbowy, polegający na usługach wyższego rodzaju, wyczerpuje w przeważnej mierze działalność zarobkową pracownika i trwał już trzy miesiące, należy bez względu na sposób obliczania wynagrodzenia zachować przynajmniej czterotygodniowy termin wypowiedzenia.

To samo obowiązuje zawsze, kiedy zapłata obliczona jest w stosunku rocznym.

§ 1159-b. We wszystkich innych przypadkach można rozwiązać stosunek służbowy przy zachowaniu co najmniej czternastodniowego terminu wypowiedzenia.

§ 1159-c. Termin wypowiedzenia musi być zawsze jednaki dla obu stron. Jeżeli umówiono terminy odmienne, termin dłuższy obowiązuje obie strony

§ 1160. Jeżeli pracownik jest domownikiem służbodawcy, albo jeżeli stosunek służbowy przeszkadza mu w szukaniu innej posady, należy mu dać na jego żądanie po wypowiedzeniu stosowny czas wolny do szukania posady bez zmniejszenia jego wynagrodzenia.

§ 1161. Ordynacja upadłościowa postanawia o wpływie otwarcia upadłości do majątku służbodawcy na stosunek służbowy.

§ 1162. Każda strona może stosunek służbowy, zawarty na czas oznaczony, rozwiązać z ważnych powodów przed upływem tego czasu, poza tem zaś bez zachowania terminu wypowiedzenia.

§ 1162-a. Jeżeli pracownik wystąpi przed czasem bez ważnej przyczyny, służbodawca może żądać albo jego powrotu do służby obok odszkodowania, albo odszkodowania z powodu niewypełnienia umowy. Pracownik zwolniony przed czasem z powodu przewinienia powinien dać odszkodowanie wskutek niewypełnienia umowy. Za świadczenia już wykonane, za które wynagrodzenie nie jest jeszcze płatne, służy pracownikowi prawo do odpowiedniej części wynagrodzenia tylko o tyle, o ile świadczenia te skutkiem przedwczesnego rozwiązania stosunku służbowego nie straciły dla służbodawcy w całości lub w znacznej części na wartości.

§ 1162-b. Jeżeli służbodawca zwalnia przedwcześnie pracownika bez żadnej ważnej przyczyny, albo jeżeli ponosi winę w przedwczesnem wystąpieniu pracownika, wtedy pracownik, nie tracąc prawa do dalszego odszkodowania, zachowuje swe roszczenia kontraktowe o wynagrodzenie za okres, jaki musiałby minąć aż do zakończenia się stosunku służbowego przez upływ czasu umownego lub przez wypowiedzenie prawidłowe, przy policzeniu na roszczenia tego, co wskutek ustania świadczenia usług zaoszczędził, albo przez zatrudnienie gdzieindziej zarobił lub rozmyślnie zarobić zaniedbał. Lecz o ile okres powyżej wymieniony nie przekracza trzech miesięcy, pracownik może odrazu żądać całego za ten czas należnego mu wynagrodzenia bez żadnego strącenia.

§ 1162-c. Jeżeli obydwie strony ponoszą winę w przedwczesnem rozwiązaniu stosunku służbowego, sędzia rozstrzygnie według swobodnego uznania, czy należy się wynagrodzenie szkody i w jakiej wysokości.

§ 1162-d. Roszczeń z powodu wystąpienia przedwczesnego w myśl §§ 1162-a i 1162-b trzeba dochodzić sądownie, pod rygorem zgaśnięcia ich, w ciągu sześciu miesięcy po upływie dnia, odkąd można było ich dochodzić.

§ 1163. Przy zakończeniu stosunku służbowego należy pracownikowi na jego żądanie wydać świadectwo pisemne co do czasu trwania i rodzaju świadczonych usług. Jeżeli pracownik żąda świadectwa w czasie trwania stosunku służbowego, należy mu je wydać na koszt jego. Zapis i uwagi w świadectwie, utrudniające pracownikowi uzyskanie nowej posady są niedopuszczalne.

Świadectwa pracownika, będące w przechowaniu służbodawcy, należy mu wydać na każde żądanie.

§ 1164. Kontrakt służbowy nie może uchylić ani ograniczyć uprawnień pracownika, wynikających z postanowień §§ 1154 ust. 3, 1156 do 1159-b, 1160 i 1162-a do 1163.

§ 1295. Każdy ma prawo żądać od wyrządzającego szkodę wynagrodzenia tej szkody, którą mu wyrządził w sposób zawiniony, bez względu na to, czy szkoda wynika z przekroczenia obowiązku kontraktowego albo bez związku z kontraktem.

Również kto wyrządza rozmyślnie szkodę w sposób wykraczający przeciwko dobrym obyczajom, jest za to odpowiedzialny; ale jeżeli to się stało w wykonaniu prawa, odpowiada tylko wtedy, kiedy wykonanie prawa miało widocznie na celu wyrządzenie szkody drugiej osobie.

§ 1486. W trzech latach przedawniają się wierzytelności:

5) pracowników o zapłatę i zwrot wydatków z kontraktów służbowych, pomocników, wyrobników, sług i wszystkich prywatnych oficjalistów, jako też pracodawców o udzielone zaliczki na takie wierzytelności.

U S T A W A

z dnia 16 stycznia 1910 r. L. 20 Dz. u. p.

**o kontrakcie służbowym pomocników handlowych
i innych pracujących z podobnem stanowiskiem
(Ust. o pomocnikach handlowych) ¹⁾.**

Przepisom tej ustawy podlega stosunek służbowy osób, wymienionych w §§ 1 do 3.

Co do pomocników handlowych wstępują przepisy te w miejsce szóstego tytułu pierwszej księgi ustawy handlowej.

Art. 56 ustawy handlowej traci moc obowiązującą.

§ 1. Przepisom tej ustawy podlega stosunek służbowy osób, które umieszczone są w przedsiębiorstwie kupca przeważnie celem świadczenia usług kupieckich (pomocnicy handlowi) lub wyższych usług niekupieckich.

Nie uważa się za pomocników handlowych ani tych osób umieszczonych u kupca, których się wyjątkowo tylko używa do usług kupieckich, ani tych osób, które pełnią przeważnie czynności podrzędne.

§ 2. Przepisom tej ustawy podlega następnie stosunek służbowy osób, które umieszczone są w przedsiębior-

¹⁾ Ustawa obowiązuje na obszarze b. zaboru austriackiego w stosunku do pracowników handlowych, nie zaliczonych przez r. um. pr. pr. um. (art. 2) do kategorii pracowników umysłowych oraz do tych kategorii prac. umysłowych, na które przepisy tego rozporządzenia nie zostały następnie rozciągnięte (str. 40)

Przepisy ustawy na obszarze b. zaboru austr. stosowane są również pomocniczo w stosunku do wszystkich pomocników handlowych w tych wypadkach, gdy ani umowa, ani r. um. pr. pr. um. nie zawierają postanowień, normujących zagadnienie, lub zawierają postanowienia niezupełne.

Tekst ustawy podany jest według wydania, opatrzonego komentarzem prof. dra St. Wróblewskiego. Kraków. księg. Frommera, 1910.

stwach lub zakładach niżej wymienionych przeważnie celem świadczenia usług kupieckich lub wyższych usług niekupieckich, a to, chociaż pryncypał nie jest kupcem w rozumieniu ustawy handlowej:

1) w wszelkich przedsiębiorstwach, do których stosuje się ustawa przemysłowa;

2) w zakładach kredytowych, kasach oszczędności, kasach zaliczkowych, stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych, zakładach zastawniczych, zakładach zaopatrzenia lub renty, kasach chorych, rejestrowanych kasach pomocy, wszelkich zakładach ubezpieczeń, czy to trudniących się prywatnymi czynnościami asekuracyjnymi, czy też służących celom ubezpieczenia prawnego - publicznego, jako też w związkach powyższych zakładów;

3) w redakcji, administracji lub przy rozprzedaży peryodycznych pism drukowych;

4) w kancelariach adwokatów i notarjuszy;

5) u stręczycieli handlowych, autoryzowanych przez władzę techników prywatnych, rzeczników patentowych, u prywatnych pośredników i w biurach wywiadowczych;

6) w (c. k.) trafikach tytoniu i kolekturach loterii.

§ 3. Jeżeli (*dwór*), fundusz publiczny, kraj, powiat lub gmina prowadzą jedno z przedsiębiorstw w §§ 1 i 2 wymienionych, wówczas osoby, używane w tem przedsiębiorstwie do usług kupieckich lub wyższych usług niekupieckich, podlegają postanowieniom niniejszej ustawy, jeżeli ich stosunek służbowy opiera się na kontrakcie prywatno - prawnym.

§ 4. Ustawa niniejsza nie dotyka stosunku służbowego osób, które zajmują stanowisko urzędników lub pozostają w służbie państwa, zakładu państwowego lub funduszu, którym zarządza państwo.

§ 5. Przepisy tej ustawy nie stosują się do uczniów w rozumieniu ustawy przemysłowej, do osób zostających w służbie w przedsiębiorstwach żegluga morskiej i kolei żelaznych, do osób zostających w służbie w przedsiębiorstwach rolniczych lub leśnych, o ile osoby te nie są pomocnikami handlowymi, wreszcie do osób podlegających przepisom powszechnej ustawy górniczej.

§ 6. Rodzaj i rozmiar usług jako też należące się za nie wynagrodzenie (pobory pieniężne i w naturze) oznacza w braku umowy zwyczaj miejscowy, przyjęty w dotyczącej gałęzi przedsiębiorstwa. W braku takiego zwyczaju żądać można takich usług i takiego wynagrodzenia jakie w danych okolicznościach przedstawiają się jako odpowiednie.

Jeżeli strony kontraktujące należą do związków pracodawców i pracujących, wówczas kontrakt zbiorowy, zawarty między tymi związkami, uważa się za umowę, o ile nie nastąpi układ odmienny.

Dawania pracującym mieszkania oraz utrzymywania ich na rachunek wynagrodzenia zabronić mogą drogą rozporządzenia, już to dla pewnych rodzajów przedsiębiorstw, już też dla pewnych miejsc, właściwe ministrestwa, a to po wysłuchaniu korporacji, które ustawa powołuje do reprezentowania wchodzących w grę interesów (izby handlowe i przemysłowe, zgromadzenia stowarzyszeń, zgromadzenia pomocników i t. p.).

Po zawarciu umowy żądać może pracujący od pracodawcy pisemnego poświadczenia, wymieniającego istotne prawa i zobowiązania kontraktowe (bilet służbowy). Poświadczenia takie nie zaopatrzone podpisem uwolnione są od należytości stemplowych i bezpośrednich.

§ 7. Pracującym wymienionym w ustępie 1 § 1 nie wolno bez zezwolenia pracodawcy ani prowadzić samostego przedsiębiorstwa kupieckiego ani robić w tej gałęzi handlu, co pracodawca, interesów handlowych czy na własny, czy na cudzy rachunek.

Jeżeli pracujący przekroczy ten przepis, pracodawca domagać się może wynagrodzenia zrządzonej szkody lub zamiast tego zażądać, aby interesa zrobione na rachunek pracującego uważane były za zawarte na jego rachunek. Co do interesów zawartych na cudzy rachunek może pracodawca żądać wydania wynagrodzenia, jakie pracujący za nie otrzymał lub odstąpienia roszczenia o to wynagrodzenie.

Roszczenia pracodawcy gasną w trzech miesiącach od chwili, kiedy się dowiedział o zawarciu interesu, w każdym zaś razie w pięciu latach od zawarcia interesu.

§ 8. Jeżeli pracujący po rozpoczęciu służby wskutek choroby lub nieszczęścia nie może pełnić służby, a niemożności tej nie wywołał ani rozmyślnie ani przez grube niedbalstwo, zatrzymuje prawo do wynagrodzenia aż do upływu sześciu tygodni.

Kwot, które pobiera za czas trwania przeszkody na podstawie ubezpieczenia prawno - publicznego, nie wolno strącać z jego poborów pieniężnych.

Pracujący zatrzymuje następnie prawo do poborów pieniężnych, jeżeli wskutek innych ważnych przyczyn, odnoszących się do jego osoby, nie może bez winy swej przez stosunkowo krótki czas pełnić służby.

Jeżeli wypełnienie obowiązku do służby wojskowej nie pozwala mu sprawować służby, zatrzymuje prawo do poborów pieniężnych na czas czterech tygodni, o ile stosunek służbowy trwał już rok bez przerwy. Nie przysługuje mu to prawo, jeżeli powołano go do czynnej służby wojskowej na oznaczony przez ustawę przeciąg jednego roku lub dłuższego czasu.

§ 9. Niewolno pracującego wydalać ze służby z powodu przeszkody w pełnieniu usług, wywołanej przez jedną z powyższych przyczyn (§ 8), jeżeli przeszkoda ta nie przekracza czasu, przez który pracujący zatrzymuje prawo do wynagrodzenia. Jeżeli w czasie trwania przeszkody nastąpi wypowiedzenie, pracujący zatrzymuje swe roszczenia przez czas określony w § 8, choćby stosunek służbowy skończył się wcześniej.

Roszczenia powyższe gasną natychmiast z końcem stosunku służbowego, jeżeli stosunek ten ulegnie rozwiązaniu wskutek upływu czasu, na który go zawarto, lub wskutek wcześniejszego wypowiedzenia. Ta zasada stosuje się również, jeżeli pracującego wydano z innej przyczyny, a nie wskutek przeszkody w pełnieniu służby, wywołanej chorobą, nieszczęściem lub odstąpieniem powinności wojskowej.

§ 10. Jeżeli się umówiono, że pracujący otrzymać ma prowizję za interesa przez niego lub za jego pośrednictwem zawarte, wówczas należy mu się w braku innej umowy taka prowizja, jakiej się zwyczajnie udziela w tej gałęzi interesu na miejscu, gdzie się znajduje zakład, dla którego pracuje.

Jeżeli niema innej umowy, wówczas prawo do prowizji nabywa się przy interesach sprzedaży dopiero po wypłynięciu zapłaty i tylko w stosunku do zapłaconej kwoty, przy innych interesach z chwilą zawarcia interesu.

Obrachunek prowizji, które mają być wypłacone nastąpi, jeśli nie było innego porozumienia, z końcem czerwca i z końcem grudnia każdego roku, w razie zaś, gdy stosunek służbowy kończy się przed upływem półrocza kalendarzowego, przy wystąpieniu z służby.

Pracujący żądać może, by mu udzielono wyciąg z ksiąg co do interesów wskutek jego działalności zawartych, co zresztą nie dotyka prawa do żądania przedłożenia ksiąg na podstawie innych przepisów ustawowych.

§ 11. W razie wątpliwości należy się pracującemu prowizja także od takich interesów, które bez jego bezpośredniego współudziału przyszły w czasie trwania stosunku służbowego do skutku między pracodawcą a klientem temu pracującemu przydzielonym lub też przez niego pozyskanym.

Jeżeli pracującego ustanowiono wyraźnie jako wyłącznego zastępcę pracodawcy dla pewnego okręgu, należy mu się w braku innej umowy prowizja także od takich interesów, które bez jego współudziału zawarte zostały w tym okręgu przez pracodawcę lub dla niego w czasie trwania stosunku służbowego.

Jeżeli interesu zawartego przez pomocnika lub za jego pośrednictwem nie wykonano całkowicie lub częściowo wskutek zachowania się pracodawcy, albo jeśli wskutek tej samej przyczyny trzecia osoba, z którą interes zawarto, całkowicie lub częściowo nie dopełniła swego wzajemnego świadczenia, pracujący żądać może pełnej prowizji, chyba, że ważne przyczyny, odnoszące się do tej osoby trzeciej, usprawiedliwiały zachowanie się pracodawcy.

§ 12. Jeżeli pracodawca, nie stosując się do umowy, przeszkodzi przez to pracującemu do zarobienia prowizji czy djeł w takim rozmiarze, jaki był oznaczony w umowie lub w jakim według postanowień umowy można się ich było spodziewać, wówczas pracującemu należy się stosowne odszkodowanie.

§ 13. Pracujący, któremu powierzono zawieranie interesów lub pośredniczenie w nich, nie śmie bez zezwole-

nia pracodawcy przyjmować prowizji ani innego wynagrodzenia od osoby trzeciej, z którą dla pracodawcy zawiera interesa lub wobec której występuje jako pośrednik.

Pracodawca może żądać od pracującego wydania tego, co pobrał nieprawnie tytułem prowizji lub wynagrodzenia, nie tracąc przez to ewentualnych praw do wynagrodzenia dalszej szkody.

§ 14. Jeżeli się ułożono, że wynagrodzenie polegać ma całkowicie lub częściowo na udziale w zysku z wszystkich lub pewnych oznaczonych interesów lub że zysk w inny sposób rozstrzygać ma o wysokości wynagrodzenia, wówczas obrachunek nastąpi za miniony rok obrotowy na podstawie bilansu, o ile nie było odmiennej umowy.

Pracujący żądać może, by mu pozwolono wglądać do ksiąg, o ile tego potrzeba do zbadania prawdziwości obrachunku²⁾.

§ 15. Wypłata należącej się pracującemu stałej płacy odbywać się winna najpóźniej z końcem każdego miesiąca kalendarzowego.

§ 16. Jeżeli pracujący ma prawo do periodycznej remuneracji lub do innego szczególnego wynagrodzenia, należą mu się one, choćby stosunek służbowy przed ich płatnością uległ rozwiązaniu, a to w kwocie, odpowiadającej stosunkowi między okresem służby, za który takie wynagrodzenie jest zapewnione, a czasem odbytej służby.

§ 17. Jeżeli stosunek służbowy trwał już bez przerwy przez sześć miesięcy, dać należy pracującemu w każdym roku urlop co najmniej na dziesięć dni bez przerwy. Jeżeli stosunek służbowy trwał bez przerwy już pięć, względnie piętnaście lat, urlop roczny wynosi co najmniej dwa, względnie co najmniej trzy tygodnie. Początek urlopu oznaczyć należy dość wcześnie drogą porozumienia, uwzględniając czas odpowiedni dla stosunków przedsiębiorstwa.

W czasie urlopu zachowuje pracujący prawo do swych poborów pieniężnych.

²⁾ Pomocnik handlowy pobierający prowizję nie ma z mocy ustawy prawa żądania udokumentowanego wyciągu z ksiąg handlowych pracodawcy oraz przejrzenia tych ksiąg. S. N. III z dn. 1.VI.1927 (Prz. Pr. i adm. Nr. 320/1927 r.).

W przedsiębiorstwach przemysłowych, w których zatrudnia się nie więcej, niż trzech pracujących, można udzielić urlopu w dwóch mniej więcej równych okresach czasu.

Do urlopu tego nie wolno wliczać czasu, przez który pracujący nie mógł pełnić służby wskutek choroby lub nieszczęśliwego zdarzenia.

Pracodawca nie jest zobowiązany do udzielenia urlopu, skoro pracujący służbę wypowiedział.

§ 18. Pracodawca obowiązany jest zaprowadzić i utrzymywać własnym kosztem wszelkie urządzenia, dotyczące pracowni i przyrządów, które potrzebne są do ochrony życia i zdrowia pracujących ze względu na rodzaj ich usług.

Jeżeli pracodawca daje pracującemu mieszkanie, nie wolno przeznaczać na ten cel miejscowości zdrowiu szkodliwych.

Pracodawca dbać winien, by pracowni były w czasie pracy jasne, czyste i wolne od kurzu, o ile na to wszystko pozwala rodzaj zajęcia, by je w zimie ogrzewano i aby znajdowała się dostateczna ilość siedzeń da użytku pracujących podczas przerw w pracy.

Celem utrzymania obyczajności poczynić ma pracodawca takie zarządzenia, jakich wymaga wiek i płeć pracujących.

§ 19. Stosunek służbowy kończy się z upływem czasu, na jaki go zawarto.

Stosunek służbowy związany na próbę rozwiązać może każda strona każdej chwili podczas pierwszego miesiąca próby.

Jeżeli stosunek służbowy zawarto, nie oznaczając czasu trwania lub jeśli go przedłużono bez takiego oznaczenia, można go rozwiązać przez wypowiedzenie, a to podług następujących postanowień.

§ 20. Każda strona rozwiązać może stosunek służbowy z upływem każdego kwartału kalendarzowego za poprzednim sześciotygodniowem wypowiedzeniem, jeżeli nie było innej umowy ani korzystniejszego dla pracującego zwyczaju miejscowego.

Termin wypowiedzenia nie może być umową skrócony poniżej jednego miesiąca, a kończyć się musi zawsze piętnastego lub ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego,

Jeżeli umowę służbową zawarto tylko na czas przejściowej potrzeby, każda strona może w ciągu pierwszego miesiąca rozwiązać każdej chwili stosunek za jednotygodniowym wypowiedzeniem.

Termin wypowiedzenia musi być zawsze jednakowy dla obydwu stron. Jeżeli ustanowiono terminy odmienne, obowiązuje dla obydwu stron termin dłuższy.

§ 21. Jeżeli umowę służbową zawarto na czas życia pewnej osoby lub na dłużej, niż lat pięć, wówczas pracujący po upływie pięciu lat może stosunek służbowy wypowiedzieć, przyczem termin wypowiedzenia wynosi sześć miesięcy.

§ 22. Po wypowiedzeniu dać należy pracującemu na jego żądanie w dni powszednie stosowny czas do szukania nowej posady, nie potrącając tego z wynagrodzenia.

Drogą rozporządzenia wydane być mogą dla przedsiębiorstw pewnego oznaczonego rodzaju lub dla okręgu pewnych oznaczonych miejsc bliższe przepisy co do czasu, na jaki pracujących należy uwalniać.

§ 23. Jeżeli po rozpoczęciu stosunku służbowego otwarto konkurs do majątku pracodawcy, masa wstępuje w kontrakt. W ciągu jednak miesiąca od dnia otwarcia konkursu mogą strony stosunek służbowy rozwiązać, a to pracujący bez wypowiedzenia, zaś zarządca masy za wypowiedzeniem, którego termin stosuje się do ustawy lub do umowy, jeżeli w umowie oznaczono termin krótszy od ustawowego.

Jeżeli wskutek wypowiedzenia zarządcy masy stosunek służbowy ulegnie rozwiązaniu przed upływem oznaczonego czasu, na który go zawarto, lub jeżeli w umowie ustanowiony był dłuższy termin wypowiedzenia, pracujący żądać może zwrotu wyrządzonej mu szkody.

§ 24. W razie śmierci pracującego, który na podstawie umowy służbowej miał od pracodawcy mieszkanie, winno mieszkanie to być opróżnione w ciągu miesiąca po śmierci, jeżeli pracujący prowadził własne gospodarstwo, w innych zaś przypadkach w ciągu czternastu dni.

Pracodawca może jednak żądać bezzwłocznego opróżnienia części mieszkania, o ile to jest potrzebne celem umieszczenia następcy wraz z jego urządzeniem.

§ 25. Z ważnych przyczyn może każda ze stron rozwiązać stosunek służbowy, zawarty na pewien oznaczony czas, przed upływem tego czasu, wszelki zaś inny stosunek służbowy bez wypowiedzenia.

§ 26. Za ważną przyczynę, która daje pracującemu prawo do wystąpienia przed czasem, uważać należy w szczególności:

1) jeżeli pracujący stanie się niezdolnym do dalszego pełnienia swej służby albo nie może pełnić jej dalej bez szkody dla swego zdrowia lub swej moralności;

2) jeżeli pracodawca uszczupla bezprawnie wynagrodzenie, należące się pracującemu albo je bezprawnie zatrzymuje, jeżeli go krzywdzi co do poborów w naturze, dając mu niedostateczne lub niezdrowe pożywienie albo niezdrowe mieszkanie, lub jeżeli narusza inne postanowienia umowy;

3) jeżeli pracodawca wzbrania się wypełnić obowiązki, jakie nań wkłada ustawa celem ochrony życia, zdrowia lub obyczajności pracującego;

4) jeżeli pracodawca dopuści się czynnych zniewag, naruszeń obyczajności lub ciężkich obrażeń czci wobec pracującego lub bliskich mu osób, albo jeżeli nie chce wziąć pracującego w obronę przeciw takimże czynom ze strony innego pomocnika lub osoby sobie bliskiej.

§ 27. Za ważną przyczynę, która daje pracodawcy prawo do wydalenia pracującego przed czasem, uważać należy w szczególności:

1) jeżeli pracujący jest niewierny w służbie, jeżeli bez wiedzy lub woli pracodawcy przyjmuje ze względu na swą służbową działalność od osób trzecich nieprawne korzyści, w szczególności prowizję lub inne wynagrodzenie wbrew przepisowi § 13, albo jeżeli dopuści się czynu, który każe uważać go za niegodnego zaufania pracodawcy;

2) jeżeli pracujący jest niezdolny do pełnienia usług przyrzeczonych, względnie tych usług, które przedstawiają się w danym stosunku jako odpowiednie (§ 6);

3) jeżeli pracownik wymieniony w ustępie 1 § 1 prowadzi bez zezwolenia pracodawcy samodzielne przedsiębiorstwo kupieckie albo robi na własny czy cudzy rachunek interesu handlowe w tym dziale, którym trudni się pracodawca;

4) jeżeli pracownik zaniedbuje usług przez taki przeciąg czasu, który w danych okolicznościach uważać należy za znaczny, a nie ma prawnej przeszkody, lub jeśli uporczywie odmawia swych usług albo posłuszeństwa wobec takich zarządzeń pracodawcy, które rodzaj usług usprawiedliwia, albo jeżeli próbuje namówić innych pracowników do nieposłuszeństwa wobec pracodawcy;

5) jeżeli wskutek choroby lub nieszczęścia nie może pełnić swych usług dłużej, niż przez sześć tygodni, albo nie może ich pełnić wskutek uwięzienia za karę lub wskutek nieobecności, która w danym przypadku przedstawia się jako dłuższa, albo jeśli nie może pełnić swej służby wskutek powołania do służby wojskowej, która przekracza ustawowy okres ćwiczeń wojskowych;

6) jeżeli pracujący dopuści się czynnych zniewag, naruszeń obyczajności lub ciężkich obrażeń czci wobec pracodawcy lub jego zastępcy, albo bliskich im osób, lub wobec współpracujących.

§ 28. Jeżeli pracujący wystąpi przed czasem bez ważnej przyczyny, albo jeżeli ponosi winę przedwczesnego wydalenia, pracodawca żądać może wynagrodzenia poniesionej przez to szkody.

Za świadczenia już wykonane, za które jednak wynagrodzenie nie jest jeszcze płatne, pracujący wtedy tylko ma prawo do odpowiedniej części wynagrodzenia, jeżeli nie utraciły całkowicie lub w przeważnej części wartości dla pracodawcy wskutek przedwczesnego rozwiązania stosunku służbowego.

§ 29. Jeżeli pracodawca wydali przed czasem pracującego bez ważnej przyczyny, albo jeżeli ponosi winę przedwczesnego wystąpienia, wówczas pracujący, nie tracąc ewentualnych dalszych roszczeń o wynagrodzenie szkody, żądać może oprócz tej części wynagrodzenia, która odpowiada jego dotychczasowym usługom, także wynagrodzenia, jakie mu się należy według umowy za czas, któryby musiał jeszcze upłynąć do zakończenia stosunku służbowego, gdyby rozwiązanie nastąpić miało przez upływ oznaczonego w umowie czasu lub na drodze prawidłowego wypowiedzenia.

§ 30. Jeżeli przyjmując pracującego dodano wyraźnie warunek, iż ma objąć służbę koniecznie w oznaczo-

nym dokładnie dniu, a pracujący z jakiegokolwiek przyczyny nie objął w tym dniu służby, wówczas pracodawca może od umowy odstąpić.

W innych przypadkach może pracodawca odstąpić od umowy przed rozpoczęciem służby, jeżeli pracujący nie zgłosi się do służby w umówionym dniu pomimo, iż nie stała mu w drodze nieprzewidywana przeszkoda, albo jeżeli wskutek nieprzewidywanej przeszkody objęcie służby opóźni się o więcej, niż o 14 dni. Pracodawca może nadto odstąpić od umowy, jeżeli zachodzi przyczyna, które daje mu prawo do wydalenia pracującego przed czasem.

Pracujący odstąpić może od umowy przed rozpoczęciem służby, jeżeli zachodzi przyczyna, dająca mu prawo do opuszczenia służby przed czasem. Może również uczynić to, jeżeli objęcie służby opóźni się o więcej, niż o 14 dni wskutek winy pracodawcy lub przypadku, jaki pracodawcę dotknął. Jeżeli pracujący w tym ostatnim przypadku mimo opóźnienia obejmie służbę, wynagrodzenie należy mu się od dnia, w którym objęcie służby winno było nastąpić.

Jeżeli przed rozpoczęciem służby otwarto konkurs do majątku pracodawcy, wolno odstąpić od umowy zarówno zarządcy masy, jak i pracującemu.

§ 31. Jeżeli pracodawca odstąpił od kontraktu bez ważnej przyczyny, albo zawinionem swem postępowaniem dał pracującemu słuszny powód do odstąpienia, dać ma pracującemu wynagrodzenie, należące mu się za czas, przez który stosunek służbowy musiałby trwać w razie prawidłowego wypowiedzenia w dniu objęcia służby. Jeżeli według umowy stosunek służbowy trwać miał przez pewien oznaczony czas, nie przenoszący trzech miesięcy, pracodawca dać ma pracującemu wynagrodzenie, należące się za cały ten czas, jeżeli zaś umówiony czas trwania służby jest dłuższy od trzech miesięcy, dać mu część wynagrodzenia, jaka przypada za trzy miesiące. Postanowienia powyższe nie pozbawiają pracującego ewentualnych dalszych roszczeń o wynagrodzenie szkody.

Takież same prawa ma pracujący, jeżeli zarządca masy konkursowej odstąpił od kontraktu.

Gdyby pracujący odstąpił od umowy bez ważnej przyczyny, albo zawinionem swem postępowaniem dał pra-

codawcy słuszny powód do odstąpienia, pracodawca żądać może wynagrodzenia szkody.

§ 32. Jeżeli obie strony ponoszą winę co do odstąpienia od kontraktu lub przedwczesnego rozwiązania stosunku służbowego, sędzia rozstrzygnie według swobodnego uznania, czy należy się wynagrodzenie szkody i w jakiej wysokości.

§ 33. O ile roszczenia, których dochodzi pracujący na podstawie §§ 23, 29 i 31, nie przekraczają wysokości wynagrodzenia, przypadającego za jeden rok, należą do pierwszej klasy wierzytelności konkursowych (§ 43 l. 2. ustawy konkursowej).

§ 34. Roszczeń o odszkodowanie z powodu przedwczesnego wystąpienia lub wydalenia po myśli §§ 28 i 29, albo z powodu odstąpienia od kontraktu po myśli § 31, musi się dochodzić sądownie w ciągu sześciu miesięcy, gdyż inaczej się je traci.

Termin ten rozpoczyna się przy pierwszym rodzaju roszczeń z upływem dnia, w którym nastąpiło wystąpienie lub wydalenie, przy drugim rodzaju z upływem dnia, w którym powinno było nastąpić objęcie służby.

§ 35. Jeżeli pracujący złożył kaucję, a pracodawca przy zakończeniu stosunku służbowego podnosi przeciw niemu roszczenia o wynagrodzenie szkody, wówczas pracujący może żądać, aby kaucję złożono do sądu.

§ 36. Umowa, która ogranicza pracującego w jego zarobkowaniu na czas po rozwiązaniu stosunku służbowego (klauzula konkurencyjna), jest bezskuteczna, jeżeli pracujący w czasie jej zawarcia był małoletni, lub jeżeli jego wynagrodzenie w czasie zakończenia stosunku służbowego nie przynosi kwoty 4.000 K. rocznie.

Jeżeli wynagrodzenie jest wyższe, umowa taka skuteczna jest tylko o tyle, o ile:

1) ograniczenie dotyczy zarobkowania w tej gałęzi interesów, którą się trudni pracodawca, i obejmuje co najwyżej przeciąg jednego roku, tudzież

2) o ile ograniczenie nie zawiera niesłusznego utrudnienia dalszego bytu pracującego z uwagi na przedmiot, czas i miejsce, których dotyczy, i ze względu na to, ile pra-

codawcy jako przedsiębiorcy na przestrzeganiu tego ograniczenia rzeczywiście zależy.

§ 37. Jeżeli pracodawca zawinionem swem postępowaniem dał pracującemu słuszny powód do przedwczesnego wystąpienia lub do wypowiedzenia stosunku służbowego, nie może przeciw niemu dochodzić praw, wynikających z klauzuli konkurencyjnej.

Zasadę tę stosuje się również, jeżeli pracodawca rozwiąże stosunek służbowy, chyba, że pracujący zawinionem swem postępowaniem dał do tego słuszny powód, lub że pracodawca oświadczył przy rozwiązaniu, iż w czasie trwania ograniczenia płacić będzie pracującemu wynagrodzenie, jakie mu się na końcu należało.

Jeżeli pracujący przyrzekł karę umowną na przypadek przekroczenia klauzuli konkurencyjnej, pracodawca żądać może w razie przekroczenia tylko tej kary; nie ma prawa żądać ani wypełnienia umowy, ani wynagrodzenia dalszej szkody.

§ 39. Przy zakończeniu stosunku służbowego winien pracodawca dać na żądanie pracującemu pisemne świadectwo co do czasu trwania i rodzaju zatrudnienia służbowego. Niedopuszczalne są w świadectwie takie dopiski i uwagi, które utrudniają pracującemu uzyskanie nowego miejsca.

Jeżeli pracujący podczas trwania stosunku służbowego żąda świadectwa, wydać mu je należy na jego koszt.

Świadectwa pracującego, które znajdują się w przechowaniu pracodawcy, mają mu być każdego czasu na jego żądanie wydane.

§ 40. Umową służbową nie można wykluczyć ani ograniczyć praw, jakie przysługują pracującym na podstawie §§ 8 z wyjątkiem zdania ostatniego, 9, 10 ustęp ostatni, 12, 14 ustęp 2, 15, 16, 17 ustęp 1 do 4, 18, 19 ustęp 2, 20 ustęp 2 do 4, 21 do 24, 29, 30 ustęp 2 do 4, 31 ustęp 1 i 2, 34, 35, 37 do 39.

§ 41. Dla sporów ze stosunków służbowych, uregulowanych w niniejszej ustawie, właściwe są sądy przemysłowe, jeżeli do przedsiębiorstwa pracodawcy stosuje się ustawa przemysłowa³⁾.

³⁾ Sądy przemysłowe ulegają przekształceniu na sądy pracy.

§ 42. O ile ustawa niniejsza nie zawiera odmiennych postanowień, przepisy powszechnego prawa cywilnego o kontrakcie najmu usług obowiązują także dla stosunków służbowych, przez ustawę niniejszą uregulowanych.

Również przepisy ustawy przemysłowej z wyjątkiem §§ 72, 77, 80 do 81 i 81, 84, 85 obowiązują nadal dla stosunków służbowych, uregulowanych przez ustawę niniejszą, a podpadających pod ustawę przemysłową, o ile ustawa niniejsza nie zawiera postanowień odmiennych.

Art. II. Po wysłuchaniu korporacji, powołanych przez ustawę do zastępstwa wchodzących w grę interesów (izby handlowe i przemysłowe, izby adwokackie, izby notarialne i t. p.), można uwzględniając rodzaj przedsiębiorstwa i potrzeby ludności zarządzić drogą rozporządzenia, iż przepisy ustawy przemysłowej o spoczynku niedzielnym i czasie pracy ⁴⁾ stosowane mają być odpowiednio do stosunków służbowych, ustawą niniejszą uregulowanych, a nie podlegających ustawie przemysłowej.

Nadzór nad przestrzeganiem obowiązków, które stąd wynikają, jako też tych, które opierają się na §§ 18 i 39 niniejszej ustawy, przekazać można drogą rozporządzenia inspektorom przemysłowym po myśli ustawy z 17 czerwca 1883 l. 117 d. u. p. ⁵⁾).

Drogą rozporządzenia wydać należy szczegółowe przepisy co do właściwości i upoważnień władz do przyjmowania doniesień § 133 ust. przemysłowej, jak niemniej co do dopuszczalnych środków prawnych ⁶⁾).

Art. III. Postanowienia tej ustawy odnoszą się do stosunków służbowych, istniejących w chwili, kiedy się rozpocznie jej skuteczność.

Przepisy §§ 28, 29, 32 i 34 nie stosują się, jeżeli przedwczesne rozwiązanie stosunku służbowego nastąpiło przed początkiem skuteczności niniejszej ustawy.

Art. IV. Ustawa ta wchodzi w życie z dniem, który ustanowi rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości, najpóźniej z dniem 1 stycznia 1911.

Art. V. Wykonanie tej ustawy polecam moim Ministrom Sprawiedliwości, Handlu i Spraw Wewnętrznych.

⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ przepisy te są uchylone.

REGULAMIN DLA SŁUG¹⁾.

§ 1. Umowa o służbę przychodzi do skutku za pomocą ugody, nabierającej zupełnej ważności, skoro służbodawca i sługa upewnili się wzajemnie, ów, że go przyjmuje, a ten, że chce w służbę wstąpić. Zadatek może być dany i policzony w płacę służbową.

§ 2. Warunki umowy o służbę zależą od wolnego układu obojdwóch stron.

Warunki niezgodne z przyzwoitą karnością domową, lub sprzeciwiające się pewnym przepisom zakazowym, są nieważne, a tak służbodawca, jak i sługa podlega za to karze.

§ 3. Gdzie w tym regulaminie służby mowa jest o służbodawcy, właściwe postanowienia odnoszą się także i do jego zastępcy, o ileby poszczególne z nich według natury rzeczy nie miały zastosowania wyłącznie do służbodawcy.

§ 4. Jeżeli sługa, przyrzekł kilku służbodawcom wstąpić do służby, obowiązany jest wstąpić do tego, któremu najpierw dał przyrzeczenie, bez względu na to, czy wziął zadatek, lub nie. Jeżeli zaś dano zadatek, sługa zwrócić ma zadatek temu służbodawcy, od którego zadatek przy-

¹⁾ Ogłoszony dla byłego okręgu administracyjnego krakowskiego rozp. rządu krajowego z 11 marca 1855 r. (dz. u. kr. okr. krak. Nr. 14 oddz. II.), dla okręgu administracyjnego lwowskiego rozp. nam. z 1 lipca 1857, (dz. u. kr. lwow. okr. Nr. 12 odd. II.), dla miasta Krakowa rozp. rządu kraj. z 4 lipca 1857 r. (dz. u. kr. krak. okr. Nr. 8 oddz. II.).

Regulaminy nie mają zastosowania do dozorców domowych i ich stosunek służbowy do właścicieli domów należy oceniać według przepisów powszechnej ustawy cywilnej. Sprawy sporne należą wyłącznie do właściwości sądów, Zgrom. Ogól. S. N. z 17.V. 1924. (O. S. P. - III - 482).

jął i jeśli tenże o wcześniejszej ugodzie nie wiedział, wynagrodzić wyrządzoną szkodę. Oprócz tego należy nałożyć na niego stosowną karę. Jeżeli się zaś przytem dopuści jakiegoś czynu, prawem karnem wzbronionego, wtedy postąpi się z nim stosownie do przepisu tego prawa. Służbodawca, który wiedział o wcześniejszej ugodzie, podpada także stosownej karze i traci prawo do danego zadatku. Wszakże zadatek musi sługa zwrócić i złożyć w c. k. dyrekcji policji, a względnie w urzędzie powiatowym (§ 39) na dobroczynne cele (§ 43).

§ 5. Kto sługę uwodzi, żeby do ugodzonej już służby nie wstąpił, wypowiedział albo opuścił, podpada stosownej karze i odpowiada za szkodę, służbodawcy przez to wyrządzoną.

§ 6. Po zawartej ugodzie służbowej, służbodawca w czasie oznaczonym sługę przyjąć, ten zaś do służby stanąć jest obowiązany.

§ 7. Jeżeli służbodawca wzbrania się przyjąć sługę, tedy traci zadatek, jeżeli go dał, słuździe zaś wynagrodzić powinien za sługę i wyżywienie na ćwierć roku, jeżeli służba stosownie do ugody rok jeden trwać miała, w każdym zaś innym razie za miesiąc. Służbodawca może jednak z tych samych powodów od ugody odstąpić, dla których byłby upoważniony odprawić sługę przed upływem czasu służby. W tym przypadku należy mu się zwrot zadatku.

Jeżeli służbodawca nie może przyjąć sługi z powodu wypadku, jaki wydarzył się jemu osobiście, lub w jego gospodarstwie, winien go o tem natychmiast zawiadomić i nie tylko zostawić mu dany zadatek, lecz także, jeżeli ugoda służbowa przez rok trwać miała, uiścić zapłatę za miesiąc, w każdym innym zaś razie za dni czternaście.

§ 8. Jeżeli sługa wzbrania się wstąpić w służbę, to należy go stosownie do danych okoliczności ukarać i na żądanie służbodawcy nawet użyciem środków przymusowych do wstąpienia w służbę zniewolić. Służbodawcy wolno jednak także w tym wypadku od ugody odstąpić i oprócz zwrotu danego zadatku, żądać wynagrodzenia wynikającej stąd dla niego szkody. Jeżeli sługa dla przeszkód nie pochodzących już z jego winy, a trwających dłużej, do służby stanąć się nie może, służbodawca poprzestać musi na zwró-

cie danego zadatku. Jeżeli zaś przeszkoda jest tylko chwilowa, sługa po jej usunięciu ma obowiązek na żądanie służbodawcy wstąpić do służby ²⁾).

§ 9. Czas trwania służby oznacza się co do usług przyjętych do robót gospodarstwa wiejskiego na rok jeden, co do innych zaś sług na trzy miesiące.

Od tego postanowienia można wprawdzie odstąpić na mocy osobnej umowy, wszakże umowa taka musi być zdziałana na piśmie, a jeżeli ustnie, to w stołecznem mieście Lwowie i Krakowie w c. k. Dyrekcji policji, w innych zaś miejscach wobec przełożonego gminy, inaczej bowiem nie będzie uwzględnioną; *ugoda ta ma być także uwidocznioną w książce służbowej i stwierdzoną podpisami ³⁾*).

§ 10. Sługa jest obowiązany wobec swego służbodawcy do posłuszeństwa, wierności, uszanowania, baczności i otwartości. Powinien on obchodzić się przyzwoicie z osobami należącymi do służbodawcy, żyć w zgodzie z współczeladzią i wstrzymywać się od wszelkich kłótni, plotek i obmowy służbodawcy lub jego rodziny.

Tenże ma się stosować do porządku domowego, przez służbodawcę zaprowadzonego, a rozkazy, upomnienia i nagany ze strony służbodawcy powinien przyjmować z uszanowaniem i skromnością.

§ 11. Sługa jest obowiązany podług zarządzeń służbodawcy punktualnie i ochotczo wypełniać wszelkie usługi, do których się zgodził, niemniej wszelkie usługi, które jako takie słusznie i rozsądnie rozumieć można; w sporach między sługami, który z nich ma pewną robotę lub pewną usługę spełnić, rozstrzyga jedynie wola służbodawcy. Nawet do pewnych tylko zatrudnień przyjęty słujący powinien na żądanie służbodawcy inne usługi na siebie przyjąć, jeżeli przeznaczona do tychże czeladź choroba lub czem innem jest przeszkodzona, lub jeśli inne okoliczności, np. nieodwłoczne roboty w polu, koniecznie tego wymagają.

²⁾ Przymus pracy, wynikający z §§ 8, 32, 33 i 39, czyni te przepisy częściowo nieważnymi ze względu na ogólne zasady Konstytucji.

³⁾ Ostatecznie zdanie § 9 utraciło moc obowiązującą w myśl ustawy z dnia 8 stycznia 1920 roku o zniesieniu książki robotniczej (Dz. U. 4/20, poz. 17).

Słudze nie wolno w żaden sposób uchylać się od roboty w dni świąt zniesionych. W niedzielę i święta uroczyste mają być wykonane zwykłe domowe, tudzież te roboty, których bez niebezpieczeństwa odkładać nie można. Przez to jednak nie powinno cierpieć bywanie na nabożeństwie.

§ 12. Bez pozwolenia służbodawcy nie wolno słudze poruczonych sobie zatrudnień zdawać na kogo innego. Nie wolno mu bez pozwolenia służbodawcy we własnych sprawach oddalać się z domu ani bawić nad czas pozwolony. Przeciw zakazowi służbodawcy nie wolno słudze przyjmować odwiedzin wogóle, lub od pewnych osób, ani pod surową karą przyjmować kogokolwiek na nocleg bez pozwolenia służbodawcy.

§ 13. Sługa powinien unikać wszelkich swoim stosunkom nieodpowiednich wydatków na ubiór, rozrywki lub t. p. rzeczy, a służbodawca ma prawo zakazać podobnych wydatków.

§ 14. Sługa powinien przy każdej sposobności mieć staranie o dobro swego służbodawcy i według sił swoich chronić go przed uszczerbkiem i szkodą. W szczególności winien ostrożnie się obchodzić z ogniem i światłem, zaniechać palenia tytoniu w stodołach, w stajniach, na strychach lub innych pod względem ognia niebezpiecznych miejscach i nie udawać się na te miejsca z otwartem światłem.

O spostrzeżonych oszukaństwach, sprzeniewierzeniach i kradzieżach, popełnionych przez współczeladź, obowiązany jest zawiadomić służbodawcę.

Za wyrządzoną przez siebie szkodę odpowiada on według postanowień powszechnej ustawy cywilnej. W przypadkach oszukaństwa, sprzeniewierzenia i kradzieży należy z nim postąpić według ustawy karnej.

§ 15. Bez wiedzy i pozwolenia służbodawcy nie wolno słudze przechowywać swej odzieży, bielizny i innych rzeczy za domem, w którym służy.

Nie może on wzbronić, ażeby służbodawca przejrzał jego skrzynię, kufry lub inne schowki, w jego i jednego świadka obecności.

§ 16. Przy wystąpieniu ze służby jest sługa obowiązany wszystko, co mu oddano pod dozór do starania lub przechowania, albo w inny sposób powierzono, oddać służ-

bodawcy w porządku, a na jego żądanie pokazać mu przed zabraniem wszystkie rzeczy, które jako swoją własność ze sobą zabiera.

§ 17. Przez wstąpienie w służbę staje się sługa członkiem domowego koła i dlatego podlega szczególnemu dozorowi służbodawcy. Służbodawca winien zniewalać sługi do obyczajnego i przyzwoitego zachowania się w domu i za domem i ma prawo w tym celu, również jak i dla zachowania spokojności i porządku domowego, tudzież należnego mu posłuszeństwa w razie, jeśli usilne napomnienia, nagany lub inne łagodniejsze środki karcenia nie skutkują, użyć surowszych środków karności domowej w sposób umiarkowany i zdrowiu sługi nieszkodliwy.

To prawo karności domowej nie powinno jednak w żadnym razie być posunięte aż do pokrzywdzeń, wskutek których skarcony mógłby ponieść uszkodzenie cielesne, a to pod zagrożeniem następstw ustawy karnej.

W szczególności jest służbodawca obowiązany nakłaniać sługi do bywania na nabożeństwie w dni niedzielne i świąteczne.

§ 18. Służbodawca nie powinien obarczać sługi większemi i cięższemi robotami nad te, jakie on według sił swoich jest w stanie wykonywać

§ 19. Służbodawca winien umówioną zastługę w oznaczonym czasie wypłacić.

Jeżeli względem rodzaju i wysokości zastługi nie zawarto pewnej umowy, należy wypłacić zastługę, płaconą zwyczajnie w miejscu tej klasie sług. Darowizny i poczesne, które służbodawca dawał z własnej woli raz lub więcej razy w pewnych czasach lub z szczególnych powodów, nie uzasadniają bynajmniej obowiązku dawania ich nadal. Jeżeli czas wypłaty zastługi nie jest umówiony, należy ją wypłacić w terminach w miejscu przyjętych. Gdyby w tym w tym względzie nie istniał żaden zwyczaj, przypada zastługa pieniężna w rocznych ugodach służbowych kwartalnie, w innym zaś razie miesięcznie, a zastługa w naturaljach miesięcznie zgóry.

§ 20. Jeżeli się żywność należy, to ona ma być zdrową i w dostatecznej ilości. Osobne warunki ze strony sług, jaka żywność i w jakiej ilości ma być dawana, jest zakazane.

Odzież i bielizna, jeśli są ugodzone, mają być dostarczane odpowiednio stosunkom klasy służebnej.

Jeżeli się umówiono o noszenie liberji, ugoda zaś nie zawiera żadnego dalszego postanowienia względem czasu i sposobu jej dostarczenia, tedy należy uważać za prawdziwe, że liberja stanowi część zasługi i służyć zaraz przy wstąpieniu w służbę ma być daną, tudzież, że słuzącemu, który był trzy miesiące w służbie tylko, obuwie zostawić należy, temu zaś, który cały rok był w tej samej służbie, wszystkie do codziennego użycia służące części liberji, z wyjątkiem kozucha i płaszcza, guzików herbowych i galonów. Sługom nie wolno zastrzegać sobie odzieży i bielizny, które tylko do stroju służby, lub stosunkom klasy sług nie odpowiada.

§ 21. Jeżeli sługa zachoruje, ma służbodawca, dopóki trwa stosunek służby, starać się o jego pielęgnowanie i leczenie, wyłożone zaś koszta mogą być potrącone ze zasługi, z wyjątkiem przypadku § 22. Jeżeli choroba trwa dłużej, niż cztery tygodnie, słuzący po upływie tego czasu, jeżeli ze służby zostanie oddalonym (§ 28 pod 11), a nie posiada majątku, ma być traktowany, jak każdy inny w żadnym stosunku służbowym nie zostający ubogi chory, należy więc o tem przełożonego gminy w należytych czasie zawiadomić.

§ 22. Jeżeli sługa zachorował z udowodnionej winy służbodawcy, natenczas służbodawca winien wyłącznie starać się o jego pielęgnowanie i leczenie, nie odciągając mu nic ze zasługi, a to bez ujmy prawa służgi do żądanego innego jakiego wynagrodzenia.

§ 23. Służbodawca może chorego w własnym domu pielęgnować, lecz może go także umieścić w publicznym zakładzie lub w innym miejscu, jeżeli to bez niebezpieczeństwa dla chorego stać się może.

§ 24. Ugoda służbowa może za obustronnem porozumieniem każdego czasu być rozwiązana.

§ 25. Przez śmierć służbodawcy gaśnie ugoda służbowa tylko o tyle, o ile spadkobiercy jej nadal utrzymać nie chcą. W takim zaś razie mają odchodzącemu słuzącemu wynagrodzić zasługę i umówione wyżywienie za trzy miesiące, jeżeli ugoda służbowa rocznie była zawartą, w każ-

dym zaś innym razie za jeden miesiąc. Jeżeli słuzącemu zmarły już był służbę wypowiedział, tedy należy mu się wynagrodzenie tylko za ów krótszy czas, przez któryby umowa służbowa jeszcze trwać miała.

§ 26. To postanowienie ma także zastosowanie do sług przy gospodarstwie zostających w tym przypadku, gdy gospodarstwo przechodzi przez kupno, zamianę, dzierżawę lub inne ugody na inne osoby.

§ 27. Jeżeli się wyraźnie nie umówiono, że po upływie umówionego czasu ugoda służbowa nie ma trwać dalej, rozwiązuje upływ czasu ugodę służbową tylko za uprzedzeniem wypowiedzeniem.

Wypowiedzenie powinno nastąpić w służbach rocznych najpóźniej sześć tygodni, w innym zaś razie najpóźniej dni czternaście przed upływem czasu służby. Jeżeli wypowiedzenie służby nie nastąpi z żadnej strony w przepisany czas, wtedy ugoda służbowa odnawia się milcząco na taki sam przeciąg czasu, jaki w pierwotnej ugodzie oznaczono.

§ 28. Służbodawca może odprawić sługę bez wypowiedzenia i natychmiast:

1) jeżeli sługa z jakiegokolwiek przyczyny jest zupełnie niezdatny do pełnienia służby, do której został przyjęty;

2) jeżeli swe obowiązki służbowe grubo narusza, a w szczególności, jeżeli wobec rozkazów służbodawcy, lub ustanowionego nad służbą dozorczy występuje z uporczywem nieposłuszeństwem i zuchwałością;

3) jeżeli służbodawcę lub domowników jego, albo ustanowionego nad czeladzią dozorcę czynem, albo obelżywami lub hańbiącemi słowy i obmowami, czei tychże ubliżającemi, obraża, towarzyszyów służby przeciw służbodawcy, lub jednych przeciw drugim podżega, albo wogóle spokojność domową w sposób złośliwy zaburzyć usiłuje;

4) jeżeli stanie się winnym kradzieży, oszustwa lub sprzeniewierzenia, albo gdy współczeladź do tego namamia, lub jeżeli o dostrzeżonych oszustwach, sprzeniewierzeniach albo kradzieżach współczeladzi nie zawiadomi służbodawcy;

5) jeżeli mimo poprzednich upomnień, z ogniem i światłem nieostrożnie się obchodzi, powierzone mu bydło złem hodowaniem na szkodę naraża lub krzywdzi, albo ze

złości, swawoli lub ciężkiej niedbałości uszkadza własność służbodawcy;

6) jeżeli na rachunek służbodawcy bez jego wiedzy pożyacza pieniądze, albo towary bierze na kredyt;

7) jeżeli na dłużej, niż na ośm dni, zostanie areztowanym;

8) jeżeli się oddaje pijaństwu, grze lub innej rozpucie i nieobyczajności, szczególnie jeżeli dzieci lub krewnych służbodawcy do tego usiłuje namówić;

9) jeżeli bez pozwolenia służbodawcy za domem nocuje lub obcym noclegu dozwala, albo w inny sposób porządek domowy grubo narusza;

10) jeżeli z własnej winy ściągnie na siebie chorobę zaraźliwą lub obrzydliwą;

11) jeżeli bez winy służbodawcy dłużej nad cztery tygodnie jest chorym.

We wszystkich tych przypadkach powinien służbodawca natychmiast zawiadomić o tem we Lwowie i Krakowie c. k. Dyрекcję policji, w innych zaś miejscach przełożonego gminy.

W tych przypadkach może służący żądać zastugi i żywności tylko do czasu swego oddalenia bez uszczerbku prawa służbodawcy żądania wynagrodzenia.

§ 29. Sługa może opuścić służbę przed czasem bez wypowiedzenia:

1) jeżeli bez szkody dla zdrowia służby dłużej pełnić nie może; sama brzemienność nie upoważnia sługi do opuszczenia służby;

2) jeżeli służbodawca przekracza granicę służącej mu karności domowej, a przez to zdrowie lub życie sługi na niebezpieczeństwo jest narażonem;

3) jeżeli służbodawca namawia sługę do nieobyczajnych lub prawu przeciwnych czynności, albo usiłuje namówić, albo gdy go nie chroni od podobnych usiłowań przeciw domownikom lub osobom uczęszczającym w domu;

4) jeżeli służbodawca zamierza udać się w podróż trwającą ponad czas służby, lub przenosi mieszkanie swoje do miejsca oddalonego na sześć mil, i w tych przypadkach sługę przeciw woli jego ze sobą wziąć chce.

O tych powodach należy jednak zawiadomić w sto-

łecznem mieście Lwowie i Krakowie c. k. Dyрекcję policji, w innych zaś miejscach przełożonego gminy.

Gdyby służbodawca zaprzeczał, że takie powody istnieją, winien jest sługa wiarogodnie udowodnić.

Bez pozwolenia wspomnianych władz, a względnie przełożonego gminy, nie wolno służącemu opuścić służby, wyjąwszy przypadek widocznego niebezpieczeństwa życia lub uszkodzenia. W przypadkach pod 2 i 3 należy słuździe wynagrodzić za usługę i żywność za resztę czasu służby, a jeżeli służba trwa dłużej, niż kwartał, przynajmniej za kwartał.

W przypadkach pod 1 i 4 żądać można wynagrodzenia za żywność i usługę tylko do czasu wystąpienia ze służby.

§ 30. Sługa może opuścić służbę przed upływem czasu jednakże w służbach całorocznych tylko za poprzedniem sześciotygodniowem, w innym zaś razie za poprzedniem czternastodniowem wypowiedzeniem:

1) jeżeli wydarza się korzystna sposobność służacej do zameścia, a służącemu do objęcia własnego gospodarstwa lub rzemiosła, a sposobności tej przez dotrzymanie czasu służby mógłby zaniedbać;

2) gdy objęcie spadku lub jaka inna ważna sprawa wymaga dłuższej obecności sługi na innem miejscu;

3) jeżeli rodzice sługi z powodu zmiany swych stosunków, zaszedł już po wstąpieniu do służby, potrzebują go do prowadzenia gospodarstwa, rzemiosła lub pielęgnowania siebie, a z odwołaniem go do upływu czasu służby nie mogą się wstrzymać.

Również o tych powodach należy donieść w stołecznem mieście Lwowie i Krakowie c. k. Dyrekcji policji, w innych zaś miejscach przełożonemu gminy, a w razie zaprzeczenia przez służbodawcę udowodnić je wiarogodnie. Bez pozwolenia wyżej wspomnianych władz, względnie przełożonego gminy, nie wolno słuździe oddalić się. Przy zachowaniu tego przepisu może sługa w nagłym przypadku żądać uwolnienia nawet przed upływem sześciotygodniowego, a względnie czternastodniowego terminu wypowiedzenia, jeżeli na swoje miejsce postawi innego zdolnego słuę i ugodzi się z nim na czas rzeczony o żywność i usługę bez szkody służbodawcy.

Słudzy, którzy służbę swoją widocznie źle, leniwie i niechętnie pełnią lub też w inny sposób swym stosunkom służbowym nieodpowiednio się zachowują, w zamiarze zniewolenia tem służbodawcy do udzielenia im odmownego oddalenia, będą karani z szczególną surowością i zmuszeni z całą surowością do ścisłego pełnienia swych obowiązków służbowych.

§ 31. Służbodawca, który bez powodu prawem przepisanego (§ 28) oddala sługę przed upływem czasu służby, nie może wprawdzie być zmuszonym do przyjęcia go powtórnie przeciw swojej woli, atoli jest obowiązany wynagrodzić jemu zasługę i żywność za resztę czasu służby, a gdyby służba trwała nad kwartał, za kwartał.

§ 32. O sługach, którzy opuszczają samowolnie służbę przed upływem czasu służby, bez powodu prawem przepisanego, donieść należy w stołecznem mieście Lwowie i Krakowie w c. k. Dyrekcji policji, w innych zaś miejscach przełożonemu gminy; organa te będą za sługą śledzić i zmuszą go na żądanie służbodawcy do powrotu do służby.

Oprócz tego będą słudzy stosownie karani, i są obowiązani do wynagrodzenia szkody wyrządzonej przez bezprawne oddalenie się ze służby. Jeżeli zaś służbodawca zbiegłego sługi napowrót przyjąć nie chce, może zamiast niego innego sługę zgodzić, a od zbiegłego żądać wynagrodzenia wynikłych z tego powodu znaczniejszych kosztów¹⁾.

§ 33. Kto takiego sługę, o którym wie, że zbiegł, lub o tem z okoliczności domyślać się może, do służby przyjmuje, dozwala mu chronienia lub pobytu, ma być stosownie ukarany i wynagrodzić winien służbodawcy niepodzielnie ze zbiegłym sługą szkodę wyrządzoną przez ucieczkę służącego, jakoteż kosztą narosłe przez przyjęcie innego służącego⁵⁾.

§ 39. Wspomniane wyżej władze, nadzorują służących i wykonywują przepisy tego regulaminu, czuwają nad karnością, porządkiem i obyczajnością służących, a szczególnie powinny dozorować sługi bez służby zostające.

Sługi ze służby odprawione, a do gminy przynależne,

¹⁾ ⁵⁾ Patrz uwagę do § 8.

należy z całą surowością nakłaniać do szukania służby lub innych pozwolonych robót.

Jeżeli mimo nadarzającej się sposobności sługi nie poczuwają się do tego obowiązku, tedy użyć ich należy tak długo do robót gminnych lub publicznych, dopóki nie przyjmą służby lub jakiej roboty.

W tej mierze nie można uwzględnić wymówek, jakoby się rodzicom swoim lub innym osobom, a szczególnie tym, u których znaleźli przytułek, zobowiązali się do roboty, skoro jest rzeczą widoczną, że nie znajduje u nich żadnej, lub tylko niestosowną robotę. Obce, bez służby będące sługi, które nie korzystają z nadarzającej się sposobności przyjęcia służby lub innego pozwolonego zatrudnienia, które prowadzą gorszące, nieobyčajne życie, lub które nie mają widoków prędkiego otrzymania służby, albo innej na utrzymanie swoje wystarczającej roboty, mają być z gminy wydalone ⁶⁾).

§ 40. Kto się stręczeniem sług, jako zarobkowaniem, trudni, ulega stosownej karze.

Ażeby jednak ułatwić umieszczenie służących w służbie, tudzież wynalezienia osób szukających służby, utrzymywać będą wspomniane wyżej władze *rejestry sług szukających służby* i *służbodawców zgłaszających się o służących*.

§ 41. Spory między służbodawcami i służącymi, wynikające z ugody służbowej lub ze stosunku służbowego, lub przynajmniej przed upływem trzydziestu dni od dnia ustalenia stosunku służbowego, zostały wytoczone, załatwiane będą przez właściwe władze polityczne; spory zaś wytoczone po upływie tego terminu należą do właściwej władzy sądowej⁷⁾. Wszelkie inne skargi i zażalenia w sprawach służbowych należą we Lwowie i Krakowie do *c. k.* Dyrekcji policji, w innych miejscowościach do zwierzchności gminnej. Te władze wydają także wyroki za przestępstwa przepisu niniejszego regulaminu służbowego.

⁶⁾ Patrz uwagę do § 8.

⁷⁾ Obecnie wszystkie spory w miejscowościach, należących do okręgów sądów pr. podlegają tym sądom (art. 4 l. d) rozp. o sądach pr.), a w innych miejscowościach — sądom powiatowym (art. 23 rozp. o sądach pr.).

§ 42. Kary w tym regulaminie zagrożone, będą wymierzone w pieniądzach lub areszcie. Kary pieniężne nie mogą przewyższać co do sług kwoty 10 koron ⁸⁾, a co do innych osób 50 k. ⁹⁾, areszt zaś może być wymierzony do 14 dni.

§ 43. W gminach należących do okręgu c. k. Dyrekcji policji, ma tu władza wykonywać oznaczone w niniejszym regulaminie służbowym czynności urzędowe władz politycznych i przełożonego gminy.

⁸⁾ 10 złotych.

⁹⁾ 50 złotych.

AUSTR. ORDYNACJA KONKURSOWA¹⁾.

d) Umowy służbowe.

§ 25. 1) Jeżeli krydatorjusz jest słuźbodawcą, a słuźbę już objęto, natenczas może rozwiązać stosunek słuźbowy ten, który do słuźby się najał, bez wypowiedzenia w ciągu jednego miesiąca od dnia otwarcia konkursu, zarządca masy zaś przy zachowaniu ustawowego lub umówionego krótszego terminu wypowiedzenia.

2) Jeżeli zarządca masy rozwiązał stosunek słuźbowy przez wypowiedzenie przed upływem oznaczonego czasu, na który go zawarto, albo jeżeli w umowie zastrzeżony był dłuższy termin wypowiedzenia, natenczas może ten, który do słuźby się najał, żądać jako wierzyciel konkursowy zwrotu wyrządzonej mu szkody.

3) Zawarte w odrębnych ustawach postanowienia o wpływie otwarcia konkursu na stosunek słuźbowy pozostają w mocy.

§ 46. Wierzytelnościami do masy (długami masy) są:

3) wszelkie roszczenia o wykonanie umów dwustronnych, w które wstąpił zarządca masy.

§ 50. O ile majątku konkursowego nie użyto na zaspokojenie wierzytelności do masy i roszczeń wierzycieli z prawem odrębności, stanowi na ogólną masę konkursową, z której należy zaspokoić wierzycieli konkursowych wedle następującego porządku pierwszeństwa, w tej samej klasie zaś w stosunku należnych im kwot.

¹⁾ Obowiązuje na obszarze b. zaboru austriackiego na mocy rozp. z dn. 10. XII. 1914 r. Nr. 337 Dz. u. p.

Pierwsza klasa.

§ 51. Do pierwszej klasy należą:

2) wierzytelności osób, które były w służbie krydatariusza z tytułu poborów służbowych za ostatni rok przed otwarciem konkursu, lub przed śmiercią krydatariusza oraz roszczenia tych osób z powodu przedwczesnego rozwiązania stosunku służbowego, o ile nie przewyższają jednorocznego wynagrodzenia; dalej wierzytelności agentów handlowych do właścicieli przedsiębiorstwa o zapłatę prowizji i o zwrot wydatków w gotówce, o ile chodzi o roszczenia, które powstały, lub przypadły do zapłaty w ostatnim roku przed otwarciem konkursu; wszystkie te roszczenia z tem ograniczeniem, że roszczenie każdego wierzyciela tylko najwyżej do kwoty 4800 zł. w pierwszej klasie może być umieszczone. To ograniczenie nie odnosi się do roszczenia o zwrot gotowych wydatków.

AUSTR. ORDYNACJA UGODOWA²⁾.

Wierzytelności uprzywilejowane.

§ 23. W postępowaniu ugodowem przysługuje pierwszeństwo:

3) wierzytelnościom osób, które były w służbie u dłużnika, z tytułu poborów służbowych za ostatni rok przed otwarciem postępowania lub przed śmiercią dłużnika oraz roszczeniom tych osób z powodu przedwczesnego rozwiązania stosunku służbowego, o ile nie przewyższają kwoty jednorocznego wynagrodzenia, dalej wierzytelnościom agentów handlowych do właściciela przedsiębiorstwa o zapłatę prowizji i o zwrot wydatków w gotówce, o ile chodzi o roszczenia, które powstały lub przypadły do zapłaty w ostatnim roku przed otwarciem postępowania; wszystkim tym roszczeniom z tem ograniczeniem, że roszczenie każdego wierzyciela tylko najwyżej do kwoty 4800zł. ma pierwszeństwo uprzywilejowane. To ograniczenie nie odnosi się do roszczenia o zwrot gotowych wydatków;

²⁾ Obowiązuje na obszarze b. zaboru austriackiego na mocy rozp. z dn. 10. XII. 1914 r. Nr. 337 Dz. u. p.

NIEMIECKI KODEKS CYWILNY ¹⁾.

§ 157. Umowy należy tłumaczyć tak, jak tego wymaga uczciwość i zaufanie, mając na względzie zwyczaje przyjęte w życiu potocznem.

§ 196. W dwóch latach ulegają przedawnieniu roszczenia:

8. osób, będących w służbie prywatnej z tytułu płacy, zasługi, lub innych pborów służbowych, a to łącznie z wydatkami tudzież pracodawców z tytułu zaliczek, udzielonych na tego rodzaju roszczenia;

9. robotników przemysłowych, czeladników, pomocników, terminatorów, robotników fabrycznych, najemników dziennych i wyrobników z tytułu płacy i innych świadczeń, umówionych zamiast płacy, lub jej części, a to łącznie z wydatkami, tudzież pracodawców z tytułu zaliczek, udzielonych na tego rodzaju roszczenia;

10. pryncypałów i majstrów z tytułu opłaty nauki oraz z tytułu innych świadczeń, objętych nauką terminatorską, jako też z tytułu wydatków dla terminatorów poniesionych.

§ 242. Dłużnik ma obowiązek świadczenie tak wykonać, jak tego wymagają uczciwość i zaufanie z uwzględnieniem zwyczajów życia potocznego.

§ 276. W braku innego postanowienia dłużnik odpowiada za działanie rozmyślne i za niedbalstwo. Niedbale działa ten, kto nie dokłada staranności, wymaganej w życiu potocznem. Przepisy §§ 827 i 828 mają zastosowanie.

§ 278. Dłużnik odpowiada za przewinienie swojego zastępcy ustawowego i osób, któremi do wypełnienia swo-

¹⁾ Kodeks ten (Bürgerliches Gesetzbuch) obowiązuje na obszarze b. zaboru pruskiego; powoływany jest w uwagach jako B. G. B.

jego zobowiązania się posługuje w takiej samej rozciągłości, jak za przewinienie własne. Przepis § 276 ust. 2 niema zastosowania.

§ 823. Kto rozmyślnie, albo z niedbalstwa narusza bezprawnie, życie, ciało, zdrowie, wolność, własność, lub jakie inne prawo drugiego, jest obowiązany wynagrodzić drugiemu szkodę stąd powstającą. Taki sam obowiązek ciąży na tym, kto wykracza przeciw ustawie, mającej na celu ochronę drugiego. Jeśli według treści ustawy uchybienie przeciw niej możliwe jest zawsze bez zawinienia, obowiązek wynagrodzenia powstaje tylko w razie zawinienia.

§ 826. Kto w sposób wykraczający przeciw dobrym obyczajom rozmyślnie wyrządzi komuś szkodę, obowiązany jest do wynagrodzenia drugiemu szkody.

KSIEGA II.

R o z d z i a ł VII.

Tytuł VI.

U M O W A U S Ł U G.

§ 611. Umową usług ten, kto przyrzeka usługi, zobowiązuje się do świadczenia przyrzeczonych usług, druga zaś strona do uiszczenia umówionego wynagrodzenia.

Przedmiotem umowy usług mogą być usługi wszelkiego rodzaju.

§ 612. Wynagrodzenie uważa się jako milcząco umówione, jeżeli podług okoliczności można się spodziewać świadczenia usług tylko za wynagrodzeniem.

Jeżeli wysokość wynagrodzenia nie jest oznaczona, natenczas należy uważać wynagrodzenie jako umówione wedle taksy, jeżeli taka istnieje, zaś w braku taksy takie wynagrodzenie, jakie jest w zwyczaju.

§ 613. Zobowiązany do usług ma w razie wątpliwości świadczyć usługi osobiście. W razie wątpliwości rozstrzygnięcie o usługach nie ulega przeniesieniu.

§ 614. Wynagrodzenie należy uiszczyć po wykonaniu usług. Jeżeli wynagrodzenie wymierzono podług okresów czasu, należy je uiszczyć po upływie każdego poszczególnego okresu.

§ 615. Jeżeli uprawniony do usług popadnie w zwłokę z przyjęciem usług, zobowiązany może żądać umówionego wynagrodzenia za usługi, których wskutek zwłoki nie świadczył, bez obowiązku dodatkowego ich świadczenia. Musi jednak zezwolić na policzenie wartości tego, co oszczędzi wskutek zaniechania świadczenia usług albo co przez oddanie swoich usług gdzieindziej zarobi lub ze złej woli zarobić zaniecha.

§ 616. Zobowiązany do usług nie traci roszczenia o wynagrodzenie przez to, że przez czas stosunkowo nieznaczny, bez własnej winy, z przyczyny, leżącej w jego osobie, doznaje przeszkody w świadczeniu usług. Musi jednak zezwolić na policzenie kwoty, jaka przypada mu z mocy polegającego na ustawie, obowiązkowego ubezpieczenia na wypadek choroby lub od wypadków, za czas trwania przeszkody.

§ 617. Jeżeli zobowiązany, pozostając w trwałym stosunku służbowym, który wymaga, by mu zobowiązany swoją pracą zarobkową w całości lub w przeważnej części poświęcał, zostanie przyjęty w poczet domowników, uprawniony do usług winien mu udzielić na wypadek choroby, potrzebnej pielęgnacji i pomocy lekarskiej na czas sześciu tygodni, nie dłużej jednak, niż do końca stosunku służbowego, o ile tylko zobowiązany nie spowodował swego zaśląbnienia rozmyślnie lub przez ciężkie niedbalstwo. Pielęgnowania i pomocy lekarskiej można udzielić przez umieszczenie zobowiązanego w zakładzie dla chorych. Koszty można policzyć na wynagrodzenie, należące się zobowiązanemu za czas choroby. Jeżeli uprawniony do usług wypowie stosunek służbowy na zasadzie § 626 z powodu zaśląbnienia, nie uwzględnia się spowodowanego przez to ukończenia stosunku służbowego.

Obowiązek ten nie obciąża uprawnionego do usług, jeżeli pielęgnowanie i pomoc lekarska zostały zapewnione przez ubezpieczenie lub urządzenie publicznego pielęgnowania chorych.

§ 618. Uprawniony do usług winien urządzić i utrzymywać pomieszczenia, przybory i narzędzia, których ma dostarczyć do pełnienia usług i tak regulować świadczenie usług, które pod jego rozkazami lub kierownictwem mają być spełniane, aby zobowiązany, o ile na to pozwala rodzaj

świadczenia tych usług, doznawał ochrony przed niebezpieczeństwem dla życia i zdrowia.

Jeżeli zobowiązanego przyjęto w poczet domowników, uprawniony do usług winien starać się o takie urządzenia i zarządzenia co do pomieszczenia na mieszkanie i spanie, co do pożywienia oraz czasu pracy i wypoczynku, jakie są potrzebne ze względu na zdrowie, moralność i religię zobowiązanego.

Jeżeli uprawniony do usług nie wypełnia zobowiązań, ciążących na nim ze względu na życie i zdrowie zobowiązanego, do jego obowiązku wynagrodzenia zobowiązanemu szkody, stosują się odpowiednio przepisy §§ 842 do 846 o czynach niedozwolonych.

§ 619. Stosunek służbowy kończy się z upływem czasu, na który został zawarty.

Jeżeli czas trwania stosunku służbowego nie jest oznaczony ani też z rodzaju lub celu usług oznaczyć się nie da, każda strona może wypowiedzieć stosunek służbowy podług §§ 621 do 623.

§ 621. Jeżeli wynagrodzenie ustanowiono podług dni, wypowiedzenie jest dopuszczalne każdego dnia na dzień następny.

Jeżeli wynagrodzenie ustanowiono podług tygodni, wypowiedzenie jest dopuszczalne tylko na koniec kalendarzowego tygodnia; winno nastąpić najpóźniej w pierwszym powszednim dniu tygodnia.

Jeżeli wynagrodzenie ustanowiono podług miesięcy, wypowiedzenie jest dopuszczalne tylko na koniec kalendarzowego miesiąca; winno nastąpić najpóźniej w piętnastym dniu miesiąca.

Jeżeli wynagrodzenie ustanowiono podług kwartałów lub dłuższych okresów czasu, wypowiedzenie jest dopuszczalne tylko na koniec kalendarzowego kwartału i tylko z zachowaniem sześciotygodniowego czasokresu wypowiedzenia.

§ 622. Stosunek służbowy osób pobierających stałe pobory i przyjętych do świadczenia usług wyższego rodzaju, który wymaga poświęcenia w całości lub w przeważnej części ich pracy zarobkowej, w szczególności stosunek służbowy nauczycieli, wychowawców, urzędników prywatnych, dam do towarzystwa, można wypowiedzieć tylko na koniec

kwartału kalendarzowego i tylko z zachowaniem sześciotygodniowego czasokresu wypowiedzenia, a to nawet wtedy, gdy wynagrodzenie wymierzono według okresów czasu krótszych, niż kwartały.

§ 623. Jeżeli wynagrodzenia nie wymierzono podług okresów czasu, stosunek służbowy można wypowiedzieć każdego czasu; jednakowoż przy stosunku służbowym, który wymaga poświęcenia mu w całości lub w przeważnej części pracy zarobkowej zobowiązanego, należy zachować dwutygodniowy czasokres wypowiedzenia.

§ 624. Jeżeli stosunek służbowy został zawarty na czas życia pewnej osoby, albo na czas dłuższy, niż pięć lat, zobowiązany może go wypowiedzieć po upływie lat pięciu. Czasokres wypowiedzenia wynosi sześć miesięcy.

§ 625. Jeżeli po upływie czasu służby zobowiązany pozostaje nadal w stosunku służbowym za wiedzą drugiej strony, stosunek służbowy uważa się za przedłużony milcząco na czas nioznaczony, o ile tylko druga strona bezwzględnie się temu nie sprzeciwi.

§ 626. Każda strona może wypowiedzieć stosunek służbowy bez zachowania czasokresu wypowiedzenia, jeżeli zajdzie ważny ku temu powód.

§ 627. Jeżeli zobowiązany do świadczenia usług, nie pozostając w trwałym stosunku służbowym, połączonym ze stałymi poborami, ma spełniać usługi wyższego rodzaju, które zazwyczaj porucza się na podstawie szczególnego zaufania, wypowiedzenie to jest dopuszczalne, nawet mimo braku warunku, w § 626 określonego.

Zobowiązanemu wolno tylko w ten sposób wypowiedzieć, ażeby uprawniony do usług mógł skądinąd wystarać się o te usługi, chyba, że zachodzi ważny powód do wypowiedzenia nie w porę. Jeżeli bez takiego powodu wypowie nie w porę, winien uprawnionemu do usług wynagrodzić powstającą stąd szkodę.

§ 628. Jeżeli po rozpoczęciu świadczenia usług stosunek służbowy zostanie wypowiedziany na zasadzie § 626 lub 627, zobowiązany może żądać części wynagrodzenia, odpowiadającej jego dotychczasowym świadczeniom. Jeżeli zobowiązany wypowie stosunek służbowy, nie będąc

do tego zniewolonym sprzeciwiającem się umowie zachowaniem się drugiej strony, lub jeżeli sam swoim sprzeciwiającem się umowie zachowaniem się da drugiej stronie powód do wypowiedzenia, nie przysługuje mu roszczenie o wynagrodzenie, o ile jego dotychczasowe świadczenia wskutek wypowiedzenia nie przedstawiają dla drugiej strony korzyści. Jeżeli wynagrodzenie uiszczono z góry za czas późniejszy, ma je zobowiązany zwrócić podług przepisu § 347 albo, gdy wypowiedzenie następuje z powodu okoliczności, za którą nie odpowiada, podług przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia się.

Jeżeli wypowiedzenie spowoduje druga strona swoim sprzeciwiającem się umowie zachowaniem, ma ono obowiązek wynagrodzić szkodę, powstałą z powodu uchylecia stosunku służbowego.

§ 629. Po wypowiedzeniu trwałego stosunku służbowego ma uprawniony do usług udzielić zobowiązanemu na jego żądanie stosowny czas do wyszukania sobie innego stosunku służbowego.

§ 630. W razie ukończenia trwałego stosunku służbowego zobowiązany może żądać od drugiej strony pisemnego świadectwa o stosunku służbowym i czasie jego trwania. Świadectwo należy na żądanie rozszerzyć na świadczenia i prowadzenie się podczas służby.

NIEMIECKI KODEKS HANDLOWY ¹⁾.

KSIĘGA I.

R o z d z i a ł VI.

Pomocnicy handlowi i uczniowie handlowi.

Pomocnik handlowy. Usługi. Wynagrodzenie.

§ 59. Kto został przyjęty w przedsiębiorstwie handlowem do pełnienia za opłatą usług kupieckich (pomocnik handlowy), winien pełnić usługi odpowiednio do zwyczaju miejscowego, tudzież żądać wynagrodzenia stosownie do tegoż zwyczaju, o ile nie zawarto osobnej umowy co do rodzaju i zakresu jego usług lub przypadającego mu wynagrodzenia. W braku miejscowego zwyczaju, uważa się za umówione te świadczenia, które są właściwe stosownie do okoliczności.

Ustawowy zakaz przedsiębiorstwa konkurencyjnego.

§ 60. Pomocnik handlowy nie może bez zezwolenia pryncypała ani prowadzić przedsiębiorstwa handlowego, ani załatwiać czynności na własny lub cudzy rachunek w gałęzi handlu pryncypała.

Uważa się, iż udzielono zezwolenia na prowadzenie przedsiębiorstwa handlowego, gdy pryncypał, przyjmując pomocnika, wie, iż tenże przedsiębiorstwo takie prowadzi, a nie zastrzeże wyraźnie, iż zajęcia tego ma zaniechać.

§ 61. Jeżeli pomocnik handlowy, uchybia obowiązkom, ciążącym na nim według § 60, pryncypał może dochodzić wynagrodzenia szkody; może zamiast tego żądać, by pomocnik handlowy uznał dokonane przez niego na własny rachunek czynności za uczynione na rachunek pryncy-

¹⁾ Obowiązuje na obszarze b. zaboru pruskiego w stosunku do pracowników handlowych, nie zaliczonych przez r. um. pr. um. (art. 2) do kategorii pracowników umysłowych oraz do tych kategorii pracowników umysłowych, na które przepisy tego rozporządzenia nie zostały następnie rozciągnięte. Przepisy Kod. H. na obszarze b. zaboru pruskiego stosowane są również pomocniczo w stosunku do wszystkich pomocników handlowych w tych wypadkach, gdy ani umowa, ani r. um. pr. pr. um. nie zawierają postanowień, normujących zagadnienie lub zawierają postanowienia niezupełne.

pała i wydał wynagrodzenie, uzyskane za czynności dokonane na cudzy rachunek, lub aby przelał nań swe prawa do tego wynagrodzenia.

Roszczenia przedawniają się z upływem trzech miesięcy od chwili, gdy pryncypał dowiedział się o dokonaniu czynności; bez względu na powzięcie tej wiadomości, przedawniają się z upływem lat pięciu od zawarcia czynności.

Obowiązek pieczy.

§ 62. Pryncypał obowiązany jest tak urządzić i utrzymywać pomieszczenia w przedsiębiorstwie oraz przeznaczone do jego prowadzenia przybory i sprzęty, tudzież tak unormować bieg i czas pracy, by pomocnik handlowy, o ile właściwość przedsiębiorstwa na to zezwala, nie potrzebował narażać swego zdrowia na niebezpieczeństwo i aby było zapewnione zachowanie dobrych obyczajów i przyzwoitości.

Jeżeli pomocnik handlowy przyjęty został do wspólnego ogniska domowego, pryncypał winien zaprowadzić pod względem pomieszczenia na mieszkanie i spania, pod względem żywienia, czasu pracy i wypoczynku takie urządzenia i zarządzenia, które są niezbędne ze względu na zdrowie, obyczajność i religję pomocnika handlowego.

Jeżeli pryncypał nie wykonywa obowiązków, ciężących na nim względem życia i zdrowia pomocnika handlowego, wówczas stosują się odpowiednio co do jego obowiązku wynagrodzenia szkody, przepisy §§ 842 do 846 Kodeksu cywilnego, odnoszące się do czynów zabronionych.

Obowiązków, ciężących z tego powodu na pryncypale, nie można zgóry uchylać, ani ograniczać umową.

Niezawiniona przeszkoda.

§ 63. Jeżeli skutkiem nieszczęścia, które nie wynikało z jego winy, pomocnik handlowy nie będzie mógł pełnić usług, będzie miał nadal prawo do płacy i utrzymania, nie dłużej jednak, niż w ciągu sześciu tygodni.

Pomocnik handlowy nie ma obowiązku zgadzania się na zaliczenie na poczet jego należności sumy, przypadającej mu za czas istnienia przeszkody w pracy, z ubezpieczenia na wypadek choroby lub wypadku. Umowa, sprzeczna z tym przepisem, jest nieważna.

Uiszczenie płacy.

§ 64. Uiszczenie należnej pomocnikowi handlowemu płacy ma się dokonywać w końcu każdego miesiąca. Umowa, według której wypłata ma się dokonywać później, jest nieważna.

Prowizja.

§ 65. W razie zastrzeżenia dla pomocnika handlowego prowizji za czynności, które zawarł lub w których pośredniczył, stosują się przepisy § 88 i zd. 1 § 91²⁾, odnoszące się do agentów handlowych.

Czasokresy wypowiedzenia.

§ 66. Jeżeli stosunek służbowy między pryncypałem i pomocnikiem handlowym zawarto na czas nieokreślony, wówczas każda strona może go wypowiedzieć na koniec kwartału kalendarzowego, z zachowaniem terminu wypowiedzenia na sześć tygodni naprzód.

§ 67. Jeżeli w umowie zastrzeżono krótszy lub dłuższy termin wypowiedzenia, musi on być jednakowy dla obydwóch stron; nie może wynosić mniej, niż jeden miesiąc.

Wypowiedzenie dozwolone jest tylko na koniec miesiąca kalendarzowego.

Przepisy ust. 1 stosują się również w tym wypadku, gdy stosunek służbowy umówiono na czas określony z tem

²⁾ § 88. Jeżeli co do wynagrodzenia agenta nic innego nie umówiono, należy mu się prowizja od każdej ukończonej transakcji, która dzięki jemu doszła do skutku. Jeżeli czynność agenta polega na pośredniczeniu lub zawieraniu umów sprzedaży, wówczas, w razie wątpliwości, przysługuje mu prawo do prowizji dopiero po uiszczeniu wypłaty i tylko w miarę jej wpływania.

Jeżeli jaka transakcja nie doszła do skutku, całkowicie lub częściowo na skutek postępowania pryncypała, a osoba, z którą transakcję zawarto, nie dała do tego poważnego powodu, wówczas agent handlowy ma prawo domagać się całej prowizji.

Jeżeli wysokości prowizji nie oznaczono, należy się prowizja według przyjętego zwyczaju.

Obrachunek należnej prowizji dokonywa się, o ile nic innego nie umówiono, w końcu każdego półrocza kalendarzowego.

§ 91. Agent handlowy ma prawo żądać przy obrachunkach z pryncypałem złożenia wyciągu z ksiąg co do transakcji, które dzięki niemu doszły do skutku.

zastrzeżeniem, iż ma się uważać za przedłużony w braku wypowiedzenia przed upływem czasu umówionego.

Umowa, sprzeczna z temi przepisami, jest nieważna.

§ 68. Przepisy § 67 nie stosują się, gdy pomocnik handlowy pobiera płacę roczną w wysokości przynajmniej pięciu tysięcy złotych.

Nie stosuje się też, gdy pomocnik handlowy przyjęty został do zakładu handlowego pozaeuropejskiego i gdy według umowy pryncypał, w razie wypowiedzenia stosunku służbowego, ma ponosić koszty podróży powrotnej pomocnika handlowego.

§ 69. Jeżeli pomocnika handlowego przyjęto tylko tymczasowo do wyręczenia, przepisy § 67 nie stosują się, chyba, że stosunek służbowy trwa dłużej, niż trzy miesiące. Wszakże termin wymówienia musi nawet w takim wypadku być jednakowy dla obydwóch stron.

Wypowiedzenie z ważnego powodu.

§ 70. Stosunek służbowy może każda strona wypowiedzieć, bez przestrzegania terminu wypowiedzenia, gdy zachodzi ważny ku temu powód.

Jeżeli wypowiedzenie nastąpiło z powodu sprzecznego z umową zachowania się drugiej strony, wówczas ta ostatnia winna wynagrodzić szkodę, powstałą wskutek rozwiązania stosunku służbowego.

§ 71. Za ważny powód, uprawniający pomocnika handlowego do wypowiedzenia bez zachowania terminu wypowiedzenia, o ile szczególne okoliczności nie uzasadniają innego ocenienia, należy mianowicie poczytywać:

- 1) gdy pomocnik handlowy stanie się niezdolny do dalszego pełnienia usług;
- 2) gdy pryncypał nie uiszcza płacy lub nie daje należytego utrzymania;
- 3) gdy pryncypał uchyła się od wykonania obowiązków, ciężących na nim stosownie do § 62;
- 4) gdy pryncypał dopuszcza się względem pomocnika handlowego zniewagi czynnej, poważnej obrazy czci lub propozycji niemoralnych lub też uchyła się od obrony pomocnika handlowego przed takimi czynami ze strony innego pracownika lub osoby, należącej do rodziny pryncypała.

§ 72. Za poważny powód, uprawniający pryncypała do wypowiedzenia bez zachowania terminu wypowiedzenia, o ile szczególne okoliczności nie uzasadniają innego ocenienia, należy mianowicie poczytywać:

- 1) gdy pomocnik handlowy w służbie się sprzeniewierza lub nadużywa zaufania, albo też zaniedbywa obowiązki ciężące na nim stosownie do § 60;
- 2) gdy nieprawnie opuszcza służbę na taki przeciąg czasu, który w danych okolicznościach uznać należy za znaczny, lub uporczywie wzbrania się czynić zadość swym obowiązkom służbowym;
- 3) gdy nie może pełnić usług wskutek przewlekłej choroby, wskutek dłuższej kary więziennej lub nieobecności lub wreszcie z powodu służby wojskowej, trwającej dłużej, niż ośm tygodni;
- 4) gdy dopuszcza się czynnej zniewagi lub poważnej obrazy czci względem pryncypała lub jego zastępcy.

Jeżeli wypowiedzenie nastąpi z powodu niemożności pełnienia usług przez pomocnika handlowego przez czas dłuższy na skutek niezawinionego nieszczęścia, pomocnik nie traci przez to praw, przysługujących mu stosownie do § 65.

Świadectwo.

§ 73. Przy końcu służby pomocnik handlowy może żądać pisemnego zaświadczenia o rodzaju i czasie trwania zajęcia. Na żądanie pomocnika handlowego zaświadczenie winno również dotyczyć jego prowadzenia się i pełnienia obowiązków.

Na wniosek pomocnika handlowego miejscowa władza policyjna ma uwierzytelnić zaświadczenie bez policzenia kosztów i bez opłaty stempla.

Umówiony zakaz przedsiębiorstwa konkurencyjnego (klauzula konkurencyjna).

§ 74. Umowa między pryncypałem i pomocnikiem handlowym, ograniczająca działalność zawodową pomocnika na czas po ukończeniu stosunku służbowego (zakaz konkurencyjny), wymaga formy pisemnej i wręczenia pomocnikowi podpisanego przez pryncypała dokumentu, zawierającego umówione warunki.

Zakaz konkurencyjny ma moc wiążącą tylko wtedy, gdy pryncypał zobowiąże się do płacenia, w ciągu czasu trwania nakazu, odszkodowania za każdy rok zakazu w wysokości przynajmniej połowy ostatnio pobieranego przez pomocnika handlowego umówionych świadczeń.

Art. 74-a. Zakaz konkurencyjny nie ma mocy, o ile nie służy do ochrony uprawnionego interesu zawodowego pryncypała. Nie ma on poza tem mocy, o ile—przy uwzględnieniu zastrzeżonego odszkodowania według miejsca, czasu i przedmiotu — stanowi niesłuszne utrudnienie utrzymania dla pomocnika. Zakaz nie może rozciągać się na przeciąg czasu dłuższy niż dwa lata od ukończenia stosunku służbowego.

Zakaz jest nieważny, gdy należne pomocnikowi umówione wynagrodzenie roczne nie przenosi sumy tysiąca pięciuset złotych. To samo dotyczy wypadku, gdy pomocnik w chwili umowy był małoletni lub gdy pryncypał przyrzeka wykonanie słowem honoru lub podobnemi zapewnieniami. Nieważną jest również umowa, mocą której trzeci w miejsce pomocnika zobowiązuje się, iż pomocnik po ukończeniu stosunku służbowego będzie ograniczał siebie w swojej działalności zawodowej.

Przepisy § 138 Kodeksu cywilnego co do nieważności czynności prawnych sprzecznych z dobrymi obyczajami, pozostają w mocy.

§ 74-b Odszkodowanie, mające się uiszczać pomocnikowi handlowemu według ust. 2 § 74, należy płacić w końcu każdego miesiąca.

O ile przysługujące pomocnikowi z mocy umowy świadczenia polegają na prowizji lub na innych ulegających zmianom poborach, należy je przyjąć przy obliczeniu odszkodowania w przeciętnej wysokości za trzy ostatnie lata. Jeżeli postanowienie umowy, miarodajne dla ustalenia poborów przy ukończeniu stosunku służbowego, nie stosowało się jeszcze przez lat trzy, przyjmuje się przeciętna wysokość odszkodowania za czas, przez który postanowienie się stosowało.

O ile pobory powinny służyć celom zwrotu wydatków szczegółowych, powstających wskutek stosunku służbowego, nie bierze się ich w rachubę.

§ 74-c Pomocnik handlowy musi zgodzić się na potrącenie z przypadającego mu odszkodowania tego, co zarobił przez innego rodzaju użytkowanie swej siły roboczej lub przez złośliwość zarobić zaniedbał w przeciągu czasu, za które odszkodowanie się wypłaca, o ile to odszkodowanie, po wliczeniu doń tej sumy, przenosi o jedną dziesiątą wartość świadczeń, ostatnio przez niego pobranych na zasadzie umowy. Jeżeli pomocnik na mocy zakazu konkurencyjnego zmuszony został zmienić miejsce zamieszkania, zamiast sumy wynoszącej jedną dziesiątą, przypada mu suma, wynosząca jedną czwartą. Pomocnik nie może żądać odszkodowania za czas odbywania kary, połączonej z pozbawieniem wolności.

Pomocnik jest obowiązany na żądanie pryncypała udzielać wiadomości o wysokości swoich zarobków.

§ 75. Jeżeli pomocnik rozwiązuje stosunek służbowy, stosownie do §§ 70, 71, z powodu postępowania pryncypała, sprzecznego z umową, zakaz konkurencyjny będzie bezskuteczny, skoro pomocnik przed upływem miesiąca po wypowiedzeniu oświadczy na piśmie, iż nie uważa się za związanego umową.

Również będzie bezskuteczny zakaz konkurencyjny, gdy pryncypał wypowie stosunek służbowy, chyba, że sam pomocnik dał ważny powód do wypowiedzenia, lub gdy pryncypał przy wypowiedzeniu oświadczy gotowość uiszczenia pomocnikowi w ciągu trwania ograniczenia pełnych świadczeń, otrzymywanych ostatnio przez pomocnika na mocy umowy. W ostatnim wypadku stosują się odpowiednio przepisy § 74-b.

Jeżeli pryncypał rozwiąże stosunek służbowy, stosownie do przepisów §§ 70, 72, z powodu postępowania pomocnika sprzecznego z umową, ten statni nie będzie miał żadnego prawa do odszkodowania.

§ 75-a. Przed ukończeniem stosunku służbowego pryncypał może zrzec się przez piśmienne oświadczenie zakazu konkurencyjnego z tym skutkiem, że z upływem roku od oświadczenia będzie zwolniony od obowiązku płacenia odszkodowania.

§ 75-b. Jeżeli pomocnik przyjęty został na służbę poza Europą, moc wiążąca zakazu konkurencyjnego nie jest uzależniona od zobowiązania się pryncypała do zapła-

ty odszkodowania, przewidzianego w ust. 2 § 74. To samo stosuje się, gdy umowne wynagrodzenie pomocnika przenosi sumę ośmiu tysięcy złotych rocznie; do obliczenia wysokości wynagrodzenia stosują się odpowiednio przepisy ust. 2, 3 § 74-b.

Jeżeli moc wiążąca umowy nie jest uzależniona od zuiszczenie kary na wypadek niewykonania zobowiązania, zaciągniętego przez umowę, pryncypał może je dochodzić tylko według przepisu § 340 Kodeksu cywilnego. Przepisy Kodeksu cywilnego co do zmniejszenia niewspółmiernie wysokiej kary umownej pozostają w mocy.

Jeżeli moc wiążąca umowy nie jest uzależniona od zobowiązania się pryncypała do zapłaty odszkodowania pomocnikowi, natenczas pryncypał, w razie poddania się przez pomocnika karze umownej w rodzaju tej, jaka jest wskazana w ust. 1, może żądać tylko słusznej kary; roszczenie o wykonanie lub wynagrodzenie dalszej szkody jest niedopuszczalne.

§ 75-d. Pryncypał nie może powoływać się na umowę, przez którą byłaby uchylona moc przepisów §§ 74 do 75-c na niekorzyść pomocnika handlowego. To samo stosuje się do umów, mających na celu obejście przepisów ustawowych co do minimum odszkodowania przez potrącenie lub w inny sposób.

§ 75-e. Odszkodowanie, którego pomocnik handlowy może żądać na zasadzie przepisów §§ 74 do 75-d za czas po ukończeniu stosunku służbowego, należy do poborów służbowych w znaczeniu I. 1. § 61 ustawy upadłościowej.

Roszczenie o odszkodowanie może ulec zajęciu w celu zabezpieczenia lub zaspokojenia wierzyciela dopiero z upływem dnia, w którym miało ono być zaspokojone, i gdy przytem pomocnik wypłaty nie zażądał. Zajęcie dopuszczalne jest jednak o tyle, o ile odszkodowanie samo lub wraz z poborami, wskazanymi w §§ 1, 3 ustawy o obłożeniu aresztem płac robotniczych lub służbowych przenosi sumę tysiąca pięciuset złotych na rok. Przepisy §§ 2, 1, 2, 3 § 4 i § 4-a powołanej ustawy stosują się odpowiednio.

§ 75-f. Do umowy, mocą której jeden pryncypał zobowiązuje się względem drugiego pryncypała do nieprzy-

jęcia lub przyjęcia pod pewnymi warunkami pomocnika handlowego, który jest lub był w służbie u tego ostatniego, stosuje się przepis ust. 2 § 152 ustawy przemysłowej.

Uczniowie handlowi.

§ 76. Przepisy §§ 60 do 63, 75-f stosują się również do uczniów handlowych. Nieważne są umowy, ograniczające ich zawodową działalność na czas po ukończeniu nauki lub stosunku służbowego.

Pryncypał, który ucznia przyjął do nauki, obowiązany jest dbać o to, by ucznia pouczano o pracach kupieckich, dokonywanych w przedsiębiorstwie; wykształceniem ucznia ma kierować bądź sam, bądź przez odpowiedniego wyrażnie do tego wyznaczonego zastępcę. Pouczanie ma się odbywać w porządku i zakresie, potrzebnym w celach wykształcenia.

Pryncypałowi nie wolno przez używanie ucznia do innych usług zabierać mu czas i sposobność do należytego wykształcenia; winien mu też zapewnić potrzebny czas i sposobność do uczęszczania na nabożeństwo w niedziele i święta. Powinien zaprawiać ucznia do pracowitości i dobrych obyczajów.

Co do obowiązku pryncypała zapewnienia uczniowi czasu potrzebnego do uczęszczania do szkoły uzupełniającej, zachowują moc przepisy § 120 ustawy przemysłowej.

§ 77. Czas trwania nauki określa się umową o naukę, a w braku postanowienia w umowie, rozstrzygają o nim miejscowe przepisy lub zwyczaj miejscowy.

Nauczanie można wypowiedzieć, bez przestrzegania terminu wypowiedzenia, w ciągu pierwszego miesiąca po rozpoczęciu nauki, o ile nie umówiono dłuższego czasu próby. Nieważną jest umowa, mocą której czas próby wynosić ma więcej, niż trzy miesiące.

Po ustaniu czasu próby, do wypowiedzenia nauczania stosują się przepisy §§ 70 do 72. Za ważną przyczynę wypowiedzenia przez ucznia należy w szczególności uważać zaniedbanie obowiązków pryncypała względem ucznia, w sposób zagrażający jego zdrowiu, obyczajności lub wykształceniu.

W razie śmierci pryncypała można wypowiedzieć nauczanie w ciągu miesiąca bez przestrzegania terminu wypowiedzenia.

§ 78. Jeżeli zastępca prawny ucznia lub on sam, gdy jest pełnoletni, oświadczy piśmiennie pryncypałowi, iż przechodzi do innego zajęcia lub zawodu, nauczanie kończy się z upływem miesiąca, o ile uczeń wcześniej zwolniony nie został.

Jeżeli uczeń, wbrew złożonemu oświadczeniu, wstąpi przed upływem dziewięciu miesięcy po ukończeniu nauki do innego przedsiębiorstwa w charakterze ucznia handlowego lub pomocnika handlowego, obowiązany będzie wynagrodzić pryncypałowi szkodę. Razem z nim odpowiada jako dłużnik łączny nowy zwierzchnik, biorący go do nauki, lub pryncypał, o ile wiedział o stanie rzeczy.

§ 79. Pryncypał może wystąpić z roszczeniami do ucznia z powodu nieprawego wystąpienia z nauki wtedy tylko, gdy umowę, dotyczącą nauczania, zawarto na piśmie.

§ 80. Przy ukończeniu nauki pryncypał winien wystawić uczniowi piśmienne świadectwo o czasie trwania nauki, o wiadomościach w tym czasie nabytych, uzdolnieniu oraz jego sprawowaniu się.

Na żądanie ucznia miejscowa władza policyjna ma uwierzytelnić to zaświadczenie bez policzenia kosztów i bez opłaty stempla.

§ 81. Osoby, pozbawione honorowych praw obywatelskich, nie mogą ani trzymać uczniów handlowych, ani zajmować się ich nauczaniem. Pryncypałowi nie wolno używać takich osób do nauczania uczniów handlowych.

Władza policyjna może zmusić do zwolnienia uczniów handlowych, zatrudnianych wbrew temu zakazowi.

§ 82. Winny zaniedbywania obowiązków względem ucznia, wpływających z ust. 1, 2 § 62 lub ust. 2, 3 § 76, w sposób zagrażający jego zdrowiu, obyczajności lub wykształceniu, ulega grzywnie do stu pięćdziesięciu złotych.

Tej samej karze ulega ten, kto wbrew przepisowi § 81 trzyma, kształci lub kształcić każe uczniów handlowych.

Wolontariusze.

§ 82-a Do zakazu konkurencyjnego względem osób, które, nie będące przyjęte jako uczniowie handlowi, trudnią się bezpłatnie usługami kupieckimi w celu kształcenia się (wolontariusze, ochotnicy), przepisy o uczniach handlo-

wych stosują się o tyle, o ile ci ostatni nie żądają płacy należnej pomocnikom.

§ 83. Względem osób, które w zawodzie handlowym pełnią inne usługi, aniżeli kupieckie, obowiązują przepisy odnoszące się do stosunku roboczego tych osób.

NIEMIECKA ORDYNACJA UPADŁOŚCIOWA ⁴⁾.

z dn. 10 lutego 1877 r. (Dz. Pr. Rz. Nr. 10 str. 351).

§ 22. Stosunek służbowy, objęty w gospodarstwie domowym, w gospodarstwie dochodowym, lub w przedsiębiorstwie zarobkowym upadłego dłużnika, może być przez każdą stronę wypowiedziany. Czasokres wypowiedzenia jest ustawowy, o ile nie umówiono krótszego okresu. Jeżeli zarządca wypowie, może druga strona żądać zwrotu szkody powstałej przez zniesienie umowy służbowej.

§ 61. Wierzytelności upadłości płaci się według następującego porządku pierwszeństwa, a przy równym pierwszeństwie w stosunku do ich kwot.

1) za ostatni rok przed otwarciem postępowania lub przed śmiercią upadłego dłużnika zaległe wierzytelności za zasługi, ze strawnego, lub też z innych poborów służbowych osób, które zgodziły się do pełnienia usług upadłemu dłużnikowi w gospodarstwie zarobkowym lub w przedsiębiorstwie zarobkowym.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej.

z dnia 6 marca 1928 r.

o zapobieganiu upadłości na obszarze okręgu Sądów Apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu oraz Sądu Okręgowego w Katowicach.

(Dz. U. Nr. 27/28 poz. 244).

Art. 19. Odroczenie wypłat nie rozciąga się:

4) na należności z tytułu umów najmu pracy oraz związane z nią opłaty na rzecz instytucji ubezpieczeń społecznych.

Art. 34. Układ nie może dotyczyć należności, wymienionych w art. 19.

⁴⁾ Obowiązuje na obszarze b. zaboru pruskiego.

PRAWO CYWILNE

obowiązujące na obszarze Ziemi Wschodnich ¹⁾

(Zb. Praw b. Ces. Ros. t. X cz. I, wyd. z r. 1914).

569. Każda umowa i każde zobowiązanie, należycie sporządzone, ustanawiają dla stron, które się umówiły, obowiązek wykonania.

570. Każda umowa i każde zobowiązanie, w razie niewykonania rodzą prawo żądania od osoby zobowiązanej zadośćuczynienia wszystkiemu, co w nich ustanowiono.

574. Ponieważ w myśl ogólnej zasady prawnej nikogo bez sądu nie można pozbawić należnych mu praw, wszelka więc krzywda majątkowa oraz wyrządzone komukolwiek szkody i straty z jednej strony tworzą obowiązek dostarczenia, z drugiej — rodzą prawo żądania odszkodowania.

694. Powództwa oraz sprawy sądowe są ograniczone przez ogólne ziemskie przedawnienie dziesięcioletnie: kto w ciągu tego czasu nie wytoczył powództwa albo po wytoczeniu nie popierał go w sądach, traci służące mu prawo.

1536. Umowy należy wykonywać według ścisłej ich treści niezależnie od okoliczności ubocznych i bez względu na osoby.

1538. Przy wykonywaniu należy umowy tłumaczyć według ich dosłownego brzmienia.

1539. Jeżeli dosłowne brzmienie budzi istotne wątpliwości, wtedy należy rozumieć umowy według zamiarów stron i dobrej wiary, z zachowaniem zasad następujących:

¹⁾ Na obszarze b. zaboru rosyjskiego, z wyjątkiem b. Król. Kongresowego, obowiązują te przepisy, które nie są uchylone przez ustawodawstwo polskie.

Tytuł IV.

Zobowiązania osobiste z umów w szczególności.

Rozdział I.

Najem usług osobistych.

2201. Najem usług osobistych może dotyczyć: 1) obsługi domowej; 2) wykonywania robót rolnych, rzemieślniczych, fabrycznych i przemysłowych, handlu i innych procederów; 3) wogóle wykonywania wszelkiego rodzaju robót i obowiązków, nie zabronionych przez ustawy.

2202. Dzieci nieletnie nie mogą się wynajmować bez zgody rodziców lub opiekunów, a mężatki, mieszkające wspólnie z mężem bez zgody mężów.

Uwaga. Nie obowiązuje.

2203. Rodzice nie mogą wynajmować dzieci, ani mężowie żon, bez ich własnej zgody; lecz rodzice mają prawo oddawać dzieci na naukę na terminy określone.

2204. Nie wolno wynajmować i trzymać w służbie lub na robotach ludzi, nie mających należytych dowodów osobistych, w przypadkach gdy ustawa ich wymaga.

2205 — 2213. Uchylono.

2214. Termin najmu usług osobistych określa umowa stron, nie może on jednak być dłuższy niż pięć lat.

2215. Nie wolno wynajmować się na pokrycie pożyczonych pieniędzy lub procentów, jeżeli według obliczenia termin najmu ma być dłuższy niż wskazany w artykule poprzednim (2214).

2216²⁾.

2217. Termin, w ciągu którego ma być wykonana robota, powierzona rzemieślnikowi, ustala odnośny warunek umowy między rzemieślnikiem a zamawiającym robotę. Jeżeli zaś terminu nie ustalono, robotę należy wykonać w terminie, wyznaczonym wogóle dla robót tego rodzaju przez (urząd) rzemieślniczy.

2218. Przy zawieraniu umowy najmu, strony winny ustalić cenę tegoż. Umowa co do ceny najmu usług osobi-

²⁾ Nie obowiązuje.

stych nazywa się także umową zasług, sama zaś zapłata—zasługami.

2219. Wynajmujący się do zarządu interesami kupców lub fabrykantów, może zamiast zasług otrzymywać procenty od zleconych mu sum lub pewnej części dochodu, dostarczonego pracobiorcy.

2220. Uchylono.

2221. Zapłata, uiszczona według umowy czeladnikom i uczniom przez majstra cechowego, nie może być ani wyższa, ani niższa od tej, którą ustali (urząd) rzemieślnicy, przez uchwałę zapadającą raz na rok w tym przedmiocie.

2222. Utrzymujący gorzelnie nie mają prawa płacić robotnikom, zamiast pieniędzy, pędzonym w gorzelni spirytusem zbożowym lub wyrabianemi z niego wódkami.

2223. Wynajmujący się może żądać od pracobiorcy mieszkania i utrzymania w tym tylko przypadku, jeżeli to wyraźnie zastrzeżono w umowie.

2224. Umowę najmu usług osobistych i oddanie na naukę można zgłosić do poświadczenia notariuszowi lub zastępującej go osobie urzędowej.

2225. Uchylono.

2226. Nie jest wzbronione przyjmowanie i wynajmowanie służących i robotników tylko na mocy okazanych przez nich dowodów osobistych.

2227. Uchylono.

2228. Umowę najmu usług osobistych wykonywa się przez dotrzymanie przyjętych przez strony warunków.

2229. Pracodawca winien obchodzić się z pracownikiem sprawiedliwie i łagodnie, wymagać od niego tylko pracy, wymienionej w umowie, lub tej, na którą najem zawarto, płacić mu akuratnie i dawać należyte utrzymanie.

2230. Wynajmujący się do roboty lub oddany na naukę winien być wierny, posłuszny i pełen szacunku dla pracobiorcy³⁾ i jego rodziny i starać się przez dobre po-

³⁾ Pracodawcy.

stępowanie zachować spokój domowy i zgodę. Ten ostatni obowiązek ciąży również pracobiorcę⁴⁾ w celu uniknięcia sposobności obustronnego niezadowolenia i skarg.

2231. Pracownik winien przy wykonywaniu otrzymanych od pracobiorcy zleceń starać się w miarę możliwości zapobiegać wszelkim mogącym wyniknąć stratom.

2232. Pracownik nie ma prawa bez wiedzy pracobiorcy przyjmować lub wykonywać robotę dla kogo innego.

2233. Pracownik, który przez niedbalstwo wyrządził w powierzonym sobie majątku szkodę lub uszczerbek, płaci za to pracobiorcy bez sprzeciwu lub odrabia wyrządzone straty.

2234. Osoby, które samowolnie przerwały pracę lub wykonywanie obowiązków służbowych na drodze żelaznej, skarbowej lub prywatnej, lub przy telefonach, służących do użytku publicznego, prócz rządowego, lub wogóle w takim przedsiębiorstwie, którego zatrzymanie działalności zagraża bezpieczeństwu państwa, lub stwarza możliwość klęski powszechnej, nie otrzymują przypadającej na nie pensji lub płacy zarobkowej za cały czas niewykonywania robót lub niepełnienia obowiązków. Przepis niniejszy ma zastosowanie także do przedsiębiorstw żeglugi morskiej i rzecznej, przeznaczonych do przewożenia towarów i pasażerów oraz spławiania tratw, tudzież dla potrzeb portów handlowych lub podtrzymywania żeglugi, jeżeli przerywanie lub wstrzymywanie robót i zajęć pracowników i robotników zagraża bezpieczeństwu państwa lub stwarza możliwość klęski powszechnej.

2234. Pracownik, który roztrwoni własność pracobiorcy, płaci mu odszkodowanie i ponadto odpowiada sądownie za swój czyn według ustaw karnych.

2235. Za wyrządzoną komukolwiek przez służącego obrazę lub stratę odpowiedzialność ciąży jego pana tylko wówczas, gdy obrazę lub stratę wyrządzono z jego rozkazu; w przeciwnym zaś razie odpowiedzialności ulega tylko sprawca osobiście (por. art. 786).

⁴⁾ Pracodawcę.

2236 — 2237. Uchylono.

2238. Przed upływem terminu pracownik nie ma prawa opuścić pracobiorcy, a ten ostatni niema prawa usunąć go przed tymże terminem, Jeżeli jednak pracobiorca umrze przed terminem umowy, obowiązki pracownika ustają, o ile umowa była zawarta na imię samego tylko przedsiębiorcy bez rozciągnięcia jej na spadkobierców.

2239. Jeżeli robotnik, otrzymawszy zgóry pieniądze od pracobiorcy, zachoruje i niebędzie mógł odrobić ich w terminie, a nie będzie miał czem płacić, to, po wyzdrowieniu, jest obowiązany odrobić po terminie tyle czasu, ile, według zaświadczenia, przechorował. Na tej zasadzie robotnik winien odrobić szkodę, spowodowaną przez utratę lub uszkodzenie rzeczy, jeżeli nie może za to zapłacić.

2240 — 2246. Uchylono.

2247. Nie obowiązuje.

2248 — 2290. Uchylono.

USTAWA HANDLOWA ¹⁾.

(Zbiór Praw Cēs. Ros. XI. cz. II. Wydanie 1913 r.).

Księga pierwsza.

O umowach i obowiążaniach właściwych handlowi.

TYTUŁ PIERWSZY.

O najmie pomocników handlowych i zleceniach handlowych.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O najmie pomocników handlowych.

3. Pomocnikiem handlowym, nazywa się każdy, kto albo kieruje sprawami handlowymi swego pryncypała, albo spełnia jego polecenia w przeciągu określonego czasu.

4. Pomocnicy handlowi dzielą się na dwie kategorie: do pierwszej kategorii należą główni pomocnicy handlowi, a do drugiej ich pomocnicy oraz inni pracownicy handlowi.

5. Pomocnicy handlowi spełniają zlecenia handlowe na mocy umowy o pracę, przyczem według uznania pryncypała otrzymują pełnomocnictwa i pisma uwierzytelniające.

Dział pierwszy.

O sporządzeniu i zawarciu umowy o pracę pomocników handlowych.

6. Czas służby pomocników handlowych, ich pensja lub płaca zarobkowa, jak również mieszkanie i utrzyma-

¹⁾ Obowiązują na obszarze b. zaboru rosyjskiego z wyjątkiem b. Król. Kongresowego te przepisy, które nie są uchylone przez ustawodawstwo polskie.

nie zależne są od wzajemnego porozumienia z pryncypała-
mi i określone są pisemną umową o pracę.

7. Jeżeli taka pisemna umowa zawarta nie była, lub jeżeli nie zostało o płacy zarobkowej i utrzymaniu w niej nic powiedziane, to pomocnik handlowy nie może tego prawnie się domagać.

8. Członkom rodziny, zapisanym do świadectwa o przynależności do stanu kupieckiego, wydanego na imię głowy rodziny, dozwolone jest zajmowanie się sprawami handlowymi głowy rodziny i spełnianie obowiązków pomocników handlowych pierwszej i drugiej kategorii na mocy udzielonego im pełnomocnictwa przez głowę rodziny i bez umowy o pracę.

9. W umowie o pracę pracownika handlowego, oprócz określenia ogólnych i specjalnych warunków powinno być wzmiankowane, że przepisy obowiązujące o pomocnikach handlowych zostały odczytane.

10. Umowy o pracę pomocników handlowych zawierane być mają z zachowaniem przepisów, zawartych w Ustawie Notarjalnej.

Dział drugi.

O wykonaniu umowy i obowiązkach pomocnika handlowego.

11. Pomocnik handlowy obowiązany jest spełniać rozkazy i polecenia swojego pryncypała z zupełną dokładnością, zachowywać się z szacunkiem w stosunku do niego i jego rodziny i sprawować się poprawnie.

12. Pomocnika handlowego, prowadzącego życie nieporządne i rozpustne, pryncypał może powściągać środkami karności domowej, a jeżeli to go nie poprawi, pryncypał może złożyć na niego skargę do sądu.

13. Od wzajemnego porozumienia pomiędzy pryncypałem i pomocnikiem handlowym zależne jest, czy ma on wykonywać w domu lub w sklepie jakie prace, czy też nie; zachowywanie czystości i porządku w sklepie lub biurze należy w każdym razie do obowiązków pomocnika handlowego.

14. Pomocnik handlowy nie powinien przyjmować od swego pryncypała do swego rozporządzenia ani pieniędzy, ani towaru bez pokwitowania w książce, aby uniknąć sporów mogących w przeciwnym razie wyniknąć.

15. Pomocnik handlowy przeznaczony przez pryncypała do załatwiania jego spraw handlowych, bądź do sklepu, bądź do jakiegokolwiek innego miejsca w celu sprzedaży towarów, pod żadnym pozorem nie powinien zarządzać cudzemi sprawami, ani brać cudzych towarów do sprzedaży bez pisemnego na to zezwolenia swego pryncypała.

16. Zabrania się pomocnikowi handlowemu prowadzić handel własnymi swojemi towarami pod firmą pryncypała.

17. Pomocnik handlowy, zarządzając sprawami handlowemi swojego pryncypała, powinien w miarę możliwości chronić go przed stratami.

18. Jeżeli pomocnik handlowy bez pisemnego rozkazu pryncypała sprzeda ze stratą, pomimo wyznaczonej mu ceny, obowiązany jest na żądanie pryncypała stratę tę pokryć.

Dział trzeci.

O odpowiedzialności pryncypałów za czynności pomocników handlowych.

19. Pryncypał odpowiada za czynności pomocników handlowych w zakresie tego, co na mocy jego polecenia, rozkazu lub z jego wiedzy i woli uczynione będzie.

20. Wszystkie wydatki, jakie pomocnik handlowy poniesie przy spełnianiu swoich czynności lub danego polecenia są pokrywane przez pryncypała, jednakże zabrania się pomocnikowi handlowemu czynić wydatki zbytkowne i dlatego wszystkie wydatki zwiększone przez zbytek pomocnika handlowego, nieodpowiednio do jego stanowiska, nie będą pokryte przez pryncypała.

21. Pryncypał nie podlega, ani odpowiedzialności, ani karom ustanowionym przez przepisy celne, jeżeli jego pomocnicy handlowi bez jego wiedzy i woli handlują towarami zakazanemi lub ukrytymi przed opłatą celną.

Dział czwarty.

O czynnościach sprawozdawczych pomocników handlowych.

22. Pomocnicy handlowi obowiązani są dawać swoim pryncypałom na żądanie odpowiednie sprawozdanie z handlowych poleceń, a po upływie każdego roku wyliczyć się przed nimi ze wszystkiego, co w ciągu roku było im powierzane lub przez nich wykonane i otrzymać o tem przy zwolnieniu zaświadczenie.

23. Pomocnik handlowy, nie może wogóle uchylać się od złożenia swojemu pryncypałowi sprawozdania, a ten ostatni od prawnej za niego odpowiedzialności pod pozorem, że on handlował na swój rachunek lub za pożyczone pieniądze, lub że był on współnikiem.

24. Okres dla rozrachunków pryncypałów z pomocnikami handlowymi i pomocników handlowych z pryncypałami powinien wynosić jeden rok, a dla złożenia przez pomocników handlowych sprawozdania jeden miesiąc od upływu terminu służby.

25. Jeżeli pomocnik handlowy w ciągu miesiąca od upływu roku, nie da sprawozdania rocznego nie mając na usprawiedliwienie prawnych powodów i na niego będzie wniesiona skarga przez pryncypała to on ponosi za to odpowiedzialność.

Za prawne powody uważa się: ciężką chorobę, nieobecność w mieście z rozkazu pryncypała i nieobecność z polecenia władzy..

26. Jeżeli pryncypałowie z pomocnikami handlowymi lub pomocnicy handlowi z pryncypałami zupełnie się nie rozliczą w ciągu całego roku od upływu terminu służby, to zarówno jedni jak i drudzy tracą prawo dochodzenia w drodze powództwa w razie mogących w następstwie wyniknąć na tem tle sporów.

27. Pryncypał, który nie rozliczył się z pomocnikiem handlowym z wykonania spraw, jemu zleconych, jak również pomocnik handlowy, który tego pryncypała nie pogałał, tracą wzajemnie wszelkie prawo do żądania czegokolwiek jeden od drugiego.

28. Pomocnik handlowy, który nie dał swojemu pryncypałowi sprawozdania ze spraw handlowych i nie posiada o tem zaświadczenia, nie może być przyjęty na takie stanowisko przez drugiego pryncypała.

29. Jeżeli pomocnik handlowy, nie będąc obecnym, nie zażąda od swego pryncypała, zapracowanych pieniędzy w ciągu miesiąca po terminie, traci prawo dochodzenia w drodze powództwa.

Dział piąty.

O uczniach handlowych i niepełnoletnich pomocnikach handlowych.

30. Przepisy o pomocnikach handlowych, zawarte w niniejszem rozdziale, dotyczą według właściwości także dzieci kupców i innych osób, oddawanych przez ich rodziców, lub krewnych do biur i sklepów dla nauki handlu i księgowości.

31. Niepełnoletni pomocnicy handlowi, lub uczniowie nie powinni być osobami zaufania i mieć w swoim rozporządzeniu towarów, więcej niż za 30 rubli; w przeciwnym razie pryncypał nie ma prawa ściągania swych szkód i strat. Jeżeli chłopiec, oddany na naukę ma niemniej lat 15 i ojciec, lub krewny ręczy za niego, w takim wypadku ściąganie się od poręczycieli; w razie młodszego wieku wszelkie poręczenie jest nieważne i powództwo nie może być wytoczone.

Rozporządzenie
Prezydenta Rzeczypospolitej
z dnia 7 czerwca 1927 r.
o prawie przemysłowym.

(Dz. U. 53/27 poz. 468).

Dział szósty.
Uczniowie przemysłowi.

Art. 111. Przemysłowcom, skazanym wyrokiem sądu za przestępstwa, popełnione z chęci zysku lub przeciw moralności publicznej, oraz przemysłowcom, którzy dopuścili się ciężkiego uchybienia obowiązkowi względem swych uczniów, może władza przemysłowa¹⁾ zabronić trzymania uczniów przemysłowych.

Art. 112. Władza przemysłowa wojewódzka w wypadkach zasługujących na uwzględnienie może przemysłowcowi, któremu na podstawie art. 111 odebrano prawo trzymania uczniów, przywrócić to prawo po upływie roku.

Art. 113. Przemysłowcom, którzy z powodu wad umysłowych lub fizycznych są niezdolni do odpowiedniego kształcenia uczniów przemysłowych w pracy zawodowej, władza przemysłowa może zabronić trzymania uczniów przemysłowych, dopóki te wady trwają.

Art. 114. Celem zapobieżenia obejścia przez przemysłowców, którym zabroniono trzymania uczniów, zarządzeń, wydanych na zasadzie art. 111 i 113, władza przemysłowa może zarządzić kontrolę nad zatrudnieniem przez nich w swym przemyśle pracowników, którzy nie skończyli jeszcze 18 roku życia.

¹⁾ Starostowie; w miastach: Warszawie, Łodzi, Wilnie, Poznaniu, Toruniu, Bydgoszczy i Grudziądzu magistraty.

Art. 115. Od zarządzeń, wydanych na podstawie art. 111, 113 i 114, wolno odwołać się do władzy przemysłowej wyższej instancji²⁾.

Art. 116. Warunki, dotyczące się nauki, winny być w ciągu 4 tygodni po rozpoczęciu nauki ustalone umową pisemną.

W umowie należy:

- 1) określić przemysł, w którym uczeń ma być kształcony;
- 2) podać czas trwania nauki;
- 3) wyszczególnić wzajemne świadczenia;
- 4) przytoczyć warunki rozwiązania umowy.

Umowa winna być podpisana przez przemysłowca (pryncypała) albo jego zastępcę oraz przez ucznia i, jeżeli uczeń jest małoletni, przez jego ojca lub opiekuna.

Jeden egzemplarz umowy należy wręczyć uczniowi lub jego ojcu albo opiekunowi.

Na żądanie miejscowego urzędu gminnego i inspektora pracy należy przedstawić umowę do przejrzania.

Jeżeli przemysłowiec jest członkiem korporacji, winien odpis zawartej umowy przesłać korporacji w ciągu dni 14.

Korporacja ma prawo postanowić, że umowę o naukę należy zawierać przed korporacją. W razie zawarcia umowy przed korporacją obie strony otrzymują odpisy umowy.

Minister Przemysłu i Handlu oraz Minister Pracy i Opieki Społecznej mogą w miarę potrzeby w drodze łącznie wydawanych rozporządzeń ustalać zasadnicze postanowienia umów o naukę w poszczególnych rodzajach przemysłu.

Art. 117. Pryncypał winien starać się, ażeby uczeń miał sposobność i możność praktycznego wykształcenia się w przemyśle, przestrzegać, ażeby uczeń zachowywał się przyzwoicie, ażeby uczęszczał regularnie na naukę do szkoły doksztalającej. Powinien ściśle przestrzegać, ażeby uczeń nie był obciążony pracą, nie mającą nic wspól-

²⁾ Do wojewodów, a na obszarze województw poznańskiego pomorskiego do wojewódzkich sądów administracyjnych.

nego z nauką w przemyśle albo przechodzącą siły fizyczne ucznia, oraz ażeby uczeń nie był źle traktowany przez pracowników i domowników.

Obowiązki te ciążyą także na zastępcy pryncypała.

Art. 118. Uczeń winien być posłuszny pryncypałowi i tej osobie, która w miejsce pryncypała kieruje zawodowym wykształceniem ucznia, zachowywać się przyzwoicie, pracować pilnie oraz uczęszczać regularnie na naukę do szkoły doksztalcającej w myśl obowiązujących w tym względzie przepisów.

Art. 119. Umowę o naukę można jednostronnie rozwiązać, o ile nie umówiono dłuższego czasu próby, w ciągu pierwszych 4 tygodni po rozpoczęciu nauki.

Umowa, według której czas próby ma trwać dłużej, aniżeli trzy miesiące, jest nieważna.

Art. 120. Po upływie czasu próby pryncypał może rozwiązać umowę o naukę przed ukończeniem umówionego czasu nauki, jeżeli uczeń mimo upomnień wykracza przeciw obowiązkowi, określonym w art. 118, albo jeżeli zaniedbuje uczęszczania na naukę do szkoły doksztalcającej.

Uczeń lub jego ojciec albo opiekun może rozwiązać umowę o naukę przed upływem czasu nauki:

1) jeżeli uczeń nie może pozostać w nauce bez uszczerbku dla zdrowia.

2) jeżeli pryncypał zaniedbuje swoje obowiązki względem ucznia w sposób, zagrażający zdrowiu lub moralności ucznia, zaniedbuje jego wykształcenie w przemyśle lub utrudnia regularne uczęszczanie na naukę do szkoły doksztalcającej;

3) jeżeli pryncypał stał się niezdolnym do należytego spełniania ustalonych umową zobowiązań;

4) jeżeli pryncypał przesiedla się ze swoim przedsiębiorstwem przemysłowym do innej gminy; z tego powodu można jednak rozwiązać umowę o naukę tylko w czasie jednego miesiąca, licząc od dnia przesiedlenia się.

Art. 121. Jeżeli uczeń, lub jego ustawowy zastępca oświadcza pisemnie pryncypałowi, że uczeń zmienia zawód lub przechodzi do przemysłu innego rodzaju, albo że wskutek zmienionych stosunków jest zniwolonny powrócić do rodziców, ażeby im pomagać w przemyśle lub w go-

spodarstwie, następuje rozwiązanie umowy o naukę z upływem 4 tygodni, o ile pryncypał nie zwolni ucznia wcześniej

Art. 122. Umowa o naukę wygasa w razie zwinienia przedsiębiorstwa, w razie śmierci ucznia lub pryncypała.

W razie śmierci pryncypała zarząd korporacji, a jeżeli zmarły nie należał do korporacji, urząd gminy wyda uczniowi świadectwo, stwierdzające przebyty czas nauki.

Art. 123. W wypadkach, określonych art. 120 i 121, jeżeli ustawowy zastępca nie może się we właściwym czasie oświadczyć, korporacja jest obowiązana złożyć odnośne oświadczenie jako zastępca ucznia.

Jeżeli umowa o naukę została rozwiązana bez winy ucznia, korporacja, do której należy pryncypał ucznia, powinna postarać się, ażeby uczeń znalazł pomieszczenie w przedsiębiorstwie przemysłowym innego członka korporacji.

Przy zawieraniu nowej umowy o naukę należy uwzględnić przebyty już czas w nauce.

Art. 124. W razie rozwiązania umowy o naukę albo jej wygaśnięcia wskutek zwinienia przedsiębiorstwa przemysłowego pryncypał winien wydać uczniowi świadectwo, stwierdzające przebyty czas nauki.

W razie prawidłowego ukończenia nauki, pryncypał, winien w ciągu 8 dni wydać świadectwo, stwierdzające przebyty czas nauki. Jeżeli pryncypał jest członkiem korporacji, zarząd korporacji winien wydać uczniowi na podstawie świadectwa nauki oraz szkolnych świadectw z nauki doksztalającej lub równorzędnej — świadectwo ukończenia nauki przemysłowej.

Jeżeli pryncypał nie należy do korporacji, wydane przez niego świadectwo, stwierdzające przebyty czas nauki, uwierzytelnia urząd gminny bezpłatnie.

Art. 125. Jeżeli przemysłowiec przyjmuje na naukę uczniów w liczbie większej, aniżeli to odpowiada wielkości lub sposobowi prowadzenia przedsiębiorstwa, władza przemysłowa I instancji po porozumieniu z obwodowym inspektorem pracy i po wysłuchaniu opinii izby przymysłowo-handlowej może zobowiązać przemysłowca do zmniejszenia liczby uczniów przez rozwiązanie umowy o naukę oraz zabezpieczyć mu przyjmowania uczniów ponad oznaczoną liczbę.

Od takiego zarządzenia można odwołać się do władzy przemysłowej wyższej instancji.

Statuty korporacji mogą zawierać postanowienia, ustalające stosunek liczebny uczniów do zatrudnionych w tem samem przedsiębiorstwie pomocników.

O ile statuty nie zawierają takich postanowień, władza przemysłowa wojewódzka po porozumieniu z okręgowym inspektorem pracy i po wysłuchaniu opinii izby przemysłowo-handlowej może w drodze rozporządzenia ustalić stosunek liczebny uczniów do zatrudnionych pomocników.

D z i a ł s i ó d m y.

Postanowienia karne.

Art. 126. Prowadzący przemysł z naruszeniem przepisów niniejszego rozporządzenia, tudzież przepisów, wydanych w wykonaniu tego rozporządzenia, o ile dany czyn nie jest zagrożony karą w powszechnych ustawach karnych, będą karani w drodze administracyjnej:

- 1) upomnieniem;
- 2) grzywną do 100 złotych.
- 3) aresztem do 14 dni.

Art. 127. Rzeczoznawcy, winni naruszenia odnoszących się do nich przepisów niniejszego rozporządzenia, będą karani:

- 1) grzywną do 1000 złotych;
- 2) aresztem do 14 dni.

Uczniwie, naruszający postanowienia niniejszego rozporządzenia, do nich się odnoszące, będą karani:

- 1) upomnieniem;
- 2) grzywną do 100 złotych.

D z i a ł d z i e w i ą t y.

C. Nauka rzemiosła.

Art. 148. Jeżeli rzemieślnik przyjmuje na naukę uczniów (terminatorów) w liczbie większej, aniżeli odpowiadającej wielkości lub sposobowi prowadzenia przedsiębiorstwa, władza przemysłowa I instancji po porozumieniu z obwodowym inspektorem pracy może zobowiązać go do

zmniejszenia liczby uczniów przez rozwiązanie umowy o naukę zabronić mu przyjmowania uczniów ponad oznaczoną liczbę.

Statut cechu może zawierać postanowienia, ilu uczniów (terminatorów) można trzymać w stosunku liczebnym do zatrudnionych w tem samym przedsiębiorstwie czeladników.

O ile statut nie zawiera takich postanowień, władza przemysłowa wojewódzka po porozumieniu z okręgowym inspektorem pracy i po wysłuchaniu opinii izby rzemieślniczej może w drodze rozporządzenia ustalić liczbę terminatorów w stosunku do zatrudnionych czeladników.

Art. 149. W przemyśle rzemieślniczym wolno przyjmować na naukę i kierować praktycznem kształceniem terminatorów tylko osobom, które nabyły prawo używania tytułu mistrza (majstra) rzemieślniczego (art. 158 i 159)³⁾, w okresie zaś trzyletnim po dniu wejścia w życie niniejszego rozporządzenia także tym osobom pełnoletnim, które: 1) po złożeniu z wynikiem pomyślnym egzaminu na czeladnika pracowały przynajmniej pięć lat w danym rodzaju lub gałęzi rzemiosła. lub 2) przynajmniej osiem lat wykonywały samoistnie rzemiosło danego rodzaju lub gałęzi.

Naukę rzemiosła (termin) można odbyć także w przedsiębiorstwach fabrycznych danego rodzaju przemysłu pod kierunkiem osób, posiadających kwalifikacje, odpowiadające postanowieniem tego artykułu lub artykułu 150.

Art. 150. Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z właściwymi ministrami ustali w drodze rozporządzenia, w jakiej mierze świadectwo szkolne lub egzaminacyjne, uznane na zasadzie postanowień art. 145 jako dowód uzdolnienia zawodowego do prowadzenia rzemiosła, uważać należy także za dowód odpowiedniej kwalifikacji do kierowania praktycznem wykształceniem terminatorów.

Art. 151. Na wniosek przemysłowca, w którego przedsiębiorstwie wykonywa się kilka rzemiosł, izba rzemieślnicza może pozwolić na praktyczne kształcenie terminatorów w każdym z tych rzemiosł, jeżeli kierujący kształ-

³⁾ Osoby które złożyły egzamin mistrzowski (majsterski) przed specjalną komisją egzaminacyjną.

ceniem odpowiada co do jednego z nich warunkom art. 149 lub 150.

Odpowiadający warunkom art. 149 lub 150 co do pewnego rodzaju przemysłu może kształcić terminatorów także w przemysłach pokrewnych. Jakie przemysły w rozumieniu tego ustępu należy uważać jako pokrewne, ustala izba rzemieślnicza.

Świadectwo ukończenia nauki, które w myśl art. 155 ust. 1 składa się komisji egzaminacyjnej, winno dotyczyć tego rzemiosła, co do którego przysługuje pryncypałowi lub jego zastępcy prawo kształcenia terminatorów w myśl art. 149, 150 i artykułu niniejszego.

Art. 152. Czas nauki (termin) winien zasadniczo wynosić trzy lata, a nie może przekraczać lat czterech. Za zgodą władzy przemysłowej wojewódzkiej izba rzemieślnicza może po wysłuchaniu opinii zainteresowanych cechów ustalić czas trwania nauki w poszczególnych rzemiosłach i ich gałęziach.

Izba rzemieślnicza może w poszczególnych wypadkach pozwolić uczniowi na zakończenie terminu przed upływem przepisanego czasu nauki.

Art. 153. Terminatorowi należy dać możliwość podania się z upływem czasu nauki egzaminowi na czeladnika.

W tym celu izby rzemieślnicze utworzą komisje egzaminacyjne, odpowiadające co do miejsca, liczby i rodzaju rzemiosł rozwojowi rzemiosła w okręgu danej izby.

Każda z tych komisji składa się z przewodniczącego i przynajmniej dwóch członków.

Przewodniczącym komisji egzaminacyjnej winien być zasadniczo mistrz rzemieślniczy (art. 158 i 159) albo osoba z wyższem wykształceniem technicznem, zatrudniona zawodowo jako nauczyciel lub zajmująca stanowisko kierownicze w przedsiębiorstwie przemysłowem.

Jednego z członków komisji egzaminacyjnej należy powołać z grona wykwalifikowanych w danem rzemiośle czeladników, pracujących w okręgu izby. Innych członków komisji powołuje się z pośród rzemieślników, posiadających prawo kształcenia uczniów w danem rzemiośle i zamieszkałych w okręgu izby.

Art. 154. Celem egzaminu jest stwierdzenie, czy terminator nabył biegłości i wprawy w zwykłej pracy odno-

śnego rzemiosła oraz potrzebne wiadomości co do wartości, nabywania, przechowywania i stosowania materiałów, przerabianych w rzemiośle, oraz co do sposobów poznawania ich jakości.

Postępowanie komisji egzaminacyjnej, sposób egzaminowania i taksy egzaminacyjne ustala się regulaminami egzaminacyjnymi, które wydaje izba rzemieślnicza, a zatwierdza władza przemysłowa wojewódzka.

Jeżeli według regulaminu egzamin rozciąga się także na stwierdzenie znajomości prowadzenia ksiąg i rachunkowości kupieckiej, komisja winna uzupełnić się przez powołanie znawcy na członka z prawem głosu.

Koszty egzaminów ponosi izba rzemieślnicza.

Taksy egzaminacyjne przypadają izbie rzemieślniczej.

Art. 155. Podanie o dopuszczenie do egzaminu wnosi terminator lub pomocnik do izby rzemieślniczej. Do podania należy dołączyć świadectwo ukończenia nauki lub też świadectwo, stwierdzające przebyty czas nauki, oraz świadectwo szkolne z ukończenia nauki w publicznej szkole dokształcającej zawodowej albo świadectwo, stwierdzające posiadanie wykształcenia, uznanego przez państwowe władze szkolne za równoważnościowe z wykształceniem, jakie daje ukończenie publicznej szkoły dokształcającej zawodowej.

Komisja stwierdza wynik egzaminu na świadectwie nauki, wydając ponadto w razie pomyślnego wyniku świadectwo złożenia egzaminu.

W razie niepomyślnego wyniku egzaminu komisja oznaczy termin, po którego upływie można ponownie podać się egzaminowi.

Terminator (lub pomocnik), który złożył egzamin z pomyślnym wynikiem, zostaje czeladnikiem.

Art. 156. Uczniowie szkół rzemieślniczo - przemysłowych państwowych lub przez Państwo uznanych zdają egzamin na czeladników przed komisjami egzaminacyjnymi, utworzonymi przy każdej z takich szkół; skład komisji ustalają państwowe władze szkolne. Jednym z członków komisji powinien być przedstawiciel izby rzemieślniczej.

Regulaminy komisji egzaminacyjnych, określonych w ustępie poprzedzającym, wydaje Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z Mini-

strem Przemysłu i Handlu oraz z zainteresowanymi ministrami. Regulaminy te powinny zawierać między innymi także postanowienia, dotyczące się pokrywania kosztów egzaminów i pobierania taks egzaminacyjnych.

Komisja wydaje świadectwo złożenia egzaminu w razie pomyślnego wyniku. W razie niepomyślnego wyniku egzaminu komisja oznaczy termin, po upływie którego uczeń może ponownie poddać się egzaminowi.

Uczeń, który złożył egzamin z pomyślnym wynikiem, zostaje czeladnikiem.

Art. 157. Minister Przemysłu i Handlu odpowiednio do miejscowych warunków po wysłuchaniu opinii izby rzemieślniczej może zmieniać w drodze rozporządzenia przepisy, zawarte w art. 153, 154 i 155, jednak bez obniżania wymagań, określonych w art. 154 ust. 1.

O ile zmiana ma dotyczyć przepisów o szkołach lub świadectwach szkolnych, Minister Przemysłu i Handlu zarządza ją w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami.

**Rozporządzenie
Prezydenta Rzeczypospolitej**

z dnia 22 marca 1928 r.

**o godzinach handlu i godzinach otwarcia zakładów
handlowych i niektórych przemysłowych.**

(Dz. U. 38/28 poz. 364).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

Godziny handlu i otwarcia sklepów i zakładów.

Art. 1. Czas sprzedaży towarów i otwarcia sklepów i wszelkich miejsc zawodowej sprzedaży oraz zakładów fotograficznych nie może w dni powszednie przekraczać 10 godzin na dobę.

Postanowienia ustępu 1 niniejszego artykułu nie stosują się do sklepów, miejsc zawodowej sprzedaży i zakładów, wymienionych w art. 2 do 6 włącznie niniejszego rozporządzenia.

Art. 2. Jatkı z mięsem, wędliniarnie i sklepy spożywcze z wyjątkiem sklepów, zajmujących się wyłączną lub przeważającą sprzedażą napojów alkoholowych, mogą być otwarte w dni powszednie do 12 godzin na dobę.

Art. 3. Zakłady fryzjerskie i kalotechniczne mogą być otwarte w dni powszednie do 10 godzin na dobę, a w soboty i dni przedświąteczne do 12 godzin na dobę.

Art. 4. W budkach i kioskach, w których sprzedaje się do spożycia na miejscu wodę sodową, wody mineralne i napoje chłodzące oraz słodycze i owoce, a nie sprzedaje się żadnych innych towarów, sprzedaż może się odbywać

we wszystkie dni w tygodniu w czasie od 1 kwietnia do 30 września włącznie w godzinach od 9-ej do 23-ej, a w czasie od 1 października do 31 marca włącznie w godzinach od 9-ej do 21-ej¹⁾.

Art. 5. Sprzedaż uliczna gazet i czasopism oraz wyrobów tytoniowych może się odbywać w dni powszednie w godzinach od 7-ej do 23-ej, a sprzedaż uliczna wszelkich innych towarów — tylko w godzinach otwarcia sklepów (art. 1 i art. 8 ust. 1). Przez sprzedaż uliczną rozumieć należy sprzedaż dokonywaną na ulicach i placach z ruchomych miejsc sprzedaży, jak: kosze, stoliki, skrzynki i t. p.

Sprzedaż gazet i czasopism oraz wyrobów tytoniowych w kioskach ulicznych, w których nie sprzedaje się żadnych innych towarów, uważa się za sprzedaż uliczną.

Art. 6. Czas otwarcia we wszystkie dni w tygodniu jadłodajni, jak: restauracje, cukiernie, kawiarnie, mleczarnie, pasztecjarnie, piwiarnie, winiarnie, miodarnie, garkuchnie, bary, kuchnie publiczne, bufety, szynki, traktownie, karczmy, gospody oraz ruchome kuchnie uliczne, będzie określony w poszczególnych gminach miejskich i wiejskich przez władze przewidziane w art. 10 niniejszego rozporządzenia, w zależności od kategorii przemysłowej i poszczególnych rodzajów tych jadłodajni oraz potrzeb miejscowych.

Wymieniona powyżej władza, może w poszczególnych wypadkach zezwolić, o ile tego będą wymagały warunki miejscowe, na przedłużenie czasu otwarcia jadłodajni, opłacających świadectwa I i II kategorii, poza godziny ustalone na podstawie przepisów poprzedniego ustępu niniejszego artykułu. Zezwolenia takie będą wydawane tylko indywidualnie i na okres czasu nie dłuższy od 1 roku.

Art. 7. Przerwy, w czasie których sklepy i zakłady objęte niniejszem rozporządzeniem będą zamknięte, wlicza się do godzin otwarcia tych sklepów i zakładów.

W gminach wiejskich władze, wymienione w art. 10 mogą wprowadzić przymusowe przerwy odpoczynkowe nie wliczane do godzin otwarcia, w czasie których sklepy i zakłady, objęte niniejszem rozporządzeniem, za wyjątkiem jadłodajni, będą zamknięte.

¹⁾ Według sprostowania, umieszczonego w obwieszczeniu z dn. 21 maja 1928 r. (Dz. U. 57/28 poz. 545).

Godziny zamykania sklepów i zakładów.

Art. 8. Sklepy, zakłady i miejsca zawodowej sprzedaży za wyjątkiem zakładów wymienionych w art. 4, 5 i 6 mogą być otwarte najdłużej do godziny 19-ej.

W soboty i dni przedświąteczne sklepy i miejsca zawodowej sprzedaży, wymienione w art. 2 niniejszego rozporządzenia, mogą być otwarte do godziny 20-ej, a zakłady fryzjerskie i kalotechniczne do godziny 21-ej.

W gminach wiejskich władza przewidziana w art. 10 może zezwolić, aby sklepy, zakłady i miejsca zawodowej sprzedaży, wymienione w artykule niniejszym były otwarte, w czasie od 1 kwietnia do 30 września włącznie, do godziny 21-ej.

Art. 9. W wigilję Bożego Narodzenia oraz w Wielką Sobotę sklepy, wszelkie miejsca zawodowej sprzedaży oraz zakłady fotograficzne, fryzjerskie i kalotechniczne mogą być otwarte najwyżej do godziny 18-ej.

Określenie godzin otwierania i zamykania sklepów i zakładów.

Art. 10. Godziny otwierania i zamykania sklepów, miejsc zawodowej sprzedaży oraz zakładów wymienionych w rozporządzeniu niniejszem, określa powiatowa władza administracji ogólnej, a w m. st. Warszawie — Komisarz Rządu, w porozumieniu z inspektorem pracy właściwego okręgu i po wysłuchaniu opinii władz gminnych, względnie miejskich, właściwych izb przemysłowo - handlowych i rzemieślniczych, oraz przedstawicieli stron zainteresowanych, przyczem godziny te winny być w poszczególnych miejscowościach dla tego samego rodzaju sklepów i zakładów jednolite.

Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej i z Ministrem Przemysłu i Handlu może określić w drodze rozporządzeń granice wyżej przytoczonych uprawnień władz administracji ogólnej.

Art. 11. Godziny otwarcia wszelkich miejsc zawodowej sprzedaży, znajdujących się w obrębie dworców kolejowych, jak: księgarnie kolejowe, sklepy tytoniowe i t. p. oraz zakładów fryzjerskich i bufetów kolejowych, ustali osobne rozporządzenie Ministrów: Spraw Wewnętrznych,

Komunikacji, Pracy i Opieki Społecznej i Przemysłu i Handlu.

Czas otwarcia, ilość oraz zakres działalności miejsc zawodowej sprzedaży i zakładów, objętych niniejszym artykułem, powinny odpowiadać jedynie istotnym potrzebom przejezdnych.

Postanowienia specjalne.

Art. 12. Sprzedaży towarów w sklepach połączonych z jadłodajniami, zakładami fryzjerskimi, kalotechnicznymi lub z przedsiębiorstwami nie podlegającymi niniejszemu rozporządzeniu wolno dokonywać tylko w godzinach określonych dla samodzielnych sklepów tej samej gałęzi handlu.

W innych godzinach miejsce sprzedaży towarów musi być w tych sklepach i zakładach zamknięte i towary dla kupujących uniedostępnione.

W godzinach, kiedy sklepy są zamknięte, w jadłodajniach dozwolone jest wydawanie towarów tylko do spożycia na miejscu.

Art. 13. Kategorie sklepów, uważanych za sklepy spożywcze w rozumieniu niniejszego rozporządzenia, oraz warunki jakim powinny odpowiadać zakłady zaliczone do jadłodajni, określi osobne rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu i z zainteresowanymi ministrami.

Art. 14. W czasie trwania wystaw lub targów ogólnokrajowych i międzynarodowych, wojewoda w porozumieniu z inspektorem pracy właściwego okręgu, może zezwalać na otwieranie i zamykanie sklepów, miejsc zawodowej sprzedaży i zakładów, znajdujących się na terenie takich wystaw lub targów, w innych godzinach niż określone w rozporządzeniu niniejszem, lub w rozporządzeniach wydanych na jego podstawie.

Zezwolenia takie mogą być wydawane jeśli zmiana godzin uzasadniona jest rodzajem i potrzebami wystawy lub targu, przyczem jednak sklepy, miejsca zawodowej sprzedaży i zakłady nie mogą być otwarte dłużej niż do godziny 21-ej, o ile rozporządzenie niniejsze nie przewidu-

je wyjątków (art. 4, 5 i 6), a czas ich otwarcia, nie może przekraczać norm w rozporządzeniu ustanowionych.

Art. 15. Przepisy ustaw ochronnych w zakresie pracy pracowników najemnych a w szczególności ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu oraz ustawy w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet, nie zostają w niczem naruszone postanowieniami niniejszego rozporządzenia.

Postanowienia karne.

Art. 16. Winni przekroczenia przepisów niniejszego rozporządzenia lub rozporządzeń, wydanych na jego podstawie, ulegną karze grzywny do 2000 zł. i karze aresztu do 6 tygodni, albo jednej z tych kar.

Władza orzekająca oznaczy w orzeczeniu na wypadek niemożności ściągnięcia grzywny, karę zastępczego aresztu, według słusznego uznania, jednakże w wysokości nie ponad 4 tygodnie.

W razie powtórzenia przekroczeń, wymienionych w ustępie 1-szym niniejszego artykułu, w ciągu roku, licząc od poprzedniego ukarania, winny ulegnie karze bezwzględ- nego aresztu.

Art. 17. Do orzekania powołane są powiatowe władze administracji ogólnej²⁾.

Skazany przez powiatową władzę administracji ogólnej może w ciągu 7 dni od dnia doręczenia orzeczenia wnieść na ręce tej władzy żądanie przekazania sprawy właściwemu sądowi okręgowemu, który rozstrzyga prawomocnie przy odpowiednim zastosowaniu przepisów postępowania obowiązujących go w pierwszej instancji. Na wniosek prokuratora będzie zarządzane postępowanie uproszczone; wyrok sędziego nie ulega zaskarżeniu.

W postępowaniu sądowym orzeczenie władzy administracyjnej zastępuje prawomocny akt oskarżenia (wniosek w postępowaniu uproszczonym). Przed wyznaczeniem rozprawy przewodniczący (sędzia) może zarządzić przesłuchanie przez właściwy sąd powiatowy (pokoju) oskarżonego, świadków i biegłych; świadków i biegłych można przesłuchać pod przysięgą. Sąd postanawia według swego

²⁾ W trybie postępowania karno-administracyjnego według przepisów rozp. z dn. 22.III.1928 (D. U. 38/28 poz. 365).

uznania, których świadków i biegłych przesłucha na rozprawie pod przysięgą lub bez zaprzysiężenia, a których zeznanie będzie odczytane; wolno odczytywać zapiski dochodzenia i inne części akt administracyjnych.

Żądanie przekazania sprawy sądowi nie wstrzymuje ściągnięcia grzywny.

Postanowienia końcowe.

Art. 18. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej i Ministrem Przemysłu i Handlu, odnośnie art. 11 — Ministrom: Spraw Wewnętrznych, Komunikacji, Pracy i Opieki Społecznej i Przemysłu i Handlu, a odnośnie postanowień karnych — Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 19. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie w 14 dni po ogłoszeniu.

Jednocześnie tracą moc obowiązującą: ustęp czwarty art. 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. z r. 1920 Nr. 2, poz. 7) oraz ustęp trzeci art. 2 tejże ustawy w brzmieniu nadanemu ustawą z dnia 14 lutego 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 14, poz. 127).

U S T A W A

z dnia 23 maja 1924 r.

o powszechnym obowiązku służby wojskowej.

(Dz. U. 61/24 poz. 609)

według załącznika do obwieszczenia Ministra Spraw Wojskowych
z dnia 8 marca 1928 r.

(Dz. U. 46/28 poz. 458).

Art. 66. W czasie odbywania pięciomiesięcznego okresu służby czynnej, przewidzianego w art. 60, jako też z powodu powołania do tej służby, umowa o pracę nie może być przez pracodawcę wypowiedziana, ani rozwiązana, o ile stosunek służbowy w chwili powołania trwał nieprzerwanie co najmniej jeden rok. Wszelkie umowy sprzeczne z powyższym przepisem są nieważne.

Przepis niniejszy nie narusza postanowień, zawartych w ustawie o uposażeniu funkcjonarjuszów państwowych i wojska.

Art. 82. Postanowienie art. 66 niniejszej ustawy ma również zastosowanie względem oficerów i szeregowych rezerwy, powołanych na zwyczajne lub dodatkowe ćwiczenia wojskowe (art. 77), względnie odbywających te ćwiczenia, z tem ograniczeniem, że powołany tam warunek jednorocznego trwania stosunku służbowego nie stosuje się do tych wypadków, gdy ćwiczenia wojskowe nie trwają dłużej, niż 6, względnie 8 tygodni.

Istniejące przepisy prawne normują, czy i o ile osobom, pozostającym w stosunku służbowym, powołanym do służby wojskowej, służy w czasie tej służby prawo do wynagrodzenia.

Rozporządzenie
Prezydenta Rzeczypospolitej
 z dnia 22 marca 1928 r.
o ochronie wynalazków, wzorów i znaków
towarowych.
 (Dz. U. 39/28 poz. 384).

Art. 17. 1) Pracownik, zajęty w przedsiębiorstwie (także w zakładzie państwowym) ma prawo do uzyskania patentu na podstawie wynalazku, dokonanego przez siebie w tem przedsiębiorstwie. Prawa tego nie może on być pozbawiony, chyba, że zawarł z pracodawcą umowę o pracę nad wynalazkami. Jednak pracodawca ma prawo do wykonywania patentu na podstawie licencji, która w razie braku zgody właściciela patentu może być uzyskana w drodze przymusowej (art. 20), jeżeli wynalazek leży w zakresie produkcji przedsiębiorstwa.

2) Gdy z pracownikiem zawarto umowę o pracę nad wynalazkami, prawo do uzyskania patentu służy pracodawcy, jeżeli inaczej nie zastrzeżono w umowie. Jednakże w razie, gdy wynagrodzenie w umowie ustanowione okaże się rażąco niskiem w stosunku do korzyści, osiągniętych przez pracodawcę dzięki temu wynalazkowi, pracownik może żądać godziwego podwyższenia wynagrodzenia.

3) Nieważny jest układ, pozbawiający wynalazcę prawa występowania w charakterze twórcy.

Art. 72. 1) Spory o prawa i roszczenia prywatnoprawne, dotyczące patentu, należą do właściwości sądów, a zwłaszcza:

a) spory o własność patentu oraz inne prawa rzeczowe na patencie lub prawa patentu (art. 16—20);

2) Dla sporów o prawa i roszczenia prywatno - prawne, wymienione w ust. 1 właściwemi są sądy, które orzekają w sprawach handlowych.

USTAWA O OCHRONIE LOKATORÓW

z dnia 11 kwietnia 1924 r.

(Dz. U. 39/24 poz. 426).

Art. 2. 1. Przepisom niniejszej ustawy z wyjątkiem przepisu art. 25 nie podlegają:

e) mieszkania, stanowiące uposażenie służbowe lub część jego z wyjątkiem mieszkań zajmowanych przez rządów lub administratorów domów tytułem wynagrodzenia za pełnienie obowiązków meldunkowych lub zarządu, oraz domów fabrycznych i kopalnianych (familiijnych), o ile wypowiedzenie pracy nie nastąpiło z powodów uprawniających pracodawcę do zerwania umowy najmu bez wypowiedzenia.

2. W wypadkach, przewidzianych pod literami

e) . . . wynajmujący żądać może usunięcia lokatora jedynie z końcem kwartału kalendarzowego za poprzedniem co najmniej 3-miesięcznem wypowiedzeniem.

Art. 2 ust. 1 lit. e, ma zastosowanie również do urzędników fabrycznych, gdyż ustawa nie rozróżnia kategorii pracowników fizycznych i umysłowych nie daje zatem, podstawy do wyłączenia z pod d0brodziejstwa ustawy tych ostatnich.

S. N. I z dn. 6.X. 1926 (O. S. P. - VI - 156).

Przepisy ustawy o ochronie lokatorów, dopuszczające przejście praw najmu na spadkobierców lokatora mają również zastosowanie do mieszkań służbowych w domach fabrycznych i kopalnianych.

S. N. III. peł. kompl. z dn. 23.IV. 1926 (OSP - VI - 67).

Nie podlegają ustawie o ochronie lokatorów w zasadzie mieszkania, stanowiące uposażenie służbowe, niemniej mieszkania w domach fabrycznych i kopalnianych o ile pracodawca może zerwać umowę bez wypowiedzenia. Natomiast podlegają ochronie lokatorów w innych wypadkach mieszkania służbowe w domach fabrycznych i kopalnianych, tudzież mieszkania służbowe rządów i administratorów domów.

S. N. III. peł. kompl. z dn. 9.XII. 1925 (O. S. P. - V - 112).

Rozwiązanie stosunku służbowego stanowi tylko wtedy podstawę do wypowiedzenia pracownikowi mieszkania w budynku fabrycznym lub kopalnianym, kiedy nastąpiło z przyczyn uzasadniających natychmiastowe wydalenie pracownika.

S. N. III. z dn. 1.VI. 1926 Rw 780/26.

Mieszkanie służbowe w domu innym, niż fabrycznym lub kopalnianym może być wypowiedziane w terminie ustawowym bez podania ważnej przyczyny wypowiedzenia.

S. N. III z dn. 25.XI. 1924 (OSP - IV - 11).

W sporach o eksmisję z domów fabrycznych niezbędne jest stwierdzenie, czy stosownie do przepisów ustawy o przemyśle pracodawca był uprawniony do zwolnienia robotnika bez wypowiedzenia.

S. N. I. z dn. 15.IX. 1926 r. (Gaz. Sąd. 2/27).

Fabryczne mieszkania uposażeniowe korzystają z ochrony przewidzianej w art. 2 lit. e. ust. o ochr. lok. także wówczas, gdy znajdują się w domach fabrycznych zbudowanych po terminie oznaczonym w art. 2 ust. 1 lit. d. tejże ustawy.

S. N. I. z dn. 7.VII. 1927 (OSP - VII - 10).

Domy fabryczne i kopalniane, zbudowane po terminie oznaczonym w art. 2 lit. d. ust. o ochr. lok. są wyjęte z przepisów tej ustawy i nie stosują się do nich przepisy zawarte w art. 2 lit. e. tej ustawy.

S. N. III. z dn. 1.VIII. 1927 (OSP - VII - 11).

Ust. o ochr. lokatorów nie stosuje się do mieszkań służbowych dozorców domu.

S. N. III. z dn. 27.X. 1926 Rw. 1344/26.

Mieszkanie, nie stanowiące uposażenia służbowego lub części tegoż lecz tylko przydzielone pracownikom państwowym podlegają ochronie lokatorów.

S. N. III z dn. 29.III. 1927 Rw. 525/28 (Prz. pr. i adm. str. 196/27).

Pracownik zajmujący mieszkanie służbowe w domu fabrycznym nie może być wyrugowany z powodu zamierzonej redukcji personelu.

S. N. I z dn. 18.III. 1926 r. (Gaz. Sąd. Nr 2/27).

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 11 października 1927 r.

o emigracji.

(Dz. U. 89/27 poz. 799).

Art. 33. Pełnomocnicy, kierownicy oddziałów i inni pracownicy przedsiębiorstwa mogą otrzymywać jedynie stałe, wyrażone w określonej sumie wynagrodzenie.

Wszelkie kontrakty, uzależniające wysokość wynagrodzenia od liczby zawartych z emigrantami umów, obrotu przedsiębiorstwa, wyników jego działalności i t. p. są zabronione.

Nie mogą być angażowani w charakterze pełnomocników, kierowników oddziałów lub innych pracowników przedsiębiorstwa:

- 1) posłowie i senatorowie;
- 2) osoby, zatrudnione w służbie państwowej lub samorządowej, duchowieństwo wszystkich wyznań;
- 3) właściciele lub zarządcy banków i kantorów wymiany pieniędzy, przedsiębiorstw ekspedycyjnych oraz wszelkiego rodzaju biur komisowych lub informacyjnych do spraw prywatnych, jako też właściciele lub zarządcy restauracji, kawiarni, hoteli i domów noclegowych oraz członkowie rodzin wspólnie z nimi mieszkający.

Adwokaci, obrońcy sądowi oraz lekarze mogą być zatrudniani przez przedsiębiorstwa okrętowe wyłącznie w zakresie swego zawodu¹⁾.

Art. 34. Zabronione jest pracownikom przedsiębiorstwa wykonywać czynności swe służbowe poza lokalem biurowym, z wyjątkiem czynności, które z natury rzeczy w lokalu biurowym wykonywane być nie mogą.

¹⁾ Winny naruszenia tych postanowień będzie karany aresztem do 6 tygodni lub grzywną do 2000 zł. albo obu temi karami (art. 65) przez władze administracyjne I instancji (art. 69).

Pracownicy przedsiębiorstwa, przyjmujący emigrantów w portach wsiadania i przeznaczenia oraz konwojujący transport, winni posiadać znajomość języka polskiego, mieć specjalne odznaki łatwo dostrzegalne oraz legitymacje służbowe ²⁾).

Art. 35. Na żądanie Urzędu Emigracyjnego, który decyduje w danym wypadku według swobodnego swego uznania, pełnomocnik przedsiębiorstwa oraz kierownik oddziału winni być odwołani.

Urząd Emigracyjny może zabronić przedsiębiorstwu zatrudniać tych pracowników w jakimkolwiek bądź charakterze na terytorjum Rzeczypospolitej.

Art. 36. Przedsiębiorstwo winno przy uzyskaniu koncesji przedstawić Urzędowi Emigracyjnemu imienny wykaz wszystkich swych pracowników ze szczegółowem podaniem czynności każdego z nich ³⁾).

Zmiany personelu winny być podane do wiadomości Urzędu Emigracyjnego najdalej w ciągu ośmiu dni.

R o z d z i a ł VII.

O najmowaniu robotników do pracy zagranicę ⁵⁾).

Art. 53. Najmowanie robotników polskich do pracy zagranicę uskuteczniane być może tylko po uzyskaniu i w granicach specjalnego zezwolenia Urzędu Emigracyj-

²⁾ patrz uw. ¹⁾).

³⁾ Rozp. Min. Pr. i Op. Sp. z dn. 23.XII. 1927 w sprawie wykonania rozp. o emigracji (Dz. U. 6/28 poz. 37):

§ 57. Znajomość języka polskiego u pracowników przedsiębiorstwa, przyjmujących emigrantów w portach wsiadania i przeznaczenia oraz konwojujących transport, winna być stwierdzona na żądanie Urzędu Emigracyjnego w sposób przez ten Urząd określony.

§ 58. Wzory odznak i legitymacji służbowych pracowników przedsiębiorstwa konwojujących transport, winny być przedstawione Urzędowi Emigracyjnemu do wiadomości.

Przedsiębiorstwo wyznacza pracowników swych konwojujących transport emigrantów, udających się koleją do portu wyjazdu, za uprzednią zgodą Urzędu Emigracyjnego.

⁴⁾ patrz uw. ¹⁾).

⁵⁾ Rozp. Min. Pr. i Op. Sp. z dn. 23.XII. 1927 w sprawie wykonania rozp. o emigracji (Dz. U. 6/28 poz. 37):

§ 79. Zezwolenie Urzędu Emigracyjnego, uprawniające do najmowania robotników polskich do pracy zagranicę (§§ 1 i 3).

nego, określającego kraj, do którego będą robotnicy najęci, zawód i liczbę robotników, którzy mogą być zakontraktowani, obszar, na którym najmowanie może się odbywać, oraz czas, na jaki zezwolenie zostało wydane.

Art. 54. Zbiorowe zapotrzebowanie pracodawców zagranicznych winno być opatrzone zaświadczeniem władzy kompetentnej kraju, do którego robotników się najmuje, stwierdzającym, że wszystkie podane w zapotrzebowaniu dane zgodne są z istotnym stanem rzeczy.

W zapotrzebowaniu wskazać należy nazwisko pracodawcy lub jego przedstawiciela, osobę upoważnioną do podpisywania umowy najmu, przyjmowania robotników w Polsce i na miejscu przeznaczenia oraz warunki pracy.

Art. 55. Najmowanie robotników przez pracodawców cudzoziemskich lub ich przedstawicieli odbywać się może tylko za pośrednictwem państwowych urzędów pośrednictwa pracy lub komunalnych urzędów pośrednictwa pracy w województwie śląskim, według instrukcji, wydawanych przez Urząd Emigracyjny.

Art. 56. Każdy robotnik otrzymuje przed wyjazdem umowę o pracę, sporządzoną w języku polskim oraz w języku pracodawcy.

Umowa o pracę zawierać powinna:

- 1) nazwisko i miejsce zamieszkania pracodawcy,
- 2) miejsce i rodzaj przedsiębiorstwa, w którym robotnik będzie zatrudniony,
- 3) imię i nazwisko, rok urodzenia, gmi-

nie jest wymagane, jeżeli pracodawca zagraniczny lub jego przedstawiciel w ciągu jednego miesiąca najmuje nie więcej, niż 2 robotników.

§ 80. Państwowe urzędy pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami (lub komunalne urzędy pośrednictwa pracy w województwie śląskim) nie mogą przystąpić do wstępnych nawet czynności, związanych z najmowaniem robotników przed otrzymaniem zawiadomienia Urzędu Emigracyjnego, że na najmowanie robotników pracodawca zagraniczny otrzymał zezwolenie w drodze art. 53 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o emigracji przewidzianej.

§ 81. Zapotrzebowania pracodawców zagranicznych, o których mowa w art. 54 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o emigracji, zgłaszane być winny do Urzędu Emigracyjnego.

§ 82. Przedstawiciel pracodawcy zagranicznego, z wyjątkiem prawnie istniejących organizacji pracodawców kraju obcego, powinien posiadać należycie uwierzytelnione upoważnienie swego mocodawcy.

nę, w której robotnik jest zapisany do ksiąg ludności jako stały jej mieszkaniec, względnie gminę jego przynależności i ostatnie jego miejsce zamieszkania, 4) czynności, które mają być wykonywane przez robotnika, 5) oznaczenie czasu trwania umowy najmu, 6) wypadki i warunki rozwiązania umowy przed upływem terminu, 7) oznaczenie liczby godzin pracy dziennej, przerw oraz dni świątecznych, 8) oznaczenie płacy dziennej, ewentualnie miesięcznej, wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych, świadczeń w naturze, terminów wypat i wynagrodzenia za roboty akordowe, 9) zobowiązania pracodawcy w razie choroby, wypadków nieszczęśliwych lub śmierci robotnika, 10) warunki przejazdu robotnika na miejsce pracy i powrotu do kraju, 11) gwarancje, że robotnicy nie są najęci z powodu strajku lub lokautu w przedsiębiorstwach i że robotnicy korzystać będą co najmniej z tych samych warunków pracy i płacy, co robotnicy tych samych zawodów i kwalifikacji w kraju imigracyjnym, 12) oznaczenie organów powołanych do rozstrzygania sporów pomiędzy pracodawcą, a robotnikiem, wynikłych z powodu wykonywania umowy o pracę.

Wzór umowy o pracę podlega każdorazowo zatwierdzeniu przez Urząd Emigracyjny w trybie, który ustalony zostanie rozporządzeniem Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

Art. 57. Zakontraktowani robotnicy otrzymują ulgi przy przejazdach koleją w granicach Rzeczypospolitej Polskiej.

Warunki udzielenia ulg i rozmiar ich przy przejazdach koleją ustali rozporządzenie Ministra Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej.

USTAWA O OPŁATACH STEMPOWYCH

z dnia 1 lipca 1926 r.

(Dz. U. 98/26 poz. 570).

Art. 82. Opłacie w wysokości 3 zł. podlega pismo, stwierdzające ustanowienie kaucji:

- 1)
- 2) służbowej.

Art. 91. Wolne są od opłaty pisma, stwierdzające:

- 1) umowę między służbodawcą, a pracownikiem,
- 2) umowę z majstrem o przyjęcie ucznia,
- 3)
- 4)
- 5) wykonanie umów, wymienionych w p. 1—3 niniejszego artykułu.

Art. 111.

Pełnomocnictwo (punkty 1, 2 i 3), upoważniające do zastępstwa w sprawie, należącej w pierwszej instancji do sądu powiatowego (pokoju), albo sądu przemysłowego, lub kupieckiego, lub sądu pracy podlegają opłacie w wysokości 1 zł.

Odpisy pełnomocnictw, składane w postępowaniu, należącym w I-ej instancji do sądu powiatowego (pokoju), albo do sądu przemysłowego, lub kupieckiego, lub sądu pracy podlegają — bez względu na swą treść — opłacie w wysokości 1 zł.

Art. 112. Wolne są od opłaty stempowej:

- 1) pełnomocnictwo, udzielone przez pełnomocnika dalszemu pełnomocnikowi (substytucja);
- 2)
- 3)
- 4) pełnomocnictwa, składane komisjom rozjemczym dla załatwienia zatargów zbiorowych między pracodawcami a pracownikami;

5)

6) pełnomocnictwo, udzielone pracowniczemu związkowi zawodowemu lub jego funkcjonariuszom (dekret z dn. 8.II.1919 r. Dz. Pr. Nr. 15, poz. 209), albo przez taki związek, a upoważniające do zastępowania członków związku wobec sądów,

7)

8) pełnomocnictwa oraz odpisy pełnomocnictw (art. 111 ust. 3), składane w postępowaniu, należącym w I - ej instancji do sądów powiatowych (pokoju), przemysłowych, albo sądów przemysłowych lub kupieckich lub sądów pracy, jeżeli wartość przedmiotu sporu nie przewyższa 100 złotych.

9) pełnomocnictwo, uprawniające do zastępstwa w postępowaniu sądowym, jeżeli mocodawcy służy w tem postępowaniu prawo ubogich,

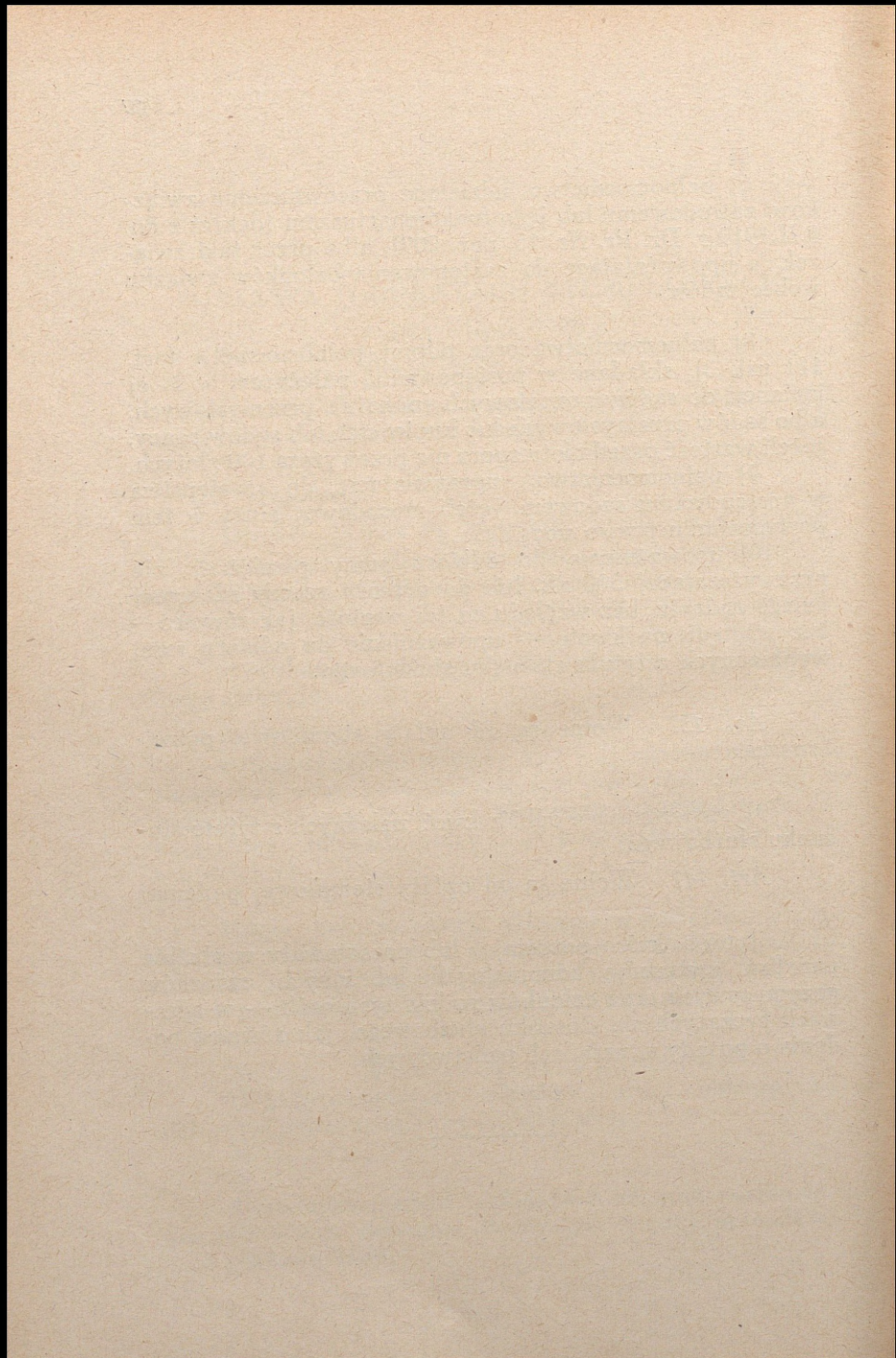
10) upoważnienie do odbioru sumy pieniężnej, nie przewyższającej 500 zł., lub do odbioru rzeczy ruchomej innego rodzaju, bez względu na jej wartość, jak również — bez względu na kwotę — upoważnienie do odbioru sum, wypłacanych z tytułu stosunku służbowego,

Art. 137. Wolne są od opłaty stemplowej pokwitowania:

9) stwierdzające odbiór kwot, należnych z tytułu stosunku służbowego;

Art. 142. Wolne są od opłaty stemplowej podania:

5) osób, które pozostają, lub pozostawały w służbie państwa, związków komunalnych, lub innych związków przymusowych oraz członków rodzin tych osób — w sprawach dotyczących się stosunku służbowego, jak również podania o posady w urzędach państwowych;

SKOROWIDZ.

(Liczby oznaczają stronicę).

- ADMINISTRACYJNA WŁADZA wyłączenie kompetencji w sprawach, należących do właściwości sądów pr. 241, odwołanie od orzeczeń wł. adm. 249, sprzeciw wł. adm. przeciwko wpisowi stowarzyszenia 298.
- ADMINISTRACYJNA WŁADZA PIERWSZEJ INSTANCJI współdziałanie z insp. pr. w sprawach higieny 217, kompetencje inspekcji pr. 77, patrz *POWIATOWA WŁADZA ADMINISTRACJI OGÓLNEJ*.
- ADMINISTRATOR DOMU mieszkanie 400.
- ADWOKAT zastępstwo przed sądami pr. 258, 262, patrz *RADCA PRAWNY*.
- AKORDOWA PRACA godziny nadliczbowe 75, urlopy 114.
- AKTOR 37.
- AKWIZYTOR 38.
- ALIMENTY 23, 24, 51.
- ANALFABETA patrz *MŁODOCIANY*.
- APTEKA 81.
- APTEKARZ patrz *FARMACEUTA*.
- ARESZT za przekroczenie r. o umowie o pr. rob. 30, r. o umowie o pr. pracowników um. 66, ust. o czasie pr. 76, ust. o pr. młodocianych i kobiet 92, ust. o urlopach 115, za naruszenie tajemnicy technicznej lub handlowej 184, 212, za niewykonanie nakazu insp. pr. 212, za niestawienie się na wezwanie i za nieudzielenie informacji insp. pr. 213, za używanie białego lub żółtego fosforu 176, za przekroczenie r. o bieli ołowianej 179, 181, r. o chorobach zawodowych 185, r. o kaucjach 133, r. o pracownikach cudzoziemskich 139, r. o bezpieczeństwie i higienie pr. 174, r. o godzinach handlu 396, przepisów o stowarzyszeniach 288, wymierzenie aresztu ławnikom sądów pr. 253.
- ARTYSTYCZNY PERSONEL TEATRÓW, ORKIESTR i t. p. 37.
- ASYSTENT INSPEKCYJNY 201, 206.

- BADANIE surowców, produktów, powietrza, pyłu i gazu w zakładach pr. 218, stanu zdrowia rob. ze względu na choroby zawodowe 183.
- BANK POLSKI składanie kaucji 131.
- BEZPIECZENSTWO PRACY w zakładach pr. 15, 171, nadzór inspekcji pr. 198, przekroczenie r. o bezp. pr. 248, opinia insp. pr. w sprawie otwarcia i przebudowy zakładu przemysłowego pod względem bezp. pr. 230, komplet Rady Ochrony Pracy dla spraw bezp. pr. 193.
- BEZROBOCIE 22, 137.
- BEZWŁASNOWOLNY 252.
- BIEGŁY 259.
- BIEL OŁOWIANA zakaz zakładania nowych fabryk i przywozu bieli ołow. 177, stosowania w malarstwie 178, zatrudniania kobiet i młodocianych przy pr. 178, kary 179, 181, kofiskata 180.
- BILANSOWE 45.
- BIURO PRYWATNE POŚREDNICTWA PRACY czas pr. 80.
- BIUROWE CZYNNOSCI 38.
- BIUROWOŚĆ urlop pracowników 113, czas pr. młodocianych i kobiet 88.
- BUCHALTER 38.
- BUDOWLANE MALARSTWO 178.
- CECHOWE SĄDY POLUBOWNE 242.
- CENNIK sklepu przy zakładzie fabrycznym 22.
- CHAŁUPNICY nadzór inspekcji pr. 198, właściwość sądów 242.
- CHOROBA zakaz wypowiedzenia umowy w czasie choroby rob. 12, pracownika um. 55, wynagrodzenie pracownika um. podczas chor. 49, 55, niestawienie się pracownika um. do pr. wskutek chor. 59, zakaz pozbawienia lub ograniczenia urlopu z powodu chor. i przesunięcie urlopu 114, chor. służbi 311.
- CHOROBY ZAWODOWE określenie 182, zakaz używania szkodliwych materiałów i surowców, narzędzi i t. d. 182, wykazy chor. zaw. 182, obowiązek zgłoszenia 182, 183, dochodzenie 183, badanie 183, kary 185.
- CIAŻA zakaz wypowiedzania pr. z powodu ciąży 14, 49, przerwanie pr. z powodu ciąży 92.
- CUDZOZIEMSKI PRACOWNIK patrz *PRACOWNIK CUDZOZIEMSKI*.
- CUKIERNIA 186, 393.
- CUKROWNIA 90.
- CYWILNE POSTĘPOWANIE w sądach pr. 256.
- CZAS DO SZUKANIA POSADY 56.

CZAS PRACY określenie 72, nadzór inspekcji pr. 84, 198, właściwość sądów pr. 247.

CZAS PRACY W PRZEMYSŁE I HANDLU 71, 81, konieczne odstępowstwa od czasu pr. 72, w przemyśle przewozowym 72, wypadki dopuszczalnego przedłużenia czasu pr. 73, 84, zawiadomienie inspekcji pr. o przedłużeniu czasu pr. 73, w drukarniach 78, w piekarstwie 78, osób zatrudnionych pilnowaniem zakładów pr. 79, dla wykonywania robót poprzedzających produkcję i po niej następujących 72, 85, 86, pracowników ruchu tramwajów miejskich 88, młodocianych i kobiet 88—92, wyliczenie zakładów handlowych 80, 81. zakłady handlowe wyłączone 82, patrz *DNI ŚWIĄTECZNE, NOCNA PRACA*.

CZELADZ przywilej ordynarji 317, zaliczenie do sług 306.

CZYNNOŚCI osoby spełniające czynności biurowe, kancelaryjne, rachunkowe, rysunkowe i kalkulacyjne 38.

CZYSZCZENIE LOKALI PRACY zakaz pobierania od rob. wynagrodzenia za czyszczenie lok. pr. 21.

ĆWICZENIA WOJSKOWE patrz *WOJSKO*.

DANINY potrącenie z wynagrodzenia rob. 22, pracownika um. 50.

DELEGACI do ustalenia kolejności urlopów 122, ministerstw do Rady Ochr. Pr. 193.

DEMOBILIZACYJNY KOMISARZ 68.

DENTYSTYCZNY PERSONEL 38.

DEPOZYTOWY KWIT na złożoną kaucję 132.

DJETY ławników sądów pr. 253.

DŁUŻNIK UPADŁY zakaz zajmowania urzędu ławnika sądu pr. 252, patrz *POSTĘPOWANIE UPADŁOŚCIOWE*.

DNI ŚWIĄTECZNE zakaz pr. w dni św. 74, warunki pr. 75, wynagrodzenie za godziny nadliczbowe w dni św. 75, 83, praca w dni św. w piekarstwie 78, otwieranie jadalni 83, otwieranie mlecarni i kwiaciarni 83, otwieranie zakładów pogrzebowych i sprzedaż detaliczna 83, wyliczenie dni św. wolnych od pr. 86, 87, nadzór inspekcji pr. 198, dni przedświąteczne 392, 394.

DOCHODZENIE celem ustalenia choroby zawodowej 183.

DOKUMENT sfałszowany 16, patrz *ŚWIADECTWO*.

DOMOWY PRACOWNIK patrz *SŁUGA*.

DOMY FABRYCZNE I KOPALNIAE nie podlegające ochronie lokatorów 400.

DORADCA LITERACKI, MUZYCZNY 37.

DOZORCA DOMOWY właściwość sądów pr. 242, właściwość komisji rozjemczych 257.

DOZORCA GÓRNICZY kategorje doz. należących do pracowników um. 37.

DROGISTA 38.

DRUKARNIA pr. nocna 78.

DUCHOWNY wyłącznie od zajmowania urzędu ławnika sądu pr. 252.

DWORZEC KOLEJOWY 394.

DYREKTOR 35.

DYSPONENT 38.

DZIENNIKARZ 38.

EGZAMIN na insp. pr. 205.

EGZEKUCYJNY TYTUŁ patrz *TYTUŁ EGZEKUCYJNY*.

EGZEKROWANE SUMY potrącenie z wynagrodzenia rob. 22, pracownika um. 51.

EKSCEPCJA niewłaściwości sądu 257.

EKSMISJA z mieszkania służbowego 245, z domów fabrycznych 400.

EKSPEDJENT KSIĘGARSKI, SKLEPOWY 38 i 39.

EMERYTALNA KASA patrz *KASA EMERYTALNA*.

FABRYCZNY INSPEKTOR patrz *INSP. FABRYCZNY*.

FABRYKI ŻELAZA, STALI pr. nocna młodocianych 90.

FALSZERSTWO dokumentu 16, patrz *ŚWIADECTWO*.

FARMACEUTA 38.

FILJA związku zawodowego 289.

FILMOWE WYTWÓRNIE personel artystyczny 37.

FOSFOR BIAŁY i ŻÓŁTY zakaz używania przy wyrobie zapalek i przedmiotów zapalnych 175, wyjątki 175, kary i konfiskata 176

FOTOGRAFICZNY ZAKŁAD godziny otwarcia 382.

FRYZJER 7.

FRYZJERSKI ZAKŁAD czas pr. 74, godziny otwarcia 392, godziny zamykania w sobotę 394, sprzedaż towarów 395.

FUNDUSZ BEZROBOCIA składki 22.

FUNKCJONARJUSZ PAŃSTWOWY akt nominacyjny 3, mieszkanie służbowe 246, wyłączenie od zajmowania urzędu ławnika sądu pr. 252.

GAZ badanie 218.

GŁÓWNY INSPEKTOR PRACY patrz *INSP. PR. GŁÓWNY*.

GMINA WIEJSKA 393.

GODZINY HANDLU I OTWARCIA ZAKŁADÓW HANDLOWYCH, SKLEPÓW 82—84, 392—396.

GODZINY PRACY NADLICZBOWE 72, 73, wykazy 74, 84, wynagrodzenie za godziny pr. nadl. 75, 84, zakaz zatrudniania młodocianych 90.

GONIEC 7.

GOSPODARSTWA zarządca, kierownik zakładu gospodarstwa rolnego, leśnego 36.

GÓRNICTWO regulamin pr. w górn. 28, czas pr. 71, czas zużyty na zjazd i wyjazd 72, urlopy 114, 117.

GÓRNICZA WŁADZA 200.

GÓRNICZY DOZORCA patrz *DOZORCA GÓRN.*

GÓRNICZY URZĄD patrz *URZĄD GÓRNICZY.*

GRAFICZNY ZAKŁAD 78.

GRATYFIKACJA 45.

GRUNTA DEPUTATOWE 62.

GRZYWNA za przekroczenie r. o umowie o pr. rob. 30, 31, r. o umowie o pr. pracowników um. 66, ust. o czasie pr. 76, r. o godzinach handlu 396, ust. o urlopach 115, ust. o pr. młodocianych i kobiet 92, za niewykonanie nakazu 212, za niestawienie się na wezwanie i za nieudzielenie informacji insp. pr. 213, za używanie fosforu 176, za używanie bieli ołowianej 179, za przekroczenie r. o chorobach zawodowych 185, r. o kaucjach 133, r. o pracownikach cudzoziemskich 139, ust. o społecznym pośrednictwie pr. 154, o zarobkowym pośrednictwie pr. 161, r. o bezpieczeństwie i higienie pr. 174, za niezłożenie sprawozdania przez zarząd związku zawodowego 273, za przekroczenie ust. o stowarzyszeniach 288.

HANDEL godziny handlu zakładów handl. i sklepów 82—84, 392—396, patrz *CZAS PRACY.*

HANDLOWY POMOCNIK 327.

HIGJENA PRACY nadzór insp. pr. 198, nadzór lekarzy insp. 206, opinia insp. pr. w sprawie otwarcia lub przebudowy zakładu przem. 230, współdziałanie władz admin. I inst. (lekarzy powiatowych) z insp. pr. 217, przestrzeganie higj. pr. w zakładach pr. 172, komplet Rady Ochr. Pr. 192, tymczasowe zarządzenia higj. 217, właściwość sądów pr. 248.

HIPOTECZNA KAUCJA patrz *KAUCJA.*

HOTELE czas pr. 75, patrz *SŁUŻBA.*

HUTY SZKLANE praca nocna młodocianych 90.

HUTY ŻELAZA urlopy 123.

INCYDENTALNA SKARGA 262.

INFORMACJA żądanie przez inspektora pr. 207, 213.

INKASOWE CZYNNOŚCI 38.

INSPEKCJA PRACY zakłady podlegające inspekcji pr. 197, nadzór nad wykonywaniem przepisów o ochronie pr. 198, kompetencja i uprawnienia 198—200, organy insp. pr. 201, orzeczenia karno-administracyjne 201, podział terytorjalny na obwody i okręgi inspekcji pr. 207, 218, stosunek do służby zdrowia 216, współdziałanie policji z insp. pr. 235 i 236, korzystanie ze środków prawnych (odwoławczych) 201, zawiadamianie inspekcji pr. o przedłużeniu czasu pr. 73, o pracy w niedzielę 75, o pracy nocnej w drukarniach i zakładach graficznych 78, o pr. nocnej w piekarstwie 78, przeglądanie wykazów młodocianych 94.

INSPEKCYJNY ASYSTENT 201, 206.

INSPEKCYJNY LEKARZ 201, 206.

INSPEKTOR FABRYCZNY 198, 201.

INSPEKTOR PRACY prawo wstępu do zakładów pr., do zakładów wojsk., do urządzeń przeznaczonych dla pracowników 207, żądanie informacji 207, ksiąg i dokumentów 208, wzywanie i przesłuchiwanie zainteresowanych 208, obowiązek zachowania tajemnicy przedsiębiorstwa 208, nakazy 209, raporty poufne 208, protokół celem wszczęcia postępowania karnego 209, wnioszek o zamknięcie zakładu 210, orzeczenia karne 214, udział w czynnościach dotyczących pozwoleń na otwarcie lub przebudowę zakładów przem. 229, zarządzenia w sprawie zwalczania chorób zawodowych 184, odpowiedzialność karna za zdradę tajemnicy przedsiębiorstwa 184, nadzór nad bezpieczeństwem i higieną pr. 173, godziny otwierania i zamykanie sklepów 394, 395, rejestracja związków zawodowych 272.

INSPEKTOR PRACY GŁÓWNY 201, nadzór i kierownictwo inspekcją pr. 204, uprawnienia 204, mianowanie 206, rejestracja związków zawodowych 272.

INSPEKTOR PRACY OBWODOWY zatwierdzanie cennika 22, zatwierdzanie regulaminu pr. rob. 28, 29, pracowników um. 65, unieważnianie obwieszczenia wewnętrznego 30, orzekanie karno-admin. w sprawach rob. 31, pracowników um. 67, decyzje w sprawie udzielania pracownikom um. wolnego czasu do szukania posady 56, uprawnienia 201, warunki mianowania 206, egzamin 205, nakazy 209, właściwość sądów pr. 248, 249, nadzór nad czasem pr. 84, orzekanie w sprawach urlopów 114, 122—124, podział na obwody 207, 218.

INSPEKTOR PRACY OKRĘGOWY uchylenie regulaminu pr. rob. 29, nadzór nad czasem pr. 84, udzielanie pozwoleń na dalsze przedłużanie czasu pr. 86, nadzór nad działalnością podległych organów inspekcji pr. 203, orzekanie w I-ej i II-iej inst. 203, egzamin 205, właściwość sądów pr. 248, 249, podział na okręgi 207, 218.

INSPEKTOR PRACY SPECJALNY 201, uprawnienia 203.

INSPEKTOR PRZEMYSŁOWY 199, 201.

INSTYTUCJA PAŃSTWOWA osoby zatrudnione 40, przedstawianie kandydatów na ławników sądów pr. 251.

INSTYTUCJA SAMORZĄDOWA osoby zatrudnione 40, przedstawianie kandydatów na ławników sądów pr. 251, 252.

INSTYTUCJE UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ 113.

INŻYNIER 36, okręgowy 199, 201.

IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWE przedstawianie list kandydatów na ławników sądów pr. 251, godziny otwierania i zamykania sklepów 394.

IZBY ROLNICZE przedstawianie list kandydatów na ławników sądów pr. 251.

JADALNIE 172.

JADŁODAJNIE 81, 83, czas otwarcia 393, 395.

JATKI 392.

KALKULACYJNE CZYNNOŚCI 38.

KALOTECHNICZNY ZAKŁAD godziny otwarcia i sprzedaż 392, 394, 395.

KANCELARYJNE CZYNNOŚCI 38.

KANTORY 80.

KARA patrz *ARESZT, GRZYWNA I WIĘZIENIE*.

KARA ŁĄCZNA przy zbiegu przestępstw 249.

KARA PIENIĘŻNA wymierzanie rob. 19, 25, 26, księga kar pieniężnych 26, potrącanie z wynagrodzenia rob. 23, właściwość sądów pr. 245.

KARA PORZĄDKOWA wymierzanie ławnikom sądów pr. 253, 254.

KARA REGULAMINOWA patrz *KARA PIENIĘŻNA*.

KARA UMOWNA potrącenie z wynagrodzenia pracownika um. 51, właściwość sądów pr. 245.

KARNA ODPOWIEDZIALNOŚĆ kierownika zakładu 31, właściciela 31, przedsiębiorcy 31, podprzedsiębiorcy 31, kierownika zakładu państwowego lub samorządowego 32, patrz *ARESZT, GRZYWNA I WIĘZIENIE*.

KARNE POSTĘPOWANIE w sądach pr. 214, 256, protokół insp. pr. celem wszczęcia post. karn. 209.

KARNO-ADMINISTRACYJNE ORZECZENIE inspekcji pr. 205, 214, termin żądania przekazania sprawy sądowi 214, właściwość sądów pr. 249, patrz *ODWOŁANIE*.

KARNO-ADMINISTRACYJNE POSTĘPOWANIE 213, 214, 256.

KARNY MANDAT w sprawach inspekcji pr. 214.

KASA CHORYCH 22.

KASA EMERYTALNA 246.

KASA ZAPOMOGOWA 246.

KASACYJNA SKARGA 262, 264.

KASJER 38.

KAUCJA przywilej pierwszeństwa 131, miejsce złożenia 131, kwit depozytowy 132, podjęcie 132, kaucja hipoteczna 133, kary 133, kaucja zarobkowego pośrednika pr. 159, 164, 165, właściwość sądów pr. 248, opłata stemplowa od kaucji 406.

KELNER 7.

KIEROWNIK przedsiębiorstw, zakładów gospodarstw rolnych lub leśnych 36.

KIEROWNIK ZAKŁADU zawiadomienie o ustanowieniu 9, 10, odpowiedzialność karna 31, udzielanie informacji o chorobach zawodowych 184.

KIEROWNIK ZAKŁADU PAŃSTWOWEGO LUB SAMORZĄDOWEGO odpowiedzialność karna 32, 67, 180, 185.

KLAUZULA KONKURENCYJNA 44.

KOBIETA czas pr. 88, zakazy 89, zakaz zatrudniania pod ziemią w kopalniach 91, odpoczynek nocny 91, urządzenia higieniczne i żłobki 91, 92, 107, 108 i 109, matka karmiąca 92, ciąża 49, 92, nadzór inspekcji pr. 198, właściwość sądów pr. 248, zakaz zatrudniania w malarstwie przemysłowym, używającym bieli ołowianej 178, spis robót wzbronionych 105, 106, 107.

KOLEJE PAŃSTWOWE 197.

KOLEJOWA WŁADZA 32.

KOMISARZ RZĄDU udzielanie zezwoleń na zatrudnianie pracowników cudzoziemskich 138, określanie godzin otwierania i zamykania sklepów 394.

KOMISJA ROZJEMCZA 257.

KOMISJA SPECJALNA 210, 211, 232, 233 i 234.

KOMPLET sądu pr. w sprawach cywilnych 255, sądu pr. w sprawach karnych 255, sądu okr. 260, 262, Rady Ochrony Pr. 192.

KOMUNIKACJA czas pr. 71, czas pr. młodocianych i kobiet 88, urlopy 113.

- KONCESJA na prowadzenie zarobkowego pośrednictwa pr. 159.
- KONDUKTOR TRAMWAJOWY 7.
- KONFISKATA białego i żółtego fosforu 176, bieli ołowianej 180.
- KONIECZNOŚĆ NARODOWA przedłużenie czasu pr. 74.
- KONKURENCJA zakaz konkurencji pracownikom um. 43, 59, klauzula konkurencyjna 44.
- KONKURSOWA ORŁYNACJA 27, 52, 371.
- KONSTRUKTOR 37.
- KONTRAKT SŁUŻBOWY patrz *UMOWY*.
- KONTRAKTOWI NAUCZYCIELE patrz *NAUCZYCIELE*.
- KONTRAKTOWY PRACOWNIK patrz *PRACOWNIK KONTRAKTOWY*.
- KONTROLER 37.
- KOPALNIE zakaz zatrudniania kobiet pod ziemią 91, praca nocna młodocianych w kopalniach węgla 90.
- KORESPONDENT 33.
- KOSZTA PRZEJAZDU zwrot ławnikom sądów pr. 253, zwrot członkom Rady Ochrony Pr. 193.
- KRADZIEŻ 15.
- KSIĄŻECZKA OBECNOŚCI młodocianego w szkole 99.
- KSIĄŻECZKA OBRACHUNKOWA obowiązek wydania 18, treść 19, opłata za zgubienie lub uszkodzenie 20, właściwość sądów pr. 246.
- KSIĄŻECZKA SŁUŻBOWA właściwość sądu pr. 246.
- KSIĘGA KAR PIENIĘŻNYCH 26.
- KSIĘGA PŁACY 18.
- KSIĘGARSKI EKSPEDJENT, SPRZEDAWCA 38 i 39.
- KWIACIARNIA otwieranie w niedziele i święta 83.
- LEKARZ przedawnienie skargi 305, udział w Radzie Ochrony Pr. 192, obowiązek zgłaszania chorób zawodowych 182, 183, patrz *LEKARSKI PERSONEL*.
- LEKARZ INSPEKCYJNY patrz *INSPEKCYJNY LEKARZ*.
- LEKARZ POWIATOWY współdziałanie z insp. pr. w sprawach higieny pr. 217, tymczasowe zarządzenia higieniczne 217, dochodzenie celem rozpoznania choroby zawodowej 183, odpowiedzialność za zdradę tajemnicy przedsiębiorstwa 184.
- LEKARZ WETERYNARJI zgłaszanie chorób zawodowych 183, patrz *LEKARSKI PERSONEL*.
- LEKARSKI PERSONEL 38.
- LEŚNY OFICJALISTA 37.
- LICYTACYJNA SALA 80.

LIKWIDACJA społecznego pośrednictwa pr. 158, zarobkowego biura pośrednictwa pr. 165, stowarzyszenia 295.

LIKWIDATORZY STOWARZYSZENIA 295, 296, 300.

LISTA kandydatów na ławników sądu pr. 251.

LISTA osób uprawnionych do korzystania z urlopu 114.

LITERACKI DORADCA 37.

LOKAL PRACY 21, 171.

LOKATOR ochrona 400.

LOMBARD 80.

LUSTRACJA społecznych biur pośrednictwa pr. 154.

ŁAWNIK SĄDU PRACY wynagrodzenie pracownika um. w czasie pełnienia obowiązków ławn. sądu pr. 49, zakaz wypowiedzenia umowy pracownikowi um. w czasie pełnienia obow. ławn. sądu pr. 55, powołanie 250—252, lista kandydatów 251, osoby wyłączone od zajmowania urzędu ławnika 252, warunki, odmówienia, przyjęcia i złożenia urzędu 252, 253, przysięga sędziowska 253, diety i zwrot kosztów podróży 253, uchlanie się od obowiązków i spóźnianie się 253, kary porządkowe 253, 254, usunięcie z urzędu 254, uprawnienia 259, udział w komplecie sądu okr. 262.

ŁĄŻNIA 74.

ŁĄCZNA KARA 249.

MAJSTER 37, urlopy 127, przedawnienie roszczeń z tytułu opłaty za naukę 355.

MALARSTWO BUDOWLANE 178.

MALARZ 37.

MAŁOLETNI patrz *MŁODOCIANY*.

MANDAT KARNY w sprawach inspekcji pr. 214.

MASZYNY bezpieczeństwo pr. 171, osoby, piszące na maszynach 38.

MATERJAŁY WYBUCHOWE 21, 22.

MECHANICZNE URZĄDZENIA PIEKARNI 187.

MIEJSCOWA WŁAŚCIWOŚĆ sądu pr. 256.

MIENIE PRACODAWCY uszkodzenie 15 i 58.

MIESZKANIE potrącenie z wynagrodzenia rob. 22, patrz *EKSMISJA*.

MIESZKANIE SŁUŻBOWE pracownika um. 62, właściwość sądu pr. 246, higiena 172, mieszk., nie podlegające ochronie lokatorów 400, funkcjonariusza państwowego i wojskowego zawodowego 246.

MINISTER PRACY I OPIEKI SPOŁECZNEJ 18, 19, 20, 26, 30, 32, 39, 40, 67, 72, 73, 76, 90, 93, 101, 109, 115, 172, 174 182 184,

186, 191—194, 197, 201, 203—207, 211, 212, 215, 216, 217, 240, 241, 250, 253 265, 266, 267.

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI 201, 240, 241, 250, 253, 265.

MLECZARNIA 83.

MŁODOCIANY prawo do odbioru i poszukiwania wynagrodzenia 7, czas pr. 88, pojęcie 89, zakazy 89, warunki przyjęcia do pr. 89, badanie lekarskie 89, pr. nocna 90, nauka dokształcająca 90, 98, zakaz zatrudniania w godzinach nadliczbowych 90, wykazy 90, 91, 94, 99, obowiązek szkolny 98, zaświadczenie o zgłoszeniu się do nauki 98, zwolnienie dla uczęszczania na naukę 99, wliczenie godzin nauki do godzin pr. 99, książeczka obecności 99, kontrolowanie nauki 99, urlopy 113, zakaz zatrudniania przy używaniu bieli ołowianej 178, nadzór inspekcji pr. 198, właściwość sądu pr. 247, spis robót wzbronionych 101, 102, 103, 104, 105.

MORSKIE STATKI 40.

MUZYCZNY DORADCA 37.

MUZYK 37.

NADLICZBOWE GODZINY PRACY patrz *GODZINY PRACY NADLICZBOWE*.

NADUŻYCIE ZAUFANIA PRACODAWCY 58.

NADZWYCZAJNE KOMISJE ROZJEMCZE 266.

NAJEM PRACY patrz *UMOWY*.

NAKAZY INSPEKTORÓW PRACY 202, zaskarżenie 203, 204, wstrzymanie wykonania 205, tryb wydania 209, nakazy dotyczące zmian technicznych lub sposobów produkcji 209, 210, 211, kara za niewykonanie nakazu 212, skierowanie na drogę sądową 214, właściwość sądu pr. 247.

NALEŻYTOŚCI SĄDOWE patrz *OPŁATY SĄDOWE*.

NARZĘDZIA PRACY 21.

NATYCHMIASTOWE WYKONANIE patrz *SĄD PR.*

NAUCZYCIELE 35, wyłączenie naucz. kontraktowych szkół państw. i samorząd. z właściwości sądów pr. 244.

NAUKA DOKSZTAŁCAJĄCA LUB DLA ANALFABETÓW patrz *MŁODOCIANY*.

NAUKA ZAWODOWA 240, 245.

NIEDZIELA zakaz pr. 74, praca w niedzielę 74, 75, wynagrodzenie za godziny nadliczbowe w niedzielę 75, praca niedzielna w piekarstwie 78, otwieranie jadalni, mleczarni i kwiaciarni w niedzielę 75, otwieranie pogrzebowych zakładów i sprzedaż detaliczna 83.

- NIEMOWLĘTA patrz *KOBIETA i ŻŁOBEK DLA NIEMOWLĄT*.
 NIEPEŁNOLETNI patrz *MŁODOCIANY*.
 NIEPRZESTRZEGANIE OSTROŻNOŚCI 15, 25.
 NIESTAWIENIE SIĘ do pr. 13, 15, 59, 61, na wezwanie insp. pr. 208, 213, patrz *OPUSZCZENIE PR.*
 NIESZCZĘŚLIWY WYPADEK patrz *WYPADEK NIESZCZĘŚLIWY*.
 NIETRZEŻWY STAN 25.
 NOCNA PRACA zakaz 75, dopuszczalność w zakładach o ruchu ciągłym 75, w piekarstwie 78, w drukarniach i zakładach graficznych 78, wyjątki z zakazu pr. nocnej młodocianych 90, kobiet 91.
- OBOWIĄZEK SZKOLNY MŁODOCIANYCH 93, 98.
 OBRACHUNEK DOROCZNY 47, 48.
 OBRACHUNKOWA KSIĄŻECZKA patrz *KSIĄŻECZKA OBRACHUNKOWA*.
 OBRAZA rob. 14, pracodawcy 15, 59, 61, pracownika um. 57, 61.
 OBRONCA SĄDOWY 258, patrz *ADWOKAT*.
 OBWIESZCZENIE WEWNĘTRZNE 23, 29, 30, 65, 66.
 OBWODOWY INSPEKTOR PRACY patrz *INSP. PR. OBWODOWY*.
 OBWÓD inspekcji pr. 207, podział terytorjalny na okręgi i obwody inspekcji pr. 218.
 OBYCZAJE czyn sprzeciwiający się dobrym obyczajom 14 i 58, nadzór inspekcji pr. 198, patrz *ZWYCZAJ*.
 OCHRONA LOKATORÓW 400.
 OCHRONA PRACY 198, Rada Ochrony Pr. 191.
 OCHRONA PRAWNA zarobków robotniczych 26, pracowników um. 50, 51, 52.
 OCHRONA RYNKU PRACY 137.
 OCHRONA ŻYCIA I ZDROWIA ROBOTNIKA 9, 171, nadzór inspekcji pr. 198, nadzór lekarzy inspekcyjnych 206, patrz *BEZPIECZEŃSTWO, HIGJENA PRACY*.
 ODOPOCZYNEK w razie przedłużenia czasu pr. w zakładach o ruchu ciągłym 74, nocny młodocianych 90, nocny kobiet 91, patrz *DNI ŚWIĄTECZNE, NIEDZIELA*.
 ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA patrz *KARNA ODPOWIEDZIALNOŚĆ, ARESZT, GRZYWNA i WIĘZIENIE*.
 ODPRAWA w razie śmierci rob. 25, pracownika um. 64.
 ODPRAWIENIE SŁUŻBY 312, 315.
 ODROCZENIE wypłat 319, 372, wykonania wyroku sądu pr. 263.
 ODSZKODOWANIE klauzula konkurencyjna 44, 45, grunta deputatowe 62, właściwość sądu pr. 245, patrz *STRATY*.

- ODWOŁANIE OD ORZECZEN I NAKAZÓW INSPEKTORÓW PRACY 203, 204, 205, 211, 214, właściwość sądu pr. 249.
- ODWOŁANIE OD WYROKÓW SĄDU PRACY w sprawach cywilnych 260—262, w sprawach karnych 261, 262, treść i terminy odwołania 260—262, postępowanie odwoławcze 260—262.
- ODWOŁANIE W SPRAWACH STOWARZYSZEŃ 273, 281, 284.
- OFICJALISTA LEŚNY, ROLNY 37.
- OKRĘG inspekcji pr. 207, podział terytorjalny na okręgi inspekcji pr. 218, sądu pr. 241.
- OKRĘGOWY INSPEKTOR PRACY patrz *INSP. PR. OKRĘGOWY*.
- OKRĘGOWY SĄD patrz *SĄD OKRĘGOWY*.
- OŁÓW zatrucie 179, patrz *BIEL OŁOWIANA*.
- OPAŁ potrącenie z wynagrodzenia rob. 22.
- OPLĄTY PUBLICZNE potrącenie z wynagrodzenia rob. 22, pracownika um. 50.
- OPLĄTY SĄDOWE (NALEŻYTOŚCI) 264.
- OPLĄTY SPECJALNE za zgubienie lub uszkodzenie książeczki obrachunkowej 20, za pośrednictwo pr. 141, za zarobkowe pośrednictwo pr. 165.
- OPLĄTY STEMPLOWE od kaucji 406, od pełnomocnictwa 406, umowy wolne od opł. st. 406, 407, podania i pokwitowania wolne od opł. st. 407.
- OPUSZCZENIE PRACY kary 25, pozbawienie urlopu 119, patrz *NIESTAWIENIE SIĘ*.
- ORDYNARJA przywilej 317.
- ORKIESTRY personel 37.
- ORZECZENIE INSPEKTORA PRACY obw. 202, okr. 203, określenie 202, termin wnoszenia skarg na orzec. 204, 205, wstrzymanie wykonania 205, patrz *ODWOŁANIE*.
- ORZECZENIE KARNO-ADMINISTRACYJNE patrz *KARNO-ADM. ORZECZENIE*.
- OSTROŻNOŚĆ patrz *NIEPRZESTRZEGANIE OSTROŻNOŚCI*.
- OSZUSTWO 15.
- OŚWIETLENIE LOKALI PRACY 21.
- OTWARCIE zakładów przem. 229.
- OTWIERANIE SKLEPÓW ORAZ ZAKŁADÓW patrz *GODZINY HANDLU i OTWARCIA ZAKŁADÓW HANDLOWYCH*.
- PAŃSTWOWY urząd, instytucja 40, patrz *FUNKCJONARJUSZ P., KOLEJE P., POLICJA P., URZĄD P., URZĘDNIK P., ZAKŁAD P.*

PAŃSTWOWY URZĄD POŚREDNICTWA PRACY zawiadamianie o utworzeniu społ. biura pośr. pr. 152, lustracje biur 154, zadanania urzędu 140, opłaty 141, komisje przy urzędzie pr. 141, parytetowe komisje doradcze 146, 147, 148, obowiązek pracodawców zawiadamiania o wolnych miejscach 166, 167.

PAPIERNIE praca nocna młodocianych 90.

PARYTETOWE KOMISJE DORADCZE 146, 147, 148.

PATENT 399.

PEŁNOMOCNICTWO do zastępowania przed sądem pr. 258, opłaty stemplowe od pełn. 406, pełn. wolne od opłat st. 406, 407.

PEŁNOMOCNIK przed sądem pr. 258, patrz *ADWOKAT, RADCA PRAWNY*.

PERSONEL lekarski, dentystyczny, weterynaryjny 38, artystyczny teatrów, orkiestr i t. p. 37.

PIEKARNIA pr. nocna, pr. w niedzielę i święta 78, urządzenie mechaniczne 186.

PIENIĄDZE patrz *WYNAGRODZENIE*.

PIERWSZENSTWO ZASPOKOJENIA 26, 52, 131, 317, 318, 354, 372.

PILNOWANIE czas pr. osób zatrudnionych pilnowaniem zakładów pr. 79.

PISEMNE POTWIERDZENIE umowy o pr. pracownika um. 41.

PŁACA księga pł. rob. 18, patrz *WYNAGRODZENIE*.

POBORY SŁUŻBOWE patrz *WYNAGRODZENIE*.

PODANIE opłaty od pod. w sądach pr. 264, wolne od opłat stemplowych 407.

PODATEK DOCHODOWY 22, 50.

PODINSPEKTOR PRACY 201, 205.

PODPRZEDSIĘBIORCA (subantreprenier) odpowiedzialność cywilna 9, karna 31.

PODPRZEDSIĘBIORSTWO (subantrepriyza) 9.

PODRÓŻUJĄCY SPRZEDAWCA 38.

PODZIAŁ TERYTORJALNY na okręgi i obwody inspekcji pr. 218.

POGRZEBOWY ZAKŁAD 83.

POKWITOWANIA wolne od opłat stemplowych 407.

POLICJA PAŃSTWOWA nadzór nad czasem pr. 84, współdziałanie z inspekcją pr. 214, 235, 236.

POLUBOWNY SĄD 242.

POMÓC LEKARSKA 21.

POMOCNIK HANDLOWY 327, 361.

PORĘCZENIE za rob. 22.

PORZĄDKOWA KARA patrz *KARA PORZĄDKOWA*.

POSADA patrz *CZAS DO SZUKANIA POSADY*.

POSEŁ DO SEJMU 252.

POSTĘPOWANIE CYWILNE w sądach pr. 256.

POSTĘPOWANIE KARNE patrz *KARNE POSTĘPOWANIE*.

POSTĘPOWANIE KARNO-ADMINISTRACYJNE 213, 214, 256.

POSTĘPOWANIE UPADŁOŚCIOWE pierwszeństwo zaspokojenia należności rob. 26, pracowników um. 52, zwolnienie pracownika um. przez zarząd upadłości 60, 353, 372.

POŚREDNICTWO PRACY czas pr. w biurach prywatnych pośr. pr. 80, państwowy urząd pośr. pr. 140, społeczne pośr. pr. 152—157, właściwość sądu pr. 248, patrz *ZAROBKOWE POŚREDNICTWO PR., PAŃSTWOWY URZĄD POŚR. PRACY*.

POTRĄCENIE z wynagrodzenia rob. 22, 23, pracownika um. 49, 50, 51, właściwość sądu pr. 245.

POTWIERDZENIE PISEMNE umowy o pr. pracownika um. 41.

POWIATOWA WŁADZA ADMINISTRACJI OGÓLNEJ zarządzenia w sprawie chorób zawodowych 184, orzekanie w tychże sprawach 185, nadzór nad bezpieczeństwem i higieną pr. 173, określanie godzin otwierania i zamykania sklepów 394, orzekanie w sprawach o przekroczenie godzin handlu 396, patrz *ADMIN. WŁADZA PIERWSZEJ INSTANCJI*.

POWIATOWA WŁADZA SAMORZĄDOWA 82.

POWIETRZA badanie 218.

POWÓDZ przyczyną rozwiązania umowy z rob. 13, z pracownikiem um. 60.

POZWOLENIE na otwarcie lub przebudowę zakładów przem. 229, na wykonywanie zarobkowego pośrednictwa pr. 159.

POŻAR przyczyną rozwiązania umowy z rob. 13, z pracownikiem um. 60.

POŻYCZKA 22.

PRACA patrz *BEZPIECZEŃSTWO PR., CZAS PR., HIGJENA PR., INSPEKCJA PR., INSPEKTOROWIE PR., KOBIETA, LOKAL PR., MŁODOCIANY, NOCNA PR., OCHRONA PR., POŚREDNICTWO PR., SĄD PR., UMOWY O PR.*

PRACODAWCA pojęcie 240, obowiązki względem rob. 9, zakazy 21, rozwiązanie umowy z rob. z winy pracod. 14, uszkodzenie mienia pracod. 15, znieważenie 15, 59, obowiązki względem pracownika um. 46, 47, 48, rozwiązanie umowy z pracownikiem um. z winy pracodawcy 57, nadużycie zaufania pracod. przez pracownika um. 58, upadłość 60, prawo do wynagrodzenia szkód i strat w razie rozwiązania umowy z pracownikiem um. 63, stowarzyszenia zawodowe pracod. 251, prowadzenie wykazów młodocianych 90, 91, 99, udział w Radzie Ochrony Pr. 192, kaucja 131,

- zatrudnianie pracowników cudzoziemskich 137, 138, patent 399, obowiązek zawiadamiania Państw. Urz. Pośr. Pr. o wolnych miejscach 166, 167, patrz *PRZEDSIĘBIORCA* i *SAD PR.*
- PRACOWNICZY ZWIĄZEK ZAWODOWY** patrz *ZWIĄZEK ZAWODOWY PRACOWNICZY*.
- PRACOWNIK** przedstawicielstwo 198, urlopy 113, 114, 116, 117, 119, przedstawianie list kandydatów na ławników sądów pr. 251, prawo do uzyskania patentu na wynalazek 399, patrz *PRACOWNIK CUDZOZIEMSKI, DOMOWY, KONTRAKTOWY, MALARSKI, PAŃSTWOWY, UMYŚLOWY*.
- PRACOWNIK CUDZOZIEMSKI** zatrudnianie 137, zezwolenia na zatrudnianie 137, 138, pracodawcy i przedsiębiorstwa, nie podlegające przepisom o prac. cudz. 139, kary 139.
- PRACOWNIK DOMOWY** właściwość sądów pr. 242, patrz *SŁUGA*.
- PRACOWNIK KONTRAKTOWY** wyłączenie z właściwości sądów pr. 244, ławnicy sądów pr. 252.
- PRACOWNIK MALARSKI** 178.
- PRACOWNIK PAŃSTWOWY** patrz *URZĄD PAŃSTWOWY*.
- PRACOWNIK UMYŚLOWY** umowa o pr. 34, wyliczenie 35—39, zakaz konkurencji 43, 44, 59, obowiązki 49, choroba 49, 59, nieszczęśliwy wypadek 49 i 59, ćwiczenia wojskowe, pełnienie obow. sędziego przysięgłego lub ławnika sądu pr. 49, świadectwo 53, śmierć 54, 63, szkodliwy wpływ pr. na zdrowie 57, obraza i znieważenie 57, niestawienie się do pr. 59, rozwiązanie umowy z winy pracownika 58, zwolnienie przez zarząd upadłości 60, wykluczenie od zajęć przez władzę sanitarną 49, 55, właściwość sądu pr. 242, wyłączenie z właściwości sądu pr. 243, 244, zatrzymanie przy pr. 58, utrata uprawnień 60, urlopy 113, 114, 118, udział przedstawicieli w Radzie Ochr. Pr. 192.
- PRAKTYKANT** zaliczenie młodocianych prakt. do młodocianych 89, 92, wliczenie godzin nauki do godzin pr. 99, właściwość sądu pr. 243.
- PRAWO UBOGICH** 264.
- PROCENTY** zwłoki w razie niewypłaty rob. 21, pracownikowi um. 47.
- PROJEKT** regulaminu pr. 28.
- PROTOKÓŁ** inspektora pr. 209.
- PROWIZJA** obrachunek, wypłata, termin 48, zakaz przyjmowania 49, 58.
- PRÓBKİ SUROWCÓW** i materiałów 208.
- PRÓBNY OKRES** 7, 41, 53.
- PRYNCYPAL** przedawnienie roszczeń za naukę 355, patrz *PRACODAWCA*.

- PRZEBUDOWA zakładów przem. 229.
- PRZEDAWNIEŃ skargi rob. o wynagrodzenie w razie rozwiązania umowy 17, pracownika um. 63, wykroczeń, podlegających orzecznictwu inspekcji pr. 213, w postępowaniu karno-administracyjnym 213, roszczeń o wynagrodzenie 305, 326, 355, 373.
- PRZEDŁUŻENIE CZASU PRACY wypadki dopuszczalności 73, 74, w zakładach handl. 84, dla wykonywania robót poprzedzających produkcję lub po niej następujących 85.
- PRZEDMIOT SPORU 244, 260, 261.
- PRZEDSIĘBIORCA odpowiedzialność cywilna 9, karna 31, obowiązek ochrony życia i zdrowia pracowników 91, 92, 171, patrz *PRA-CODAWCA*.
- PRZEDSIĘBIORSTWO zarządca, kierownik 36, zdrada tajemnicy 59, przejście przeds. 61, nadzór inspekcji pr. 197, sezonowe 116, państwowe 240, przedstawianie kandydatur na ławników sądu pr. 251, patrz *ZAKŁAD PR.*
- PRZEDSTAWICIELSTWO PRACOWNIKÓW nadzór inspekcji pr. 198, patrz *DELEGACI, ZWIĄZEK ZAWODOWY PRACOW-NICZY*.
- PRZEJAZD zwrot kosztów ławnikom sądu pr. 253.
- PRZEŁOŻONY obraza, znieważenie 59.
- PRZEMYSŁOWY patrz *IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWE, SĄD PRZEMYSŁOWY, ZAKŁAD PRZEMYSŁOWY*.
- PRZESŁUCHIWANIE 208.
- PRZEWODNICZĄCY sądu pr. 249, 250, 253, Rady Ochrony Pr. 192, zgromadzenia stowarzyszenia 286.
- PRZEWÓZ czas pr. 71, 72, czas pr. młodocianych i kobiet 88, urlop pracowników przew. 113.
- PRZYMUSOWE ŚRODKI w postępowaniu admini. 202.
- PRZYSIĘGA SĘDZIOWSKA ławnika sądu pr. 253.
- PRZYWILEJ patrz *PIERWSZENSTWO ZASPOKOJENIA*.
- PRZYWŁASZCZENIE przyczyną rozwiązania umowy z rob. 15.
- PSUCIE MATERJAŁÓW 25.
- PUBLICZNE OPŁATY patrz *OPŁATY PUBLICZNE*.
- PUBLICZNE ZGROMADZENIE patrz *ZGROMADZENIE PU-BLICZNE*.
- PYŁU badanie 218.
- RADA MIEJSKA godziny otwierania i zamykania sklepów 82.
- RADA OCHRONY PRACY 191—194.
- RADA ZAŁOGOWA 30.
- RADCA PRAWNY 258.

- RADJOWA STACJA NADAWCZA personel artystyczny 37.
- RACHUNKOWE CZYNNOŚCI 38.
- RAPORT POUFNY inspektora pr. 208.
- REDAKTOR 38.
- REGULAMIN zarobkowego biura pośrednictwa pr. 162, 163, dla sług 341, patrz *REGULAMIN PR.*
- REGULAMIN PRACY PRACOWNIKÓW UM. treść 64, zatwierdzenie, wywieszenie 65, nadzór inspekcji pr. 198.
- REGULAMIN PRACY ROBOTNIKÓW kary pieniężne 25, termin wydania 27, treść 27, projekt 28, zatwierdzenie 28, uchylenie 29, wywieszenie i wejście w życie 29, nadzór inspekcji pr. 198, skarga 29.
- REJESTR wciągnięcie (wpis) stowarzyszenia do rej. 278, 297, wgląd do rejestru 300, rej. poszukujących pr. 161.
- REJESTRACJA pracowniczych związków zawodowych 271, 272, patrz *REJESTR.*
- REKURS patrz *SKARGA.*
- REWIZJA działalności stowarzyszenia 281.
- ROBOTNIK pojęcie 6, obowiązki 8, śmierć 10, 24, nieszczęśliwy wypadek 12, choroba 12, urlop 12, ćwiczenia wojskowe 12, niestawienie się do pr. 13, 15, świadectwo 17, rozwiązanie umowy z winy rob. 15, 16, ochrona życia i zdrowia 9, zniewaga i obraza 14, właściwość sądu pr. 242, 245—247, patrz *CZAS PR., PRZEDAWNIE, UMOWA O PR., URLOPY, WYNAGRODZENIE ROB. i WYPOWIEDZENIE.*
- ROLNICTWO właściwość sądu pr. 240.
- ROLNY OFICJALISTA 37.
- ROZJEMCZA KOMISJA 257, nadzwyczajna 206.
- ROZWIĄZANIE umowy o pr. rob. 10, 11, 13, 14, 15, umowy o pr. pracownika um. 53, 56, 57, 58, 59, 60, 62, związku zawodowego pracown. 274, stowarzyszenia 287, 296, stowarzyszenia wpisanego 299.
- RYGOR NATYCHMIASTOWEGO WYKONANIA 210, 265.
- KYNEK PRACY ochrona 137.
- RYUNKOWE CZYNNOŚCI 38.
- RZĄDCA mieszkanie 400.
- RZEMIEŚNIK 7.
- RZEŻBIARZ 37.
- SALON SPRZEDAŻY czas pr. 80.
- SAMORZĄDOWA instytucja, urząd 40, władza powiatowa 82, władza, współdziałająca z inspekcją pr. 235 i 236.

SANITARNA WŁADZA patrz *WYKLUCZENIE OD ZAJĘĆ*.

SĄD GRODZKI 30, 265.

SĄD NAJWYŻSZY 125, 262.

SĄD OKRĘGOWY wymierzanie kar przez prezesa sądu okr. ławnikom sądu pr. 253, usunięcie ławnika z urzędu 254, odwołanie od wyroku sądu pr. w sprawach do 200 zł. 260, komplet w tychże sprawach 260, odwołanie w sprawach ponad 200 zł. i w sprawach karnych 261, komplet w tychże sprawach 262, środki prawne przeciw wyrokom sądu okr. 262, właściwość w sprawach dotyczących tajemnicy przedsiębiorstwa 213, 184, zawieszanie działalności i rozwiązywanie związków zawodowych 273, właściwość w sprawach wszczętych w trybie postępowania karno-administracyjnego 214, właściwość w sprawach dotyczących godzin handlu 396.

SĄD POKOJU (POWIATOWY) właściwość 30, 66, sąd pokoju, jako sąd pr. 257, właściwość w sprawach karnych o pracę młodocianych i kobiet 92, dotyczących inspekcji pr. 213, o używanie fosforu 176, o używanie bieli ołowianej 180, o kaucje 133, dotyczących pracowników cudzoziemskich 139, dotyczących społ. pośrednictwa pr. 154, dotyczących bezpieczeństwa i higieny pr. 174.

SĄD POLUBOWNY orzekanie w sprawach należących do właściwości sądów pr. 242, cechowy sąd polubowny 242.

SĄD POWIATOWY właściwość w sprawach stowarzyszeń 292, 298, 299, 300, patrz *SĄD POKOJU*.

SĄD PRACY właściwość w sprawach cywilnych 239, 242, 244—247, wyłączenie z właściwości 240, 243, 244, właściwość w sprawach karnych 247 i 248, zbieg przestępstw 249, rozstrzyganie odwołań od orzeczeń inspektorów pr. i władz admin. 249, koszty utrzymania sądów 249, przewodniczący i ławnicy 249, 250, administracja 253, wyłączanie się i wykluczanie członków sądu pr. 254, komplet w sprawach cywilnych 255, karnych 255, oddział sądu pr. 256, postępowanie w sprawach cywilnych i karnych 256, właściwość miejscowa sądu pr. 256, 257, termin rozprawy 259, odwołanie 260, 261, 262, tytuły wykonawcze 263, odroczenie wykonania wyroku 263, tymczasowa wykonalność 263, opłaty (należności) sądowe 264, patrz *ŁAWNIK SĄDU PR., ODWOŁANIE, WŁAŚCIWOŚĆ SĄDU PR.*

SĄD PRZEMYSŁOWY 265.

SĄD WOJSKOWY KARNY 241.

SĄDOWE OPŁATY 264.

SENATOR 252.

- SEZONOWE PRZEDSIĘBIORSTWO patrz *PRZEDSIĘBIORSTWO*.
 SĘDZIA PRZYSIĘGŁY 49, 55.
 SIARCZAN OŁOWIU patrz *BIEL OŁOWIANA*.
 SIŁA WYŻSZA 12, 60.
 SKARB PAŃSTWA 240, 249.
 SKARGA incydentalna 262, kasacyjna 262, 264, apelacyjna patrz *ODWOŁANIA*.
 SKLEP przy zakładzie pr. 22, czas pr. 80, godziny handlu 392, 394.
 SKLEPOWY EKSPEDJENT (sprzedawca) 38.
 SŁUGA pojęcie 306, ugoda 307, 341, zadatek 308, 341, 342, obowiązek 310, 343, 344, wynagrodzenie 311, 345, wypowiedzenie (podjękowanie) 312, 347, odprawienie i porzucenie służby przed czasem 312, 314, 347, 348, 349, zaświadczenie służbowe 315, przYWilej ordynarji 317, choroba 346, rozwiązanie umowy 346.
 SŁUŻBA hotelowa 7, biurowa 38, domowa 242, patrz *SŁUGA*.
 SŁUŻBOWA KSIAŻECZKA 246.
 SŁUŻBOWE MIESZKANIE patrz *MIESZKANIE SŁUŻBOWE*.
 SŁUŻBOWY KONTRAKT patrz *UMOWY O PRACĘ*.
 SOBOTA czas pr. w handlu, zakładach fryzjerskich i łaźniach 74, godziny zamykania sklepów i zakładów w sob. 394.
 SPECJALNY INSPEKTOR PRACY patrz *INSPEKTOR PR. SPECJALNY*.
 SPIS MŁODOCIANYCH prowadzenie i wywieszanie w zakładach pr. 90, 94, wzór 97.
 SPOŁECZNE BIURO POŚREDNICTWA PRACY patrz *POŚREDNICTWO PRACY*.
 SPÓŹNIENIE SIĘ ROBOTNIKA kara 25.
 SPRAWOZDANIE stowarzyszenia 285.
 SPRZECIW władzy admin. przeciwko wpisowi stowarzyszenia 298.
 SPRZEDAWCA KSIĘGARSKI, SKLEPOWY, PODRÓŻUJĄCY 38 i 39.
 SPRZEDAŻ TOWARÓW czas 80—83, 392, na cele społeczne 81, uliczna 393.
 STAŁ fabryki 90.
 STAN NIETRZEŻY 25.
 STATKI morskie 40, rzeczne 40.
 STATUT pracowniczego związku zawodowego 272, stowarzyszenia 276, 292, treść statutu stowarzyszenia 272, 278, 283, 297, zmiana statutu stowarzyszenia 293, zmiana statutu stowarzyszenia wpisanego 299.
 STEMPLOWE OPŁATY patrz *OPŁATY STEMPLOWE*.
 STOWARZYSZENIE udział w wyborze ławników sądów pr. 251, pojęcie 276, statut 276, 278, 283, 292, 297, zakaz należenia niepełno-

letnich i uczniów 277, zamknięcie 276, 280, założenie 277, 279, 282, wciągnięcie do rejestru 278, 279,, prawa 278, odwołanie 281, 284, 287, zawieszenie działalności 281, rewizja 281, sprawozdania 235, zgromadzenie publiczne 285, rozwiązanie 287, 294, rekurs 287, uzyskanie zdolności prawnej 300, siedziba 291, zarząd 292, zastępcy 292, odpowiedzialność 292, upadłość 294, odjęcie zdolności prawnej 294, likwidacja 295, likwidatorzy 295, wpisane 297—300.

STRAGAN 80.

STRATY dochodzenie 16, 27, 63.

STREJK 13, 24.

SUBANTREPRENER patrz *PODPRZEDSIĘBIORCA*.

SUBANTREPRYZA patrz *PODPRZEDSIĘBIORSTWO*.

SUROWCE badanie 218.

SZKLANE HUTY pr. nocna młodocianych 90.

SZKODY patrz *STRATY i USZKODZENIE*.

SZKOLNY OBOWIĄZEK patrz *OBOWIĄZEK SZKOLNY MŁODOCIANYCH*.

SZPITALNICTWO urlop pracowników 113.

SZTUKI WYZWOLONE 37.

SZTYGAR 37.

ŚLUBOWANIE 253, 266.

ŚMIERĆ rob. 10, 24, pracodawcy 10, 54, pracownika um. 54, 63, członka rodziny pracownika um. 57, służby 311.

ŚPIEWAK 37.

ŚWIADECZENIE właściwość sądu pr. 245.

ŚWIADECTWO o pr. rob. 17, o pr. pracownika um. 53, sfalszowanie świad. 16, 60, właściwość sądów pr. 246, świad. służbowe służby 315, sądu o wpisie stowarzyszenia 297.

ŚWIADEK 259.

ŚWIATŁO potrącenie z wynagrodzenia rob. 22.

ŚWIĄTECZNE wynagrodzenie 45.

ŚWIĄTECZNE DNI patrz *DNI ŚWIĄTECZNE*.

TABELE opłat za zarobkowe pośr. pr. 165, płac 21.

TAJEMNICA WOJSKOWA 182, 184, 208.

TAJEMNICA ZAKŁADU LUB PRZEDSIĘBIORSTWA zdrada 16, 59, obowiązek insp. pr. do zachowania taj. 208, odpowiedzialność karna insp. pr. i lekarzy pow. za zdradę taj. 184, 212.

TANTJEMA 46.

TARGI 395.

TARYFY PŁAC ROBOTNICZYCH (TABELE LUB WYKAZY) 21.

TEATRY artystyczny personel 37, czas pr. 75.

TECHNIK 36, 37, 192, 193.

TECHNICZNE URZĄDZENIA 171.

TELEFONISTA 38.

TELEGRAFISTA 38.

TERMIN wypłaty rob. 20, wypowiedzenia pr. rob. 10, 11, 12, okresu próbnego pr. rob. 8, rozwiązania umowy z rob. 12, 13, 16, przedawnienia skargi o wynagrodzenie za czas wypowiedzenia 17, wydania książeczki obrachunkowej 18, wypłaty odprawy rob. 24 i 25, nakładania kar pieniężnych 25, rozprawy w sprawach z tytułu umowy o pr. z rob. 26, wypłacania wynagrodzenia za chorobę i t. p. 49, wydania świadectwa pracownikowi um. 53, okresu próbnego prac. um. 41, dla poszukiwania pracy 56, rozwiązania um. z prac. um. 58, 59, 60, 61, 62, zajmowania mieszkania służbowego 62, wypłaty odszkodowania pracown. um. 62, 63, przedawnienia skargi pracown. um. o wynagrodzenie 63, wypłaty odprawy prac. um. 64, klauzuli konkurencyjnej 44, 45, wypłaty tantiemy 47, 48, prowizji 48, wypłaty pracown. um. 46, wypowiedzenia umowy pracown. um. 53, 54 i 55, urlopów pracown. w przemyśle i handlu 117, terminatorów i uczniów 117, wypowiedzenia służby śludze 312, termin przekazania sądowi sprawy o używanie fosforu 176, o używanie bieli ołowianej 180, o choroby zawodowe 185, o przekroczenie godzin handlu 396, zaopatrzenia piekarni w urządzenia mechaniczne 187, podjęcia kaucji przez pracownika 132, zezwoleń na zatrudnienie pracowników cudzoziemskich 138, pozwoleń na zarobkowe pośrednictwo pr. 159, skarg na orzeczenie i nakazy insp. pr. 205, 210, odwołania od decyzji komisji wojewódzkich 211, przekazania sprawy sądowi 249, w postępowaniu karno-admin. 263, rozprawy w sądzie pr. 259, odwołania od wyroków sądu pr. 260, 261, do wniesienia skarg incydentalnych 262, odwołania w sprawach stowarzyszeń 273, 281, 287.

TERMINATOR urlop 113, 114, 117, zaliczenie młodocianych term. do młodocianych 89, wliczenie godzin nauki do godzin pr. 99, przedawnienie roszczeń 355.

TERYTORJALNY PODZIAŁ na okręgi i obwody inspekcji pr. 218.

TRAMWAJE MIEJSKIE czas pr. pracowników ruchu 87 i 88.

TRYBUNAŁ NAJWYŻSZY ADMINISTRACYJNY 203, 204.

TYMCZASOWA WYKONALNOŚĆ wyroku sądu pr. 263.

TYMCZASOWE ZARZĄDZENIE HIGIENICZNE 217.

TYTUŁ EGZEKUCYJNY (wykonawczy) 263.

UBIERALNIE dla kobiet 91, higiena pr. 172.

UBOGI prawo ubogich 264.

UCZEŃ wyłączenie z kategorii pracowników um. 40, urlop 113, 114, 117, zaliczenie młodocianych uczniów do młodocianych 89, 92, wliczenie godzin nauki do godzin pr. 99, właściwość sądów pr. 243, zakaz należenia uczniów szkolnych do stowarzyszeń politycznych 277.

UGODOWA ordynacja 354.

UMOWA O DZIEŁO 4.

UMOWA O PRACĘ 4, 304, 356, 320 374.

UMOWA O PRACĘ PRACOWNIKÓW UMYSŁOWYCH postanowienia ogólne 34, zakres działania 35 — 39, zawarcie 40, 41, okres czasu 41, okres próbny 41, rodzaje 40, 41, pisemne potwierdzenie 41, prawa i obowiązki 42, klauzula konkurencyjna 44, świadectwo 53, przedłużenie 54, nadzór inspekcji pr. 198, właściwość sądu pr. 239, 240, 242—243, patrz *ROZWIĄZANIE, WYPOWIEDZENIE, WYNAGRODZENIE PRAC. UM.*

UMOWA O PRACĘ ROBOTNIKÓW pojęcie 3 i 4, zawarcie 7, rodzaje 7 i 8, okres próbny 7 i 8, nadzór inspekcji pr. 198, właściwość sądu pr. 239, 240, 242, patrz *ROZWIĄZANIE, WYPOWIEDZENIE, WYNAGRODZENIE ROB.*

UMOWNA KARA patrz *KARA UMOWNA.*

UMYSŁOWY PRACOWNIK patrz *PRACOWNIK UM.*

UMYWALNIE dla kobiet 91, higiena pr. 172.

UPADŁOŚCIOWE POSTĘPOWANIE patrz *POSTĘPOWANIE UPADŁOŚCIOWE.*

UPADŁOŚĆ patrz *POSTĘPOWANIE UPADŁOŚCIOWE.*

UPRZYWILEJOWANE ROSZCZENIA patrz *PIERWSZENSTWO ZASPOKOJENIA.*

URLOPY zakaz wypowiedzenia pr. rob. 12, pracownikowi um. 55, pracowników w przemyśle i handlu 113, 116, młodocianych, terminatorów i uczniów 113, rob. w górnictwie 114, 119, pracowników um. 113 i 114, utrata prawa do urlopu 114, wynagrodzenie za czas urlopu 114, 120, 24, lista osób uprawnionych do urlopu 114, przesunięcie url. z powodu choroby 114, url. przy rozwiązaniu umowy 115, urlop przy umowach zbiorowych i indywidualnych 115, 124, pracowników w przedsiębiorstwach sezonowych 116, zakaz pozbawienia url. w umowie 117, terminy url. 117, url. terminatorów i uczniów 117, długość url. 118, url. w razie przerwy w pr. 119, ustalanie kolejności 121, wybór delegatów dla ułożenia list url. 121 i 122, protest do

- obw. insp. pr. w sprawach url. 198, orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach o url. 125, 126, 127, właściwość sądu pr. 245.
- URZĄD GÓRNICZY zatwierdzenie regulaminu pr. dla górnictwa 30.
- URZĄD PAŃSTWOWY 66, osoby zatrudnione 40, wyłączenie z właściwości sądów pr. 244.
- URZĄD PAŃSTWOWY POŚREDNICTWA PRACY patrz *PAŃSTWOWY URZĄD POŚR. PR.*
- URZĄD SAMORZĄDOWY 66, osoby zatrudnione 40, wyłączenie z właściwości sądów pr. 244.
- URZĄDZENIE KĄPIELOWE dla kobiet 92.
- URZĄDZENIE TECHNICZNE bezpieczeństwo pr. 171.
- URZĘDNIK państwowy 3, 4, sądu pr. 250, patrz *URZĄD PAŃSTWOWY*.
- USŁUGI patrz *UMOWY O PR.*
- USTĘP dla kobiet 91, higiena pr. 172.
- USUNIĘCIE ławnika sądu pr. 254.
- USZKODZENIE mienia pracodawcy przez rob. 15, majątku przedsiębiorstwa przez pracownika um. 58.
- UŻYTECZNOŚĆ PUBLICZNA urlop pracowników 113.
- WARSZTATY SZKOLNE zakres nadzoru inspekcji pr. 197, 198.
- WARTOŚĆ PRZEDMIOTU SPORU 244, 260, 261.
- WETERYNARYJNY PERSONEL 38.
- WEWNĘTRZNE OBWIESZCZENIE patrz *OBWIESZCZENIE WEWNĘTRZNE*.
- WĘDLINIARNIA godziny handlu 392.
- WĘGLA KOPALNIE 90.
- WIĘZIENIE za naruszenie tajemnicy przedsiębiorstwa 212, 184.
- WIĘŹNIOWIE zakłady zatrudniające więźniów 197.
- WŁADZA ADMINISTRACYJNA patrz *ADMIN. WŁADZA*.
- WŁADZA KOLEJOWA 32.
- WŁAŚCICIEL ZAKŁADU 31.
- WŁAŚCIWOŚĆ SĄDU PRACY rzeczowa 239, 240, 241, 244—249, pracownicy i uczniowie, podlegający sądownictwu pr. 243, pracownicy wyłączeni z właściwości sądu pr. 243, 244, najwyższa wartość przedmiotu sporu 244, właśc. w sprawach karnych 247, 248, właśc. w sprawach przekazanych na żądanie ukaranych przez insp. pr. i władzę admin. 249, miejscowa właśc. sądu pr. 256, 257, właśc. sądów pokoju i powiatowych w sprawach cyw. należących do właśc. sądów pr. 257.
- WOJEWODA wyłączenie z kompetencji woj. spraw dotyczących inspekcji pr. 215, informowanie wojewody o zatargach pr. i o zarejestro-

waniu związków zawodowych 215, udzielanie zezwoleń na zatrudnianie pracowników cudzoziemskich 138, udzielanie zezwoleń na wciągnięcie do rejestru stowarzyszeń 279.

WOJSKO wcielenie rob. 10, pracownika um. 54, zakaz wypowiedzenia pr. w czasie ćwiczeń wojsk. robotnikowi 12, pracownikowi um. 35, wynagrodzenie pracownika um. w czasie ćwiczeń 49, pobór członka rodziny pracownika um. 57, zakaz pozbawienia urlopu z powodu ćwiczeń wojsk. 114, wstęp insp. pr. do zakładów wojsk. 208.

WOJSKOWY wyłączenie od zajmowania urzędu ławnika sądu pr. 252, mieszkanie służbowe wojsk. zawodowego 245.

WOJSKOWY SĄD KARNY patrz *SĄD WOJSKOWY KARNY*.

WOŹNY 7.

WPIS do rejestru stowarzyszenia 297, zgłoszenie do wpisu 297, sprzeciw władzy admin. przeciwko wpisowi 298, treść wpisu 298, ogłoszenie 298, zgłoszenie zmian zarządu 298, świadectwo sądu pow. o wpisie 299, zgłoszenie zmiany statutu 299, zgłoszenie rozwiązania 299, 300.

WPISANE STOWARZYSZENIE patrz *STOWARZYSZENIE*.

WSTĘP insp. pr. do zakładów pr. 207, 208, do zakładów wojsk. 208, do urzędów przeznaczonych 207.

WSTRZYMANIE wykonania orzeczenia lub nakazu insp. pr. 205, patrz *ODROCZENIE*.

WYBUCHOWE MATERJAŁY patrz *MATERJAŁY WYBUCHOWE*.

WYKAZ płac rob. 18, 21, pracowników um. 46, godzin pr. nadliczbowych 74, młodocianych 90, 91, 94, 95 i 96, chorób zawodowych 182.

WYKLUCZANIE członków sądu pr. 254.

WYKLUCZENIE OD ZAJĘĆ PRZEZ WŁADZĘ SANITARNĄ zakaz wydalenia ze służby z powodu wykluczenia 14, wynagrodzenie pracownika um. w czasie wykl. 49, zakaz wypowiedzenia umowy o pr. pracownikowi um. 55.

WYKONALNOŚĆ TYMCZASOWA patrz *TYMCZASOWA WYKONALNOŚĆ*.

WYKONAWCZY TYTUŁ patrz *TYTUŁ WYKONAWCZY*.

WYŁĄCZENIE członków sądu pr. 254.

WYNAGRODZENIE PRACOWNIKA UMYSŁOWEGO 42, gratyfikacja, tantiema 45, wypłata wyn. 46, 47 i 48, wyn. w czasie choroby i t. p. 49, potrącenia 50, 51, zakaz odstępowania prawa do wyn. 52, przyjmowanie wyn. od osób trzecich 58, wynagr. w razie rozwiązania umowy 62, 63, przedawnienie roszczenia

o powyższe wynagr. 63, wynagr. za czas urlopu 114, 120, właściwość sądu pr. 245, patrz *ODPRAWA*.

WYNAGRODZENIE ROBOTNIKA za okres wypowiedzenia 11, 12, skarga o wynagr. za okres wypowiedzenia i jej przedawnienie 16, 17, wypłata wynagr. 17, 18, przedawnienie skargi o wynagr. 17, wynagr. za czas strajku 24, wynagr. za godziny nadliczbowe 24, wynagr. za czas urlopu 114, 120, właściwość sądu pr. 245.

WYNALAZEK 399.

WYPADEK NIESZCZĘŚLIWY zakaz wypowiedzenia pr. rob. 12, wynagrodzenie pracownika um. w czasie niemożności pełnienia obowiązków 49, niestawienie się do pr. pracownika um. wskutek nieszcz. wyp. 59, przedłużenie czasu pr. z powodu nieszcz. wyp. 73, zakaz pozbawienia lub ograniczenia urlopu pracownika z powodu nieszcz. wyp. 114., odszkodowanie 174.

WYPŁATA patrz *WYNAGRODZENIE*.

WYPOWIEDZENIE umowy o pr. rob. 11, 12, 16, umowy o pr. pracownikowi um. 53, 54, 55, stosunku służbowego przez służbę 312, patrz *POSTĘPOWANIE UPADŁOŚCIOWE, ROZWIĄZANIE, WYNAGRODZENIE*.

WYROK SĄDU PRACY odwołanie 260, 261, odroczenie wykonania 263, tymczasowa wykonalność 263, przy zbiegu przestępstw 249, patrz *ODWOŁANIE, SĄD PRACY*.

WYSTAWY ze sprzedażą dzieł sztuki i t. p. 80, o charakterze artystycznym i kulturalnym 81, otwieranie i zamykanie sklepów 395.

ZADATEK przy ugodzie o służbę 308, 341, 342.

ZAJĘCIE WYNAGRODZENIA rob. 23, pracownika um. 51.

ZAKŁAD BADANIA ŻYWNOŚCI I PRZEDMIOTÓW UŻYTKU 218.

ZAKŁAD GOSPODARSTWA rolnego, leśnego 36, zarządca, kierownik 36.

ZAKŁAD PAŃSTWOWY uprawnienia insp. pr. 211, 212, tryb postępowania insp. pr. 215, przepisy sanitarne higieniczne 182.

ZAKŁAD PRACY zamknięcie 12, całość 15, zdrada tajemnicy zakł. pr. 16, 59, kierownik 10, zakł. o ruchu ciągłym 73, 74, 75, nadzór insp. pr. 197, prawo wstępu insp. pr. 207, bezpieczeństwo i higiena pr. 171, patrz *CZAS PR., GODZINY PR. NADLICZBOWE, KOBIETA, MŁODOCIANY, NOCNA PR., REGULAMIN PR.*

ZAKŁAD PRZEMYSŁOWY udział insp. pr. w czynnościach dotyczących pozwoleń na otwarcie lub przebudowę zakł. pr. 229.

ZAKŁAD WOJSKOWY prawo wstępu insp. pr. 207.

ZAKŁADY ZATRUDNIAJĄCE WIEŹNIÓW nadzór insp. pr. 197.

ZAKŁÓCENIE SPOKOJU 25.

ZALEGALIZOWANIE STOWARZYSZENIA 278.

ZALICZKA wypłata rob. 20, potrącenie z wynagrodzenia rob. 22, pracownika um. 50.

ZALOGOWA RADA 30.

ZAMKNIĘCIE zakładu pr. 12, czas zamkn. sklepów i zakładów 82, wniosek insp. pr. o zamknięcie zakładu 210, stowarzyszenia 276, zgromadzenia stowarzyszenia 286.

ZAPAŁKI zakaz używania białego i żółtego fosforu 175.

ZAPOMOGOWA KASA 245.

ZAPOWIEDZENIE WYNAGRODZENIA 23, 51.

ZAROBKOWE POŚREDNICTWO PRACY pojęcie 159, pozwolenie 159, 160, 162, kaucja 159, 164, 165, wynagrodzenie 160, rejestr. 161, cofnięcie pozwolenia 161, kary 161, 162, regulamin przedsiębiorstwa i deklaracja 162, odnowienie pozwolenia 164, opłaty 165.

ZARZĄD sprawozdanie zarządu związku zawodowego pracowników 273, stowarzyszenia 292, stowarzyszenia wpisanego 297, 298, 300.

ZARZĄDCA przedsiębiorstwa, zakładu gospodarstwa rolnego, leśnego 36.

ZASŁUGI patrz *PIERWSZEŃSTWO ZASPOKOJENIA i WYNAGRODZENIA*.

ZASTAW 24, 52.

ZASTĘPCA ŁAWNIKA SĄDU PRACY patrz *ŁAWNIK SĄDU PR.*

ZATARG współdziałanie inspekcji pr. przy zapobieganiu zatargom pr. 201, zawiadamianie wojewody o zatargach pr. 215.

ZATRUCIE OŁOWIEM zgłaszanie wypadków 179.

ZATWIERDZENIE cennika 22, regulaminu pr. rob. 28, pracownika um. 65.

ZAUFANIE patrz *NADUŻYCIE ZAUFANIA*.

ZAWARCIE umowy o pr. rob. 7, pracownika um. 40 i 41.

ZAWIESZENIE działalności stowarzyszenia 281, działalności związku zawodowego 273.

ZAWODOWA NAUKA patrz *NAUKA ZAWODOWA*.

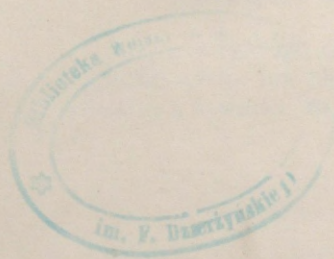
ZAWODOWE CHOROBY patrz *CHOROBY ZAWODOWE*.

ZAZALENIE NATYCHMIASTOWE przeciwko odrzuceniu zgłoszenia stowarzyszenia do wpisu 297, przeciwko pozbawieniu zdolności prawnej stowarzyszenia 299.

ZBIEG PRZESTĘPSTW 249.

ZDRADA patrz *TAJEMNICA ZAKŁADU LUB PRZEDSIĘBIORSTWA*.

- ZDROWIE ochrona zdrowia rob. 9, szkodliwy wpływ pr. na zdrowie pracownika um. 57, skrócenie czasu pr. z powodu szkodliwości dla zdrowia 72, patrz *HIGJENA PR.*
- ZEBRANIE CZŁONKÓW stowarzyszenia 292, 293, patrz *ZGROMADZENIE PUBLICZNE.*
- ZDOLNOŚĆ PRAWNA stowarzyszenia 291, odjęcie zdolności prawnej stowarzyszenia 294, pozbawienie stowarzyszenia wpisanego zdolności prawnej 299.
- ZGŁOSZENIE stowarzyszenia do wpisu 297, zapotrzebowania na pracowników 143.
- ZGROMADZENIE PUBLICZNE stowarzyszenia 285, zawiadomienie o zgromadzeniu 285, przewodniczący 286, udział komisarza (delegata rządowego) 286, uchwały, zamknięcie 286, patrz *ZEBRANIE CZŁONKÓW.*
- ZŁOŻENIE urzędu ławnika sądu pr. 252.
- ZNIEWAGA rob. 14, pracodawcy 15, 58, pracownika um. 57.
- ZRZESZENIE pracowników państwowych 290, związków zawodowych 273.
- ZWIĄZEK ZAWODOWY PRACOWNICZY zawiadomienie wojewody o zarejestrowaniu 215, przedstawienie list kandydatów na członków Rady Ochrony Pr. 192, rejestracja 271, oddziały 271, 300, statut 272, prawa 272, sprawozdanie 273, zawieszenie działalności i rozwiązanie 273, 274, filje 282, patrz *STOWARZYSZENIE.*
- ZWŁOKA procenty w razie niewypłaty rob. 21, pracownikowi um. 47.
- ZWYCZAJ 24, 42, 45.
- ŻELAZO patrz *FABRYKI, HUTY ŻELAZA.*
- ŻŁOBEK DLA NIEMOWLĄT 92, 107, 108 i 109.
- ŻYWNOSĆ zakład badania żywności 218.
-

79467D

43616/

12